

॥ प्रेमांजली ॥

सन्धारित्रयुगमखि, शुद्ध क्रियायोगी, गम्भाधि-
पति, सकलसवेगी शिरताज, पाणप्रक्षयारी, तरबु-
तारबु, शांत, दंत, पूज्यपाद, प्रातःस्मरणीय, दादा
शुद्ध साडेज श्रीमद् सुप्रसागरज महाराज !

आपे भूने दीक्षा आपी पोतानो पवित्र हस्त-
कमल भूरा शिरे भूथो. तेमज वपतोवपत हित-
शिक्षाये आपी साधुधर्ममां प्रवीण बनान्यो. वणी
आपनो अपूर्व प्रेम जेष्ठने हुं भूरा आत्माने जहु
बाग्यशाणी मानवा लाज्यो. हे श्री सद्गुरु! देवगति
विचित्र छे, जेथी आपे योग्य समय जलणी-श्रीवीर
लगवाने जेम गौतमने तेम-भूने आपनी छेवटनी
एन्दगीमां राधनपुर महानीशीय सूत्रना योगवदन
करवा मोकदी, आप स्वर्गे सिधाव्या. ते दिवसधी
आपश्रीनी हार्दिक पूज, भक्तिमां आजाणके अधिक
उत्कृष्टित यवा लाज्यो, परंतु तेवी समयोचित शक्तिना
असावे हुं शुं कइं ? छतां आ अंधरूप उत्तम
प्रेमांजलि आपने अर्पण करी हुं भूरा आत्माने
हृत्पुन्य मानुं छुं.

ॐ शांति: ३

આભાર

વિજયપુર તાળે કાલવાડા નિવાસી, વૈયાકરણાચાર્ય શાસ્ત્રીજી
૨૦ ૨૦ શ્રીચુત્ ભાઈશંકર વૈકુંઠરામ દિવેદીએ, આ ગ્રંથની
સાઘંત પ્રેસકોપી સુધારવા સાથે વખતો વખત ઉમદા સલાહો
આપી આ ગ્રંથની ગૌરવતામાં વધારો કરાવ્યો છે. તેમજ
છેવટનાં પ્રુફે બહુ કાળજીથી સુધારવા તેમણે જે આત્મભોગ
આપ્યો છે, તે માટે તેમનો ખાસ આભાર માનવામાં આવે છે.

ૐ શાંતિ: ૩

ધન્યવાદ

વેરાવળની પાસે ગામ આદ્રિ નિવાસી મહુમ શેઠ કાલીદાસ
અમરશીભાઈના સુપત્ની નંદકોર બહેને, એક લાખ રૂપીયાની
ઉત્તમ સખાવત કરી, તેમાં મુખ્યતાએ આત્માનંદ સ્ત્રી શિક્ષણ
શાળાને સજીવન કરી, તેમણે ગયા માઘ માસમાં સાગરસંપ્રદાયનાં
બાણીતા સાધ્વીજી શ્રીસુમતિશ્રીજીનાં, શિષ્યા દર્શનશ્રી અને
તેમનાં શિષ્યા શ્રીઅમૃતશ્રીજી પાસે દીક્ષા લીધી તે માંગલિક
પ્રસંગે એક હજાર રૂપીયા આ ગ્રંથ છપાવવા માટે આપ્યા તેથી
તેમને તથા પ્રાંતિજ નિવાસી શા. વાડીલાલ ટુંગરશીભાઈએ તેમના
કાકા શેઠ પુરુષોત્તમભાઈના સ્મરણાર્થે રૂપીયા સો આપ્યા તેમને
ધન્યવાદ ઘટે છે.

ૐ શાંતિ: ૩

ઉપોદ્ધાત.

કોઈપણ દર્શનના મુળતત્ત્વો તેના પ્રકૃષ્ઠ મહાપુરુષોના જીવનક્રમ, વિચારસંદ્ધિ અને આંતરિક શ્રેષ્ઠતા ઉપરથી જ મળી આવે છે. કેમકે કર્મની પ્રકૃષ્ઠતાના બીજરૂપ આ મહાપુરુષોના ઉદ્દેશ અને આદેશ અનાધીત અને ધન હોય છે. કાળના માપથી જોતાં જો કે જૈનધર્મ અનાદિ અનંત છે. એટલે કાળના યુગાંતરે સાથે જ એ ચોવીસીનો સમય પસાર થાય છે. અને તે તે કાળે વર્તમાન જિનાગા ઉપર શાસન શ્રેણી દેશ-કાળને અનુસરી વિકાસને પામ્યા કરે છે. એટલે આ જૂત-વર્તમાન અને ભાવી જન સ્વરૂપોને સમજવા, વિચારવા અને તેમના આચાર્યત્રાને અવલંબવા જિનાગાધારી કોઈપણ જૈનની પ્રાથમિક દરજ્જા છે.

વર્તમાન ચોવીસીના ચોવીસ જીવરોને સર્વ કોઈ જૈન ખોડધારી નામથી પીઝાણું છે, તેમાં જો મત નથી. આવા પવિત્ર પુરુષોની બીજ સેવા અને તેમના સાનિધ્યમાં આત્મ નિર્જરા સાધતા પણ સેંકડો આત્મા ભવ-જંત્ર તરીકે ગયા છે. પરંતુ આ મહા પુરુષો તિર્થંકરના મહાન પદને પ્રાપ્ત કરવામાં પોતાનું જીવન કેવી રીતે-ઉત્તરોત્તર નિરાધાર કરી શક્યા? કયા કર્મનિર્જરાના વિપુલ મંત્રોને સાધીને તિર્થંકરનામ કર્મ ઉપાર્જન કરી શક્યા? અને વિશાલ સંસારના ઉપવેશનાં જાળાં જાંખરામાંથી ફેટલા આત્મભોગે અપવર્મ સાધી શક્યા? તેના અનુભવ પણ દરેક જૈનની દ્રષ્ટિ મર્યાદામાં હોવો જ જોઈએ. એ શાસનપુત્ર તરીકે તેટલું જ અમત્યનું છે.

તિર્થંકર ચરિત્રનું શ્રવણ જૈનપ્રજાને સર્વથા સાધ્ય થઈ શકે તે માટે કદપસત્રદ્વારા પર્યુપણ પર્વમાં નિયમીત તક રહે છે. આ ઉપરાંત 'ત્રિપ્રહી શલાકા' આદિ પૂર્વાચાર્યો રચીત ધણાં ગ્રંથોમાં આ શાસન દેશોનાં ચરિત્ર ઉપલબ્ધ થાય છે. અને ખાસ કરીને પ્રજુષ્ઠીક્રમભદ્ર, કાંતિનાથ, નેમનાથ, પાર્શ્વનાથ અને પરમ તિર્થંકર શીમહાવીર સ્વામીએ પંચ મહાવિશ્રુતિઓના સ્વતંત્ર ચરિત્રોનો ખાસ અલાદેદે સાબ પણ આજી વધતા અંશે પ્રચાર થવા પામ્યો છે. જ્યારે હજુ પણ આવાં ચરિત્રો

મુળ સંસ્કૃતમાં હોવાથી વર્તમાન યુગનો સમુદાય સંસ્કૃત ભાષાનો બહુ ઓછા પ્રમાણમાં અભ્યસ્ત રહેતો હોવાથી આપણા શાસન નાયક પ્રભુવરોના ગુણનીધિના ખજાનાથી અનભિષ્ટ રહી જવા પામે છે તેમ જોઈ મેં આવા ઉપકાર પૂર્ણ ચરિત્રો પૈકી સાતમા તિર્થંકર શ્રી સુપાર્શ્વનાથ પ્રભુના ચરિત્ર ગ્રંથનો અનુવાદ કરવાને આ પ્રયત્ન કર્યો છે. એટલે આ બહુવિધ ઉપકારક ચરિત્રમાંથી તત્ત્વ પ્રાપ્તિનો જે અલભ્ય લાભ મેળવી શકે તેનો ખરો યજ્ઞ તો પરમ ઉપકારક પૂર્વાચાર્યોનેજ ધટે.

સર્વજ્ઞ ભાષીત શાસ્ત્રોને સંભાળી પૂર્વક ઉતારવા અને તેનો વિસ્તાર જન સમાજને પચી શકે તેમ ભાષ્ય-ટીકા-ચુર્ણી આદી નવ પદ્ધતિ શાખા પ્રશાખા દ્વારા વિસ્તારીને જૈન સાહિત્યની અપૂર્વ સેવા આપણા પૂર્વાચાર્યોએ કરી છે અને ખાસ કરીને તત્ત્વના રસનો લાભ સામાન્ય જીવો પણ સહેલાઈથી લઈ શકે તેવા ઉચ્ચ ઉદ્દેશથી કથાનુયોગની ગુંથણી ગુંથવામાં જે રસ પૂર્ણતા અને દીર્ઘદષ્ટિપણું વાપર્યું છે તે માટે જેટલી રતુતિ કરીયે તેટલી ઓછી છે. ખરું કહીયે તો આવા વિષમ સમયમાં મહાપ્રભાવિક જૈનાચાર્યોએ ભારતીય પ્રજાના ઉદ્ધાર માટે અતિ ગહન એવા અધ્યાત્મગાનનાં તત્ત્વો સરલ અને સિધ્ધી રીતે સામાન્ય બાલજનોને ઉપયોગી થઈ પડે તેટલા માટે અનેક દ્રષ્ટાંતો સાથે કથા-વાર્તાઓ અને મહા જ્ઞાનિપુરૂષોના ચરિત્ર રૂપે કથાનુયોગ સાહિત્ય વિસ્તારવાનો મહદ્ ઉપકાર કર્યો છે. કેમકે કથાનુયોગ એ ઉપદેશદાનમાં પ્રબળ સાધન ગણાય છે. આવા કથાનુયોગમાં જે દરેક સિદ્ધાંતના વિષયો રસપૂર્ણ હોય, અપૂર્વ પ્રબંધ વાર્તાઓમાં આદર્શ તરીકે ગણાતા હોય, અદ્ભુત બુદ્ધિવિલાસમાં પટુતા ધરાવતા હોય, સુંદર કાવ્ય કલાઓની પ્રતિભા અસ્ખલિત ભાસતી હોય અને અનુત્તમ રસોની પુષ્ટિ કરવામાં જેઓ તત્પર હોય તેવા પંડિતોના હાર્દિક ઉદ્ગારરૂપ કથાનુયોગ જે ઉપકાર કરી શકે છે તે નીરસ વાર્તાલાપથી કદાપિ થઈ શકતો નથી, એ નિર્વિવાદ છે. અખિલ ભારતવર્ષના કથા, ઇતિહાસ અને વાર્તારૂપ સાહિત્ય સારમાં જૈન કથાનુયોગ પ્રશંસનીય ગણાય છે, તેથી તેનું પરિશીલન કરવાથી બુદ્ધિમાન પુરૂષો સમસ્ત જન સમાજ ઉપર પોતાનું ઓજસ

દેહાચારી પરીણામે મહાન્ ઉપકાર કરી શકે છે. તેવાત નિઃસંદેહ હોવાથી અનુ-
ક્રમે મને ન્યારે આ અંશ વાંચવાનો પણ પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો. ત્યારે તેમાં મુંઝા-
એલી કમવાર કથાઓની અલૌકિક રચના અને તેમાં છુપાયેલ તાત્વીક બોધની
ખુબી જોતાં અસાધારણ ચૌરવનું પાત્રભૂત આ ચરિત્ર સમસ્ત પ્રજામાં
પ્રાકૃત પ્રયોગમાં સામાન્ય ભોગવે છે, તેમ જોઈને આ ઉપયોગી કથા
પ્રયોગ જાણ કે જુદાં એવા સર્વ મુમુક્ષુઓને સર્વથા ઉપયોગી થઈ પડશે.
તેમ જાણતાં આ અંશનો માતૃભાષામાં અનુવાદ કરવાની પ્રેરણા થઈ. અને
વિક્રમ સંવત ૧૯૭૪ ની સાલમાં ગુજરાતના પાટનગર-પાટણમાં શ્રીસાગર
મંથાના ઉપાધ્યક્ષમાં આ અંશના અનુવાદનો પ્રારંભ થયો. તે પ્રયાસની
સાધકતાની પ્રતિકૃતિ આજે સુદ જનોની આગળ મૂકવામાં આવે છે.

રસ પૂર્વક બોધ આપવામાં કથા, રાસા, નાટક, નાટિકા, બાણ, ચંપૂ,
પદ્યસન અને ચરિત્ર તરીકે વાર્તાઓ પ્રાચીનકાલમાં પૂર્વાચાર્યોએ રચેલી
છે. તેમજ જીવન ચરિત્રો પણ લખવાની પ્રથા પ્રાચીન કાલથી ચાલી આવે
છે. જેના પ્રભાવથી અઘાપિ ધણા પ્રાચીન કાળમાં થઈ ગયેલા પ્રાતઃસ્મ-
રણીય અનેક મહાત્માઓ તેમજ સુમાલ્ય સ્ત્રી પુરોહિતાનાં પવિત્ર ચરિત્રો નેત્ર
દ્વારા હૃદયને આનંદ આપે છે. અર્થાત્ વિદ્યમાનતા ધરાવે છે. વળી ધર્મ
ધર્મ સેવ્યાસેવ્ય, કાર્યાકાર્ય સામાસામ, દેવાદેવ અને શુભશુભકર્મ ફલોનું
સ્પષ્ટી કરણ કરવામાં તેમજ તેઓનો દ્વિતા પ્રતિપાદન કરવામાં સામાન્ય
ઉપદેશ તથા સહેલુક સુકિતોએ જે કાર્ય કરે છે. તે કરતાં શુભશુભ કર્મ
વિપાકને પ્રગટ કરનારા દ્રષ્ટિ કે ચરિત્રો અતીવ દિલસાધક થઈ પડે છે.
એટલુંજ નહીં પરંતુ આવા રસિક દ્રષ્ટિ કે ચરિત્રોની અસર સચોટ અને
શીઘ્રતાથી થઈ શકે છે.

પૂર્વાચાર્યોએ આવા રચેલાં અનેક ચરિત્રોમાં આ શ્રીમાન્ લક્ષ્મણજીની
કૃત ૨૫ શ્રી સુપાર્શ્વજીન ચરિત્ર એક અદિતીય જીવન ચરિત્રનો આદર્શ
છે. વળી આ ચરિત્ર રચવાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ-દેવ કિંવા પ્રયોજન એ છે કે
જીવન પ્રાણીઓ ધર્મ, અધર્મ, વ્રત, અવ્રત, પુણ્ય, અપુણ્ય, નીતિ,
અનીતિ તેમજ શુભાશુભ કર્મજન્ય મુખ્ય દુઃખની પરિણતિ સ્પષ્ટ રીતે
સમજાઈ શકે અને પાપ કર્મમાં રૂઝા એવા દુર્જનોને જલિન જલિ તથા દુરુજ

ચારોતો ત્યાગ કરી સત્પ્રવૃત્તિને સ્વીકારે એથી અધીક આ દુનીયામાં ક્યો ઉપકાર પ્રશંસનીય છે ? તેમજ વાંચન કે શ્રવણ દ્વારા કયા રસમાં લુપ્ત થયેલા માનવવર્ગને ઉત્તમ અધિકારી બનાવી નિવૃત્તિ અને પ્રવૃત્તિ માર્ગની ઓળખાણ કરાવે. વળી આપકાલમાં કે પરાધીન સ્થિતિમાં જ સત્પ્રવૃત્તિનું આચરણ કરે તેવા સ્વભાવવાળા અર્ધદૃઢજીવોને ઉત્તમ પુરુષોના સુખમય ચરિત્રોનાં દ્રષ્ટાંત આપી તેના મોહથી તેવીપ્રવૃત્તિઓનો જેઓ પણ લાભ લઈ શકે. તેમજ કાર્યાતરથી મુક્ત થયેલા કેટલાક મનુષ્યો અવકાશ વખતે નિરર્થક અથડાઈને પોતાનું અમૂલ્ય જીવન વૃથા ગુમાવે છે. તેમ ન કરતાં મન, વચન અને શરીરને અમુક ટાઇમ સુધી નિયમિત કરવાનો સુગમ ઉપાય છે. વળી આવા સત્કથાનુયોગી સદુપદેશ આપી જે ઉપકાર કરે છે, તેવાં માતા, પિતા, પ્રિયમિત્ર, હિતકારી મહાત્મા કે સદ્ગુરુઓ પણ કરી શકતા નથી. કારણ કે તેઓ તો પોતાની હયાતિમાં કરી શકે છે. આ કારણને લીધે પૂર્વાચાર્યોએ પોતાના અમૂલ્ય સમયની સાર્થકતા આવા પરાપકારી કાર્યોમાં જ માનેલી છે. આ ચરિત્ર ઉપરથી તેમની પરાપકૃતિ સર્વત્ર જાગ્રત્ અવસ્થાને સદૈવ અનુભવે છે. વળી આ ચારિત્રમાંથી વાંચક વર્ગને પોતાનું ચરિત્ર સુધારવા માટે અનુકરણ કરવા લાયક અનેક ઉપમાનો મળી શકે તેમ છે. ગુણાનુરાગી, સત્યશોધક અને વિવેકવંત જીવાત્માઓ આ ગ્રંથના અધિકારી છે અને તેમનેજ અનુકરણીય છે તેમજ જાણવા લાયક વસ્તુ અર્થ મળી શકે તેમ છે.

વળી અદ્વિતીય રસથી ભરપુર આ શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ચરિત્ર પ્રાકૃત ગાથામય છે. જેની વ્યાખ્યાન પદ્ધતિ બહુ વિશાલ અને લિપ્ત લિપ્ત દ્રષ્ટાંતોથી રચવામાં આવી છે, વળી આ ગ્રંથમાં જગતપૂજ્ય સાતમા તિર્થંકર શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું ચરિત્ર મુખ્યતાએ વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. તે આ ગ્રંથના નામ ઉપરથી સ્પષ્ટ થઈ આવે છે. તેમજ આ ગ્રંથમાં શ્રાવક જનોને પાળવા લાયક સમ્યક્ત્વમૂલક આરત્રતો વિસ્તાર પૂર્વક પ્રદેશાં છે. દરેક વ્રતમાં પાંચ પાંચ અતિચાર-દોષનો નિરૂપણ પૂર્વક પૃથક પૃથક અધિકાર જતાવ્યા છે. તેમજ નિરતિચાર વ્રત પાળવામાં શુભ ફલની પ્રાપ્તિ અને અતિચારનું સેવન કરવાથી અનિષ્ટ ફલ ભોગવવાં

પડે છે, વળી તે અતિચાર સેવી પ્રાણીઓના ઉદ્ધાર માટે યથોચિત દંડ વિધિ બતાવીને દરેક અતિચાર રહિત અથવા સાતિચાર પ્રતીનું શુભાશુભ ફલનું પ્રત્યેક દ્રશ્યોત્તર આપી ભિન્ન ભિન્ન કથાઓ વડે સ્પષ્ટ રીતે પ્રતિપાદન કર્યું છે. પ્રાચીન દરેક પ્રકરણની પ્રસ્તુત કથાઓ આપી છે અને માત્ર પ્રતાદિદના ઉપદેશમાં જ આ ગ્રંથની સમાપ્તિ નહીં કરતાં ધંધકર્તાઓ પ્રસંગોપાત કથામાં ભુદ્ધિનો મદદમા, કવચિત્ કલાકૌશલ્ય કવચિત્ તૃષ્ણાની વિશેષતા, સ્વભાવ વર્ણન, તેમજ કોઈક ઠેકાણે અદ્ભુત તત્ત્વવાદ વિગેરેનું વર્ણન પણ સરલ અને બહુ રસિક પદોની રચના વડે દર્શાવ્યું છે. એટલુંજ નહીં પરંતુ તત્કાલીન લૌકિક આચાર-વ્યવહાર, સામાજિક પ્રવૃત્તિ, રાજકીય પરિસ્થિતિ, ધાર્મિક પ્રભાવ, નૈતિક જીવન તેમજ તેવા પ્રકારના કેટલાક જાણવા લાયક આનુષંગિક તત્ત્વોનો ઉલ્લેખ પણ ચૂક્યા નથી. માટે આ ગ્રંથ જે ધર્મીઓને ધાર્મિક સિદ્ધિઓને લીધે જેમ બહુ ઉપયોગી છે, તેમ કાવ્ય રસના સ્વાદમાં બહુ લુબ્ધ, પ્રાચીન તત્ત્વોના અનુસંધાનમાંજ માત્ર લક્ષણોના ખારત વર્ષની દિવ્ય બાષામાં તત્ત્વ શોધવામાં ઉચ્ચુક્ત, ભુદ્ધિકલામાં અતિ દક્ષ અને રસિક એવા અન્ય વિદ્વાનોને પણ ખાસ મનન કરવા લાયક છે. વળી આ ગ્રંથ મૂળ પ્રાકૃત પદોત્તમ દોવાયા તે બાષા જન સમાજમાં પ્રાચીન દુર્જેય છે એમ જાણી રાધનપુર નિવાસી ન્યાય-વ્યાકરણનીર્થ પડિત હરજીવિંદાસ નિકમદાસ એકીએ સંસ્કૃત બાષાથી વિભૂષિત કરી છે. જુગનદરી સેતુગધ અને કુમારપાલ ચરિત્રાદિક અન્ય કાવ્યોની મારફત પ્રાકૃત મથમા પદો ઉદ્દેશ, વિશ્વાસ, સર્ગ, ઉદાસ, અને સ્તમ્ભ વિગેરે કોઈ તેવા પ્રકરણ વિભાગ ઉપલબ્ધ નહીં થવાથી તેમજ હિતિ છીંસુપાત્રે મિનચરિત્રે ચેવલ જ્ઞાનથી પ્રાપ્તિ તેમજ દરેક કથાની સમાપ્તિમાં હિતિ છીંસુપાત્રે સમ્યક્ પ્રદેશાચાર્ય ચંપકમાલ્યા કથાનક સમાપ્તમ્ આ પ્રમાણે સંપૂર્ણ બાષામાં સમાપ્ત દર્શક વાક્યો મળી આવ્યા તે ઉપરથી પ્રંથકારના અંતમાં રચનામાં ગાથાઓના વિભાગ કરીને પ્રકરણોના વિભાગ રચવામાં આવ્યા છે. તેમજ અથ કર્તાએ પ્રસંગોપાત સંસ્કૃત શ્લોકો કે કેટલાક ઠેકાણે અન્ય મદદમાથી લીધેલા છે. તેઓના પાદ તેરીઅર ને દિવાલ લખવામાં આવ્યા છે. તેમજ બહુ અગત્યની કોઈક નામના પણ જગદીશે કર્તાએ સેવામાં આવી છે. વિગેરે દર્શિત મુગ

વાંચકો સ્વયમેવ જાણી શકે તેમ છે. આ ગ્રંથનો પ્રાદુર્ભાવ વિક્રમ સંવત્ ૧૫૨૦માં થયો હોય તેમ લાગે છે. કારણ કે તેના નિર્માતા શ્રીમાન લક્ષ્મણજી તે અરસામાં પવિત્ર પ્રાદ્યુષાસવડે ભૂમંડલને પવિત્ર કરતાં હતાં. ભવ્ય પ્રાણિઓને ઉપદેશ આપતા હતા. તેમજ ગ્રંથની સમાપ્તિમાં ગ્રંથ પ્રશસ્તિમાં પણ તે સમય પોતેજ દર્શાવેલો છે. વળી ગ્રંથકર્તા પોતે બહુ ભાગે ગુર્જર દેશમાં વિહાર કરતા હતા તે ખાખત પણ પ્રત્યક્ષ ગ્રંથ પ્રશસ્તિ ઉપરથીજ સ્પષ્ટ થાય છે. આ ગ્રંથનો પ્રારંભ ધંધુકામાં અને સમાપ્તિ માંડલમાં વિક્રમ સંવત્ ૧૧૯૯ માં થયેલી છે. તે સમયે જૈનધર્મ પ્રભાવક શ્રી કુમારપાલ નરેન્દ્ર વિઘ્નમાન હતા તે ઉપરથી સ્પષ્ટ થાય છે. તેઓ ગુર્જરભૂમિમાં વિશેષતાએ વિહાર કરતા હતા. ગ્રંથકર્તાનો મત્સ્ય તથા ગુરૂપરંપરાનો સંબંધ સવિસ્તાર ગ્રંથકર્તાએ પ્રશસ્તિમાં દર્શાવ્યો છે તે અહીં વૃક્ષાકૃતિનું સ્વરૂપ આપી જતાવ્યો છે. હર્ષપુર ગામે મત્સ્યધારી શ્રીમાન જ્યોતિર્દસુરિ મહારાજ પ્રથમ પાટે વિરાજતા હતા. જેમકે—

જ્યોતિર્દસુરિ.

અભયદેવસુરિ.

હેમચંદ્રસુરિ.

વિજયમિંદસુરિ, શ્રી ચંદ્રસુરિ, વિભુષચંદ્રસુરિ, લક્ષ્મણજી

અહીંયા સંક્ષેપથી આ પ્રમાણે આ ગુરૂપરંપરા જતાવી છે. તેઓમાં પશુ વિશેષે કરીને અભયદેવસુરિ તથા હેમચંદ્રસુરિનો ગુણાનુવાદ પ્રસ્તુત ગ્રંથકારના સહચારી શ્રી ચંદ્રસુરિએ પોતે રચેલા શ્રી મુનિસુવતસ્વામીના ચરિત્ર પ્રશસ્તિમાં કંઈક વિસ્તાર પૂર્વક પ્રિતિપાદન કર્યો છે. તેમજ—

તસ્મ અપચ્છિન્ન તિત્થાદિવન્સ, તિત્થે પયકમાણમ્મિ ।

સિરિપરદવાદણકુલે, ગચ્છે હરિસત્ પરતવ (? રતણય) મ્મિ ॥ ૭૨ ॥

સિરિજયસિંહોમ્મરિ, સુયંતરીમાંદલંમિ સુપસિદ્ધો ।

પંચવિદ્યારાસમાયરચરઓ, ગુણનિધીનામો ॥ ૭૩ ॥

અર્થ—અપ્રથમ એવા તીર્થેર ભગવાનના પ્રવર્તમાન તીર્થ (કાસન) માં શ્રી પ્રજવાહનકૃત તથા દર્શપુર નામે જન્મમાં પ્રવૃત્ત થયેલા, પાંચ પ્રકારના મુનિઓના આચાર પાગવામાં પુરંપર તેમજ કાક-ભરી દેહમાં મુપ્રસિદ્ધ અને ઉત્તમ મુજોના નિપાનારૂપ થી જન્મસિદ્ધમુરિ થવા, વિગેરે તે પ્રકરિતમાં મુપ્રસિદ્ધ છે, વળી તેઓના રમેલા મંથ, વૃત્તિ વિગેરે ધણા પ્રમંથો ઉપસન્ન થાય છે, તેમજ અન્ય ઉપરેકરણી અમુ-તવડે મહા મોહ વિવધી પીડાઓના નરેન્દ્રાદિક બન્ધાતમાઓને સમેતન કર્યા છે, તેવા મહાતમાઓના વચનપ્રજાવધીજ અજાત ભાગ્યવાની ગણાય છે. તેમજ તેઓ દાસમાં અવિદ્યમાન છતાં પણ મંથદાસને વિશ્વ-માન ગણાય છે. વળી વિવિધ રસ તથા અલંકારોથી સુપ્રદિત એવા આ મંથનું કાષ્ઠપણ્ય પ્રકરણ એવું નથી કે કાષ્ઠને પણ અપૂર્ણ રાખી પડતું મુકવાની ઇચ્છા થાય; પરંતુ આ મંથ પ્રાકૃત પદમય દોષથી તદુપરિ સંસ્કૃત છાયા છતાં પણ સામાન્ય વર્તને વાંચવામાં પ્રાપ્ત અનુપયોગી જાણી જનસમાજની શ્રદ્ધાસા પૂર્ણ કરવાના હેતુથી માતૃભાષામાં અનુ-વાદ કરવામાં આવ્યો છે, તેમાં મૂળને અનુસારે સરળ વાક્યોની યોજના રાખી છે, કવચિત્ વાર્તાના સંબંધનું અનુસંધાન કરવા માટે ભુજ સુખદો ઉમેરવામાં આવ્યા છે, તેમજ ગાથાઓના અનુસારે દરેક અર્થની પટના વાસ્તવિક રીતે અપેક્ષિત રાખેલી છે, અત્યેક કથાઓના મધ્યલે અતિચારનાં દ્રષ્ટાંત સાથે નામ આપવામાં આવ્યાં છે, દરેક વિષયોનો ક્રમ તે તે કથા-ઓને મધ્યલે અવલોકન કરવાની સુવમતા જળવી છે.

પ્રથમ આ મંથાન્તર્ગત વ્રતોના ઉપદેશ શ્રીમાન્ સુપાર્શ્વનાથ ભગવાનના મનુષ્ય અને દેવભવનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. ત્યારબાદ જન્મ, વિવાહ, સાંવત્સરિક દાન અને દીક્ષા મદણ વિગેરેની યથાર્થિત વ્યાખ્યા આપી છે, દીક્ષા મદણ કર્યા બાદ પ્રજા પોતે જામ્ય શ્રવાને આનંદ આપના મુમેરૂઝ-મની માફક કાયોત્સર્ગમાં નિષ્કંપપણે સ્થિર રહી એક દિવસ બતીત કરી ખીજે દિવસે મદોન્મત દસ્તીની માફક મંદ મતિએ વિરાગતા શ્રીસુપાર્શ્વનાથ ભગવાન્ પારણા માટે શ્રી પાટલીખંડ નગરમાં ગયા, ત્યાં મધુકર વૃત્તિને અનુસરતા પ્રજા મહેન્દ્રએકીના ધર તરફ વળ્યા કે તરતજ પ્રજાનાં દર્શન કરી

અનન્ય હર્ષથી રોમાંચ કંચુકને ધારણ કરતો શ્રેષ્ઠી પોતે ઉભો થઈ જીને-
 દ્રતી સન્મુખ ગયો અને બહુ પ્રેમપૂર્વક પ્રભુના ચરણ કમળમાં નમન કરી
 ગદ્ગદિત સ્વરે હાથ જોડી સ્તુતિ કરવા લાગ્યો કે—

કેહિં પિ અજ્ઞ ચિરસંચિણ્દિ, ફલિયમ્હ તવવિસેસેહિં ।

કમ્પતરુહિં વ નૂણં, સરમહુર પચેલિમ ફલેહિં ॥

અર્થ—હે ભગવન્ ! નિરંતર મધુર અને પરિપક્વ ફલદાયક એવા કટપવૃક્ષોની
 માફક અપૂર્વ એવાં ચિરકાલથી ઉપાર્જન કરેલાં વિશેષ તપો આજે મહને
 ફલદાયક થયાં. જેથી હે જગત્પ્રભો ! આપના ચરણ કમળથી પવિત્ર થએલું
 આ મ્હારું ઘર દેવતાઓને પણ વંદનીય થયું. વળી હે જગત્ પાલક !
 જેઓ આપના મુખારવિંદના લાવણ્યરસનું પાન કરે છે તે ત્રણે લોકમાં
 પૂજનીય થાય છે અહો ! અમોઘ એવું આપનું દર્શન દ્વિધાપિ અંતઃ-
 કરણની શુદ્ધિ કરે છે, મળરૂપી વાદળને વિખેરવામાં પ્રચંડ પવન સમાન,
 ક્રીત્તિરૂપ વેલડીને વિસ્તારવામાં મેઘ સમાન, વૈરીરૂપ ગળેંદ્રને વિદારવામાં
 સિંહ સમાન, વિપદરૂપી સમુદ્રને શોષવામાં અગસ્તિ સમાન, પ્રબલ મોહ
 રૂપી વિપને ઉતારવામાં જંગુલિ સમાન, દારિદ્ર્યરૂપ શત્રુને સંહારવામાં
 અગ્નિ સમાન, સદ્વિદ્યારૂપ સરિતાના કુલ ગિરિ સમાન, અવિદ્યારૂપ નાગિનીને
 દમવામાં ગારૂડિક સમાન એવું આપનું દર્શન શું શું નથી સાધતું ? અર્થાત્
 આપના દર્શનથી મોક્ષમુખ પણ મુક્ત થાય છે. આ જગતમાં સર્વથા
 નિવૃત્ત થએલા પરમ યોગીઓ પણ આપના દર્શનની આકાંક્ષાને લીધે
 યોગાદિકની ઉપાસના કરે છે, અનેક પ્રકારનાં તપ તથા જપાદિક સાધનો
 પણ આપના દર્શનથીજ સફળ થાય છે એમ પોતે કેટલીક પ્રેમભક્તિ ખતાવી
 પદ્મા પોતાની ઓંતે ઉદ્દેશી ફરીથી બોલ્યો હે મૃગાક્ષિ ? આવા પરિગ્ર-
 હના ત્યાગી વીતરાગ ભગવાન્ વિનાયુષ્યે કાને ત્યાં પધારે છે ? ખરેખર
 આ દુનિયામાં લાગ્યવતી તો તુંજ ગણાય, નહિ તો ચરાચર પ્રાણિઓના
 ઉદ્ધારક આ જીનેંદ્ર ભગવાન્ સરખા ઉત્તમ પાત્ર અહીં ક્યાંથી આવે ? મારે
 હે સુંદરિ ! નિર્મળ લાવપૂર્વક શુદ્ધ દ્રવ્યવડે આ પ્રભુને પારાયું કરાવીને તું
 સવચ્ચાગરને ગોચ્યદ સમાન ગણીને જલદી તરી જા. એમ પોતાના પતિનું

વચન સાંભળી પ્રગેદવડે પોતાના આત્માને કૃતાર્થ માનતી રોડાણીએ
 સોનાના માળમાં ધૃત સાકર સહિત સુંદર પરમાત્મ ભરી, પ્રભુને બોદાવ
 વિનંતિ કરી, ત્યારે ભગવાને પણ યાનથી સારી રીતે અવલોકન કરી
 એવો તે આદાર પોતાના કરસંપુટમાં ગ્રહણ કર્યો. તે સમયે દેવોએ આ
 પૂર્વક દુદુભિનો નાદ કર્યો. અહો દાનં, અહો દાનં એ પ્રમાણે તેણે
 ઘોષણા કરી વિગેરે સર્વ અતિશય પ્રગટ થયા. અહો! આ દુનિયામાં સત
 ત્વનો સ્વમાગમ, તેમજ દાનકર્તાનો ઉત્તમ આવ અને શુદ્ધ દ્રવ્યનો
 મળવો બહુ દુર્લભ છે. વળી પોતાના કરસંપુટમાં ગ્રહણ કરેલો તે આ
 પ્રભુ ત્યાં ઉભા રહીનેજ વાપરી ગયા. પરંતુ તેમના અતિશય પ્રભા
 લીધે ઘાંઘ્રા પ્રાણી દેખી શકતા નથી. તે પ્રમાણે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

પરમાદ્રસપ્રજુમાર્ગ, હવંતિ તિલ્લેષરાણ સમ્વત્કાલં ।

આદારા નીહારા, અદિસ્તા વમ્મવક્ત્રણં ॥

અર્થ—ભગવાનના એવા અતિશય હોય છે કે જેથી, સર્વચક્ષુષ
 થીએ તેમના આદાર અને નીહારાને કાર્ધ વખત દેખી શકતા નથી.
 પ્રમાણે અનેક મુનિઓ સાથે વિચરતા ભગવાન કર્મરૂપી ચતુર્સૈન્યને સા
 નિર્મૂળ કરતા ઝગરચ દશામાં નવ માસ વ્યતીત થયા બાદ અનેક દે
 વિહાર કરી નજીકમાં કેવચાનનો સમય જાણી વારાણસી નગરીની ક
 ડાણમાં સુંદર કુસુમ તથા પાલ્લવોથી વિભૂષિત વૃક્ષો જેમાં રહેલાં છે
 સદસ્યપ્રવનમાં જમત પ્રભુ પધાર્યા. અવધિયાનથી પોતાનું કાર્ય
 સુરેન્દ્રો પોતપોતાના પરિવાર સહિત પ્રભુની પાસમાં આવીને દીવ્ય
 વસરણની રચના કરી જાક્તિઆવમાંલીન થઈ પ્રભુની આમળ બેઠા, મ
 સુપાર્થપ્રભુએ ચતુર્વિધ પરિપદનો અંદર યોજન માપિની મધુરવા
 દરેકને સાનુકૂલ્યણે ધર્મદેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. જેનો અંદર મુખ્ય
 દાનવીર્ષ રાજા છે. ઓમાન સુપાર્થપ્રભુ પૂર્વોક્ત રાજાના પ્રમના અ
 વસ્ત્ર તરીકે ધર્મના ઉપદેશ છે. મુનિ ધર્મ અને મૃદસ્થ ધર્મ એમ
 ધર્મતત્ત્વોની ઉક્તિ કરવામાં આવી છે. દરેક ધર્મ તત્ત્વોનું રહસ્ય સ
 ત્ત્વમાં સમાવેલું છે; કારણ કે—

સમ્યક્ત્વરત્નાગ્રપરં હિ રત્નં, સમ્યક્ત્વમિતાગ્રપરં હિ મિતમ્ ।

સમ્યક્ત્વવન્ધોર્નં પરો હિ વન્ધુઃ, સમ્યક્ત્વલાભાન્નં પરો હિ લાભઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—આ બગતમાં સમ્યક્ત્વરત્નથી અન્ય કોઈ રત્ન નથી, સમ્યક્ત્વ રૂપ મિત્રથી અન્ય કોઈ ઉત્તમ મિત્ર નથી, સમ્યક્ત્વરૂપ અંધુથી અન્ય કોઈ અંધુ નથી, તેમજ સમ્યક્ત્વ લાભથી અપર-ગ્રીને લાભ નથી.

તથાત્વ—ધનેન દીનોડપિ ધની મનુષ્યો—યસ્યાડસ્તિ સમ્યક્ત્વધનં પ્રધાનમ્ ।

ધનં ભવેદેકભવેસુલાય, ભવે ભવેડનન્તસુસ્રી સુદૃષ્ટિઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—સમ્યક્ત્વરૂપી પ્રધાન ધન જેની પાસે રહેલું છે તે મનુષ્ય ધન રહિત હોય તો પણ તે ધનવાન જાણવો, કારણકે ધનધાન્યાદિક સમૃદ્ધિ એક ભવમાં મુખ્યકારક થાય છે, અને સમ્યક્દૃષ્ટિ તો ભર્વાતરમાં પણ અનંત સુખનો ભોગી થાય છે.

મૂલં બોધિદ્રુમસ્યૈતદ્ દ્વારં પુણ્યપુરસ્યચ ।

પીઠં નિર્વાણહર્મ્યસ્ય, નિધાનં સર્વસમ્પદામ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—આતું શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ બોધિવૃક્ષનું મૂલ ગણાય છે. સુદૃત રૂપી નમરનું મુખ્યદ્વાર છે, મોક્ષ રૂપી મહેલનું પીઠ અને સર્વ સંપત્તિઓનો ખજાનો છે. મટિ સમ્યક્ત્વ વ્રત પાલનમાં બબ્બાત્માઓએ યતનવાન થવું જેથી સત્કૃષ્ણાદિક ઉત્તમ સામગ્રી પામીને સ્વજન્મનું સાર્થકપણું સાધવું એજ વિવેકનું મુખ્ય લક્ષણ છે. વળી સમહિતની ઇચ્છાવાળા પુરૂષોએ શુદ્ધ દર્શનની શ્રદ્ધા રાખવી, એથી ઐદિક અને પારલૌકિક સિદ્ધિ મુલભ થાય છે.

જેમકે—

મનુરુદ્રુક્તનિદાનં સ્વકલ્યાણવીજ, બ્રહ્મજલાધિપોત્ત મચ્યસત્ત્વૈકચિદ્મ્ ।

દુર્લભત્વકુદારં પુણ્યતીર્થં પ્રવાહનં, પિવત ત્રિતવિપક્ષ દર્શનાલ્ય સુધામ્નુ ॥ ૧ ॥

અર્થ—હે બબ્બાત્માઓ ! જેની પુલના નદી થઈ શકે એવા સુખનો નિદાન, સર્વ કલ્યાણોનું મુખ્ય કારણ, જન્મરૂપી સમુદ્રને તારવા મા તાર સમયે, લાભ સમયે એક ચિન્હ, પાપરૂપી રક્ષને હેઠવામાં કુદાર સમાન અને સર્વોચ્ચ પવિત્ર તીર્થપુણ્ય એવા દર્શનનામે અમૃતરૂપી જગત પા

કરો. જેનું સેવન કરવાથી શ્રેણિભાદિક રાજાઓ આ લોકમાં અનુચ સુખ
ભોજવી અને સિદ્ધિમુખ થાયા છે. તત્તથા—

ધર્મસ્તુત્યનોન્ન કસ્યચિન્નપ્રીયેગિજાયાઃપુરા,
ધ્રુવન્તે ત્રિનદારાણે દ્યુમિતમાઃ ગમ્યસ્ત્વતઃ કેવલત્ ।
તૌપૌર્વીસપ્તદોદયપ્રતિમુવં સંપ્રામયન્તઃ શુભમ્ ।
સત્સાત્તત્ર પવિત્રચિત્ર મુરુતે શુદ્ધિકિરિયા કુપેઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—પ્રાચીન કાલમાં શ્રી કૃષ્ણ વાસુદેવ, સત્પત્રી અને શ્રેણિભાદિક
રાજાઓ જેનું શાસનમાં પ્રભાવિક બહુ પવિત્ર યર્ષ મયા, જેઓ માત્ર
સમ્પદ્વત્વના પ્રભાવથી તીર્થકર ભગવાનના ૫૬ પ્રાશિના સાક્ષીભૂત સુકૃતને
પામ્યા છે, માટે સુત જનોએ પવિત્ર સુકૃતના મૂળભૂત એવા તે સમ્પદ્વત્વમાં
શુદ્ધ પ્રવૃત્તિ કરવી. વળી દેવતાઓને પણ દુર્લભ એવું આ સમ્પદ્વત્વરત્ન
સદ્ગુણના યોગ વિના મળતું નથી. કારણકે—

વિના ગુણ્યો ગુણમીરધિમ્ય-સ્તત્ત્વં ન જાનાતિ વિષદાષોઽપિ ।

આર્ચ્યદીર્ષાયત છોચનોઽપિ, દીપં વિના પરયતિ નાન્ધકારે ॥ ૧ ॥

અર્થ—હે પ્રમુખજીઓ ! સદ્ગુણોને આશ્રય આપવામાં સમુદ્ર સમાન
એવા ગુણોના સમાગમ વિના શુદ્ધિમાત્ર પુરૂષ પણ તત્ત્વને ભણી શકે
નથી, કારણકે કાનસુધી જેનાં નેત્ર બહુ વિશાલ હોય છે તે પણ અંધકારમાં
રહેલી વસ્તુને દીપકની સહાય વિના દેખી શકતો નથી, એ પ્રમાણે વિચાર
કરી સદ્ગુણો સમાગમ મેળવી પ્રમાદ સેવનો નહીં. વળી તે શુદ્ધ સમ્પદ્વત્વ
મેળવીને શક્તિ મળે નહીં. કારણ શંકા કરવાથી સમ્પદ્વત્વનો લોપ થાય છે.
તે પ્રમાણે અન્યત્ર પણ કહ્યું છે કે—

ભારમે નરિય દયા, મહિલાસંગિય નાસણ વંમં ।

છંદાણ સમ્મતે, પવ્વજ્જા અત્થ મદ્દણેણ ॥ ૧ ॥

અર્થ—આરભ કરવામાં દયા સચવાતી નથી, મુરતિના સંગરડે બદ્ધ-
રથનો લોપ થાય છે, તેમજ શંકા કરવાથી સમ્પદ્વત્વનો નાશ થાય છે અને
અર્થ (ધન) ના સંગ્રહવડે સંવમનતત્ત્વો સર્વથા અભાવ થાય છે. માટે
શંકા રહિત શુદ્ધ શ્રદ્ધા રાખવી. સદ્ગુણના વચન ઉપર વિશ્વસ્ત જેઓ

દેશથી અથવા સર્વ પ્રકારે વિરતિ પાળે છે તેઓ ઇદ્રિઓનો વિનિયમ કરી અનુક્રમે ઉચ્ચ શ્રેણિને પ્રાપ્ત થાય છે. પરંતુ એ સર્વ પ્રભાવ સમ્યક્ત્વમાંજ રહેલો છે. વળી દાન, શીળ, તપ, જિનેન્દ્રભગવાનની પૂજા, પવિત્ર તીર્થોની યાત્રા, ઉત્તમ જીવદયા, ઉત્કૃષ્ટ આવક કુલમાંજ જન્મ અને વ્રતોની પ્રાપ્તિ પૂર્વક રક્ષા આ સર્વ શુદ્ધ સમ્યક્ત્વરૂપ કલ્પવૃક્ષનાં ફલ છે. આ પ્રમાણે સમવસરણમાં વિરાજમાન થઈ શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુએ સમ્યક્ત્વની વ્યાખ્યા આપ્યા બાદ તે ઉપર ચંપકમાલાનું દર્શાવ આપી તેનું બહુજ દઢીકરણ કર્યું છે. વળી આ સમ્યક્ત્વવ્રતમાં પાંચ અતિચાર ટાળવાના છે. તેઓમાં પ્રથમ શંકા અતિચાર એટલે વ્રત ગ્રહણ કરતી વેળાએ શુદ્ધ અંતઃકરણ પૂર્વક ગુરુ સમક્ષ પ્રવૃત્તિ કરવામાં આવે, પશ્ચાત્ કેટલાક કુસંયોગોને લીધે પ્રાથમિક પ્રવૃત્તિમાં ધીમે ધીમે ફેરફાર થઈ પડે છે. જેથી હૃદય ઉદાનમાં શંકારૂપ અંકુરાઓ પ્રગટ થાય છે, અનુક્રમે તેમાંથી એવાં ફલ પ્રાપ્ત થાય છે કે જેમના સ્પર્શમાત્રથી આભાસ માત્ર પણ સમ્યક્ત્વ રહી શકતું નથી અને પુનઃ મિથ્યાત્વનો પ્રસંગ આવી પડે છે. જેથી અનેક વ્યાધિરૂપ ભયંકર જંતુઓથી અતિગહન એવો સંસાર સાગર તેઓને સેવવો પડે છે. એનું મુખ્ય કારણ તો વ્રત વિષયક અયોગ્ય શંકા કરવી તેજ ગણાય છે. અને તેમાંથી મિથ્યાત્વનો જન્મ થાય છે. સારખાદ તે પ્રાણીને સન્માર્ગે ચાલવામાં અનેક આપત્તિઓ વળગી પડે છે. જેઓમાંથી મુક્ત થવું બહુજ મુશ્કેલ થઈ પડે છે. વળી મિથ્યાત્વ સમાન જીવાત્માને આઘાત કરનાર બીજી કોઈપણ વસ્તુ નથી તેમજ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

મિથ્યાત્વં પરમો રોગો—મિથ્યાત્વં પરમં વિષમ્ ।

મિથ્યાત્વં પરમઃ શત્રુ—મિથ્યાત્વં પરમં તમઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—આ જગત્માં જીવાત્માઓને પીડવામાં મિથ્યાત્વ સમાન અન્ય કોઈ રોગ નથી. વળી મિથ્યાત્વ એજ પરમ વિષ જાણવું, મિથ્યાત્વ સમાન અન્ય કોઈ બહિષ્કૃત વૈરિ દેખવામાં આવતો નથી, અને ગાદ—અધાર—અજ્ઞાન પણ મિથ્યાત્વજ ગણાય છે. માટે મિથ્યાત્વની છાયાથી દૂર રહેવું. વળી મિથ્યાત્વના મોહમાં સપડાયેલો તે આગંબરી કરે છે કે—

મકંટને મદિરાપાન શાંતિદાયક નીવડે નહીં, એમ સમજી પોતાના પ્રતીતી શુદ્ધિ માટે સર્વથા પાખંડિની શ્લાઘા કરવી નહીં, તે સંબંધ મંત્રિતિલક મંત્રીના દર્શાવડે સારી રીતે પ્રતિપાદન કર્યો છે. પ્રથમ આ સમ્યક્ત્વ વ્રતમાં તાત્પર્યાર્થ એ સમાયેલો છે કે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રનું શ્રદ્ધાન કરવું, વળી જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવા છતાંપણ દર્શન તથા ચારિત્ર શિવાય તેનું મુખ્ય ફળ મળી શકતું નથી, શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

જહા સરો ચંદણમારવાહી, મારસ્સમાગી ન હુ ચંદણસ્સ ।

एवमुनाणी चरणेण हीणो, नाणस्समागी न हु सुगइए ॥ ૧ ॥

અર્થ—જેમ ચંદનના ભારને વહન કરનાર ખર ભારનો ભાગી થાય છે, પરંતુ ચંદનનો ભાગી થતો નથી, તેમ ચારિત્રથી હીન એવો જ્ઞાની પુરૂષ જ્ઞાનનોજ ભાગી થાય છે, પણ મુગતિનું ફળ તેને મળતું નથી, માટે ચારિત્ર ની મુખ્યતા દરેક ઠેકાણે પ્રતિપાદન કરવામાં આવી છે. એથી જ ચારિત્ર ધારક મુનિઓનો પણ મહિમા અપૂર્વ ગણાય છે. અને તેમની ભક્તિ કરવાથી મનુષ્યો અપૂર્વ ફલ મેળવે છે. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

दत्तेऽसौ सर्वसौख्यानि, त्रिगुद्धयाऽऽराधितो मुनिः ।

विराधितश्च तैरथ—नरकाऽनल्पयातनाः ॥ ૧ ॥

અર્થ—મન, વચન અને શરીરવડે આરાધન કરાયેલા મુનિમહાત્મા આરાધકને સર્વ મુખ્યદાયક થાય છે, અને તે મુનીંદ્રની વિરાધના કરવાથી તિર્યક તથા નરક સંબંધી અનેક પાતનાઓ પ્રાપ્ત થાય છે. માટે સક્રિય વા અક્રિય, શુભુત્ત કિંવા અશુભુત્ત, જ્ઞાની અથવા અજ્ઞાની અને જેમ તેમ પણ મુનિવેશ્વારી એવા યતિનું દર્શન કરી ગૌતમસ્વામી સમાન માની તેમની ભક્તિ કરવી, એજ જન્માંતરમાં પણ દિનકારક થઈ પડે છે. તે સંબંધી શાસ્ત્રોમાં વચાર્થ રિવેચન કરેલું છે. સ્થુલ પ્રાણોની દિસાથી અટકવું તે સ્થુલ પ્રાણુતિષ્ઠાન નામે પ્રથમ વગ કહેલું છે. તેમાં સ્થુલ પ્રાણુ એટલે શું ? અને તેઓની વિરતિ કેવી રીતે પાળવા ? વિગેરે વચારિયત સ્વરૂપની વ્યાખ્યા વિશ્વવચન : મરના દર્શાવથી પ્રતિપાદન કરી છે. તેની ઉપેક્ષા કરવાથી તેમાં પણ મન અનિચર લાગે છે, તે દરેકના પૃથક પૃથક દર્શાવ આપી શ્રી પ્રભુએ નિર્ગુણ્ય રૂપ શુદ્ધિ બતાવી છે, ત્યારમાદ સ્થુલ મુખ્યવાદ વિરમણ વ્રત

બીજા સ્થાનમાં ક્રમ વડે પ્રાપ્ત થાય છે. તે ઉપર કમલ એટીનું દર્શાવે સવિરતર ઘટાયું છે. જેના અવલુભાત્રથી મૃપાવાદની પરિણતિ સર્વથા સિધ્ધિ થાય છે. વળી મિથ્યાચારી પુરૂષનો કોષપથ વિશ્વાસ રાખતું નથી અને દરેક સ્થાને તે અપમાનનું પાત્ર થાય છે. વળી શાસ્ત્રમાં પણ કશું છે કે—

અસત્યમપ્રત્યયમૂલકારણં, કુલાસનાસપ્તમૃદિવારણમ્ ।

વિપ્રિદાનં પરવચ્ચનોર્જિતં, કૃતાડપરાધં કૃતિભિર્વિવર્જિતમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—અવિશ્વાસનું મૂલ કારણ, ખરાબ વાસનાઓનું નિવાસ સ્થાન, સમૃદ્ધિઓને નિવારવામાં અર્થલા સમાન, વિપત્તિઓનો મૂલ હેતુ, અન્યજનોને હેતરવામાં અતિદક્ષ અને અપરાધોના અભનારૂપ એવું અસત્ય વચન જ્ઞાનિ પુરૂષોએ સર્વથા ત્યાગ કરેલું છે. વળી મૃપાવાદનો દરેક શાસ્ત્રકારોએ દૂરથી પરિહાર કરેલો છે. જેમકે—

લિહિતાં પરમાધારો - વેદવાનાં પરમો નિધિઃ ।

વણિજાં પરમાનીવી, મૃપાવાદં ? નમોઽસ્તુ તે ॥ ૧ ॥

અર્થ—સિંઝધારક એવા મિથ્યાત્વોનો મુખ્ય આધાર, તેમજ વૈશ્વાઓનો ઉત્તમ નિધાન અને વણિક સોડાનું ઉત્કૃષ્ટ જીવન એવા હે મૃપાવાદ ! તને દૂરથી નમસ્કાર. વળી તેના દુર્ગુણો એટલા બધા અવાચ્ય છે કે અન્ય દોષનું નિવારણ કરવું મુશ્કેલ છે, પરંતુ આ મૃપાવાદનો ઉપચાર બહુ હલકો છે. તે પ્રમાણે શાસ્ત્રમાં પ્રતિપાદન કર્યું છે કે—

વાત્સરિકચૌરાણામસ્તિક્ષાચિત્રત્રિવિદ્યા ।

અસત્યવાદિનઃ પુંસઃ, પ્રતિકારો ન વિચલે ॥ ૧ ॥

અર્થ—૫૨ઋગ્વેદ અને ૫૨ધન દરેક એ મોટા દોષ ગણાય છે; પરંતુ તેઓની કોષ રીતે પ્રતિક્રિયા-નિષ્પત્તિ શાસ્ત્રકારોએ બતાવેલી છે, છતાં પણ અસત્ય બાળી પુરૂષને તરવાનો ઉપાય નથી. એ પ્રમાણે જ્ઞાની પુરૂષોનું મંતવ્ય સત્ય છે. કારણકે—

યત્ર યો મુષ્યતે પ્રાપ્ત-સ્ત્રવ સ્તેયં કરોતિ સઃ ।

કપં ન હરતે વારિ, વારિમપ્યસ્થિતા ઘટી ॥ ૧ ॥

અર્થ—જ્યાં આગળ જે મૃપાવાદ પ્રવેશ કરે છે ત્યાં તે ચોપાં ક્યાં

શિવાય રહેતો નથી, અર્થાત્ મૃપાવાદના અંગમાં ચોરી રહેલી છે, કારણકે જળની અંદર રહેલો ઘટ જળનું હરણ કેમ ન કરે ? આ પ્રમાણે અનેક દૂષણોથી બરપૂર એવા મૃપાવાદનો સર્વદા પરિહાર કરવો. આ મૃપાવાદની વિરતિ વિશે કમલત્રેણીનો કથા ખલુ અસરકારક વર્ણવી છે, વળી મૃપાવાદ વિરતિમાં અકરમાત્ ક્રોધને અવર્ણવાદ આપવો, એકાંતમાં અન્યના ગુણ વૃત્તાંતને જાહેર કરવું, પોતાની સ્ત્રી સંબંધી ગુણ વાર્તા અન્યને જણાવવી, અમૃત્ય ઉપદેશ આપવો અને પરવંચના માટે ફૂટલેખ લખવા એ પાંચ અતિચારોનું સ્વરૂપ જીવન પતાકા, ધરણ, મદન, પક્ષવણિદ્ અને બંધુહતના પ્રતાંતથી અનુક્રમે સ્ફુટરીતે વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે. તેમજ સ્થૂલ અદત્ત વસ્તુનું આદાન-ગ્રહણ કરવું તે સ્થૂલાદત્તાદાન એટલે ચોર્યથી દૂર રહેવું. તે અદત્તાદાનવિરતિ વૃત્ત કહેવાય, હવે તે વૃત્તની રક્ષા માટે શુદ્ધ સમ્યક્-વધારી પુરોષોએ પ્રમાદ સેવવો નહીં, કારણકે ચોર્યવૃત્તિ આ લોકમાં વધ, બંધનાદિકનો હેતુ ગણાય છે અને ભવાંતરમાં પણ જોથી અનેક યાતનાઓ જોગવવી પડે છે, વળી તે સંબંધી શાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે કે—

કર્ત્ત્વિર્વિત્ત કીર્ત્તિર્ધર્મનિવનં, સર્વાંગસાં ગાધનં,
 પ્રેન્નર્ત્તલ્લુપ્તવન્નવનં વિરચિનં, દ્વિગ્રાસયોદ્ધોધનમ્ ।
 વૈર્ગત્યૈર્નિર્વનં કૃત્તસુગ-ત્યાદત્તેયસંગોધનં,
 પ્રેન્નર્ત્તપ્રવનં નિરુચિતિ ન ત-કીર્માનદત્તં ધનમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જો એકીનું ધન પ્રસિદ્ધ એવી કીર્ત્તિ અને સંપત્તિનો નાશ કરે છે, તેમજ સર્વ કૃત્તિનું સાધન, વધ તથા બંધનને પ્રગટ કરનાર, દ્વિગ્રાસયોદ્ધોધન કરનાર કૃત્તિનું નુપ્ત્ય કારણ, સુગતિ-મોક્ષ સુખના નેશ્વરમસ્તે નેશ્વર કરનાર અને સંપ્રદામાદિકનો ભય ઉપગમવનાર છે, તેવું અદત્તવસ્તુનું આદાન-ગ્રહણ કરવું. કયે કુદિમાન કરેલા કરે ? અર્થાત્ ક્રોધએ ન કરેલી જે કીર્ત્તિ અને વધવના કાળનું કલ્પ કરતાં દ્વિગ્રાસોમાં પ્રસરતી અપ્રિયી અવધાન, અપ્રિયી અવધાન કરેલા કરેલા, તેમજ ક્રોધાવધાન ક્રોધતાગની કલ્પકીર્ત્તિ નુપ્ત્ય સ્થૂલ અદત્તવસ્તુનું આદાન-ગ્રહણ કરવું. કયે કુદિમાન કરેલા કરે ? અર્થાત્ ક્રોધએ ન કરેલી જે કીર્ત્તિ અને વધવના કાળનું કલ્પ કરતાં દ્વિગ્રાસોમાં પ્રસરતી અપ્રિયી અવધાન, અપ્રિયી અવધાન કરેલા કરેલા, તેમજ ક્રોધાવધાન ક્રોધતાગની કલ્પકીર્ત્તિ નુપ્ત્ય સ્થૂલ અદત્તવસ્તુનું આદાન-ગ્રહણ કરવું. કયે કુદિમાન કરેલા કરે ? અર્થાત્ ક્રોધએ ન કરેલી જે કીર્ત્તિ અને વધવના કાળનું કલ્પ કરતાં દ્વિગ્રાસોમાં પ્રસરતી અપ્રિયી અવધાન, અપ્રિયી અવધાન કરેલા કરેલા, તેમજ ક્રોધાવધાન ક્રોધતાગની કલ્પકીર્ત્તિ નુપ્ત્ય સ્થૂલ અદત્તવસ્તુનું આદાન-ગ્રહણ કરવું.

અદતં નાદતે, કૃતમુકૃતકામઃ ત્રિમપિ ચઃ,
ગુમપ્રેષિત્તસ્મિન્, વસતિ કલહંગીય કમલે ।

વિપત્તસ્માદૂરં, પ્રજતિ રજનીવામ્બરમણે,-
વિનીતં વિદેવ, ત્રિદિવસિવલ્લભીર્મજતિ તમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—કરી છે સુકૃતની ઇચ્છા જેણે એવો જે પુરુષ કંઈપણ અ-
દત્ત વસ્તુને પ્રકૃષ્ટ કરતો નથી, તેને વિષે સુકૃતની પરપંચા કમલના વનમાં
કલહંગીની માફક નિવાસ કરે છે, અર્થાત્ તેને ઊડતી નથી, સંબંધી રાત્રીની
જેમ તેનાથી વિપત્તિ દૂર ચાલી જાય છે, તેમજ વિનયવાન પુરુષને વિદ્યાની
જેમ તેને સ્વર્ગ અને મોક્ષની લક્ષ્મી પણ બળે છે. વળી કેટલાક એમ સમજે
છે કે ચોરી કરીને જો ધર્મ કાર્યમાં તે ધનનો ઉપયોગ કરે તો તે ચોરી કર-
નારને તત્કાલ પાપ છાગતું નથી, એ પણ તેઓનું બહુ ભૂલ બરેકું સ-
મજવું છે, કારણકે જે મૂર્ખ માણસ ચોરી કરીને સુકૃતની ઇચ્છાથી તે ધન
વાપરે છે તે ચંદનવૃક્ષને બાળીને તેના કોણસાના વેપાર બરોબર છે, વળી
આ સંબંધમાં દેવપણ વણિકની કથા અદ્ભુત રૂપમાં વર્ણવી છે, તેનું વાં-
ચન કિંવા શ્રવણ કરવાથી અદ્વિતીય બોધદાયક થાય છે. વિરોધમાં આ પ્રત-
ની અંદર પણ પાંચ અતીચારનું સ્વરૂપ સમજવું, જેમકે ચોરીના ધનને
વિક્રય તરીકે સ્વીકાર કરવો નહીં અન્યથા નાદતની માફક દુર્દશા ભોગવવી
પડે. તેમજ ચોર લોકોને સદાય આપવામાં અતિચાર લાગે છે, તે સંબંધી-
ગાન મહત્તા દ્રષ્ટાંત ઉપરથી બહુ સુસજ્જ છે. વળી વિરૂદ્ધ રાજ્યમાં પોતાની
મનસુખ સાધવા રાજવિરૂદ્ધ પ્રવૃત્તિ કરવી નહીં, અન્યથા ઉદયનમંત્રીન
માફક અવાચ્ય રિચ્છિને આધીન તે થાય છે, કોઈપણ વસ્તુનો ક્યવિક્ય
; દોષાલ અથવા આપથી કરેલા કાંઈવેળા નહીં, કારણકે તેથી અતિચાર-દોષ
નથી, તે બાબત માટે વૃદ્ધુ ત્રેહીની કથા આપવામાં આવી છે. તેમજ
કે પણ રાત્રીમાં કલહ બાવની નતમમાન આરૂતિવાળી અન્ય વસ્તુ
મગરના જે પુઃ ૧ લોકોને પણ ચક્ર અમૂલ્ય મેવ છે તે પાંચમો અતીચાર
પણ છે તે ઉપર આગવ્યકની કથા આપવામાં આવી છે, જેથી તત્કાલ
૧૬-૧. અલકવ. વનજીવામાં આવે છે.

૧૬-૧. અલકવ. વનજીવામાં આવે છે.

મત પાળવાથી પ્રાણીઓની મજૂરિ માન્ય છે તેઓ મર્જ્યા પાળવાને અશક્ત હોય તેમણે પોતાની પરિણીત સ્ત્રીને વિશે જ મ પાળ માનવો. અન્ય સ્ત્રીઓ નો સર્વથા ત્યાગ કરવો ઉચિત છે. વળી દેવતાક મઃ પ્રાણીઓ મોક્ષધ યદ્દે રૂપવતી એવી પરસ્ત્રીનું સ્વરૂપ જ્ઞાન અનન્ત માને છે તેઓ આ લોકમાં બહુ અધમ સ્થિતિમાં આવી પડે છે એટલુંજ નહીં પરંતુ લોકમાં બહુ ધિક્કારને પાત્ર બને છે. અને તેઓનું ગુણપણ અદ્વય નીમ માન્ય છે. માટે હે બધા-તમાઓ ! પરસ્ત્રીય સ્ત્રીનો ત્યાગ કરવા. તેજ પ્રમાણ શાસ્ત્રકાર કહે છે કે—

અલસામયતાઽકાર્યે, પ્રાણિવધે પદ્મલા મદા મનન ।

પરતસ્મિષ્ઠુ વધિરા—જાત્યન્ધાઃ પરકલત્રેષુ ॥ ૧ ॥

અર્થ—હે ધર્મછત્રાસુઓ ! તમારે જે સદ્ગતિ મેળવવાની ઇચ્છા હોય તો શ્રેષ્ઠ જનોએ નિર્દિત એવા નીચ કાર્યમાં આગ્રહ બની નિરૂચી થાઓ, તેમજ પ્રાણીઓનો વધ કરવામાં હસ્તેશાં પાંગળા બનો, પર પીડા-ઓમાં બધિરતા ધારણ કરવી અને પરસ્ત્રીઓને વિશે જન્મમાંધની માફક પ્રવૃત્તિ કરવી. અર્થાત્ તેમની ઉપેક્ષા કરવી. તેમજ અન્યત્ર પણ કહ્યું છે કે—

યસ્તુ સ્વદારસન્તોષી, વિપયેષુ વિરાગવાન્ ।

ગૃહસ્થોઽપિસ્વશીલેન, યતિકલ્પઃ સકલ્પ્યતે ॥ ૧ ॥

અર્થ—જે પુરૂષ કામાદિક વિપયોમાં વિશેષ રાગનો ત્યાગ કરી પોતાની સ્ત્રી વિષે સંતોષ માની પ્રવૃત્તિ કરે છે, તે ગૃહસ્થકેટીમાં વર્તતો છતો પણ પોતાના શીળવડે મુનિ સમાન ગણાય છે. મુનિઓ સર્વથા બ્રહ્મચર્ય વ્રતના આરાધક હોય છે; પરંતુ ગૃહસ્થો દેશથી એટલે પોતાની પરિણીત સ્ત્રી સિવાય અન્ય સ્ત્રીઓના ત્યાગી હોય તેઓને મુનિની તુલના આપી શકાય. કારણકે દૈશિક પ્રવૃત્તિથી તેઓ બ્રહ્મ વ્રતના આરાધક ગણાય, એમ સમજી પરસ્ત્રીનો સર્વદા ત્યાગ કરવો, વળી કહ્યું છે કે—

જો વજ્જઈ પરદારં, સો સેવઈ નો કયાઈ પરદારં ।

સકલત્તે સંતુદ્ધો, સકલત્તો સો નરો હોઈ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જે પુરૂષ આત્માના હિત માટે પરસ્ત્રીનું સેવન કરતો નથી, તે કોઈપણ વખત અન્યદ્વારમાં પરિબ્રમણ કરતો નથી, અને પોતાની સ્ત્રીને

વિશે સંતુષ્ટ એવો તે નરરતન સમગ્ર લોકોનો રક્ષક થઈ પડે છે. અર્થાત્ સર્વ જનો તેના તાબામાં રહે છે. જલે મનની અશુદ્ધતા હોય, છતાં પણ જેઓ કાવિયિક્ષણાર્થે અખેંડિત પણે પાણે તેઓની અસદ્ગતિ થઈ શકતી નથી. દેવ, દાનવ, ગંધર્વ, વક્ષ, રાક્ષસ, કિન્નર વિગેરે અમાનવપણુ દુષ્કર એવા ઘંઘરતતુ જે પાલન કરે છે તેમનાં ચરણ કમલમાં નમન કરે છે, અહો આ દુનિયામાં ઘંઘરતતુનો અપૂર્વ પ્રભાવ છે, જે ઘંઘરતતુનો ત્યાગ કરવાથી પોતાના કુળની અવનતિ થાય છે એટલુંજ નહીં પરંતુ તેના લ્યભિચારી મનુષ્યોની પ્રજા પણ વર્ણસંકર થાય છે. જેથી તેઓને ધર્માધર્મનો વિચાર પણ દુર્લભ થઈ પડે છે અને પોતાના કલિપત વિચારોને તેઓ આધીન થઈ પડે છે, બાદ તેઓ ધર્મથી વિમુખ બની અધર્મના ઉપાસક થઈ અકાર્યસેવી થાય છે. આ પ્રભાવે અનર્થની પરંપરા પ્રાપ્ત થાય છે, પરંતુ સમજવાની શક્તિ છતાંપણુ તેઓ જાણતા નથી કે પોતાની સ્ત્રી પોતાને સ્વાધીન છતાં શા માટે અન્યની સ્ત્રી ઉપર આસક્ત થયું ? આવો વિચાર તેના મુઠ પ્રાણીઓને ક્યાંથી આવે ! કારણકે મુંદર જલથી બરેલું કેતું મળતું સરોવર હોય છે ! છતાં કાગડો ધણના જલનું પાન કરી આનંદ માને છે. વળી પર સ્ત્રીમાં લંપટ બનેલા મનુષ્યો જ્ઞાનની માફક દરેક ઠેકાણે અપમાન પામે છે વિગેરે પરદાર સેવનમાંથી અનેક દુર્ગંધો પ્રગટ થાય છે એમ લક્ષ્યમાં રાખી સમજાવોની રીતિ ઊંચી નહીં. તેમજ ગુરૂ સાદીએ લીધેલું મત સાવધાન પણે પાળવું, તે સંબંધી કહ્યું છે કે—

શરં શર્ગિમિ પવેમો, શરં વિમુદ્ધેષ ચમ્મુણા મર્ણં ।

મા ગદિમવ્યયમંગો, મા જીર્ઞ સ્ત્રીઞ્ચ લીલસ્ત્વ ॥ ૧ ॥

અર્થ—મનુષ્યોએ જગતા અમિમાં પ્રવેશ કરવો અને વિશુદ્ધ કર્મવડે મરણક્રિયા થાય તે દેહ મજાવ, પરંતુ મદદ કરેલા મતનો ખંત કરવો નહીં. તેમજ સ્ત્રીસંપર્ક બદલ શયેલા પ્રાણીનું જીવન બદલ નિંદા મજાવ છે. માટે પોતાની ઉદ્ધિઓનો જીવિત નયમસર રાખવો, તેમની સહાયતા માત્ર પરમાત્માની મૂર્તિના નિરાશ્ણમાં સમાયેલી છે. પરંતુ મેદક પદાર્થમાં ચંચળત્તિ રાખવી નહીં. તેમજ રામાદિક વિષયોના પરિણીતનથી અધર્મની પ્રવૃત્તિ વધી પડે છે અને ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓ નિર્મૂળ થાય છે. માટે જેમ બને તેમ રામાદિકના મેદક દોરી દેવા કહ્યું છે કે—

રાગાદયો દિ સિપો જિનનામેકના-જીમન્ત મે નિજગલાહલિગોડમિ વાંઠમ્ ।
પુવ્વન્તિ તાન્જજડમિનો દરગાલ્યે મે, તેમાં પ્રસીરતિ કવં જગતામવીસઃ ॥૧॥

અર્થ—મહાન્ પતવાન્ એવા પણ જે રાગાદિક શત્રુઓનો જીવેન્દ્ર લગવાને અત્યંત પરાજય કર્યો છે, તેઓને જે જડ શુદ્ધિઓ પોતાના હૃદય લવનમાં વાસ આપી પુષ્ટ કરે છે તેઓની ઉપર જગત્પતિ પરમાત્મા કેવી રીતે પ્રસન્ન થાય ! અર્થાત્ પોતાના અકૃત્યને લીધે ધર્મ વિમુખ થઇ દુર્જનોની સંગમાં રખડે છે. આ સંબંધી અપૂર્વ વિવેચન ચીરક્રમારના દર્શાતથી દર્શાવવામાં આવ્યું છે. વળી વેશ્યા તેમજ અન્યની રાખેલી અતિરક્ત જે ગમન કરે છે તે આ વ્રતમાં પ્રથમ અતીચાર ગણાય છે. તે ઉપર વળતી કથા આપેલી છે, તેમજ ખીજા અતીચારમાં દુર્લભની કથા છે. કામદીડામાં આસન્ન થઈ જે મનુષ્ય વિલાસ સુખ ભોગવે છે તે ત્રીજે અતીચાર ગણાય અને તેની દૃઢતા માટે દુર્લભનું દર્શાત જણાવ્યું છે. અન્ય ખાલક ખાલિકાઓના વિવાહમાં ધર્મ માની જેઓ તેવા પ્રકારનો અસદ્ વ્યવહાર અંગીકાર કરે છે તેઓને અતિચાર લાગે છે તેમાં દુર્ગનું દર્શાત આપી સરલ અને અસરકારક વિવેચન કર્યું છે. તેમજ નવીન નવીન વસ્તુઓમાં નિઃસીમ અભિલાષા કરવી તે પાત્રમે અતીચાર જાણવો, અને તેના સેવનથી અપાર દુઃખો ભોગવવાં પડે છે માટે તીવ્ર અભિલાષાનો સર્વદા ત્યાગ કરવો, હૃદયના સંતોષ સિવાય તૃષ્ણાની શાંતિ થતી નથી. તેમજ કહ્યું છે કે—

આકાંક્ષિતાનિ જન્તૂનાં, સમ્પદ્યન્તે યથા યથા ।

તથા તથા વિશેષાસૌ, મનો ભવતિ દુઃખિતમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જેમ જેમ પ્રાણીઓના ઇષ્ટ મનોરથ સિદ્ધ થાય છે, તેમ તેમ તેઓનું મન વિશેષ અર્થની પ્રાપ્તિમાં દોડે છે અને પરિણામે બહુ દુઃખી થાય છે. વળી તેઓના વિચાર તરંગો હૃદય સાગરમાં ઉત્પત્તિ, રિચતિ અને લયલાવને પામ્યા કરે છે. જેમકે—

રાત્રિર્ગમિષ્યતિ ભવિષ્યતિ સુપ્રમાતં, માસ્વાનુદેષ્યતિ હસિષ્યતિ પદ્મજશ્રીઃ ।

ઈત્યંવિચિન્તયતિ કોશગતે દ્વિરેફે, હા ? મૂલતઃ કમલિનીં ગજઉજ્જહાર ॥૧॥

અર્થ—સૂર્યનો અસ્ત થવાથી ખીડાઇ ગયેલ કમલની અંદર બંધાઈ

મયેલો બ્રમર વિચાર કરવા લાગ્યો કે રાત્રી ચાલી જશે, પ્રભાતકાળ પ્રગટ થશે, સૂર્યનો હિલોત સર્વત્ર આનંદ આપશે અને કમલની શોભા પણ ઉત્તમ પ્રકારે વિકાસ પામશે એટલે મ્હાફે બધેન છુટી જશે એમ તે પોતાનો મનોરથ લાંબાવતો હતો. તેટલામાં દેવયોગે ત્યાં હસ્તી આવ્યો અને તત્કાળ તે કમલની વેણીને મૂળમાંથી ખેંચી લીધી. આ વાક્યાર્થનું તાત્પર્ય માત્ર એ છે કે આ બ્રમરની માફક મનુષ્યોની ત્રીજા અભિલાષાઓ નિષ્ફળ નીવડે છે, વળા ઈદ્રિયો રૂપે અશ્વેથી વહન કરાતો અને તૃષ્ણા રૂપી પ્રજલ સારથિએ મથાવેલો મનોરથ રૂપી ઉત્તમ રથ છે, જેની અંદર આરૂઢ થયેલું આ સર્વ જગત જન્મ મરણ રૂપી પંથમાં વારંવાર બગ્યા કરે છે. ધન, શ્રવિત, સ્ત્રી, પુત્ર અને ભોગાદિકને વિષે ઇચ્છાનુસાર તૃપ્તિ પામ્યા શિવાય સર્વ પ્રાણીઓ દેહ છોડી ચાલ્યા ગયા. તેમજ વર્તમાન કાલમાં તેવી રિચિતિ જોવામાં આવે છે અને જાવિધ્યમાં પણ તેજ પ્રમાણે ચાલ્યા જશે. માટે સદૃષ્ટિદિને ઉપયોગ કરી સમજવું કે અત્યંત અભિલાષા જરાંતરમાં પણ મુપશની માફક બહુ દુઃખદાયક થાય છે. તે અંબંધ સ્પષ્ટ રીતે પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યો છે.

સ્મૃત પરિમદ એટલે સ્મૃત કોઈપણ વસ્તુનો સંગ્રહ કરવો તે સ્મૃત પરિમદ પ્રત કહેવાય. હવે આ પ્રતનો નિયમ કરવો કે અમુક વસ્તુનો અમુક અંશે પરિમદ કરવો અને અન્યનો ત્યાગ એમ નિયમ કરવો તે સમ્યક્ત્વધારી આવકને ઉચિત છે. આ પરિમદનું પ્રમાણ જેમ જેમ સ્વરૂપ હોય તેમ તેમ અધિક હલદાયક થાય છે. કેટલાક સંકા કરે કે પરિમદ-ઉપયોગી વસ્તુ રાખવામાં દોષની કમ્પના શા માટે કરવી ? અને પરિમદમાં તેનાં ક્યાં દૂષણો રહેલાં છે ? તેના જવાબમાં અન્ય શાસ્ત્રમંત્રો પણ લખે છે કે—

કીંદોચાનમવિદ્યાનો, વારિધિર્ન્યસત્તામ્સદામ્ ।

અન્દસ્તુપ્પામદાવલ્લે-એક એવ પરિમદઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—આ દુનીયામાં અવિદ્યાઓના વિકાસ માટે ઉચ્ચત સમાન, વ્યસન રૂપી જલના સમુદ્ર સમાન, તેમજ તૃષ્ણા રૂપી મ્હોટી વેણીના કંદ (મૂલ) સમાન એક પરિમદ જ ગણવામાં આવ્યો છે. તેમજ—

કલ્પર્થો જ્ઞાનસ્ય મિત્ર મરુતે-મૌહસ્ય વિશ્રમનઃ,

પાપાનાં શનિરતપદાં પદમસ-દયાનસ્ય કીંઽવનનુ ।

વ્યાક્ષેપસ્ય નિર્ધર્મદસ્ય સચિવઃ, શોકસ્ય હેતુઃ કલેઃ,
કેલીવેરમ પરિગ્રહઃ પરિહરે-ચોગ્યો વિવિક્તાત્મનામ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—પ્રશમ-શાંતિ ગુણનો એક કટ્ટો દુશ્મન, અધૈર્યનો ખાસ મિત્ર,
મોહ રાજને વિશ્રાંતિનું સ્થાન, પાપ રાશિની જન્મભૂમિ, આપત્તિઓનું
મુખ્ય સ્થાન, અસદ્ધ્યાનનું કીડાવન, વ્યાક્ષેપનો ભંડાર, મદનો સચિવ-પ્રધાન,
શોકનો મુખ્ય હેતુ, તેમજ કલિનો એકકિંચિદ્વાસરૂપ પરિગ્રહનો વિવેકી
પુરૂષોએ પરિહાર કરવો. આ પ્રમાણે પરિગ્રહ વધારવામાં અનેક દોષ પ્રગટ
થાય છે. તે સંબંધી મૂલ ગ્રંથકારે સારી રીતે વિવેચન આપ્યું છે. તે ઉપર
સેચન શ્રેષ્ઠીની કથા આપી છે. વળી તે બાહ્ય પરિગ્રહ દશ પ્રકારનો કહ્યો છે.
જેમકે—

ક્ષેત્રં વાસ્તુ ધનં ધાન્યં, કુપ્યં શયનમાસનમ્ ।

દ્વિપદઃ પશવો માણ્ડા-વાહ્યા દશ પરિગ્રહાઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—ક્ષેત્ર, જમીન, વારતુ-ગૃહ, ધન, ધાન્ય, કુપ્ય-સોનું રૂપ, શયન,
આસન, દ્વિપદ-માનવાદિક, ચતુષ્પદ અને પાત્ર એમ દશ પ્રકારનો બાહ્ય
પરિગ્રહ કહ્યો છે. તેઓ તરફની મૂર્છાનો જેમ બને તેમ ત્યાગ કરવો, વળી
આ વ્રતની દૃઢતા માટે પાંચ અતિચારો ઉપર અનુક્રમે નવધન, ભરત, દેશલ,
દુર્લભ અને માનદેવ વર્ણુકની કથાઓ આપવામાં આવી છે. જેથી દરેક
અતિચારોનું સ્વરૂપ સુગમ રીતે સમજાય તેમ છે.

છઠું દિગ્પરિમાણ વ્રત છે. દરેક દિશાઓમાં અમુક મર્યાદા સુધી પ્રયાણ
કરવું એ પ્રમાણે જે નિયમ રાખવો તે દિગ્પરિમાણ વ્રત કહેવાય. તેમાં
નવધન શ્રેષ્ઠીની કથા આપી છે અને પાંચ અતિચારોની કથાઓ ભિન્ન ભિન્ન
દૃષ્ટાંતે સાથે આપવામાં આવી છે.

સાતમું ભોગ પરિભોગ વિરમણ વ્રત બાણવું. ભોગ એટલે જે વસ્તુનો
વારંવાર ઉપયોગ કરવામાં આવે તે ભોગ અને જેનો એકજવાર ઉપયોગ થઈ
શકે તેવા પદાર્થોને પરિભોગ કહેવામાં આવે છે. હવે બન્નેનો પરિહાર કરવો
તે ભોગોપભોગવિરમણ વ્રત કહેવાય, તેની વિરતિ સંબંધી વિશ્વસેન શ્રેષ્ઠીની
કથા આપી છે. વળી આ વ્રતના અંગમાં મધ, માંસ, દૂત અને રાત્રિભોજન-

નનો સર્વથા ત્યાગ કરવો અને તેઓમાંથી કાંઈ વસ્તુનું પણ સેવન કરવાથી અતીચાર થાગે છે. તેમજ મઘાદિકના ત્યાગ સંબંધી જાણવું છે કે—

ન ગ્રાહ્યાણિ ન દેયાનિ, પન્ચ દ્રવ્યાણિ પવિત્રૈઃ ।

અગ્નિર્વિષં તથા શસ્ત્રં, મયં માંસપ્ત્વપ્ત્વમમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—પડિત પુરુષોએ અગ્નિ, વિષ, શસ્ત્ર, મઘ અને માંસ એ પાંચ વસ્તુઓ કાંઈ પાસેથી લેવી નહીં, તેમજ આપવી પણ નહીં. વળી રાત્રિ-ભોજનનો સર્વથા ત્યાગ કરવો, રાત્રિ ભોજનનો સમય મતાંતરમાં પણ ખતાવ્યો છે કે—

દિવસસ્માડદ્યમે મામે, મન્દીમૂલે દિષાકરે ।

નક્તં તદ્વિજ્ઞાનીયા-પ્ર નક્તં નિશિભોજનમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—દિવસના આડમા ભાગમાં સૂર્યનું તેજ મંદ થયે છે તે નક્ત કાલ જાણવો અને તે નક્ત ભોજન રાત્રિભોજન ગણાય છે માટે તે નક્ત ભોજનનો પરિહાર કરવો, વળી જેઓ એક દિવસ, પક્ષ, માસ, ચતુર્માસ, છ માસ કે એક વર્ષ સુધી રાત્રિ ભોજનનો ત્યાગ કરે છે, તેઓ પણ વૈશ્વવ્રતમાં બહુ પુણ્યશાળી ગણાય છે. તેમજ વળી કહ્યું છે કે—

નોદકમપિગાતલ્પ્યં, રાત્રાવપ્ર યુષ્ઠિષ્ઠિર ? ।

તપસ્વિના વિશેષેણ, યદ્દિષ્ટાડપિ વિવેકિના ॥ ૧ ॥

અર્થ—હે યુષ્ઠિષ્ઠિર ! આ લોકમાં કુર્ષભ એવો મનુષ્ય ભવ પામીને તપસ્વિએ વિશેષે કરીને રાત્રિના સમયે જલપાન પણ કરવું નહીં, તેમજ વિવેકધારી ગૃહસ્થે પણ તે પ્રમાણે વર્તવું. સૂત્રોક્ત વિધિ પ્રમાણે રાત્રિ-ભોજનનો લાગી એવો જે મનુષ્ય અવમાન ગતિ પામે તો તે અનશન વ્રતનું ક્ષત મેળવે છે. વળી જેઓ રાત્રિભોજનનો સર્વદા ત્યાગ કરે છે તેઓ જન્માંતરમાં અતુલ વૈભવવાળા વૈમાનિક દેવ જાતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે તેમજ રાત્રિના સમયે અન્ય કાર્યોનો પણ નિષેધ કર્યો છે જેમકે—

નૈરાદુર્તિર્ન વા સ્નાનં, ન ધાર્દ્યં વૈવૃત્તાર્જનમ્ ।

દાનં વા વિદિનં રાત્રી, ભોજનં તુ વિશેષતઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—રાત્રીના સમયે અગિદોષ ન કરવો, તેમજ સ્નાન, આદિક્રિયા,

દેવપૂજન, વિધિપૂર્વક દાન અને વિશેષે કરી ભોજન તો કરવુંજ નહીં. વળી જેઓ આ વ્રત ગ્રહણ કરીને વિરાધના કરે કેંવા અતિચાર સેવે તેઓ કિલ્મિપિક દેવપણે ઉત્પન્ન થાય છે તેમજ તેઓ દુર્લભ બોધી થાય છે એમ સમજી દત્ત વણિકે રાત્રિ ભોજનનો સર્વથા પરિહાર કર્યો, જેથી જન્માંતરમાં મુખી થયો. માટે અન્ય શ્રાવકોએ પણ નિરતિચાર વ્રત પાળવું.

આઠમું અનર્થ દંડ વિરમણ વ્રત કહ્યું છે તેમાં વિમલ શ્રેષ્ઠીની કથા દર્શાવી છે વિમલે યતના પૂર્વક આ વ્રતની નિરતિચાર આરાધના કરી તેવું ક્ષણ તેણે ઉત્તમ પ્રકારે મેળવ્યું અને સહદેવ તેના પ્રસંગમાં હતો પરંતુ સ્વેચ્છાચારી થઈ પ્રવૃત્તિ કરવાથી બહુ દુઃખી થયો તે બાબત તેની કથા ઉપરથીજ સ્પષ્ટ થાય છે તેના અતિચારો પૃથક્ પૃથક્ દૃષ્ટાંત સાથે મિત્રસેન વિગેરેના સંબંધથી વર્ણવ્યા છે. હવે નવમું સામાયિક વ્રત—સામાયિક એટલે બે ધડી મુધીનો સમય. જે સમયમાં મન, વચન અને શારિરીક સંયમથી સ્વાધ્યાય કરવો. સમભાવમાં રહીને સામાયિક કરવું. જેમકે—

સાનાદ્યં કુળંતો, સમભાવં સાવજો ઘડિઅદુગં ।

ગ્રાહં મુરેસુ વંધઈ, ઇતિ અમિતાઈ પલિઆઈ ॥ ૧ ॥

અર્થ—માત્ર બે ધડી સમભાવમાં રહી સામાયિક કરતો શ્રાવક તેટલા પશ્ચોપમ મુધી દેવતાઓનું આયુષ્ય બાંધે છે વળી સામાયિક કાંઈ દુધ્યાન કરવું નહીં, માત્ર સ્વાધ્યાય જ કરવો. કારણકે—

સાવયં દલ્યત્યલં પ્રથયતે, સમ્યક્ત્વ શુદ્ધિં પરાં,
નીતૈર્ગોત્રમયઃ કરોતિ કુળંતે—,ચિદ્રં પિથતે જ્ઞાતાત્ ।

સદ્ધયાન ધિનુત નિકૃન્નતિ તન, તૃણાલતામળડવં,

રૂપ ચિદ્ધિમુખ્ય કર્મતિ ભવિના—,માવશ્યકં નિર્મિતમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—૧-૫ દુર્લભાને આચરણ કરેલા સ્વાધ્યાયવિધિ સાવધ-પાપ દ.૫ નુ ભવ થા દલન કર છે, કેવમ પ્રસંગે સમ્યક્ત્વની શુદ્ધિને વિસ્તારે છે, નિતૈર્ગોત્રમયઃ નિરરુદ્ધરે કરે ન સમમાત્રમ. કુમતિના દ્વારને બંધ કરે છે, સદ્ધયાનત પ્રવલ કરે છે અને તન્ન વિસ્તાર પમિલા તૃણાદિની લતા મંડપનો સ્પર્શ કરે ન અવિદ્ય શુદ્ધિનુ દુલભ એવા સિદ્ધિ મુખ્યને પણ પોતાને નિવૃત્ત કરે છે માત્ર સામાયિક વ્રત કરીને ચિત્ત ચિત્તે સ્વાધ્યાયજ કરવો, તે

ના નામદત્તના સંબંધ વડે દર્શાવેલ છે. વળી સામાયિકમાં જોવાને મનની દર દુષ્પ્રશ્નિધાન કરતું નહીં, કારણકે તેથી અતીચાર (દોષ) થાગે, તે બધી માન વશિષ્ઠી કથા આપી છે, તેમજ બાઈના અતિચારોનું સ્વરૂપ નાવી દરેકનાં દર્શાવે સચિત્તર દર્શાવ્યા છે, જેથી કોઈ પ્રકારે સંકાને રચાન હેતું નથી. હવે અતિથિ સંવિભાગ એટલે દરેક અદ્વાવંત શૂદ્ધજ જનોએ તાત્પર્યે ત્યાં બનની રસોઈમાંથી અતિથિ નિમિત્તે વિભાગ કાઢવો જોઈએ. અતિથિઓને આવતા જોઈ બહુ આદર પૂર્વક મમયોચિત જોવા વડે ભક્તિ રવી એ શૂદ્ધસાધનનો ધર્મ છે, વળી તે અતિથિનું સ્વરૂપ હેતું દોષ છે ! નિશ્ચિન્મ્યાં મોહાઃ આ વાક્યને અનુસરી કેવલચાનચાન્ કિંવા કિયાથયા નહીં, પરંતુ ઉભયના અવધંબી, દોષ તેઓ અતિથી કહેવાય. તેમજ અ-વત્ર પશુ કથું છે કે—

તિથિર્વોત્પન્નાઃ સર્વે, સ્વસ્તા ચેન મહાત્મના ।

અતિથિ તં વિજ્ઞાનીયા-વ્દેપમમ્યાગતં વિતુઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જે મહાત્માએ સમજાવમાં રહીને દરેક તિથિઓ, પરોં કે ઉત્સવોનો ભાગ ક્યોં દોષ તેવા ત્યાગી પુરૂષને અતિથિ જાણવા, તે શિષ્ય અન્યને અભ્યાગત જાણવો. આ ઉપરથી ઉત્તમ ચરિત્રધારક મુનિને જ અતિથિ સમજવા અને તેમની ભક્તિ વત્ર, પાત્ર અને પુસ્તકાદિવડે અનેકથા શાસ્ત્રકારોએ બતાવી છે, તે પ્રમાણે શાંતિમતી શ્રાવિકાએ ભક્તિવડે પોતાનો જન્મ સદૃશ ક્યોં છે કેટલીક તેને વિપત્તિઓ આવી પડી છે છતાં તેણીએ દૃઢ ભક્તિ ભાવમાં સ્વકર્તવ્ય સિદ્ધ કર્યું છે. વળી એવી ભક્તિ નહીં કરવી કે માત્ર અન્યનું અનુકરણ જ થાય, કિંવા અન્યની ભક્તિ જોઈ ઈર્ષ્યાને લીધે કિલ્લ ભાવથી બિદા દાન હેતું, આ પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરવાથી અતીચાર દોષ થાગે છે વિગેરે ધણી બાબત જાણવા જેવી છે. તેની મૂળકારે એવી ધટના કરી છે કે વારકાને કંઈપણ અગમ્ય રહે તેમ નથી. આ પ્રમાણે શ્રીમાન્ સુપાર્શ્વનાથ બગવાને દાનવીર્મ રાજાને ઉદ્દેશી બાર વતની બાપ્પ્યા કરીને અંતિમ ભાગમાં પોતાનું અવસાન જાણી સંલેખનાનું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે. બાર વતધારી એવા શ્રાવકે પણ અંત સમયે સમાધિ મરણ માટે વિધિ પૂર્વક સંલેખના કરવી જોઈએ. આ સંલેખના ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્ય એમ બે

પ્રકારની છે. ઉત્કૃષ્ટનો અવધિ બાર વર્ષનો છે. તે લિન્ન લિન્ન તપશ્ચર્યા વડે
ખતાવ્યો છે વળી અહીં જે ક્રમ લેવામાં આવ્યો છે તેથી અન્ય ગ્રંથોમાં
કેટલીક પ્રક્રિયા લિન્ન સ્વરૂપે ખતાવી છે. ઉક્ત પ્રકારે સંલેખનાનું આરાધન
કરી શ્રી મલ્લયચંદ્ર શ્રેષ્ઠીએ સ્વર્ગસુખ પામીને પશ્ચાત્ મોક્ષ સુખ મેળવ્યું. આ
પ્રમાણે દાનવીર્ય રાજાને વિધિપૂર્વક શ્રાવક ધર્મનો ઉપદેશ આપી ભગવાન
નાંદિવર્ધન નગરમાંથી વિહાર કરી શત્રુંજ્યાદિક તીર્થ, ગ્રામ, નગરાદિકમાં
સમવસરીને ભવ્ય જનોને દીક્ષા આપતા છતાં વિચરવા લાગ્યા. ત્યારબાદ
પોતાનો નિર્વાણ સમય નજીક જાણી સંમેતશિખર ઉપર માસિક અનશન વ્રત
લીધું અને પદ્યંકાસને સ્થિર રહી પોતે નિશ્ચલ ધ્યાને મોક્ષ પદ પામ્યા.
વગેરે રસિક તત્ત્વો આ મુળ ગ્રંથમાં બહુ વિસ્તારથી જોવાશે.

અનાદિ અનંત એવા આ અતિ વિષમ સંસાર ચક્રમાં વારંવાર જન્મ
મરણને ધારણ કરતો જીવાત્મા આ દુનિયામાં આવ્યો, એટલે ‘ તે ભયંકર
સાગરમાં પડ્યો ’ એમ કહેવા કરતાં તે ‘ સંશય સાગરમાં પડ્યો, ’ તેમ
કહેવું વધારે બહેનર છે; કેમકે આવો ભુલો પડેલો આત્મા વસ્તુતઃ શ્રદ્ધા-
હીન-સમ્યક્ દર્શનથી વિમુખ રહે છે ત્યાં સુધી અજ્ઞાન સાગરના પ્રયંક
તરંગોમાં તણાયા કરે છે. મતલબ કે સંસારનો વાસ્તવિક અર્થ ‘ સંશય ’
એમ જો જણવામાં આવેતો ભગ્યાત્માઓ વિના પ્રપાસે-સુખપૂર્વક આત્મ-
જ્ઞાનની શ્રેણીનો આશ્રય લઈ શકે છે. જ્યારે સમ્યક્જ્ઞાનના અભાવવાળો મૂઠ
પ્રાણી ચિરકાળ પર્યંત સંશય જાળમાં જ ગુંચવાઈને ગોથાં ખાધા કરે છે.
સત્ય અને અસત્ય, સન્માર્ગ અને દુર્માર્ગ, અનુકૂલ કે પ્રતિકૂલ, સુખ કે
દુઃખ, પુણ્ય કે પાપ, ધર્મ કે અધર્મ, જીવ કે અજીવ, સ્વર્ગ કે નરક, સંસાર
કે મોક્ષ વિગેરે દ્વંદ્વ-જોડાઓનો તાત્ત્વિક બેધ નહીં હોવાથી અંધ અથવા
ત્રિદોષ જ્વરના આવેશમાં આવી પડેલા દ્રોષ એક નાવિકની નીકા સમાન તે
મુઝાબાની જીવન નીકા સંસાર સાગરની યાત્રા પ્રસંગે વિવિધ પ્રકારનાં
દુઃખ તેમજ અનેક વિવિધ શિલાઓના આઘાતને પુનઃ પુનઃ તે સહન કરે
છે. વળી પોતાનાં સચિત પ્રારબ્ધ કર્મોના અનુસારે ગર્ભાવાસમાં તીવ્ર વેદ-
નાઓ અનુભવતો જીવાત્મા મલતે સમય પૂર્ણ થયા બાદ જન્મ ધારણ
કરે છે, ત્યારે તેની આપૂર્ આત્મશક્તિ શ્રદ્ધિઓ દ્વારા એ કાર્યક્રમમાં જન્યર
રાય છે, તેમાં મુખ્યત્વે પ્રથમ પાતાની માતાનુંજ તેને જાન થાય છે કે

થી દરેક દાર્પમાં તેનુંજ સ્મરણ કરે છે. મુખા સામે ત્યારે મા ! ત્યાં સામે તરતજ મા ! અન્ય કંઈ દુઃખનો સંભવ થાય તો મા ! કંડી સામે તોપણ ! તેમજ જે કંઈ અમલ અચળ આવી પડે તેના ઉદ્ધાર માટે દીનમુખે તા, માતા અને માતાનુંજ તે સ્મરણ કરે છે, કેમકે તે સમયે તેના પ્રેમનું જ્ઞાન સ્થાન માતા જ દોષ છે, તેથી પોતાના સર્વ મનોરથ સિદ્ધ કરવામાં જુ સક્તિવાળા માતાને જ તે સર્વસ્વ માને છે. પાપજ, પોપજ, સાધન ને પાસન કરવામાં સામર્થ્યવાળા માતાને જ મુખ્યતાએ જાણે છે એટલુંજ જી પરંતુ આ દુનિયામાં જે કોઈપણ મહાન સક્તિવાળું દોષ તો તે માતા છે અન્ય કોઈ નથી એમ તેના જાણુચમાં આવે છે. વળી કોઈ પેરજુદિયો જાતને મારવા આવે કિંવા નેત્રાદિકના નિકાર સાથે બીચરાવે છે ત્યારે તે ૧૫ પામીને પોતાનું ખાસ યરણ માની માતાની ગોદમાં છુપાઈ જાય છે જો તે એમ જાણે છે કે ત્રણ જીવનમાં માતા સમાન અન્ય કોઈ રહ્યું છેજ હી, પરંતુ જેમ જેમ તે જાણવારથાનો ભાગ કરી અધિક જ્ઞાન સક્તિને જાણે છે તેમ તેમ તેની પ્રાર્થનિક પ્રવૃત્તિ કેવલ અજ્ઞાન મૂલક જ છે એમ ને સમજાય છે. તે સમયે તેને જ્ઞાન થાય છે કે અહો ! હું 'જેનો મુખ્ય આધાર રાખુ છું' તે માતા પણ મહારા પિતાની આતા પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરતી તેમની સેવામાં તત્પર રહે છે એટલુંજ નહીં પરંતુ તેમનાં શિક્ષા વચન પણ પોતાનું કર્તવ્ય સમજી તે મૌન રહીને અંગીકાર કરે છે અને જાંબાની માફક તેમની સેવામાં હાજર રહે છે. વળી તે પોતાના મનમાં વિચાર કરે છે કે જે પરમ કૃપાળુ માતા દરેક સંકટ સમયમાં મને વક્ષરથળમાં દગાવીને ધીરજ આપે છે તેના કરતાં પણ પિતાની તો અડુ સમર્થ છે. તેમની સક્તિ અતિ અદ્ભુત પ્રકારની છે. એમ જાણુવા પછી કેટલોક સમય વ્યતીત થતાં કંઈક અધિક જ્ઞાનનો પ્રદાસ થવાથી તે જ્ઞાન પણ તેનું પસંદાઈ જાય છે અને તે જાણે છે કે આ મહાર્ મંત્રજ્ય આંતરિમય છે. કારણ કે ધરની અંદર હોટરાં હેમાં વિજેરે પર અમલ ચલાવતા પિતા પણ રાજ સત્તાની કંઈ પણ આસા મમતાં તત્કાળ તેને આધિન થાય છે. એ જોવાથી તે સમજી જાય છે કે માતા-પિતા કરતાં પણ લોકમાં રાજ સત્તાનો અધિકાર બળવાન છે. આ પ્રમાણે એક પછી એક ચઢી સત્તાનો ખ્યાલ ઉભર વધતાં થતો જાય છે. અને અંતે તેજ બાળક મટીને પુરુષ થતાં રાજઓથી

પણ ચડતી સત્તા (રાજાનો રાજ) દેવાધીદેવ છે તેમ કોઈ પણ રાજવીને પ્રભુ મનુષ્ય શીર જીવવતો જોઈને સમજણ પડે છે. ભગવદ્ ગીતામાં પણ કહ્યું છે કે—

ચતુર્વિધા મજન્તે માં, જનાઃ સુકૃતિનોર્જુન ? ।

પ્રાત્તો જિજ્ઞાસુર્યાર્થી, જ્ઞાની ચ ભરતર્પમ ? ॥ ૧ ॥

અર્થ—“ ભરતવંશમાં ચૂડામણિ સમાન એવા હે અર્જુન ? આ જગત્ની અંદર વ્યાધિથી ઘેરાયેલો, વિશેષ જ્ઞાતાસુ, અર્થની આકાંક્ષાવાળો અને જ્ઞાની એમ ચાર પ્રકારના જીવાત્માઓ મ્હારું ભજન કરે છે, ” આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે આ દુનિયામાં અખંડ શક્તિમાન અને સમગ્ર એ-શ્વર્યવાન દેવતા પરમાત્માજ છે. પરમાત્મ શક્તિનો ખ્યાલ થયા પછી બુદ્ધિનો પકવતાના પ્રમાણમાં મનુષ્યને પરમાત્મ સ્વરૂપ ઓળખતાં ભિન્ન ભિન્ન દાર્શનિક ચર્ચા ઉપરથી જગત્ અને પ્રભુના સ્વરૂપમાં તેમજ અન્ય સૂક્ષ્મ તત્ત્વોના વિચારમાં અનેક સંશય તથા તર્ક વિતર્કના ઉદાપોહ પ્રગટ થાય છે અને તે તરફ તેનું લક્ષ બદલ ખેંચાય છે. જેમકે પરમ દયાલુ પરમાત્મા રૂપી છે કે અરૂપી ! હવે જો તે અરૂપી હોય તો વિદ્યારાતીત, નિરાકાર અને અદૃશ્ય જ તે હશે, તો પછી તેના અસ્તિત્વમાં શું પ્રમાણ ? પ્રાચીન કાળમાં આપણે કેટલીક વાર ગર્ભવામનું દુઃખ અનુભવ્યું ? તે સંબંધી બીલકુલ જ્ઞાન હોતું નથી તો પછી સંસાર ચક્રમાં વારંવાર ભ્રમણ કરતા પ્રાણીનો પુનર્જન્મ થાય તેથી તેને શી ચિન્તા ? કિંવા નવીન ઉત્પન્ન થાય તેથી દાનિ પશુ સ્ત્રી વગેરે સંચિત કર્મોના અનુસાર જ જીવે તેને શુભાશુભ હોઈ તેમજ સુખ દુઃખાદિક સામગ્રી પ્રાપ્ત થઈ હોય તો જે પ્રાણીનું પ્રયત્ન આ ભવાટલીમાં આગમન થવું દેવ તેને પૂર્વનાં સંચિત કર્મો વિના તે શુભાશુભ હોઈ પશુ કંઈકે રહેતું હોય તેમજ સુખ, દુઃખ, શોક, નોક અને અપ્રસન્નતા વગેરે સાથે પ્રગટ થાય ? આ પ્રમાણે હજારો સંશય રૂપ તરંગો તેના હૃદયસાગરમાં ઉછળા મારે છે, જેથી તેની મનોવૃત્તિ રૂપ મનકેન્દ્ર સદૃશ માર જિજ્ઞાસુ રહેતી રહેતી અને ઉત્તરોત્તર તેની ચચગતા નવીન નવીન જન્મને પામે છે. વળી વ્યર્થ જનને પ્રકાશ તેના હૃદયમાં

સ્થિત થતો નથી, જેથી પ્રાથમિક જ્ઞાનને અસત્ય અને પશ્ચાત્ ઉદભવેલા જ્ઞાનને સત્ય તરીકે માને છે. પરંતુ પૂર્વાપર તર્ક-વિતર્કોની પરંપરાથી તે વિરામ પામતો નથી અને હમ્મેશાં નૂતન વિચાર શ્રેણીમાં ધસડાયા કરે છે. આ પ્રમાણે સાંસારિક કાર્યોમાં મૂક જનેલો જીવાત્મા સત્ય સિદ્ધાન્તના વચનામૃતોનો ભોગી થતો નથી.

એવો સ્વાભાવિક છે કે બાલ્યાવસ્થામાં રંગ ખેરંગી કાચનો એક ટુકડો કિંવા મથિરત્ન દર્શિગોચર થયાથી તે બંનેમાં તાત્વિક ભેદના અનુભવની ઝેરફાજરીથી બાજી જીવને બંને સરખોજ આનંદ આપે છે. પરંતુ ત્યારે તે જ્ઞાનદશામાં આવે છે ત્યારે તેને કાચ અને હીરાનું સત્ય સ્વરૂપ સમજાય છે. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

મણિનુંજી પાદામે, કાચઃ ચિરસિ ધાર્યતામ્ ।

પરીક્ષકદ્વસ્તગતે, કાચઃ કાષો મયિર્મયિઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—“ અજ્ઞાત દશામાં ચરણુના અમ્ભાગમાં મથિરત્નનું આશૂપણુ ધારણુ કરે કિંવા સુસોભિત કાચ ખંડને ચૂડામથિના રથાનમાં મરતકે ધારણુ કરે તેથી કંઈ મથિની હાની થતી નથી, પરંતુ પરીક્ષક-જ્ઞાનીના દસ્તમાં આવવાથી કાચ તે કાચ અને મથિ તે મથિરૂપે ઓળખાય છે. ” તેમજ

કાચઃ કૃષ્ણઃ પિંકઃ કૃષ્ણઃ, કોમિદઃ પિંકકાક્યોઃ ।

વર્ણનમમયે પ્રાપ્તે, કાચઃ કાચઃ પિંકઃ પિંકઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ—“ કાચ અને કૈયલ એ બંનેનું સ્વરૂપ સ્થાયી હોય છે. સ્વરૂપથી તે બંનેનો કોઈપણ પ્રકારે ભેદ જણાતો નથી; પરંતુ જ્ઞાની પુરૂષો વસંત રૂઝમાં પંચમ નાદ પ્રગટ કરવાથી કાચ અને કાચલનો વિભેદ રપટ રીતે જાણી શકે છે. ” એમ અજ્ઞાન દશામાં પ્રાણીઓને સત્ય તત્ત્વનું સમાર્થ જ્ઞાન હોતું નથી, એ સ્વાભાવિક છે એમ છતાં બ્યાવસારિક પદાર્થોમાં જેમ જેમ જીવાત્મા નિપુણતા મેળવતો જાય છે તેમ તેમ મથિ, મુવણું પહેરતું સ્વરૂપ સમજી પ્રત્યેક માન્યતાને જમમૂલક સમજે

છે, વળી જ્યાંસુધી પ્રાણી અજ્ઞાનને લીધે મૂઢતાને છોડતો નથી. તાવત
પર્યંત કાર્યાકાર્યનો વિવેક તે સમજી શકતો નથી. કહ્યું છે કે—

। काचं मणिं काञ्चनमेकसूत्रे, ग्रथ्यन्ति मूढाः किमुतत्रचित्रम् ।

વિવેકવાન્પાણિનિરેકસૂત્રે, શ્વાનં યુવાનં મધવાનમાહ ॥ ૧ ॥

અર્થ—“અરે ! અજ્ઞાન જાળમાં ગુંચવાયેલા મૂઢ લોકો કાચ,
મણિ અને સુવર્ણને એક સૂત્રની અંદર પરોવે તેમાં શું આશ્ચર્ય ? અર્થાત્
એમાં કંઈ આશ્ચર્ય માનવા જેવું નથી. કારણકે વિવેકી-બુદ્ધિમાન એવા
પાણિની આચાર્યે પણ એક સૂત્રમાં શ્વાન, યુવાન, અને મધવન-છંદનો પાઠ
રચ્યો છે, શું આ ત્રણેની એક સાથે રહેવાની યોગ્યતા મળાય ખરી ? આ
ઉપરથી કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે પ્રમા જ્ઞાનના અભાવમાં સંશયિત બુદ્ધિ
ચતી નથી. એમ છતાં દેવયોગે કદાચિત્ સમ્યક્ વિવેકનો લાભ થાય તો
તે જીવાત્માને આ લોકમાં ચક્રવર્તીના રાજ્ય સમાન સુખો પણ અસાર
લાસે છે અને પરમાર્થ સુખનાં સાધન તેમજ અવિચલ સંપદાઓ કાંઈ
અપૂર્વ રૂપમાં જ તે જોઈ શકે છે, આવા ઉચ્ચરચાને પહોંચેલા જીવાત્માને
અપર દશામાં ગણી શકાય ? વળી ચાર્વાકીનું મંતવ્ય એવું છે કે માત્ર
ચક્ષુષથી દેખાય તેજ સત્ય માનવું.” એ સિદ્ધાંતનું અવલંબન કરી જો
પ્રવૃત્તિ કરવામાં આવે તો તે પ્રાણીની સ્થિતિ પણ પૂર્વોક્ત સિદ્ધાંતના
સમાનજ થાય છે.

વળી જગતચક્ષુ-સૂર્ય દરરોજ નિયમિત પણે ઉદયાચલના શિખરમાંથી
નીકળી પશ્ચિમ તરફ પ્રયાણ કરતો દરેક લોકોના જોવામાં આવે છે પાશ્ચાત્ય
લોકોની પદ્ધતિ પ્રમાણે શિક્ષણ અપાતી નિશાળોમાં કુમળી વયના બાલકો
થોડો સમય અભ્યાસ કરે છે તેટલામાં તે શાળાઓના અસંસ્કારી શિક્ષકો
પૂર્વોક્ત સત્ય સ્વરૂપનો અપલાપ કરી પોતાના બ્રાંતિજન્ય મંતવ્યને
સત્ય કરવા ભાગરથ પ્રયાસ કરે છે અને કહે છે કે સૂર્ય કિંચિત્ માત્ર પણ
ચાલતો નથી. પણ ગ્રહમંડલ દમ્ભેશાં સ્થિર રહે છે. આ બાબતની શોધ
આધુનિક શોધકોએ બરોબર કરેલ છે માટે અમે જો કહીએ છીએ તેજ
સત્ય છે, પ્રાચીન લોકોનું માનવું ભૂલ ભરેલું સમજવું. વળી અમે અને
તમે સર્વે આ મૂમંડલની સાથે દરેક ક્લાકે એક હજાર માઇલની પૂર્વ

દિશાને હિંદી મુસાફરી કરીએ છીએ. પરંતુ આપણને એમ લાગે છે કે સૂર્ય મંડલ દરે છે, વસ્તુતઃ તે ફરતું નથી એમ કેટલાંક ઉપર ટપકે દાર્શનિક પ્રમાણે આપીને આ પોતાનો સિદ્ધાંત એવી રીતે સિદ્ધ કરે છે કે જેથી આપણાં તાત્ત્વીક પ્રમાણો પણ તેઓનો ભ્રમ દૂર કરવા ઉપયોગી થતાં નથી. એટલુંજ નહિ પણ ધણે રચણે આ પાશ્ચાત્ય મંત્રકારોથી વ્યવહાર નિપુણ સોફા આ મુક્તિઓની મુક્તકંઠે પ્રશંસા કરતાં જોવાય છે. આ પ્રસંગે માત્ર તાર ચંત્રનું દર્શાવે બસ છે. જ્યારે તારચંત્રની ચર્ચામાં થઈ ત્યારે પ્રથમ ગ્રેસકોના હૃદયમાં એમનિશ્ચય થયો કે જ્યાં આગળ રેલગાડીના પાટાઓ હોય છે ત્યાં આગળ જ તે ગોઠવેલા તારો પોતાનું કાર્ય કરી શકે છે. કારણકે તેમાં વિદ્યુત-દાહક શક્તિ રહેલી હોય છે એમ કેટલોક સમય વ્યતીત થયા બાદ કોઈ એક પુરૂષને સોંધ કરતાં જણાવ્યું કે વિદ્યુત-દાહક શક્તિ પૃથ્વીમાંજ રહેલી છે, માટે દરેક ઠેકાણે તારચંત્ર ગોઠવી શકાય છે. આ ઉપરથી હાલમાં આપણે તપાસ કરી જોઈએ તો તારચંત્ર વિનાનો પ્રદેશ ભાગ્યેજ નજરે પડશે. વળી તે પછી આગળ વધી તારના દોરડા પીના હવા મારફત સંદેશ મોકલવાનું શરૂ થયું. ત્યારેજ હવાની વ્યવહાર શક્તિનાં દર્શાવે પ્રજા સ્વીકારવા લાગી છે. બાકી ત્યાં મુખી આવી શાસ્ત્રીક વાતોને આ અર્થદૃષ્ટિ વર્ગે દસી કાઢતો હતો. વળી વનસ્પતિમાં શ્રવ છે, હવા અને પાણીમાં જંતુ છે એ જૈનશાસ્ત્રના પ્રાચીન તત્ત્વો તરફ હાંસી કરનારા પણ હવે તે સર્વે પ્રત્યક્ષ જોવાથી તેમના ભ્રમ ભાંગી ગયા છે. અને હજુપણ જેમ જેમ વર્તમાન યુગના તત્ત્વજ્ઞો આગળ વધતા જશે તેમ તેમ તેમના ચબ્દોમાં કહેવાતી નવી શ્રદ્ધાઓળનો અંત તત્ત્વજ્ઞોના પ્રાચીન પ્રમાણોને ઝોળાએ લાદે ખરો વસ્તુતઃ સમ્બન્ધગાનના અભાવે વર્તમાન નિર્ણય તે સત્ય અને સંપૂર્ણ કહી શકાય નહિ.

હવે જમીન તત્ત્વનો વિચાર કરીએ. કેટલાક પૃથ્વીમાં કંઈ રસ નથી તેમ ઉપસાક દર્શિયે કહે છે. પરંતુ ખરીવાત એ છે કે આ દુનિયામાં જે જે રસો અનુભવવામાં આવે છે તે સર્વે અપેક્ષાએ પાર્શ્વિક જ ગણાય છે. દર્શાવે તરીકે એક આમલીનો કનુકો મુખમાં નાખીએ છીએ તો તેથી બીજાક અટાસ લાગતી નથી, પરંતુ તેજ કનુકો પૃથ્વીમાં વાવરામાં આવે તો તે જણાય થઈ પૃથ્વીમાં રહેલા સર્વ રસોનું પૃથક્કરણ કરી માત્ર

તેમાંથી ખાટા રસનું જ આકર્ષણ કરે છે અને તે આશ્વરસ તેના ધૂળમાંજ આવે છે એમ નહીં; પરંતુ તેના પત્ર વિગેરેમાં પણ ઓતપ્રોત સ્થિતિ કરી અળગો ચતો નથી. તેમજ શેરડીનું બીજ રોપવાથી સાંકડા પળની તે કેવળ મિષ્ટ રસનો જ ઉત્પાદક થાય છે. વળી મરચાંનું બીજ તીખારસનું આકર્ષણ કરે છે. કાચકાનું બીજ કડવાસનું આકર્ષણ કરે છે અને દ્રાક્ષનો છોડવો મધુર રસમય સ્વાદિષ્ટ ફૂલોને પ્રગટ કરે છે. આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે દરેક બીજોના અવયવોમાં વ્યાપી રહેલી કોઈ અપૂર્વ શક્તિ જમીનમાં સંકીર્ણપણે રહેલા પાર્થિવ રસોની વિભિન્નતા કરી તેઓ પોતપોતાને ઉચિત રસોનું આકર્ષણ કરે છે. જમીન, માટી કે જડ વસ્તુ વિગેરે ભિન્ન ભિન્ન નામોથી પૃથ્વી ઓળખાય છે. અને તે પૃથ્વીમાં અપેક્ષાએ દરેક રસો રચાયેલી હોય છે. એથીજ સંસ્કૃતમાં એને 'રસા' એવું યથાર્થ ગુણયુક્ત નામ આપવામાં આવ્યું છે. તે દરેકની સાથે વ્યાપક તરીકે સંબંધ ધરાવે છે. વળી આ સંબંધિ વિશેષ જ્ઞાસા માટે બીજાં ઉદાહરણ રંગનું લેવા જેવું છે. વાદળોને પીત રંગ મળવાથી આધુનિક લોકોની બુદ્ધિ પ્રમાણે લીલો રંગ બને છે. કિરમણ અને શ્વેતરંગના મિશ્રણથી ગુલાબી રંગ પ્રગટ થાય છે. પીત અને લાલના સંયોગથી નારંગી રંગ થાય છે. આ પ્રમાણે દરેક રંગોનો આવિર્ભાવ કહી શકાય છે, પરંતુ શ્વેતવર્ણ કયા રંગના મિશ્રણથી થાય છે ? તેનો વિચાર પણ મનોભાવમાં આવતો નથી. તેમ છતાં વસ્તુતઃ વિચારીએ તો સર્વ રંગોનું મિશ્રણ એજ શ્વેત રંગનું સ્વરૂપ ગણાય છે. કારણકે નિશ્ચય નયની અપેક્ષાએ વિચાર કરવાથી દરેક રંગોમાં દરેક રંગો ગોણપણે રહેલા હોય છે. તેમાં અધિક આશ્ચર્ય જનક વૃત્તાંત તો એ છે કે સર્વ રંગો સમાન પણે એકલા કરવામાં આવે તો શ્વેત રંગ નેપાર થાય છે, એ વાત સવ થા સત્ય માલુમ પડે છે. જેમકે સૂર્યના કિરણો સંદેહ વંતરમાં આવે છે, પરંતુ તેના પ્રકાશના કિરણોને પાસાદાર કાચનું જોડક નટી પ્રયત્નગણુ કરીએ છીએ તો તેમાં સૂર્યના કિરણો વિભિન્ન રૂપે પ્રગટ થાય છે. અને તેમાં લાલ, પીલો, વાદળી અને જાંબુડી વગેરે માને રંગો નિપટવરે દેખાવ દે છે. આ જાગૃતમાં લાલના વિચાર્યાઓ પણ અજ્ઞાત નામો હોવા આ ઉપરથી તરકાનો શ્વેત વર્ણ પણ ભિન્ન ભિન્ન

રંગોના સંગોમયીજ થયો છે, એ વાત દરેકના સમક્ષમાં પ્રાગે આત્મા વિના રહેતી નથી. અને તેમાં દરેક રંગો અનુરુપ રહેલા છે એ વાત નિર્વિવાદ હરે છે. હવે આ સ્વરૂપને જો આગળ વિશેષ વધારવામાં આવે તો આકાશનું સ્વરૂપ યથાર્થ સમજવામાં આવી જાય. કેટલાક એમ કહે છે કે આકાશ એટલે શૂન્ય અર્થાત્ કંઈપણ નહીં એ વાત ખ્યાનમાં લઈ ધણીખરા લોકો શૂન્યવાદમાં પડી જાય છે. આ પ્રમાણે તેઓની વિચારણા બહુ બૂલ ભરેલી જણાય છે. કારણકે આકાશ એટલે અવગત, જેમાં સર્વ વસ્તુઓ અધિ-શાન પછે સાવકાશથી રહી શકે છે, વળી નેવાવિદ્યાનું મંત્રત્વ પણ એવું છે કે—'શબ્દગુણમાકાશમ્' શબ્દ એ આકાશનો ગુણ છે તો તે ઉપરથી આકાશ એકદ્રવ્ય તરીકે માનવામાં આવ્યું છે. તે ઉપરથી પણ આકાશ શૂન્ય હતું નથી અને સર્વ વસ્તુરૂપ આકાશ માનવામાં આવે તેમાં કંઈ સંશય કરવા જેવું નથી. હવે પ્રકાશ અને અંધકાર સંબંધી વિચાર કરીએ. એક મનુષ્ય મધ્યાન્હ સમયે કાટડીમાં બેસીને પોતાની ઇચ્છા મુજબ પુસ્તક વાંચે છે. તેવામાં ત્યાં આગળ બીજો કોઈ માણસ બહારથી આવી પ્રવેશ કરે છે તો તે બેઠેલા માણસની સાથે અંધની માફક અથડાઈ પડે છે. વિચાર કરો કે એકજ સ્થાનમાં એક જણને પ્રકાશ માણુમ પડે છે અને બીજાને બીલકુલ સુઝતું નથી. આ બન્નેમાં કોનો દષ્ટિ સાચી ગણવી, વળી કૃષ્ણ પક્ષની રાત્રિમાં મનુષ્યોને દિવાના પ્રકાશ વિના કંઈપણ દેખાતું નથી, અને ધૂતક વગેરે કેટલાંક પક્ષિઓ પોતાના દરેક બાપારો રાત્રીએ જ કરી શકે છે. અર્થાત્ આપણી રાત્રી એ તેઓને દિવસ તરીકે લેખાય છે, આ દર્શાવે છે ઉપરથી એમ સિદ્ધ થાય છે કે આપણી દષ્ટિએ જ્યાં પ્રકાશ નથી દેખાતો ત્યાં અવશ્ય પ્રકાશ હોવો જોઈએ, આપણી જોવાની શક્તિના પ્રમાણથી અધિક અથવા ઓછો પ્રકાશ હોય તો દેખી શકાતું નથી, મધ્યાન્હ સમયમાં સૂર્યના મિત્ર તરફ દષ્ટિનો વિકાસ બીલકુલ થઈ શકતો નથી. અધિક પ્રકાશમાં આંખો અંતર્ગત જાય છે એમ આપણે સારી રીતે જાણીએ છીએ. માત્ર આટલું અંતર જાણવાથી તે સંબંધી સંશય રહેતો નથી.

દુકમાં તાવની વિચારણા બહુ અગત્યર છે. ભલે ગમે તેટલું બિંદુ સૂક્ષ્મ બાવવાળું હોય પરંતુ તેનું પરિમાણ તો અવશ્ય હોવું જોઈએ, કારણકે જે

સત્તાવાન હોય તે પરિમાણાતીત હોય નહીં. અને તે જો પરિમાણાતીત હોય તે તેનું અસ્તિત્વજ શી રીતે કહી શકાય ? આ પ્રમાણે રેખાની બા-
બા પગ સમજવા જેવી છે. 'જે રેખાની માત્ર લંબાઈ છે અને પહોળાઈ નથી' આ લક્ષણ ઉપર ધ્યાન રાખી રેખાની આદૃતિ કેવી રીતે આંત્રી
શકાય ? અમે તેટલી પાતળી રેખા હોય પરંતુ તેનો ગર્ભ તો હોયજ અને
અને તે તરફ તેનો અવગિ પગ હોવોજ નોંધજો. અન્યથા રેખા એ શબ્દ
પણ અનુસંગિક થઈ પડે ? આની રીતે દરેક બાબતમાં સંશયો આત્મા
કરે તે પરંતુ મત્ત નાનના અભાવે તેનો નિવેડો આવવો બહુ મુશ્કેલ છે.
આ જોઈને જોઈને એવો મુર્ચ્છાને જેટલો નજીક નોંધજો છીએ ત્યાં આગળ તે હોય
તે બધું જ કદ ગિત ધર્મ જોકે દશાંશુક્ય ગોળાકાર સૂર્યના ગિર્ણ તરફ
નિરત ન હોય તો શતક્રિયાતે પતે ગોળા મારે તો તે શું સૂર્યને ઉદ્ધાંધી થયું
રેખાના જ પ્રદેશમાં આવેલા કદ અરે ? કારણકે સૂર્યનું ખરું સ્થાન
સૂર્યના પગને એવું થયું નથી અને તેના જે કિરણો દટ્ટિગોચર થાય છે.
તે સૂર્યના જે કિરણો મધ્યમ વિભાગમાં તેઓની વક્ર ગતિ થાય છે.
તે સૂર્યના જે કિરણો અંતર્યામી તારતમ્યતા રહે છે.

હીએ કે તેના નાશ થયો અને તેથી બહુ શોચ પણ કરીએ હીએ તે બાબત
 બહુ બૂઝ ભરેલી છે. કારણકે બરફનું રૂપાંતર જલ છે અને જલનો વિકાર
 ચંદ્ર વરાળરૂપે પ્રગટ થાય છે. વળી તેજ મેઘરૂપે પુનઃ વરસાદ વરસાવે છે.
 તેના પ્રવાહરૂપી નદીઓ પ્રગટ થાય છે. તેઓનું જલ એકઠું થવાથી સમુદ્ર
 ઉત્પન્ન થાય છે, પુનઃ તે સમુદ્રમાંથી હીમની ઉત્પત્તિ થાય છે, આ પ્રમાણે
 સૃષ્ટિનો ક્રમ (ઉત્પાત્ત, વ્યય અને પ્રવપણે) ચારંવાર ચાલ્યા કરે છે. બર-
 ફનો નાશ એટલે જલની ઉત્પત્તિ, જલનો નાશ એજ વરાળનો જન્મ અને વરાળ
 આપણે જોઈ શકતા નથી ત્યારે પાણીનો નાશ થયો એમ આપણા માનવામાં
 આવે છે. પરંતુ વસ્તુ મતિએ કોઈપણ પદાર્થનો સર્વથા નાશ થતોજ નથી.
 મોહરૂપી પ્રયંક મધરમઝોથી ભયંકર, અનેક કુરિકરૂપરૂપી તરંગોથી
 બ્યામ, દુષ્કર્મરૂપી શિક્ષાઓથી અગમ્ય અને વિવિધ તૃષ્ણારૂપી આવૃત્તિથી
 પરિવૃત્ત સંશયરૂપ મહા સાગર (સમ્યક્ જ્ઞાનનો અભાર) ના ઉછાળા
 આપણી ચારે તરફ વીંટાઈ વળ્યા છે, જેની અમાધતાને લીધે કોઈક વિર-
 ભાજ તેમાંથી છુટી શકે છે. આ સંબંધી કંઈપણ કલ્પના આપણા લક્ષ્યમાં
 આવે તેટલા માટે વિસ્તાર : પૂર્વક આ વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે. પરંતુ
 કોઈપણ પ્રશ્નપણા આ પ્રમાણે જો સત્ય ન હોય એમ માનવામાં આવે તો
 પછી સત્ય એ શી વસ્તુ છે ? અને આપણે ' ક્યા સત્ય પદાર્થનું અવસંબન
 કરી મુખ સંપત્તિ મેળવવી ? આવા પ્રશ્નો સદૃજ ઉત્પન્ન થયા વિના રહેશે
 નહીં. વળી આ જીવલેખા સુખને માટે હણી માત્ર પણ ખટપટ વિના રહેતો
 નથી; તેમજ પોતાનો પુરુષાર્થ પણ તેનેજ માટે વાપરે છે, છતાં ' મુખ ' નું
 સત્ય સ્વરૂપ શું ? અને કેવીરીતે તે મેળવી શકાય છે ? તે સંબંધી
 જ્ઞાન મેળવવાનો વિચાર પણ તેના હૃદયમાં આવતો નથી. તેથી તે મોહ
 તિમિરમાં ગૂંચવાયેલો દીન ગ્રાણી પૂર્વ દિશામાં જવાના મોહમાં પશિમનો
 રસ્તો પકડી બેમાન ચાલ્યો જાય છે. ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે નીન નીન
 વિચાર પ્રવાહથી એવાઈને અનિશ્ચયને આધીન થઈ મૂઠ પ્રાણી
 દરેક સમયે અનેક પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓ કર્યા કરે છે. પરંતુ જે મૂળ સુખની
 તેના હૃદયમાં બાવના હોય છે તેની તો તેને ખચર પણ બીલકુલ દોતી
 નથી અને તે સ્થિર મુખનો જીવા પણ મેળવી શકતો નથી. એમ કરતા
 કદાચિત્ તે પોતાને અબીટ કેટલાક પદાર્થો મહા મુશ્કીલને મેળવી શકે છે.

તોપણ તેઓ તેને ચિરકાલ આનંદ આપતા નથી, માત્ર પ્રાપ્તિના સમયેજ નવીનતાને લીધે તેઓ ક્ષણ માત્ર શાંતિદાયક થાય છે, પરંતુ આખરે વિશેષ કામનાઓના બલવડે ચિત્તનું અસ્થિરપણું પ્રાપ્ત થવાથી તે મેળવેલા પણ સર્વ પદાર્થોને અસાર માની બહુ દુઃખી થાય છે. એટલુંજ નહીં પરંતુ પ્રાપ્ત થયેલા પદાર્થોનો વિનિયોગ કેવી રીતે કરવો તે સંબંધી અજ્ઞાત હોવાથી તે સદુપયોગને બદલે કેવળ દુરુપયોગજ કરે છે તેથી તેઓ ઉલટા દુઃખજનક થઈ પડે છે. તેજ પ્રમાણે ગ્રીષ્મના તાપથી બહુ તૃપ્ત થઈ આર્ત થયેલા મૃગલાઓ જેમ ક્ષાર ભૂમિમાં જળની બ્રાંતિથી દોડતાં પોતાની અજ્ઞાનતાથી મહાન્ નિર્જન વનમાં રખડી મરે છે તેમ મનુષ્યો પણ જ્ઞાન સામગ્રીનાં સાધનો સુલભ છતાં પણ તેઓનો ત્યાગ કરવાથી બહુ દુઃખી થાય છે. વળી કોઈક જન્મમાં પ્રાણી રાજમાર્ગથી બ્રહ્મ થઈ પુનઃ તેની પ્રાપ્તિ માટે ઉદ્યોગ કરતો છતો જેમ અંધકૂપનો ભોગી થઈ પડે છે તેમ સર્વ મનુષ્યો સુખ કેવીરી તે પ્રાપ્ત થાય તેવા વિચારમાં ને વિચારમાં બહુ દુઃખી થાય છે, કારણ કે સમ્યક્ જ્ઞાનના અભાવે સુખનો સર્વથા અભાવ હોય છે અને જ્ઞાનના સદ્ભાવમાં સુખનો સદ્ભાવ હોય છે. એમ નહીં સમજતા પ્રાણીઓ સુખની પ્રાપ્તિ માટે જે જે પ્રયાસો કરે છે તે સર્વ સમ્યક્દર્શન તથા સમ્યક્ જ્ઞાનની દુર્લભતાને લીધે શાખાનો ઉચ્છેદ કરી પક્ષવની રચના, ધર લાંગીને દેવાલય બાંધવા, લોકોમાં લુંટફાટ ચલાવીને સદાવ્રત ચલાવવાં, પહેરેલું વસ્ત્ર મસ્તક ઉપર ઓઢી નીચેનું અંગ નમ્ર રાખવા, પ્રાસાદની રચના વિગેરીને મંડપ બાંધવા, ધર બાળીને તાપણી કરવા, હાથો વેચીને ગર્દભ ખરીદવા તેમજ પોપટ વેચીને પાંજરું ઘડાવવા સમાનજ નિવડે છે. સામાન્ય બુદ્ધિના લોકો ધારે છે કે અમુક વસ્તુમાં દ્રિંવા અમુક ઠેકાણે સુખ છે, પરંતુ તેઓની તે ધારણા સર્વથા નિષ્ફલ થાય છે, એટલુંજ નહીં પણ સુખને બદલે કેવલ દુઃખજ પ્રાપ્ત થાય છે. માત્ર માનવ જાતિમાં જન્મ ધારણ કરવાથી આપણે એમ માનીએ કે આ જગત્માં ઉત્તમતા આપણને જ વરેલી છે, હેવાહેય વસ્તુનો વિવેક અને ગમ્યાગમ્ય, લક્ષ્યાલક્ષ્ય વિગેરેનું જ્ઞાન પણ આપણામાંજ રહેલું છે. એ પ્રમાણે પોતાના વિચારો આપણે ગમે તેટલા લંબાવીએ તોપણ તે મંતવ્ય સમ્યક્ જ્ઞાનના અભાવે આચારમાં નહીં આવવાથી નિરર્થક છે. વળી આપણા કરતાં બડિશ (ગણ) માં

લુપ્થ થઇ પોતાના પ્રાણ જાનારાં માહત્તાઓની રિધ્નિ જનમ પ્રકારની ગણી સશય, કારણ કે તેઓ વિશેષ જ્ઞાનથી વિમુખ હોય છે, અને માનવ જાતિમાં સર્વ પ્રકારનું જ્ઞાન હોય છે એમ આપણે માની બેઠા છીએ, વળી તે મત્સરપતો બડિયની પ્રકૃતિથી અચાત છે અને આપણે તો જનનીએ છીએ કે આ સંસાર મૃગજળ મુગ્ધાન રીજાવનાર છે, છતાં પણ સંસાર કાંઈ બડિયને આધીન થવા કેટલી લોહુપતા કરીએ છીએ ! આ ઉપરથી આપણે વિચાર કરવો જોઈએ કે સર્વ પ્રાણીઓ કરતાં આપણામાં વિશેષપણું શું છે ? માનવ અને અન્ય પ્રાણીઓમાં વિશેષતા તો માત્ર જ્ઞાનથીજ કહેવામાં આવે છે, કશું છે કે-

આદારનિદ્રામયમેયુનઃ, સમાનમેલત્પગુર્ભિરણામ્ ।

જનં દિ તેષામપિદો વિદોષો-જ્ઞાનેન દૈવાઃ પગુભિઃ સમાનાઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ--“ આદાર, નિદ્રા, ભય અને નિર્લપ્તભાવ આ સર્વ બ્યવહાર, પશુ અને મનુષ્યોને સમાન હોય છે, પરંતુ મનુષ્યોને વિશેષ પ્રકારનું જ્ઞાન માત્ર અધિક હોય છે, છતાં તેઓ જ્ઞાનથી દીન હોય તો તેઓને પણ સમાન લાગુવા.” વળી સંસાર એ એક બડિય જ છે અને હૃદયિજન્ય વિષય ભોગતે લોહ કંટકની સાથે ચોટાડેલું માંસ છે. તેમાં અતિશય લુપ્થતાને લીધે આપણે તે સંસારરૂપ બડિયને અચાનકતાવડે એકદમ પોતાના મુખમાં મડણુ કરીએ છીએ. તેથી તેનો પ્રાણનાશક તીક્ષ્ણ કટા આપણને વિંધી નાખે છે, એટલે તેની અનન્ય પીડાથી અસાધ્ય દુઃખ ભોગવતા આપણને અનેક પ્રકારના ઉદાપોહ કરવાની ચિંતાઓ આવી પડે છે. જેથી આત્મિક વિચાર તો દૂર રહી જાય છે, પરંતુ કાર્યાકાર્મથી વિમદ્ જની અધિક બાકુ-ળતાને આધીન થવાય છે. આ અનુભવ સંસારવર્તી કયા મનુષ્યને અજમ્ય કરો ? આ ઉપરથી મદાન પુરૂષો કહે છે કે સત્યાસત્યનો નિર્ધ્યય કાણુ જીવે છે ? આ જનમમાં સમ્યક્ વિવેકથી વિમુખ એવા દરેક પ્રાણીઓ પોતાની જીવન નાશ અવળે રસ્તે જ ચલાવે છે અને દરેક સમયે તેમને બહુ આધાત લાગે છે. વારંવાર પોતાનો સત્ય માર્ગ જૂઠી જવાથી આડે માર્ગે બહુ અચડાવું પડે છે. મોહાંધકારને લીધે માર્ગદર્શક નિશાનો વિઘ્નમાન જતા પણ તેઓની દૃષ્ટિ નદી થવાથી તેઓ દિગ્મુહ જની જાય છે. તેવામાં

મોક્ષ કે અમરતા મેલે તરંગોનો પેખોભો ઉપરકેવરી આપ્યા કરે છે. તેમજ તેઓનું હરપ જુદું મંજાન જન છે. આવી પ્રિયનિમાં પેખ તેઓને આંત્રિ મળ છે કે આ મર્મ કરીશું કે તે કરીશું કે આમાં હિતન વાત મને કે પેલામાં કે આ પડાય માનુષ્ય મને કે અન્યમાં અનર્થ આપશે કે આ મારે જાણી જન સંપતિ મળશે કે અન્ય મારે કે અર્થ જાણી હિત મળશે કે ત્યાં જાણી કે એમ પ્રિયપણે વિચારે અજ્ઞાન કરે છે, વિષમાં રહેનારા જીવોને પડેમનું જોજન પણ વિષ સામાન આનંદ આપતું નથી, નારકોના જીવોને નરકામજ રમણીય લાગે છે. તેમજ મદિરાપાન કરનાર મનુષ્યો અમન કરતાં પણ મદિરાને અનિદ જાણે છે. તેનું મુખ્ય કારણ સત્યમાનનો અભાવ છે. પરંતુ જેઓ કંઈપણ વિચારશીલ અને સામાન્ય બુદ્ધિમાન તેમજ સારાસારની પૃથક્તામાં વિવેકી હોય છે, તેઓના હૃદયવાસમાં વદ્યમાણ પ્રશ્નોની વિચારણા આપ્યા વિના રહેશે નહીં. જેવે 'અને છેડાઓની રિમ્મિ એક સરખી હોય છે' એ સિદ્ધાન્તનો આશ્રય લઈ અતિ શાંત અમ્બા ઉદ્ધિમ દશાને અનુભવ્યા શિવાય રહેશે નહીં. સર્વ પ્રાણીઓનો આધાર આ પૃથ્વી છે તો તેની આકૃતિ અને પ્રમાણનું સ્વરૂપ કેવું છે ? ચંદ્ર અને સૂર્ય પર્યાયવડે રાત્રીદિવસ ક્યાં કરે છે તો તેઓની ગતિ ક્યાં સુધી હશે ? અને તેમની ગતિના અભાવમાં શું હશે ? આપણી દ્રષ્ટિગોચર થતા સૂર્ય મંડલ સમાન અન્ય સૂર્યમંડલો અનેક પ્રકારનાં વિદ્યમાન છે એમ સાંભળવામાં આવે છે તો તે સૂર્યમંડલોની સંખ્યા કેટલી હશે ? અને તેઓની મર્યાદા કેવી રીતે રચવામાં આવી છે તેમજ તેમની પેલી તરફના પ્રદેશનું સ્વરૂપ કેવું હશે ? આ જગતની મર્યાદા ક્યાં સુધી કેવા રૂપમાં હશે ? આ વિશ્વની સ્થિતિ આ પ્રમાણે ક્યાં સુધી રહેશે ? આ જગતનો પ્રલય થાય છે ત્યારે અવશેષમાં શું રહે છે ? આ દુનિયાની અંદર પૂજ્ય તરીકે ઇશ્વરજ્ઞ માન્ય છે તો તે કેવા સ્વરૂપમાં છે ? જો તે આકૃતિમાન હોય તો દ્રષ્ટિગોચર કેમ થતો નથી ? મરણકાલપછી પ્રાણીઓની શી સ્થિતિ થાય છે ? જો પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત ભોગવવાનું હોય તો દેહાંત થયા બાદ યમરાજ તેની શીક્ષા કેવીરીતે કરી શકે ? વળી યમદંડ ભોગવવાનો ન હોય તો ઇશ્વરને ત્યાં ધણોજ અવિવેક ગણાય ? સકર્મક પ્રાણીઓનો પુનર્જન્મ થાય એ વાત સાંભવિત છે કે નહીં ? ગત જન્મોનું આપણને વિસ્મરણ થવાથી પુન-

જન્મ થાય કિંવા નવીન જન્મ થાય એ બંનેનો સમાવેશ એકજ રૂપમાં થઈ શકે છે. દ્વૈતમય આ સર્વ બ્રહ્માંડ બે ગદૈત હોય તો પાપ અને પુણ્ય નો વિભેદ શા માટે માનવો જોઈએ ? બેદાબેદનો સંબંધ બે વાસ્તવિક ન હોય તો સુદૃઢ, દુઃસ્થ, ધર્માધર્મ, નીતિ વિગેરેને સત્ય માનવામાં કયો લાભ સમજવો ? પોતાની અમૂલ્ય વસ્તુનો વ્યય કરી પરોપકાર શા માટે કરવો ? અન્ય લોકોને પ્રાણાંત દુઃખ આપીને પણ પોતાના નિધાન કરવામાં શા માટે આંચકો આવો ? શ્રીમતોના પ્રાણ લેવા એ બે પાપ બનાવું હોય તો તેમનું સર્વસ્વ આપણા સ્વાધીન થાય એથી બીજું કયું પુણ્ય ? બહિષ્ટ જંતુ નિર્બંધને ખાઈ જાય છે એને બે પાપ માનવામાં આવે તો મત્સ્યાદિક પ્રાણીઓ સંતાનહીન શા માટે થતાં નથી ? જ્યોતિષ શાસ્ત્રના નિયમ પ્રમાણે દરેક લક્ષ્મિઓ શુભ મુહુર્તમાં વિધિપૂર્વક કરાય છે; છતાં આ દુનિયામાં આટલું બધું વિધવા મંડલ કેમ વધી પડ્યું છે ? ઉત્તમ પ્રજા-રતી પ્રજાના લાભ માટે માનવગણ વિધિ પૂર્વક નિર્દિષ્ટ સમયે લગ્ન સાધવાની બહુ તજવીજ કરે છે, પરંતુ પણ પક્ષિ વિગેરે અમાનવ પ્રાણીઓની સંત-તિનો પાર હોતો નથી તો તેઓના શુભ લગ્નોની યોજના કાણુ કરે છે ? ચોરીનું ધન વિષ સમાન કહેવામાં આવે છે; પણ તે ધન કેને આનંદ નથી આપતું ? આપણે પોતેજ મરણુ વશ થઈએ છીએ તો પછી શુભાશુભ ફલ ભોગવવાને માટે અવશિષ્ટ કાણુ રહે છે ? અને તેનો ભોક્તા કાણુ થાય છે ? કાંઈપણુ દેવ પ્રસન્ન પણે દેખાતા નથી તો તેઓના અસ્તિત્વમાં શું પ્રમાણુ ? વિગેરે આર્વાકાદિક નાસ્તિકોના અનુચિત વિચાર તેમજ આસુરી કલ્પનાઓ પણુ અપશ્વ છદ્દિના મનુષ્યોને ઉપદ્રવ કર્યા કરે છે, હવે આ પૂર્વોક્ત પ્રશ્નોનું સમાધાન કેવી રીતે સંપાદન કરવું ? આ કંઈ બગરની ચીજ નથી કે જેથી તરતજ આપણે ખરીદી લઈએ, પરંતુ ગીતાર્થ ગુરૂની પાસમાં રહી અધ્યાત્મ શાસ્ત્ર (બ્રહ્મવિદ્યા) નો અભ્યાસ કરવાથીજ આવી સંવાદિ કલ્પનાઓ શાંત થાય છે અને દરેક પદાર્થોનું હસ્તામલકની મદદક જ્ઞાન થાય છે. ન્યાય, આકરણાદિક અંગો, મંત્ર વંત્રાદિક શાસ્ત્ર અને જૂગર્મ શાસ્ત્ર વિગેરે લૌકિક વિદ્યાઓ વધાર્થ જ્ઞાન-અધ્યાત્મ જ્ઞાનનાં સાક્ષાત્ સાધન નથી કિંતુ પરંપરાએ તેઓ હેતુબૂત ગણાય છે, કારણકે તેઓમાં અધ્યાત્મતત્ત્વ પ્રતિપાદન કરવાની ઘટના હોતી નથી. આત્મ સંજ્ઞાથી જ્ઞાન એજ સત્ય જ્ઞાન સમજવું.

જેથી આત્મજ્ઞાનની જાવના પોતાના હૃદયમાં રિયર થાય. પશ્ચાત્ ઉપરોક્ત પ્રશ્નોનું સમાધાન સોધવાની જરૂર રહેશે નહીં, વળી વિશેષમાં એવી અનેક શંકાઓની નિવૃત્તિ પણ આપોઆપ તેનાથી થઈ શકે છે.

જગતના જ્ઞાત જીવો વ્યવહાર શાસ્ત્રમાં દેશતાની ડીઝી મેળવી જાણે મોટાપ્રમાણતા હોય, પરંતુ જેની અંદર મહાન્ વિદ્વાનો પણ મસ્તક ધુણાવવા લાગી જાય છે. સંસાર રૂપી દાવાનળથી તપી ગયેલા બધા આત્માઓ જેનો આશ્રય લઈ શાંત થાય છે, શારીરિક, માનસિક અને દેવી આપત્તિઓમાં મગ્ન થયેલા જાદ્રિક પ્રાણીઓ જેનું સેવન કરવાથી મોક્ષ સુખ પણ પ્રાપ્ત કરે છે અને નિઃશય જ્ઞાનરૂપી ધાન્યના નિધાન સમાન સ્થાન તો એક અધ્યાત્મ શાસ્ત્ર છે. આવું અધ્યાત્મ શાસ્ત્ર આપણા આત્મજ્ઞાની પૂર્વાચાર્યોએ સાધ્ય કરી અતિ ઉપકાર કર્યો છે.

પ્રથમ કથન કરવામાં આવ્યું છે કે યથાર્થ વસ્તુ! સ્વરૂપનું પ્રતિપાદન કરવા માટે સમ્યક્જ્ઞાની શિવાય કોઈપણ મનુષ્ય શક્તિમાન થઈ શકતો નથી, તો વળી નિર્વિકાર, નિરાકાર, અચ્છેદ, અમેદ, અદાહ, અશોધ્ય, અવાચ્ય, અચિત્, અનંત, અપાર અને અજોયર એવા આત્માની યથાર્થ રિયતિ શી રીતે કહી શકે? પરંતુ આપણા પૂર્વાચાર્યો તત્ત્વજ્ઞાનમાં બહુ નિષ્ણાત હતા અને તેમની તાત્ત્વિક વિષયો સમજાવવાની અતિ અદ્ભુત શક્તિ હતી કે જેનું વર્ણન કરવું પણ વાણીથી અશક્ય છે. ચિદાનંદ આત્માનું સ્વરૂપ લક્ષ્યમાં આવે, તેટલા માટે શાસ્ત્ર નેતાઓએ તેને ઈર્હમ્ એવું અનર્થ નામ આપીને તેની આકૃતિ પણ નિર્ણય કરી છે. ઈર્હમ્ એ પદની આકૃતિ અને ઉચ્ચારમાં આત્મિક જે તત્ત્વો સમાયેલા છે, તેમનું વર્ણન કરવા માટે ધણો સમય જોઈએ તેમજ માન તેનો સાર લેવામાં પણ ધણા કષ્ટો આલેખવા જોઈએ. તો પણ તેનો સવિસ્તર સમાવેશ થવો અશક્ય છે. એટલા જ માટે આગમાદિક શાસ્ત્રો અને અધ્યાત્મ વિષયના કથોના પ્રારંભમાં આપણા પૂર્વાચાર્યો ઈર્હમ્ એ પ્રકારે અક્ષય પદની યોજના કરતા હતા, અને હાલમાં પણ તે પ્રથા ચાલુ છે. તે પદનો મદ્દિમા બહુ અસૌકીક છે, તે સંજ્ઞા આગમાદિક અનેક કથોમાં પ્રાચીન સરિઓએ સારી રીતે વર્ણન કરેલું છે. વળી જેઓ સંસાર

સાગરને ગોળ્પદ સમાન ઇચ્છતા હોય, સાંસારિક તાપથી દૂર થવા ઉત્સુક હોય, અદ્વૈત આનંદ સુખના સદુદ્ધાનમાં સ્વેચ્છા મુજબ વિહાર માટે જેઓ આનંદ માનતા હોય, જેમને દુર્ધર આપત્તિઓનો સંહાર કરવો હોય, જેઓ સત્ત્વરથી શાસ્ત્રીય તત્ત્વોની બુદ્ધિસાવાળા હોય, જેઓએ હું કોણ ? એ વાક્યાર્થની મતલબ જાણવા માટે આવશ્યકતા ધારી હોય તેમણે આત્મ જ્ઞાન જેમાં સુલભ રહેલું છે એવા શુદ્ધ માર્ગની ગવેષણા કરવી, વળી તે માર્ગરૂપ અધ્યાત્મ શાસ્ત્રજ કહેવાય છે. આપણાં મૂળ શાસ્ત્ર, આગમ નિર્ચુકિત, ભાષ્ય, ટીકા અવયૂરિ આદિક ગ્રંથો અધ્યાત્મ તત્ત્વને પ્રતિપાદન કરે છે, પરંતુ તે ગ્રંથો સંસ્કૃતાદિક ભાષામાં હોવાથી અર્થમાં અતિગહન અને વિસ્તારમાં વધી પડેલા છે, તેથી સાંપ્રતકાલમાં તેનો સવેને યથોચિત લાભ મળવો દુર્લભ થાય છે. કારણકે આગમ વાચનાનો અધિકાર તો યોગાદિક્રિયા વહન કરી જેઓએ યોગ્યતા મેળવી હોય તેવા મુનિઓને જ હોય છે, બાકીના સર્વ લોકોને અધિકાર આપવામાં આવ્યો નથી. એટલા માટે આગમોના અર્થ રૂપ અન્ય ગ્રંથોની પ્રસંગોપાત રચના કરીને આપણા આચાર્યોએ કંઈપણ ન્યુનતા રાખી નથી. પ્રાચીન કાળમાં જૈનધર્મના ઉદ્યોતક અને અસાધારણ પરાપકારી અનેક મહાત્માઓ વિદ્યમાન હતા, અને હાલમાં પણ તેઓનાં રચેલાં શાસ્ત્રો ઉપરથી વિદ્યમાનની માફક તેઓ મહોપકારી થઈ પડે છે. સત્ય અને સમયની પ્રગતિ એટલી બધી બલિષ્ઠ છે કે જેઓના પ્રચારને તિરોહિત કરવા માટે મનુષ્યોની પ્રજલ યુક્તિઓ પણ નિરર્થક થાય છે. તેઓનો પરાભવ કદાચિત્ ક્ષણ માત્ર કાઢીને ભાસમાન થાય, પરંતુ કાળની ગતિ એવી બલવાન છે કે પુનઃ તેઓ પોતાનું સ્થાન મેળવ્યા વિના રહેતાંજ નથી. પ્રાચીન કાળમાં તીવ્ર પ્રતિભાવાળા જે લેખકો અને કાવ્યકર્તાઓ હોવાતી ધરાવતા હતા, તેમના પદને અનુસરનાર હાલમાં પ્રાયઃ કોઈ દેખવામાં આવતા નથી, તે ઉપરથીજ તેમની અમર્યાદિત ઉત્કર્ષતા સિદ્ધ થાય છે. પ્રાચીન જૈન લેખકો અને કવીશ્વરોએ જૈન સાહિત્યરૂપ સરિતાઓના અગાધ પ્રવાહોવડે ભૂમંડલને એટલું ભીંજવી દીધું છે કે અઘાપ જૈન કિંવા જૈનેતર પ્રજાનાં હૃદય કંઈક સિનચ્છ દેખાય છે, તે સઘળા તેમનોજ મહિમા છે, તેમજ જેમના ઉત્કટ રંગથી રંગાએલા ગદ્ય અને પદ્યમય કાવ્યોના ઉદ્ગારો હાલમાં પણ

જનસમાજને આનંદ આપે છે. પ્રાચીન સમયમાં જૈન તત્ત્વોના જાળવર મહાત્માઓ અવસરમાં અને ધર્મની પ્રવૃત્તિ વધારવા માટે કેવા ઉત્સાહી હતા, તે સંબંધી અનેક દૃષ્ટિા તેમની કૃતિ ઉપરથી કિંવા જૈન ઇતિહાસો- માંથી પુરવાર થઈ આવે છે. વળી તેમનું જીવન બહુ ભવ્ય અને પ્રશંસનીય હતું, તેમજ લોકોત્તર ચારિત્ર ધારક, સર્વદા શુભ અધ્યયનમાંથી સુશોભિત અને પ્રાણીઓનું કલ્યાણ સાધવામાં તેઓ પુરંધર હતા. વળી તેમના વિશુદ્ધ ભાવો એટલી ઉચ્ચ ક્રાંતીમાં જાગતા હતા કે જેથી તેઓ શુભ સાધનોની યોજનામાં અને શુભ વિચારણામાં અચિંત્ય પ્રભાવવાળા હતા કે જેમના સંકુપદેશથી જૈન મહરથો પણ સદાચાર, ન્યાય, એકનિષ્ઠા, સત્ય, પ્રેમ, ક્ષમા, ધૈર્ય, સદાગ્રહ અને સુવિચારની મુક્તિરૂપ બનીને પોતાના જીવનને અત્યુત્તમ સુવાસમય, આનંદમય, દર્શાવ- મય અને સુખમય કરી શકતા હતા, સંસાર ભારને તેઓ વહન કરતા હતા છતાં તેમની પ્રકૃતિ, સ્થિતિ અને સ્વાભાવિક સાદાઈ બહુ ઉચ્ચ પ્રકારની હતી, મનોબળની મંજીરતા અતિ દૃઢ અને એમની મુખ્યમંદ્રની પ્રસન્નતા નિરંતર અક્ષયરૂપમાં દેખાતી હતી, તે સમયે મુનિ અને ગૃહસ્થ એમ બંને શ્રેણીની એટલી બધી ઉત્તિ હતી કે જેથી અખિલ આર્ય જૂમિમાં જૈન ધર્મની જ્ય પતાકા ફરકતી હતી, એ જન્મે શ્રેણીના વિજય બળને લીધે બાકીના પાંચ શ્રેણીઓ પણ પૂર્ણ અભ્યુદય દેખાતો હતો, તે સમયે જ્ઞાનરૂપી પ્રખ્યાદ્યાન નવીન પદ્મવૈભવી વિજૃંભિત થઈ જૈન પ્રજાવર્ગને પોતાના મનોદર, અમૃતમય અને આનંદમય સુગંધને આપતો હતો. વળી સર્વ સિદ્ધિાના તત્ત્વ વેદી અનેક વિદ્વાન્ મુનિઓ દરેક સ્થલે પોતાના ચરણારવિંદથી શ્રમિને પવિત્ર કરતા ખતા ભવ્ય પ્રાણીઓને આર્દ્ર ધર્મનો ઉપદેશ આપી પ્રતિભોધતા હતા. તે સમયના મુનિ- ઓમાં મંજીરવેદિતા, મર્મજ્ઞતા અને બોધ્ય બોધક ભાવની શક્તિનો અદ્ભુત સમતકાર સ્થિરભાવે જોવામાં આવતો હતો. તેઓ આવા દીવ્ય જુદિવાળા હતા, પરંતુ તેમનું હૃદય અતિ સરસ, સુરસ, નમ્ર અને વિનય ગુણથી ભરપૂર હતું. વળી અભિમાન મુખટ તો રૂઢ થયેલાની માફક તેમની દૃષ્ટિગોચર પણ થતો નહોતો અને તેઓ નિરંતર સર્વ જનોને સામાન્ય રીતે સુલભ, સુગમ અને સાનુકૂળ દેખાતા હતા. આવા મહાન્ પુરોહી પ્રસાદીરૂપ

આ ગ્રામ પદ્મવતિ ગરિત પ્રથમ પામણપુર. ગદેસાળા, પાલીનાળા અને
 જનમનગરમાં સવિસ્તર વાંગવામાં આનાં, જેથી તેની સચિત્તા દરેક ક્રેકાણે
 શ્રોતાઓના હૃદયમાં રિચર મડ અને તેથી તે દરેકને ગદ્ગદ પ્રિય થઇ પડ્યું છે.
 તેમજ આ ગરિત ઉપર અન્ય મળા મનુષ્યોનાં મન આકર્ષણેલાં હોવાથી
 આધુનિક માતૃભાષામાં તેનો અનુવાદ કરી તેઓની ઉત્કંઠા પૂર્ણ કરવા
 માટે પ્રથમ જણાવેલા સમયથી આ કામની શરૂઆત કરી, પરંતુ કેટલાંક
 કાર્યોની અડચણને લીધે આ કાર્યમાં ધાર્યા કરતાં અધિક સમય વ્યતીત થયો
 છે. અને છેવટે જનમનગરમાં ખરતરગચ્છીય જ્ઞાનશાળામાં સં. ૧૯૭૬ નું
 ચોમાસું રહી આ કાર્યની સમાપ્તિ કરી છે. આ ગ્રંથ બહુ અદ્ભુત છે, શ્રોતા
 અને વાંચકને શાંત રસના ઝરા સમાન આનંદ આપે છે, વારંવાર વાંચવાથી
 દરેક પ્રસંગે વિશેષ પ્રકાશ પાડે તેવી મટના આ ગ્રંથમાં રચાયેલી છે. જે કે
 પ્રાકૃત સાહિત્યના ગ્રંથો અનેક ઉપજબ્ધ થાય છે; પરંતુ આની રચના કોઇ
 અપૂર્વ છે કે જેથી વાચકના મનને વિચારગ્રસ્ત કર્યા સિવાય રહે નહિ. વળી
 વિશદતાને માટે એની ઉપર સવિસ્તર વિવેચનની ખાસ જરૂર છે, પણ
 હાલમાં તેની ઉપેક્ષા રાખી વાચકદર્શને છેવટે એકજ, વિગતિ કરવાની છે કે
 આ ગ્રંથમાં કોઇપણ સ્થળે સ્પષ્ટતા કે આર્થિક ક્લિષ્ટતા જણાય તો તે
 સ્થળની મૂળે સૂચના આપવાથી દ્વિતીય આવૃત્તિમાં તે ઉપયોગી થઇ પડે.
 વળી વિશેષ અર્થની સ્ક્રુટ નોટ નહીં આપતાં, આવશ્યક અર્થનો તે તે
 સ્થળે અર્ધચંદ્રાકાર કાઉસમાં ઉલ્લેખ કર્યો છે; તેમ છતાં અધિક નોટની
 જ્યાં આવશ્યકતા જણાય તે સ્થળ લખી જણાવવા પ્રમાદ કરવો નહિ.

ૐ શાંતિ: ૩

શ્રી વીર સં. ૨૪૫૦ }
 સં. ૧૯૮૦ કારતક વદી }
 અષ્ટમી ને શનીવાર.

લી. પં. અજીતસાગરજી ગણી. :
 ખરતરગચ્છીય જ્ઞેન જ્ઞાનશાળા,
 મુ. નવાનગર.

સુચના

પ્રથમ આ અંથ પ્રસિદ્ધ કરવાને શ્રીયુત વિકૃતદાય
 હવાભાઈ બી. એ. તૈયાર હતા પરંતુ તે હરમ્યાંન
 તેઓનેજ પાન જવાનું થતાં, આ અંથના અનુવાદક
 શ્રીમાન્ પંચાસજી મહારાજ શ્રી અજિતસાગરજી
 મહારાજશ્રીને, જગપ્રસિદ્ધ અને પ્રાચીન સાહિત્યને
 પ્રકાશમાં લાવનાર, તથા જોડોળો પ્રચાર કરનાર, શ્રી નીન
 આત્માનંદ સલા ભાવનગરની તરફથી તેના સેક્રેટરી
 ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસે આ અંથ આ સભાને
 અર્પણ કરવા અને ઉક્ત મહાત્માનાં નામથી સ્તીરીક
 તરીકે પ્રકટ કરવા વિનંતિ કરવાથી, ઉક્ત મહાત્માએ
 આ અંથ આ સભાને પોતાના નામથી નહીં, પરંતુ
 પોતાના દાદા ગુરુરાજની ભક્તિ નિમિત્તે, સંસ્કારિત
 ગુડામણિ પ્રાતઃસ્મરણીય શ્રીમાન્ સુખસાગરજી મહા-
 રાજના નામસ્મરણાર્થે, તે મહાપુરુષનું નામ કાયમ
 નીત સમાજના સ્મરણમાં રાખવા આ ઉક્ત મહાત્મા ઉક્ત
 સભાને તેના સેક્રેટરી મારફત સુપ્રત કરવામાં આવેલ છે.

પ્રસ્તાવના.

“જેના વાણી વિલાસમાં વિમળતા, સ્યાદ્વાદ વિદ્યાતણી !
શાંતિ-સંયમ-તિવ્ર સ્વાનુલવની, હૃદયે વહે નિર્મળી !
પરલાલે નવ લેશ રક્ત રમતા, આત્મોપયોગે ઠરી !
તે શ્રી સદ્ગુરુ બુદ્ધિસાગર કૃપા,-રસમિન્દુ બે ઘો જરી !!!”

પ્રસ્તાવના લખવાના બે હેતુ છે, એક તો વાંચકને લેખકની પીછાન કરાવવી-અને બીજું લખેલા વિષયની વિશિષ્ટતાનું યથામતિ દ્વિગ્દર્શન કરાવવું.

શાસ્ત્રવિશારદ જેનાચાર્ય યોગનિષ્ઠાધ્યાત્મજ્ઞાન દિવાકર શ્રીમદ્ બુદ્ધિ-સાગરસૂરીશ્વરજીના વિખ્યાત નામાલિધાનથી જૈન-કામ અને સાહિત્ય રસ ભોગિ સમાજ ભાગ્યેજ અગ્રાત હશે.

આત્મજ્ઞાનની મુર્તિશા સરળને, શાંતિ સમાધિ ભર્યા !
યોગિરાજ સમર્થ સત્કવિ મહા, આચાર્ય સાહિત્યના !
દિવ્યાત્મા ગિર્વાણના પ્રખર જે, વિદ્વાન્ વક્તા મહા !
સાગી પૂર્ણ વિરાગની સુપ્રતિમા, ખાખી સુ સાધુ અહા !
અંથો આત્મજ્ઞાન કુંજ સરખા, જોણે રમ્યા અણુમૂળા !
સિદ્ધાંતો સ્યાદ્વાદનાં રગરગે, રેલી રહ્યા દોહલા !
મુક્તિ માર્ગ પ્રવાસી અદ્ભુત સરિ, કરણાની મુર્તિ સમા !
વંદુ સદ્ગુરુ ‘બુદ્ધિસાગર મણિમય’ યોગ દિવાકરા !

આવા અનેક આત્મગુણ મહિત વિદ્વાન ગુરૂના વિદ્વાન શિષ્યરત્ન પં. શ્રી અજીતસાગરજી ગણિ આ પુસ્તકના અનુવાદક છે. તેમની પ્રખર વક્તૃત્વ શક્તિ, લેખનકલા-અને ઉપદેશ શૈલીથી વિમુગ્ધ એવો જૈન અને જૈનેતર સમાજ ગુજરાત અને કાઠિયાવાડમાં તેમનાં ગુણ ગાન કરી રહ્યો છે. અને ખરેખર વિદ્વાન ગુરૂના એ વિદ્વાન શિષ્યે આ શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ચરિત્રના અનુવાદમાં પણ પોતાનું પાંડિત્ય, લેખન શક્તિ અને સદ્વિચારોનું સારું દર્શન કરાવ્યું છે.

જો કે મુજ અંચકતાં શ્રીમાન અંબલવદેવસરિના પ્રસિધ્ધ શ્રીમાન
 સદ્ગુણ ગણિત છે, છતાંયે તેનો અનુવાદ, અનુવાદકે એવી સુન્દર રીતે
 કર્યો છે કે મૂલ અંચની ખુબી ન ઘટતાં હિલટી વધે છે. એક પાત્રમાંથી રસ
 ત્રીજા પાત્રમાં રેડતાં સ્વાભાવિકજ તે ઘટે, તેમ છતાં આતો માગધી બાપાના
 પાત્રમાંથી આ ઉત્કૃષ્ટ વસ્તુચાગિર રસ ગુજરાતી બાપા પાત્રમાં રેડવા છતાં,
 તેમાં ગદેલી સુન્દરતા—અલંકારની જમાવટ, રસની રેસહેલ, તત્વચાનની
 મુદ્દા ઓતિની, શબ્દોની સજાવટ, ને ઝડઝમક કોઈ અદ્ભુત રીતે વાંચ-
 કને વચ દરી લે છે. ને લેખક જો અનુવાદમાં પૂર્ણ રીતે દત્તચિત્ત થવામાં
 ગરલત કરે, છતાંમાં ખામી હોય ચાતો તેમાં અપૂર્ણ હોય તો રસમંગ,
 અનુવાદ દોષ, પુનરક્તિ દોષ, અછતી વસ્તુનું આરોપણ, અને કદાચ શાસ્ત્ર
 વિરૂદ્ધ પ્રશ્નક બની લોહનિન્દાને પાત્ર તથા અનંત સંસારી બને છે, પણ
 આ અનુવાદ તેવા દોષોથી મુક્ત હોઈ સુન્દર—ભાવપૂર્ણ—રસમર—સાર્થ
 બન્યો છે એમ કહેવામાં હું તો અચ્છતા નથી. શ્રી અજીતસાગરજી મહા-
 રાજે આ પહેલાં કેટલાક સારા મથો પ્રકાશમાં બાવળ છે. તે પરથી તેઓ
 કવિ છે—લેખક છે ને વક્તા છે એમ કહેવામાં જરાય અડચણ નથી. અને
 તેમના ગુરુજન પોતે એક સમર્થ લેખક, મહાન કવિ અને ઉત્કૃષ્ટ વક્તા છે ને
 તેમનો વારસો તેમના શિષ્યો પ્રાપ્ત કરી કુદરતના નિવમને ગાંત આપી છે.
 શ્રીકૃદ્ધિસાગરજી સુહૃદ્ધરજી મમે તેરી તગીવત વા સંગેગેમાં દરકમેસાં
 ખીજી ઉપાધિમાં ન પડતાં, જન કિતાર્યે દયાબાવથી ઉત્કૃષ્ટ ધર્મ—ચાનને
 સિદ્ધિતાથી ઉમરાવું સાદિત્ય આલેખવામાં તથા સાધુ જીવન જીવવામાંજ
 લીન રહે છે. આજ ધોરણે શ્રી અજીતસાગરજી પણ કમવાર મથો તૈયાર
 કર્યેજ જાય છે ને લેખાપકારના કાર નીચે વાંચક આલમને દગાવળ જાય
 છે. પણા બામે લેખક કવિ નથી હોઈ સદાજ વા તો કવિ લેખક ન હોય—પણ
 આ અનુવાદક તો લેખક, કવિ ને વક્તા આ ત્રણેના ગુણે મુખાંકિત છે એ
 કોન કામને મોરવણ છે. અને મારે કહેવું જોઈએ કે જોન સાધુએ.માં આ
 મણે ગુણવડે વિમુક્તિ આપ્યાર્ શ્રીમદ્ કૃદ્ધિસાગરજી પડી ખીજે નંબર
 શ્રી અજીતસાગરજી આવે છે, આ તેમના ગુણ, કામ અને દેશના આત્મોદા-
 રના સન્નયે સદાય વપરાય એમ દર્શાવું કારણ આ મુજેરી મુન-

મનુષ્ય મદ-પ્રાપ્તિની લાલસાને પરભાવમાં ન પડી જાય તો તે બહુ ઉત્તમ,
તે કર્મબંધને શિથિલ કરવામાં સદાયમૂત છે.

રહે ચંચલી નિશિષ્ટતા તરફ વળીએ. મને લાગે છે કે આ બાબતમાં
લગ્ન જોવાથી મનાં વાંગકલામાં ઠરશે-પણ યોગ્ય વસ્તુને યોગ્ય ન્યાય ન
મળે એ દેવ લાગે.

શાશ્વતમા મથકાર શ્રી આદિનાય પ્રભુની સ્તુતિ કરે છે.
શમ ક્રોધ જ્ઞાન મોહ રિપુને, જીત્યા લીલા માત્રમાં !
કરે નાથ પ્રવચનમાં ચતુર્વિધ, શ્રી સંઘને પાત્રમાં !
નૈ પુત્ર-ભવ-સુખમાર મરણા, ને વર્ણવ્યા શાસ્ત્રમાં !
આદિનાય પ્રભુએ વચન્યા, વૃત્તિ દિવા રાત્રમાં !

મંથમાં વાપરેલી અમંદાર પ્રચૂર-રસમર જાણા. તો ખરેખર વાચકને મુગ્ધ
જનાવી પોતાને અનુસંગિ જનાર્યા સિવાય રહેતી નથી. ચૂમકંડી નગરીના
વર્ણન પરથી તે સંમયનો, સૈનધર્મની જાહેરજાણી સ્પષ્ટ થાય છે, અને
મંદિરાની વિપુલતા તત્સમયની ધર્મભાવના પ્રસિદ્ધ કરે છે.

સંપ્રામશ્વર રાજાની ચંદ્રલેખા રાણી કોપભવનમાં પ્રવેશ કરે છે. આ વર્ત-
માન રાજા જાણે છે ને તે રાણી પાસે જાય છે. સાં જઈ વિવિધ મીઠુ વચને
રાજા રાણીને પૂછે છે. આ પૃથ્વીમાં પાતની પત્નિ તરફની ફરજો અતિશય
ખુશીયાં આપી દીધી છે. ને રાણી પણ વિનિત ભાવે, પતિદેવનો પ્રભાવ,
શુભ, પવિત્રતા ને વૈભવ વખાણતાં પોતાને સંતાનનો અભાવ પીડે છે એમ
પ્રકટપણે જણાવી તેને માટે પુરુષાર્થ કરવા વિનવે છે.

પતિ પત્નિમાં થતા ક્ષમદનાં મૂળ તપાસતાં, તેમાં રહેલાં કારણો, ને
તેથીજ થતા કલેશ સમયે કરાતાં વર્તન, વપરાતા સબ્દો ને ઉપજતા ભાવ
જેતાં, પતિપત્નિ કેવા ઉત્તમ-પ્રેમાળ-ને સમાન ભાવનારાળાં હોવાં જોઈએ
એનો આદર્શ અદિવા રજુ થાય છે.

રાજા જણાવે છે કે-“ઐહિક પૂણ્યથી આ વિચાર સિદ્ધ થતો નથી,
પરંતુ પૂર્વજવનાં પૂણ્યથીજ તે સિદ્ધ થાય છે” આ સબ્દો રાજાની ધર્મને
પૂણ્યકાર્ય પ્રતિ પ્રીતિ જતાવં છે. યજ્ઞી મનુષ્ય શુભાશુભ કર્મને આધિન
છે એ ખાજત પ્રતિત કરાય છે.

આ વાર્તાલાપ દરમ્યાન કોપભવનમાંજ આવેલા સૌધર્મદેવલોકમં.
રહેના ઇન્દ્રના બે સામાનીક દેવતાઓ પોતાનો જુતાંત કહે છે. પથ્ય કહેતાં
પહેલાં પાતે કયા પૂણ્યોદયથી દેવ થયા એવા રાજાના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં
દેવ જણાવં છે કે-“જા કે પોતાનું ચારત્ર સ્વમુખે કહેવું યોગ્ય નથી. પરંતુ
આપનો બહુ આમદ છે તેથી કહેવું પડશે. ઇ.” આ દેવતાની લઘુતા
આપણને એક ઉત્તમ પાઠ શીખવં છે. આ બંને દેવો ટુંક મુદતમાંજ દેવ-
લોકમાંથી અતી ચંદ્રલેખાની કૃષ્ણિએ અવતરવાના હોવાથી પોતાનાં ભાવિ
માના પિતા સમ્યક્ત્વધારી છે કે નહિ ને પૂછવા દેવતાઓ દેવડી પાસે ગયા
છ, ને સમક્રાંત્યત અને તવા તદ્વિક પરિણામના રાજા રાણી છે એમ જા
જુનાજ અને રાજા રાણી પાસે આવ્યા છે. દેવતાઓને સમક્રીત કેટલું આજ્ઞ

હોય છે ને સમકીતવડે સર્વ જીવનાં સાક્ષત મુખો મળે છે એમ પ્રતિત કરાવવા આ દેવોનું અત્યારે આવવું સર્વથા યોગ્યજ છે. દેવો કહે છે કે “ જેમાં અવિરતી બહુ ભરેલી છે એવા દેવલોકમાંથી અમે સ્વર્ગીયું તેનું અમને કીર્તિતમાત્ર દુઃખ નથી. કેમકે આપને ત્યાં જન્મ થવો બાણી અમને બહુ આનંદ થાય છે. કારણ દરેક કુળમાં શ્રાવકકુળ, સિદ્ધાંતોમાં જૈનસિદ્ધાંત, સમસ્તદાનમાં અભયદાન અને સર્વ ભરણુમાં સમાધિ ભરણુ શ્રેષ્ઠ ગણાય છે.” આ પરથી દેવતાઓ પણ જૈનકુળમાં જન્મ ઇચ્છે છે.

પ્રથમ દેવના વર્ણનમાં, જનચંદ્ર શેકના પુત્રને તેની માતા શિલવતી ધર્મકાર્યમાં શિથિલ છતાં જન્મતી વખતે “ તું ‘ વાસિત ભોજન ’ જન્મે છે એમ ઉપાલંબ આપે છે. પુત્ર આનો ખુલાસો માંગે છે ને માતા તેને સમય-સાગરસૂરિ પાસે મોકલે છે, તે ત્યાંથી સૂરિના કહેવાથી સ્થાવર આંડાલ શ્રાવક પાસે જાય છે. ત્યાં કૃપણ પિતામહનો દેદાર તે જુએ છે. કર્મધર્મ સંજોગે તે આંડાલ પોતાના સાધર્મિક બંધુ (જનચંદ્રનો પુત્ર) ને માટે તેજ કૃપણ પિતામહને ત્યાં રસોઇ કરાવે છે. ને તે કૃપણ તે પોતાનો બનેલી નીકળે છે. આ કૃપણની કૃપણતાનું ચિત્ર દોરવામાં ગ્રંથકારે ખરેખર કુશળતા વાપરી છે.

કળે કરી તેજ કૃપણની સ્ત્રીને ત્યાં ઉક્ત માતંગ પૂત્રરૂપે અવતરે છે. ને જન્મતાંજ બોલે છે. આ આશ્ચર્ય જોઈ સ્તબ્ધ થયેલા શેકના પુત્રને તે નવીન જન્મેલો બાળક-સ્થાવર માતંગને લાં નવિન બાળક અવતર્યાનું ને, તે માતંગ-પત્ની બહુ પુત્રોના દુઃખે તે પુત્રને મારી નાંખશે માટે તેને બચાવવા જણાવે છે, ને કહે છે કે કૃપણ પિતામહ મરી માતંગને ત્યાં પુત્રપણે અવતર્યો છે-તે હું માતંગ તમને સાધર્મિક ભાઈની દ્રષ્ટિએ જમાડવાથી અહિં જન્મ્યો છું. વળી ધનસાર (કૃપણપિતામહ) માતંગને ત્યાં જન્મ્યો તેનું કારણકે તેણે કંઈપણ નવિન પુણ્ય ઉપાર્જન ન કર્યું, અને પુર્વોપાર્જિત પુણ્યનો ભોગ્ય કાળ આવી રહ્યો. માટે હે ભાઈ ! તમને ધર્મકાર્યમાં પ્રમાદી જોઈને તમારી માતા હંમેશાં ઉપદેશ આપવા કહેતી કે પુત્ર ! વાસીત ભોજન કરવાથી તું દુઃખી થઈશ. તેમજ તમને અહિં બોધ થશે, એમ બાણી સૂરિ-શ્રીએ અહિંજ મોકલ્યા. ”

વળી સૂરીશ્વરને પૂછવાથી ખુલાસો મળે છે કે માતંગે ચાર રૂપિયા

અર્ચા બહુ શુદ્ધભાવથી સાધર્મિકે જુદિએ કરી તેને બોજન આપ્યું. તેના પ્રભાવથી ચાર રૂપિયાને બદલે ધનસારના પુત્રપણે ચાર કાટિ દ્રવ્યનો તે સ્વામિ થયો.

તેજ બે દેવો ચંદ્રલેખાની કુક્ષિએ અંવતરી જળસુન્દર અને જળસુન્દરી-પણે ઉપજે છે. એકલા કોષ કિન્નર જોડવાના મુખે દિવ્ય સંગીત સાથે શુભ-કરી નગરીના નૃપ સમરસિંહનાં યશોગાન સાંભળી જળસુન્દરી વિધાપ છે તે તેનું પાણીમદ્ય ધરે છે તે કેટલીક મુશ્કેલીઓ પછી તે સમરસિંહને પરણે છે.

આ હમના પરિણામે જળસુન્દરીની કુક્ષિએ નંદિપેશુ નામે મહા પુણ્ય-શાળી ને તેજસ્વી પુત્ર જન્મે છે. અનુક્રમે યુવાવસ્થા પ્રાપ્ત થતાં તેને અનેક રાજકન્યાઓ સાથે પરણાવી સમરસિંહે નંદિપેશુને રાજ્ય સોંપી, આવકની અગ્રીયાર પદ્મિઓ વહી, મુનિધર્મ મહી, ઉમ તપમર્પા આદરી, અનશન કરી, પોતે હાંતક કલ્પમાં દેવ થયા.

નંદિપેશુને યશીમજા યશીથી ધનકુમાર નામે પુત્ર થાય છે, તે યોવન પામતાં નંદિપેશુ તેને રાજ્ય લેવા આમદ કરી અવલ્લા લેવા તૈયાર થાય છે, પણ પિતૃ રોનેલી ધનકુમાર પિતાને રોકે છે. પણ જ્યારે થોડા વખત પછી પાછા આરિજના ભાવ વર્તે છે. ત્યારે તે પોતાના પુત્રને કહે છે કે—“જરાડી રાક્ષસી સમસ્ત અંગેને મદ્ય ન કરે. અને રાગડી નિર્દય સર્પ ઉમ દંડ ન કરે તેટલામાં રે જીવ ! ધર્માગ્રધનમાં કિલ્લુકત થા !” આમ છે માટે કહે હું આ રાજ્ય તને સોંપુ છું. ત્યાં શ્રી નંદનજી ન પધારવાની વધામણી આવતાં જ રાજ્ય પુત્રને રાજ્યભાર સોંપી પ્રભુ પાસે જાય છે તે ત્યાં જ દિશ્ય અંગીકાર કરે છે. અને તિર્થકર ભગવાન, સિદ્ધભગવાનને શ્રી સંધની ઉત્કૃષ્ટ ભક્તિ કરવા લાગ્યા. મુનિઓની સેવા કરવા લાગ્યા તથા ભરિજીવોને ઉપ-દેશથી તારવા લાગ્યા. બહુ મુન મુનિઓની સેવામાં લીન થયા. તપધર્મમાં આસક્ત એવા મુનિઓને સદાય આપવા લાગ્યા. પોતાના શરીરનો મમત્વ જુદિનો સર્વથા લોપ કર્યો. વેરાગ્ય ભાવનામાં બિંબનવા લાગ્યા નિરંતર બાર પ્રશરની તપધર્મ કરી બાહ્યતર કનુઓને જીની તેમણે વાંધિપૂર્વક તિ-દેશ જોત જાંખ્યુ. ને શુદ્ધ અખ્યવસાવથી સમાધિમરણ વડે મદ્યધી દેવપદ ઉપજ્યા.

પ્રભુ' નિભાવી મે-'' નેમ અદો મનુ' નથી. અદિ' નો રાજ્ય રાજી પુરની સમ્મતિ પ્રથમન' મે છે, હવે માતા પુરને હમે મનવરા કુમાર પમે અદે છે. કારણ રાજ્ય રાજીને જળાવે છે કે-'' તું કુમાર પમે જા અને વિરાઠ માટે તેને જળાવ. '' માતા આનર્તાજ કુમાર માન અદ પચતાં મામે જા મસાં અંજસિ જોડી નમરદારપૂરક વિનનિ કરી માતાને આરમ્ભ કારણ પૂછે છે. માતા હમ માટે પૂછનાં શ્રેયારથી વિરજ, કુમાર પેતાનો ના-મરજ ને વિરજ દસા જળાવે છે. પણ માતાને અમદ ને પિતાની આતા કિરસાવંદ કરી પરજવા દા પાડે છે અને સમરન વિષ્ણુ પ્રમે માટે પિતા માતાની કમિનના આર્થનું જીવંત વિચ દેરે છે. પ્રભુ-નિદમ'મી-નનામી-વેરામી-સંમાર વિરજ મહાયાની છતાં પિતા માતાના ઉપકારને વદ-નેમની આતા ઉદ્યાપના નથી. માનુષ્ય-પિતૃમુક્તિનું નવસંત દર્શન.

પ્રભુનું હવે વિષિપુરસર લખ વાવ છે. જેમના રજામાવિક રૂપનું વર્ણન કરવા ઇન્દ્ર પણ સમર્થ નથી તો આપા હમ પ્રસન્ને મદા દિવ્ય આશૂવલોએ વિમુક્તિ પ્રભુના રૂપની શી વાત ર આ તરફ સોમા કુંવરી પણ દિવ્ય આશૂવલોએ મુખંડિત તથા જેનું રજામાવિક રૂપ મદા આદ્યુત છે એવી આ જોડીનું લખ થયું.

આસક્તિ રદિતપણે સસારના દેવિ જોમ જોમવનાં કેટલોક સમય વ્યતિત થયે, સુપ્રતિષ્ઠ રાજ પોતાનું મરજ નજીક જાણી અનિચ્છા છતાં કુમારેદને રાજ્યાભિષેક કરી અનસન કરી રજાન દેવસેકમાં ગયા ત્યાંયા મોક્ષે જશે.

સોમાદેવીની કુદિએ પુત્ર અવતરે છે, ને તેનું નામ બી રોખર રાખ-વામાં આવે છે. એકદા સૂર્ષમદણ થતાં બલાત્કારે રાદુએ સૂર્ષને મદણ ક્યો, જેમ સંસારમાં પ્રાણીઓ મૃત્યુવડે ઘેરાશેજ આવી શ્રો સુપાર્થકુમારને શાવના ઉપજી, ને તુર્તજ સોકાંતિક દેવોની વિનંતી થતાં વાપિક દાન દેતા અપૂર્વ મહોત્સવપૂર્વક પ્રભુ દિશા લે છે.

પ્રભુ પ્રથમ પારણું કરવા મહેદ્ર શેકને ત્યાં જાય છે ત્યાં કરે છે. પ્રભુને જોઈ મહેદ્ર શેક અપૂર્વ દર્શ પામી પ્રભુની સ્તુતિ કરી અપૂર્વ વિર્યોદ્ધાસવરે પોતાની ઓને આવો લ્હાવો લેવા જળાવે છે. શેકાણી પણ રોમાંચ પારણ

કર્તા-અર્થમાને કૃતાર્થ માનતાં મહા લક્ષિતવડે પ્રભુને પારણ કરાવતાંજ,
 દેવતાઓએ હુંફભી નાદ કરી સાડાખાર કોડ સોનેયા વરસાવ્યા.

આ પછી જગન્નાથ ઉપકાર શુદ્ધિવાળા પ્રભુ ઉગ્ર તપશ્ચર્યા કરતા કરતા
 કુરુક્ષેત્ર પાળ્ય નારાયણીના દર્શન કોણુમાંના સહસ્રાન્ન વનમાં પધાર્યા.
 ત્યાં જાનમાં પ્રભુ કેળવ્યાન પામે છે. દેવતાઓ સમવસરણ રમે છે. પ્રભુ
 કમલમુખમાં પધારે છે તથા શ્રી શેખર રાગ પણ સમવસરણમાં આવે
 છે. તેજસ્વી ભોમદેવ પણ આવે છે. પ્રભુની દેશનાતું અમૃત ત્રીકતા વૈરાગ્ય
 પામે છે. કેળવક મજાપુર તથા સ્ત્રી પરિવાર સદિત સોમાદેવીઓ પણ દિક્ષા
 કરે છે. તે પ્રભુને અનુર્જિત મંચની સ્થાપના કરી.

તેજસ્વી સમવસરણમાં દાનવીર્ષ રાગ પ્રભુને પોતાના આત્માના
 કુદ નર્તક કોમે હન છે તે પ્રભુ તેના જગાળ આવે છે.

અર્ધેશ્વરે કંકે દાનવીર રાગ પ્રભુને પ્રશ્નો પૂછ્યા માંડે છે તે મહા હયાતુ
 પ્રભુ તેમના પ્રશ્નોના જગાળ દર્શના સાથે પોતાની અમૃતલુપ વાણીમાં
 આપે છે.

પરમેશ્વરના—પરમેશ્વર દુર્લભ સમ્યક્ત્વ આરાધવાથી અંધકમાલા જેમ
 ને જાન દુર્લભ ને—પરમેશ્વર દુર્લભ પાળ્યા અતે મોતુને પામી. તેમ સમ્ય-
 ક્ત્વ આરાધવાથી તેમને અનુચિતવ ન દર્શી જતાં, સદા કરી સ્થાપ ને
 સ્થાપે છે.

પાંચમા પ્રશ્નમાં—પાખંડી સંસ્તવાતિચાર-માં પાખંડીઓના પરિચયથી ચતુઃનુકસાન, તેથી કેટલું ભવજનમણુ વધે છે તથા મનુષ્ય એ અતિચારના સેવનથી કેટલાં ભવજનમણુ દુઃખ વેઠે છે તે પર પ્રભુએ બીમકુમારનું દર્શન આપ્યું છે.

છઠ્ઠા પ્રશ્નમાં—પાખંડી પ્રશંસાતિચાર-પાખંડીઓની પ્રશંસાથી મંત્રી તિથક પેઠે મનુષ્ય મહાદુઃખને પામી ધણા ભવજનમણુ વધારે છે. તે સંબંધ ધણી કુશળતાથી પ્રભુએ સમજાવ્યો છે.

સાતમા પ્રશ્નમાં—દાનવિર્ષ રાગએ પ્રભુને પૂછેલો પ્રશ્ન બહુ સુંદર છે. અણુવૃત્તાદિ પાગવામાં અતિચારોના ગુણ તથા દોષનું વર્ણન દ્રષ્ટાંત સહિત સમજાવવા પ્રભુને વિનવે છે. વિશ્વોપકારક પ્રભુએ, વિજયચંદ્ર કુમાર સાવણ આરંભનો ત્યાગ કરી જીવન પર્યંત મન, વચન ને કાયાથી નિરપરાધી સ્થૂલ જીવની હિંસા સંકલ્પથી પણ કરતા-કરાવતાં નથી તે વિશાળ રાજ્ય ગિરિ પામી છેવટે મોક્ષ પામે છે તે, બતાવ્યું છે.

આઠમા પ્રશ્નમાં—વધાતિચાર-જાણુ વિના તિર્વચને બંધમાં રાખવા માટે બંધુશત્રુની પેઠે બહુ પીડાઓ ભોગવી અંતે મહા દુર્ગતિના ભોક્તા થશે. એ બતાવ્યું.

શ્રી દાનવિર્ષ નૃપે નવમા પ્રશ્નમાં—વધાતિચારનો પ્રશ્ન કરતાં પ્રભુએ તે પ્રશ્નનો હિતર દર્શાવત સહિત આપતાં, ક્રોધાપમાન થઈ દેહ, પાપાણુ કે દંડાદિક વગેરે ને મનુષ્ય પ્રાણીઓ પર પ્રહાર કરે છે તે મનુષ્ય શ્રી વત્સહિજની માફક ભયંકર ધોર સંસારમાં પારજનમણુ કરે છે, તે સમજાવ્યું.

દશમા પ્રશ્નમાં—જીવિચ્છેદાતિચાર, ત્રીજા અતિચાર વિષે પૂછતાં-પ્રભુ તે દર્શાવ સાથે સમજાવે છે. મર્ગાની ચામડી, દાન, જપણુ વિગેરે પ્રાણીઓના અવયવોનું જે પુરુષ છેલ્લકરે છે, તે રાહડામ ત્રીની માફક સંસારચક્રમાં મહા ભયંકર ઠેક ભોગવી અંતે દુર્ગતિને પ્રાપ્ત થાય છે. તે કથ વિસ્તારથી કહે છે.

અગીયારમા પ્રશ્નમાં—ચતુર્થ અતિચાર વિષે, નિર્દયપણે પ્રાણીઓ પર બહુબાર ભરી, જીવોને દુઃખી કરે છે, તે પર સુલભ એટીનું દર્શાવ વિસ્તારે વર્ણવી બતાવ્યું છે.

બારમા પ્રશ્નમાં—પંચમ ભક્તપાન અવચ્છેદાતિયાર—કારણસર અથવા કારણ વિના જે મનુષ્ય જીવાત્માઓના ભોજન પાનાદિકનો વિચ્છેદ કરે છે તે સિંહની માફક સંસાર વનમાં વારંવાર પરિભ્રમણ કરે છે તે સમજાવ્યું.

તેરમા પ્રશ્નમાં—રાજા, પ્રભુને દ્વિતિય અણુવૃત્તનું સ્વરૂપ અતિયાર સહિત સદૃષ્ટાંત સમજાવવાની વિનંતી કરે છે, તે પરથી પ્રભુ, કન્યા, ગાય, તથા ભુમિ સંબંધી અસત્ય વચન સંજ્ઞન પુરૂષોએ કદાપી બોલવું નહીં. તેમજ કાષ્ઠની—દ્રવ્યાદિક થાપણ ઓળવવી નહીં. જુડી સાક્ષી પુરવી નહીં, તે પર આ સા અતિયારથી રહિતપણે વર્તનાર કમલશ્રેષ્ઠીની જેમ બહુ સુખના ભોજન થાય—તે જણાવ્યું.

ચૌદમા પ્રશ્નમાં—બીજા વૃત્તમાં પ્રથમ અતિયારનું સ્વરૂપ—સહસ્રાબ્યા-ખ્યાનાતિયાર—જે પુરૂષ અકસ્માત હાસ્ય વચનથી પણ અન્યને ખોટું આળ ચઢાવે છે, તે ભવનપતાકાની પેઠે પરભવમાં તેજ અપવાદને પ્રાપ્ત થાય છે. તે વિસ્તારથી સમજાવ્યું છે.

પંદરમા પ્રશ્નમાં—બીજા વૃત્તમાં બીજા અતિયારનું સ્વરૂપ—રહોબ્યા-ખ્યાનાતિયાર—પૂછતાં પ્રભુએ તે ધરણના—દૃષ્ટાંત પૂર્વક સમજાવ્યું છે.

સોળમા પ્રશ્નમાં—સ્વદાનામંત્ર ભેદાતિયાર—મૃગાવાદ વ્રતમાં શું કરવાથી ત્રીજો અતિયાર લાગે ? એમ પૂછતાં—પોતાની સ્ત્રીએ વિશ્વાસથી કહેલું કાઠપણ વચન અન્ય પુરૂષની આગળ કાઠપણ નિમિત્તે જાહેર કરે છે તે બીજા વૃત્તમાં અતિયાર આણે છે, ને તે અતિયારના સેવનથી મનુષ્યો મદનની પેઠે દુઃખા થાય તે વિસ્તારથી દર્શાવ્યું છે.

સોળમા પ્રશ્નમાં—મૃગપદેશાતિયાર—મીથ્યા ઉપદેશ આપી લોકોને છેતરે છે ને દ્વિતિયવ્રતમાં અતિયાર લગાડે છે તે પદ્મચણિકની પેઠે આલોક ને પરલોકમાં બહુ દુઃખ ભોગવે છે તે સવિસ્તાર સમજાવ્યું છે.

આમ કુલ ૧૪ પ્રશ્નો પ્રભુએ બહુજ ઉત્તમ રીતે પોતાની સુસાક્ષત-ગંભીર-રસભર—અર્થ ભાવપૂર્ણ એવી સુધાસ્ત્રોતિની વાણીથી—સુન્દર અને બરોબર બધે એસતાં એવાં ઉત્તમ ઉદાહરણો—કથાઓથી સમજાવ્યા છે. આ ચૌદ કથાઓ બહુજ જ્ઞાન તત્ત્વ ને સારથી પૂર્ણ તથા તેનાં જાણા અતિશય સાલંકર હોઈ નિર્દોષ છે.

એકંદર સમાગ્ર ગ્રંથ-૬ જે મુળ માગધામાં છે, ને જેને અનુવાદિત કરી પંચાસજી મહારાજ ગુજરાતીમાં રજુ કરે છે, તેમાં પ્રભુનો જન્મ મહોત્સવ, બાલ-યુવાવસ્થા, વિવાહ, નેલેંપ અવસ્થાશ્રમ, પુત્રોત્પત્તિ, વૈરાગ્ય-દિક્ષા-કૈવલ્ય પ્રાપ્તિ-વિશે વિસ્તારથી અને ઉપદેશક શૈલીમાં રખજ વર્ણવી, કેવલગાન પ્રાપ્તિ પછી જગતના ઉપકારાર્થે દેશોદેશ વિચરી, બન્ય જીવોને હાતકર ઉપદેશ અનેક કથાઓ સંહિત આપે છે, આ કથાઓની રચના અલૌકિક છે, અને તેમાં અંતર્ગત રીતે એવો તો અપૂર્વ તત્વગાનયુક્ત સદ્બોધ રહેલો ॥ કે આ ચરિત્રને ઉત્કૃષ્ટ ગૌરવભર્યું-અરે ! અન્ય ચારિત્રોમાં આ શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ચારિત્ર પ્રમુખત્વ ભોગવે છે-એમ કહેતા જરાપણ આતશયોક્તિ ન ગણ્યારી. એકંદર રીતે ધર્માધર્મ-હેયજેમાદિ વિવેકનું દર્શન ઉત્તમ રીતે કરાવ્યું છે.

શ્રાદ્ધજનોએ હંમેશાં પ્રતિપાલન કરવા યોગ્ય સમગ્રીત મૂલ્ય બારવૃત્ત અને તેના અતિચાર, અતિચારથી થતું અનિષ્ટ તથા વૃત્ત સેવનથી થતું ઉત્કૃષ્ટ ફળ સુંદર રીતે બતાવ્યું છે, અને તે ઉમદ-દંડોતોવડે વિચાળતાથી કહેવામાં આવે છે, તે સંહિત તે તે કથાઓમાં ચતુરાઈ, બુદ્ધિ મહિમા, જન સ્વભાવ દર્શન, દિવ્ય તત્વગાન નિરૂપણ, તત્સમયના લોકાચાર, વ્યવહારીક, ધાર્મિક-સામાજિક, રાજકીય પરિસ્થિતિ, ઉચ્ચ તત્વગાન, પ્રવચન-વૈરાગ્ય ભાવના, સંસારની અસારતા, આદિ, પ્રમ્તે એવા તો સરસ ને સરળ રિત્યા ઉભ્યા છે કે-દરોડા જેન થા 'જેનેતર વિદ્યાન વાંચકનું મન તે વિના વિલખે દરી લે છે.

મનુષ્ય જીવનના મુન્માર્ગદર્શક, જૈનદર્શનના સદાચાર-વિચારનું બાન દેગવનાર, સત્ય તત્વગાન પ્રાપ્ત કરવી-માનવ બનવો મહાન આદર્શ-સમ્પદત્વની પ્રતિતીને પ્રાપ્તિ કરાવી આપનાર આ ગ્રંથ નવરસ ઉત્તમ અને સુંદર રીતે લખાયેલો છે અને તેજીજ સુંદર રીતે અનુવાદિત થયેલો છે કે દરોડા ગાનવને-વિદ્યાનને-ત્વી થા પુરૂષને-બાલ થા જુદને તે હમેશાં પામે જાયાના ડાળાની જેમ વાખવા આમદપૂર્વક ભક્ષામણુ કરતાં આનંદજ થાય.

આ મથ મ. ૧૧૯૯ એટલે મહારાજન કુમારપાળના વખતમાં મૂળ માગધામાં લખાયેલો અને વર્ણવાન કસીન વિદ્યાન પંચાસજી ના અજીત-

આગરજી ગણિએ તેનો અનુવાદ ગુર્જર ભાષામાં-જનહિતાર્થે કરી-પ્રકાશમાં આણે છે એ બહુજ આનંદજનક છે.

પંચામૃતએ આ ગ્રંથ પોતાના દાદાગુરૂના નામથી પ્રસિદ્ધ કરાવવામાં યશ્વ હીકે કર્યું છે, અને ખરેખર જેમને :—

જેને શિર સ્પર્શ સદ્ગુરૂ મદા “શ્રી બુદ્ધિસાગર” સમા !
જેની લેખીનીથી લખાઈ પ્રકટે, ગ્રંથો અમુના અહા !
વક્રત્વે સમંધુર-તત્ત્વભર જે, વ્યાખ્યાન કાવિદ શા ?
શાંતિ-પુટિ ‘અમૃતસાગર ગણિ’ પામે ‘મણિમય’ મહા !

એવ અનુવાદક શ્રીમાન ગણિજી મહારાજને આવો અપૂર્વ-સરળ અને તત્ત્વજ્ઞાન-વૈરાગ્ય-ગર્જિત અનુવાદ કરવા માટે અભિનન્દન આપતાં-જેનઅદ્ભુતને પોતાની પ્રસાદગુણ વિશિષ્ટ પ્રસાદીથી ઉપકારી બનાવતા રહેવાની વિનંતી કરી ગુરૂદેવની સ્તુતિ સાથે વિરમીશું :—

મૂલિત અદમૂત આત્મજ્ઞાન તપને, વૈરાગ્ય દિપ્તિ વહે !
પ્રકાનેશ જીવાદિ દ્રવ્ય ગુણને, પર્યાય મર્મો જહ્યે !
કરુણાથી ભરપુર નેત્ર ચમકે, વ્રજચર્ય વિદ્યુત, તે-
યોગીશ્વર શ્રી બુદ્ધિસાગર સૂરિ, ચરણે મણિ આ નમે !

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

૨૦-૧-૨૮
મણિમન્દિર
પાદગા
સુવર્ણગી

મદ્ગુરૂ ચરણોપાસક
મણિલાલ મોહનલાલ
૧૯૨૩૨.

ખાસ આભાર.

પ્રાતાઃસ્મરણીય, સચ્ચારિત્રચૂડામણિ, શુદ્ધક્રિયા-
યોગી, ગચ્છાધિપતિ, બાલપ્રકાશચારી શ્રીમાન સુખસાગ-
રજી મહારાજના શિષ્ય, શાસ્ત્રવિશ્વારંભ જીનાચાર્ય, યોગ
નિષાધ્યાત્મ જ્ઞાન દિવાકર સદ્ગુરુ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી
સૂરોચરજી મહારાજના શિષ્ય પંચ્યાસજી મહારાજ શ્રી
અજીતસાગરજી મહારાજ કે, જેઓ જ્ઞાનોદ્ધારનું કાર્ય
કરવા સાથે પ્રસિદ્ધ વક્તા હોઈ જમાનાને અનુસરી જન
સમૂહને ઉપદેશ દેવાનું મહત્ કાર્ય હાથમાં લઈ, શુજ-
રાત અને ઠાડીયાવાડમાં અનેક સ્થાને વિહાર કરી, દરેક
સ્થળે ધાર્મિક અને સામાજિક ભાષણોદ્ધાર ઉપદેશ
આપી ઉપકાર કરી રહ્યા છે. જૈન સમાજ ધર્મનું જ્ઞાન
કેમ વધારે પ્રાપ્ત કરે, તેને માટે અનેક ઉપયોગી ગદ્ય-

પદ્મના ગ્રંથો લખીને પણ જૈન સમાજની ઉન્નતિ માટે
 અનેક પ્રયત્નો કરી રહ્યા છે. આ સભા ઉપર પણ
 તેઓશ્રીનો પ્રેમ હોવાથી આ શ્રી સુપાર્શ્વનાથ પ્રભુના
 ચરિત્રનું ભાષાંતર થતો જ શ્રમ લઈ, પોતે કરી આપી
 સાથે જ્ઞાનોદ્ધારના આ કાર્ય માટે ઉપદેશ દ્વારા
 આર્થિક સહાય અપાવી, આ અપૂર્વ ગ્રંથ ઉક્ત
 મહાત્માએ પોતાના દાદા ગુરૂ શ્રી સુખસાગરજી
 મહારાજજીની ગુરૂલક્ષિત નિમિત્તે અને નામ સ્મરણાર્થે
 સભાના ધારા મુજબ સીરીઝ તરીકે પ્રકટ કરવાની
 આ સભાને આજ્ઞા કરી છે. જેથી આવો અત્યુત્તમ
 ગ્રંથ પ્રકટ કરવા આ સભા ભાગ્યશાળી થઈ છે
 જેથી આ સભા ઉક્ત મહાત્માનો અંતઃકરણ પૂર્વક
 આભાર માને છે.

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા.

ભાવનગર.

વિષયાનુક્રમ.

વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
પૂર્વમધ્યસ્તાવ.		બોજનવિધિ.	"
મંગલાચરણ.	૧	ત્રી પુરૂપનો સંવાદ.	૧૮
મદ્યુર્વાદિ રૂપિત.	૨	શોકનું મરણ.	૧૯
સ્વાદંકરપરિહાર	૩	કલ્પિત વિચાર.	૨૦
ધાનપી ખંડ વિદેહ ક્ષેત્ર વર્ણન	૪	કલ્પિત સ્વપ્ન.	૨૧
રમણીય વિજય વર્ણન	"	બાલજન્મ.	"
શુભંકરી નગરી.	૫	પુરૂપનો પ્રભાવ.	૨૩
સમર્પસંદ રાજ.	૬	ચેતક પ્રવેશ.	૨૪
મદનકંદલી.	"	જ્યમુંદર અને જ્યમુંદરી.	૨૫
ચપનગૃહમાં આશર્પ.	"	દિનરત્ન આગમન.	૨૭
કુસદેવી.	૭	જ્યમુંદરીની મૃત્યુ.	"
સંભામણરાજ.	૮	ચંદ્રલેખાનો પ્રભ.	૨૮
ચંદ્રલેખાનો પચાસપ	"	સખીવચન.	"
મંત્રીની સ્ત્રી	૯	કુસદેવી અને જ્યમુંદરીનો	
રાજાનું સંજાવણ.	૧૦	વિવાહ મહોત્સવ.	૨૯
દેવનો અપરાધ.	"	સ્વપ્ન દર્શન.	૩૦
રાણીનો ક્રોધ.	૧૧	પતિવચન.	"
દેવ દર્શન	૧૨	નંદીચેલુ કુમાર.	૩૧
અનિદ દર્શન	"	સુરાવસ્થા.	"
દેવડી ભગવાન.	૧૩	સમમહોત્સવ.	૩૨
પ્રથમ દેવ.	૧૪	રાજવેળવ.	૩૩
સમય સાચર સરિ	૧૫	ધનકુમાર.	૩૪
ધનસાચર રીં.	૧૬	દિવ્યોનો દિવિન.	૩૫
સ્વાવરમાનવ	૧૭	મુનિવંદન.	૩૬

विषय.	पृष्ठ.
ॐ नमो भगवते.	४८
ॐ नमो.	"
विष्णु मन्त्र.	"
विष्णु मन्त्र मन्त्र.	"
विष्णु मन्त्र देव.	५२
विष्णु मन्त्र मन्त्र मन्त्र.	
साराष्ट्रमी नमो.	४०
सुप्रतिष्ठ मन्त्र.	४१
पृथ्वी मन्त्र.	४२
मन्त्रावतार.	४३
मन्त्रावतार.	४४
आसन कं.प.	४५
देवेंद्र प्रवाण.	"
पृथ्वी देवीनी स्तुति.	४६
गर्भ स्थितश्चनस्तुति.	"
पृथ्वी देवीनुं स्वामी प्रत्ये गमन.	४७
स्वप्न इल प्रश्न.	४८
आरक्षु मुनि.	"
गर्भ प्रलाप.	५०
छात्रादिनी सेवा.	५१
देवीनी विविध प्रवृत्ति.	५२
जन्म समय.	"
जन्मसमयनी शान्ति.	५३
सूतिशक्ति.	"
सौधभेद्रतो विनर्क तथा	
पश्चात्ताप.	५७
सौधभेद्रनी सेनापतिने	
आशा.	५८

विषय.	पृष्ठ.
सुरेंद्र प्रवाण.	५९
सुरेंद्र स्तुति.	६०
मेरुगिरि अन्ते प्रवाण.	६१
मेरुगिरि वस्तुन.	६२
जन्मभक्ति.	६३
जन्मस्तुति.	६६
सुरेंद्र आशा.	६८
जन्मभक्तिमय.	"
पुत्रावतारकन.	७१
नाम स्थापना.	७२
आन्वायस्था.	"
कुमार आन्वायस्था.	७३
युवायस्था.	७४
विष्णुमर्दन रागनो हूत.	७६
मूर्त्तिवस्था.	७७
स्वयंवर माटे कुमारी गमन.	७८
विवाद माटे मातानी प्रार्थना.	७९
विवाद मन्त्रासव स्वीकार.	८०
विवाद सामग्री.	८२
सामग्री तैयारी.	"
पाणिप्रदक्षु विधि.	८४
आलाप चिह्नित.	८५
राग्याभियोगे अने सुप्रतिष्ठ	
नरेशतो स्वर्गवास.	८७
श्री शेखर जन्म.	"
वैराग्य लावना.	८८
लोकांतिक देव प्रार्थना.	८९
वार्षिक दान.	९०

વિષય.	પૃષ્ઠ.
દીક્ષા મહોત્સવ સ્વીકાર.	૯૨
દીક્ષાભિષેક.	૯૩
દીક્ષા વરયોડા.	૯૫
કુસમદત્તરા.	૯૯
આરિત્ર સ્વીકાર.	"
જીનેંદ્ર પારણ.	૧૦૧
પ્રશ્નનો વિહાર.	૧૦૪
કેવલ જ્ઞાન,	૧૦૫
સમવસરજી.	૧૦૬
સમવસરજીમાં જીનેંદ્ર પ્રવેશ.	૧૦૯
શ્રીગેખર નરેંદ્ર ગમન.	૧૧૦
ધર્મ દેશના.	૧૧૩
દીક્ષા પ્રદાન.	"
ચતુર્વિધસંધ સ્થાપના	૧૧૭
ચતુર્ધર સ્થાપના.	૧૧૮
પુનઃધર્મ દેશના.	૧૨૧
દાનવીર્થ રાજાનો પ્રશ્ન.	૧૨૨
સમ્યક્ત્વવ્રતસમ્પ્રકાશાલ્યા	
કથા.	
સમ્યક્ત્વ દક્ષ.	૧૨૩
અમરશૂર આગમન.	૧૨૪
અરિકેસરીનો સંદેશ અને	
અમર શૂરનો વિચાર.	૧૨૭
અરિકેસરી અને લલિતાંગનો	
સમાગમ.	૧૨૯
અરિકેસરી અને ચંપકમાલાનો	
વિવાહ તથા ધર્મચર્ચા.	૧૩૨
અમર શૂરના દીક્ષા તથા મોક્ષ	
ગમન.	૧૩૬

વિષય.	પૃષ્ઠ.
કુર્લભ દેવીની કંપટકલા.	૧૩૭
ચંપકમાલાનો ત્યાગ.	૧૪૦
ચંપકમાલાનો અપવાદ તથા	
દિવ્ય.	૧૪૨
કુર્લભ દેવીનો પશ્ચાત્તાપ તથા	
પ્રીતિ.	૧૫૦
જીવનાનંદનો જન્મ તથા	
આત્મ જોષ.	૧૫૨
શ્રુતસાગરમુનિ અને	
રાજદીક્ષા.	૧૫૫
અરિકેસરી મુનિ તથા ચંપક	
માલા સાધ્વીનો મોક્ષ.	૧૫૮
શાક્રાતિષ્ઠારમણિસિદ્ધકથા.	
સમ્યક્ત્વ પ્રભાવ.	૧૫૯
મુનિ ઉપદેશ	૧૬૦
મણિસિંદ તથા મણિરથની	
ધર્મપ્રવૃત્તિ.	૧૬૨
મણિરથનો ઉપદેશ.	૧૬૪
ત્રિપેલુદ્રદાંત,	૧૬૫
આકાશ્વૈતિકાંતિચોરં સુંદર	
યજ્ઞિકકથા.	
સુંદરવણિક દ્રષ્ટાંત.	૧૭૦
સુંદરને સર્પદંડ	૧૭૧
વિષ હિતરવાનો પ્રયોગ.	૧૭૪
યજ્ઞવચન.	૧૭૬
સુંદરનો અસદામદ.	૧૭૮
નવીન આકાશ્વૈતિકાંતુ દ્રષ્ટાંત.	૧૭૯
કુબેર રાજા.	૧૮૪

विषय.	पृष्ठ.	विषय.	पृष्ठ.
विचिकित्साऽतिचार			
भास्करविप्र कथा.			
मुनिवृत्तांत.	१८८	यक्षिणी.	२२८
कनकवतीनो संदेशो.	१९०	मुनिदर्शन.	२३१
कनकवती विवाह.	१९१	विग्रित्र लुग्ग.	२३२
विद्या साधक पुरुष.	१९२	लायंकर देवी.	२३३
भेधनाह क्षेत्रपाल.	१९६	कुलदेवीनुं आगमन.	२३७
धुधरीनो तपास.	१९७	नगर प्रवेश.	२३८
कनकवतीनुं क्षीरिणी प्रयाण.	२०३	कनकपुर नगर.	२४३
विद्याधरनो उपद्रव.	२०६	मोहरिपु मुनि.	२४४
कुलपतिनी प्रार्थना.	२०७	सर्वगिद्धराक्षस.	२४५
सूरप्रभ सूरि.	२१०	कनकरथ राज्ञ.	२४७
कनकवतीनो गुण्युयं साथे	२४१	कालिका देवी.	२४८
सभागम.	२३५	कमलाक्षा यक्षिणी.	२४९
कनकवतीनो दुराचार	२११	कमलपुर नगर अत्ये प्रयाण.	२५०
धर्मनिंदा.	२१८	कुमारनुं आगमन.	२५१
लिङ्गाभाटे मुनिनुं आगमन.	२२८	पाखण्डि प्रशंसाऽतिचार	
लास्करनो पश्चाताप.	२२९	मंत्रितिलकमन्त्री कथा.	
पाखण्डिसंस्तावाऽतिचार		पाप्मं डीनी प्रशंसा.	२५२
भीमकुमारकथा		वनमां प्रवेश.	२५३
पाप्मं डी परिचय.	२१८	मुनि दर्शन.	२५४
भीमकुमार.	२२०	मुनीन्द्रना वैराग्यनुं कारण.	२५६
अरविंद मुनि.	२२१	अष्टांग वेदी षट्पद.	२५७
गुरुदेशना.	२२३	वैराग्य लावना.	२६१
कापालिकनुं आगमन.	२२४	रागनो पश्चाताप.	२६३
मंत्रिसुत लुद्धिसागर.	२२५	संन्यस्त धर्म.	२६४
साधनानुष्ठान.	२२७	अकपरित्राणक.	२६५
कापालिकनुं कपट.	२२८	निवारागने शिक्षा.	२६७
		गुण्यु रत्नाकर सूरि.	२६८
		सूरिनुं पूर्वस्वर्ष.	२६९

विषय.	पृष्ठ.
द्वितीयः.	२६६
सम्प्रदायः.	२७०
स्युल्लेखः.	२७२
विजयः.	२७३
विजयः.	"
विजयः.	२७४
विजयः.	२७५
विजयः.	२७७
विजयः.	२८०
विजयः.	२८१
विजयः.	२८२
विजयः.	२८३
विजयः.	२८४
विजयः.	२८५
विजयः.	२८६
विजयः.	२८७
विजयः.	"
विजयः.	२८९
विजयः.	२९०
विजयः.	२९१
विजयः.	२९२
विजयः.	२९३
विजयः.	२९४
विजयः.	२९५
विजयः.	२९६
विजयः.	२९७
विजयः.	२९८
विजयः.	२९९
विजयः.	३००

વિધય.	પૃષ્ઠ.
ચેટકળલ.	૩૦૨
પિતાનો ઉપદેશ.	"
બંધુરાજની અમ્મદગતિ.	૩૦૩
દ્વિતીયપ્રધાતીચાર શ્રી	
વત્સલવિપ્ર કથા.	
શ્રી વત્સલદિગ્.	૩૦૪
મુનિ ઉપદેશ.	૩૦૫
ધર્મ સ્વરૂપ.	૩૦૬
મુર અને તેનો લઘુમધું કથન.	૩૦૭
બેનીનો પ્રારંભ.	૩૦૮
શ્રીવત્સનું કુકર્મ.	૩૧૦
મુરપુત્રની સદગતિ.	૩૧૨
શ્રી વત્સનારક.	"
તૃતીય ઉપવિદ્યેદાતીચાર	
રાહુદર્મની કથા.	
રાહુ મંત્રી	૩૧૩
એક વિદ્યાધર	૩૧૪
દેવી અમલકાર.	૩૧૫
મારણ્ય મુનિ.	૩૧૮
ધર્મ સ્વાકાર.	૩૧૯
રાહુનો અનાચાર.	૩૨૦
રાહુનો ઉપદેશ.	"
ચતુર્થ અતિમારારોપણાતિ-	
ચાર સુલભચેષ્ટી કથા.	
કુલસચેષ્ટી	૩૨૨
નચર.સ.એ.ને. પે.ક.ર.	૩૨૩
૩૨૪	

વિષય.	પૃષ્ઠ.
રાજનું સાહસ.	૩૨૪
યુવતિ વચન.	૩૨૫
પિંગાક્ષનો નિગ્રહ.	૩૨૬
નગર પ્રયાણ.	૩૨૮
મુલસમંત્રીનો અવિનય.	૩૩૧
પञ्चमभक्तपानव्यवच्छेदा- તીચાર સિંહમંત્રીકથા.	
પંચમ અતીચાર.	૩૩૩
કરલનું આગમન.	૩૩૪
ભુવનમલ્લનું પ્રયાણ.	૩૩૫
મૂળદેવ નૃપનું આગમન,	૩૩૭
ધર્મદેશના.	૩૩૮
મૂલદેવ ચરિત્ર.	૩૪૧
વાનર અને વાનરી.	૩૪૩
દીવ્યભવન.	૩૪૫
અમિતગતિ અમુર.	૩૪૬
બાહાનો પૂર્વભવ.	૩૪૮
દુષ્ટયોગી.	૩૪૯
કુમાર અને બાહાનો સંયોગ.	૩૫૦
કુમાર અને વિજયપતાકાનું	
સૈન્યમાં ગમન.	૩૫૧
અંબાપુરીમાં પ્રવેશ.	૩૫૪
રત્નમાળાની પ્રતિજ્ઞા.	૩૫૫
રાધાવેધ.	૩૫૫
કન્યા મહોત્સવ.	૩૫૭
હેમચંદ્ર મુનિ.	૩૫૮
સિંહમંત્રીનો દુરાચાર.	૩૫૯
નિર્વાણ પદ પ્રાપ્તિ.	૩૬૧

વિષય.	પૃષ્ઠ.
દ્વિતીય સ્થુલમૃષાવાદ વિરમણવ્રત-કમલશ્રેષ્ઠી- ની કથા.	
કમલશ્રેષ્ઠી	૩૬૨
વિમળનું કપટ.	૩૬૪
નૃપસભામાં ન્યાય.	૩૬૯
કમલશ્રેષ્ઠીની સત્યતા.	૩૭૨
વિમળને શિક્ષા.	૩૭૪
પ્રથમ સહસ્રામ્યોચ્ચાના- તિચાર ભવનપતાકાની કથા.	
ભવનપતાકા.	૩૭૫
ધર્મદેશના.	૩૭૬
વસંતરાજનું આગમન.	૩૭૮
એક કુમારનો સમાગમ.	૩૮૧
રણુરાજ હસ્તી.	૩૮૩
ગજેન્દ્રનો પરાજય.	૩૮૪
વીણા સ્વયંવર.	૩૮૫
સ્વયંવર વિચાર.	૩૮૮
રાજપુત્રનું આગમન.	૩૮૯
સુદંત્ર વિદ્યાધર,	૩૯૦
કાકપક્ષી.	૩૯૦
પોપટ.	૩૯૨
અસત્ય અપવાદ અને પિતાનો	
ઉપદેશ.	૩૯૫
મુનિદેશના.	૩૯૭
દિક્ષા પ્રકલ્પ.	૩૯૮

વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
રાજા રહોમ્યાસ્યાનમતિ		ચતુર્થ મૃષોપદેશાતિચાર-	
ચાર ધરણમંત્રીની કથા.		પદ્મવળીકની કથા.	
ધરણમંત્રી.	૪૦૦	પદ્મવળીક.	૪૨૦
મદનવિમાન.	૪૦૧	ત્રુતસાગર મુનિ.	૪૨૧
કમરમંદસરિ.	૪૦૨	દેલીકિલ્લ વ્યંતર.	૪૨૨
પ્રત્યગિની દેવી.	૪૦૪	દિવ્ય ચમત્કાર.	૪૨૫
ધરણનો અત્યાચાર.	૪૦૫	મંત્રીનો સત્કાર.	૪૨૬
શુભસાગર રાજા.	૪૦૭	એક ધૂર્ત.	૪૨૮
તૃતીય સ્વદારમંત્રમેદાતિ		ઓપધ પ્રયોગ.	૪૨૯
ચાર-મદનવળીકની કથા.		મિત્રનો છુટકારો.	૪૩૦
મદનવળીક.	૪૦૮	પંચમકુટલેખમતિચાર-	
સમયસાર મુનિ.	૪૦૯	બંધુદત્ત મંત્રીની કથા.	
શ્રી રૂપાંત.	૪૧૦	બંધુદત્ત મંત્રી.	૪૩૧
ગર પુરુષ.	૪૧૧	મુનીઓનું દર્શન.	૪૩૨
સંસાર સ્વરૂપ.	૪૧૩	અશોકવન.	૪૩૩
કપટ નિદા.	૪૧૪	શુભસેનનો વેરાગ્ય ભાવ.	૪૩૫
દાની મુનિ.	૪૧૪	પ્રાચીન મંત્રીનું કપટ.	૪૩૭
ધનસાર અને મદન.	૪૧૫	બંધુદત્તને શિક્ષા.	૪૩૯
ધર્મપતિ પદ્મા.	૪૧૬	વિશ્વદત્તની ભાવના.	૪૪૦
પદ્માનો દેહાંત.	૪૧૮		
મદનનો પશ્ચાતાપ.	૪૧૯		

છપાય છે ! છપાય છે !! છપાય છે !!!

શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ચરિત્ર ભાગ બીજો પ્રેસમાં છપાય છે ચેત્ર
માસમાં પ્રસિદ્ધ થશે. તે અગાઉથી જલદી આહુક થઈ જલદી
નામ નોંધાવો.

શ્રી જૈન આત્માનંદ સલા—ભાવનગર,

પંન્યાસણ મહારાજ શ્રી અણત સાગરણ મહારાજ.

મહાત્મા ગાંધી જયંતી

૧૯૬૭

૧૯૬૭

શાસ્ત્રવિશારદજ્ઞનાચાર્યયોગનિષ્ઠાધ્યાત્મજ્ઞાનદિવાકરસદગુરુ

શ્રીમદ્બુદ્ધિસાગરસૂરિચરણસરોજેમ્યો નમઃ ॥

શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ચરિત્ર.

—*~*~*

(અનુવાદક—પ્રસિદ્ધવક્તા પં.ન્યાસેશ શ્રી અચ્યુતસાગરજી ગણી.)

કામ, ક્રોધ, લોભ અને મોહ વિગેરેના વિજયરૂપ નાથ પ્રજાંધમાં અતુર્વિધ સંઘને પાત્ર કદાપી નિપુણ મંગલાચરણ. અને નવીન સૂત્રધારની માફક શ્રી આદિનાથ ભગવાન જયવંત વર્તે છે. વળી જેમની રક્ષાંધર શિવર શુકલધ્યાનરૂપ અગ્નિથી જાગતા કર્મોંધનની ધૂમશ્રેણી સમાન કુટિલદેશની છટાઓ ચોક્કસ રહી છે, એવા શ્રી આદીશ્વર ભગવાનને વારંવાર નમસ્કાર, ત્રણે લોકની લક્ષ્મીદેવીના વિલાસરૂપ તિલક સમાન તેમજ અતિ રમણીય અને સુપવિત્ર જેમનું તીર્થ કે જે આધુનિક સમયમાં લોકોને આનંદ આપી રહ્યું છે, એવા ચાવીશમા તીર્થકર શ્રી મહાવીર સ્વામીને નમસ્કાર. જેઓની ભુદ્ધિમાં કોઈ પ્રકારનો ભેદ નહીં છતાં પણ સમસ્ત કળાઓમાં નિપુણ, નિર્ગુણ દગ્ગામાં વર્તતા છતાં પણ જેઓ સમગ્ર શુભોના આધાર અને શારીરિક રાગથી વિમુક્ત થઈ જેઓએ સર્વથા

(૨)

કામનો પરાજય કર્યો છે, એવા શેષ શ્રી અજીતનાથાદિ તીર્થ કરોને
અમારા નમસ્કાર. સુપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું આ ચરિત્ર હોવાથી
અંતકાર નિર્વિઘ્નતામાટે પુનઃ પૃથક્ તેમનું મંગલાચરણ કરે
છે-હૈ ભવ્ય પ્રાણીઓ ! જેમના મસ્તકપર શેષનાગે ધારણ
કરેલી સ્ફુરણાયમાન પાંચ ક્ષણાઓ રૂપી મુકુટ શોભે છે, જેના
કિરણોરૂપી દીપવડે અનુપમ મોક્ષ માર્ગને ળતાવતા હોય ને
શું ? એવા શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાનને નમસ્કાર.

જેઓની શિક્ષારૂપ તર્જની આંગળી અવલંબીને કાવ્ય
સર્જનાદિકે સ્તુતિ. માર્ગમાં હું મંદમંદ પ્રવેશ કરું છું, તેવા
ગુરુઓના ચરણ કમળમાં મહારા નમસ્કાર.

નિર્મલ અંગોપાંગ સંબંધી ગુણોથી સુશોભિત અને ત્રણ
લોકના પિતામહ—બ્રહ્માના મુખ કમળમાં નિવાસ કરતી શ્રુતદેવી-
સરસ્વતી દેવી આ કાર્યમાં મહુને સહાય કરે. ગાંભીર અને
વિશુદ્ધ પદ એટલે શબ્દો (પયસ્-પ્રાણી) ને વહન કરતી,
તેમજ વિબુધજન એટલે પંડિત જનો (દેવતાઓ) ના હૃદયને
આનંદ આપતી, કવિઓમાં કુલગિરિ સમાન ઇંદ્રભૂતિ-પ્રથમ
ગણધર મહારાજની સરસ્વતી-વાણી (નદી) ને નમસ્કાર કરું
છું. જેના સમાગમથી અન્ય પ્રબંધરૂપ સમુદ્રો પણ મધુરતા
વહન કરે છે એવી કથારૂપી નદીનું વૃત્તાંત સાંભળી કોણ આનંદ
ન પામે ? વિકસ્વર રસભાવથી ભરેલી મનોહર જેમની વાણી
ભુવનરૂપી રંગમંડપમાં ચિરકાલ નૃત્ય કરી રહી છે, એવા
હનિભદ્ર સૂરીશ્વરનું સદૈવ કથાણુ ઇચ્છીએ છીએ. શ્રીમત્ જીવ-
દેવમૂર્તિની વાણીને પ્રાદુર પ્રબંધના કવિઓજ નહીં; પરંતુ દેવ-
તાઓ પણ પોતે કલ્પવૃક્ષની મંજરી માફક શ્રવણ ગોચર કરે
છે એકાંત મહારે સત્જનનેની પ્રથમ સ્તુતિ કેવો રીતે કરવી ?
તેઓ કલ્પવૃક્ષના ચર ચરેલા લેશમાત્ર પણ પ્રબંધગત ગુણને

મહાલુ કરે છે અને પ્રસિદ્ધ તેમજ વિપમ દોષોની ઊપેક્ષા કરે છે. તેથી અહીં ગુરૂજનની માફક દુર્જનોની પ્રથમ સ્તુતિ કરવીજ યોગ્ય છે; કારણકે જેઓના વચન પ્રહારથી લય પામી કવિજન કાન્ય રચવામાં ચત્તપૂર્વક સાવધાન રહે છે. અથવા આ પ્રબંધ રચવામાં હું ઊદ્બુદ્ધ થયો છું તો હવે મ્હારે આ ચિંતા કરવાની શી જરૂર ? જેને સમુદ્ર માર્ગે જવું હોય તેને મેરુગિરિનો માર્ગ પૂછવાની શી મતલબ ? માટે મ્હારી ઇચ્છા અહીં યથાશક્તિ મુપાર્જિતનાથ ચરિત્ર રચવાની છે તો તે સંજ્ઞન દુર્જન બન્ને પલ્લ પોતપોતાના ભાવથી મ્હારી ઉપર ઉપકાર બુદ્ધિવાળા થાઓ.

આ લોકની અંદર પ્રાચીન કવિઓના રચેલા બહુ ગ્રંથો વિદ્યમાન છે કે જેઓના શ્રવણથી લોકોને સ્વાહકાર પરિહાર. બહુ આનંદ થાય છે તો મ્હારા સરખાએ રચેલા પ્રબંધોમાં તેઓ કેવી રીતે આનંદ

રસ માનશે ? મંદ બુદ્ધિવાળો હું કયાં ? અને અતિગહન મુપાર્જિતલગવાનનું ચરિત્ર વર્ણન કયાં ? તેથી ઉંચા વૃક્ષનું ફલ લેવા માટે ઉર્ધ્વ પ્રસારિત હસ્તવાળા વામન-નીચા પુરૂષની માફક હું હાસ્યપાત્ર થઇશ. તોપણ છનેંદ્ર લગવાનના શુભ દીર્ઘનથી છવેનાં કર્મ ક્ષીણ થાય છે એ કારણથી આ ચરિત્ર રચવામાં મ્હારી પ્રવૃત્તિ ચક્ર છે. વળી આ પ્રબંધ રચનાથી વિદ્વાનોની અંદર ઉત્તમ કવિત્વની દીર્ઘિત મેળવવા મ્હારી ઇચ્છા નથી. કરતુરીઓ મૃગ મુગંધ માટે ખાસ ગ્રંથી વર્ણ-ધાસ ચરતો નથી મુગંધ તો અનાયાસે પ્રાપ્ત થાય છે. હવે અહીં અન્ય વિસ્તારની જરૂર નથી, તેથી મંગલોપચાર પૂર્ણ કરી સંપ્રતિ યથાશક્તિ બહિષ્કર્ષ સંવિચાર પ્રસ્તુતાર્થ વર્ણન કરું છું.

ચાર સમુદ્રરૂપી મનોહર મેખલાથી સુશોભિત પૃથ્વીરૂપ
 સ્ત્રીના મુખ કમલને વિષે સુંદર આભૂષણ
 ધાતકી ખંડ સમાન ધાતકી ખંડ નામે મહાદ્રીપ છે.
 વિદેહ ક્ષેત્ર વર્ણન. જેમનાં શિખરો આકાશ મંડલમાં વ્યાપી
 રહ્યાં છે એવા નિષધ અને નિલવંત પર્વતો
 વડે સ્વર્ગશ્રીને આલિંગન કરવા માટે ઉઠ્યા કર્યા છે હસ્ત જેણે
 એવો હોયને શું ? તેવો તે શોભે છે. અનેક પ્રકારના ધાન્યોને
 ઉત્પન્ન કરનાર, જલાશયોથી ભરપુર, તેમજ બહુ કર્ષુક જનોથી
 પરિપૂર્ણ ઉત્તમ ક્ષેત્રની માફક તે ધાતકીખંડમાં બહુ વર્ણ-ભૂતિના
 ભાગ્યશાલી પુરૂષોના ચરણ સમૂહથી પવિત્ર અને સેંકડો હસ્તિ-
 ઓથી વ્યાકુલ એવું વિદેહ નામે ક્ષેત્ર છે, જે ક્ષેત્ર નીલવંત પર્વ-
 તના શિખરમાંથી નીકળતી સીતા નદીના ઊજવલ પ્રવાહવડે
 પોતાના પરમ ભાગ્યશાળી પુરૂષોએ પ્રગટ કરેલા કીર્તિધ્વજને
 ધારણ કરતું હોયને શું ? તેમ શોભે છે.

જેમાં નિરંતર સૌભાગ્યવતી તરૂણ સ્ત્રીઓ મંગલ ગીત ગાય
 છે, વળી જ્યાં બંદીજનોના માંગલિક ઊચ્ચા-

રમણીય રોથી આકાશમંડલ બધિરિત થાય છે.

વિજય વર્ણન. પુર રક્ષક વિગેરે રાજલોકો સર્વત્ર રક્ષા કર-
 વામાં તત્પર રહે છે. આખાલ સર્વ નગર-

વાસી લોકો ધર્મ કાર્યમાં વિશેષે કરી ઉદ્યમ કરે છે. યોગધારી
 સત્પુરૂષોથી અતિ પવિત્રતા ધરાવે છે, જેમાં દેવ સમાન તેજસ્વી
 તરૂણ પુરૂષો વિવિધ પ્રકારના વિલાસ કરે છે, જેની અંદર સરોવરમાં
 રહેલાં મનોહર કમલોના સુગંધને લીધે આકર્ષાએલા ભ્રમરો ગુંભ-
 રવ કરે છે. સ્વચ્છ જલથી ભરેલા સરોવરોમાં લીન થએલી હંસની
 પંક્તિઓવડે બહુ રમણીય દેખાવ આપી રહ્યો છે. જ્યાં લીલાં ઘાસ
 ચરવાથી પુષ્પ થએલાં ગાયોનાં ટોળાં જનદષ્ટિને આનંદિત કરે

છે. ત્યાં સત્કુલમાં ઉત્પન્ન થએલાં નરનારીઓ સદેવ નીતિ માર્ગને પ્રસારી રહ્યાં છે. ત્યાં કલિ દાત્તએ મનુષ્યરૂપી મૃગલાઓના સુખનો વિધાત દોષપણ સમયે ક્યો નથી અને જે ઉત્તમ સંપદાઓનું સ્થાન ગણાય છે એવો રમણીય નામે તેમાં વિજય છે.

તે વિજયમાં નૈનધર્મરૂપી મહા નદેંદ્રને રહેવા માટે ગાંઠ કિંદવા સમાન જગત વિખ્યાત શુભંકરી શુભંકરી નગરી. નામે ધર્માર્થનામા નગરી છે. જેનો કિંદવો પશ્ચોત્તર વિશાલ અને ઉચો છે. જેનો ઉપરનો ભાગ મહિમય કાંગરાઓથી ખદુ રમણીય દેખાય છે. વગી તે દુર્ગ આકાશ લક્ષ્મીની કટીમેખલાની મુંદરતાને વહન કરે છે, અમુદ્ર સમાન અગાધ પરિખા (ખાઈ) ના જળમાં દેખાતું મનોહર સૂર્યનું જિંબ જવાલાઓથી વ્યાપ્ત પીતવર્ણવાળા વડવાનગની શોભાને ધારણ કરે છે. જે નગરીમાં મગનાવલંબી એટલાં તો છૂન મંદિરો વિદ્યમાન છે કે જેઓના શિખરોપર વિશાળમાન અનેક સુવર્ણ કલશોની મધ્યે પરિભ્રમણ કરતું સૂર્ય-જિંબ ઝોળાણાતું નથી, ચંદ્રકાંત મહિઓથી વિભૂષિત જે નગરીનાં મંદિરો સૂર્યના તાપને નહિ સહન કરતાં રાત્રિએ ચંદ્રની કાંતિનો સ્પર્શ થવાથી જાણે રૂદન કરતાં હોય ને શું ? એમ જલધારા વહન કરે છે. વગી જે નગરીમાં કોટીશ્વરોની હરેલીઓ ઉપર રહેલી ધ્વજ્જાઓથી શોભા ગયો છે માર્ગ સંચાર જેમનો એવા સૂર્યના કિરણો નિર્દોષ છતાં પણ દ્રષિતની માદ્ર મહા કષ્ટથી પ્રવેશ કરે છે. લક્ષ્મીદેવી કમળપત્રપર રહેલા અગ્નિચંદ્ર સમાન ચંચલ છે તોપણ અનુરાગ સહિત નગરવાસી જનોના શુભોથી બંધાયેલી હોય ને શું ? તેમ કેઈપણ દિવસ ને નગરીને છોડી નથી. ખદુ વેગથી આવતા ઉન્નત અશ્વોની ગરીઓના આઘાતને લીધે પીડાયેલી જેની ભૂમિને દયાપાત્ર

(૬)

હોય ને શું ? એવા અનેક હસ્તિઓ પોતાની સુંઠના જળથી સિંચે છે.

૬૬ ભુજદંડરૂપી આલાન (ગજખંધન સ્તંભ) થી કબજે કરી છે લક્ષ્મીરૂપ હાથિણી જેણે અને ચતુરંગ સમરસિંહ રાજા. સૈન્યના સંચારથી રોકાયું છે પૃથ્વીતલ જેણે એવો સમરસિંહ નામે રાજા તે નગરીમાં રાજ્ય કરે છે. વળી જે રાજા મંડલાકાર કરેલા પોતાના ધનુષવડે છોડેલી બાણ શ્રેણીથી ખંડિત કરેલાં શત્રુઓનાં મસ્તકોવડે રણ-સંગ્રામમાં જયલક્ષ્મીના પ્રવેશ માટે માંગલિક પદ્મ પૂજા કરતો હોય ને શું ? તેમજ જે નરેન્દ્ર ભુવનરૂપી મંદિરની અંતરાલ ભિત્તિ-ઓપર ચિતરેલાં શત્રુઓનાં ચરિત્રરૂપી ચિત્રોને નિર્મળ ખડ્ડી ધારરૂપ જળથી ધોઈ નાંખે છે. અને જેના પ્રતાપરૂપી અગ્નિથી વ્યાપ્ત તેમજ યશરૂપી જળથી સિંચાયેલું પૃથ્વી તલ જયસ્તંભ-ના મિષથી બાણે નવીન અંકુશો ભરપૂર હોય ને શું ? એમ નિરંતર શોભે છે.

જેણીનું વદન શરદ્ધ પુનમના ચંદ્ર સમાન મનોહર દીપે છે, તેમજ પોતાના અનુપમ સૌંદર્યથી કામદેવની મદનકંઠલી. સ્ત્રી-રતિનો તિરસ્કાર કરતી મદનકંઠલી નામે તેની ભાર્યા છે. ચિરકાલથી એકઠા કરેલા પુણ્યના સમૃદ્ધથી પ્રાપ્ત થયેલા વિષય મુખને સમરસિંહ રાજા મદનકંઠલી રાણી સાથે અનુલવતો બહુ સમય મુખમાં પ્રસાર કરે છે.

કોઈ એક દિવસે નરેન્દ્ર સભાસ્થાનમાં વિરાજમાન થઈ બેઠો હતો, એવા માટે આવેલા મંત્રી તથા સભ્ય રાજાઓનાં યથાચિત સત્કાર કરી સંધ્યા સમયને લાંબે સર્વેને વિદાય કયા નરેન્દ્ર પોતે નિશ્ચેષ વિશ્વસંઘાતને દર

શયનગૃહમાં
આશ્રય.

કરવા માટે કુલદેવની પૂજા કરી પોતાની ઓની ગ્રેમપૂર્વક કંઈક સંભાવના કરી પોતાના વાસવવનમાં ગયો. નિર્મલ સ્વચ્છ વસ્ત્રથી આછાદિત, ગંગાનદીના પુલિન-તટ સમાન વિશાલ અને મુકો-મલ સૂક્ષ્મ તળાઈ ઓગિટા વિગેરેથી વિભૂષિત શય્યાપર આરૂઢ થયો. જાવનદાર બંધ કરાવી અનુક્રમે નિદ્રાધીન થઈ ગયો. તેટલામાં અર્ધરાત્રિના સમયે અકસ્માત ઉઘ ઉડી જવાથી રાત્રનાં નેત્ર ઉઘડી ગયાં, તે સમયે તેણે પોતાની આગળ ઉભેલી એક તરૂણ સ્ત્રી જોઈ. પોતાના શરીરની કાંતિથી અંધકારના સમૂહને દૂર કરતી, ચરણરૂપ કમલની કાંતિથી એકઠા થએલા અને શુંભરવ કરતા જમરાઓની પંક્તિ સમાન સુંદર અવાજ કરતાં, નીલમણિમય ઝાંઝરની જોડીને વહન કરતી, બારે નાદ કરતા નગરરક્ષકોથી વ્યાકુલ થયો છે કિલ્લો જેનો એવા કામદેવની રાજધાની હોય ને શું ? એમ મણિમય ધુધરીઓથી અવાજ કરતી કટીમેખલાવડે વિભૂષિત જઘન સ્થળને ધારણ કરતી, વિપય વૃષ્ટિથી આતુર થએલા તરૂણ પુરૂષો માટે ગંભીર નાભીરૂપ વાપી (વાબ્ય) માંથી લાવણ્ય રસને ખેંચવા સાડું ધટીયંત્ર હોય ને શું ? એવા મુક્તાવલી હારને વક્ષઃસ્થલમાં વહન કરતી, અચોક વૃક્ષના નવીન પાલ્લવોવડે મુચોપસિત કામદેવના જાવનની લીલાને અનુસરતા કેશપાશમાં રહેલા પદ્મરાગ મણિની કાંતિથી શોભાયમાન સાલસ્થલને ધારણ કરતી, અને નિરૂપમ સૌંદર્યથી મનોહર દેખાતી તે સ્ત્રીને જોઈ અતિવિસ્મિત થઈ રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો.

‘ કામદેવના અસદ્ધ ગાણુ પ્રહારની વેદનાથી ખીકાએલી આ ઢોઈ કામિનો વિશેષ ચણુગાર સજી શું કુલદેવી. મ્હારે શરણે આવી છે ? નાના ! એ વાત ક્યાંથી સંભવે ? જલવાન દ્વારપાલોથી

રક્ષણ કરતા આ સ્થાનમાં મનુષ્ય જાતિનો પ્રવેશ સર્વથા દુર્લભ

છે. માટે જરૂર આ કોઈ દેવાંગના હોવી જોઈએ, અથવા આવો વિકર્ષ મહારે શામાટે કરવો જોઈએ ! ભલે ગમે તે હોય પરંતુ પ્રથમ તેને આવકાર તો આપવો જોઈએ ' એમ નિશ્ચય કરી રાજા ઘચ્યાનો ત્યાગ કરી તેની સન્મુખ હાથ જોડી ઉભો રહ્યો. ત્યારબાદ વિસ્તાર પામતી દંત કાંતિથી ચારે તરફ પ્રકાશ આપતો રાજા બોલ્યો. “સુંદરાંગી ! આપના જન્મવડે કઈ જાતિ શોભાવી છે ? આપનું કયું નામ લોકવદનને આનંદ આપી રહ્યું છે ! તેમજ ચરણસ્પર્શથી આ સ્થાન પવિત્ર કરવાનું શું કારણ ? તે કહો.”

આ પ્રમાણે બહુ પ્રેમપૂર્વક નરેન્દ્રનાં વચન સાંભળી પ્રમુદિત થઈ તે બોલી—નૃપરત્ન ! જો આ બાળત સાંભળવાની તહારી ઇચ્છા હોય તો ક્ષણમાત્ર સાવધન થા, જેથી હાલજ તહારા પ્રશ્નનો સવિસ્તર ઉત્તર આપું છું એમ કહીને તે બોલી.

ચંદ્રકાંત મણિરત્નોથી જડેલા કિલ્લાની શોભાને લીધે સ્વર્ગ સંપત્તિનો તિરસ્કાર કરતું, તેમજ સંગ્રામશૂર રાજા. સરલ, બુદ્ધિશાલી અને ધનવાન પુરૂષો જેમાં નિરંતર વાસ કરે છે એવું ગ્તનસાર નામે નગર છે. પ્રચંડ પ્રતાપ રૂપ પ્રસરતી અગ્નિજવાળાઓથી બિદ્ધત વૈરીવંશોને સદાકાલ દહન કરતો સંગ્રામશૂર રાજા તેમાં રાજ્ય કરે છે. સમસ્ત સૌભાગ્યાદિ ગુણોનું મુખ્ય સ્થાન તેમજ વિલાસ કરવામાં રતિ સમાન ચંદ્રલેખા નામે તેની ભાર્યા છે, પરસ્પર પ્રેમપાશથી બંધાએલાં હોવાથી તેઓ સદાગા દિવસે બહુ આનંદથી પ્રસાર કરતાં હતાં.

એક વખત અનંગ ત્રયોદશીનાં દિવસે ચંદ્રલેખા પોતાના મહેલની અગાશીમાં સખીઓ સાથે ગમ્મત ચંદ્રલેખાનો કરતી બેઠી હતી, તેટલામાં જ્યોના કટી-પશ્ચાત્તાપ. ભાગ પોતપોતાના પુત્ર પૌત્રાદિ બાલકોથી

શોભતા હતા અને હસ્તમાં જુદી જુદી જાતનાં ફલ પુષ્પોનાં પાત્રો
જેઓએ ધારણ કર્યા હતાં એવા નાગરિક લોકો અનેક પ્રકારનાં
શણગાર સહ કામદેવની પૂજા માટે કુસુમાવતંસ નામે ઉદ્યાનમાં
જતા હતા તેઓ તેણીની દૃષ્ટિગોચર થયા. તેમજ અનેક પ્રકારનાં
આભૂષણોથી વિભૂષિત, અતિશય લાવણ્યશુભ્રથી મનોહર, પોતાના
અદ્વિતીય સૌભાગ્યથી કામદેવની સ્ત્રીને ગર્વ ઉતારતી, તેઓના
મધ્ય ભાગમાં સુશોભિત મેનામાં બેઠેલી અને પોતાના ઉત્સંગમાં
પોતાની પુત્રીને વિવિધ પ્રકારે રમાડતી કમલાકર મંત્રીની સ્ત્રીને
જેઈ ચંદ્રની કાંતિથી ચુંગન કરાએલી કમલિની સમાન એકદમ
દીનમુખી થઈ ગઈ. ત્યારપછી ક્રોધાવેશથી તેનું હૃદય ભરાઈ
આવ્યું. જેનાં ભારને નહિં સહન કરતી જવરિતની માફક તે
શાળી જરાથી છૂર્ણ અને સીતકાર રૂપી છાદકી જેમાં બીછાવેલી
છે એવા કોપભવનમાં નિમગ્ન થઈ ચિંતન કરવા લાગી.

પોતાની પુત્રીથી વિભૂષિત જે આ મંત્રીની સ્ત્રી આ પ્રમાણે
વિલાસ કરે છે, તેજ આ દુનિયામાં કૃતાર્થ
મંત્રીની સ્ત્રી. ગણાય કંકેલી વૃક્ષની લતા સમાન મહે
સ્ત્રી જન્મ નિષ્ફલ જ ગુમાવ્યે. દારણ કે,
સંતાનરૂપ ફલવડે આ જન્મ સાર્થક ન થયો. જો કે પતિના
હૃદયરૂપ માનસદોષમાં હંસી સમાન કીડા કડું છું; પરંતુ જેના
ખોળામાં પુત્રી પણ ફલભ છે તેથી હું પ્રયંસાપાત્ર કેમ ગણા-
ઉં ? આ પ્રમાણે પોતાના પ્રસવ પ્રાપ્તિના ચિંતનરૂપ સમુદ્રમાં
તે નિમગ્ન થઈ હતી, તેટલામાં તેના દુઃખથી દુઃખી થયેલાની
માફક દિવસનો અવસાન સમય પ્રાપ્ત થયો. એટલામાં ક્રોધથી
લાલ નેત્રવાળી કુલટા સ્ત્રીઓના સેંકડો કટાક્ષલસોથી જાતે
પેરાએલું હાથ તેમ સૂર્ય બિંબ કિચિત તામ્રવર્ણ દેખાવા લાગ્યું
લજ્જામાત્રમાં સૂર્ય મંદલ નિસ્તેજ થઈ ગયું. ફરીથી પણ દિવસની

આપણા નિર્ભાગ્યપણાને લીધે માત્ર પ્રજા સંબંધી સુખ ન આપ્યું
એવા દેવનો અહીં અપરાધ છે. હે સ્વામિન! આપ પણ વસ્ત્ર, ભો-
જન, આસન વિગેરે સંપત્તિઓથી પરિપૂર્ણ ભાગ્યશાળી છો; પરંતુ
પ્રજા વિના કેના માટે આ અનેક પ્રકારના વૈભવ સંપાદન કર-
વાની ખટપટ કરી રહ્યા છો? સમુદ્રની માફક પિતાએ અતિ
વિશાલ એવી પણ લક્ષ્મી અનેક પ્રકારે સંપાદન કરી કૃષ્ણની
માફક પુત્રને અર્પણ કરવી લિખિત છે. જો કુલ, ધર્મ અને ધનની
વૃદ્ધિ કરનાર પુત્ર નહીં થાય તો સ્વર્ગે જતાં પણ આપને નિવૃત્તિ
કેમ થશે? માટે હે પ્રિય! હવે બહુ કહેવાથી શું? કોઈ પણ
ઉપાય કરો કે જેથી સ્વસ્થ સમયમાં ગર્ભના પ્રભાવથી ગૌર
ગંડસ્થલવાળી મને જન્મે.

રાજા—આ બાબતમાં મ્હારું પણ હૃદય ઘણા દિવસથી
ઉદ્વિગ્ન રહે છે. વળી ઐહિક પુણ્યથી આ
રાણીનો કોષ. વિચાર સિદ્ધ થતો નથી પરંતુ પૂર્વજન્મના
પુણ્યથી જ તે સિદ્ધ થાય છે. મૃગાક્ષિ?

તેવા પ્રકારનાં પુણ્ય આપણે પૂર્વ જન્મમાં ઉપાર્જન કર્યાં નથી
તેથી આપણને સંતાન સુખ પ્રાપ્ત થયું નથી. એમ સમજી હે
શ્રી! હવે ખેદ કરવાનું કંઈપણ કારણ નથી, વિશેષ પ્રકારે કુલ-
દેવીની પૂજા ભક્તિ કર અને પુત્રની માનતાઓ રાખ. એ પ્રમાણે
નરેન્દ્રનું વચન સાંભળી દેવીના હૃદયમાં ક્રોધ પ્રસરી ગયો અને
અધરોષ કંપાવતી તે રાજા પ્રત્યે બોલવા લાગી. પ્રિયતમ!
આપના કહ્યા પ્રમાણે સર્વ ઉપાય હું કરી ચુકી છું. પરંતુ મ્હારો
મનોરથ સિદ્ધ થયો નહીં. વળી આ દુનિયામાં જે સુખ સાધ્ય
હોય તેવું જ કાર્ય ત્રીજો કરે છે. પરંતુ હઃસાધ્ય કાર્ય તો પુર્યોજ
કરે છે. કારણ કે સાહસ કરવામાં શક્તિમાન પુર્યો એટલે પર્વતને
પણ સાધારણ ગણે છે. નાગેન્દ્રને દોરડા સમાન અને પાતાલને

પૂર્વની માફક વર્તતી નથી. ભાંગીસંસારમાં ગભાંવાસનાં બહુ દુઃખો સહન કરવાં પડશે એવા સંબ્રમને લીધે જ જેમ અમારાં શરીર નિમિત્ત શિવાય દરેક સમયે કંપે છે. અમારું પરભવમાં ગમન જાણી અમારી સાથે આવવાની ઈચ્છાથી કંપતો કલ્પવૃક્ષ પોતાના મૂલોને ચિથિલ કરતો હોય ને શું ? તેમ જણાય છે. દુઃખેશાં દેહીપ્યમાન રત્ન વિમાનોના અવલોકનથી અમારા નેત્રોની દીદીઓ ક્ષીણ તેજવાળી થઈ હોય તેમ પરિચિત વસ્તુ જોવામાં પણ સંકુચિત થાય છે. નિરંતર રત્નમય વિમાનોમાં ફરવાથી અમારો દેહ ગતિ રહિત થયો હોય તેમ ગમન કરવામાં પણ મંદતા બતાવે છે. આ પ્રમાણે અનિદ્ર-અશુભ ચિન્હો જોઈ અમે અમારો સ્વર્ગસ્થાનમાંથી પતન કાળ જાણ્યો. તેથી બહુ દુઃખી થઈ ધૈર્યશુભનો ત્યાગ કરી આગામિ ભવસ્વરૂપ પૂછવા માટે અમે દેવલી ભગવાન પાસે ગયા.

દેવલીએ પોતાના હૃદયમાં સર્વ હકીકત જાણી અમને કહ્યું કે હે દેવો ! તમે બન્ને જણ દેવલોકમાંથી કેવલી ભગવાન. અમીને સંઆમશૂર રાજાને ત્યાં ચંદ્રલેખાની કુક્ષિએ પુત્ર અને પુત્રીરૂપે અનુક્રમે ઉત્પન્ન થયો. એ પ્રમાણે સાંભળી અમોએ પૂછ્યું કે હે સ્વામિન ? તે રાજા સમ્યગ્દષ્ટિ છે કે મિથ્યાદષ્ટિ ? ત્યારે ભગવાન દેવલી બોલ્યા, રાજા બહુ ભદ્રિક છે. જેથી તમે ત્યાં જઈ તેને સમ્યક્ત્વ ધારી કરશો. તે સાંભલી દેવલી ભગવાનને નમસ્કાર કરી આપને સમ્યક્ત્વનો ઉપદેશ કરવા માટે અમે અહીં આવ્યા છીએ. કારણકે હે નરેન્દ્ર ! આપના કુલમાં ઉત્પન્ન થવાથી અમોને જૈનધર્મ દુર્લભ ન થાય, વળી તે જૈનધર્મનું મૂળ કારણ પણ સિદ્ધાન્તમાં સમ્યક્ત્વજ કહ્યું છે.

જેમાં અવિરતિ બહુ ભરેલી છે એવા દેવલોકમાંથી અમે

અવધીશું તે સંબંધી અમને કિંચિત્ માત્ર પણ દુઃખ નથી, કેમકે આપને ત્યાં અમારો જન્મ થયો જાણી અમને બહુ આનંદ થયો છે. કારણકે દરેક કુલમાં શ્રાવકકુલ, સર્વ સિદ્ધાન્તોમાં જૈન સિદ્ધાન્ત, સમસ્ત દાનોમાં અભયદાન અને સર્વ મરણોમાં સમાધિ મરણ શ્રેષ્ઠ ગણાય છે, માટે આપના કુલમાં ઉત્પન્ન થઈ સમ્યક્ પ્રકારે જીવ ધર્મ પામી પૂર્વની માફક સ્વર્ગ સંપત્તિના પાત્ર થઈશું એમાં કંઈ પણ આશ્ચર્ય માનવા જેવું નથી. તે સાંભળી પ્રમુદિત દઈ રાજા બોલ્યો, પ્રથમ તમે કેવી રીતે જીવ ધર્મની આરાધનાથી દેવ લવ પામ્યા ? તે વૃત્તાન્ત કહો, જો કે પોતાનું ચરિત્ર સ્વમુખે કહેવું યોગ્ય નથી; પરંતુ આપનો બહુ આગ્રહ છે તેથી કહેવું પડશે એમ કહી તેઓમાંથી એક જણે ચરિત્ર કહેવું શરૂ કર્યું.

નિર્મલ સ્ફટિક રત્નોની હવેલીઓના વિશાલ શિખરોથી સૂર્યનો માર્ગ પણ જેની અંદર રોકાઈ

પ્રથમ દેવ. ગયો છે એવું આ ભારતભૂમિના આભૂષણ

રૂપ કનકકૂટ નામે નગર છે. તેમાં પૌરજ-

નોએ સર્વથા માન્ય કરેલો તેમજ પોતાના વિશેષ ગુણોથી પ્રખ્યાત અને નિખિલ જન માનસને રાજહંસ સમાન આનંદ આપતો જીવચંદ્ર નામે શેઠ હતો. બહુજ પ્રશંસનીય વિનયાદિ ગુણોથી જનોને આશ્ચર્ય પમાડતી અને શીલરૂપી અલંકારથી અલંકૃત શીલવતી નામે તેમની ભાર્યા હતી. સેંકડો માનતાઓથી શીલવતીની કુલિએ પુત્રપણે હું ઉત્પન્ન થયો. અનુક્રમે ચંદ્ર-કલાની માફક વૃદ્ધિ પામતો હું પિતાશ્રીના સદુદ્યોગથી સર્વ કલાઓનો પારગામી થયો, એટલામાં મ્હેં તરૂણ અવસ્થામાં પ્રવેશ કર્યો. જીવચંદ્ર શ્રેષ્ઠીએ યોગ્યતા જાણી કુટુંબનો સર્વ કાર્યભાર મ્હને સોંપી દીધો. પોતે નિવૃત્ત થઈ વિશેષ ધર્મારા

ધનમાંજ સમય વ્યતીત કરતા હતા, તેઓ પણ થોડા સમય પછી જીન ભગવાને કહેલા ધર્મ માર્ગના અનુસારે મરણ વશ થયા. તેમની વિરહ-વેદનાને લીધે બહુ દુઃખી થએલો હું તેમણે બતાવેલા માર્ગે ચાલતો હતો પરંતુ ગૃહચિંતામાં વ્યાકુલ થવાથી ધર્મકાર્યમાં પ્રમાદી થયો. જ્યારે હું દુક્રાનેથી ઘેર આવતો ત્યારે તરતજ મહારી માતા સુંદર દાળ ભાત મિષ્ટાન્ન ઘેંઝર વિગેરે ઉત્તમ રસોઈ કરી જમાડતી અને વળી પિરસતી વખતે તે મહેને નિત્ય કહેતી હતી કે પુત્ર ? વાસિત (ઠંડુ) સોજન કરવાથી તું બહુ દુઃખી થઇશ. જનનિ ! હમેશાં તું તાજી રસોઈ કરી મહેને જમાડે છે; છતાં તું વાસિત સોજનનો કેમ કપકો આપે છે ? એમ મહેં પૂછ્યું તોપણ તે મોન રહી. કંઈ પણ પ્રત્યુત્તર આપ્યો નહીં અને દરરોજ તે પ્રમાણે બોલ્યા કરતી.

એક દિવસે બહુ આશ્ચર્ય થવાથી બહુ આશ્ચર્ય પૂર્વક મહેં તેને પૂછ્યું ત્યારે તેણીએ કહ્યું કે વત્સ ! સમયસાગરસૂરિ. તું સમયસાગર સૂરીશ્વરની પાસે જા અને પૂજ. હાલ તેઓ ઉવાનમાં પધાર્યા છે, આ વાત ત્હને તેઓ સારી રીતે સમજાવશે. તે ચાંલગી તરતજ હું સૂરીશ્વરની પાસે ગયો. વિનયપૂર્વક અભિવંદન કરી હું પૂજવાનો વિચાર કરતો હતો. નેટલામાં પોતાના જ્ઞાનથી મહાદા દુદ્યનો સૂર્ય અભિપ્રાય જાણી તેઓ બોલ્યા, રે વલ્લિક ! તું ને પૂજવાની ઇચ્છા કરે છે તેનો ઊનર ગુપ્તાકપુર નગરમાં ચેટકદેવજીને સિદ્ધ થએલો છે એવા સ્થાવર નામે ચાકાલ આવક ત્હને જા.પશે.

આ પ્રમાણે સુનોન્નનું વચન સાંભળતા મહેને મ્હોટું આશ્ચર્ય થયું કે જેઓ જ્ઞાન વદનથી સમસ્ત વૃત્તાંત વાળે છે; છતાં તેઓ આ વાતને ખુલ્લેસે મહેને જા.પતા નથી. મારે તેમાં કંઈ

પણ કારણ હોવું જોઈએ. એમ વિચાર કરતો હું અનુક્રમે શુભા-
કપુર નગરમાં ગયો.

નગરની બહુ સુંદરતાને લીધે બજારનો દેખાવ જોતો હું
ધનસાર શેઠ. ચૌટામાં ચાલતો હતો, તેટલામાં જરાદેવી
(વૃદ્ધાવસ્થા) ના આગમનથી જેનાં સર્વ
અંગ જીર્ણપ્રાય દેખાતાં હતાં, જીર્ણ અને મલિન વસ્ત્ર તે પણ
ઢીંગણ દેખાય તેવી રીતે પહેરેલું, રોમરાજીમાં કાળાશ તો
ખીલકુલ દેખાતીજ નહતી, જેના શરીરની નાડીઓ ખુદલી
દેખાતી હતી, પગના નખ બહુ કઠિન અને મર્યાદા ઉપરાંત
વધવાથી વાનરના નખ સમાન દેખાતા હતા, તેમજ હાથની
આંગળીઓના નખ પરસ્પર અથડાતા હતા, અર્ધી ચાવેલી
સોપારી વસ્ત્રના છેડે બાંધતો હતો, જેની નાસિકાના કેશ બહાર
લખડતા દેખાતા હતા, બહુ પરસેવાથી ભીંજાએલાં મલિન વસ્ત્રો-
વડે જેનું શરીર ચીકણું થયું હતું, વળી જરાદેલા કરિઆણાના
બાકી રહેલા પૈસા માગતા ગ્રાહકો સાથે જરાબ દુર્વચનોની વૃદ્ધિ
પૂર્વક બહુ કંડાસ કરતો અને ધૂળ વિગેરેથી શુદ્ધ કરવા માટે
ધાન્યના ટોપલા મહા કપ્પે ઉપાડી પવનમાં ઉપણતો ધનસાર
નામે શેઠ એક મોટી દુકાનમાં મહેં જોયો. નગરના લોકોએ
“કૃપણ પિતામહ” એવું તેનું ઉપનામ ઠરાવ્યું હતું. મહેં તોની
પાસે જઈ પૂછ્યું, જન મતમાં શ્રદ્ધાલુ અને ચેટક સિદ્ધ સ્થાવર
નામે કોઈ ચડાલ અહીં રહે છે? વ્યાપારના ધ્યાનમાં જરાબર
સંભળ્યા વિના શેઠ બોલ્યા. બોલો શું જોઈએ છીએ? જે જોઈએ
તે દુકાનમાંથી લાવી બતાવું? ફરીથી પણ મહેં તેજ પ્રમાણે
બહુ મોટા શબ્દો પૂછ્યું, ત્યારે તેમણે કહ્યું કે હા, તે અહીં
રહે છે. તેના ધ્યાનમાં કશું પડેલું છે. તેનું ઘર પણ પ્રસિદ્ધ છે.
એમ સંભળી વળી નીચાની ધ્યાનમાં રાખી હું માતંગને ઘેર

ગયો. સ્થાવરનો મેળાપ થયો. ત્યાજનાદ મેં પણ વાસિત ભોજ-
નાદિ સર્વ વૃત્તાંત તથા સૂરીશ્વરે આટલા માટેજ મ્હને આપની
પાસે મોકલ્યો છે વિગેરે સર્વ હકીકત નિવેદન કરી.

આ સર્વ બીના સાંભળી તે બોલ્યો. “હીક છે, તે સર્વ હું
સ્થાવર માતંગ. કહીશ, પરંતુ આપ સાધર્મિક છો માટે કૃપા
કરી આજે મ્હારા મેમાન થઈ મ્હને કૃતાર્થ
કરો, હું વળિક છું, તમે આંડાલ છો, જો કે જન ધર્મથી એક
છીએ પરંતુ ભોજનાદિક જાતિપિરુદ્ધ વ્યવહાર મ્હારાથી કેમ
કરી શકાય ? એમ કહી મ્હેં તેને બહુ સમજાવ્યો તોપણ બહુ
આગ્રહ કરી સાધર્મિક વાત્સલ્યના પુણ્યમાટે તેણે કૃપણ પિતા-
મહની હકાને મ્હારા માટે ભોજન કરાવ્યું, અને મ્હને કહ્યું કે
ભોજન કરી જલદી મ્હારે ત્યાં તમે આવજો જેથી તમારા પ્રશ્નનો
ઉત્તર હું આપીશ. એમ કહી તે પોતાના ઘેર ગયો.

મ્હેં શેઠને કહ્યું કે વધારે ખટપટ કર્યા શિવાય કાંઈપણ
સ્થળે ચોખ્ખા રંધાવો તે હું જમી લઈશ.
ભોજન વિધિ. શેઠે પણ ઘેર સંધવામાં ફાયદો જાણી
ભોજને લીધે શેઠાણીને બોલાવ્યાં, તે પણ
ત્યાં આવ્યાં. અરે ! આતો જનચંદ્રનો પુત્ર છે એમ અનુમાનથી
જાણી તે બોલ્યાં, ‘રે ? તું’ મ્હને બોળજતો નથી ? તું તો
મ્હારા કાકાનો દીકરો ભાઈ થાય. માટે આ આંડાલે આપેલું
મીઠું અહીં રહેવા દે અને મ્હારે ઘેર ચાલ, કેમકે ત્હારે જમ-
વાનું અમારે ઘેર છે. ત્યારે મ્હેં કહ્યું, ‘જેન ! અમુક કારણને
લીધે હું તેમની પાસે આવ્યો છું, તેથી આજે તેમનું આપેલું
ભોજન મ્હારે કરવું પડશે. માટે તે સંબંધી હવે કાંઈ પણ
બોલો તો તમને મ્હારા ભોજન છે. એમ જ્યારે બહુ આગ્રહ

પૂર્વક મહેં કહ્યું ત્યારે શેઠાણીએ પોતાનાં ઘેર કપટથી રસોઈ કરી મહને જમાવ્યો.

હું જલદી જમીને માતંગને ઘેર ગયો, તો ત્યાં રૂદન કરતા લોકોના કંઠે શબ્દો મહારા સાંભળવામાં આવ્યા, પાસે ઊભેલા લોકોને પૂછવાથી તેઓએ જવાબ આપ્યો કે જેની પાસે તમે આવ્યા છો તેજ માતંગ મૂઠ વિસૂચિકા-મોછીના ઊપદ્રવથી હાલ મરી ગયો, એમ સાંભળી બહુ દિલગીર થઈ હું શેઠાણી પાસે પાછો ગયો. અને માતંગના મરણની વાર્તા જણાવી મહારા નગર પ્રત્યે જવા માટે મહેં તેમની આજ્ઞા માગી. એટલે શેઠાણી બહુ આગ્રહપૂર્વક બોલ્યાં કે ખાંધવ ! મહેરબાની કરી એક દિવસ અહીં રહો અને જીન મંદિરોમાં ભગવાનનાં દર્શન કરો. એક દિવસ તો બહેનને ત્યાં મેમાન તરીકે રહો ! એમ તેનો બહુ આગ્રહ. જોઈ એક દિવસ ત્યાં રોકાયો.

શેઠાણી હર્ષ ભર્યાં કૃપણ પિતામહ શેઠ પાસે દુકાને ગયાં અને કહ્યું કે પ્રિયતમ ! આજે મહારા
શ્રી પુરૂષનો ભાઈને મહેં બહુ આગ્રહ કરી આપણે ત્યાં
સંવાદ. રાખેલા છે. જેથી તેમને જમવાનું પણ આપણે ત્યાંજ છે. માટે ચોખા, ઘી, ખાંડ

દાળ વિગેરે સામગ્રી લેવા હું આવી છું. શેઠ બોલ્યા, ત્યારે ભાઈ કેવી રીતે જમશે ? મહારા બંધુ દેશાંતરથી બહુ દુઃખી થઈ આવેલો હોતો તો પણ મહેં તેને ઘેરથી કાઢી મૂક્યો હોતો તે વાત શું તું ભૂલી ગઈ ? વગી દાળ ભાતની મહોટી મહોટી વાત કરે છે પણ તું નથી જાણતી કે દેવદર્શન જતાં પણ તને ચોખા માટે ના પાડેલી છે ! છતાં આમ ભાન વિના કેમ બોલ બોલ કરે છે. વગી જો ભાઈના સ્નેહથી ઘેલી બની હોય અને કોઈ પ્રકારે ન રહેવાનું હોય તો હું જે પ્રમાણે જમું છું તે પ્રમાણે

વાલ રાંધી તેલ સાથે જમાડ. તે સાંભળી શેઠાણી બોલ્યાં. મહારા
લાઇ તો હું મેં પોતાના ઘરે પણ પકવાણ વિગેરે બિત્તમ લોગન
કરે છે. માટે સ્વામિન ! આ પ્રમાણે જમાડતાં મહુને લગ્ન
આવે છે. આપનો વહીવટ આપની પાસે રાખો. એમ શેઠાણીનું
બોલવું સાંભળી શેઠનો મીલજ ખસી ગયો. અને બોલ્યા કે
તેની પાસે પ્રયાસ વિના પૂર્વોપાર્જિત લક્ષ્મી આવી હોય તે
પુરૂષ પોતાની મરણ માફક વિલાસ કરે અને તેથી તેને દોષ
પણ પ્રકારની પીડા ન હોય તેમજ તેની સ્થિતિ પણ અકબુત
પ્રકારની હોય છે. પરંતુ મહેં તો આ લક્ષ્મી બહુ કષ્ટથી મેળવી
છે તે તું નથી બાણવી ? શીત કાળમાં ભરકંડીના સમયે રાત્રીના ચાર
વાગે મહોટી નદી ઉતરી સામે કાંઠે જઈ કાપનો ભારો લાવી કોઇ ન
બાણે તેવો રીતે તને આવું છું. પાણી વિગેરે પણ શ્રમ રીતે ભરી
આવું છું. મહારા પ્રાણ લય તો પણ હળવા ખાંડવા વિગેરે દોષ
પણ કાર્યમાં મહારા પૈસાનો ઉપયોગ થવા દેતો નથી. મહેં
હાય પગ ધત્રીને ઉન્હાગાનો તાપ સહન કરી તેલ વગેરેનાં
પાસણો માથે બિપાટી આ ધન મેળવેલું છે. વળી કોઇ ધર્મ
કાર્યમાં પણ કુટેલી કોટી માત્ર પણ બે મહારી પાસે માગવા
આવે છે તો દાંત પીચી મરેલા માણસની માફક અચેતન
થાજી છું. આ સર્વ વૃત્તાંત તું બાણે છે. છતાં થી પાંક વિગેરે
માગવા માટે કેમ આવી છે ? એ પ્રમાણે બહુ બડબડી શેઠ
મૌન રહ્યા.

અહીં કંઈ વળે તેમ નથી એમ બાણી શેઠાણી ત્યાંથી
પલાયન થયાં. બીજા ઝોળખી તાની હુકા-
શેઠનું મરણ. નેથી સર્વ વસ્તુ લાવીને રસોઈ કરતાં હતાં
તેટલામાં શેઠ પણ જમવા માટે ઘેર
આવ્યા, અને તરતજ પૂછ્યું કે વાલ રાંધ્યા છે કે કેમ ? શેઠાણીએ

જવાબમાં જણાવ્યું, આપ નથી જાણતા ? આજે તો મહારા ભાઈ જમવાના છે. તેથી દાળભાત વિગેરે બહુ ઉત્તમ રસોઈ બનાવી છે. એમ સાંભળતાંજ શેઠ તો ક્રોધાતુર થઈ ગયા.

અને બોલ્યા કે લાવ મહને પણ તેજ પીરસ. શેઠાણીએ કહ્યું દાણમાત્ર ધીરજ ધરો, કારણકે જે ઘેબર કરવાનાં બાકી છે. તે સાંભળી એટલમ નહીં સહન થવાથી સ્ત્રીની આગળ વારંવાર છાતી ટૂટી બહુ હર્વચન સંભળાવી ચિંતવવા લાગ્યો—અહો ! આ પ્રમાણે મહારા ઘરમાં ધનનો નકામો વ્યય કરવામાં આવે છે, મહને ધિક્કાર છે ? હિસાબ વિનાનું જીવવું વૃથા છે. એ પ્રમાણે બહુ શોકાતુર થઈ ઘરની અંદર એકાંતમાં સુઈ ગયા, ત્યારબાદ ધનના વ્યયની ચિંતાને લીધે શેઠના હૃદયમાં કંપારો વ્યાપી ગયો જેથી દાણમાત્રમાં પ્રાણ છુટી ગયા.

શેઠાણી પણ રસોઈની સર્વ સામગ્રી તૈયાર કરી જે થાળ પીરસી આસનપર મૂકી બેસવામાટે હરિપત વિચાર. પાટલા ગોડવી શેઠને મધુર વચનોથી બોલાવવા લાગ્યાં. પણ શેઠ તરફથી કંઈ જવાબ મળ્યો નહીં. એટલે શેઠાણી ગુંથવાણી અને જાણ્યું કે તેઓ રીસાયલા છે તેથી બહુ મધુર વચનો બોલતાં બોલતા તેમની પાસે ગયાં, અને બુએ છે તેટલામાં તેમની આંખની ટીટીએ ફરી ગયેલી જોઈ, તે ઉપરથી આતો મરી ગયેલા દેખાય છે, એમ જાણી તરતજ ઔરડાનાં દાર જાંઘ ફરી મહને જમવા બેસાડ્યો, અને ખેતે પણ જમી લીધું, ત્યારબાદ શેઠાણીએ મહને કહ્યું કે બાંધવ ! આ મહારો પતિ બહુજ કંબુક હતો. તરત ત્રીજાવાગ એટલી પણ કોઈને કંઈ વસ્તુ આપતો નહોતો. તેમજ ખેતે પણ નહિ જેવું બાંધને આજ સુધે નિર્વાહ ચલાવ્યો છે. આજે તમહારા માટે ઉત્તમ બેંગલ

કેદેલું જાણી બહુ છાતી ફટવાથી તેની પીઠાને લીધે શ્રમ્યામાં સુતેલોજ તે મરી ગયો છે. દ્વાલમાં તે ચાર કરોડનો અધિપતિ ગણાય છે, પરંતુ તે અપુત્ર હોવાથી બાંધવ ? આ સર્વ ધન રાજાને આધીન ન થાય તેવો કોઈ ઉપાય આપણે ચિંતવવો જોઈએ. છેવટે તેઓએ નક્કી કર્યું કે શેઠને ઘરની અંદર ખાટો ખોદી દાટી દેવા અને કોઈપણ ન જાણે તેવી કેલક કદિપત વાત દેશાવલી કે લંધી આપણને કોઈ પ્રકારે હરકત આવે નહીં. એ પ્રમાણે નિશ્ચય કરી તેઓએ પોતાનું કર્તવ્ય સિદ્ધ કર્યું.

બીજે દિવસે શેઠાણીએ મુને એકાંતમાં બોલાવી જણાવ્યું,
બાંધવ ! આજે રાત્રીએ મને સ્વપ્ન આવ્યું
કદિપત સ્વપ્ન. છે, તે જીપરથી હું એમ જાણું છું કે મહારે
પુત્ર પ્રસવ થશે. માટે જ્યાંસુધી મહારે
પુત્ર જન્મે ત્યાં સુધી તમે અહીં રહો અને હુકાનનો વહીવટ
ચલાવો. એમ તેના બહુ આગ્રહથી હું પણ ત્યાંજ રહ્યો. શેઠાણી
સારા શણગાર સહ હસ્તે મુખે પોતાની સખીઓ આગળ
જાહેર કરવા લાગ્યાં કે આજે હું તમને એક નવીન વધામણી આપું
છું, ત્રિંદલદ્વીપમાં તમારા બનેલીનાં વહાણો ઉલટા રસ્તે ચડી
ગયાં હતાં તેઓ તેમના પુણ્યથી જ પાછાં કાંઠા ઉપર આવી
પહોંચ્યાં છે, એમ સમાચાર મળવાથી શેઠ પોતે તેમના સામા
ગયા છે. એ પ્રમાણે કપટ વાર્તા જાહેર કરી શેઠાણી આનંદ-
પૂર્વક દિવસો વ્યતીત કરતાં હતાં. હું પણ ઘર તથા હુકાનનો
સમસ્ત વ્યાપાર ચલાવતો હતો.

ગર્ભનો સમય પૂર્ણ થવાથી સારા ગ્રહયોગમાં ઉત્તમ સમયે
શેઠાણીને શ્રેષ્ઠ લક્ષણવાળો પુત્ર જન્મ્યો.
આજ જન્મ. તરતજ તે "મામા ? મામા ? જલદી અહીં
આવો." એમ બોલવા લાગ્યો. તે સાંભળી

તેની પાડોસણ બહુ આશ્ચર્ય પામી મ્હને બોલાવવા માટે મારી પાસે આવી. તેથી તરતજ હું તે બાલક પાસે ગયો, મને જોઈ તે બોલ્યો માતુલ ! દક્ષિણ દિશામાં સ્થાવરમાતંગને ત્યાં ઘરદિકાની પાસે તેની સ્ત્રીને આજે પુત્ર જન્મ્યો છે. માતંગી બહુ પુત્રોના દુઃખથી પીડાએલી છે તેથી તેનું મુખ મરડીને મારી નાંખશે, એટલા માટે તમે જલદી ત્યાં જાઓ અને તેને પાંચ સોના મહોરો આપી બાળ હુત્યાનો બચાવ કરો. વળી તમારે માતંગીને વિશેષમાં કહેવું કે ઘી, ગોળ, ચોખા વિગેરે જે જોઈએ તે આ રૂપીઆનું લાવીને નિર્વાહ કરવો. પણ આ બાળકને મારવો નહીં. એ પ્રમાણે માતંગીને ત્યાં જઈ સર્વ બંદોબસ્ત કરી હું પાછો શેઠાણીને ત્યાં આવ્યો. એટલે તે બાળક વિનયપૂર્વક બોલ્યો, મામા ! મ્હને ઓળખ્યો કે નહીં ? સમયસાગરસૂરિએ વાસિત લોજનનું વૃત્તાંત પૃથ્થવા જેની પાસે તમને મોકલ્યા હતા તેજ હું માતંગ છું. ત્યારે તમે મહારી પાસે આવ્યા તે સમયે તમને સાધર્મિક જાણી લોજનદાન આપવાથી તેમજ પૂર્વ કર્મના પ્રભાવથી અને પૂર્વે મનુષ્યાયુષ બાધેલું હોવાથી કોલેરાના રોગથી મરીને ચલી હું ઉત્પન્ન થયો છું, વળી જેનો—તમે દ્રવ્ય આપીને મૃત્યુ મુખમાંથી બચાવ કર્યો તે, ધનસાર શ્રેષ્ઠો મરી ને માતંગીને ત્યાં જન્મ્યો છે. કારણકે તેણે કંઈ પણ નવીન પુણ્ય ઉપાર્જન ન કર્યું અને પૂર્વોપાર્જિત પુણ્યનો લોભ્ય કાળ આવી રહ્યો તેથી તેની આ સ્થિતિ આવી. માટે હે માતુલ ! ધર્મ કાર્યમાં તમને પ્રમાદિ જોઈ તમ્હારી માતાએ હંમેશાં ઉપદેશ આપ્યો કે પુત્ર ! વાસિત લોજન કરવાથી તું દુઃખી થઈશ. તેમજ સૂરિએ પણ ધનસારની પ્રતીતિથી બાધ થશે એમ જાણી તમને ચલી મોકલ્યા. માટે હે મામા ! જેમ ધનસાર શ્રેષ્ઠ વાસિત પુણ્યભોગવવાથી

હુઃખી થયો. તેમ તમે પણ જો ધર્મમાં પ્રમાદિ થઈ વાસિત પુણ્ય લોગવશે અને નવીન પુણ્ય નહીં મેળવો તો જહુ હુઃખી થશે. આ પ્રમાણે સાંભળી મહને જહુ જ આશ્ચર્ય લાગ્યું, શું તત્કાલ જન્મેલો બાળક આ પ્રમાણે બોલી શકે ખરે ? શું આ તે સત્ય કે અસત્ય ? આ બાળક કેઈ અતિથય જ્ઞાની મહાત્માને પૂછ્યા શિવાય સમજાય તેમ નથી, એમ વિચાર કરી હું બેઠો હતો તે દલામાં તે જ સમયસાગરસૂરીશ્વર ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે એમ લોક પરંપરાથી સાંભળ્યું, તેથી તરત જ તેમની પાસે જઈ પ્રદક્ષિણા પૂર્વક વંદન કરી પૂર્વોક્ત વૃત્તાંત પૂછ્યું.

પુણ્યનો પ્રભાવ. સૂરીશ્વર—ભદ્ર ! તારા ભાણેજે જે વાત કહી તે સર્વ સત્ય છે.

શ્રેષ્ઠીમુત—સદગુરુ ! માતાંગે એવું શું પુણ્ય ઉપાર્જન કર્યું હતું કે જેથી તે મરીને ચાર કોટી ધનનો અધિપતિ થયો ?

સૂરીશ્વર—મહાશય ! તું જ્યારે તેની પાસે ગયો ત્યારે તે માતાંગે ચાર રૂપીયા ખરચીને જહુ શુદ્ધભાવથી સાધર્મિક બુદ્ધિએ ત્હને લોજન આપ્યું તેના પ્રભાવથી ચાર રૂપીઆના બદલે ચાર કોટી ધનનો તે અધિપતિ થયો.

દ્વિતીય શ્રેષ્ઠીમુત—ભગવન્ ? તે બાળકને જન્મેયો કે તરત જ બોલવાની શક્તિ આવી આવી ?

સૂરીશ્વર—જે દિવસે તું માતાંગની પાસે ગયો, તેજ દિવસના પ્રથમ પ્રહરમાં તેને કોલેરાનો રોગ લાગુ પડ્યો, તેથી તે ગભરાઈ ગયો અને સિદ્ધ એટલું સ્મરણ કર્યું કે તરત જ તે ત્યાં આબ્યો, એટલે માતાંગ બોલ્યો, મહને વિસૂચિકાનો રોગ લાગુ પડ્યો છે તો શું હાલમાં મારો દેહાન્ત થવાનો છે ?

એટલે—હા ! તમારું મરણ આ સમયે થશે.

માતંગ—હું મરીને ક્યી યોનિમાં ક્યાં ઉત્પન્ન થઈશ ?

ચેટકે પણ અવધિ જ્ઞાનનો સમ્યક્ રીતે ઉપયોગ કરી કહ્યું કે અહીંથી કાળ કરી તું ધનસાર શેઠનો પુત્ર થઈશ.

માતંગ—જ્ઞાનથી સમયસાગરસૂરીશ્વર સર્વ હકીકત જાણતા હતા છતાં વાસિત લોજનનો વૃત્તાંત પૂછવા માટે તે શ્રેષ્ઠીસુતને મહારી પાસે મોકલવાનું શું કારણ ?

ચેટક—એને અહીં મોકલવાથી જ બોધ થશે એમ સૂરિ મહારાજ જાણતા હતા, તેથી તેને અહીં મોકલ્યો. વળી તે બોધ જ્યારે તું ધનસાર શેઠને ત્યાં જન્મીશ કે તરત જ તારા મુખમાં પ્રવેશ કરી હું બોલીશ ત્યારે તહેને થશે, એ પ્રમાણે કહી ચેટક પોતાના સ્થાનમાં ગયો.

હવે તે બાલકના જન્મ સમયે પોતાનો અવસર જાણી ચેટકે

બાળકના મુખમાં પ્રવેશ કરી આ પ્રમાણે

ચેટક પ્રવેશ. કહ્યું તેમાં કંઈ આશ્ચર્ય માનવા જેવું નથી.

આ સર્વ વૃત્તાંત સાંભળી સંસાર વાસથી

ઉદ્વિગ્ન થઈ શ્રેષ્ઠી સુત બોલ્યો, લગવન્ ! નવીન પુણ્ય મેળવવા

માટે મહને દીક્ષા વૃત્ત આપો, સૂરીશ્વરે પણ યોગ્યતા જાણી

મહને દીક્ષા આપી, ત્યારબાદ એકાદશ અંગનો અભ્યાસ કરી

અનુક્રમે ગીતાર્થ થઈ વિહાર કરતો બહુ વર્ષે પુનઃ શુભાકપુર

નગરમાં આવ્યો. ત્યાં મહારો ભાણેજ મહને વાંદવા માટે આવ્યો,

મહે પણ ધર્મ લાલ આપી તેની આગળ ધર્મ દેશનાનો પ્રારંભ

કર્યો. હે ભવ્ય ? આ સંસાર સર્વથા અસાર તેમજ સર્વ દુઃખોનું

સ્થાન છે, છતાં તું ધાર્મિક વિષયમાં નિરૂઢમી થઈ પ્રમાદ કેમ

સેવે છે ? શું અહીં ચાર ગતિ પૈકીમાં કોઈ પણ સ્થલે તહે

સ્વસ્થતા જોઈ છે ? કિંવા યમરાજ પાસેથી તહેને અભયદાન

મળેલું છે ? અથવા તેજીકાઈ દેવરાજાસુવનાતરફથી અજરામર પછાનું વરદાન મેળવ્યું છે ? યાતો મણિમંત્ર ઓપધિ વિગેરેનું કોઈ અદ્ભુત બળ પ્રાપ્ત કર્યું છે ? વળી જરા રાક્ષસી સ્મૃતિ તથા વીર્ય વિગેરેનો બલાતકારે નાશ કરી સમગ્ર લોકોને વિલક્ષણ બનાવે છે તે શું તું નથી જાણતો ? માટે હે ભદ્ર ! જન્મ-મરણનું દુઃખ ટાળી જો સિદ્ધિ વધુ વરવાની ઇચ્છા હોય તો સર્વથા પ્રમાદનો ત્યાગ કરી અવશ્ય યતિ ધર્મ આચરવામાં ઉદ્યુક્ત થા.

આ પ્રમાણે મુનિ મહારાજનાં વચનામૃતનું પાન કરી પ્રથમ વચમાં જ તે દીક્ષા લઈ યથા વિધિ ચિર-જયમુંદર અને જયમુંદરી. કંડી સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં હું પણ પ્રથમ ઉત્પન્ન થયો હતો. રાજન ! જેવી રીતે છનધર્મથી મ્હને સ્વર્ગ સુખ મળ્યું તે પ્રમાણે આર્પણે સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. તે સાંભળી પોતાની સ્ત્રી સહિત સંગ્રામ શૂરરાજાએ તે દેવ પાસે સમ્યક્ત્વ સહિત બાર પ્રકારનો શ્રાવક ધર્મ વિનયપૂર્વક શ્રદ્ધા કર્યો. ત્યારબાદ તે બન્ને દેવો પોતાનું કાર્ય સિદ્ધ કરી સૌધર્મ કંડપમાં ગયા. પુનઃ કુલદેવી — હે સમરસિંહ ! અનુક્રમે કેટલોક સમય વ્યતીત થયા બાદ ત્યાંથી અધીને અંદ્રલેખા દેવીની કુખે બન્ને દેવો એક સાથે ઉત્પન્ન થયા, ગર્ભનો સમય પૂર્ણ થવાથી રાણીને પુત્ર તથા પુત્રીનું જોડણું જન્મ્યું. રાજાએ બાર દિવસ સુધી સર્વત્ર વધામણાં કરાવ્યાં, ઉચિત સમયે પુત્રનું નામ જયમુંદર અને પુત્રીનું નામ જયમુંદરી પાડ્યું, બન્ને ભાઈ બહેન ઇચ્છાનુસાર વિવિધ ક્રીડા વિલાસના મુખથી શારીરિક સંપત્તિ મેળવી આઠ વર્ષનાં થયાં, એટલે રાજાએ સકલ ઠલાઓના અભ્યાસ માટે તેમને લેખાચાર્યની પાસે મૂક્યાં. તેઓએ પણ અનુક્રમે વિધિપૂર્વક સમગ્ર ઠલાઓમાં નિપુણતા મેળવી.

એક દિવસે જયસુંદરી સમાન વયની પોતાની સખીઓ સાથે ઉદ્યાનમાં જીનેંદ્ર લગવાનના મંદિરે કિંનરનું આગમન. દર્શન કરવા ગઈ. ત્યાં વિધિ સહિત લગવાનને વંદન કરી વીણા વગાડવાની શરૂઆત કરી તેટલામાં આકાશ માર્ગે સ્વેછાચારી કોઈ એક કિંનરનું જોડણું વિમાનમાં બેસી જતું હતું, તેવામાં આ મનોહર નાદ તેના સાંભળવામાં આવ્યો, તેથી આકાશગમન બંધ કરી કૌતુકને લીધે સ્ત્રીસહિત તે કિંનર નાદના અનુસારે જયસુંદરીની પાસે આવ્યો. જયસુંદરીએ પણ સ્વાગત વચન વિગેરેથી ઉચિત સત્કાર કર્યો, આ પ્રમાણે તેનો વિવેક જોઈ બહુ આનંદ માનતો સ્ત્રી સહિત કિંનર યોગ્યાસને બેઠો અને પોતાને આવવાનું કારણ પણ તેણે જણાવ્યું, ત્યારબાદ જયસુંદરીએ તેની આગળ વીણાવાદનમાં પોતાનું કુશલપણ બતાવ્યું, પછી તેણીએ તેઓને બહુ માન પૂર્વક પૂછ્યું, આપ કઈ કલામાં કુશળતા ધરાવો છો ? તેઓએ જવાબમાં જણાવ્યું, અમે ગીત કલા સારી રીતે જાણીએ છીએ. જયસુંદરી બોલી કૃપા કરી આપની ગીત કલા મૂંઢને બતાવો. ત્યારબાદ તે કિંનર મિથુને કોયલના નાદ સમાન મૃદુ અને મધુર સ્વરથી જયસુંદરીના શ્રવણપુટમાં અમૃતપાન સમાન ગાયનનો આલાપ કર્યો. ત્યારપછી અનુકૂળતા સાથે સુંદર પદોથી અતિ રમણીય અને બહુ મધુર રાગ જેમાં ઊછળી રહ્યા છે એવું એક સુંદર ગાયન પોતાની પ્રિયા સાથે કિંનરે ગાયું, અને તે ગીતની અંદર વિન્નિત થએલા પ્રકૃષ્ટ નેત્રવાળા તે કિંનરે કોઈ અદ્ભુત પ્રકારના તમારાજ ગુણો તે પ્રમાણે ગાયા કે જેના શ્રવણ માત્રથી તેજ વખતે જયસુંદરી કામદેવના તીક્ષ્ણ બાણરૂપી વૃષ્ટિને આધીન થઈ. અને તેજ વખતે નેત્ર કુપમાથી નીકળતા અશ્રવવાહને

નહીં સહન કરવાથી મૂર્છિત થઇ પૃથ્વીપર પડી, તેથી સંજ્ઞાંત થઈ કેટલીક તેની સખીઓ તેનું હૃદય ચોળવા લાગી, કેટલીક તો પંખાઓથી પવન નાખવા લાગી. વળી કેટલીક શ્રીખંડ ચંદન-નો રસ છાંટવા લાગી, એ પ્રમાણે કેટલાક શીતોપચાર કરવાથી સ્વ-જન વર્ગની દયાને લીધે જેમ પુનઃ તે ચંદ્રવદના સચેતન થઈ બેઠી હતી તેટલામાં ત્યાં જીનેંદ્ર લગવાનેના દર્શન માટે બહુ વિદ્યા-ધરો આવ્યા. તેમાં ઊત્તર શ્રેણી પતિનો પુત્ર કનકચૂડ પણ આવ્યો હતો. તે જયમુંદરીને આવી અવસ્થામાં જોઈ તત્કાલ કામચઢથી મજામુત પકડાવે. બહુ શું કહેવું ? એકદમ રહેના શરીરે એટલો દાહજ્વર લસાર્થ ગયો કે જેથી હારનાં મોતી પણ ધાણીની માફક અનેક પ્રકારે ફુટવા લાગ્યાં.

જયમુંદરીને પણ તેની સખીઓ મહાકળે ત્યાંથી ઊપાડીને તેના પિતાને ત્યાં લઈ ગઇ. ત્યાં પણ તે જયમુંદરીની તમારૂંજ ધ્યાન કરતી રસ પાન કરતી મૂરછી. નથી, શબ્દ સાંભળતી નથી, કોઇ પણ તેજસ્વી પદાર્થ નિરીક્ષણ કરવામાં તેનાં નેત્રો ઢોરાતાં નથી, તેમજ સ્પર્શજ્ઞાનથી વિમૂઢ થઇ છે, અર્થાત્ પંચેન્દ્રિયના વિષય મુખમાં તે રૂચિ ધરાવતી નથી. માત્ર તગ્હા રૂંજ ચિંતન કરે છે. એટલામાં સંઆમશૂર રાજા પાસે કનકચૂડના પિતાએ મોટલેલો મધુકર નામે દૂત આવ્યો. અવ્યાગત જનોની સેવા કરવામાં બહુ કુશળ હોવાથી રાજાએ સત્કારપૂર્વક વિશાલ અને મુંદર મુવર્ધમય આસન તેને આપ્યું. દત્ત પણ નમસ્કાર કરી આસન પર બેઠો. પછી તે બ્રાહ્મણો, રાજધિરાજ ! કનકચૂડના પિતાએ આપને કહેવરાવ્યું છે કે તગ્હારી જયમુંદરી કન્યા કનકચૂડ વંદે પરણાવે.

નરેન્દ્ર—મધુકર ! રાજા અને રામદેવ સમાન આ બન્નેના

સંબંધને કોણ ન વખાણે ? પરંતુ આ બાબતમાં કન્યાની માતા પ્રમાણભૂત ગણાય છે. એમ કહી તેનો સત્કાર કરી રાજાએ તેને વિદાય કર્યો. પછી ચંદ્રલેખાને સઘળો વૃત્તાંત રાજાએ નિવેદન કર્યો. ઠીક છે હું પુત્રીને પૂછી જોઈશ ! એમ કહી ચંદ્રલેખા તરતજ ત્યાંથી ઊઠી જયસુંદરીની પાસે આવી.

કીડા કમલનો ત્યાગ કરી મહા શોકને લીધે લમણે હાથ દઈ બેઠેલી અને અશ્રુધારાના પ્રહારથી કંચંદ્રલેખાનો પ્રશ્ન. પતા સ્તન મંડલને ધારણ કરતી જયસુંદરીને જોઈ ચંદ્રલેખા બહુ રોડે દર્શાવી મૂક અને મધુર આલાપ પૂર્વક પૂછવા લાગી, પુત્રી ! આવી અવસ્થા થાથી થઈ, તેનું કારણ ખુદી રીતે જણાવ ! તારાં સર્વ કાર્યોની ચિંતા મહારા આધીન છે તો હવે તારે ખેદ કરવાનું શું કારણ ? સમસ્ત ભુવનત્રયમાં એવું કોઈ પણ કાર્ય નથી કે જે મહારાથી ન થઈ શકે, કારણકે સમસ્ત વસ્તુ મહારા હસ્તમાં હોય તેવી રીતે મહેને લાગે છે.

એમ બહુ આગ્રહપૂર્વક પૂછ્યું, તો પણ જયસુંદરીએ બીલકુલ જવાબ આપ્યો નહીં, ત્યારબાદ ચંદ્રલેખાએ કહ્યું, પુત્રી ! કનકચૂડના માટે તેના પિતાએ મોકલેલો હત તારી માગણી કરવા આપ્યો છે. આ વાત સાંભળી બહુ નિઃશ્વાસ નાખતી ફરીથી પણ મૂર્છિત થઈ તે કન્યા જમીનપર પડી ગઈ.

ત્યાર બાદ તેની સખી વિભ્રમલેખાએ રાણીને જણાવ્યું કે આ કુમારીએ જીનમંદિરમાં કિંનરના જોડે

સખી વચન. લાએ ગાયેલા શ્રી સમરસિંહ રાજાના ગુણ સાંભળ્યા તેથી કુમારી તેના ઉપર આસક્તિ

થઈ આ દશા બોગવે છે, માટે જેમ બને તેમ તેની સાથે કુમારીનો જલદી સમાગમ થાય તેવા ઉપાય કરે. એમ સાંભળી રા

હીએ તે વાત પોતાના સ્વામીને જણાવી. રાજાએ પણ મધુકરને બોલાવી યથાસ્થિત વૃત્તાન્ત જણાવ્યું, તે સાંભળી મધુકર ઉદ્ધતાઈ ભરેલાં વચનો બોલવા લાગ્યો. રાજા ! આ કન્યા બીજા કેાઈ રાજાને પરણાવશે તો જરૂર તમારું તથા કન્યાનું અમંગલ થશે, માટે વેલાસર સમજીને આ કન્યા કનકચૂડને આપો, નહીં તો યુદ્ધ કરવા તૈયાર થાઓ. કારણકે પ્રભાતકાલમાં શ્રી કનકચૂડ ખેચર બલાત્કારે પણ આ કુમારીને પરણવા જરૂર આવશે, અને કન્યા લીધા શિવાય તે શાંત થશે નહીં, એમ કહી તે અભિમાની રૂતરીસાઈને ત્યાંથી નીકળ્યો. અને કનકચૂડ તથા તેના પિતાની આગળ વિગતવાર સર્વ વૃત્તાંત પ્રગટ કર્યું, તે સાંભળી કનકચૂડ સહિત તેના પિતાએ યુદ્ધની તૈયારી કરી પ્રયાણ ભેરી વગડાવી.

તે સમયે સંશ્રામશૂર રાજાએ બહુ ભક્તિપૂર્વક મ્હારી આરાધના કરી, હું તેમની કુલદેવી હોવાથી કુલદેવી અને રૂપાંતર કરી ત્યાં પ્રગટ થઈ, રાજાએ મ્હારી જયમુદરીનો આગળ વિનય પૂર્વક વિનંતિ કરી કે, હે વિવાહ મહોત્સવ. દેવિ ! જેમ બને તેમ વિદ્યાધરના સૈન્યનો પરાજય કરી સમરસિંહ રાજા નિર્વિઘ્નપણે કુમારીને પરણે તેવી રીતે જલદી આ કાર્ય સિદ્ધ કરો. આ પ્રમાણે તેમનું વચન અંગીકાર કરી હું આપની પાસે આવી છું, મ્હારે અહીં આવવાનું કારણ માત્ર આટલુંજ છે. રાજા ! હવે વિલંબ કરવાની જરૂર નથી. સૈન્ય સહિત પ્રયાણની તૈયારી કરો. આટલી મ્હારી રનેહપૂર્વક વિનંતિ છે. એ પ્રમાણે સાંભળી સમરસિંહ રાજા પણ તત્કાલ ચતુરંગ સેના સહિત દેવીના પ્રભાવથી આકાશ માર્ગે પ્રયાણ કરતો દાણમાત્રમાં રતનસાર નગરની બહાર જઈ પહોંચ્યો. એટલામાં પોતાના જુગ બલના ગર્વથી યુદ્ધની ઇચ્છાવાળો કનકચૂડ ખેચર પણ પોતાના પિતા સહિત

સૈન્ય સાથે ત્યાં આવ્યો. અનેક શસ્ત્ર તેમજ અસ્રોથી વિરાજીત બક્તર પહેરી તૈયાર થયેલા બંનેના સૈનિકો પરસ્પર બાણ વૃષ્ટિ કરવા લાગ્યા. તેટલામાં કુલદેવીએ પોતાની માયાના પ્રભાવથી કનકચૂડ ખેચરતું મસ્તક યુદ્ધભૂમિ પર પડેલું તેના સૈનિકોને બતાવ્યું. તે જોઈ તેનું અઘળું સૈન્ય પોતાને નિર્નાયક જાણી બહુ દૂર નાશી ગયું. ત્યાર બાદ સૈન્ય રહિત એકાકી કનકચૂડ પણ લયલીત થઈ ત્યાંથી પલાયન થઈ ગયો. તેથી ત્યાં પણ સર્વત્ર શાંતિ ફેલાઈ અને સર્વે નિશ્ચિંત થયા. ત્યાર બાદ સંત્રામશૂર રાજાએ મહોટા મહોત્સવ પૂર્વક ઉત્તમ મુહૂર્તમાં સમરસિંહ નૃપ સાથે પ્રથમ આપેલી જયસુંદરીનો લગ્ન મહોત્સવ કર્યો.

ત્યાર બાદ જયસુંદરી સહિત સમરસિંહ રાજા પોતાના નગરમાં આવ્યો અને લોકોને આશ્ચર્યજનક અદ્ભુત વિષય સુખ ભોગવવા લાગ્યો.

એક દિવસે જયસુંદરી લગલગ સવારના ચાર વાગતાના સમયે સુખ શય્યામાં આનંદથી સુતી હતી સ્વપ્ન દર્શન. તેટલામાં તેને આ પ્રમાણે સ્વપ્ન આવ્યું કે દિવ્ય અલંકારોથી વિભૂષિત અને ઊજ્જ્વલ દિવ્ય વસ્ત્રોની કાંતિથી અંધકારને દૂર કરતા એક લબ્ધ પુરુષને પોતાના હસ્તમાં અમૂલ્ય રત્ન આપી જતાં જોયો. આવું સ્વપ્ન જોઈ તે એકદમ બચત્ થઈ અને આશ્ચર્યથી ચક્રિત બની તોણીએ પોતાના સ્વામીને નિવેદન કર્યું.

રાજા—દેવિ! આ સ્વપ્નના પ્રભાવથી જરૂર તારે પુત્ર થશે. આ પતિવચન. પ્રમાણે પતિનું વાક્ય સાંભળી પ્રકુલ થયાં છે નેત્રો જેનાં, અને બહુ હર્ષથી રોમાંચરૂપી કંચુકને ધારણ કરતી જયસુંદરી બોલી. સ્વામિન્! આપનું વચન સત્ય થાઓ, એમ કહી પતિનું વચન બહુ માનપૂર્વક સ્વીકાર્યું.

ત્યારબાદ જ્યમુંદરી ધર્મ કાર્યમાં વિશેષ પ્રકારે પ્રવૃત્તિ કરવા લાગી, તેથી મુખવૈભવ પણ દિવસે નંદિયેણુકુમાર. દિવસે બહુ વધવા લાગ્યા. તેમજ ગર્ભના પ્રભાવથી શારીરિક સૌભાગ્ય બહુ ખીલવા લાગ્યું. અને નિરૂપમ ગૌરવતાથી અલંકૃત એવા સ્તન મંડલની શોભાને દબાવી દેછ તેના બિહરની લક્ષ્મી પ્રતિદિવસે ઈર્ષ્યા સહિત પુષ્ટ થવા લાગી. ગર્ભમાં રહેલા પુત્રને જોવાના કુતૂહલથી બિલ્સુક થયા હોય ને શું! તેમદયા, દાન અને છતોદ્રિયત્વાદિ ગુણોએ તેના હૃદયમાં વિશેષતાએ નિવાસ કર્યો. ગર્ભાધાન વિગેરેના યોગ્ય સમયે મહોત્સવો થવા લાગ્યા. અને પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે સર્વ દોહલાઓ પણ પૂર્ણ થયા. અનુક્રમે ગર્ભના દિવસો પૂર્ણ થયા. શરીરની કાંતિથી સૂતિદાનવનમાં ચારે તરફ પ્રકાશને વિસ્તારતો અને માતાનું મુખકમલ પ્રકુલ થયું છે તેણે એવા પુત્રને નવીન સૂર્યને જેમ પૂર્વદિશા તેમ પ્રસન્ન મુખવાળો જ્યમુંદરીએ પ્રગટ કર્યો, કે તરતજ ઉતાવળને લીધે સાધારણ વાતો પહેરી એક દાસીએ સમરસિંહ રાજાને હર્ષપૂર્વક પુત્રજન્મની વધામણી આપી. પુત્રનો જન્મ સાંભળી બહુ ખુશી થઈ રાજાએ દારિદ્ર્યશયક ધણી ધન સંપત્તિ આપી દાસીને વિદાય કરી. ત્યારબાદ સમરસિંહરાજાએ પોતાના વૈભવ તથા મહિમાના પ્રમાણમાં ધણી મુંદર વધાઈએ તેમજ બહુ ઠાઠથી મહોત્સવ શરૂ કરાવ્યો. અને તે મહોત્સવ પૂર્ણ થયા બાદ માસાન્તે નંદિયેણુ એ પ્રમાણે તેનું નામ પાડયું.

તેલાજયમ સ્તનપાન વિગેરે સેવામાં તૈયાર રહેતી યંચ

ધાવખાતાઓથી નિરંતર પાલન કરાવે

યુવાવસ્થા. નંદિયેણુકુમાર માતાપિતાના મન્યરક્ષની

ઈર્ષ્યને લીધે જેમ પ્રતિદિન વૃદ્ધિ પામવા

લાગ્યો. અને મુખકમલમાં જાત્ર કરતી સરસ્વતી વટે કોઈ પૂર્વક

ઊચ્ચાર કરતા કુમારની સૂક્ષ્મ દંતપંક્તિ મુક્તાહારની માફક દીપવા લાગી, તેમજ અતિ કોમલ બહુ સ્નિગ્ધતાથી ભરેલા, તમાલપત્ર સમાન શ્યામ કાંતિવાળા અને જમરાકાર જેવી લટોથી સુશોભિત કેશકલાપ મસ્તક રૂપી કમલપર ફરકવા લાગ્યો. ત્યારબાદ ઈચ્છાપૂર્વક કીડા વિલાસના મુખથી શારીરિક પુષ્ટિને ધારણ કરતો કુમાર અનુક્રમે આઠ વર્ષનો થયો, તે જોઈ પિતાના હર્ષનો તો પારજ રહ્યો નહીં. ત્યારબાદ વિદ્યાભ્યાસનો સમય જાણી રાત્રીએ તેને કલાચાર્ય પાસે વિધિપૂર્વક ભણવા માટે મૂક્યો. અદ્ભુત બુદ્ધિપ્રભાવ, સદ્ગુણની ભક્તિ તેમજ નિરંતર ઊદ્યમ કરવાથી નંદિષેણકુમાર થોડા સમયમાં શાસ્ત્રોમાં પાર ગામી થયો. પોતાના ચરણકમલથી પૃથ્વીતલને પવિત્ર કરતો અને સર્વ અંગોને દીપાવવામાં સ્વાભાવિક આભરણુ સમાન યૌવન લક્ષ્મીને શોભાવવા લાગ્યો. મુખકમલની તીવ્ર સુગંધમાં લુપ્થ થઈ લીન થએલી જાણે જમર પંક્તિ હોય ને શું ? તેમ તેના બન્ને ગંડસ્થળપર સૂક્ષ્મ અને સ્નિગ્ધ રોમરાણુ વિલાસ કરવા લાગી. અંદર રહેલા અશેષ ગુણોથી પ્રેરાયેલું હોય ને શું ? તેમ સુવર્ણ શિલા સમાન વિશાલ અને અતિ ઊન્નત વક્ત્રસ્થલને વહન કરવા લાગ્યો.

ત્યારબાદ સ્વયંવર માટે આવેલી મુખ્ય રાત્રીઓની અનેક કન્યાઓ સાથે સમરસિંહ રાત્રીએ નંદિ-
લગ્નમહોત્સવ. પેણુને મહોત્સવપૂર્વક ઘણા ઊમંગથી પર-
 ણાવ્યો, લગ્નોત્સવપૂર્ણ થયા બાદ કુમાર
 પણ કોઈક સમયે બહુ શીઘ્રગતિના વેગથી સંપાદન કરેલા
 ઊજવલ યશને બહાર પ્રગટ કરી લોકોને બતાવતો હોયને શું ?
 તેમ સ્વચ્છ શ્રીણુના ગોટાઓથી આચ્છાદિત મુખવાળા દુર્દાંત
 અશ્વો ખેલાવે છે. કદાચિત્ ગાયનરસમાં લુપ્થ થઈ બહુ હાવ-

બાવથી મનોહર સુંદર વિલાસવાળું વારાંગનાઓનું નૃત્ય જુઓ છે. કદાચિત્ નખોની કાંતિના મિખવડે દારિદ્રને જલાંજલિ આપતો હોયને શું? તેમ પોતાના હસ્તથી યાચક વર્ગને દાન આપે છે. કદાચિત્ બહારથી મોતીઓની અને અંદરથી પોતાના શુદ્ધોની માળાવડે સુકવિઓનાં હૃદય વિભૂષિત કરે છે. આ પ્રમાણે કેટલોક સમય વ્યતીત થયા બાદ સમરસિંહ રાજાએ નાંદિપેશુકુમારને મ્હોટી વિભૂતિ સાથે પોતાની રાજ્યગાદીએ સ્થાપન કર્યો. અને પોતે પણ શ્રાવકની અગીયાર પ્રતિમાઓ અંગીકાર કરી તેમજ તેમનું વિધિપૂર્વક પાલન કરી અનુક્રમે મુનિધર્મર્મા ધુરંધર થયા. સર્વત્ર પ્રતિબંધ રહિત વિહાર કરતા છટ્ટ અઠ્ઠમ વિગેરે જિમ તપશ્ચર્યા કરી અતે અનશન વ્રત પાળી લાંતક કંડપમાં દેવ થયા.

હવે નાંદિપેશુ રાજા સમસ્ત વૈરિ વર્ગને નિર્મૂલ કરી સમસ્ત કિલ્લાઓ પોતાને સ્વાધીન કરી રાજ્ય રાજવૈભવ. પાલન કરે છે. સુકૃટમણિઓની કાંતિરૂપ મંજરીના મિખવડે રચિ છે પુષ્પાંજલિઓ

જેમણે એવા મહાન્ રાજાઓના મસ્તકોપર જેની આજ્ઞાસ્પી લક્ષ્મી નિરંતર વાસ કરવા લાગી. ચંદ્ર સમાન વદનવાળી અને માનસને વિષે સ્ફુરણાયમાન રાજહંસીસમાન સર્વ અંતાપુરમાં પ્રધાનપદ લોગવતી શશીપ્રભા નામે તેને મુખ્ય રાણી હતી. ચિરકાલ સંચિત પુણ્યને અનુસારે શશીપ્રભા સાથે વિષયમુખ્ય લોગવતાં નાંદિપેશુ નરેન્દ્રનો કેટલોક સમય પ્રસાર થયો. ત્યારબાદ કુલદેવતા વિગેરેની સેંકડો માનતાઓ કરવાથી કેટલેક સમયે રાણીને એક પુત્ર થયો. તેનું ધનકુમાર નામ પાડયું. અનુક્રમે ચોથા જિમ્મરનો થયો. એટલે કલાબ્યાસ માટે રાજાએ

મહોત્સવપૂર્વક કલાચાર્યની પાસે મૂકયો. ગુરૂપણુ તેની તીવ્રણુદિ,
વિનય અને ઉચ્ચ જોઈ બહુ પ્રસન્ન થયા, સ્વદેષ સમયમાં
ગુરૂપાત્રી ધનકુમારે સર્વ કલાઓમાં નિપુણતા મેળવી. જેવી
રીતે મહાગુરૂનાં શિષ્યા વગન તેના મનને આનંદ આપતાં હતાં
તે પ્રમાણે ' જ્ય મેળવ, તીર્થ આયુષ્માન્ થા, આનંદ ભોગવ '
વિશેષે મનુનિ વાક્યોથી તે આનંદ માનતો નહોતો.

એક દિવસે પોતાના અધ્યાપકની સાથે ધનકુમાર નરેન્દ્રને
વાંદન કરવા ગયો. પિતાના ચરણકમલમાં
ધનકુમાર. નમન કરી ઉચિત સ્થાને સુખાસનપર
બેઠો. પુત્રનું વિનયાદિક સૌભાગ્ય જોઈ
માતા બહુ ખુશી થઈ બોલ્યો, વત્સ ! નીતિશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે
ત્યાંસુખી પિતાનો સત્ત્વ કાર્યબાર વડન કરવામાં ધુરંધર પુત્ર
ન થયે. હવે ત્યાંસુખીજ સત્ત્વોએ પ્રજા પાલન કરવું જોઈએ,
આટે હે રુદ્ર ! વિદ્યોગ સદિત હાલ તું ધનુ સમયથી મહારા
હસ્તમાં સેદેલી આ સત્ત્વ લક્ષ્મીને પોતાના હસ્તથી વળ
ખેવડમાં આપણુ કરી સુખી કર, અને હવે મહાર્ગ હૃદય નિદિ
સરુને સુવર આલિંગન કરવા માટે બહુ સચિત થવું છે, તેથી
સંવસર મહાભયમાં મેલવાની મહેને નિઃશંક થઈ તુ સમનિ
સ્વાર આ પ્રસન્ન પિતાનું વચન સાંભળી ધનકુમારના કંઠે
દોષર્પણ થયે અને મહામહ સ્વરે વિનનિ કરવા લાગ્યો. હ વત્સ !
આજને તેનું કેટલેક કારણ આપેલું. હવે તેમ રૂ. જોઈ ત્યાં
તે વત્સ હાલનાં આજ દુરંધર સર્વમાં મહેને આપાટે જો. જો
વત્સ હે વત્સ ! મેનિદે હે કલા નંદુ / એમ કહે જો. આ
પ્રત્યક્ષે તે સવાનરની જગતવાસિ, ક્રિયાન મારવ પદુ ને વત્સ
સર્વે, તેવજ સમનન કરીને મહા મહાવત્સ મહાન આનંદ ને
મ વત્સ હે વત્સ ! મેનિદે હે કલા નંદુ / એમ કહે જો.

નિપુણતા બતાવે છે. વગી હે પિતાજી ! આ ભુવનમંડલમાં એવો કોઈપણ બલવાન નથી કે જે આપની જૂઠ્ઠાના વિલાસનો અંશ માત્ર પણ અનાદર કરી શકે ? હાલમાં પણ સમસ્ત શ્રેષ્ઠ વસ્તુઓના સંગ્રહથી ભરપૂર આપના ભંડાર પણ કુમેરના ભંડારનો તિરસ્કાર કરે છે, તેમજ હે તાત ! મહા રણસંઘામ ખેલવામાં કોઈપણ અદ્ભુત આપનો ઉદય શોભે છે કે જેને સહન કરવામાં ઇશ પણ સમર્થ નથી. માટે મ્હારી ઉપર કૃપા કરી ચિરકાલ પાળેલા આ રાજ્યનું હાલમાં આપ પાલન કરો અને આગળ ઉપર ધર્મ કરતાં આપને હું વિનં ભૂત યર્થશ નહીં. એ પ્રમાણે ધનકુમારની પ્રાર્થના સ્વીકારી નંદિયેણુ રાજા ધર્મકાર્યમાં દૃઢ તરણુદ્ધિ રાખીને ફરીથી પણ રાજ્ય શાસન કરવા લાગ્યા.

જેમ બાદ્ય યનુઓ સમગ્રસામગ્રી રહિત એવા પુરુષોએ વશ કરી શકાતા નથી તેમ આંતરિક ક્રોધાદિક ઇંદ્રિયોની શીથિ- યનુઓ પણ છૂતવા મુશ્કેલ છે. વગી આંતરિક યનુઓનો નિગ્રહ કરવાની સામગ્રીમાં પ્રથમ સમસ્ત ઇંદ્રિયોનું સ્વસ્થપણ હોવું જોઈએ. પરંતુ જરા રૂપી પિશાચીના ભયથી તેઓમાં અંચળતા આવી જાય છે. જેથી તેમની પટ્ટતા દૂર થાય છે. એટલે તેઓની વૃત્તિ પલટાઈ જવાથી વસ્તુનું યથાર્થ સ્વરૂપ તેઓ જાણી શકતી નથી. માટે ત્યાંમુખી ઇંદ્રિયોનું સ્વસ્થપણ, આયુષ્ય તથા બલ વિદ્યમાન હોય ત્યાંમુખી મ્હારે ધર્મ સાધન કરવું ઉચિત છે. સિદ્ધાન્તમાં કહ્યું છે કે—“ જરારૂપી રાક્ષસી સમસ્ત અંગોને ગ્રહણ ન કરે, અને રોગરૂપી નિર્દય સર્પ ઉગ્ર દંશ ન કરે તેટલામાં રે છવ ! ધર્મારાધનમાં ઉત્કૃષ્ટતા, તેમજ આત્મહિત કરવામાં સાવધાન થા, કારણ કે આજે વા કાલે આ ક્ષત્રી કુન્દ્રીયાનો ત્યાગ કરી અવશ્ય ત્હારે પ્રયાણ કરવું પડશે, ” માટે હે વત્સ ! હવે

આ રાજ્ય સંપત્તિનો તું સ્વીકાર કર, કારણકે ગુરુજનની આજ્ઞા માનવી તેજ કુલીનપુત્રનો ધર્મ છે. આ પ્રમાણે ધર્મપ્રવૃત્તિમાં દૃઢબુદ્ધિવાળો નંદિપેણ રાજા બોધમય વચનોથી ધનકુમારને સમજાવતો હતો તેટલામાં મુખ આગળ જોડેલા કર સંપુટને લીધે જેની દંત કાંતિનો વિકાસ રોકાઈ ગયો છે એવી ઉદ્યાન પાલિકા આવી, નરેન્દ્રને પ્રણામ કરી વિનંતિ કરવા લાગી. “ દેવ ! દેવતાઓનો સમૂહ જેમના ચરણકમલમાં નમન કરે છે અને જેમની સાથે અનેક મુનિઓ વિરાજે છે એવા શ્રી નંદન જીનરાજ મહારાજ મંદિર ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે. ” એ પ્રમાણે સાંભળી ઉદ્યાન પાલિકાને તુષ્ટિ દાન આપી, નહીં ઈચ્છતા એવા પણ ધનકુમારને બલાતકારે રાજ્ય ગાદીએ સ્થાપન કર્યો.

ત્યારબાદ નંદિપેણ રાજા સમગ્ર સામગ્રી સહિત મુનીન્દ્રને

વંદન કરવા ઉદ્યાન તરફ ચાલ્યો, ઉલ્લાસ

મુનિવંદન. પામતા હૃદયમાં શુભ ભાવની ભાવના

ભાવતો તે રાજા ઉદ્યાનમાં ગયો. અને

પાંચ પ્રકારના અભિગમને સાચવી જીનેન્દ્ર ભગવાનના અવગ્રહ

(સ્થાન) માં પ્રવેશ કર્યો. પ્રબલ ભક્તિના ઉલ્લાસને લીધે

રોમાંચિત થઈ ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી પૃથ્વીપર મસ્તક નમાવી

જીનેન્દ્રના ચરણકમલમાં નમસ્કાર કર્યો. ત્યારબાદ અતિ આનં-

દથી પ્રકુલ થયાં છે નેત્ર જેનાં અને મુંદર પરિણામને ધારણ

કરતો તે નરેન્દ્ર પ્રભુની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો. વિનય સહિત

મુરેન્દ્રોના ચુડામણિઓથી સ્નિગ્ધ થયો છે પાદપીઠ જેમનો અને

ચરાચર પ્રાણિઓપર નિષ્કારણ દયાલુ એવા હે જીનેન્દ્ર ભગ-

વાન ! આપને વારંવાર નમસ્કાર. હે ભગવન્ ! આજે હું કૃતાર્થ

થયો, વળી આજે મહારાં ઘણા દિવસનાં પુણ્ય પણ પ્રગટ થયાં,

કારણકે આપના પરમપવિત્ર દર્શનનો હું પાત્ર થયો. હે જીનેન્દ્ર !

આજસુધી મોહ રાજાએ મને છેતર્યો હતો, જેથી મહારામનરૂપી જમરે આપના ચરણકમલમાં વાસ કર્યો નહીં, હે પ્રભો ! ચંદ્ર સમાન આપનું દર્શન થયે છતે અકસ્માત્ ઉદ્ભાસ પામતા સમુદ્રના રત્નરાશિની માફક બહાર નિકળેલાં મહારાં રેમાંચ શોભે છે. હે જગત્પ્રભો ! જિતમરાજ હંસસમાન મહાર્ હૃદયકમલ આપ વડે સનાથ થયે છતે મુને મોક્ષ લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ દુર્લભ કેમ થયે ? અર્થાત્ નહીંજ યાય. વળી હાલમાં મોક્ષ લક્ષ્મી તરફ મહાર્ હૃદય જિત્સાહ ધરાવતું નથી, કારણ કે આપના શુભોમાં બહુ આસક્ત હોવાથી નિરંતર આપના ચરણની ધ્વજા કરે છે. આ પ્રમાણે જીનેંદગી રતુતિ કરી રાજાએ જૂમિપર મસ્તક નમાવી પ્રભુને પ્રણામ કર્યો, ત્યારબાદ નેત્રકમલ જેનાં પ્રકુલ દેખાતાં હતાં તેમજ હૃદય બહુ આનંદથી ઊભરાઈ જતું હતું અને જેનાં નેત્ર જીવંદનમાં હીન થયાં હતાં એવો નદિયેણુ રાજા જે હાથ લેડી જિજિત આસને ગેઠા પોતાના હંતની કાંતિ વડે દિશાઓ રૂપી સ્ત્રીઓના સુખ મંડળને જિજ્વેષ કરતા હોયને શું ? તેમ શ્રીમાન્ નંદન જીનેંદ્રે પણ ધર્મદેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. હો ! હો ! ભવ્ય પુરુષો ! સંસારમાં જમણ કરતા, તેમજ આંતરિક કામાદિ શત્રુઓથી જેઓની ખુદિ નષ્ટ થઈ છે અને દુષ્કર્મના પ્રભાવથી પીડાએલા એવા જીવોને સદાકાલ સર્વ વસ્તુઓ કોઈપણ પ્રકારે પ્રાયઃ મળી શકે છે, પરંતુ ઈચ્છિત પદાર્થ આપવામાં ચિંતા મણિ સમાન મનુષ્ય ભવ મળવો બહુ દુર્લભ છે. વળી કદાચિત્ દેવયોગથી મહાકષ્ટે મનુષ્ય જન્મ પ્રાપ્ત યાય તોપણ તે મનુષ્યજન્મ રૂપ રત્નનો જીવંદનના વચન શ્રવણરૂપ કરોટી સાથે સમાગમ ધણો દુર્લભ છે. વળી તે કરોટીના ઘર્ષણ વિના કર્મ મળથી મલિન થએલો અને તેથીજ આગ્રહાદિત થયું છે સ્વરૂપ જેનું એવો આ મનુષ્યજન્મ સદ્ગુરૂરૂપી ઝવેરીની પ્રશંસા રહિત

જીવોને પરમાર્થ વસ્તુ આપતો નથી. માટે હે નરેન્દ્ર ! તું સમસ્ત સામગ્રી સહિત નરભવરૂપી રત્ન પામ્યો છે, તો પરમાર્થ સાધનમાં વિલંબ કરીશ નહીં,

આ પ્રમાણે શ્રીમાન્ શ્રી નંદન પ્રભુના મુખથી સુંદર દેશના દીક્ષાપ્રાર્થના. મૃતતું પાન કરી શ્રી નંદિષેશુરાજ બોલ્યો. હે જગત પ્રભો ! મહારી યોગ્યતા હોય તો અધુના પોતાની દીક્ષા આપી મહુને કૃતાર્થ કરો,

જીનેન્દ્ર ભગવાન્—નરેન્દ્ર ! જેમ મહા કિંમતી ચિંતામણિ-
તનું સ્થાન સુવર્ણ જ ગણાય, તેમ દીક્ષારત્ન

દીક્ષાદાન. સ્થાન પણ તમહારા સરખા ભવ્યપ્રાણિઓજ
હોય છે, માટે આ તમહારો મનોરથ નિર્વિ-

ઘ્નપણે સિદ્ધ થાઓ. એમ કહી ભગવાને પોતાની આગળ નમાવેલા મસ્તકથી શોભતા એવાં નંદિષેશુરાજને પોતાના હાથે દીક્ષા આપી.

ત્યારબાદ ત્રણ ગુપ્તિઓથી ગુપ્ત અને પાંચ સમિતિથી યુક્ત
થઈ નંદિષેશુ મુનિએ પંચેન્દ્રિયોને સ્વાધીન

મુનિઆચાર. કરી હૃદયે એવા કામસુલટનો પરાજય કર્યો.
તેમજ એકાદશ અંગોનો અભ્યાસ કરી

દુઃખે નાશ કરવા લાયક દુષ્ટ કર્મોનો નાશ કરવા માટે ઊંચ તપ-
શ્ર્ચ્યા વડે શરીર શોષવવા લાગ્યા. તેમજ વળી પ્રતિબંધ રહિત
વિહાર કરતા વિધિપૂર્વક તીર્થંકર પદનાં કારણભૂત સ્થાનકોની
આરાધના કરવા લાગ્યા.

મોક્ષપુરીના રસ્તે પ્રયાણ કરતા જીવોને સાર્થવાહ સમાન

શ્રી તીર્થંકરો, એકાંતિક શિવમુખની સમ-
તીર્થંકર દ્વિતી વિરાજીત સિદ્ધ પરમાત્માઓ,
નામગોત્ર. સમસ્ત ધર્મિજનોના વિઘ્ન સંઘાત નિવા-
રવામાં તત્પર શ્રી સંઘ તેમજ શાંતિરૂપ

અમૃતનિધિ સમાન સદ્ગુરૂની લાક્ષિત કરવા લાગ્યા, વળી સદ્-
ર્મથી શિથિલ થએલા પ્રાણિઓને સદ્ગુરુદેશ દ્વારા સ્થિર કરવા
લાગ્યા. પર્યાયથી મ્હોટા મુનિઓને પૂજ્ય તરીકે માનવા લાગ્યા,
હબરો સંશયોને દૂર કરવા સમર્થ એવા બહુ શ્રુત મુનિઓની
સેવામાં તત્પર થયા. તપશ્ચર્યામાં નિરંતર આસક્ત તપસ્વિઓને
સહાય આપતા, તેમજ પોતાના શરીર વિષે પણ મમત્વ બુદ્ધિનો
ત્યાગ કર્યો. દરેક સમયે વૈરાગ્ય વિગેરે શુભ લાવનારોનું સ્મ-
રણ કરવા લાગ્યા. નિરંતર બાર પ્રકારની તપશ્ચર્યા કરવાથી
અંતઃ શત્રુ (કામાદિક) નો ત્યાગ કર્યો. વિગેરે સદાચરણોથી
નંદિયેણુ મુનિએ વિધિ પૂર્વક તીર્થંકર નામ ગોત્ર બાંધ્યું.

અનુક્રમે આયુષ પૂર્ણ થવાથી દેહાંત સમયે પોતાનાં હૃદય-
રિત્રોની આલોચના કરી નંદિયેણુ મુનિએ
મહર્દિક્કદેવ. મત ઉચ્ચુ, સમસ્ત શત્રુ વર્ગની ક્ષમા માગી,
વિધિ પ્રમાણે માસિક સંલેખના ગ્રહણ કરી
પોતાનું શરીર શુદ્ધ કર્યું, પંચ પરમેષ્ઠિ મંત્રોનું સ્મરણ કરી
સમાધિપૂર્વક કાલકરી નંદિયેણુ રાજર્ષિ મધ્યમ ઉપરિતન શ્રેયેયક
દેવકોકમાં બે હસ્ત પ્રમાણ શરીર ધારી મહર્દિક્ક દેવ થયા. તે દેવ
લવમાં અહમિંદ્ર સુર લક્ષ્મીના સ્વચ્છ વક્ષસ્થલમાં સુંદરહારની
માફક મુખમાં નિમગ્ન થઈ અઠાવીશ સાગરોપમ પર્થત વિલાસ
કરે છે. આ પ્રમાણે શ્રી મુપાર્શ્વ ચરિત્રમાં તીર્થંકર નામ કર્મ જિ-
પાર્જૂન સંજ્ઞાંધિ આ પ્રથમ પ્રસ્તાવ સમાપ્ત થયો. હવે તે મહર્દિક્ક
દેવનું આયુષ પૂર્ણ થયે છે તે ત્યાંથી ચલી જે સ્થાનકે ઊત્પત્ત થયો.
તે વૃત્તાંત આગળ જિપર સમયાનુસારે વર્ણન કરવામાં આવશે.

इति श्री सुपार्श्वनाथ चरिते प्रथमप्रस्तावे प्रथमोऽध्यायः

द्वितीयः सुरमवश्च समाप्तिमगमत्.

મેરૂ પર્વતરૂપી ધ્વજ સ્તંભ તેમજ જીનેન્દ્ર ભગવાનના સ્નાનના
 જલ રૂપી ઊજ્જ્વલ વસ્ત્રાડંબર (સઢ) થી
 વારાણસી નગરી. વિરાજીત અને આ ભવસાગરમાં વહાણ
 સમાન આ માનુષ ક્ષેત્ર જગત્માં જયકારી
 વર્તે છે, તેની અંદર ઉત્તમ કેવલ જ્ઞાનરૂપી કોટી રત્નોવટે લોકલોક
 સંબંધિ વૃત્તાંતને ઉદ્યોતિત કરતો જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપ રહ્યો છે.
 તેમાં ભરત નામે ક્ષેત્ર છે, જે ક્ષેત્રના કાંડસમાન દક્ષિણ વિભાગના
 મધ્ય ખંડમાં જન્મ પામી ભવ્ય પ્રાણીઓ સ્વરૂપ સમયમાં મોક્ષ
 પામે છે. વળી તે ક્ષેત્રમાં ધન, ધાન્ય, સુવર્ણ વગેરે સદ્વસ્તુઓથી
 ભરેલો અને મોટા ગ્રામ નગરો વડે સંકીર્ણ તેમ જ સમસ્ત
 જનોના હૃદયમંદિરમાં ભારે આનંદ વિસ્તારતો ચૂડામણિ સમાન
 કાશી નામે દેશ છે. તે દેશની અંદર મંગલ, ગુરૂ, સૂર્ય, બુધ,
 શુક્ર અને સાતરૂપિઓ જેમાં નિરંતર વાસ કરે છે એવી આકાશ
 લક્ષ્મીની માદક સમસ્ત મંગલોનું સ્થાનભૂત, ગુરૂવિત્તા એટલે
 બહુ દ્રવ્યથી પરિપૂર્ણ, શૂરવીર, પંડિત, કવિજન અને અનેક
 મુનિવરોથી વિભૂષિત, તેમજ દરેક ગૃહોમાં પાળેલા અનેક ક્રીડા
 હસોને લીધે મનોહર શોભા આપતી એવી જે નગરી, કૌશિક-
 એક હંદ્રના સ્થાનભૂત એવી સ્વર્ગપુરીનું હવેલીઓની વિશાલ અને
 સ્વચ્છ ઇંતિના મિયથી ઊપદ્રાસ્ય કરે છે, કૃષ્ણપતિ અને કમકાધિપ
 વગેરે હુવનવાસી દેવતાઓ જે નગરીની ઉત્તમ શોભાને
 પરિપા (ખાઈ) ના છિદ્રોમા દ્રષ્ટિ કરી હમેશાં જોયા કરે છે.
 વર્ગી ગગનગણને સ્પર્શ કરતા સુદર કિલ્લાઓનાં શિખરો વડે
 ઘેરા હલકિત છે એમ જાણી નિમંત્ર કરાયેલો અંદર પણ તે નગર
 ના પ્રવેશ કરી શકતો નથી તેમજ ત્રિક, ચતુર, મુંદર શેરીઓ,
 દરવાજા અને વિવિધ પ્રકારની હવેલીઓથી વિશેષ શોભતી
 તેમજ હુવનવાસી આત્મ પ્રખ્યાત એવી તે વારાણસી નગરી

છે. જેની અંદર માત્ર રાજાને વિષયાનુરાગ એટલે દેશ ઉપર પ્રીતિ રક્ષા કરે છે. અન્યજનોમાં વિષયાંધપણ નથી. જડપણ (લોભાંધપણ) યશુયતિ (શંકર) માંજ છે, અન્યત્ર નથી. પરંતુ લક્ષ્મી (ઉત્તમ લક્ષ્મી) ની ઇચ્છા વિષ્ણુને છે પરંતુ અન્યનું ધન અન્ય લોકો ઇચ્છતા નથી. તેમજ વિરૂપણ-વિ એટલે પક્ષિ, તેનું રૂપ પક્ષિઓમાં રહ્યું છે, અન્ય જનોમાં વિરૂદ્ધ સ્વરૂપપણ નથી દેખાતું, તેમ છતાં તે નગરીમાં એક દોષ વિશેષ પ્રકારે જોવામાં આવે છે કે પ્રભાત કાળમાં પાળેલા પોપટ યુવાન સ્ત્રી યુવકોના શત્રુ સંગાધિ દેહિ વૃત્તાંતને જાહેર કરે છે.

વારાણસીનગરીમાં સમસ્ત ગર્વિષ્ઠ યજુઓની સ્ત્રીઓના અધુરૂપી સમુદ્ધમાં જેના યજુરૂપી રાજ મુખતિષ્ઠ રાજા. હસે સ્નાન કર્યું છે એવો મુખતિષ્ઠ નામે નરેન્દ્ર છે. સમરાંગણોમાં હજોલા હસ્તિઓના મદથી સુગંધિત થયેલી જેની ખર્દલતા દૃઢ બાંધેલા જયલક્ષ્મીના દેશ પાશની માફક ચોળે છે. સર્વ જગતમાં વિખ્યાત જેનું ત્યાગી (દાની) પણ પરલોક (અન્ય દેશ) સાધવા માટે પક્ષિગણથી વ્યાપ્ત રણભૂમિમાં લંભજ ધરની અંદર પણ ખુદ્દલી રીતે દેખાય છે. વગી જેના ચરણમાં વિભુષ (દેવપંડિતો) નમે છે. તો પણ યોત્ર (પર્વતચરણ) નો હિચ્છેદક નથી. તેમજ મેદિની (પૃથ્વી-માતાંગી) નો પતિ છે છતાં તે માતાંગ (હસ્તા) નથી. અને પ્રણમન (કામદેવ-વિગ્રિષ્ઠ-ધનવાન) છે છતાં પણ પરિપૂર્ણ સકલમ (સંપૂર્ણ અંગધારી સ્ત્રી-ધનના સાત અંગધારી) તે વિશેષ પ્રકારે યોળે છે. વગી જે રાજા મિત્રવર્મને હિદયાયલ સમાન, વિભુષ રૂપી ચક્રોર પક્ષિ. યોળે ચ દસમાન, યજુરૂપી અંધારને દૂર કરવામાં સૂર્યસમાન,

કંબુ (શંખ) સમાન મનોહર કંઠમાં હીપતી ત્રણ રેખાઓ જાણે ત્રણ લોકની સ્ત્રીઓની વિજય સંખ્યાને બતાવતી હોયને શું ? કામ સુખદ જેનાપર આરૂઢ થયો છે એવા યૌવનરૂપી ગજેન્દ્રના જાણે કુંભસ્થલ હોયને શું ? 'એમ જેનું' સ્તનમંડલ પુષ્ટ કઠિન અને વર્તુલાકાર ચોલે છે. જેના કોમલ કમલ નાલ સમાન બાહુ યુગમાં સરલ અંશુલીરૂપી પત્રોને વહન કરતાં કમલ હોયને શું ? એમ મુંદર કાંતિમય હસ્તતલ દીપે છે. યૌવનરૂપી એથે લાવણ્ય જલથી ભરેલો જેનો નાલિહ્લદ પોતાના પતિના નેત્રરૂપી કલશોથી હૃંમેશાં ખેંચાય છે તોપણ નિરંતર ભરેલો રહે છે. મુદિથી ગ્રહણ કરી ચક્રાય અર્થાત્ બહુ સૂક્ષ્મ જેના ચરી-રનો મધ્ય ભાગ કામદેવને કીડા કરવાના શૈલ સમાન નિતાંબ ભિંબનું જાણે શિખર હોયને શું ? એમ ચોલે છે. મુંદર રસ ભરેલાં વચનોવડે મુકવિ, સંપૂર્ણ જ્યોત્સ્નાવડે ચંદ્રમા અને અમૃતવડે-જેમ સ્ત્રીરસાગર ચોલે છે, તેમ તે કમલાક્ષીવડે નંદેન્દ્ર ચોલે છે. વળી જેમ રતિ વિના કામદેવ તેમજ પાર્વતી વિના શંકર ક્ષણ માત્ર આનંદ માનતા નથી, તેમ આ રાજા પણ તે રાણી વિના ક્ષણમાત્ર રહી ચકતો નથી. એમ ઘણા કાલ મુખી તેણીની સાથે સંપૂર્ણ પાંચ પ્રકારના વિષયસુખને ભોગવતો તે મહીપાલ દૌશુન્દક દેવની માફક ગત કાલને જાણતો નથી.

અન્યદા ભાદ્રપદ કૃષ્ણ આદિતીની રાત્રિએ પૃથિવીદેવી પોતાના

સ્વામી સાથે કીડા વિલાસમાં કેટલોક સમય

ગર્ભાવતરાગુ. ત્યલીન કરી ગંગાનદીના તટ સમાન વિશાલ

અને તળામ વિગેરે હિપસ્કરજોથી ચણગારેલા

પલ ગ ઉપન આનંદપૂર્વક મુર્ચ્છા હતી, નાત્રિના અંતિમ ભાગમા

નદિપ્રણુ રાજા મધ્યમા પરિવન ૧ છઠ્ઠા ૩ સ્ત્રેવચક દેવલોકમાથી

ત્યલીન તના ગર્ભ મા અવતર્યા. ત્યારબાદ તેણીએ વેદ સ્વપ્ન ગત્યા

જેના હંતુશલ સ્વચ્છ ક્રાંતિમય દીપતા હતા. તેમજ ગંઠઃ
 સ્થલમાંથી મહ જલની ધારા વહેતી હતી,
 ચતુર્દશ સ્વપ્ન. ઊંચાઈમાં હિમગિરિ સમાન અને બહુ
 મુંઢર ગમન કરતો મહાન્ હસ્તી જોયો.
 ૧-જેનાં શીંગડાં મયૂરના કંઠ સમાન શ્યામ અને અર્ધ ચંદ્રની
 માફક વક્રાકાર દેખાતાં હતાં તેમજ ચંદ્ર સમાન ઉજ્જવલ અને
 અતિ ઉત્તમ જેના સ્કંધ ઉપર રત્નમાલા સ્થાપન કરેલી હતી એવો
 એક વૃષભ જોવામાં આવ્યો. ૨-બહુ લાંબી અને રંગે પીળાશખર
 ચળકતી દેશવાળી જેના સ્કંધ ઉપર દીપે છે, તેમજ પૂર્ણિમાના
 ચંદ્ર સમાન ઉજ્જવલ આકૃતિ ધારણ કરતો અને ગુંગ (ચણાહી)
 સમ ન લાલ નેત્રકાંતિને વદન કરતો એવો શિંદ દૃષ્ટિગોચર થયો.
 ૩-ઉચ્ચ મગ્ગદ્રોની ગુંદમાં રહેલા મુવર્ણ કલગેશથી સ્નાન કરાવાતી,
 કમલદલ સમન પ્રકૃત નેત્રોને ધારણ કરતી તેમજ કમલાસન ઉપર
 ચિત્રગજાન જેવી લક્ષ્મીદેવીનું દર્શન થયું. ૪-ત્યારબાદ બહુ મુગ-
 ધમય પરના શિંદમાં હુમ્મ થયેલા ભ્રમરાઓની પંક્તિઓથી
 ચિત્રગેહી અને હૃદયને આનંદ લાયક પ્રકૃત પુષ્પમાલા જેવામાં
 આવી. ૫-જેના સ્વચ્છ તેજના ઉદ્યોતથી ભૂવનના સર્વ પ્રદેશો
 સ્ફુટિત થતી માફક દીપતા હતા અને કુમુદ વનને પ્રકૃત કરતું
 એવું અનુભવ. ૬-મંદક પાતાના મુખ કમલમાં પ્રવેશ
 કરતું એવું. ૭-ચક્રાક પક્ષિના જેવો. વિવેકને દૂર કરવામાં
 કમલ. ૮-કમલદલ જેવો વેનને લલવનાર અને કમલ વનને
 ચિત્રગર કરતો જાન એવો. ૯-મુવર્ણમય મુંઢર ધૃવરીમિત્ત
 નાક. ૧૦-પાતાના સ્વચ્છ સ્કંધ પતાકાઓથી વિગ્રહાત્મક અને
 બહુ બહુ જાનના સ્ફુટિ. ૧૧-જેના દેખાતા હતાં એવા એક
 નાક જેના પાતાના સ્કંધ ૧૨-પાતાની આગળ મુંઢર વિલસ
 કરતો. ૧૩-કમલદલ જેવો. ૧૪-કમલદલ જેવો. ૧૫-કમલદલ જેવો. ૧૬-કમલદલ જેવો. ૧૭-કમલદલ જેવો. ૧૮-કમલદલ જેવો. ૧૯-કમલદલ જેવો. ૨૦-કમલદલ જેવો. ૨૧-કમલદલ જેવો. ૨૨-કમલદલ જેવો. ૨૩-કમલદલ જેવો. ૨૪-કમલદલ જેવો. ૨૫-કમલદલ જેવો. ૨૬-કમલદલ જેવો. ૨૭-કમલદલ જેવો. ૨૮-કમલદલ જેવો. ૨૯-કમલદલ જેવો. ૩૦-કમલદલ જેવો. ૩૧-કમલદલ જેવો. ૩૨-કમલદલ જેવો. ૩૩-કમલદલ જેવો. ૩૪-કમલદલ જેવો. ૩૫-કમલદલ જેવો. ૩૬-કમલદલ જેવો. ૩૭-કમલદલ જેવો. ૩૮-કમલદલ જેવો. ૩૯-કમલદલ જેવો. ૪૦-કમલદલ જેવો. ૪૧-કમલદલ જેવો. ૪૨-કમલદલ જેવો. ૪૩-કમલદલ જેવો. ૪૪-કમલદલ જેવો. ૪૫-કમલદલ જેવો. ૪૬-કમલદલ જેવો. ૪૭-કમલદલ જેવો. ૪૮-કમલદલ જેવો. ૪૯-કમલદલ જેવો. ૫૦-કમલદલ જેવો. ૫૧-કમલદલ જેવો. ૫૨-કમલદલ જેવો. ૫૩-કમલદલ જેવો. ૫૪-કમલદલ જેવો. ૫૫-કમલદલ જેવો. ૫૬-કમલદલ જેવો. ૫૭-કમલદલ જેવો. ૫૮-કમલદલ જેવો. ૫૯-કમલદલ જેવો. ૬૦-કમલદલ જેવો. ૬૧-કમલદલ જેવો. ૬૨-કમલદલ જેવો. ૬૩-કમલદલ જેવો. ૬૪-કમલદલ જેવો. ૬૫-કમલદલ જેવો. ૬૬-કમલદલ જેવો. ૬૭-કમલદલ જેવો. ૬૮-કમલદલ જેવો. ૬૯-કમલદલ જેવો. ૭૦-કમલદલ જેવો. ૭૧-કમલદલ જેવો. ૭૨-કમલદલ જેવો. ૭૩-કમલદલ જેવો. ૭૪-કમલદલ જેવો. ૭૫-કમલદલ જેવો. ૭૬-કમલદલ જેવો. ૭૭-કમલદલ જેવો. ૭૮-કમલદલ જેવો. ૭૯-કમલદલ જેવો. ૮૦-કમલદલ જેવો. ૮૧-કમલદલ જેવો. ૮૨-કમલદલ જેવો. ૮૩-કમલદલ જેવો. ૮૪-કમલદલ જેવો. ૮૫-કમલદલ જેવો. ૮૬-કમલદલ જેવો. ૮૭-કમલદલ જેવો. ૮૮-કમલદલ જેવો. ૮૯-કમલદલ જેવો. ૯૦-કમલદલ જેવો. ૯૧-કમલદલ જેવો. ૯૨-કમલદલ જેવો. ૯૩-કમલદલ જેવો. ૯૪-કમલદલ જેવો. ૯૫-કમલદલ જેવો. ૯૬-કમલદલ જેવો. ૯૭-કમલદલ જેવો. ૯૮-કમલદલ જેવો. ૯૯-કમલદલ જેવો. ૧૦૦-કમલદલ જેવો.

તીર્થકર જન્મ પ્રસ્તાવ.

મનોહર કમલમાળા સ્થાપન કરેલી હતી એવો સુવર્ણ કળશ
જોવામાં આવ્યો. ૬-ઉત્તમ રાજહંસની પંક્તિઓથી વિરાજીત,
તેમજ જેમાં મોટા માછલાઓ પ્રગટ વિલાસ કરતાં દેખાતાં
હતાં અને સુંદર લક્ષ્મીથી રમણીય પોતાના સ્વામિના પાદતલની
માફક અતિ નિર્મલ પદ્મ સરોવર જોયું. ૧૦-ત્યારળાદ બહુ ઉછ-
ળતા મોટા તરંગો-લહેરોની પરંપરાને લીધે ચારે તરફ પ્રસરી
ગયેલાં રત્નોવટે જેના કિનારાઓ અપાર દીપતા હતા એવા
મહાસાગરનાં દર્શન થયાં. ૧૧-સૂક્ષ્મ ચીનાંશુકની પતાકાઓથી
વિરાજમાન, તેમજ શબ્દાયમાન ધુધરીઓની માલાઓથી ઉત્ત્રા-
દિત અને મોતીઓનાં હારો જેમાં વિકસ્વર ભાસતા હતા એવું
દિવ્ય વિમાન જોયું. ૧૨-તદનુ અતિશય સ્ફૂરણાયમાન સૂર્યની
માફક પોતાના કાંતિમંડલવટે સમસ્ત દિશાઓમાં પ્રકાશ આપતો
વિશાલ રત્ન શશિ જોયો. ૧૩-તેમજ ધૂમ રહિત સર્વત્ર જેતું તેજ
પ્રસરતું હતું અને ઉત્તમ પ્રકારે સબ્ધ જોઈ નીકલતી અંચળ
જ્વાલાઓથી ભૂતલને ઉદ્યોતિત કરતો અગ્નિ જોવામાં આવ્યો. ૧૪,

તે સમયે સમસ્ત દેવોનાં આસન કંપવા લાગ્યાં, એટલે તેઓ :

અવધિજ્ઞાન વટે જીનેંદ્ર ભગવાનનો ગર્ભા-

આમ્લન કંપ. વતાર મહોત્સવ બાણીને તત્કાલ ઊભા

થયા, અને સાત આઠ ડગલાં ભગવાનની સ-

ન્મેષ ગમન કરી શકસ્તવનવટે પૃથ્વી પર મમ્મક નમાવી ત્યાં આ-

ગળ અભિવંદન કર્યું. જીનેંદ્રોના પાંચે કન્યાલોકમાં આપણે અવશ્ય

જવું જોઈએ. એ પ્રમાણે નિશ્ચય કરી સર્વ દેવેંદ્રો ત્યાંથી આસ્થા.

વિશાળ વક્તવ્યોમા ઉત્તમ મોહિનિકના હારો વિલાસ કરતા

હવાનેથી વિશેષ શોભાને વિસ્તારતા, અતિ

દેવેંદ્ર પ્રયાણ. ગંગાની સુવર્ણમય રણકુડોથી જોવાના

વક્તવ્યોમા અગત્ય હવા અને જોવાનાં મ

સ્તંભો મહિરત્નોના તેજથી પ્રભામય સુકુટો વડે શોભતાં હતાં એવા તે સમસ્ત ઇંદ્રો પોતાની સ્ત્રીઓ સહિત સુપ્રતિષ્ઠ નરેન્દ્રના ભવન પ્રત્યે ગયા. ત્યાં આગળ હર્ષથી રોમાંચિત થયેલા તેઓ પૃથ્વીદેવીની પ્રદક્ષિણા કરી વિનય પૂર્વક સ્તુતિ કરવા લાગ્યા.

મોહરૂપી અધિકારને દૂર કરી સમસ્ત ભુવન મંડલને પ્રકાશ

આપના પ્રચંડ જીનેન્દ્રરૂપી નવીન સૂર્યને ઊદ-

પૃથ્વી દેવીની રમાંધારણ કરનાર હો જીનેન્દ્ર જનની! આપને સ્તુતિ. નમસ્કાર. હો દેવિ! મહા પ્રભાવશાલી આવા નરરત્નને ઊદરમાં ધારણ કરવાથી આપ ત્રણે

લોકમાં પૃથ્વીનીય છે. વળી આ લોકમાં અન્ય સ્ત્રીઓનું તુલ્યતારૂપી પ્રતિદ્વંદ્વક પદ જીનેન્દ્રને કરને કૃષિમાં ધારણ કરવાથી જરૂર આજે તમે દૂર રહ્યાં. હો દેવિ! સંસાર સાગરમાં યાનપાત્ર સમાન જીનેન્દ્રને અર્પણ કરવાથી આ ભૂમંડલની અંદર પુત્રવતી સ્ત્રીઓમાં તમેજ અગ્રિમ છે. એ પ્રમાણે સવિનય જનમાતાની સ્તુતિ કરી રત્નવિદ્યત જનવરની ભક્તિપૂર્વક સ્તુતિ કરવા લાગ્યા.

સ્વામીન્દ્ર! સમસ્ત સુર, અનુસુ, કિન્નર, વિદ્યાધર અને નરેન્

દ્રના આપ અધિપતિ છે. અગિયત્ર ભુવ

ગર્ભસ્થિત મોના કિયવગેને આપ કહેણુ દુ કૃષી યોગ

જનસ્તુતિ. કો. છે. હો જન નાયક! આ ૧ ૧ નિપાત

નહુ કહેણુ માનવ જા. ભુવન ના પુરોષને

શિવ આપના કહેણુ ના. નહિ નરેન્દ્રના ર્જન રત્ન કિન્નર ના. કહેણુ

કહેણુ આપના છે. વિદ્યો આ. નહુ ના. કહેણુ માનવ ના. કહેણુ

ભુવન કહેણુ કહેણુ નહિ નરેન્દ્રના કહેણુ નહુ ના. કહેણુ

જનવર ના. આપ કહેણુ કહેણુ નહિ નરેન્દ્રના કહેણુ નહુ ના. કહેણુ

જનવર ના. કહેણુ નહુ નહુ નહુ નહુ નહુ નહુ નહુ નહુ નહુ નહુ

નહુ નહુ નહુ નહુ નહુ નહુ નહુ નહુ નહુ નહુ નહુ નહુ નહુ નહુ

ભક્તિને લીધે બહુ વ્યાકુલ બનેલા સર્વ દેવેન્દ્રો ત્યાંથી નંદીશ્વર દીપમાં ગયા. અને બહુ ગ્રેમપૂર્વક છૂન મહોત્સવ સમાપ્ત કરી ત્યાંથી પણ પોતાના સ્થાનમાં ગયા.

સર્વોત્તમ ચિંતિત અર્થ દાયક કામધેનુ, કમ્પવૃક્ષ અને ચિંતા-
મણિ સમાન અમૂલ્ય ચૌદ સ્વપ્ન ભેષ
પૃથ્વી દેવીનું પ્રભાત કાળનાં માંગલિક વાણિજીના ના-
સ્વામી પ્રત્યે દથી રાણી બામત્ થયાં, સ્વપ્ન નિરીક્ષણથી
ગમન. મહાન્ પ્રગટ થએલો હર્ષ હૃદય સ્થાનમાં
જિજ્ઞાસુ જતો હોય ને શું ? તેમ રોમાં-
ચના મિત્રથી બહાર પ્રગટ કરતાં “નમો જિનેશ્વર” છંદેન્દ્રોને
નમસ્કાર એમ જિજ્ઞાસુ કરતાં પૃથ્વીદેવી અપૂર્વ આનંદપૂર્વક
સુખ શય્યામાંથી ઊભા થયાં. ત્યારબાદ સુવિશુદ્ધ તેમજ અતિ
ઘેષ મુદ્રાત્રિકને ધારણ કરતાં વળી બહુ ભક્તિથી નમ્ર થયેલાં
પૃથ્વી દેવી છંદેન્દ્રની પૂજા તથા સ્તુતિ કરીને અનુક્રમે પતિ
આગળ જઈ અદ્ભુત સ્વપ્ન વૃત્તાંત નિવેદન કરવા લાગ્યાં, સુપ્ર-
તિષ્ઠ નરેન્દ્ર પણ તે સાંભળી બહુ ખુશી થઈ બોલ્યા, દેવિ ! આવાં
અદ્ભુત સ્વપ્ન ભેષથી પોતાના અતુલ પરાક્રમ વડે સમસ્ત વૈરિ-
અકનો વિજેતા મહા પ્રભાવશાળી તમારે જિત્તમ પુત્ર થશે, એવું
પોતાના પતિનું વચન સાંભળી દેવીનું વદન પ્રકુલ કમલ સમાન
ભાસવા લાગ્યું. અને બોલ્યાં કે છંદેન્દ્ર ભગવાનના ચરણપ્રસા-
દથી આપનું વચન સત્ય થાઓ. પછી સ્વામિની આજ્ઞા લઈ
હર્ષવિદ્યથી જેમનું શરીર રોમાંચિત થઈ ગયું છે અને મહો-
ત્સવ હસ્તિની સમાન મંદગતિ કરતાં પૃથ્વી દેવી પોતાના
વાસભવનમાં ગયાં.

પ્રભાતકાળમાં સુપ્રતિષ્ઠ બ્રહ્મ પાશાતિક ધર્મકાર્ય કરી

સુવર્ણ સમાન કાંતિમાન તે બાલક વિમાનમાંથી અહીં અવતરશે. રત્નરાશિના દર્શનનું ફલ એ છે કે ત્રણે લોકમાં સર્વદા પૂજવા લાયક, તેમજ પુણ્યરહિત લોકોને દુર્લભ અને સકલ ભુવનોમાં તે અલંકારરૂપ થશે. નિર્ઘ્ન અગ્નિ દર્શનથી શુકલ ધ્યાનરૂપી અગ્નિ વડે સમગ્ર કર્મ વનને બાળી નાખી ભવ્યજનોની ગાઢ જડતાને નિર્મૂલ કરશે. રાજન્ ! વળી બહુ કહેવાથી શું ? તમ્હારા પુત્ર લોકાલોકના પ્રકાશક તેમજ ધર્મ ચક્રવર્તી સાતમા તીર્થંકર થશે. એ પ્રમાણે મુનિ વાક્ય સાંભળી રાજાએ બહુ હર્ષપૂર્વક નમસ્કાર કરી મુનિને વિદાય કર્યા. મુનિએ પણ પોતાના ઈચ્છિત સ્થાને વિહાર કર્યો. ત્યારબાદ ભૂપતિએ સાત પુરૂષ પર્યંત દરિદ્રતાને નિર્મૂલ કરે તેટલું પારિતોષિક દ્રવ્ય તે સિદ્ધ પુત્રોને આપ્યું, એટલે તેઓ પણ મહા આનંદ માનતા પોતાના સ્થાનમાં ગયા.

રાજા સભામાંથી ઉઠી દેવીના ભવનમાં ગયા અને નૈમિત્તિક તેમજ ચારણ મુનિના કહ્યા પ્રમાણે સ્વપ્ન ગર્ભ પ્રભાવ. ફલ દેવી આગળ સવિસ્તર નિવેદન કર્યું. યથાર્થ સ્વપ્ન વૃત્તાંત શ્રવણ કરવાથી દેવીનું હૃદય આનંદથી ઉભરાઈ જવા લાગ્યું, સુરાંગનાની માફક બહુ વિલાસો વધવા લાગ્યા. તીર્થંકરના પ્રભાવથી સમસ્ત પીડાઓ દૂર ચાલી ગઈ. પોતાની કાંતિ સાથે પ્રતિ દિવસે ગર્ભ પણ વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો. ઉત્તમ મુક્તાફલોથી વિભૂષિત ક્ષીર સાગરના તટ સમાન પૃથિવી દેવી ગર્ભના પ્રભાવથી અધિક શોભવા લાગ્યાં. અંદરના ભાગમાં પ્રતિબિંબિત થએલા નવીન ઉદય પામતા સૂર્યના કિરણોથી પ્રકાશિત મેઝગિરિના સ્વચ્છ સુવર્ણ શિખરની લિપ્તિ સમાન મનોહર કાંતિવાળી, તેમજ અંદર પ્રકાશ આપતા ચંદ્રમંડલની શોભાને ધારણ કરતી જાણે આકાશ લક્ષ્મી

હોયને શું ? વળી જેના મધ્ય ભાગમાં અમૂલ્ય રત્ન રાશિ રહેલો છે એવી સ્ફટિક રત્નોની જૂથમાં હોયને શું ? તેમજ અત્યંત ગાદ પયોધર (મેઘ-સ્તન) ના આડંબરથી વિભૂષિત છે આકાશ રૂપી વક્ષસ્થલ જેનું, અને ઉદ્ભસિત બલાકા [બગલિઓ] ના મંડલરૂપી પ્રયસ્ત હાસ્યવાળો વર્ષાઝતુની લક્ષ્મી હોયને શું ? એમ ગર્ભમાં રહેલા છનવરના પ્રભાવથી વૃદ્ધિ પામતી જાય છે સમસ્ત અંગોની શોભા જેની એવી પૃથિવી દેવી નવીન, કદપ વક્ષની માફક વિરાજે છે.

ઉદ્ધની આજ્ઞાથી કુબેર પ્રમુખ યક્ષોએ સુપ્રતિષ્ઠ રાજાના ભવનમાં મણિ, રત્ન અને સુવર્ણ વિગેરે અનર્ગલ ઉદ્ગાદિકની એવા. દ્રવ્યની વૃદ્ધિ કરી, તેમજ 'નાના પ્રકારના સુંદર લોભ્ય પદાર્થો, અમૂલ્ય' વસ્ત્રો તથા વિચિત્ર કાંતિમય બહુ પ્રકારનાં આભરણોની વૃદ્ધિ કરી. વળી તે સમયે વાયુદેવીઓએ ત્યાં આવી ઘાસ વિગેરે કચરાના ઉકરડાઓ સાફ કરી બહુ સ્વચ્છતા કરી. ત્યારબાદ મેઘ કુમારોએ ગંધોદકની વૃદ્ધિ કરી, જેથી ધુળ વિગેરે દગાર્થ જવાથી માર્ગો શુદ્ધ થઈ ગયા. સર્વ રૂપ દેવીઓએ પણ એક સાથે સર્વ જાતના પુષ્પોની સર્વત્ર વૃદ્ધિ કરી. જ્યોતિષિક દેવીઓ બહુ વિનય જણાવતી હાથમાં દર્પણ લઈ સેવા માટે આગળ ઉભી રહી છે. વ્યંતર, વૈમાનિક અને ભવનવાસી દેવીઓ છનમાતાની સ્તુતિ કરે છે, તેમજ ભક્તિવટ તેમની આજ્ઞા ઈચ્છે છે. વળી છનમાતાની આગળ દરે દિક્કુમારીઓ વીણા, વેણ અને મૃદંગ વિગેરે વાદ્યોના નધુર નાદથી મનોહર ગાયન કરે છે. બહુ શું કહેવું ? જય યાઓ ! બહુ જીવો ! આનંદ લોગવો ! વિગેરે પ્રિય વચન પ્રાપ્તી દાસીઓની માફક દેવાંગનાઓ હમેશાં પૃથિવી દેવીની સેવા કરે છે.

પૃથિવી દેવીનો કેટલોક સમય નટ અને નાટકોના સુંદર ખેલ
 જોવામાં રોકાય છે. કેટલોક સમય હુઃખી અને
 દેવીની વિવિધ દીન જનોને દાન આપવામાં વ્યતીત કરે છે.
 પ્રવૃત્તિ. કદાચિત્ શ્રવણે દ્રિયને સુખદાયક એવાં પ્રા-
 ચીન સત્પુરુષોનાં ચરિત્રો સાંભળે છે. કોઈક
 વખત પોતાની સખીઓ સાથે નગર શોભા જુએ છે. કદાચિત્
 પોતાનાં બંધુ જનોની સ્ત્રીઓ સાથે હાસ્યવિનોદ કરે છે. કદાચિત્
 ધર્મ સંબંધિ કથા વાર્તાઓ સાંભળે છે. એમ વિવિધ પ્રકારે આ-
 ચરણ કરતાં પૃથિવી દેવી પોતાના ગર્ભનું પાલન કરે છે. સર્વ
 રૂતુઓમાં સુખકારક આહારનું સેવન કરે છે. કોઈ પણ બાધક
 પદાર્થનો સ્પર્શ કરતાં નથી. વળી અતિ ઉષ્ણ, અતિ મધુર,
 અતિ તિક્ત, અતિ ખાટા, અતિ કડવા, અતિ કષાય, અતિ
 શીત અને અતિ ક્ષારમય લોજનનો સર્વથા અનાદર કરે છે.
 તેમજ ગર્ભના પ્રભાવથી દેવીને જે જે દોહલા ઉત્પન્ન થયા તે
 સર્વ સિદ્ધ થયા, અને સુપ્રતિષ્ઠ નરેન્દ્રના રાજ્યમાં સર્વત્ર શાંતિ
 પ્રસરી ગઈ.

ગર્ભનો સમય પૂર્ણ થવાથી જ્યેષ્ઠ શુદ્ધિ દ્વાદશીના દિવસે
 રાત્રિના બીજા પ્રહરે જિત્તમ સુદર્શનમાં,
 જન્મ સમય. દ્વિતીયા તિથિ જેમ નવીનચંદ્રને, જિત્તમ
 શુક્લિકા (છીપ) જેમ અમૂલ્ય મોતીને, અને
 સુમેરૂ પર્વત જેમ કલ્પવૃક્ષને પ્રગટ કરે છે તેમ પૃથિવી દેવીએ
 પુત્રરત્ન પ્રસન્ન્યો. તે સમયે તુલા રાશિનો ચંદ્ર હતો, તેમજ સૂર્ય,
 મંગલ, શુક્ર, બુધ અને શનિ એ પાંચ ગ્રહો જિત્તમ સ્થાનમાં તથા
 બૃહસ્પતિ કેન્દ્રસ્થાને હતો. વળી જન્મ નક્ષત્ર વિશાખા હતું. ત્રણ
 ભુવનમાં દિવાકર સમાન તેજસ્વી કાંતિથી પરિકલિત તે બાળકને
 જોઈ પૃથિવી દેવી પૂર્વ દિશાની માફક શોભવા લાગી.

તે સમયે સહસ્ર સમજી દેખીને આનંદ આપનાં મંદ,
 કીન અને મુગ્ધાન થયું આજીવન મંદ
 ૪૦મી પ્રવાસની સંજ્ઞા દેવા કાઢી. કુલમાત્રમાં મરતર
 શાંતિ. આજીવનને અર્થત સુખદાયક અને સદુ
 દર્શનનક એવા દેશન નરકદેશનોમા પશુ
 પ્રગટ થયો. નેમજ યાત્રુ દેશને પાતાનું કર્મન્ય સમજી સુખ
 દલ સુદ દર્શુ. મેલકુમારોએ ગંધારની વૃદ્ધિ કરી તેથી પૃથ્વીના
 કલકલો સર્વ શાંત થઈ ગયા. દુરંદેવીએ પંચરંગી પુષ્પા
 લાવી ત્યાં દગલા દર્શ, સમકાલ આનંદેવીએએ પ્રીય પ્રગટ કર્યા,
 કુનેશની આજીવન યવાથી જીવંદેશને શાંતવનમાં અમુખ રત્ન
 સુવર્ણ, વસ્ત્ર અને આજીવનસામગ્રી વૃદ્ધિ કરી ને સમયે દેવ
 અને દેવીઓના જમનાજમનવટે વારાણસી નગરી ઉદ્ધર (અમ
 રાવતી) સમાન શોભવા લાગી.

અવધિજ્ઞાનવટે પ્રસૂતિ કર્મનો અવસર બાળી જોત્રંકરા,
 જોગવતી, મુખોના, જોત્રમાલિની, તોયધરા,
 સૂતિકા ક્રિયા. વિચિત્રા, પુષ્પમાલા અને અનિહિતા નામે
 આઠ દિક્કુમારીઓ અધિલોકમાંથી ત્યા
 આવે છે. તેઓ જીતમ વિમાનોમાં બેઠેલી હતી, તેમજ હરેકની
 સાથે સહજ સામાનિક હોવા અને સાત સાત સેનાધિપતિ રહેલા છે.
 વળી એરાવત હસ્તિના કુંભસ્થળ સમાન સ્તનમંડલ અને વિવિધ
 આભૂષણોથી જંઝાના શરીર મનાહર દીપતા હતા, એવી તે સર્વે
 દિક્કુમારીઓ છોડેલી માતા પાસે આવી, બહુ ભકિતવટે ત્રણ
 પ્રદક્ષિણા પૂર્વક વદન કરી ને સર્વે કોકિલા સમાન મધુર કંઠથી
 એક સાથે સ્તુતિ કરવા લાગી. હે દેવિ ! ત્રણ જીવનની સ્ત્રીઓમા
 તમે ચૂડામણિ સમાન વત્તો ઝા, વળી સુકોમલ અને સુંદર આગ
 ઝીઓ રૂપી અફળુત પંત્રોથી વિરાજીત આપના ચરણકમળમા

અમે નમીએ છીએ. દેવિ ! શરદ્ધપુનમના ચંદ્રને, શંકરના વિશદ હાસ્યને તેમજ ધવલહારને અનુકરણ કરતું આપતું અત્યુન્નવલ યશ દશે દિશાઓમાં વિસ્તાર પામે. પુત્રવતી સ્ત્રીઓની અંદર પ્રથમ રેખા તમેજ પ્રાપ્ત કરી છે, કારણકે સાતમા જીનેંદ્રને આપે પોતાના ઊદરમાં ધારણ કર્યા છે. એ પ્રમાણે ચિરકાલ સ્તુતિ કર્યા બાદ નમસ્કાર કરી બહુ પ્રેમપૂર્વક તેઓ બોલી. દેવિ ! કિંચિત્ માત્ર પણ તમારે ભય ન રાખવો, કારણ કે અમે દિક્કુમારીઓ છીએ. સકલ ભુવનના એક અધિપતિ એવા આ જીન પરમાત્માનો જન્મમહોત્સવ અમે અમારા અધિકાર પ્રમાણે ભક્તિભાવથી કરીશું. એ પ્રમાણે જણાવી તેઓએ ચારે દિશાઓમાં યોજન પ્રમાણ ક્ષેત્રભૂમિ, તૃણ, કાષ, ધૂળ વિગેરે કાઢી નાખીને શુદ્ધ કરી. એટલે તરતજ પ્રગટ કરેલા સંવર્તક વાયુ એ જીનજનનીની પાસમાંથી સમગ્ર દુર્ગંધ દૂર કર્યો. વળી બહુ પ્રમોદથી પ્રકુલ નેત્ર શોભાને વહન કરતી તેઓ ત્યાં રહી ગાયન કરે છે. એ પ્રમાણે ઊર્ધ્વ દિશામાંથી મેઘંકરા, મેઘવતી, સુમેઘા, મેઘમાલિની, સુવત્સા, વત્સમાત્રા, વારિષેણા અને બલાહકા નામે અષ્ટ દેવીઓ પરિવાર સહિત ત્યાં આવી. ત્યારબાદ તેઓએ વિકુર્વેલા મેઘકુમારે ભૂતલને સુગંધિત જલ વૃષ્ટિ કરી રેણું રહિત કર્યું, તેમજ સુગંધના લોભથી આકર્ષાએલા જમરાઓવડે વ્યાકુલ પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરીને શ્રોત્રેન્દ્રિયને સુખકારી અતિ મધુર સ્વરથી પૃથિવી દેવીની પાસમાં ઉભી રહી તેઓ તીર્થકરના ગુણોનું પ્રેમપૂર્વક ગાયન કરવા લાગી. તેમજ પૌરસ્ત્ય (પૂર્વ) રૂચકમાંથી નંદોત્તરા, નંદા, આનંદા, નંદિવર્ધના, વિજયા, વૈજયંતી, જયંતી અને અપરાજિતાનામે અષ્ટદિક્કુમારીઓ પોતપોતાના પરિવાર સાથે ત્યાં આવી અને સૂર્યના ઝિંબ સમાન અતિ નિર્મલ દર્પણને પોતાના હસ્તમાં ગ્રહણ કરી તેઓ પૂર્વ દિશામાં ઊભી રહી, અને જીનેંદ્ર ભગવાનના ગુણો ગાવા

લાગી, તેમજ દક્ષિણ રૂચકમાંથી સમાહારા, પ્રદત્તા, સુપ્રજુહા, યશોધરા, લક્ષ્મીવતી, જોગવતી, ચિત્રગુપ્તા અને વસુધરા નામે અષ્ટ દિક્કુમારીઓ છનેદ્રનો જન્મ નાણી ત્યાં આવી, અને કરકમળમાં સુગંધિત જલ ભરેલા કલશ લઈ પ્રભુની દક્ષિણ બાજુએ જિભી રહી પ્રભુનું ગુણ કીર્તન કરવા લાગી. ઈલાદેવી, સુરાદેવી, પૃથિવી, પદ્માવતી, એકનાસા, અનવમિકા, ભદ્રા અને અશોકા નામે પશ્ચિમરૂચકમાં રહેલી અષ્ટ દિક્કુમારીઓ ભક્તિભારથી નમ્ર થયેલી વિમાનમાં બેસી ત્યાં આવી. પૃથિવી દેવીના દર્શનથી પવિત્ર થઈ હસ્તકમલમાં વિશાળ વીંજણાઓ ધારણ કરી પશ્ચિમ દિશામાં જિભી રહી તે દીર્ઘાક્ષીઓ પ્રભુના ગુણાનુવાદ કરવા લાગી. વાણ્ણી, પુંડરીકા, મિથકેશા, અલંબુકા, આશા, સર્વપ્રભા, હ્રી અને શ્રીદેવી એ અષ્ટ દિક્કુમારીઓ જિત્તરરૂચકમાંથી તરૂણ વય સ્થી ઉદ્ભવ બની ત્યાં આવી અને કરકમલમાં જિજ્વલ ચાંમર ધારણ કરી પ્રભુની જિત્તર દિશામાં દેવીને નમસ્કાર કરી પૂર્વ પ્રમાણે જિભી રહી. ચિત્રા, ચિત્રકનકા, સુતેરા અને સૌંદામની એ ચાર દિક્કુમારીઓ વિદિદ્ (વિદિશા) રૂચકમાંથી આવો પૃથિવી દેવીને નમસ્કાર કરી હસ્તમાં સુંદર દીવાઓ ધારણ કરી ચારે વિદિશાઓમાં જિભી રહી અને છનવરના ગુણ ગાવા લાગી. તેમજ મધ્યમ રૂચકમાંથી રૂચા, રૂચાંશા, સુરૂચા અને રૂચકવતી એ ચાર દિક્કુમારીઓ આવીને ચાર અંગુલથી કાંઈક અધિક છનેદ્રના નાભિનાળને છેદે છે. પછી અતિ સુંદર ખાટો ખોદી તેની અંદર તે નાલ સ્થાપન (કુર્વા) યુક્ત રત્નો કરી પંચરંગી રત્નોવટે તે ગર્ત પુરી નાખી તેની બાપર હરિતાલનો મ્હેરો ચોતરો રચે છે. તદનંતર અતિ મનોહર ત્રણ કદલી ગૃહો રચીને તેઓના મધ્ય ભાગમાં જિત્તર, દક્ષિણ અને પૂર્વ દિશામાં ત્રણ ચતુઃશાલ ભવન બનાવે છે, જેઓની નીચેની ભૂમિ પંચરંગી મણિ રત્નોથી ગાંધેલી છે, તેમજ દ્વાર

પ્રદેશોમાં સુવર્ણમય મંગલ કલશ સ્થાપન કરેલા છે. અફ્સુત રૂપ-
 શાસ્ત્રી પુતલીઓથી વિભૂષિત અને બહુ વિસ્તારવાળાં તે ભવનો
 રમણીય દેખાય છે. તેઓના મધ્યભાગમાં ત્રણ સિંહાસનો સ્થા-
 પન કરે છે. જેઓના નીચેના વિભાગ અમૂલ્ય મણિઓથી વિ-
 ભૂષિત અને વિસ્તારમાં મેરુગિરિની શિલાને અનુસરે છે.
 વળી તેઓ પોતાના કિરણજળથી ઈંદ્રધનુષની રચના આપી
 રહ્યાં છે ત્યારબાદ બહુ ભક્તિપૂર્વક કરસંપુટમાં તીર્થંકર અને
 તેમની માતાને ધારણ કરી દક્ષિણ દિશાના ચતુઃશાલ ભવનમાં
 સિંહાસન ઉપર બેસાડે છે. પછી પરમ હર્ષપૂર્વક તેઓ બહુ
 મુગંધમય શતપાક અને સહસ્રપાક તૈલવડે બાળનેનાં અંગ મર્દન
 કર્યા બાદ ત્યાંથી ઊપાડી પૂર્વાભિમુખ ચતુઃશાલ ભવનમાં પ્રવર
 સિંહાસન ઉપર બાળનેને બેસારી મુગંધિત ઊદ્ગર્જનથી મર્દન
 કરી ગંધોદક, પુષ્પોદક અને શુદ્ધોદક વડે અનુક્રમે સ્નાન
 કરાવી શ્રેષ્ઠ મણિરત્ન અને સુવર્ણના અલંકારોથી શણગારે છે.
 તદનુ બિતરદિશામાં રચેલા ચતુઃશાલ ભવનમાં વિશાલ સિંહાસન
 ઉપર બાળનેને સ્થાપન કરી શાંતિ નિમિત્તે ગોશીર્ષ અંદનના કાષો
 વડે હોમ કરે છે. જોડે જીનેંદ્રભગવાનની રક્ષાતો પોતાના પ્રભાવ-
 થીજ થયેલી છે છતાં અમારો આ કલ્પ [આચાર] છે એમ જાણી
 તેઓએ ભગવાનને રક્ષાપાટ્ટવી બાંધી. સાત દુહપર્વત સમાન આ-
 પતું દીર્ઘાયુષ થાયે, અને સર્વત્ર અબંધિત આજ્ઞા પ્રવર્તે, એમ
 હિચ્ચાન કરતી તેઓ તેમના ઈર્ષ્ મૂલમાં રત્નમણિઓને અથડાવે
 છે. વળી ભક્તજનોના વાંચિત હાથક તેમજ રોગ તથા શોકને દૂર
 કરનારા પ્રભુ થાયે. એમ કહી તે બાળનેને જન્મમૂલમાં સ્થાપન
 કરે છે ત્યારબાદ મધુસ્તવનથી જીનેંદ્રભગવાનના ગુણોનું દીર્ઘન
 કરતો નવ દિવસનીએ. પ્રસિદ્ધ પૂર્વક પૃથિવીદેવી પાસે ઊભી
 નહ છે આ નમોનું જીનેંદ્રના જન્મ સમયના દરેક કાર્ય છપાત
 દિવસના એકે અપાન હર્ષથી જલદી નરુદ્ધ કર્યા.

તેટલામાં સૌધર્મ કંપવાસી ! મુરેંદ્રનું સિંહાસન ચલાય-
 માન થયું. તે ઉપરથી અકસ્માત્ મુરેંદ્રને
 સૌધર્મેંદ્રનો મ્હોટું આશ્ચર્ય થયું. કાણુમાત્રમાં રોષને
 વિતર્ક તથા લીધે નેત્રો લાલ થઈ ગયાં અને વિચાર કરવા
 પુશ્પાત્તાપ. લાગ્યો. અરે ! હાલમાં સ્વર્ગ લક્ષ્મીથી પરા-
 દુષ્ટુષ્પ ચવાની-કોણુ ઇચ્છા કરે છે ? અથવા
 મૃત્યુકાળના દુર્લભ કટાક્ષ-ગોચર ચવાની કોની ઇચ્છા થઈ
 હશે ? કિંવા મ્હારા વંશની લીમ જવાલાઓમાં પતંગની માફક
 અંધાપાત કરવાને કોણુ તૈયાર થયો છે ? અથવા અગાધ વ્યસન
 સમુદ્રમાં ડુબવાની કયા દુર્બુદ્ધિની ઇચ્છા થઈ હશે ? કારણકે
 સ્થિર રહેલું આ મ્હારું સિંહાસન જોણું ચલાયમાન થયું ? એ
 પ્રમાણે ચિંતાતુર થઈ હશે દિશાઓમાં દષ્ટિ ફેરવવા લાગ્યો
 પરંતુ કંઈપણ કારણ તેના જોવામાં આવ્યું નહીં, એટલે ફરીથી
 પણુતે ચિંતવવા લાગ્યો. શું મ્હારો સ્થવન-પતન કાળ આવ્યો ! ના,
 તેનો પણ હાલમાં સંભવ દેખાતો નથી. કારણ કે કંપવૃક્ષ હાલમાં
 કંપતો નથી. તેમજ પુષ્પમાળાઓ કરમાતી નથી, વળી ઇંદ્રા-
 લીઓ વિરક્ત થઈ દેખાતી નથી, દીનપણું સ્પૂરણાપમાન થયું
 નથી. દષ્ટિ પણ પોતાનો વિકસ્વરભાવ છોડતી નથી અને વસ્ત્રો
 પણ ભલિન થયાં નથી, એમ અનેક કુવિકલ્પોની કંદપના કરતો
 સૌધર્મેંદ્ર અવધિજ્ઞાનના ઊપયોગથી તપાસ કરે છે, તેટલામાં
 સિંહાસન કંપવાનું મુખ્ય કારણ જીનેંદ્રનો જન્મ છે એમ તેના
 અણુવામા આવ્યું એટલે તરતજ સિંહાસન ઉપરથી ઊભો થઈ
 સાત આઠ ડગલાં આગળ ચાલી, ત્યાં ઉભો રહી બહુ પ્રમુદિત
 થઈ ચક્રસ્તવન વટે જીનેંદ્રની સ્તુતિ કરી. ફરીયો સિંહાસનપર
 બેસી મુરપતિએ વિચાર કર્યો, મહાએકની વાત છે કે નહીં ચિંત-
 વવા લાયક પાપનું મ્હેં ચિંતવન થયું માટે હું મિહિરને પાત્ર થયો.

ત્યારબાદ હર્ષ સાગરમાં નિમગ્ન થયેલ સૌધર્મેન્દ્રે પોતાના

સેનાપતિને આજ્ઞા કરી. રે ! જલદી સૌધર્મ

સૌધર્મેન્દ્રની

સેનાપતિને

આજ્ઞા.

સભામાં જાઓ, મેઘ સમાન ગંભીર નાદ

કરતી અને યોજન પ્રમાણ ગોળાકાર

સુંદર આકૃતિવાળી મુઘોષા ઘંટા ત્રણવાર

વગાડીને મ્હોટા નાદથી ઘોષણા કરાવે કે

ભારતશેત્રમાં વારાણસી નગરીમાં સાતમા તીર્થંકરનો જન્મ

થયો છે, તેમના જન્મમહોત્સવ માટે શકેન્દ્ર પ્રયાણની તૈયારીમાં

છે તેથી હુ દેવો ! સર્વ અલંકાર પહેરી સર્વ નાટકો તથા સેના

સહિત સર્વ તૈયાર થાઓ, તેમજ સંપત્તિ સહિત દીવ્ય અસ્ત્ર

રાત્રો સાથે લઘુ હિતમ વિમાનોમાં બેસી જલદી શકેન્દ્ર પાસે

જાવો. આ પ્રમાણે સુરેન્દ્રનું વચન સાંભળી વિનય સહિત

સેનાધિપતિ બહુ હિતાવળથી ચાલતો સૌધર્મ સભામાં ગયો.

ત્રણવાર મુઘોષા ઘંટા વગાડી કે તરતજ તેના ઘનધોર પ્રતિધ્વનિ

વડે એકહીન બીજી બત્રીસ હજાર ઘંટાઓનો એકસાથે રણકાર

થયો અને તેનો પ્રતિ ધ્વનિ એકદમ મહાન બિછળી બિડયો. તે

સમયે પંચવિધ વિપ્રય સેવકોમાં આસક્ત હતા તોપણ સર્વ

દેવતાઓ એક સમયે ઘંટાનાદ સાંભળી વિચારમાં પડ્યા

કે શું પ્રચંદ બ્રહ્મરૂપ પાત્ર કુટિવાથી આ ધ્વનિ થયો ! વળી તે

ધ્વનિ વિમાનોની પંક્તિઓમાં અથડાવાથી બહુ વિસ્તારમાં

આવી પડ્યો. તેમજ તે નાદ મુગ્ધ હૃદયવાળી દેવાંગનાઓના

અવલુ ભાવર થવાથી તેઓ સ્થાનાવમાન થઈ, હા નાથ ! રક્ષણ

કરો ! રક્ષણ કરો ! એમ બન્યું. બાલકા લાગી. દેવેન્દ્રના વધથી

મુગ્ધ થયેલા દેવતાઓના ગર્વનવ સમાન વાસુજનક ઘંટાઓનો

રણકાર. સ્વયં પ્રકટી ગયો. તેથી ચિંતાતુર થયેલા દેવેન્દ્ર

વિભ્રાન્ત બન્યા. કહાડે કહાડે કરવામાં શિથિલ મન થયું.

અને દિગ્મૂઢ બની ગયા હોય ને શું ? એમ કર્તવ્ય શૂન્ય થઈ ગયા. ક્ષણમાત્રમાં ઘંટાનાદ સાંત થયો એટલે સાવધાન થયેલા દેવોને સુરેંદ્રની આજ્ઞા હરિણગમેષિ દેવે કહી સંભળાવી. તે સાંભળી પ્રભુનો જન્મ મહોત્સવ જાણી સર્વ દેવતાઓ બહુ આનંદ-પૂર્વક તૈયારી કરવા લાગ્યા. પ્રથમ કીડા વાપી [વાવ્ય] માં સ્નાન કરી કર્પૂરના મિશ્રણ સાથે ચંદન રસના શરીરે લેપ કર્યા. તેમજ અદ્ભુત ક્રાંતિમય મુકોમળ અને સ્વચ્છ દેવદ્વંધ્ય ધારણ કર્યા, કામવાસનાઓનો સર્વથા ત્યાગ કરી કંઠસ્થજોમાં મનોહર મુક્તાહારો પહેર્યા વળી ઉત્તમ પ્રકારનાં કડાં, બાણુબંધ અને મણિમય મુકુટોની સ્ફારક્રાંતિવડે ગગન તલને દીપાવતા તેમજ પોતાના સ્વરૂપથી કામદેવને લલ્લવતા પરિવાર સહિત સર્વ દેવતાઓ પોતાના સ્થાનમાંથી નીકળવા લાગ્યા. કેટલાએક યીનાં શુકના આઠંબરથી અનેક પ્રકારે શણગારેલા ઉત્તત-અન્ધ, હાથી, વરાહ, મૃગ અને મધર વિગેરે વાહનોપર આરૂઢ થયા. વળી કેટલાક મણિમય ધુધરીઓના રણકારથી દિશાઓને ગર્ભાવતાં ભવ્ય વિમાનોમાં બેઠા, તેમજ કેટલાક શાર્દૂલ, શરભ, સિંહ, હંસ અને વૃષભ ઉપર વિરાજમાન થયા, એ પ્રમાણે પોતપોતાનાં સૈન્ય તથા દેવીઓ સહિત સર્વ દેવતાઓ પ્રમોદપૂર્વક સુરેંદ્ર પાસે આવ્યા.

જેની અંદર સ્વચ્છ મુક્તાહારની પંક્તિઓ લટકતી દેખાય છે. વળી સ્ફટિક રત્નોની બનાવેલી પુત-સુરેંદ્રપ્રયાણ લીઓથી જડેલાં દ્વાર જેમાં અદ્ભુત શોભા આપી રહ્યાં છે, તેમજ એક હજાર સ્તંભોનું બંધારણ જેમાં ગોઠવેલું છે, અપૂર્વ ગણકાર વિસ્તારતી ઘંટાઓની શ્રેણીઓથી અવલોદિયને સુખદાયક ઉત્કટ પવનને લીધે ફરકતી ધ્વજોથી મુપ્રસિદ્ધ અને સોળ પ્રકારનાં નિર્ભલરત્નોથી

વળી ત્રણે લોકમાં પ્રશંસા કરવા લાયક છનેંદ્ર રત્ન આપની
કુક્ષિમાં ઉત્પન્ન થવાથી ઉત્તમરત્નોનો નિધાન જે ક્ષીરસાગર
રત્નનિધિ ગણાતો હતો તે હવે ક્ષીણ મહિમાવાળો થયો. હે
દેવિ ! મોહરૂપી અંધકારને નાશ કરવામાં દિવાકર સમાન છન
પરમાત્માને જન્મ આપીને હાલમાં તમોએ પૂર્વદિશાને બધોત
પ્રગટ કરનારી બનાવી છે. હે ભગવતિ ! પરમ મુનિવરોના આશી-
ર્વાદનો આધાર પંજુ તમેજ છો. હસ્તર ભવસાગરને પંજુ તમે હેલાં
માત્રમાં તરી ગયાં છો. હે સંસારતારિણિ ! જંગતપૂજ્ય ચિંતામણિ
સમાન છનવરને પ્રગટ કરવાથી તમારોજ મનુષ્ય જન્મ જ્ઞાની
પુરુષોને પણ પ્રશંસા કરવા લાયક થયો.

પૃથિવી દેવીની સ્તુતિ કર્યાબાદ મુરપતિએ તેમને અવસ્થાપિની
ગિદ્દા મૂકીને છન પ્રભુનું પ્રતિરૂપ વિકુર્વી
મેરૂગિરિ પ્રત્યે તેમની માતા પાસે સ્થાપન કર્યું, ત્યારબાદ
પ્રયાણુ મુરપતિએ પોતાનાં પાંચ સ્વરૂપ બનાવી એક-
સ્વરૂપવડે પ્રભુની ઉપર છત્ર ધર્યું, જે સ્વ-
રૂપથી બન્ને પાર્શ્વલાગમાં શ્વેત ચામર વીંચે છે, તેમજ એક
સ્વરૂપથી પ્રભુની આગળ શરદ રૂતુના સૂર્યમંડલ સમાન દિગમંડ-
લને દીપાવતું અને અખિલ વૈદિઓને નિર્મૂલ કરવામાં પ્રચંડ એવું
વજ્ર ધારણુ કર્યું, બાકીના એક સ્વરૂપવડે બહુ હર્ષભર મુરપતિએ
ગોશીર્ષચંદનના લેપથી પાંડુર અને મુંગધમય પોતાના હસ્ત કમલ-
માં છનેંદ્ર ભગવાનને ધારણુ કર્યા. એ પ્રમાણે પાંચે સ્વરૂપથી સમસ્ત
પોતાનું કર્તવ્ય પોતેજ કર્યું. ત્યારબાદ બહુ દેવ દેવીઓની કોટિ
સહિત મુરેંદ્ર અતુલ ભક્તિભારને લીધે વિનમ્ર થયો છતો પોતાના
આત્માને બહુ વખાણવા લાયક સમસ્ત તીર્થંદકથી શુદ્ધ માનતો
મંદરાચલ તરફ પ્રયાણુ કરવા લાગ્યો અને ઘણા હર્ષને લીધે
દિવ્ય ગતિથી કમવાર ભગભગ તલેટીમાં જઈ પહોંચ્યો.

ઉંચાઈમાં લક્ષ યોજન પ્રમાણ અને કાંતિમાં સુવર્ણ સમાન,
 તેમજ રત્નની શ્રેણીઓથી રમણીય, ગૌર
 મેઝગિરિ વર્ણન કાંતિવાળો અને ઉપરી ભાગમાં પાંડુકવનને
 લીધે શ્યામ શિખરોવડે જાણે પૃથ્વી દેવી-
 નો એક સ્તન હોય ને શું ? વળી જેની અંદર દિગ્ગજોના દંત
 પ્રહારની નિશાનીઓ જેના અપ્રમિત મનોહર ગુણોની સંખ્યા
 માટે સુરેંદ્રોએ કરેલી રેખાઓ હોયને શું ? તેમ સાક્ષાત્ કરાવે
 છે. વળી નિતાંબ ભાગમાં બહુ વિશાળ અને કટી ભાગમાં સુવર્ણ
 મેખલા પહેરેલી તેમજ ગૌરપયોધર (સ્તન) થી વિભૂષિત નવ-
 યૌવનાની માફક નિતાંબ એટલે પાસમાં રહેલા નાના પર્વતોથી
 વીંટાએલો જે ગિરિ પયોધર (મેઘ) થી સુશોભિત દેખાય છે.
 જેના ઉત્તર શિખર ઉપર શાશ્વત-સદાકાલ જનમંદિર વિરાજે
 છે, તેના ઉપર રહેલી ઉજ્જવલધ્વજ પતાકાવડે જાણે સ્વર્ગ લક્ષ્મીને
 પત્રિકા આપતો હોય ને શું ? એમ જેની લક્ષ્મી હીપે છે. વિશેષ
 મહિમાથી ઉત્પન્ન થએલી કીર્તિલતાઓની માફક સર્વત્ર વહેતા
 જલ પ્રવાહોને ધારણ કરતી ગંભીર નદીઓ જેની અંદર વદ્યા
 કરે છે- એમ અનેક ગુણોના આધારભૂત તે ગિરિરાજ-મેઝગિરિ
 ઉપર સુરેંદ્ર ગયો અને ત્યાં બહુ રમણીય પાંડુક નામે મહા-
 વન તેની દૃષ્ટિગોચર થયું તેમાં કોઈક સ્થલે ઉત્તર અને નવીન
 મેઘના ગર્જનવથી પ્રમુદિત થએલાં મયૂરનાં ટોળાં નૃત્ય કરે છે.
 કોઈક ઠેકાણે કિંતર લોકોનાં ગાયનો સાંભળવામાં મૃગલાંનાં યૂથો
 તન્મય બની ગયાં છે. એવા તે પાંડુક વનની અંદર બરફના ઢગલા
 સમાન અતિ ઉજ્જવલ પાંડુકંબલ નામે મોટી એક શિલા છે. તેની
 ઉપર મણિ રત્નોના કિરણરૂપ જલથી શુદ્ધ અને સુવર્ણમય અભિ-
 પેક માટે સિંહાસન વિરાજે છે, તે ઉપર જનેન્દ્રભગવાનને
 પોતાના ઉત્સવમાં લઈ સુરેંદ્ર પોતે પૂર્વાભિમુખ બેઠો. તે
 સમયના હર્ષને લીધે શકેન્દ્રના નેત્રકમલ વિસ્ફર થઈ ગયા.

જનવરના પ્રભાવથી પોતાનાં આસનો ઠંધ્યાં એટલે અવધિ-
 જ્ઞાનવડે જીનેંદ્રનો જન્માભિષેક મહોત્સવ
 જન્માભિષેક. જાણી ઇશાનાદિક સર્વે સુરેદ્રો પોતપોતાની
 સમૃદ્ધિ સહિત ત્યાં આવ્યા, પ્રમોદપૂર્વક
 જીનેંદ્રના ચરણ કમલમાં પ્રણામ કરી પોતાના સ્થાને બેઠા.
 ત્યારબાદ અચ્યુતેદ્રે પ્રથમ પોતાના દેવોને આજ્ઞા આપી કે
 હાલ આપણે તીર્થંકરનો જન્માભિષેક કરવાનો છે માટે જલદી
 થ્રેષ સામગ્રી તૈયાર કરી અહીં દાખલ કરો. આ પ્રમાણે પોતાનાં
 સ્વામીની આજ્ઞા મસ્તકે ચઢાવી તરતજ દેવોએ સોનાના,
 રૂપાના, મણિઓના, સુવર્ણ અને રૂપાના, રત્નોના, મણિ સુવર્ણ
 અને રૂપાના, મણિ, સુવર્ણ, રૂપા અને રત્નોના, તેમજ
 મૃત્તિકાના એમ દરેકના એક હજાર અને આઠ ઠલથા
 બનાવ્યા. તેમજ રત્નમય ભુંગાર [ઝાંરીઓ] વિગેરે દરેક સાર
 વસ્તુઓ એક હજાર અને આઠ પ્રમાણે તૈયાર કરી ક્ષીરસાગર
 પ્રત્યે ગયા. દરેક ઠલથો ક્ષોરોદકથી ભર્યા તેમજ કમલ, કૈરવ,
 ચતુષ્પત્ર અને સહસ્રપત્ર નામે પ્રદાન પદ્મ ઉપયોગ જેટલાં લીધાં.
 તે પ્રમાણે અતિ પવિત્ર માગધ વિગેરે તીર્થોનાં અને થ્રેષ નદી-
 ઓનાં જલ, મૃત્તિકા અને ઔષધિઓ, તેમજ ઉત્તર દુર્વાદિકમાં
 પણ કુલગિરિ, વક્ષસ્કાર, નંદનવન, આંતરિક નદીઓ અને દ્રહો-
 માંથી પુષ્પ, ઔષધિ અને કૃષ્ણા લઈ દેવતાઓ જલદી ત્યાં આવ્યા.
 અને વિનયપૂર્વક પ્રણામ કરી અચ્યુતેંદ્રને સમસ્ત સામગ્રી અ-
 ર્પણ કરી. અચ્યુતેંદ્ર પણ સમસ્ત વસ્તુઓને જોઈ બહુ ખુશ
 થયો અને તરતજ પોતાના આસન ઉપરથી ઉસો થયો એટલે
 દશ હજાર સામાનિક દેવતા, ચાર લોકપાલ, ત્રણ પરમદાઓ,
 સાત સેનાધિપતિ, સાત ચેન્ય, તેત્રિશ ત્રાયત્રિશ દેવતા અને
 ચાળીશ હજાર પોતાના આત્મ રક્ષક દેવો પણ તૈયાર થયા. પછી
 પવિત્ર તીર્થ તથા ક્ષીરસાગરના જળથી પૂર્ણ બરેલા, તેમજ

ગોશીર્ષ ચંદન વિગેરે સાર વસ્તુઓ જેઓની અંદર નાંખેલી છે, વળી જેઓનાં મુખ સ્વચ્છ કમલોથી ઢાંકેલાં છે, અને સર્વોત્તમ ઔષધિઓના સુવાસથી મનોહર એવા સ્વાભાવિક અને વૈકેયિક મોટા પ્રમાણવાળા અનેક કલશોવડે અન્યુતેદ્રે ત્રણ ભુવનના નિષ્કારણ બંધુ સમાન તીર્થંકર ભગવાનના જન્માભિષેકની શરૂઆત કરી. તે સમયે એક સાથે જિનેન્દ્રના મસ્તક ઉપરથી નીચે પડતી નમાવેલા કલશોની જલધારાઓ બાણે ગિરિ શિખરમાંથી નીકળતી હોયને શું ? તેમ શોભે છે. અથવા અતિશય પ્રમોદમાં નિમગ્ન થએલી દિગંગનાઓએ અર્પણ કરેલા નિર્મળ અને ગાઢ કાંતિમય મુક્તાવલી હાર હોયને શું ? અથવા કુગતિમાં પડતા પ્રાણીઓના ઉદ્ધાર માટે પ્રસારેલી શુદ્ધ રજગ્નુ (દોરી) ઓ હોયને શું ? કિંવા ખળભળી ઉઠેલા જીનેન્દ્રના યશસ્વી ક્ષીર સાગરની તરંગમાલાઓ હોયને શું ? એમ દીપે છે. એ પ્રમાણે સુરેન્દ્રોએ બહુ આનંદપૂર્વક જીનાભિષેક પ્રારંભે છતે દેવતાઓ ચાર પ્રકારનાં વાજાંત્રો વગાડે છે. જેમકે—સજળ મેઘની ગર્જનાઓને અનુસરતા હુહુંભિના નાદો સર્વત્ર પ્રસરવા લાગ્યા. તેમજ હસ્તિનાદ સમાન પટહ (પડધમ) ના ગડગડાટ થવા લાગ્યા. વળી બહુ રસદાયક મનોહર નાદ કરતાં ઢંકા, હુડુક, તેમજ મધુર અને ગંભીર વાગતા મૃદંગોથી ઉન્નાદિત, ખુક્ક, તંખુક્ક, સંખુક્ક નામે વાજાંત્રો તેમજ વિવિધ તાલોથી ગણગણિત અને ઉત્તમ તાલિમ ધોષને લીધે ઉદ્ભવ કાંસાલાના ઉચ્છલતા શબ્દોના આડંબર સહિત ભેરીઓના ભાંકારોથી આકાશ તલ વ્યાપ્ત થઈ ગયું, તેમજ વીણા, વેણુ અને વાંસળીના મધુર ધ્વનિ થવા લાગ્યા, વળી ગદ્ગદી ખરમખી વિગેરે વાજાંત્રોના વિવિધ નાદોથી પ્રલયકાલીન મેઘનાનાદને અનુસરતાં ચારે પ્રકારનાં વાદ્યો વાગવા લાગ્યાં, તેમજ ત્યાં આગળ અનહદ ભક્તિભારથી રોમાંચ ધારણ કરતા કેટલાક દેવો તીર્થંકરની સ્તુતિ કરવા લાગ્યા, કેટલાક તો ભગ્ય

મુગંધના સૌખ્યથી એકદા અન્વેષા જમશન્દેષાવટે મનોહર દિવ્ય
પુષ્પોની વૃદ્ધિ દેવા દામ્યા, કેટલાક મહત્ત્વે માફક એક ત્રીજા
શાયે કુચિત કરે છે. કેટલાએક મુદ્દર કાંઈકો મધુર ગાવન કરે છે.
કેટલાએક તાલ શાયે મલ મોહા કરે છે. વગેરે કેટલાએક દાગના
અભિનય (નૃત્ય) શાયે દારૂ કરે છે, કેટલાક દર્પથી હામન
બની વાવની માફક પોતાના આત્મ વગડે છે, કેટલાએક સમય-
પુટને અતિ વ્યથાપક અશ્વનાદ કરે છે, કેટલાએક દરિનાદનું
અનુકરણ કરે છે. કેલિનું મુદિન્ધાથી જૂનલ ઉપર પ્રદાર કરે છે,
કેટલાએક દુર્ગિન-અપદારને દૂર કરે છે, કેટલાએક પિદનાદ કરે
છે. કેટલાક દેવો તત્કાલ સીરસાગરના જાતથી બરેલા કવયો દેહની
પાસે લઈ જાય છે. આ પ્રમાણે નિર્વિખપણે સર્વ દેવેન્દ્રો સંચારની
નિવૃત્તિ દર્શનાર છનેન્દ્રના મન્મથનમદોત્સવમાં આદરપૂર્વક પ્રવૃત્ત
થાય છે, તેનું વર્ણન પણ મદારા સરજો મું કરી ચકે ? આવી રીતે
સાતમા છનેન્દ્રથી મુખાર્થ જગવાનનો જન્માભિષેક મદોત્સવ
ધમે છને સમસ્ત મુરેદ્રો પરમ હર્ષાવેશથી રોમાંચિત થયા, પોતાના
હસ્તમાં ધૂપપદિકા, શ્વેતચામર, છત્ર અને મુગંધમય પુષ્પો ધારણ
કરી પ્રભુના આગમ ઉભા રહ્યા. એ પ્રમાણે છનેન્દ્રને દનાન ક-
રાવી અમ્યુનેન્દ્ર વિરામ પામ્યો. ત્યારબાદ પોતાના પરિવારસહિત
આનત વિગેરે મુરેદ્રોએ પણ અમ્યુતેન્દ્રની માફક મદોત્સવ વેશવ
શાયે છનેન્દ્રનો અભિષેક કર્યો એક સૌધર્મેન્દ્ર વિના બાદીના ત્રીશ
દેવેદ્રોએ પણ પોતાના ક્રમ પ્રમાણે અભિષેક કર્યા. તત્પશ્યાત્ ઈશા-
નેન્દ્ર પોતાના ઉત્સંગમાં છનેન્દ્રને લઈ સિંહાસન ઉપર બેઠા. ત્યાર-
બાદ અતિ આનંદથી પ્રકુલ થયાં છે નેત્ર જેનાં એવા સૌધર્મેન્દ્રે પણ
ચંદ્ર, શંકરનું હાસ અને શંખ સમાન ઉજ્જ્વલ કાંતિથી મનોહર
એવા તરૂણ ચાર વૃષભો ચારે દિશાઓમાં વિકુર્બ્યા, અર્થાત્ પો-

તાનો લબ્ધિથી પ્રગટ કર્યા. પછી તેઓના આઠ શીંગડાઓના અમ્ર ભાગમાંથી ઉચે જઈને નીચે પડતી તે અષ્ટ જલધારાઓને એક રૂપે કરીને જીનેંદ્રના મસ્તક ઉપર અભિષેક કરે છે. તેમજ ક્ષીરોદકથી ભરેલા ખીળા હજારો કલશોવડે અભિષેક કરે છે, અનુક્રમે સ્નાનમહોત્સવ પૂર્ણ થયા બાદ સૌધર્મેદ્રે સુકોમળ અને સુગંધમય કાષાય વસ્ત્રોવડે બહુ સાવચેતીથી ભગવાનનું શરીર લુસી નાખીને ગોશીર્ષ ચંદન મિશ્ર કેસરની અર્યા કરી, પછી બહુ સુગંધ આપતાં વિશુદ્ધ દિવ્ય પુષ્પોની માલાઓથી ઉત્તમ પ્રકારે પૂજા રચી અને સર્વ પ્રકારનાં આભૂષણો પહેરાવ્યાં, પછી પ્રભુની આગળ શરદ્દ્યંદ્રસમાન ઉજ્જવલ અક્ષત (ચોખા) વડે દર્પણ ભદ્રાસન, વર્ધમાન, શ્રીવત્સ, મત્સ્ય, સ્વસ્તિક, નંદાવર્ત અને કલશ એ પ્રમાણે અષ્ટ મંગલની રચના કરી. તેમજ ત્યાં આગળ બહુ (ઢોંચણ) સુધી વિવિધ પુષ્પોના ઢગલા કર્યા. તેમજ નાના પ્રકારના મહિરત્નોથી જડેલી ઢાંડીવાળી અને વજ્ર રત્નની બનાવેલી દર્વી (ધપદાની) વડે સુગંધમય ઉત્તમ પ્રકારનો ધૂપ કર્યો, પછી બહુ બત્તીઓથી વિરાજીત મનોરંજક આરતી ઉતારીને ઉત્તમ મંગલોનાં સ્થાનનૂત મંગલ દીવો ઉતાર્યો. એ પ્રમાણે સર્વ કર્તવ્ય સિદ્ધ થયા બાદ ચારણ મુનિઓએ જય, જય જય, એવા ઘોષથી આકાશ ગમ્ભીર મૂંઝવું. બહુ હર્ષના ભારથી નમી ગએલાં દેવોનાં મસ્તકો ઉપરથી મહેતાં પુષ્પોવડે પૃથ્વીતલ પુરાર્પ ગયું. તેમજ નૃત્યને લીધે ચક્રાયમાન કુન્દ નાચી મૃણાલ કંકણોના કલકલ શબ્દોથી

જેમ જાણે નનકર ગંગા હર્ષના જોસને લીધે વીંજાતા હોય તેમ બહુ મહેનતિર એ સવ દેવે એ નાટ્યરંગ કર્યો.

પછી તેમણે નમ્ર થઈ દેવતાઓ સ્તુતિ કરવા

નૃત્યનૃતિ કરવા માંડ્યાં ! બનાદિ અપાર એવા આ ભવ

જગતના આપના ચરણ કમળમાં

ત્રિલોકવાસી સમસ્ત પ્રાણીઓ પ્રણામ કરે છે આપ અક્ષય સુખના કારણ છે. તેમજ મંદનરૂપી હરણને સંહારવામાં તરણ સિંહ સમાન, મુનિવરોના માનસરૂપી સરોવરમાં હંસ સમાન, અને ત્રણે લોકમાં પૂજનીય પંથુ આપજ છે. હે જગતપ્રભો ! આપના હસ્તપાદનાં તળીયાં લક્ષ્મીના વિલાસભૂત વિકસ્વર કમલ સમાન શોભે છે. હિમરાશિ તેમજ ચંદ્રના કિરણ સમાન ઉજવલ આપના આભાષ યશથી આ મહીતલ સ્વચ્છ હીપે છે. સરલ અને શુદ્ધ કષ્ટિ પ્રસારથી વિકસ્વર કમલ પંત્રોની આપ તુલના કરે છે. વળી સંસારના ભયથી તમ યથેલા ભવ્ય લોકોના હૃદયને શાંત કરવામાં નવીન મેઘ સમાન, અધકારને નિર્મૂલ કરવામાં સૂર્ય સમાન, શરણાગત જનોને મજબુત પજ્જપજર સમાન, મોહરૂપી મહોન્મત હસ્તિના કુંભસ્થલ વિદારવામાં કેસરી સમાન, સમસ્ત વસ્તુતત્ત્વના પ્રદાયક, ક્રમત-પાખંડમતના ઉચ્છેદ કરવાવાળા અને ત્રણ ભુવનમાં ઉદ્યોત કારક એવા હે જીનેંદ્ર ! આપ સદાકાલ જયવંત પર્તી હે જગતપ્રભો ! આજે આ ભરતક્ષેત્ર પવિત્ર થયું, કારણ કે જે ભરતક્ષેત્રમાં આપ પ્રગટ થયા. વળી જેના ઉદરમાં આપ ઉત્પન્ન થયા તે માતાનો જન્મ પણ સ્વતઃ કૃતાર્થ થયો. જેના ઘરમાં ચિંતામણિ સમાન આપ જીનેંદ્ર પ્રગટ થયા તે સુપ્રતિષ્ઠ નરેંદ્રનું નામ પણ આજે યથાર્થ થયું. એ પ્રમાણે જીનેશ્વરની સ્તુતિ કરી પોતપોતાના પરિવાર સહિત સર્વ ઇંદ્રો નંદીશ્વરદીપમાં ગયા, અને નમનપૂર્વક જીનેશ્વરની સ્તુતિ કરી પોતાના સ્થાનમાં ગયા. ત્યાર બાદ સાધર્મ સ્વામી પણ શુદ્ધ કાંચન ત્રમાન આકૃતિને ધારણ કરતા જીનેશ્વરને કરસંપુટમાં ઘડણ કરી બહુ પ્રમોદપૂર્વક જીનેંદ્રના જન્મવૃદ્ધમાં ગયા, ત્યાં વિકુર્વેણ જીનેંદ્રનું પ્રતિજિજ્ઞ તથા અવસ્થાપિની નિદ્રાની નિવૃત્તિ કરી પૃથ્વી દેવોની પાસે પુત્રરત્નને પૂર્વની માદક સ્થાપન કરીને નમસ્કાર કર્યો ત્યારબાદ જે ઉત્તમ

કુંડલ તથા બે દેવદુષ્ય ઓશીકા નીચે મુકયાં, તેમજ જીનેંદ્રની દૃષ્ટિગોચર પંચરંગી રત્નોની કાંતિથી રમણીય અને અદ્ભુત મૌહિતક માલાઓથી ગુંથેલો સુવર્ણમય એક કંડુક (ઢોડો) રમવા માટે મૂકયો. જેને જોવા માટે જીન લગવાનું પોતાની દૃષ્ટિ પ્રસારી બહુ આનંદ કરે છે.

મુરેંદ્ર તરફથી વૈશ્રમણ્ય-કુબેરને આજ્ઞા મળી કે ભદ્ર ! વિલંબ રહિત જીનેંદ્રના જન્મ સ્થાનમાં બત્રીશકોટ સોને મુરેંદ્રઆજ્ઞા. યા, તે પ્રમાણે હિરણ્ય અને નંદભદ્ર, તેમજ અન્ય વિવિધ પ્રકારની સાર વસ્તુઓ લાવીને સ્થાપન કરો. કુબેરે પણ તત્કાળ આજ્ઞા પ્રમાણે સર્વ વસ્તુઓ મંગાવી હાજર કરી. ત્યારબાદ શકેદે સર્વત્ર આ પ્રમાણે ઉદ્ઘોષણ કરાવી. હે દેવ દેવીઓ ! સાવધાન થઈ મહાર્ગ વચન સાંભળો ! જે કોઈ જીનેશ્વરનું તથા તેમની માતાનું અનિષ્ટ કરવા માટે પોતાના હૃદયમાં પણ અશુભ ચિંતવશે તેનું મન્તક આકાશના ફલની માફક સફળ પ્રકારે ફુટી જશે. એ પ્રમાણે સર્વ વિધિ સમાપ્ત કરી ભક્તિ પૂર્વક જીનેંદ્રને નમસ્કાર કરી આકાશમાર્ગે સપરિવાર દેવેંદ્ર નંદીશ્વરની યાત્રા કરી સ્વર્ગસ્થાનમાં ગયો.

સૂર્યનો ઉદ્યોત થવાથી સર્વ દિશાઓ દિપવા લાગી. તેમજ માંગલીક વાજાંત્રો વાગવા લાગ્યાં, જેથી જન્મભરોત્સવ. પૃથ્વીદેવી પંચ નમસ્કારનું શરણ લઈ બાંધવા થયા. ગેશીર્ષ ચંદનના લેપથી મુગધિતગાત્ર વાગા પુરને લેયે, અતિ મુગધમય મંદારનંજરીમાં હૃદય લેયે, જનકેના પરિવ્રજાથી પ્રભુની કાંતિ શ્યામ દેખાતી હતી, તેથી હે દૃષ્ટ ગરીબની કાંતિને કીરે જન્મમૃદુ વિચિત્ર કાંતિમય દેવના વાનુ નાનમદ નયન વદનામણી આશ્વત્થમાં ઉન્મુક બ નેહી લાગ્યાં. એ મુગધ નેરેંદ્રને વદાર્થ આપી હે દેવીને પુત્ર

જન્મ થયો. શ્રવણ માત્રથી પ્રમુદિત થઈ રાત્રીએ તેઓને દાસપદ્યોને દૂર કરનારું ઇચ્છાથી પણ અધિક દાન આપ્યું, અને તરતજ ભૂપતિએ જન્મમહોત્સવની આજ્ઞા આપી. એટલે અધિકારીઓ પોતપોતાના અધિકાર પ્રમાણે દરેક કાર્યોમાં ઉદ્યુક્ત થયા. દરવાજા, ચૌદા, ચેરીઓ અને વિશાલ રાજભાગો શુદ્ધ કરાવ્યા, પછી સર્વત્ર કુંકુમજલ છંટાવ્યાં, તેમજ ઉછળતા તીવ્ર સુગંધના લોભને લીધે એકઠા થયેલાં જમરાઓના ગુંતરંવથી વ્યાસ એવાં અનેક પ્રકારનાં પુષ્પોની રચના થવા લાગી. દરેક સ્થાને સોનાની ધૂપઘટિકાઓ સ્થાપવામાં આવી. અગુરુ કપૂર વિગેરે ધૂપના ધુમાડાથી સર્વ દિશાઓ અંધકારમય દેખાવા લાગી, તેમજ ઉપરના ભાગમાં લટકતી મૌદિતિક રત્નોની માળાઓથી દષ્ટિને હરણ કરતા, આમર-રૂપી કથકલાપથી વિભૂષિત, ઘણા ઉંચા અને સ્થૂંલ સ્તંભો ઉપર સ્થાપન કરેલી સુંદર પુત્તલીઓથી મનોહર, પવનને લીધે નાદ કરતી ધુધરીઓ સહિત હજારો પતાકાઓથી બહુ રમણીય, અને અતિ હર્ષને લીધે મત્ત થઈ ગાયન સાથે નૃત્ય કરતી સુવતિજનોએ વિસ્તાર્યો છે મહિમા જેમનો એવા સુંદર કાંતિમય રત્નોથી જડેલા મંચો ગોઠવવામાં આવ્યા. વળી દરેક ભવન દ્વારમાં પૂર્ણ કળશ સ્થાપવામાં આવ્યા, તરૂણ સ્ત્રીઓ વિલાસ સહિત નૃત્ય કરવા લાગી, માંગલિક સૂચનાપૂર્વક દરેક સ્થળે વધામણીઓ અપાવા લાગી. ગૃહ, હાટ, હવેલીઓ અને દરવાજા વિગેરે સ્થાનોમાં અતિ વિસ્તારવાળાં પહોળાં તોરણો બાંધવામાં આવ્યાં, કીડાપૂર્વક મુશલ અને હજારો ધુંસરાઓનો ત્યાગ કરાવ્યો, દેવાદાર લોકોને દેવું સુકાવી દેવામાંથી છુટા કર્યા, બહુ અપરાધી જનોને પણ બદિખાનેથી મુક્ત કર્યા, તેમજ બહુ સમૃદ્ધવાળા મહોત્સવોની પ્રવૃત્તિ થવા લાગી, જેની અંદર નૃત્ય કરતી મદોન્મત્ત પ્રમદાઓની મેળલાઓ ખત્તી જવાથી વિષ-

પ્રમાણે પ્રશંસા કરી નરેન્દ્રની આગળ તેઓએ હાસિ, અન્ધ, આભુ-
પણ, મધિરત્વ અને અમૂલ્ય વસ્ત્ર વિગેરે લેટ મૂકી. ભૂપતિએ
પણ પાન સોપારી આખ્યા બાદ પુષ્પહાર, વસ્ત્ર, અને અલંકારોથી
ચરોચિત સત્કાર કરી સર્વને પોતપોતાના સ્થાનમાં વિદાય કર્યા.

પુત્રના સુખાવલોકન માટે બહુ-ઉત્સુક થએલ સુપ્રતિષ્ઠાબળ

અવસર જાણી હર્ષબર સભામાંથી ઉઠી

પુત્રાવલોકન. છનેન્દ્રના જન્મસ્થાનમાં ગયા. જેની આંદર

મધિરત્વોથી બાંધેલી ભૂમિ ઉપર મહોટા

સ્વસ્તિક (સાધીઆ) એ પૂર્યા છે, તેમજ અગ્રભાગમાં સોનાનાં

મુથલ (સાંભેલાં) ઉભાં કર્યાં છે, વળી પુત્રના રક્ષણ નિમિત્તે અન્ય

કેટલાંક સાધનો ત્યાં દાખલ કર્યા હતાં, દ્વાર પ્રદેશમાં બંને બાજુએ

સ્થાપન કરેલા પૂર્ણ કલશોની ઉપર બહુ વિકસ્વર કમલો ચોખતાં

હતાં, શરદ રતુના સૂર્ય સમાન તેમજ રત્નસાગર અને તેજના

સમૂહની માફક સમસ્ત ભવનમાં ઉગ્રોત વિસ્તારતા એવા છનેન્દ્રનાં

દર્શન થયાં. અપૂર્વ કાંતિ ભેદ વિસ્મય અને હર્ષમાં નિમગ્ન

થએલ ભૂપતિ વિચારવા લાગ્યા, અહો ! ઉત્પન્ન થતા માત્રમાંજ

આ બાળકની કાંતિ કોઈ અદ્ભુત ક્રેખાય છે, તેમજ અપૂર્વ

લાવણ્ય, અસાધારણ રૂપસંપત્તિ, મર્યાદારહિત સૌંદર્ય અને

અખંડિત સૌભાગ્ય આ બાલકમાંજ આવી રહ્યું છે. તેથી

સમગ્ર પુણ્યનું સ્થાન મહાર્ગ કુલજ ગણાય. અહો ! આ સમયે

મહારા બાચ્ચનો પાર રહ્યો નથી, કારણકે સંપૂર્ણ લક્ષણવંત

આવે પુણ્યશાળી પુત્રરત્ન પ્રગટ થયે. એ પ્રમાણે બહુ વિચાર

કરી ભૂપતિએ જન્મદિવસે તીર્થ કરની સ્થિતિપતિકા એટલે જન્મ-

નરદારની ક્રિયા કરી ત્રીજો દિવસે બાલકને સૂર્ય ચંદ્રનાં દર્શન

કરાવ્યાં, એમ અનુક્રમે મહા આનંદદાયક છઠ્ઠો દિવસ આવ્યો,

તે દિવસે મનાદર સમસ્ત ઇદિયોથી સુચોખિત, રાગ રહિત

અંગોપાંગથી વિરાજીત, વળી પોતાના કુલમાં વૃદ્ધ ગણાતી, તેમજ
જેઓનાં મુખારવિંદ અતિ કુંકુમ ચંદનથી અર્ચેલાં છે, કંબુ
સમાન સુંદર કંઠસ્થલોમાં સુગંધમય પૂષ્પમાલાઓ ધારણ કરી
છે અને રૂપમાં રતિ સમાન એવી સઘવા કુલાંગનાઓ પાસે મહી-
પતિએ ધધીભગરણ મહોત્સવ કરાવ્યો.

ત્યારબાદ અગીયારમા દિવસે વિધિ પ્રમાણે પ્રસૂતિકર્મની શુદ્ધિ
કરાવી અને બાર દિવસ થયા એટલે નાના
નામસ્થાપના. પ્રકારનાં શાકાન્ન, ભજ્યાં, પુરી, કચોરી,
ખંડખાદ્ય, દુધપાક, વેળર, જલેબી અને બહુ
સ્વાદિષ્ટ દાળ ભાત વિગેરે ઉત્તમ રસોઇ કરાવી પોતાના કુટુંબી
ક્ષત્રિયો તથા નગરવાસી મુખ્ય જનોને બહુ સત્કારપૂર્વક જમાડ્યા,
અને વસ્ત્રાદિક અલંકારોથી તેઓ સર્વનો યથોચિત સત્કાર કર્યો.
સુખાસનો પર બેઠેલા પોતાના વિશ્વાસપાત્ર તે પ્રધાન જનોની
આગળ ભૂપતિએ પોતાનો અભિપ્રાય જણાવ્યો, હે ક્ષત્રિય
તથા પ્રધાન પુરૂષો ! પ્રથમનો પણ મારો એવો સંકલ્પ છે કે જે
દિવસે રાણીના ગર્ભમાં આ બાલક આવ્યો તે દિવસથી આરંભી
દિવસે દિવસે અધિક શુભ પાર્શ્વ (આબુખાબુનાં શુભ કાર્ય)
થવા લાગ્યાં માટે જો આપની સંમતિ હોય તો આ બાલકનું
નામ સુપાર્શ્વકુમાર રાખવું યોગ્ય છે. આ પ્રમાણે નરેન્દ્રનો અભિ-
પ્રાય જાણી સર્વ જનો ખુશી થઈ બોલ્યા, રાજન્ ! આપે જે કહ્યું
તે નામ યથાર્થ શુભયુક્ત છે તો પછી અન્ય કલ્પના કરવાની
શી જરૂર ? એમ નિશ્ચય કરી સભા સમક્ષ શ્રી જગદ્ગુરુનું નામ
શ્રી સુપાર્શ્વકુમાર સ્થાપવામાં આવ્યું.

દેવોએ પ્રભુની આંગળીમાં ઈચ્છિત રસનો પ્રભાવ મૂક્યો,
જેનું પાન કરવાથી પ્રભુને અમૃત આહારની
આલ્સ્યાવસ્થા. તૃપ્તિ થાય છે. તેમજ પાંચ ધાત્રી (ધાવ્ય)
માતાઓ પ્રભુનું પાલન કરે છે. અંતઃપુરની

શ્રીઓ એક બીજાના હસ્તકમલમાંથી પ્રભુને પોતાના ઉત્સંગમાં
રમાડતી હતી કૃતાર્થતા માને છે. મંદમંદ ગમન કરતા પુત્રને
જોઇ માતાપિતા પણ આનંદમુખ અનુભવવા લાગ્યાં. કુળ,
વામન વિગેરે એલ દેવતાશ લોકો પોતાના અંગની વિધિ
સાથે કુમારને બહુ વિનોદ કરાવે છે. તેમજ સ્વર્ગાધિવાસની
માફક દેવતાઓ પણ કુમારની સેવામાં દાબર રહે છે. વળી સં-
જ્ઞમ સહિત યુવતિજન પ્રભુનાં દર્શન કરી વિશાલ નેત્રાનું સફલ-
પણ માને છે. એ પ્રમાણે પાલન કરાતા પ્રભુનું મુખારવિંદ
મોતીની પંક્તિ સમાન નવીન હંતપ્રેણીથી મનોહર શોભવા
લાગ્યું. મેરુગિરિની શુદ્ધમાં ઉછરતા કલ્પવૃક્ષની માફક જગતપ્રભુ
પ્રતિદિવસ વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યા. અનુક્રમે શરીરના સર્વ અવયવો
સંપૂર્ણ શોભવા લાગ્યા.

સમસ્ત જનોને આનંદદાયક અને રૂપલક્ષ્મીને રહેવાને
કમલ સમાન પ્રભુને કુમાર અવસ્થા પ્રાપ્ત
કુમાર અવસ્થા. થઈ એટલે લગભગ પ્રભુ આઠ વર્ષના
થયા. જેમનું મુખ તમાલ વૃક્ષના શુભ્ર
સમાન રયામ અને કુટિલ કેશવટે જમર વૃંદથી વ્યાપ્ત થએલા વિક-
સ્વર કમલની માફક શોભે છે. જેમના બન્ને કાન જનસમાજના
મનરૂપી મૃગલાઓને બાંધવામાં પાશ સમાન સૌભાગ્ય ગર્વને
વહન કરે છે. જેમનો કંઠભાગ આગામિ યોવન અવસ્થાના
પ્રવેશ માટે સ્થાપન કરેલા પરિપૂર્ણ વહનરૂપી કંલયના સુપ્રતિ-
શઠ (ગંગા) ની માફક શોભે છે. લીલાવટ ઉચ્ચાર કરતા જેમની
ઉજ્જવલ હંતપંક્તિ શરીર સંબંધિ લાવણ્ય લક્ષ્મીનો મૌહિક
દાર હોયને શું ? તેમ લીધે છે. વળી નખકાંતિરૂપી છે પુષ્પો
જેમનાં અને હસ્તરૂપી લાલ પલ્લવો વડે અતિ રમણીય અને ઉત્તમ
સ્થલમાં ઉત્પન્ન થએલી વિશાલ જેમની ભુજાઓ અશોક લતાની

માફક વિરાજે છે. જેમના વિશાલ વક્ષસ્થલમાં વિરાજમાન ઉત્તમ ફલદાયક શ્રીવત્સનું ચિન્હ સત્ય શ્રીવત્સની માફક જનોના હૃદયને આનંદ આપે છે. ઉત્તર વક્ષસ્થલ, તેમજ પુષ્ટ કટીતલ અને અતિ સૂક્ષ્મ ઉદર વડે જગત્પ્રભુ સિંહના ઉત્તમ ણાળકની માફક શોભે છે. સૌભાગ્યની યાચના કરતી નિર્મલ નક્ષત્રની શ્રેણીઓ નખરૂપી મણિઓના મિથવડે જેમના ચરણકમલની નિરંતર સેવા કરે છે. બહુ શું કહેવું ? અતિ રમણીય સર્વ અવયવ અને મકલ દિવ્ય લક્ષણોથી વિભૂષિત કુમારના દર્શન માત્રથી કોનાં નેત્ર આનંદિત ન થાય ? ગર્ભાવસ્થામાં પણ જે જગદ્ગુરુના ઉત્તમ વળ સાનરૂપી રત્ન દીવાઓ ત્રણે ભુવનને પ્રકાશ આપે છે. વળી જેની માત્ર સોળ જ કલાઓ છે તે પણ નિષ્કલંક નથી તો તે અંદર કેવી રીતે પ્રશંસનીય ગણાય ? પણ આ કુમારની તો બોતેર કલાઓ પણ કલંકરહિત સ્ફુરે છે. વળી જે કુમાર બાહ્યાવસ્થામાં પણ વિવિધ રસ અને ભાવથી ભરપૂર સુંદર કાવ્યોની રચનાવડે સુપ્રસિદ્ધ કવિઓના હૃદયમાં અમતકાર પ્રગટ કરે છે. તેમજ જે કુમાર વિષમ અર્થવાળા શાસ્ત્રોના સૂક્ષ્મ અર્થના વ્યાખ્યાનવડે વિશેષ તર્જવાદમાં અતિ કુશળ એવા મુખ્ય પંડિતોના હૃદયનું આકર્ષણ કરે છે.

હુવનિજનોનાં હૃદય અને નેત્રોને આનંદદાયક અશ્વમેધ શોભા

ગળક નવીન વૈવનદિવાનમાં ગગનપ્રભુએ

હુવનવસ્થા પ્રવેશ કર્યો. કીલકુર્વક કામદેવના સેવકોને

પરાજય કરી નવેદા મુનિગને ચન્દ્રગંદ

વડે પવિત્ર કરવા કર્નેદ્ર ભગવાન ગગનમુદાયના નેત્ર ન

કુલાર્થ કરે છે. પ્રૈદ વારંગનાઓના અત્યંત કુમ - ન થે અત્યં

સુહૃદ્ધી સન્નિધી અંધારેલા દિવસે શું ? તેમ નિ - ન રમણ

ભાઈ દેવો કરે છે. જેમના દેહરૂપી વાણી - વાણી નેત્ર - ન

તૃપ્તિ વડે આતુર થએલી તરૂણ સ્ત્રીઓ વિકસ્વર નેત્રાંજલિઓ વડે હમેશાં પાન કરે છે. છતાં પણ લાવણ્યજળ શરીરના અંદર સમાતું નથી. શીલ અને અવસ્થામાં સમાન એવા ઉત્તમ રાજકુમારો સાથે મુપાર્શ્વકુમારે ચૌવન અવસ્થાને ઉચિત વિવિધ પ્રકારના વિલાસો અનુભવે છે. કદાચિત્ ગીતગોષ્ઠીમાં નિપુણતા ધરાવતા પંડિતોની સભાની અંદર ગીત સંબંધિ વિશેષ સ્વરોના શાસ્ત્રાર્થમાં હાહા, હૂહૂ વિગેરે દેવ ગાંધર્વોને પણ આશ્ચર્ય ઉપજાવે છે. કદાચિત્ હર્ષથી મિચાંછ ગયાં છે નેત્રો નેમનાં એવા જગત્પ્રભુ એકાંતમાં કિંનરીઓએ મંધુર ધ્વનિથી ગાએલું પોતાનું સુચન્દ્રિત સાંભળે છે. કદાચિત્ ધનુષ્કીડાનાં પરિશ્રમને દૂર કરવા માટે સ્નાન કરતી વારાંગનાઓનાં મુખવડે કમલોની શ્રાંતિને ઉત્પન્ન કરતી દીર્ઘિકા (વાપી) ઓમાં જગત્પ્રભુ જલ કીડા કરે છે. કદાચિત્ અશ્વખેલનની કીડામાં બહુ વેગથી અશ્વ ચલાવતા પ્રભુ લાવણ્ય કાંતિવડે બાજે સ્વેદ જળથી વ્યાસ હોયને શું ? તેમ થોભે છે. કદાચિત્ સ્થિર આસન કરી દુઃખે હંમન કરી શકાય તેવા મહોન્મત્ત હસ્તિઓનાં કુંભસ્થલોમાં તીક્ષ્ણ અંકુશ ધારણ કરી તેઓનો મદ ઉતારે છે. એ પ્રમાણે વિવિધ કીડારસ અનુભવતા પ્રભુના લેશમાત્ર પણ ચસ્ત્રિનું પરમતત્ત્વની માફક નં પુરૂષ શિશુલુ લે છે તે વિદ્વાન્ને સમય આનંદમાં વ્યતીત થાય છે, તેમજ તેની દીર્ઘિ સર્વ દિશાઓમાં પ્રસાર પામે છે, એટલુંજ નહીં, પરંતુ અત્યંત બલ, વીર્ય અને વિશેષ વિજ્ઞાનપણ પ્રાપ્ત થાય છે. વળી જગત્પ્રભુના નિવાસ માટે દેવોએ જેની અંદર મુવર્ણ, મણિ અને વૈદુર્ય રત્નો રહેલાં છે એવા મેરૂની માફક સર્વ સમૃદ્ધિઓથી સંપૂર્ણ ભરેલો અને આકાશતલને સ્પર્શ કરતો મહાન એક પ્રાસાદ રચ્યો, જેમાં લોજન, સ્નાન અને વિલાસ કરવાના મંડપોની પૃથક્ પૃથક્ રચના દરેલી છે, વળી

જે પ્રાસાદ પોતાની સંપત્તિવડે ઇંદ્રના વિમાનને પણ માન રહિત કરે છે. તેમાં વાસ કરતા જગત્પ્રભુ પોતાના હૃદયમાં જે કંઈ પણ સુંદર ભાવના કરે છે તે સર્વ વસ્તુઓને કિંકરની માફક દેવતાઓ લાવી તત્કાલ હાજર કરે છે.

એક દિવસે સુપ્રતિષ્ઠ રાજા સભામાં બેઠા હતા તેટલામાં પ્રતીહારીએ નમસ્કારપૂર્વક વિનંતિ કરી,
રિપુમર્દન દેવ ! અમરાવતી નગરીમાંથી રિપુમર્દન
રાજાનો દૂત રાજાનો દૂત આપના દર્શન માટે આવી
 ઉભો છે, માટે આપ આજ્ઞા કરો. રાજાએ

તરતજ બ્રહ્મટીના સંચારથી પ્રવેશની આજ્ઞા આપી એટલે વિલંબ રહિત ઉજવલ ખડ્ગથી વિભૂષિત છે હસ્ત જેનો એવા દ્વારપાલે દૂત સાથે પુનઃ પ્રવેશ કર્યો. દૂત પણ પૃથ્વી પર મસ્તક નમાવી નરેન્દ્રને પ્રણામ કરી તત્કાલ ગોઠવેલા આસન ઉપર આનંદપૂર્વક બેઠો. ભૂપતિએ સરલ દૃષ્ટિથી સંભાવના કરી પ્રેમપૂર્વક દૂતને કુશલ વૃત્તાંત પૂછ્યું કે તમારો અધિપતિ ખુશી આનંદમાં છે ? વળી તમ્હારે આવવાનું શું કારણ ? અતિદક્ષ અને વિનયી દૂત પણ મસ્તકે હાથ જોડી બોલ્યો, આપના પ્રસાદથી અમારા સ્વામીનું હમેશાં કુશલ હોય તેમાં શી નવાઈ ? રણસંગ્રામમાં પ્રથમ પરાક્રમ જેનો પ્રસરી રહ્યો છે એવા હે નરેન્દ્રધર્મ ! વળી તમ્હારે અહીં આવવાનું કારણ આપ સાંભળો. અમારા સ્વામીની અંક-વદના નામે ભાર્યા છે, અને તે સમસ્ત અંતઃપુરમાં ચૂડામણિ સમાન ગણાય છે, તેમજ તે વિલાસ ભોગમાં પ્રથમ પદને ધારણ કરે છે. અને ખડ્ગ ગુણશાલિની સૌભાગ્ય મંદિરની અધિષ્ઠાયી દેવી સમાન સર્વાંગ સુંદર સોમા નામે તેમની પુત્રી છે, હાલમાં તે સર્વ કલાઓ સાથે યૌવન દશાને અનુભવે છે. પ્રતિદિવસે અંક-કલાની માફક તેના શરીરની લાવણ્યતા વધતી જાય છે. જેથી

અંચલ પદ્મ (પાંખેણી) વડે ઉત્તલ અને સ્ફુરતી જોવાં તે કુમારીનાં નેત્ર વારંવાર સ્ફુરે છે તેટલાજ માટે કામદેવ પોતાનું ધનુષ્ય ત્યાંની તેની પાછળ દોડ્યા કરે છે. હું માનું છું કે વિધિએ અંદની કલાઓનું ચૂર્ણ કરી અમૃતરસથી ભીંજવી કામદેવને સજ્જવન કરવાની ઔપધિરૂપ તે કુમારી બનાવી છે. આ બહુ મનોહર છે વળી આની ચોભા અલૌકિક છે. તેમજ આ બહુ વર્ણન કરવા લાયક છે, એ પ્રમાણે તે કુમારીના અંગોમાં ભાવના કરતા લોકો તૃપ્ત થતા નથી. માલવ દેશમાંથી કુંતલદેશમાં અને ત્યાંથી મધ્ય દેશમાં પથિકની માફક તેના સમસ્ત અંગોમાં યુવાન પુરુષોની દૃષ્ટિએ ચિરકાંઠ પરિભ્રમણ કરે છે.

અન્યદા તે સોમા પોતાની સખીઓ સાથે પોતાના ઉદ્યાનમાં ફરવા ગઈ હતી. ત્યાં કિંનરીઓ ગાયન મૂર્છાવસ્થા. કરતી હતી, તેમાં જો ગાયાઓ કુમારીના સાંભળવામાં આવી. તથા—

સિરિસુપદ્મનરાહિવ—વિસાલકુલગયણભૂસણસસંકો ।
સયલકલાકલ્હંસી—લીલાકમલાયરો કુમરો ॥ ૧ ॥
નામેણ સુપાસો સયલ,—મુહ્યસિરસેહરો ગુણાણુયહી ।
તરુણિયણહિયયહરણો, ધન્નાપ્દમો વરો હોહી ॥ ૨ ॥

મુપ્રતિષ્ઠ નરેન્દ્રના કુલરૂપી ગગનાંગણને દીપાવવામાં અંદ્રસમાન, સમસ્ત કલારૂપી રાજહંત્રીઓને ક્રીડા કરવા માટે કમલાકર (સરોવર) સમાન, સમગ્ર મુગ્ધ જનોમાં ચૂડામણિ સમાન, તેમજ શુભરત્નોના સાગર સમાન અને તરૂંથી જનોના હૃદયને હરણ કરનાર શ્રી સુપાર્થકુમાર મહા ભાગ્યવતી સ્ત્રીના સ્વામી થયે. આ પ્રમાણે કુમારનું શુભદીર્ઘન સાંભળવાથી તે કુમારી તરતજ ઈર્ષ્યાલુ કામદેવના વીક્ષણ બાણોથી વીધાઈ ગઈ. ત્યારબાદ

હકિકત જણાવી એટલે તે કંઈક સચેતન થઈ, પરંતુ પરમતત્ત્વની માફક માત્ર બાળને ગાથાઓનું સ્મરણ કરતી તે કુમારી એકાંતમાં રહે છે, અને સખીવર્ગને જોવાથી પણ બહુ લજ્જા પામે છે. આહાર કરતી નથી; સ્નાન, શણગાર અને તાંબુલ ઉપર પ્રીતિ કરતી નથી, સારાં વસ્ત્રો પણ પહેરતી નથી. વળી હૃત લોકોએ ચિત્રપટ ઉપર ચિત્રિ લાવેલાં મોટા રાજકુમારોનાં ચિત્રો તરફ દ્રષ્ટિ કરતી નથી, એટલું જ નહીં પરંતુ કામદેવના તીક્ષ્ણ બાણોથી તેનું શરીર લેદાઈ ગયું છે. હે દેવ ! હાલમાં તેનું શરણ સુપાર્શ્વકુમાર વા મરણ સિવાય અન્ય કોઈ નથી. રાજન્ ! આવી તેની અવસ્થા જોઈ મંત્રીજન સાથે વિચાર કરી રિપુમર્દન રાત્રીએ મલિસાગર મંત્રી સાથે સ્વયંવરમાં બહુ ઉત્સુક થએલી સોમા નામે પોતાની પુત્રીને શ્રી સુપાર્શ્વકુમાર માટે અહીં મોકલી છે. વળી હે દેવ ! પ્રથમ આપને આ સર્વ વૃત્તાંત જણાવવા માટે મલિસાગર મંત્રીએ મૂંઢેને અહીં મોકલ્યો છે. હવે આપની જેવી આજ્ઞા ! એમ કહી તે મૌન રહ્યો.

રાત્રીએ કહ્યું, ઠીક છે આ બાબત બરોબર

વિવાહ માટે વિચાર કરી કહીશું, હાલમાં પોતાના ઉતા-
માતાની પ્રાર્થના રે બાળો. એ પ્રમાણે નરેન્દ્રનો સ્વકાર સ્વી-
કારી હૃત પોતાના ઉતારે ગયો. રાત્રીએ પણ
વરતજ પૃથિવી દેવને બોલાવી સર્વ વાર્તા કહી. તે સાંભળી
દેવી બહુ ખુશી થઈ બોલી, સ્વામિન્ ! આપના ચરણપ્રસાદથી
સર્વ મુખ અનુભવ્યાં પરંતુ આટલું બાકી છે. જો હાલમાં કુમારનો
વિવાહ મહોત્સવ દિગ્ગેશ્વર થાય તો હું કૃતાર્થ થાઉં ત્યારબાદ
રાત્રીએ કહ્યું કે દેવ ! જો તારો વિચાર એવાજ હોય તો જલદી
નું કુમાર પાસે જા અને વિવાહ માટે ત્હને જણાવ. સેવકવર્ગ-
ની સાથે પૃથિવોદેવી કુમાર પાસે ગયાં, પોતાની માતાને

આવનાં સ્વેદ માન આઠ હજારાં પોતે સાચા આવ્યા. આસન
વાન વિગેરે બહુ સજ્જાર કરાવ્યો. અને મારતે અંજલિ એકી
નમસ્કારપૂર્વક વિનવિ કરી. હે માતાજી ! હાલમાં આપને અહીં
આવવાનું શું પ્રયોજન ? પૃથિવીદેવીએ કહ્યું, પુત્ર ? મહને
ત્યાગ પિતાનીએ માંગતી છે. કારણ કે તે ત્હારો વિવાહમહોત્સવ
ત્સવ સ્વેદ માટે બહુ ઉત્સુક થયા છે. તેમજ અન્ય જનો પણ
તે વિષે ઘણા ઉત્કંઠિત થયા છે અને મહને પણ એ પ્રાપ્તની
બહુ ચિંતા દંડ છે કે હાલમાં ત્હારા પ્રસાદથી અન્ય સર્વ સુખો
પ્રાપ્ત થયાં છે અને કામગામ મનોરથ અપૂર્ણ નથી, પરંતુ ત્હારો
વિવાહમહોત્સવ કરવા માટે તું કળુલ કર.

માતાનાં અશ્ચર્યકારક વચન સાંભળી કુમારે જણાવ્યું,
જનનિ ! મ્હારા હૃદયની તમને ખબર
વિવાહમહોત્સવ નથી ? અહો ! વિષયસુખ પણ શું તમે
સ્વીકાર. જાણતાં નથી ? ગૃહવાસ પણ કેવો દુઃખદા-
યક છે ? તે તમ્હારા જાણવા બહાર નથી.
છતાં વિવાહ સંબંધી આ પ્રમાણે તમે શું જોલો છો ? માતા
જોલ્યાં, સર્વ જાણીએ છીએ પણ શું પિતાનું વચન ન માનવું ?
હે વત્સ ! વળી ઉત્તર અવસ્થામાં પણ ગૃહસ્થાશ્રમનો ત્યાગ
સુખેથી કરી શકાય છે, અને પોતાના મનોરથ પૂર્ણ થવાથી
ત્હારા પિતા પોતે પણ ત્હને પ્રતિકૂલ નહીં થાય, માટે દીક્ષા
ગ્રહણનો વિચાર આગળ ઉપર રાખો. કુમાર જોલ્યો, જનનિ !
જે વિવાહ સમયમાં પ્રથમજ ઔરીમંડપમાં ચાર વખત પરિ-
ભ્રમણ કરાવવામાં આવે છે, તે ઉપરથી સંસારમાં ચારે ગતિ-
ઓતું સેવન કરવું પડશે એમ જણાવે છે. ઘી અને મધના
હોમના મિષથી સમસ્ત ગુણોનું દહન કરવામાં આવે છે.
તેમજ કર્મરૂપી કરીયાણું ખરીદવા માટે કન્યાના પાણિગ્રહણના

મિય વડે પ્રથમથીજ હસ્તમંડા આપવામાં આવે છે. તરણી
જનોનાં મંગલગીતો એમ સૂચવે છે કે સર્વ દિશાઓમાં અપ-
કીર્તિ વિસ્તારવાનું આ એક સાધન છે. હવે બહુ કહેવાથી શું ?
આ જગતની અંદર સૂક્ષ્મ બુદ્ધિએ જે જે વિચારવામાં આવે છે તે
સર્વ વસ્તુ મહને રોમાંચિત કરે છે. માટે હે જનનિ ! આ દુરાચહ
છોડી મહને મતઃકલ્પ કરવાની આજ્ઞા આપો. એ પ્રમાણે પ્રભુએ
અતિ આચહ પૂર્વક જણાવ્યા બાદ પૃથિવી દેવી બોદ્યાં, કુમાર !
માતાપિતાની આજ્ઞાનો ભંગ કરવો તે શું તમ્હારા સરખા સજ્જન-
નોને યોગ્ય ગણાય ? આ પ્રમાણે માતાનું વાક્ય સાંભળી જો કે
બીજકુલ પોતાની ઇચ્છા નહોતી છતાં પણ માતાના આચહને
લીધે પ્રભુએ વિવાહમહોત્સવ સ્વીકાર્યો અને ત્યારબાદ દેવીએ
પ્રસન્ન થઈ તે વાત પોતાના સ્વામીને નિવેદન કરી. તે સમયે
સભામાં બેઠેલા નરેન્દ્રની આગળ જેના હસ્તમાં કમળદંડ
શોભતો હતો અને મસ્તકે જોડયો છે અંગલિ જેણે એવા દાર-
પાળે નમસ્કાર કરી જણાવ્યું કે દેવ ! શિવમર્દન નરેશનો મતિ-
સાગર નામે મુખ્ય મંત્રી આપના દર્શન માટે દાર આગળ ઉભો
છે. જેવો આપનો હુકમ ! રાજાએ કહ્યું, જલદી પ્રવેશ કરાવો ?
એ પ્રમાણે આજ્ઞા થવાથી પ્રતીહારીએ તરતજ પ્રવેશ કરાવ્યો.
મંત્રી નરેન્દ્રને પ્રણામ કરી આપેલા આસન ઉપર બેઠો. ઉચિત
પ્રસ્તાવે ભૂપતિએ સ્વાગત વચન પૂછ્યાં, એટલે આપના પ્રસાદથી
સર્વ કુશળ છે એમ કહી મંત્રા બોલ્યો, રાજન્ ! આપના મિત્ર શિવ-
મર્દન રાજાએ સોમા નામે પોતાની સ્વયંવરા કન્યા શ્રી સુપાર્ધકુમાર
માટે અહીં મોકલી છે. હવે તે સંબંધી આપનો શો હુકમ છે ?
એવી રીતે મંત્રીનું વચન સાંભળી રાજાએ પણ તે માન્ય કરી
તેમને રહેવા માટે એક વિશાળ પ્રાસાદ અપાવ્યો, તેમજ તેઓના

માટે વિવિધ પ્રકારની રસોઇ તૈયાર કરાવી ત્યાં મોકલાવી. ત્યાર-
બાદ તત્કાળ ઉચિત સત્કાર કરી મંત્રીને પોતાના ઉતારે વિદાય કર્યો.

ભૂપતિએ વિવાહને ઉચિત સામગ્રીઓ તૈયાર કરવાની
આજ્ઞા આપી. એટલે અધિકારીઓએ
વિવાહસામગ્રી. મંડપોની અંદર મંચ ગોઠવી તે ઉપર સિંહા-
સન ગોઠવ્યાં, અનેક પ્રકારના કાર્યક્રમમાં
નોકરો મૂકી દીધા. પોતપોતાનાં કાર્ય કરવામાં તંઓ રાત્રિ અને
દિવસને પણ ગણતા નથી. બહુ રમણીય ઉત્તમ પ્રકારનો વરમંડપ
તૈયાર કર્યો. જેની અંદર સુકોમળ કદળી સ્તંભ રોપ્યા છે, તેઓ
ની ઉપર વિચિત્રધ્વજ પતાકાઓ વિરાળે છે. તેમજ મરકત
મણિઓની કાંતિથી સુશોભિત સુંદર સુવર્ણ કલશોની સ્થાપ-
નાઓ કરી છે. વળી સર્વત્ર નિર્માણ કરેલા દેહીપ્રમાન રત્નોની
કાંતિને લીધે કોઈ ઠેકાણે અંધકાર તો નામ માત્ર પણ દેખાતો
નથી, તેમજ સમયોચિત અન્ય કાર્યો પણ બહુ ત્વરાથી તૈયાર
કરવામાં આવ્યાં.

મતિસાગર મંત્રીએ રાત્રને વિનતિપૂર્વક જણાવ્યું કે
હાલમાં પાણિગ્રહણનું સુદર્શન બહુ શ્રેષ્ઠ
લગ્નની તૈયારી. આવે છે, માટે કુમારને લઈ આપ જલદી
અહીં પધારો. રાત્રએ પણ પૃથિવીદેવીને
કહ્યું કે કુમારને પુંખવાની તૈયારી કરાવો. કારણ કે સુદર્શન બહુ
નજીકમાં આવ્યું છે. ત્યારબાદ સર્વ રાણીઓ એકઠી થઈ બહુ
પ્રમોદપૂર્વક વિવિધ પ્રકારે પુંખીને માંગલિક ઉપચાર કરી
કુમારને નવરાવે છે. પછી અમૂલ્ય અને ઉન્નવલ વસ્ત્ર પહે-
રાવીને પોતાને કરવા લાયક સમસ્ત કાર્યો કરે છે. ગોશી-
ર્વચંદનના લેપથી કુમારનાં સર્વ અંગશરદ્ધતુના ચંદ્રની કાંતિવડે
ઉન્નવલ સુવર્ણગિરિ (મેર) ની માફક દીપવા લાગ્યાં. મંદાર

પુષ્પોના ગુચ્છથી આશ્ચર્યહિત જેનો કેશકલાપ તારાઓના સમૂહથી વિભૂષિત નલસ્તલની માફક ચોલે છે. વળી સર્વાંગે સુંદર રત્નોનાં આભૂષણ ધારણ કરવાથી, જે કુમાર જંગમ રાહણીયલની ઉપમાને વહન કરે છે. અધિક શું કહેવું? જેમના સ્વાભાવિક સ્વરૂપનું વર્ણન કરવા ઇદ્ર પણ સમર્થ નથી તો વળી સુવર્ણ ભૂપણીથી વિરાજિત થયેલાની તો વાતજ શી? એ પ્રમાણે કુમારને સન્ન કરી નરેન્દ્રને સમાચાર આપ્યા, એટલે ભૂપતિએ પણ પોતાના પુરૂષોને આજ્ઞા આપી કે જલદી સમસ્ત જ્ઞાત ક્ષત્રિય-વર્ગને બોલાવો, તેમજ નગરમાં મહોત્સવ કરવાની સૂચના આપો અને કુમારને માટે જ્યકુંજર નામે પ્રધાન હસ્તીને શણગારી જલદી અહીં લાવો, જેથી વિવાહ મંઠપમાં જઈએ. આપની આજ્ઞામાં તૈયાર થીએ, એમ કહી રાજપુરૂષો ત્યાંથી વિદાય થયા. સમગ્ર રાજનિર્દેશ સર્વેને સંભળાવ્યો, શ્રવણ માત્રથી સર્વજનો તૈયાર થઈ ગયા, વળી અનેક શણગારોથી સન્ન થયેલા શ્રી સુપાર્શ્વકુમાર જ્યકુંજર હસ્તી ઉપર આરૂઢ થયા. તેમજ પવનથી કંપતી પતાકાઓ વટે દ્રષ્ટિને હરણ કરતા મનોહર રથોમાં બેસી અનેક અલંકારોથી વિભૂષિત એવા રાજકુમારો સાથે સંચરવા લાગ્યા. રાજ-માર્ગમાં બહુ દુર્ધને આધીન થયેલી પ્રમદાઓ નૃત્યગાન કરવા લાગી. અનેક પ્રકારનાં માંગલિક વાજાંત્રોના નાદથી સમસ્ત દિશાઓ શબ્દમય થઈ રહી. અનહદ આનંદ અનુભવતા સુપ્રતિષ્ઠ નરેન્દ્ર સુપાર્શ્વકુમારની પાછળ ચાલવા લાગ્યા તેમજ વૃદ્ધ કુંભારનાઓ આશીર્વાદપૂર્વક સ્તુતિ કરવા લાગી. વળી દરેક રથને અગાશીઓમાં કુમારના દર્શન માટે આતુરતાથી ઉભેલા હજારો લોકો મુગ્ધ જનોને પોતાની આંગળીઓનો ઉદ્દેશ કરી કુમારનાં દર્શન કરાવે છે, એમ સર્વ જનોને આનંદ આપતા જગત્પ્રભુ અતુલ્ય મંઠપ આગળ આવી પહોંચ્યા. દ્વારમાં પ્રવેશ

કરતાં દ્વારપાળોએ અન્ય લોકોને ત્યાં ઉભા રાખ્યા, માત્ર રાજ-
કીય લોકો સાથે કુમારે અંદર પ્રવેશ કર્યો. એટલામાં સોમાને
પણ તેના પરિજનોએ અનેક અલંકારોથી શણગારી તૈયાર કરી.
જેના બન્ને કહોંમાં મણિમય કુંડલ હીપે છે તે જાણે તત્કાળ
આવેલા કામદેવના રથનાં ચક્ર હોયને શું ? વળી જેના કંઠના
કામાં મુખરૂપી ચંદ્રની ત્રાંત્રિ વડે આવેલો તારાઓનો સમૂહ
રોયને શું ? એવો નવરસો મૌક્તિકહાર લંબાયમાન હીપે છે.
વિશાળ આકાશપ્રદેશમાં દૃશ્યમાન ઇંદ્રધનુષની રેખા સમાન
જેના નિતંબ ભાગમાં પંચરંગી રત્નમેળલા શોભે છે, જેના હૃદય
માં નહીં માત્ર કુમાર સંગંધી અનુરાગ લાક્ષારસથી રંગેલા
ચન્દ્રના પ્રતિબિંબના મિપથી જાણે ઝરનો હોય તેમ દેખાય છે.
વિશેષ અલંકારોથી વિભૂષિત અને મહાન્મત્ત હસ્તિ સમાન ગતિ
વડે ચંચરના મુંદર નાદ સાંભળવા માટે આવેલા રાજકુસોની
ગતિ જોઈએ અટકાવી છે એવી મજકન્યા-સોમા પણ પોતાની
હાનીવર્તી કાથે નેરનોથી મુગ્ધાભિત વેદિકાલવનમાં આવી.

નન્દાએ આવેલા વિદ્વાન પ્રાક્ષણેએ ત્યાં આગળ હવનક્રિયાનો

આરંભ કર્યો છે તેજ મંડપમાં મહોટા

પાણિયકાંડા

વૈભવ સાથે પાત્રિયકાંડાના સમારંભ થયો. તે

વિધિ.

સમયે પ્રન્દાએ નમોદાહર્વિત માનસિકગીત

માવા લાગી. અને ત્યાં જનના કુટુંબ વડે

કર્યો મોહકકરિયારો કરાવવામાં આવ્યા. મુગધભિત કુટુંબના

વિદેવના કરવામાં આવ્યા. મહુ મુગધભિત પુરોહિતના કાંડાના

તેજસ પરિભ્રમક કદિત અટકાવના અનુરુદ્ધેક અપવાદના

વર્તેનિત પાનપીડા નવીન નેરોટી કદાચર્ચા વિશેષ મુગ

વાસે વિધિય મુગધભિત વડે કર્યું હતું તે દેશના જનસેક નિત

આદ્ય નેરપતિના ક્રેષ્ટ હૃદયવિત અટકાવના અપવાદના

તરતજ અગ્નિ હોમ કરી વર કન્યા જન્મેના ચોરીમાં મંગલ દેરા દેરવ્યા, હરમોચન સમયે મતિસાગર મંત્રીએ જત્રીશ કોઠ રૂપીઆ તથા મોનૈયા આપ્યા. તે સમયે સુમતિષ રાજાએ પણ અપાર હર્ષને લીધે વધુને નાના પ્રકારનાં વસ્ત્રાભરણો અર્પણ કર્યાં, એ પ્રમાણે સંતોષદાયક વિવાહવિધિ સમાપ્ત થયો. એટલે ભોજનાદિક સત્કાર કર્યા બાદ સર્વ લોકો પોતપોતાના સ્થાનમાં ગયા. મતિસાગર મંત્રી પણ પોતાના પરિવાર સહિત બહુ સંતુષ્ટ થઈ પોતાના નગરમાં ગયો. શ્રીસુધાર્મકુમાર પણ સોમા સહિત પોતાના મહેલ તરફ ચાલ્યા. વિવિધ પ્રકારનાં માંગલિક વાણંત્રોના, ઘોષથી અને બંદીજનોના જયજય નાદથી દિશાઓ બાધર થઈ ગઈ. મુખ્ય હાથિણી પર વિરાજમાન થએલા જગત્પ્રભુ રાજમાર્ગમાં આવી પહોંચ્યા. તે સમયે કુમારશ્રીના દર્શન માટે બહુ ઉત્સુક થએલાં નાગારક જનોનાં મંડલો સ્થાને સ્થાને પ્રાકર અને ભવન શ્રેણીઓમાં ઉભાં રહ્યાં છે, એક બીજાનાં અંગોપાંગના દબાણથી જેઓને શ્વાસ લેવો પણ મુશ્કેલ થઈ પડ્યો છે. તેવીજ રીતે કુમારના અવલોકનમાં આતુર થએલી પૌરોગનાઓના વિવિધ આલાપ વિબ્રમ શરૂ થયા.

કુમારનું સ્વરૂપ નિહાળવાને અતિ ઉત્સુક થએલી કેટલીક સ્ત્રીઓ બહુ ભારે પોતાના નિતાંજ ભાગની આલાપચેષ્ટિત. નિંદા કરે છે કે જે નિતાંજનો વિભાગ હલકો હોત તો જલદી ગમન કરી શકત. વળી કેમકે સ્ત્રી લાક્ષારસથી અર્ધો રંગેલો પોતાનો ચરણ ખેંચી લઈ બહુ ઉતાવળથી કુમારના દર્શન માટે ચાલી બાય છે. કેમકે યુષ્મતિ પુષ્ટ અને ઉન્નત જ્ઞાનભારને લીધે દરેક સ્થલે સખલના પામવાથી તરુ જનને હાસ્યપાત્ર થાય છે. કેમકે તો ઉતાવળને લીધે પોતાના લલાટમાં કુંકુમના બદલે કાજળનું તિલક

કરી સંભ્રાંત ચિત્તે દોડે છે તે જોઈ હાસ્ય કરતા લોકોને પણ તે ગણતી નથી. વળી કોઈક સ્ત્રી કહે છે કે ત્રણ લોકમાં પૂજ્ય મનાતો આ કામદેવ છે, જો એમ ન હોય તો એની પાછળ બેઠેલી રતિદેવી અહીં ક્યાંથી હોય ? ત્યારબાદ અન્ય કોઈ યુવાત બોલી, મુગ્ધે ! આ તહાડું બોલવું ઉચિત નથી કારણકે કામદેવનું તો અંગ પણ શંકરે બાળી નાખ્યું છે, તો કાંતિની વાર્તા ક્યાંથી સંભવે ? અન્ય કોઈ વિદગ્ધા બોલી, સખી ! આતો ઇંદ્ર છે અને તેની પાછળ બેઠેલી તેની સ્ત્રી ઇંદ્રાણી છે. તે સાંભળી અન્ય સ્ત્રી બોલી, બાલે ! જરૂર તહારી બુદ્ધિમાં વિભ્રમ થયો લાગે છે, કારણકે ઇંદ્રનું શરીર તો સહસ્ર લોચનો (છિદ્રો) થી દૂષિત થયેલું છે, માટે જરૂર આ સુપાર્શ્વકુમાર છે અને તેમની પાછળ સોમા નામે તેમની સ્ત્રી છે. પ્રિય સખિ ! રતનાવલી હાર સમાન આ સોમાદેવીની બાહુલતા શ્રીસુપાર્શ્વકુમારના મનોહર કંઠસ્થ-લમાં લુઠન કરશે માટે આ જગતમાં સોમાદેવીજ ધન્યવાદને લાયક છે. તે સાંભળી અન્ય સ્ત્રી બોલી, સખિ ! એ ધન્યતમ કેવીરીતે ગણી શકાય ! એને પણ સપત્ની (શૌક) નું દૂષણ તો અવશ્ય લાગવાનું છે, કારણકે આ કુમાર ત્રણ ભુવનના અધિપતિ છે. એ પ્રમાણે ચતુર યુવતિજનોનાં વિલાસવચનો શ્રવણ કરતા કુમારેન્દ્ર પોતાના ભવન દ્વાર આગળ ગયા. અને હાથિણી ઉપરથી નીચે ઉતર્યા. ત્યાં વારાંગનાઓનાં વિવિધ મંગલ ગીતોનું અનુમોદન કરીને માતાપિતાના ચરણકમલમાં નમસ્કાર કર્યા બાદ પોતાના વાસભવનમાં ગયા. ત્યાં પણ નિરંતર પ્રમોદપૂર્વક દિવ્ય વિષયસુખ ભોગવે છે. અનુપમ પુણ્યાનુયોગને લીધે તેમનો કોઈપણ મનોરથ અપૂર્ણ રહેતો નથી, પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે અલંકાર, અમૂલ્ય ગંધ, વસ્ત્ર વિગેરે દરેક વસ્તુઓ ઇંદ્રની આજ્ઞાથી દેવતાઓ પૂર્ણ કરે છે. કાવિક અને માનસિક વિપત્તિઓ તેમજ સમસ્ત શત્રુવર્ગ જેમને

રૂપમાં પણ દેખાતા નથી, વળી કદાચિત્ત સેવા માટે આવેલા
 રાદ મુનિએ પ્રાર્થના પંચમ નાદ સહિત નૃત્ય કરતી દેવાંગના-
 મોનું પ્રેક્ષણ (નાટારંગ) જુએ છે. કેમકે સમયે માતાપિતા પાસે
 તથા છે, કદાચિત્ત નિર્ણય કરવા હાયક લોકવિવાહમાં આસક્તિ
 રાવે છે, આ પ્રમાણે કુમારેન્દ્રનાં કેટલાંક વર્ષ વ્યતીત થયાં.

અન્યદા મુપ્રતિષ્ઠ રાજ્યએ પોતાનો મરણ સમય નજીક જાણી
 રાજ્ય ગાદીને નહીં ઇચ્છતા એવા કુમા-
 રાભિષેક અને રેન્દ્રનો વિધિપૂર્વક રાજ્યાભિષેક કર્યો. ત્યાર
 મુપ્રતિષ્ઠ નરેશનો બાદ પોતે નરેન્દ્ર પણ પદ્મપ્રભુજીનોક્ત ધ-
 ર્વર્ગવાસ. મની આરાધનાપૂર્વક વિધિ પ્રમાણે આન-
 શન વ્રત ગ્રહણ કરી ઇશાન દેવલોકમાં ઉ-
 પસ થયા. વળી પૃથિવી દેવી ધર્મધ્યાન આરાધી મોક્ષે ગયાં.
 સિદ્ધાંતમાં કહ્યું છે કે—

નાગેસું હસમપિયા, સેસાણં સત્ત જંતિ ર્સાયો ।

અદ્દ ય સર્ણકુમારે, માર્દિદે અદ્દ અણુકમસો ॥ ૧ ॥

આરિજિણાણદ્દગદ્દ, ગયાઓ મોક્ષમ્મિ અદ્દ જણણીઓ ।

અદ્દ ય સર્ણકુમારે, માર્દિદે અદ્દ વચંતિ ॥ ૨ ॥

રૂપભદ્રેવના પિતા નાગલોકમાં, તેમના પછીના સાત
 તીર્થંકરોના સાત પિતાઓ ઇશાન દેવલોકમાં, ત્યારબાદના
 આઠ સનત્કુમારમાં તેમજ બાકીના આઠ અનુક્રમે માર્દેન્દ્ર દેવલો-
 કમાં જાય છે. તેવીજ રીતે આઠ આઠ જીનેન્દ્રની આઠ માતાઓ
 મોક્ષમાં, આઠ સનત્કુમારમાં, અને આઠ માર્દેન્દ્ર દેવલોકમાં જાય છે.

મુપાર્વ નરેન્દ્ર પણ અદ્વિતીય પ્રતાપ વડે અતિ વિશ્વમ એવા
 કિશ્કિઓ પોતાને સ્વાધીન કરી રાજ્ય શા-

શ્રીશેખરજન્મ. સન ચલાવવા લાગ્યા. અખિલ ગર્વિષ્ઠ વૈરી-
 ઓનો માનમહિમા નિર્મૂલ કરી દિગંત

કીર્તિ મેળવી. એ પ્રમાણે રાજ્ય વ્યવહારમાં કેટલાંક વર્ષ વ્યતીત થતાં સોમા દેવીએ ગર્ભ ધારણ કર્યો, અનુક્રમે પૂર્ણ સમયે પુત્ર પ્રસવ થયો. જેના સુકોમલ પાદ અને હસ્તનાં તળીયાં સુંદર લાલ ચળકતાં હતાં, જેના શરીરના અવયવો માન પ્રમાણ સહિત મનોહર લક્ષણોથી શોભતાં હતાં. તેમજ સૂક્ષ્મ કાંતિના ઉદ્યોતથી જન્મ સ્થાન વિમાન સમાન ઉજ્જ્વલ દીપતું હતું, સર્વત્ર શુભ વાદ ફેલાયો. યોગ્ય સમયે મહોત્સવપૂર્વક શ્રી શેખર નામ સ્થાપન કર્યું. પાંચ ધાત્રી માતાઓથી પાલન કરાતો તે કુમાર પણ દિવસે દિવસે ચંદ્રકલાની માફક વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો. પોતાની મેળે વરવાની ઇચ્છા કરતી સમસ્ત કલાઓ ત્યાં આવી વિના પ્રયાસે કુમારને વરી.

એક દિવસે સુપાર્શ્વ નરેન્દ્ર પોતાના પ્રાસાદની અગાશીમાં બેઠા હતા, તેટલામાં અકસ્માત્ સૂર્યમંડલ વૈરાગ્ય ભાવના. નિસ્તેજ દેખાવા લાગ્યું, ક્ષણમાત્રમાં કરપત્ર (કરવત) સમાન વિકરાલ દંડાઓવડે ભયંકર રાહુએ સઘળું નેતું બિંબ ઘેરી લીધું, વૃદ્ધ પુરૂષો પણ ઉંચાં મુખ કરી આકાશ તરફ જોવા લાગ્યા, હર્ષ સહિત સર્વત્ર પ્રસરતા અંધકાર રૂપી દુષ્ટ રાક્ષસે સમસ્ત નભોમંડલ સ્વાધીન કર્યું. તેવામાં પોતાના પુત્રો સહિત બ્રાહ્મણની સ્ત્રીઓ “ હે રાહુ ! સૂર્યને છાડી દે ” એ પ્રમાણે મહાન્ પોકાર કરવા લાગી. તે સાંભળી રાજાની દષ્ટિ ભૂમિ તરફ ખેંચાઈ, ત્યાં ચક્રવાકનાં જોડલા મત્રીની શંકાથી વિયુક્ત થએલાં જોયાં, તેમજ ઉત્ક્ર (ધુવડ) પક્ષિઓના ભયન લીધે અગોપાંગ સંકોચી કાગડા અને કાગડીઓના યોગા વનની અંદર ભરાઈ ગયાં. વળી સૂર્યને નુક્રા કંચ માટે યાજ્ઞિત નારોએ મંત્રોવડે શુદ્ધ કરેલા ઘી મધ વગેરે દુગ્ધ દ્રવ્યથી અન્નિમા હાનનો પ્રાણ બ કર્યો, તેમાંથી નીકળતા ધૂમના પ્રણવો આકાશમાં ફેલાઈ ગઈ, તેથી વર્ષાકાલની

ચંકા ધારી રાજહંસો માન સરોવર તરફ પ્રયાણ કરતાં જોવામાં આવ્યા. તેમજ વર્ષાકાલના સમયમાં પોતાના પતિ ઘર તરફ આવશે એમ જાણી તેઓના માર્ગ તરફ દૃષ્ટિ કરતી પાટોશમાં રહેલી મુગ્ધ સ્ત્રીઓ તેમના જોવામાં આવી. ત્યારબાદ પોતાનો સોગ્યકાળ પૂર્ણ થયો કે તરતજ ધૂમ વડે મીલુંક (મધપુટા) ની માફક રાહુથી સૂર્યમંડલ મુક્ત થયું. નરેંદ્ર જેટલામાં ચરાચર જૂમંદલને સ્વસ્થ અવસ્થામાં જુવે છે તેટલામાં ફરીથી તેમની દૃષ્ટિ આકાશ તરફ ગઈ. દિગ્મંડલ પ્રકાશમય દેખાવા લાગ્યું. બહુ પ્રતાપી સૂર્યમંડલ અતિશય તેજને લીધે દુર્દૃશ્ય થઈ પડ્યું. આ પ્રમાણે ક્ષણમાં નહ અને દૃષ્ટ એવો આ દેખાવ જોઈ રાજા ક્ષણિકપણાની શાવના લાવવા લાગ્યા કે જેમ આ સૂર્યને બલાતકારે રાહુએ મહણ કર્યો તેમ જરૂર આ સંસારમાં મૃત્યુવડે પ્રાણીઓ મહણ કરાય છે. તેમજ આ દુનિયા સંબંધિ ચારે ગતિમાં પ્રમણ કરતા જીવોને જે કંઈ સુખ લાગે છે તે પણ દુઃખ ગર્ભિત છે. છતાં પણ અહો ! આ સંસારમાં લોકો વ્યામૂઢ બની રહ્યા છે. વળી શ્રીઓના કટાક્ષરૂપી જાળમાં ફસાએલા કેટલાક પુરૂષો અનહદ દુઃખો સહન કરે છે. કામરૂપી મહા વ્યાધનાં તીક્ષ્ણ બાણોથી વીંધાએલા કેટલાક પ્રાણીઓ કોઈ પણ સ્થળે સુખી થતા નથી. તેમજ આત્મરક્ષક સફળરૂપ નહીં મળવાથી તેઓ સાંસારિક દુઃખરૂપી દાવાનલમાં વારંવાર ઈધન સમાન થઈ પડે છે. માટે આ સંસારરૂપી કાશગૃહમાંથી શ્રીપુત્રના સ્નેહરૂપી યેત્રીને બાગી નાખી હાથમાં નીકળી જવું તે ઉચિત છે.

જે પ્રમાણે નરેંદ્ર ચિતવના હતા તેટલામા દેવતાઓનાં લૌકીયિક દેવ પ્રાર્થના. આત્મન કષ્ટ એટલે અવધિજ્ઞાન વડે પોતાનુ કાર્ય જાણી સારસ્વત, આદિત્ય, વન્દિ, વરુણ, ગર્ભોદય, દુષિત, અન્યાપ્રાધ, આ

ગ્નેય અને અરિષ્ટ નામે દેવતાઓ સુપાર્શ્વ નરેન્દ્રની પાસે
આવ્યા. જેમના નમાવેલા મસ્તકોમાંથી સુગંધિત મંદાર
પુષ્પોના ઢગલા અલૌકિક શોભા આપી રહ્યા છે એવા તે દેવો
વિનયપૂર્વક જીનેશ્વરની સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. ભુવનશ્રેણીરૂપ
કમલવનમાં પ્રચંડ સૂર્યસમાન અને કામરૂપી મહોન્મત્ત હ-
સ્તિના કુંભસ્થલને ભેદવામાં મૃગેન્દ્રસમાન હે જીનેન્દ્ર ! સર્વત્ર
આપનો જય વર્તે છે. તેમજ મુક્તિરૂપ વધૂનો કંઠાશ્લેષ કરવામાં
ઉત્સુક ! મોહ મહાત્મ્યના મર્દન કરનાર ! ત્રણ ભુવનની રક્ષા-
માંજ તત્પર ! અને પરમ દયાલુ એવા હે ભગવન્ ! આપને
વારંવાર નમસ્કાર. આ પ્રમાણે સ્તુતિ કર્યા બાદ હવે પ્રાર્થના
કરે છે. દેવ ! અધિકારને દૂર કરનાર સૂર્યની આગળ અદ્યોતની
માફક આપની આગળ અમારી શી ગણતરી ? તોપણ અમારા
અધિકાર પ્રમાણે અમે પણ જે એક વિનતિ કરીએ છીએ, તે
આપની આગળ માત્ર સ્મરણરૂપ છે, ઉપદેશ તરીકે નથી.
હે દયાનિધે ! સંસારના તીવ્ર દુઃખરૂપી વનને દહન કર-
વામાં અગ્નિ જ્વાલાને અનુસરતી એવી મુનિદીક્ષા ગ્રહણ કરી
અને અનર્થ સાર્થને નિર્મૂલ કરનાર તીર્થમહિમા પ્રવર્તાવો. હે
પ્રભો ! નિર્મલ જ્ઞાનરૂપી રત્નદીપવડે પ્રચંડ પાખંડિ જનોની
દેશનારૂપ તમેરાશિથી આચ્છાદિત એવા મોક્ષમાર્ગને પ્રગટ
કરો. એ પ્રમાણે લોકાંતિક દેવોના ઉપદેશથી શ્રીસુપાર્શ્વપ્રભુ
સિદ્ધિવધૂના સમાગમ વિષે વિશેષ ઉત્કંઠિત થયા. એ પ્રમાણે
વિજ્ઞપ્તિ કરી દેવતાઓ પોતપોતાના સ્થાનમાં ગયા.

શ્રીસુપાર્શ્વ નરેન્દ્ર વાર્ષિક મહાદાન આપવાનો વિચાર
વાર્ષિક દાન. કરે છે, તેટલામાં સૌધર્મ દેવલોકમાં સુખા-
સન ઉપર વિરાજમાન થયેલા દેવેન્દ્રનું સ્વ-
ચ્છ રત્નમય સિંહાસન ચલાયમાન થયું. તદનંતર અવધિજ્ઞાનથી

જીનેંદ્રનો માનસિક સંકલ્પ જાણી તત્કાલ ઉભો થઈ સાત આઠ
હંગાં તેમના સન્મુખ ગમન કરી ભગવાનની સ્તુતિ કરી અને
વિચાર કર્યો કે શ્રીસુપાર્શ્વજીનેંદ્ર સોવત્સરિક દાન આપવા ઇચ્છે
છે, માટે બાર માસ મુઘી તેમને જોઈએ તેટલી ધનસંપત્તિ પુરી
પાડવી એ મહાકાર્ય છે. એમ જાણી તેણે કુબેરને આજ્ઞા કરી કે
વાર્ષિક દાનને લાયક પુષ્કળ ધન સુવર્ણ રત્ન વિગેરે સંપત્તિઓથી
પ્રભુના ભંડાર પૂર્ણ કરે. આ પ્રમાણે ઇંદ્રની આજ્ઞા સાંભળી તેણે
પણ તત્કાલ જીનેંદ્ર ભવનમાં જઈ સક દેવો પાસે સુવર્ણ દિક્કની વૃદ્ધિ
કરાવી. ત્યારબાદ ભગવાને પણ ત્રિક, ચત્વર, બજાર, ચેરી,
રાજમાર્ગ વિગેરે દરેક સ્થાનોમાં નિરપેક્ષપણે અનિવારિત બંહેર
ધોષણાપૂર્વક દાનની શરૂઆત કરાવી. તેમજ અવિરેક ન થાય
તેટલા માટે જેઓ પ્રાર્થનાપૂર્વક ઉઠ્યા હસ્ત કરે છે તે સમસ્ત
જનોને નિરંતર સુવર્ણદાન આપવામાં આવે છે. પ્રતિદિવસે
એક કરોડ અને આઠ લાખ સોનેયા અપાય છે. નવીન પ્રગટ થ-
એલા લવલીલતાના ફલ સમાન અતિ ઉત્તમ, સુવર્ણ દાનથી
ઉત્પન્ન થએલી સુપાર્શ્વ નરેંદ્રની દીર્ઘિવટે સર્વ દિશાઓ ભાસવા
લાગી. વળી કેટલાક ચાચકો દાન લેવા માટે દેશાંતરમાંથી આવે
છે, અને અન્ય કેટલાક દાન લઈ ચાલ્યા જાય છે. તેથી વારાણસી
નગરીની ચેરીઓ બહુ વિશાળ છે, છતાં પણ નિર્હયપણે લોકો
એક બીજાનાં હૃદય પીચીને મહા કપ્ટે ચાલી શકે છે. વળી ચાચક
જનોને આપવા માટે એક તરફ સુવર્ણના ઢગલા કરાવે છે, એક
બાજુએ વસોના થોકડા થયે જાય છે, અન્ય બાજુએ હાથી, યોદા,
સ્ય વિગેરેના નિવેશ કરાવે છે, એક તરફ વિદેશી જનોને સોજન
માટે વિશાળ સોજનશાળાઓ કરાવે છે, એ પ્રમાણે દાન નિમિત્તે
એક વર્ષ પર્વત નિષુક્ત કરેલા પુરોએ કોઈપણ પ્રતિ-
બંધ રહિત એ દાન આપ્યું, તેનું વર્ણન કરવું પણ અશક્ય છે,

પરંતુ એકંદર આપેલા સોનૈયાની સંખ્યા ત્રણસો અઠાસી કરોડ અને એંશી લાખ થઈ, અન્યનો તો હિસાબજ નથી. આ પ્રમાણે સાંવત્સરિક દાન આપી સમસ્ત ભુવનવાસી લોકોને સંતુષ્ટ કરી સર્વથા યાચકવૃત્તિનો અભાવ કર્યો. ત્યારબાદ રાજ્યે મંત્રી, દુર્ગપાલ, સેનાપતિ, કોશાધ્યપતિ અને મુખ્ય નાગરિક લોકો સહિત માંડલિક રાજ્યોને બોલાવી સર્વ સમક્ષ શ્રીશેખર કુમારને સર્વાંગ પોતાનું રાજ્ય સોંપી નીતિ પ્રમાણે પ્રજાજનને ઉપદેશ આપ્યો, “ હે દેવાનુપ્રિય ! બંધુઓ ! હવે હું પ્રવૃત્તિ માર્ગ છોડી દીક્ષા ગ્રહણ કરું છું માટે હવેથી આ કુમાર તમહારો અધ્યપતિ છે, તેથી તેની આજ્ઞામાં હમેશાં વર્તવું.” આ પ્રમાણે અસહ્ય વચન સાંભળી તેઓ વિસ્મિત થયા અને ગદગદ સ્વરે બોલ્યા કે, પ્રભો ! અમારા શ્રવણપુટ જરૂર વજ્રમય છે, અન્યથા આપના વચનરૂપ વજ્રનો પ્રહાર કેમ સહન કરે ? વિગેરે કરૂણ વચન બોલી તેઓએ નરેન્દ્રનો બહુ આગ્રહ જોઈ મહા કળે તે વાત કબુલ કરી.

અશ્રુપાતવડે ગંડસ્થલોને મલીન કરતા શ્રી શેખરભૂપતિએ શ્રી જગદ્ગુરૂના ચરણમાંપડી વિનંતિ કરી, દીક્ષામહોત્સવ જગતપ્રભો ! આપ તો મોહાતીત થઈ સર્વ સ્વીકાર. વિરતિ વડે વિરક્ત થયા છો, પરંતુ મહારી ઉપર કૃપા કરી આપ દીક્ષામહોત્સવનો સ્વીકાર કરો. એમ રાજના ઘણા આગ્રહને લીધે શ્રીસુપાર્શ્વ પ્રભુએ દીક્ષામહોત્સવ માન્ય કર્યો. ત્યારબાદ ભૂપતિએ વૈત્રિક જનોને આજ્ઞા આપી કે તરતજ તેઓએ એક હજાર અને આઠ સુવર્ણ કલશ ત્યાં મંગાવ્યા. તેમજ અતિ શુદ્ધ તીર્થજલ, દિવ્ય ઔષધિઓ, કર્પૂરમિશ્ર ગંધન વિગેરે સુગંધિત વિલેપનો છાન મજજન માટે મંગાવ્યા. તે સમયે બત્રિશ મુરેન્દ્રોનાં સિંહાસન

કંપ્યાં એટલે અવધિજ્ઞાનના ઉપયોગથી જીનેંદ્રનો દીક્ષામહોત્સવ જાણી તેઓ મનોહર વિમાનોમાં આરૂઢ થયા. જેઓનાં નેત્ર વિદ્રસ્તર કમલસંપત્તિને અનુસરે છે, વળી યૌવનના ઉત્કટ વિલાસોવડે અદ્ભુત ચોભાને ધારણ કરતા, તેમજ કોટાકોટિ દેવતાઓનાં પરિવારથી વીંટાએલા અને મુંઢરૂપ સૌભાગ્યથી દેદી-ધ્યમાન એવા તે સર્વ દેવેંદ્રો નમસ્તલને ગર્જાવતા પટહ, શંખ, ઠાઠાલાં, મૃદંગ, તાલ અને ભેરી વિગેરે દિવ્ય વાજીત્રોનાં ધોષવડે બ્રહ્માંડને બધિર કરતા જીનેંદ્ર ભગવાનની પાસે આવ્યા, અને તથા પ્રદક્ષિણાપૂર્વક જીનવરના ચરણકમલમાં પ્રણામ કરી તેઓ પ્રભુના ચરણન્યાસથી પવિત્ર થયેલા ભવનાંગણમાં વિનયપૂર્વક બેઠા.

અમ્બુતેંદ્રે પોતાના દેવોને આજ્ઞા આપી કે અધુનાં જીનેંદ્રનો દીક્ષામહોત્સવનો સમય છે, માટે દીક્ષાઅભિષેક. નિષ્કમણ (દીક્ષા) અભિષેકની સમસ્ત સામગ્રી તૈયાર કરો. એ પ્રમાણે ઇંદ્રનું વચન સાંભળી નમસ્કાર કરી તરતજ દેવતાઓ ત્યાંથી નીકળ્યા. ક્ષીર-સાગરના જલથી સંપૂર્ણ ભરેલા મુગશસ્ત્ર મુવર્ણાદિક કલશ, તેમજ મુગધિત પુષ્પ અને અન્ય ઉચિત સાર વસ્તુઓ લઈ અમ્બુતેંદ્રની પાસે આવ્યા. ત્યારબાદ તે દેવતાઓ સહિત અમ્બુતેંદ્રે જેની અંદર દિવ્યોવધીઓ નાખેલી છે એવા એક હબ્બર અને આઠ મુવર્ણાદિક કલશો વડે મંદિર રૂપી મંદરાચલમાં વિરાજમાન થયેલા જીનેંદ્રનો બહુ લક્ષિતપૂર્વક અભિષેક કર્યો. એજ પ્રમાણે બાકીના ચંદ્ર અને સૂર્ય પર્યંત સર્વ મુરેંદ્રોએ પણ જીનદીક્ષાઅભિષેક કર્યો, અને પોતપોતાના સ્થાને બેઠા, એટલે શ્રીશેખર ભૂપતિએ હૃદ્વાચલથી મુખકોશ બાંધી સાવધાન ચર્મ વિનયપૂર્વક તીર્થોદક ભરી પ્રથમ લાવેલા હબ્બરે મુવર્ણાદિક કલશોવડે જીનેંદ્રનો અભિષેક કર્યો. તે પ્રસંગે દેટલાક દેવો પ્રભુના બન્ને પડખાઓમાં ઉ-

જવલ ગામર વીંછે છે, કેટલાક દેવો સ્વચ્છ કમલપત્રસમાન સ્વેત
 છત્રો ધરી રહ્યા છે, કેટલાક પ્રભુની આગળ નિર્મળ દર્પણ ધરી
 રહ્યા છે, કેટલાક તો સર્વ દિશાઓમાં અંધકાર ફેલાવતા અગુરુ અને
 કપૂર વિગેરે ધૂપોનાં પાત્ર લઈ ઉભા રહ્યા છે, વળી કેટલાક દેવો
 સુગંધમાં લુબ્ધ થએલા ભ્રમરાઓના ગુંબરવ સહિત પંચરંગી
 પુષ્પોની માલાઓ તૈયાર કરે છે, તેમજ અન્ય દેવતાઓ ભગવા-
 નની સેવામાં દાઝર રહ્યા છે. એ પ્રમાણે અભિષેકમહોત્સવ
 પૂર્ણ થયા બાદ શ્રીશેખર મહીપતિએ ઉત્તરાભિમુખ એક બીજું
 સિંહાસન સ્થાપન કર્યું, તે ઉપર વિરાજમાન થએલા જીનેંદ્રને
 સ્વેત અને પીત રંગના કલશોવડે સ્નાન કરાવીને પૂર્વાભિમુખ
 સિંહાસન ઉપર બેસાડ્યા. પછી સુકોમલ ગંધ ક્રાવાય વચ્ચેથી
 સર્વ અંગ લુછી નાંખ્યાં, ત્યારબાદ બાહુ સુગંધમય ગોશીર્ષ અં-
 દનનો શરીરે લેપ કર્યો, સ્ફટિક રત્ન સમાન ઉજ્જવલ બે દેવદ્રવ્ય
 પહેરાવ્યાં, વશસ્થલમાં નવીન અને નિર્મલ સુક્રાફલનો કાર
 પહેરાવ્યો. તેમજ બન્ને કણ્ઠોમાં ધારણ કરેલાં મણિમંડિત,
 કુંડલોની ડાંતિથી ગંદસ્થલ વિચિત્ર દીપવા લાગ્યું. અને રત્નમય
 સુકુટથી વિભૂષિત મસ્તક અનુપમ શોભવા લાગ્યું. એ પ્રમાણે
 સમસ્ત સંપત્તિયુક્ત શ્રીસુપાર્શ્વપ્રભુના ચરણકમલમાં નમસ્કાર
 કરી પૃથ્વીપર મસ્તક નમાવી સર્વ સુરામુરેંદ્રો આશીર્વાદપૂર્વક
 પ્રભુની સ્તુતિ કરવા લાગ્યા, હે દેવાધિદેવ ! આપ આ જગતમાં
 વિજય પ્રવર્તવિ, અનેક કુતીયાંતો ઉદ્ધાર કરો, મહા મોહમહુલા
 નાશાન્વિતે નિર્નૂત કરો, મિત્રવાત્સલ્યે ઉચ્છેદ કરો, વળી હે ભગ-
 વત ! મોહમાર્ગનો પ્રણય કરો, ઉત્તમ મુનિધર્મની વશા કરો, અને
 સમસ્ત જાતિનાં શત્રુકી કૈવલ્યને પ્રજાગ્રય કરો, તેમજ હે નાથ !
 મનરત્ન અગ્રણ્ય દેવો કામને પડુ પરાભવ કરો, તો પ્રજાને
 સ્વશાંતિનાં વર્ણાશ્રમ પ્રસુદિત દૃઢયવેદ સુર અસુર અને મનવ

ગંભીર સહિત સુરેન્દ્રોએ પ્રભુની આગળ નાટારંગ કર્યો. ત્યારબાદ પિતાના ભાવિ વિરહના દુઃખથી ઉદ્વિગ્ન થએલા શ્રીશેખર નૃપ-તિએ પોતાના અનુચરોને આજ્ઞા કરી કે જગત્પ્રભુ માટે વિવિધ રચનાયુક્ત મનોરમા નામે મહા શિબિકા જલદી તૈયાર કરો. તેના મધ્ય ભાગમાં પાદપીઠ સહિત મણિમય સિંહાસન સ્થાપન કરો, અને અંદર રસથી પ્રસન્ન સ્વસ્તિક (સાધીઆ) ની રચના કરો. એ પ્રમાણે સ્વામિનું વચન સાંભળી તેઓએ પણ સર્વ તૈયાર કર્યું. તેટલામાં હર્ષથી ઉદ્ભાસ પામતા સુરાધિપે પોતાના દેવોને જણાવ્યું. હો હો ! દેવો ! મૌહિકા માલાઓથી વિરાજીત, અમૂલ્ય મણિખંડથી વિભૂષિત, સહસ્ર પુરુષોએ વહન કરવા લાયક અને કાંતિમાં મનોરમા સમાન એવી એક શિબિકા (પાલખી) રચીને મનોરમા મહા શિબિકાની અંદર સ્થાપન કરો. દેવોએ પણ ઇંદની આજ્ઞા મુજબ સંતુષ્ટ થઈ સમસ્ત કાર્ય સંપાદન કર્યું.

સમગ્ર અલંકારોથી વિભૂષિત અને કર્યું છે છઠ્ઠું તપ નેમણે એવા શ્રી મુખાર્ધપ્રભુની આગળ દીક્ષાવરણોટો. સુરેન્દ્રોએ વિનંતિ કરી એટલે પોતે સિંહાસન પરથી ઉભા થઈ મહા શિબિકાની પ્રદક્ષિણા કરી અંદર પ્રવેશ કર્યો અને તેના મધ્યમાં રહેલા પૂર્વાભિમુખ મણિમય સિંહાસન ઉપર વિરાજમાન થયા. ત્યાર બાદ ધાત્રી (ધાવ) માતા પણ તેમની વામ બાજુએ બેઠી, તેમજ પવિત્ર યજ્ઞ ઉત્તમ નેપથ્ય ધારણ કરી કુલમહત્તરા (વૃદ્ધા) હંસ લક્ષણ શાટક (સાડી) પહેરી દક્ષિણ બાજુએ બદાસન ઉપર બેઠી. પ્રભુની પાશ્વર દિશાએ બીજી એક એક તરફથી સ્વેત છત્ર ધારણ કરી ઉભી રહી છે. ઈશ્વાન દોણમાં દોણક અન્ય વિદ્યા-સિની જૈનવત હસ્તિની ત્રુંદ સમાન નાગચાવાળો ભૂતાર

(કલશ) ગ્રંહણ કરી ઉભી છે. અગ્નિકોણમાં એક સુંદરી પ્રમોદ-
 પૂર્વક હસ્તકમળમાં વીંજણો લઈ ઉભી છે; તેમજ પૃથ્વી લાગમાં
 ચંદ્ર સમાન ઉજ્જવળ અને વૈદુર્ય રત્નોથી જડિત છે દંડ જેમના
 એવાં સુંદર છત્રો ધરી કેટલાક દેવેન્દ્રો ઉભા છે. વળી મહાશિબિ-
 કાના બન્ને પડખાઓમાં ઉભા રહેલા સુધર્મેન્દ્ર અને ઇશાનેન્દ્ર
 શ્રીસુપાર્શ્વપ્રભુને સ્વચ્છ ચામરો વીંઝે છે. તેટલામાં શ્રીશેખર-
 નરેન્દ્રની આજ્ઞા થવાથી જેઓએ સ્વચ્છ વસ્ત્ર પહેર્યાં છે, તેમજ
 એક સરખી ઉમ્મરવાળા, પ્રવરરૂપ સૌભાગ્યથી વિભૂષિત, અંગો-
 પાંગથી અક્ષત, અતિ બલવાન તેમજ સ્વકર્તવ્ય જેમણે સિદ્ધ
 કર્યું છે અને રોમાંચિત છે અંગ જેમનાં એવા હૃત્તર પુરૂષો
 મહાશિબિકા વહન કરી ત્યાંથી નીકળ્યા. માર્ગમાં ચાલતાં મહા
 શિબિકાની બન્ને બાજુએ મોટા આનંદ સાથે સૌધર્મેન્દ્ર અને
 ઇશાનેન્દ્ર બન્ને જણ દક્ષિણ તથા ઉત્તર બાહુ પકડીને ચાલે છે.
 વળી શિબિકાના દક્ષિણ અને ઉત્તર નીચેના બાહુ ચમર અને
 બલિ નામે અમુરેન્દ્રો વહન કરે છે તેમજ અવશિષ્ટ ભવનગતિ,
 વાણવ્યંતર, જ્યોતિષક અને વૈમાનિક દેવો અનુક્રમતા પ્રમાણે
 શિબિકા ઉપાડે છે. અહીં બહુ વર્ષનું શું કરવું ? રોમાંચિત
 થયાં છે માત્ર જેમનાં એવા નરેન્દ્રોએ પ્રથમ શિબિકા ઉપાડી.
 ત્યારબાદ અમુરેન્દ્ર, સુરેન્દ્ર અને નાગેન્દ્રો વહન કરે છે. ઝૂને પ્રભુ
 ભવનમાંથી બહાર નીકળ્યા ત્યારે મમતાગમન કરતા અત્યંત
 દેવતાઓના સમૂહોએ તિલક ચીંતણી, તારા, આશ્ર, ચાપર ફેંસર,
 કલ્પેર અને કુન્દાક વૃક્ષોનું વન જનને એવા કુદૃષ્ટિવાળા નહિ
 તેમ મમતાગમન પદ્મશોભના વાનુ મનુષ્યો મહાનરના પાંચ
 સહરી, હૃદયિ અને શુભ વિનિમ્બ વગેરે મહાનરના વસ્ત્ર,
 તેમજ આશ્રમના પદ્મ દિવ્ય વાહન વગેરે મહાનરના વસ્ત્રો
 અગરજનુએ પ્રદાન કર્યું એવુંદે દેવના પદોપદ અગરજનુએ

તેમની આગળ ચાલવા લાગ્યાં. તેઓની પાછળ મૂર્તિ કલશ, ભુંગાર, પતાકાઓ, લંબાયમાન કુરંટ વૃક્ષના પુષ્પોની માલાવાળું દિવ્ય છત્ર, વિશુદ્ધ મણિમય પાદપીઠ સહિત વિશાલ સિંહાસન, તેમજ ઉચ્ચ પાદુકા ગ્રહણ કરી એક પુરુષ આગળ ચાલે છે. ત્યારબાદ સૂર્યના અશ્વ સમાન તેજસ્વી, સુવર્ણમય લગામોથી સુશોભિત અને દસ પુરુષોએ કીડા પૂર્વક ચલાવેલા એકસો અને આઠ ઉત્તમ જાતિના ઘોડાઓ, તેમજ મનોહર છે સાત અંગ જેમનાં એવા એકસો ને આઠ મદોન્મત્ત હસ્તિઓ ભાવ-તોની પ્રેરણાથી ચાલે છે. ત્યારબાદ અશ્વ જોડેલા એકસો ને આઠ રથ અને દરેક રથ સાથે આયુધધારી એકસો આઠ સુલટો ચાલે છે. તત્ પશ્ચાત્ રથ, હાથી અને અશ્વોપર આરૂઢ થએલા સૈનિકો ધણા વેગથી ચાલે છે. વળી ઉચ્ચાઈમાં આકાશને માપતો હોયને શું ? એવો અતિ અચ્ચલ મહેન્દ્રધ્વજ દેવોએ ઉપાડેલો છે, તદનંતર હંડધારી પુરુષો, સુંડાઓ, હાસ્ય કરાવનાર ખડગી પુરુષો, ગાનતાન કરનાર, વાણંત્રીઓ, નર્તક, પ્રગંઝા કરનાર, જયજય નાદ કરનાર, તેમજ હજારો માંગલિક શબ્દોના ઉચ્ચાર કરતા અને પ્રભુના શુભોની સ્તુતિ કરતા સર્વ જનો જલદી ચાલવા લાગ્યા. વળી પોતપોતાનાં વાહનોપર આરૂઢ થઈ સેનાપતિ, મંત્રી, મહોદા ક્ષત્રિય અને શેઠીઆઓ પણ આગળ ચાલ્યા; શુદ્ધ વસ્ત્ર જેમણે પહેરેલાં છે અને શ્વેત ચામરોથી વીંજાતા એવા શ્રીશેખર નરેન્દ્ર ગંધહસ્તિ ઉપર બેસી પ્રભુની પાછળ ચાલવા લાગ્યા. એ પ્રમાણે બીજા અનેક દેવ અને મનુષ્યો પ્રભુની પાછળ ચાલવા લાગ્યા. પ્રભુનું શરીર ઉચ્ચાઈમાં બસો ધનુષ પ્રમાણ અને સમચતુરસ સ્વસ્થાન, વજ્ર રૂપનારાચ (સંધયણ) યુક્ત છે. વળી પૈવાંજનાઓ પ્રભુનાં દર્શન કરી પોતાનાં

વિશાલ નેત્રોનું સાર્થકપણું માનવા લાગી. ઘણા આનંદથી સમગ્ર
 દેવતાઓ જયજય શબ્દોનો ઉચ્ચાર કરવા લાગ્યા. ભોજન પાન
 વિગેરેનો ત્યાગ કરી દર્શનાભિલાષી પૌરજનો પ્રાસાદ ઉપર આરૂઢ
 થઈ પુષ્પોથી પ્રભુને વધાવવા લાગ્યા. બંદીજનો સ્તુતિ કરવા લાગ્યા.
 તે પ્રસંગે જરૂર આ સંસાર અસાર છે, કારણ કે આવા મહાન્ પુ-
 રુષો પણ તેનો ત્યાગ કરે છે એ પ્રમાણે સુર, અસુર અને નરેન્દ્રોના
 હૃદયમાં વિશુદ્ધ ભાવના ઉત્પન્ન થઈ. પોતાના આત્માને શોચતી
 વારાંગનાઓ મંગલાચરણ પૂર્વક મુક્તકંઠે પ્રશંસા કરવા લાગી.
 વળી એક તરફ શ્રીશેખર વિગેરે ક્ષત્રિઓ અને બીજી તરફ
 સોમા પ્રમુખ અંતઃપુરની સ્ત્રીઓથી પરિવૃત્ત શ્રીસુપાર્શ્વ પ્રભુ
 અનુક્રમે સહસ્રાશ્રવન ઉદ્યાનની સમીપે જઈ પહોંચ્યા. ઉજ-
 ગતા હોયલના મધુર નાદવડે જાણે સ્વાગત શબ્દોનો ઉચ્ચાર
 કરતો હોયને શું ? પવનથી હાલતા અશોક વૃક્ષના નવપલ્લવરૂપી
 હસ્તવડે નૃત્ય કરતો હોયને શું ? નાના પ્રકારના પક્ષિગણોના
 વિશાળ શબ્દોવડે ગાયન કરતો હોયને શું ? મૃદુ પવનને લીધે
 નમી ગએલા વૃક્ષોનાં શિખરરૂપી મસ્તકોવડે પ્રણામ કરતો
 હોયને શું ? વિકસ્વર વિશુદ્ધ પુષ્પોવડે હાર્ય કરતો હોયને શું ?
 પ્રકુલ પુષ્પોમાંથી ઝરતા મકરંદ-રસવડે આનંદાશ્રુને વહન કરતો
 હોયને શું ? મુગંધમય પવનવડે અતિશય સુવાસવાળા ધૂયને
 ફેલાવતો હોયને શું ? પવનથી કંપાયમાન વૃક્ષો ઉપરથી ખરતાં
 પુષ્પોવડે જાણે પ્રભુને અર્ચ પ્રદાન કરતો હોયને શું ? મયૂરોના
 ધ્વનિવડે કુશળ વૃત્તાંત પુછતો હોયને શું ? એવા તે ઉદ્યાનમાં
 પ્રવેશ કરી શ્રીસુપાર્શ્વ પ્રભુ મહાન્ અશોકતરૂની શીતળ છાયામાં
 મુકેન્દ્રન હસ્તનું અવલંબન લઈ મહાશિખિકામથી નીચે ઉતર્યા.
 ત્યાંજ દ પ્રભુએ સિદ્ધોને નમસ્કાર કરી આજરણ પુરુષ અને
 વસ્ત્રો ઉતારી નાખ્યા. ઈંદ્ર મહારાજે પોતાના હસ્તમ લઈ તે સર્વ

શ્રીશેખર નરેન્દ્રને આપ્યાં, પછી ઇંદ્રે બહુ હર્ષ પૂર્વક પોતાના સેનાપતિને આજ્ઞા આપી એટલે તરત જ તેણે દિવ્ય વાદ્ય વાગતાં બંધ કરાવ્યાં.

મુક્તાફલ સમાન સ્વલ્પ એવાં અંશુ બિંદુઓને વહન કરતી કુલવૃદ્ધા ગદગદ કંઠે બોલી, દેવાધિદેવ ? ત્રણે કુલમંહત્તરા. લોકમાં કાશ્યપ ગોત્ર બહુ ખવિત્ર ગણાય છે, તેમાં આપ ઉત્પન્ન થયા છો. સુપ્રતિષ્ઠ નરેન્દ્રના નિર્મલ કુલરૂપી ક્ષીરસાગરમાં આપ કલ્પવૃક્ષ સમાન છો, વળી બન્ને પક્ષથી વિશુદ્ધ એવી પૃથિવી દેવીની કુક્ષિમાંથી તમે પ્રગટ થયા છો. તેમજ શારદ્યંદ્રની કાંતિસમાન નિર્મલ યશવટ અખંડ ભૂમંડલ આપે ઉલ્લસ કયું છે. અને અપરિમિત દિવ્યરૂપ, લાવણ્ય તથા સૌભાગ્ય ગુણોથી આપનો દેહ પરિપૂર્ણ થોલે છે. માટે કોઈપણ એવી રીતનો પ્રયત્ન કરો કે જેથી આપ જલદી શિવ સુખ પામે. એ પ્રમાણે કુલવૃદ્ધાનું વચન સાંભળી શ્રીસુપાત્થ ભગવાન પોતાની બન્ને મુદિવટ કેશકલાપને ઉખેડવાનો પ્રારંભ કરે છે તેટલામાં શુર ભક્તિથી કિંચિત નમ્ર થઇ ઇંદ્રે અનેશ્વરના કરતલમાં રહેલા કેશ વજ્રવટ છેદી પોતાના દેવકુંઘના છેડે બાંધી લીધા. એવી રીતે લોગક્રિયા પૂર્ણ થયા બાદ છાનવરની આજ્ઞા લઇ હર્ષનના દૃઢ સમાન કુટિલ અને સ્થામ એવા તે સમસ્ત કેશ ક્ષીર સાગરમાં નાખ્યા.

જ્યેષ્ઠ મુદી ત્રયોદશીના દિવસે અપરાન્ધ સમયે શ્રીસુપાત્થ ભગવાને પોતે જ સિદ્ધોને નમસ્કાર ચારિત્રસ્વીકાર. કરી અભિગ્રહ ધારણ કર્યો, કે આજથી આરંભી સર્વ સાવધ કાર્યનો મ્હારે ત્યાગ છે, એ પ્રમાણે નિરવધ ચારિત્ર અંગીકાર કર્યું. તે સમયે આકાશ અને ભૂમિ ઉપર રહેલા દેવેન્દ્ર, માનવ, વિદ્યાધર અને કિંનરોના ગણોએ

સ્કાર કરી ઉભા થયા. મહારા પિતાશ્રી સુરાંસુરેંદ્રોને પૂજ્ય છે તેથી પ્રમોદયુક્ત અને તેમણે રાજ્ય તથા દેશનો ત્યાગ કરી અરણ્ય વાસ સ્વીકાર્યો એથી શોકાતુર થએલા એવા શ્રીશેખર રાજાએ પોતાના નગરમાં પ્રવેશ કર્યો. વળી હુઃસહ એવા પોતાના પ્રિયપતિના વિરહને લીધે બહુ શોકાતુર થયેલાં સોમાદેવીને પોતાના સ્થાનમાં લઇ ગયા બાદ મંહાકષ્ટે શાંત કર્યાં.

इति श्रीसुपार्श्वजिनचरित्रे जन्मनिष्क्रमणाभिधानकल्याण-

कथनप्रतिबद्धद्वितीयमस्तावः समाप्तः ॥

હે લવ્ય પ્રાણિઓ ? એ પ્રમાણે સંસાર તારક એવું ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યા બાદ સમસ્ત પ્રાણિઓનાં હિત-
 છનેંદ્રપારણું. કારક અને ચાર જ્ઞાનના ધારક શ્રીસુપાર્શ્વ-
 નાથ છનેંદ્ર મેરૂશિખરની માફક નિશ્ચલ થઈ
 કાયોત્સર્ગે રહ્યા. અને લવ્ય પ્રાણીરૂપી ચક્રોર પક્ષીઓને આતંદ
 આપવામાં ચંદ્ર સમાન છન પરમાત્મા શાંતમૂર્તિવાળા મુનિમંડલ
 સહિત તે દિવસે ત્યાં રહ્યા. ત્યારબાદ બીજે દીવસે બગવાન મહો-
 ન્મત્ત ઐરાવત હસ્તિની માફક મંદ ગતિ કરતા પારણા માટે પા-
 દલિખાંડ નગરમાં ગયા, ત્યાં મધુકરવૃત્તિને અનુસરતા છનેંદ્રપ્રભુ
 મહેંદ્ર શેઠના ઘર આગળ ગયા પ્રભુને આવતાબેઠ મહેંદ્ર શેઠ પણ
 હર્ષભરથી રોમાંચિત થઈ એકદમ ઉભા થઈ પ્રભુના રહામા ગયા
 અને નમસ્કાર કરી બહુ આતંદને લીધે બેસી ગયો છે સ્વર નેમનો
 એવાંતે શેઠ વિનનિ કરવા લાગ્યા હે છનેંદ્ર ? હુમેશાં પરિપક્વ
 અને મધુર ફલદાયક એવા પારિજાત (કલ્પવૃક્ષ) ની માફક ચિર-
 નાલથી સંચિત કરેલા મહારા અપૂર્વ પુણ્ય આજે સફલ થયાં, જેથી
 આપના પવિત્ર ચરણ કમલના સ્પર્શથી અતિ રમણીય આ

મહાર્જં ભવન જરૂર હવે દેવતાઓને વંદનીય થયું. હે ત્રિલોક-
ખંધો ? આપના મુખારવિંદમાં રહેલા લાવણ્ય રસનું જેઓ
વિકસ્વર નેત્રપુટવડે પાન કરે છે, તેઓ ત્રણે લોકની સંપત્તિના
શણુગાર પાત્ર બને છે. વળી હે દેવ ? દ્રવ્ય અને ભાવ એમ બન્ને
પ્રકારે સફલ એવું આપનું દર્શન સર્વત્ર કીર્તિને વિસ્તારે છે, સંપ-
ત્તિઓને વધારે છે, તેમજ પાપ રાશિને નિર્મૂળ કરે છે. અહો ? ઉભય-
થા પણ મોહનિવર્તક એવા આપના દર્શનથી સિદ્ધ ન થાય તેવી
કોઈ પણ વસ્તુ આ દુનિયામાં નથી, હે પ્રભો ! ભૂતલને શાંત કરનાર,
અકાલ વૃષ્ટિ સમાન અચિંતિત આપનું આગમન સંતાપને દૂર
કરે છે. પરમ યોગેશ્વરો પણ ધ્યાનચક્ષુથી મહાકષ્ટે જેમનાં દર્શન
કરે છે, તેજ આપ પરમાત્મસ્વરૂપ મહારી દષ્ટિગોચર થયા. લો-
ગોને સર્પની માફક, ધન સંપત્તિને મૃત્યુની માફક અને કમલને
પણ મળ સમાન ત્યાગ કરતા એવા આપના સરખા સંસાર ત્યાગી
મહાત્માઓ લાગ્યોદય વિના કોના ઘેર આવે ? એ પ્રમાણે પ્રમોદ-
સહિત જીનેંદ્રની સ્તુતિ કરી બહુમાન પરાયણ થઈ શેઠ પોતાની
સ્ત્રીને કહેવા લાગ્યા. હે મૃગાક્ષિ ! આ જગતમાં લાગ્યશાળી તુંજ
છે. કારણકે ચરાચર પ્રાણિઓના અકૃત્રિમ બંધુ સમાન, જગતના
એક અધિપતિ આ જીનેંદ્ર ભગવાન ઉત્તમ દાનપાત્ર તરીકે જે
તહને પ્રાપ્ત થયા, માટે શુદ્ધ દ્રવ્યવડે એમને પારણું કરાવીને
ગંભીર ભવસમુદ્રને માત્ર ગોળ્પદની માફક ઉલ્લંઘન કરવાનો આ
સમય છે. એ પ્રમાણે પોતાના પતિનાં વચન સાંભળી રોમાંચ ધાર-
ણ કરતી અને પોતાના આત્માને કૃતાર્થ માનતી શેઠાણીએ પ્રમોદ
પૂર્વક લક્ષિતવડે ઘી' સાકર સહિત સુંદર પરમાન્નથી ભરેલો
સોનાનો યાગ જીનેંદ્રની આગળ ધર્યો, ત્યારે ભગવાને દ્રવ્યાદિક
પદાર્થોમાં સમ્યગ્ ઉપયોગથી જોયું તો તે શુદ્ધાન્ન સર્વ ગુણોથી
વિશુદ્ધ બાણી પોતાના કરસંપુટમાં ગ્રહણ કર્યું. તે સમયે હુંદભિના

નાદથી દિગ્મંડલ ગર્જવતા દેવોએ અહો ? ‘ આ દાન અદ્ભુત પ્રકારનું થયું એ પ્રમાણે હર્ષથી આકાશમાં ઉડ્ડોષ કર્યો. તેમજ તેઓએ મહેંદ્ર શ્રેષ્ઠિના મંદિરમાં સાઠાબાર કરોડ સોનૈયાની તથા મુગંધિત જલ અને પંચરંગી પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરી. ત્યારબાદ તેઓ બોધ્યા આહે ? શક્તિ, અહો ? ભક્તિ, અહો ? સુપાત્ર આગમન, આવો હર્લ્લ યોગ ક્યાંથી બને ? વળી હે મહેંદ્ર ? આ લોકમાં ધન્યવાન અને પુણ્યભાજન તમેજ છો. આ ભવસાગરમાં જીવોને મનુષ્ય ભવ બહુ હર્લ્લ છે. તેમાં પણ સમર્થ પુરુષાર્થને સિદ્ધ કરનાર એવું ઉત્તમ પુરુષપણું તો ધણું જ હર્લ્લ છે. અને તેમાં વૈભવ એ સારમાં સારો મુખ્ય સાર ગણાય છે. જેના વિના અનેક વિશુદ્ધ શુભો લોકમાં પવનથી ઉડતા શાદમલીના તૂલની લીલાને વહન કરે છે. વળી તે ધનમાં લુબ્ધ થએલા મુગ્ધ અને કૃપણ પુરુષો મહા દુઃખે તેને મેગવીને પણ દાન બુદ્ધિ રહિત થયા છતાં તે સંપત્તિને ઈક્ષુ (ચેલડી) ના પુષ્પની માફક વિક્લ કરે છે. કદાચિત મનુષ્યોને દાનબુદ્ધિ હોય, પરંતુ જે ગુણવાન શુભ પાત્રની પ્રાપ્તિ ન થાય તો તે ક્ષારભૂમિમાં વૃષ્ટિની માફક નિષ્ફળજ થાય છે. દુર્ગતિમાં પડતા પોતાના અને પરના આત્માનું જે રક્ષણ કરે તે યથાર્થ પાત્ર ગણાય, વળી તે પાત્ર ત્રણ પ્રકારે સિદ્ધાન્તમાં બતાવેલ છે, તથા—

ચારિત્તનાણદંસણ,—સંજુતં હવદ્ ઉત્તમં પત્તં ।

દોદિં ચ મઝ્ઝમં તદ્, જહજમેગેણ નાયમ્વં ॥ ૧ ॥

જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર યુક્ત જે હોય તે ઉત્તમ પાત્ર, જ્ઞાન અને દર્શન સંપત્ત હોય તે મધ્યમ અને કેવળ દર્શનયુક્ત હોય તે જન્ય ગણાય છે. માટે હે મહેંદ્ર ! આ સંસાર સાગરમાં યાનપાત્ર સમાન ઉત્તમપાત્ર જીનેશ્વર ભગવાનજ છે અને તે ત્હારા પુણ્ય બળથી જ ત્હારે ત્યાં પધાર્યા છે. ઈત્યાદિક યથાર્થ વચનો.

થી મહેન્દ્ર શ્રેષ્ઠિની પ્રશંસા કરી જીનેન્દ્રને નમસ્કાર કરી દેવતાઓ પોતાના સ્થાનમાં ગયા. ત્યારબાદ જીનેન્દ્ર ભગવાન ત્યાં ઉભારહી-નેજ પોતાના પાણીતળમાં રહેલું તે શુદ્ધ અન્ન વાપરી ગયા. પરંતુ લોકો તેને જોઈ શકતા નથી, સિદ્ધાન્તમાં કહ્યું છે કે—

પરમાદસયજુયાણં, હવંતિ તિત્યેસરાણસયકાલં ।

આહારાનીદારા, અદિસ્તા નમ્મચક્રવૂણં ॥ ૧ ॥

સદાકાલ પરમ અતિશયોથી યુક્ત તીર્થકરોના આહાર તથા નિહાર અર્થ ચક્ષુવાળા પ્રાણીઓ દેખી શકતા નથી. વળી પોતાનાં કર્મ ક્ષીણ કરવામાં ઉદ્યુક્ત થયેલા અન્ય મુનિવરોએ પણ વિધિ પ્રમાણે મળેલી ભિક્ષાથી પારણું કર્યું.

સર્વથા પરિગ્રહના ત્યાગી, મિત્ર અને શત્રુઓને સમાન

દૃષ્ટિએ અવલોકતા, નાના પ્રકારના અભિ-

પ્રભુનો વિહાર. ગ્રહો ધારણ કરતા ભગવાન પણ ગ્રામ,

આકર, નગરાદિકમાં વિહાર કરવા લાગ્યા.

કોઈક સ્થલમાં સ્થિરચિત્તે સમસ્ત ઇન્દ્રિયોને સ્વાધીન કરી શુદ્ધ ધ્યાનાગ્નિવડે સમગ્ર પાપરૂપી વનને બાળી નાખે છે. કોઈક સ્થલે લકુટાસન, ગરુડાસન વિગેરે સ્થિતિ કરવાવડે જગત્ પ્રભુ ખુદલા પ્રકાશમાં પણ લોકોને પાષણની મૂર્તિની શંકા પ્રગટ કરે છે. વળી કોઈક ઠેકાણે નવીન અને સ્થામ એવા કમલોના વનની માફક પોતે હિમવડે બળતા છતાં પણ નિશ્ચલ દેહે પોતાના ધ્યાનરૂપી મહા સરોવરમાંથી કિંચિત્ માત્ર પણ ચલાયમાન થતા નથી. ભુજરૂપી પરિઘનું જેમણે અવલંબન કર્યું છે એવા જગત્ પ્રભુ સૂર્ય સમાન તેજસ્વી એવા તપરૂપી અગ્નિવડે બાહ્ય અને આંતરિક દેહ-મલની શુદ્ધિ કરે છે. તેમજ ષષ્ઠ, અષ્ટમ, દશમ, દ્વાદશાદિ, માસાર્ધ, માસક્ષપણાદિ અને ભદ્ર, મહાભદ્ર વિગેરે ઉચ્ચ તપશ્ચર્યાઓ કરે છે. વળી બાવીશ પરીષદ સહન કરવામાં બહુ શક્તિમાન એવા પ્રભુએ

મોહમદલનો મહિમા સર્વથા ખડિત કર્યો. તેમજ ૬૬ અને વિષમ સ્નેહરૂપી શૃંગલોને ક્ષણમાત્રમાં તોડી નાખી. મદરૂપી સુલ-
ટનો સંચાર સર્વથા અટકાવ્યો. તેવીજ રીતે પોતાના પાદારવિ-
દના પવિત્ર પરમાણુઓવડે સમસ્ત મહીતલને શુદ્ધ કરતા, અશેષ
આંતરિક શત્રુરૂપી સૈન્યબલનો ઉચ્છેદ કરતા; વારંવાર શુદ્ધ ભાવ-
નાઓવડે આત્મધ્યાન કરતા, કર્મમલથી મલિન થયેલા આત્માને
શાંતિરૂપ બળવડે નિર્મલ કરતા, અને ગંભીર સંસાર સાગરને
જાતુ (દીવ્યજી) પ્રમાણુ બાણતાં એવા છનેંદ્ર ભગવાને સર્વ સાવધ
કાર્યોનો ત્યાગ કરી છદ્મસ્ય દશામાં નવમાસ વ્યતીત કર્યા.

એ પ્રમાણે દેશ વિદેશમાં વિહાર કરી અન્યદા પોતાની
જન્મભૂમિને પવિત્ર કરવામાં ઉત્સુક થયા
કેવલજ્ઞાન. હોય ને શું ? એવા શ્રીસુપાર્શ્વ પ્રભુ વારા-

ણસી નગરીની ઇચ્છાન કોણમાં રહેલા સહ-
સ્રામ પનમાં પધાર્યા. જેની અંદર વિકસ્વર નવીન પદ્મ-
વોથી લાલ દીપતી છે. શાખાઓ જેની, વળી મનોહર સુમ-
નસ (દેવપુષ્પો) ના સમૂહથી સુશેષિત દેવપુરી સમાન
અને બહુપાત્ર (પત્ર) (પ્રધાનાદિપત્રો) નો શ્રેણીવડે વિભૂષિત
છે ભૂમિ પ્રદેશ જેનો એવા નરેંદ્રને અનુસરતા શિરીષ વૃક્ષની
નીચે પ્રભુએ વાસ કર્યો. ત્યારબાદ અનુત્તર પ્રભાવવાળો, જ્ઞાન,
દર્શન અને ચારિત્રવડે તેમજ આલય, વિહાર, માર્ગવ, આર્જવ
અને લક્ષુતા છે મુખ્ય જેની અંદર એવા અકિંચનતા, સત્ય, ત્રણ
શુભિ, મુક્તિ અને ક્ષમા વિગેરે આચારોવડે વારંવાર સંમ્યક્
પ્રકારે આત્મભાવના કરતા, યથાસ્થિત ભાવવાળી ભાવનાથી
ભાવિત છે દૃઢ્ય જેમનું અને દયાના મહાસાગર, સમસ્ત
છયોને આત્મસમાન અવલોકતા, બાહ્ય વિશેષથી વિમુક્ત,
ઈદ્રિયોની સાથે સમાધિવડે મનની એક્યતા કરીને તત્ત્વમાં
લીન થયેલા, વળી આકાશની માફક નિર્વેષ, મેરૂ સમાન

નિશ્ચલ, પવનની માફક સર્વત્ર પ્રતિબંધ રહિત, તેમજ શુક્લ ધ્યાનરૂપી અગ્નિવડે સમસ્ત ઘનઘાતિ કર્મરૂપી વનને દહન કરતા, પવનના અભાવને લીધે સ્થિર રહેલાં સાગરની લીલાને વહન કરતા અને શુક્લ ધ્યાનના છેલ્લા યો સેદ નહીં પામેલા એવાં જગત્ સ્વામી શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુને ક્ષાલ્યુન કૃષ્ણ પક્ષીના દિવસે પૂર્વાનહ કાલમાં તુલારાશિનો ચંદ્ર અને ઉત્તમ મુહૂર્ત પ્રવૃત્ત થયે છતે નિર્બાધ, અનંત, પરિપૂર્ણ, નિરાવર્ણ, ભૂત ભવિષ્ય અને વર્તમાન ભાવોને અવલોકવામાં નેત્ર સમાન તેમજ લોકાલોકને પ્રકાશ કરનાર એવું કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું.

તે સમયે પોતાનું આસન કંપવાથી અવધિજ્ઞાનવડે ઈંદ્રે જાણ્યું કે જીનેંદ્ર ભગવાનને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું તેથી તે ઉભો થઇ સાત આઠ ડગલાં પ્રભુની સન્મુખ ગમન કરી ભક્તિભાવથી નમી ગએલા મસ્તકવડે ભગવાન શ્રી સુપાર્શ્વ તીર્થંકરને નમસ્કાર કરીને ઈંદ્રે પોતાના સેનાપતિને આજ્ઞા કરી કે હે ભદ્ર ? જલદી સૌધર્મ સભામાં જઈને શાશ્વતી ઘંટા વગડાવો, તેમજ ત્રણ વાર ઘોષણા કરાવી જાહેર કરાવો કે ભરતક્ષેત્રમાં સાતમા જીનેંદ્રવરને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે. તેથી ત્યાં ઈંદ્રને જવાનું છે માટે હે દેવો ? પોતપોતાના પરિવાર સહિત જલદી અહીં આવો. આ પ્રમાણે ઈન્દ્રની આજ્ઞા શ્રદ્ધા કરીને સેનાપતિ તત્કાલ સૌધર્મ સભામાં ગયો અને શાશ્વતી ઘંટા વગડાવી. જેના ગંભીર મહાનાદના આસ્ફાલન થી મહાન્ પ્રતિધ્વનિ ઉછળી ઉઠ્યો અને તે પ્રતિધ્વનિના ઘોષથી સમસ્ત સુરઘંટાઓનો મહાનાદ થયો. અને તે ભારે રણકારાને લીધે દેવોનાં ચતુર્વિધ વાઘવાગવા લાગ્યાં, તેથી ગાંધર્વોનો ગીતનાદ પ્રાયઃ વિચિત્ર થઈ ગયો. તેમજ નાદનો ભંગ થવાથી તાલ અને લયનો વિવેક સર્વથા નષ્ટ થયો. તેથી અપ્સ-

રાઓનું નૃત્ય પણ વિખરાઈ ગયું અને અંપસરાઓનો કલકલ ધ્વનિ સર્વ દિશાઓમાં ફેલાઈ ગયો. એ પ્રમાણે સમગ્ર દેવલોકમાં તેમજ સુરેંદ્રભવનમાં આહો ? અચિંત્ય આ શું છે ? એ પ્રમાણે મહાન્ કોલાહલ પ્રસરી ગયો. ક્ષણભાગમાં તે નાદ શાંત થયો એટલે સેનાપતિએ દેવતાઓને જણાવ્યું કે છનેંદ્રને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે. તેમના મહોત્સવ માટે સુરપતિએ આજ્ઞા કરી છે. એમ કહી સર્વ વૃક્ષાંત સંભળાવ્યું, એટલે તેઓ તત્કાલ પોતાના પરિવાર સહિત પોતપોતાના વિમાનોમાં બેસી ઈંદ્ર સાથે ચાલ્યા. ઉત્કૃષ્ટ આનંદથી વ્યાપ્ત, જય જય શબ્દોથી પૂરાયેલું, વિવિધ વિમાનોનાં રત્નોની કાંતિથી છવાયેલું તેમજ લક્ષ્મીદેવીના વિલાસવાળું હોયને શું ? એવા આકાશપ્રત્યે ગમનવડે લોકોના હૃદયમાં મહાન્ આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરતા સર્વ દેવેંદ્રો સહસ્રામ્રવન ઉદ્યાનમાં ગયા. ત્યારબાદ સમસ્ત સુરેંદ્રો આનંદને લીધે ગદગદ કંઠે બોલ્યા:-હે ? દેવતાઓ ? શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાન માટે અહીં સમવસરણ રચવાનું છે, માટે તેમાં જેમનું જે કાર્ય હોય તે તે જલદી સંપાદન કરીને કૃતાર્થ થાઓ. તે પ્રમાણે સુરેંદ્રોનું વચન સાંભળી વાયુકુમાર દેવોએ યોજન પ્રમાણ ક્ષેત્રમાં ધુળ, ઘાસ, કચડા વિગેરે સાફ કરી વૃક્ષ, ફૂવા, ખાડા, ટેકરાદિક દુરસ્ત કરી સરખી જમીન કરી, ત્યારબાદ સંતુષ્ટ થયેલા મેઘકુમારોએ પવનથી ધુળ ન ઉડે તેટલા માટે મુગંધમય ગંધાદકની વૃષ્ટિ કરી, વળી કેટલાક દેવોએ ઘણા પુષ્પપરાગના રસમાં લુબ્ધ થએલા જમરાઓના સમૂહ સહિત હરિચંદન અને મંદાર કંડપવૃક્ષોના પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરી. ત્યારબાદ કંડપવાસિ દેવોએ શેફલુગિરિના ઉત્તતશિખર સમાન રત્નોનો પહેડો કિટલો બનાવ્યો. તેમજ જ્યોતિષિક દેવોએ ઉત્તમ સુવર્ણમય દ્વિતીય-ગ્રીને ગદ નિર્માણ કર્યો, જે કિલ્લો છનેંદ્રની ઋદ્ધિ જોવાને આવેલો જાણે મેઝગિરિ હોયને શું ? એમ ચોક્કસ છે. તે-

વીજ રીતે ભવનપતિ દેવોએ ત્રીજો રૂપાનો પ્રાકાર બનાવ્યો, જેની શોભા ચંદ્ર અને મોગરાના પુષ્પ સમાન ઉજવળ એવા હિમાલયની લીલાને વહન કરે છે. આની અંદર વિરાજમાન થઈ જગતપ્રભુ ચતુર્વિધ સંઘને ચાર પ્રકારનો ધર્મ નિવેદન કરશે એ હેતુથી તે કિલ્લાઓનાં ચારચાર દ્વાર નિર્માણ કર્યાં, દરેક દ્વારમાં સ્ફટિક રત્નોનાં સોપાન (પગથીયાં)થી વિભૂષિત અને નીલકમલોની શ્રેણીઓ જેઓની અંદર ખીલી રહી છે એવી મનોહર વાપીઓ રચી. તદ્દત્ત પવનથી કંપતા નવપદ્મવરૂપી હસ્તના સંકેતવડે સમસ્ત લોકોને બોલાવતાં ચંપક, પુનાગ અને નાગકેસર વિગેરે વૃક્ષોનાં રમણીય વનો બનાવ્યાં. વળી તેના મધ્ય ભાગમાં ત્રણે લોકને પ્રકાશિત કરતા પ્રભુરૂપ સૂર્યસમાગમને ઇચ્છનાર, સુવર્ણમય, ઉદ્યાચલના શિખર સમાન અતિ વિશાલ સિંહાસન રચ્યું. તેમજ તેની ઉપર પવનથી ઉછળતા લતાઓના ગુચ્છોવડે ભરપૂર અને સુકોમલ નવીન પદ્મોની ઘટનાથી બહુ રમણીય તેમજ પ્રમાણમાં તેમનાથી બાર ગણ મ્હોટું એક અયોગ વૃક્ષ રચ્યું. ત્રણ ગુપ્તિના રક્ષક, ત્રણ દંડના છતનાર, ત્રિકાલ જ્ઞાની અને ત્રિભુવનના અધિપતિ એવા છનેંદ્ર ભગવાન છે, એમ જણાવવા માટે તેની ઉપર નિર્મળ ત્રણ છત્રોની રચના કરી. આ બવસાગરમાં નૌકા સમાન છનેંદ્રજ છે એમ કથન કરવા માટે પૃથ્વીદેવીએ ઉચ્ચી કરેલી અંગુલી હોયને શું તેમ પ્રભુની આગળ ધર્મધ્વજ ચોભે છે, પૃથ્વભાગમાં રત્નોની અદ્ભુત ક્રાંતિથી વિભૂષિત ભામંડલ બનાવ્યું. તેમજ હર્ષ સહિત દેવોએ હુંદુલિનાદ કર્યો, બંને પાર્શ્વભાગમાં શકેંદ્ર અને કંચાનેંદ્ર ચંદ્ર સમાન ઉજવળ ચામરો વંજી છે. વળી વિચિત્ર પુષ્પોની વૃષ્ટિ થાય છે, અપ્રભાગમાં ચણ સ્વચ્છ રત્નોથી બનાવેલું ધર્મચક્ર સ્થાપન કર્યું. જે ચક્ર જગત્સાનુથી પરાજીત થએલો સૂર્ય બલે છનેંદ્રની એવા માટે આવ્યો હોયને શું? એમ દીપે છે.

તે સમયે દેવોએ સ્વેલી સુવર્ણ કમલોની શ્રેણી ઉપર ચાલ-
તા, ચારણ મુનિઓવડે સ્તુતિ કરાતા, બહુ
સમવસરણુમાં આદરપૂર્વક નર, કિંનર, ખેચર અને દેવતા
જીનેંદ્ર પ્રવેશ. ઓના સમૂહોવડે નમસ્કાર કરાતા એવા જીનેં-
દ્રભગવાને સુરેંદ્રે બતાવેલા માર્ગે પૂર્વદા-
રમાંથી પ્રવેશ કર્યો. પોતે કૃતાર્થ છે તોપણ 'મહારે તીર્થને અવશ્ય
નમવું જોઈએ' એ પ્રમાણે લોકોને પ્રત્યક્ષ કરાવતા જીનેંશ્વર-
ભગવાન 'નમોઽસ્તુ તીર્થાય, તીર્થને નમસ્કાર થાઓ' એમ બોલે
છે. ત્યારબાદ અશોકવૃક્ષ સહિત સમવસરણુના સિંહાસનની પ્રદ-
ક્ષિણા કરીને ત્રણ લોકોને હિતકારી જગતપ્રભુ પૂર્વાભિમુખે તે
ઉપર બિરાજમાન થયા. વળી બાકીની ત્રણ દિશાઓમાં તે સિં-
હાસન ઉપર અદ્ભુત પ્રભાવવાળાં ત્રણ જીનપ્રતિબિંબ દેવોએ
સ્થાપન કર્યાં, તેઓ પણ તેમના પ્રભાવથી જીનેંદ્ર સમાનજ શોભે
છે. ત્યારબાદ શ્રી સુપાર્વપ્રભુ સ્વરૂપથી એક છતાં પણ ચાર રૂપ
ધારી દીપવા લાગ્યા, ભગવાનને નમસ્કાર કરી કેટલાક દેવો ગાયન
કરવા લાગ્યા, કેટલાક નૃત્ય કરવા લાગ્યા, કેટલાક ત્રિપદી વગાડવા
લાગ્યા, કેટલાક સ્તુતિ કરે છે. કેટલાક જીનેંદ્રના ચરણકમલ
ઉપર ધણા પરાગબિંદુઓથી ભરપુર પંચરંગી કમલો સ્થાપન કરે
છે. કેટલાક વચ્ચાંચલ વીંછે છે. કેટલાક પ્રભુની આગળ જુજ
હંડ ઉંચા કરી ભક્તિવડે પ્રચંડતાંડવ-નૃત્ય કરે છે. વળી સં-
ગીતકલામાં બહુજ દક્ષ એવી રંભા વિગેરે અપ્સરાઓ હર્ષપૂર્વક
હસ્તના અભિનય સાથે અપૂર્વ ભાવ બતાવતી છતી નૃત્ય કરે છે.
તેટલામાં દેદીપ્યમાન સુકુટમણિઓની કાંતિથી દરે દિશાઓને
પિશંગિત (પીળી) કરતા સર્વ સુરાસુરેંદ્રો ત્રણ પ્રદક્ષિણાપૂર્વક
પ્રભુને નમસ્કાર કરી પોતપોતાના ઉચિત સ્થાને બેસી ગયા એટ-
લે ઈંદ્રે સુરલોકોનો ઠાલાહલ તરતજ બંધ કર્યો. ત્યારબાદ ઉન્નવજ

દંતપંક્તિની ક્રાંતિરૂપ જળવડે પ્રદાલિત હોયને શું ? એવી નિર્મલ, તેમજ એક છતાં પણ અનેક જનોના સંશયોને હરનારી સુર, નર અને તિર્થંગીઓને સાધારણ સમજાય તેવી, મેઘ સમાન ગંભીર, સાંશારિક દુઃખોથી સંતાપ યજોલા પ્રાણીઓના સંતાપને શાંત કરનારી અને યોજન પ્રમાણ સંબળાય તેવી મધુરવાણીવડે સલામાં શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ જેટલામાં ધર્મદેશનાની તૈયારી કરે છે.

તેટલામાં જગદ્ગુરૂની અતિ અદ્ભુત સમૃદ્ધિ જોઈ વનપાલિકા
 બહુ વિસ્મિત થઈ સંબ્રમ સહિત શ્રીશેખર
 શ્રીશેખર નરેન્દ્રની પાસે આવી, નરેન્દ્રને પ્રણામ કરી
 નરેન્દ્રગમન. હર્ષને લીધે રૂદ્ધકંઠે વિનતિ કરવા લાગી,
 દેવ ? આજે અપૂર્વ એક વધામણી છે, દેવેન્દ્ર

અને નરેન્દ્રોથી સેવાતા શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ આપના ઉદાનમાં આજે સાયંકાલે પધાર્યા છે. અને હાલમાં લોકલોકવર્તિ સમસ્ત પદાર્થોને પ્રકાશ કરનાર, તેમજ સમગ્ર બાધ રહિત નિર્મલ કેવળજ્ઞાન તેમને ઉત્પન્ન થયું છે. પોતાના નિર્મલ યશવડે કાશ્યપ કુળજ એક ઉજવલ કયું છે, એટલુંજ નહિ પરંતુ તેમણે સમસ્ત ત્રણે લોકને દીપાવ્યા. સ્વામિનું ? આ તરફ અવલોકન કરો, કિંદલાની આગળ ચતુર્વિધ દેવોનાં રત્નમયવિમાનોથી દેવપુરીની માફક આપની નગરી શોભી રહી છે. રાજાએ બહુ લક્ષિતભારથી નમી ગયેલા મસ્તકે હાથ જોડી પ્રણામપૂર્વક શકસ્તવનથી જીનેન્દ્રની સ્તુતિ કરીને વનપાલિકાને સાડાબાર લાખ સોનૈયા આપી વિદાય કરી. ત્યારબાદ પ્રતિહારને આજ્ઞા કરી કે નગરમાં મહોત્સવ કરાવો, તેમજ ગંભીર નગારાના ઘોષથી નાગરિક જનોને સૂચના કરાવો કે જીનેન્દ્રને વંદન કરવા માટે ઉચિત શણગાર સજ્જ તૈયાર થાઓ. પોતે પણ મહોન્મત્ત હસ્તિ, તુરંગ અને રથોમાં આરૂઠ થયેલા અંતઃપુર, કુમાર, સામંત અને મંત્રીઓ સહિત પ્રયાણની તૈયારી

કરે છે, તેટલામાં મુંદર હાર લતાથી જેનાં સ્તન :શિખરો ચોભતાં હતાં અને હસ્તમાં મુવર્ણ દંડ ધારણ કરેલો એવી વિનયશુભ્રસં-
પન્ન પ્રતિહારી પ્રવેશ કરી બોલી, દેવ ? પ્રથમ આપે અંગ, બંગ,
મગધાદિક દેશોના રાજકુમારોને મદનમંજરી કુમારીના સ્વયં-
વર નિમિત્તે બોલાવવા માટે ચતુરમતિ નામે જે દ્વિત મોકલ્યો
હતો તે હાલમાં આપના દર્શન માટે દ્વારમાં આવી બેલો છે.
તરતજ રાજાએ હુકમ કર્યો કે પ્રવેશ કરાવો. પ્રતિહારીએ પ્રવેશ
કરાવ્યો. બૂતલપર મસ્તક નમાવી દ્વિત પણ નરેન્દ્રની આગળ-વૃ-
તાંત કહેવા લાગ્યો, દેવ ? કુમારીના સ્વયંવર માટે રાજકુમારોનું
નિમંત્રણ કરવા આપની આજ્ઞા મુજબ હું ગયો હતો, બહુ
શુભિજનોથી અલંકૃત આ પૃથ્વીમાં અદ્ભુત ક્રાંતિમય ઘણા
રાજકુમારોને ઉચિત સત્કાર પૂર્વક મેં જોયા, વળી સંબંધ
વેત્તાઓ વરોની અંદર જે જે કંઈપણ બુદ્ધિ છે તે કુલ,
રૂપ અને વૈભવ વિગેરે વિશેષ શુભો પણ તેઓની આગળ
સામાન્ય છે. એ પ્રમાણે અખિલ કુમારોની યોગ્યતાનો તપાસ
કરી આપની આજ્ઞા યથેષ્ટ સિદ્ધ કરી છે. અને તેઓ પણ
તે પ્રમાણે નમ્રતા પૂર્વક સ્વીકાર કરીને તેજ સમયે પ્રયાણ
લેરીના ભાગદારીથી દિગતોને ગભવતા ચતુરંગ સેના સહિત પોતા-
પોતાના શુદ્ધજનોની આજ્ઞા લઈ ત્યાંથી નીકળ્યા, બાદ કુમારીના
શુભ કીર્તનથી લોભાએલા તે પંચાણ રાજકુમારો માર્ગમાં બહુ
વિવિધ સ્થાન ઉત્સાહન કરી હાલમાં અહીં આબ્યા છે, અને ઉદ્ધત
છત્રોવાળા અધોગ્રી વ્યાકુલ એવાં તેઓનાં સૈન્યોવડે આપના નગ-
રનું મેદાન મુંદર દેખાવ આપી રહ્યું છે. માટે જલદી આજ્ઞા આપો.
આ પ્રમાણે તાંત્રી રાજાએ વિચાર કર્યો કે આ પ્રસંગને લીધે તેઓ
પણ જગત પ્રભુનાં દર્શન કરી જગલક્ષ્મીનું આલિંગન કરે તો
દીક છે, એમ બાણી તેઓના પ્રવેશ ઉત્સવ માટે તરતજ પોતાનું

તૈયાર થયેલું સૈન્ય ત્યાં મોકલ્યું, રાજકુમારોએ પણ સત્કાર પૂર્વક બહુ ઠાઠથી નગરમાં પ્રવેશ કર્યો, અનુક્રમે વિનય ગુણથી શોભતા તેઓ રાજમંદિરમાં આવ્યા. ભૂપતિએ આલિંગન દઈ સ્નિગ્ધ વચનોથી બહુ સંતુષ્ટ કર્યા બાદ જીનેંદ્ર ભગવાનનું આગમન જણાવ્યું એટલે રાજકુમારો પણ આનંદ પૂર્વક નરેંદ્રની સાથે ચાલ્યા. રાજ પોતાની માતા સાથે હાથીણી ઉપર આરૂઠ થયો, અપૂર્વ ભક્તિ રંગથી રંગાયા છતાં જીનેશ્વરના સમવસરણુ ભગભગ ગયા કે તરતજ રાજા હાથીણી ઉપરથી નીચે ઉતર્યો, વિધિપૂર્વક ઉદ્યાનના મધ્ય ભાગમાં ગયા એટલે જીનેંદ્રની અપાર લક્ષ્મીનો વિસ્તાર જોઈ નરેંદ્ર બોલ્યો. હે જનનિ ? આગળ દૃષ્ટિ કરો, કિંકર સમાન આચારવાળા દેવતાઓ જીનેંદ્ર શિવાય બીજા કોના ચરણકમલની સેવા કરે છે ? ત્રિભુવન સ્વામીના ચિન્હરૂપ અને ચંદ્ર સમાન ઉજ્જવલ વણુ છત્રો જીનેશ્વર વિના અન્ય કોની ઉપર દેવતાઓ ચિરકાળ ધારણ કરે છે ? વળી હે માતા ! જીનેંદ્ર ભગવાન વિના રતનાસન ઉપર બેઠેલા કોઈની ઉપર સુરેંદ્રો ચામર વીંચે છે ? તેમજ મહિમય ધર્મચક્રના મિષથી સૂર્ય પણ શું કોઈની આગળ ન્તય છે ? દેવતાઓ કમલોની માફક કોના ચરણની સ્થાપના કરે છે ? ભ્રમણ કરતા ભ્રમરાઓના શુંભરવથી વ્યામ અને સુદૃઢકટાક્ષોની માફક અતિ ચંચલ પુષ્પવૃષ્ટિ આકાશમાંથી કોની આગળ પડે છે ? એ પ્રમાણે પોતાની માતાને કથન કરતા ભૂપતિએ બહુ પ્રમુદિત થઈ પ્રથમ પ્રકાર ઉદ્બંધન કરી બીજા પ્રકારમાં પ્રવેશ કર્યો તેની અંદર વણુ સંસાર ભ્રમણમાં ઉપાર્જન કરતા મહા વૈરનાથ પ્રાણિઓનાં જોડાં પરસ્પર મિત્ર ભાવથી બેઠેલાં જોઈ નરેંદ્ર ફરીથી બોલ્યો. હે જનનિ ? આ એક મહાકુળ આદેવ જુઓ, જીનેંદ્રની મુબામ વૈરિણો પણ રમેદભાવથી અરડા થઈ બેઠા છે વળી માર્ગરતા મસ્તક ઉપર પોતાના નખાચડી

તીર્થંકર કેવળજ્ઞાન અને સમવસરજ્ઞ.

શ્રીકૃષ્ણ, (મગધપુત્રાના)

ખલ્લુતો ઉદર નિર્ભય ધર્મ જનવચન સાંભળવામાં તત્લીન થયો છે. વળી હે માતા ! તમે જુઓ છો ? અતિ પ્રચંડ વિપદારી સર્પના ફણાઓ ઉપર મિત્રભાવથી બેઠેલા દેડકાઓ લોકોને બહુ આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરે છે. સર્પના દ્વેષ સહિત અને કિંચિત્ નેત્ર ઉઘાડી બેઠેલા સિંહની કેશવાંદીને મૃગલો પોતાના શૃંગાશ્વડે વિખેરે છે. આ જંગલી મહિષ (ખાડો) પોતાના લીલજી શૃંગાશ્વથી અશ્વના નેત્ર સુધી ખજે છે; પરંતુ જનવચન સાંભળવામાં બીલકુલ તેઓ પ્રમાદ સેવતા નથી. વળી જુઓ ? આ સર્પ સ્થિર રહેલી સ્થામ અને મુકોમલ મધૂરની ડોકમાં નવપલ્લવની માફક કુંડલાકાર બની જગત્ પ્રજાના વચનામૃતનું પાન કરવામાં એકાગ્ર મનવાળો થયો છે. તેમજ પીળી કેસરાલી-કેશવાળીની ઉદ્ભૂત અને કાંતિથી ભયંકર એવા સિંહોની અંદર કુંડલાકાર શું કરી હસ્તો નિર્ભય ચિત્તે કેવો ઉભો રહ્યો છે. એ પ્રમાણે આશ્ચર્યકારક અતિ અદ્ભુત બનાવ પોતાની માતાને બતાવતા શ્રી શેખર નરેન્દ્ર ત્રિવિદ્ય પ્રાકારમાં ગયા. નિરૂપમ ભક્તિરસમાં નિમગ્ન, સર્વાંગે શોભાંચિત થયેલ અને આનંદ સહિત સર્વ દેવતાઓવડે નિરીક્ષણ કરાતા એવા શ્રીશેખરરાજવડે પોતાના પરિવારસહિત ત્રણ પ્રદક્ષિણાપૂર્વક ભાલ સ્થળથી રત્નમય પાઠપીઠના અગ્રભાગનો સ્પર્શ કરી જીનેશ્વરને નમસ્કાર કર્યા બાદ સર્વ રાજકુમારો સાથે મંદગતિ કરતા છતાં પોતે ઇશાન કોણમાં શુદ્ધ જૂતલ ઉપર બેઠા. તેમજ અંતઃપુરની સ્ત્રીઓ સહિત તેમની માતા પણ રાજની પાછળ આનંદ પૂર્વક બેઠાં. ભાલસ્થલ સાથે અંજલિ બેડી સર્વ લોકો પણ સાવધાન થઈ બેઠા.

ત્યારબાદ શ્રી સુધાર્મનાથ ભગવાને ધર્મદેશનાનો પ્રારંભ કર્યો, હે દેવાનુપ્રિય ! ભવ્ય પ્રાણિઓ ? આ સંસારમાં સારભૂત માત્ર એક મનુષ્ય જન્મ

જો કે જો આપણને તે સેવાન માનવ જાન સુલભ આકર
 રમ દરમિયાને બહુ દુર્લભ પડે છે, તેમજ મોટાદિ કર્મરૂપી અતિ
 વિવિધ બેદિઓનો નાશબેલા રેવાય જુઓ તે અનંત કાળ
 નામે સુખ (કામગત) માં નિરાશ કરે છે. અને મોટાથી
 નાશ પામેથી પુરુષારથને જુઓને પ્રત્યેક પવનપતિમાન પણ
 મહા દુઃખરૂપ દુર્લભ વર થાય છે. તેમાં પણ ઉત્પત્તિ થએલા કેટ-
 લાક જીવનમાં જાતીના જગદની માફક તેને તેજ જ્યાંનામાં
 પદરજા પશ્ચિમવળ કરવા માટે કાલ જમાને છે. ત્યારમા પ્રત્યેક
 પવનપતિ જામની ભૂમિકામાંથી મહા મુશીબતે સુખ થએલા તે
 દેવ જુઓ વથા પ્રજ્વલિ કરણ વંદ જુઓજ્ઞાન કરવાથી શ્રેય એકે
 દિવ્ય જાતિમાં ઉત્પત્ત થાય છે. તેમાં પણ દુઃખોથી આવૃત્ત થએલા
 સ્થાવર જાવના તે જીવાત્માઓ ચિરકાલ પર્વતની માફક સ્થિર રહી
 તાડનાદિક દુઃખોને સહન કરે છે. વળી તે જુઓ અનંત અવસ-
 રિંદી અને ઉત્સર્પિની પર્વત ત્યાં સ્થિરતા કરી દેવોએ મહા કષ્ટથી
 વિકલેદ્રિયોમાં ઉત્પત્ત થાય છે. ત્યાં પણ માઠ અંધકારવડે અંધ
 બનેલા તે જુઓ વૃક્ષોની શાખાઓમાં વ. જોળોની માફક વિકલેદ્રિય
 નીતતિમાન બહુ સમય પરિશ્રમણ કરે છે. આંદો? મહા ખેટની
 વાત છે કે વિકલેદ્રિયના દુઃખોવડે જોઓની ઉપર વિધિ (દેવ)
 તુષ્ટ નથી થતો તે જુઓને પંચેદ્રિયપણું ક્યાથી સુલભ હોય?
 તેમ છતાં પણ કેઈક કર્મ પરિણતિના વથથી જો દેવયોગ અનુકુલ
 થયો હાય તો તે પણ પંચેદ્રિયમાં હુઈટ જન્મને સુધટિત કરે
 છે, તોપણ તે ભવમાં તેવા પ્રકારની દુઃસહનારક વેદનાઓથી
 વિડંબનાઓ કરે છે કે જન્મનું વળુંન હજાર મુખેથી પણ કરી
 શકાય તેમ નથી. એ પ્રમાણે કિલ્લ કમોવડે ચારે તરફથી ઘેરા-
 એલા, તેમજ નિરંતર બહુ પુર્જલ પરાવર્તરૂપી આવર્તોમાં
 વર્તન કરતા, માઠ લક્ષ યોનિઓમાં કષ્ટ (કાચળા) રૂપી
 તીક્ષ્ણ દુઃખોથી પીડાએલા, કૃષ્ણાદિક લેશ્યાઓરૂપી મહા શૈવા-

જથી વ્યાસ થએલા, ક્રોધરૂપી પ્રચંડ વડવાનલથી તમ થએલા, રાગરૂપી કાદવમાં ખુંચી ગએલા, મિથ્યાત્વરૂપી, મોટા મત્સ્યે (માછલાં) થી ભય પામેલા, અને ક્લેશરૂપી જલમાં ડુબી ગએલા એવા પ્રાણીઓને અનાદિ અપાર એવા આ ભવસાગરમાં ઉત્તમ કુલભૂતિ વિગેરે સદ્ગુણોથી વિભૂષિત મનુષ્ય ભવરૂપી યાન-પાત્ર મળવું બહુ દુર્લભ છે. વળી કંથયિત મનુષ્ય ભવરૂપી બહાણ પામીને પશુ ત્વેનો ચલાવનાર સારો ઠર્જુધાર (નાવિક) ન મળે તો તેમાંજ તે ડુબી ભય છે, તો પછી ફરીયાં તેને તારવા માટે કોણ સમર્થ થાય ? હવે તે ઠર્જુધાર જે પ્રકારના હોય છે. કેટલાક ભવસાગરમાં પડીને કુતીરોના માર્ગે ચાલનાર તેમજ સારા માર્ગથી વિમૂઢ હોય છે. વળી બીજા કેટલાક ઠર્જુધારો આ ભવસાગરના રસ્તે પ્રયાણ કરતાં સંમસ્ત વિગ્રોને દૂર કરવામાં સમર્થ અને દ્વીપાંતરમાં ચંબલ (ભાતુ) અંપાદન કરવામાં બહુ શક્તિવાળા હોય છે. માટે જો બરોબર પરીક્ષા કર્યા વિના પ્રથમ પ્રકારના ઠર્જુધારોના વચન ઉપર વિશ્વાસ રાખી જીવાત્મા પોતાના માનવદેહરૂપી યાનપાત્રને ચલાવે છે તો તમાનરૂપી મધરમ્બેઠાથી સ્ખલિત થઈ મત્સ્યરૂપી શાદ (જુંઠ) ના ગ્રખમાં સપડાય છે. વળી માયારૂપી વિસ્તાર પામેલી વેલીઓના ગાઢ વનમાં અત્યંત ગુપ્ત થયેલું, લોભરૂપી મહા ગિરિના ઉત્તત શિખરો સાથે અથડાવાથી વિશેષ છુટું થયેલું, બહુ પ્રબળ કામરૂપી તરંગોમાં પડેલું હોયને શું ? તેમજ મોહરૂપી પર્વતની ગોટી ગુહામાં નિચાત્ર કર્તા અતિ દુર્નિવાર છદ્મિરૂપી ચોરોથી છુટાવું, ક્રોધરૂપી વડવાનલની વિકરાળ જ્વાલાઓથી વ્યાસ, રોદધ્યાનરૂપી બીજરવે હરણ કરાવું, તીવરાગરૂપી આંહાએ પ્રસારેલી એવી ઉન્ન મૃંગારૂપ દંડૂઓથી ચડણ કરાયેલું અને વિષયરૂપી ભવંકર વિષધારી સેંકટો સર્પો વડે વીંટાયેલું હોયને શું ? તેવીરીતે અનેક વિગ્રોમ પડેલું,

(૧૧૬)

અને તડતડ એવા શબ્દોથી લેદાતું એવું તે યાનપાત્ર જોઈ હવે
 શું કરવું ? કયાં જવું ? અહીં કોણ શરણ ? એ પ્રમાણે વિમૂઢ
 બની તે જીવાત્માઓ તેનો ઉદ્ધાર કરવા સમર્થ થતા નથી, તેમજ તે
 કુટી જવાથી જીવાત્માઓ સંસારસમુદ્રમાં ફરીથી પણ અનંત કાયા-
 દિકમાં પડે છે, અને અનંત દુઃખોના લોકતા થઈ પડે છે. માટે
 હે લબ્ય જીવો ? આ સંસારમાં સારી રીતે પરીક્ષા કરીને કુતીર્થ
 ચાલનારા એવા દુષ્ટ કર્ણધારોનો સર્વથા ત્યાગ કરો તેમજ શ્રેષ્ઠ કર્ણ-
 ધારોનો સમાગમ કરો, વળી સંસારરૂપી મહાસાગરમાંથી તાર-
 વામાં શ્રેષ્ઠ કર્ણધાર સમાન અને ત્રણે લોકમાં વિખ્યાત એવા પ્રગટ
 મહિમાના ધારણ કરનારા તો પંચપરમેષ્ઠીજ છે, કારણકે ઉન્માર્ગે
 ગમન કરતા જીવાત્માઓને નિવારવામાં તેઓજ સમર્થ છે તેમજ
 સંસારસાગરનું યથાર્થ સ્વરૂપ પણ તેઓજ જાણે છે. વળી
 પૂર્વોક્ત વિઘ્નોના સમુદાયથી બચાવી નિર્વિઘ્ન માર્ગવડે આ
 માનવલવરૂપી નાવને ઉત્તમ ચારિત્રરૂપી ક્ષીપ પ્રત્યે લઈ જવામાં
 તેઓનીજ શક્તિ છે. હવે તે ક્ષીપમાં પણ સર્વ સાવધવિરતિનામે
 અતિ ઉત્તમ એક પર્વત છે, તેની ઉપર તે વહાણને લઈ જઈ
 તેમાં ઉત્તમ પંચ મહાવ્રતરૂપી રત્નો ભરે છે. જેથી આ દુનીયામાં
 કોઈપણ વસ્તુ અસાધ્ય રહેતી નથી. અતિ રમણીય મહા આનંદ
 દાયક મોક્ષપુરી પણ સ્વરૂપ સમયમાં તેનાથી નિકટવર્તિ થાય છે.
 વળી તે પર્વત ઉપર દશ પ્રકારના મુનિ ધર્મરૂપી એક સુંદર વૃક્ષ
 છે, તેના ઉપરથી અઢાર હજાર અસાધારણ શીલાંગરથરૂપી ફળોને
 મેળવાવે છે. તેમજ તેના અગ્રભાગમાં કેવલ જ્ઞાનરૂપી શિખર છે,
 ત્યાં કેટલાક દિવસ સુધી જીવાત્માને વિશ્રાંતિ કરાવે છે. ત્યારબાદ
 તેના અગ્ર પ્રદેશમાં સંસાર સાગરના પરમ તીર સમાન અતિલબ્ધ
 મોક્ષપુરી રહેલી છે. તેમાં મનુષ્ય લવરૂપી યાનપાત્રને મૂકીને પછી
 જીવાત્માને સ્થાપન કરે છે. જે નિર્વાણ નગરીમાં જન્મ, જરા,

મણ્ડ, કુધા, તુષા, શગ, રોષ, રોગ, જલ, દોષ. ત્યામોદ.
મદ, ચિંતા, ખેદ, વિષાદ, નિદ્રા અને અરુચિ વિગેરે પ્રાપ્ત
રોષ શણુમાત્ર પણ દરેક પ્રગટ થતા નથી. ખાત્ર મદા આત્મ
રૂપી અમૃત સંપત્તિ અકલ્પ સ્વરૂપ આદી, નિરંજન, ચન્નપરીપ
સમાન રિચર, લોકોલોક્તી અંકર સમસ્ત મનુષ્ય પદાર્થોના ઉદોન
કરતો. છતાંમા દરેકમાં અભરિત કનિષ્ઠે નિગળે છે. આ
પ્રમાણે છુનેંદ્ર જગવાને દેશના આપી એવલે સર્વ રાજકુમારોને
વિનયપૂર્વક છુનેંદ્ર જગવાને પ્રમ કથો, હે જગવન ! આપે આ
સંસારસાગરમાં કલ્પધાર સમાન ને પંચપરમેષ્ઠી રહ્યા, તેઓનું
પ્રત્યેક સ્વરૂપ અમારી ઉપર કૃપા કરીને કરે. ત્યારમા છુનેંદ્ર
જગવાને તેઓને અરિહંતાદિકનું પ્રત્યેક સ્વરૂપ કહ્યું.

તે પ્રમાણે દેશના સાંભળી સર્વ રાજકુમારો સંસારથી વિરક્ત
દીક્ષાપ્રદાન. યહ પ્રમુખા અરુણમગમાં પ્રવૃત્ત કરી
જોડ્યા, જગદ્ગુરો ! પંચપરમેષ્ઠીઓમાં
પ્રથમ એવા આપ જગસાગરના પારગ્રામી થયા છે. માટે હાલ
આપની કૃપાથી અમે પણ ઉત્તમ કલ્પધાર સમાન એવા આપના
પ્રસાદથી મનુષ્યજવરૂપી બ્રહ્મમાં મહાકષ્ટે આરૂઢ થયા છીએ,
અને આ દુસ્તર જગસાગરમાંથી આપે કેટલા માર્ગનું અવ
લંબન કરી મોક્ષપુરીમાં જવા માટે અમારી ઇચ્છા છે. તે સાંભળી
જગવાને પણ તેમને સંમતિ આપી કે તમ્હારે આ પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ
કરવી ઉચિત છે. એવી રીતે તેઓનો ઉત્સાહ વધારી જગદ્ગુરુએ
પોતાના હાથે કેટલાક અન્ય લોકો સહિત પિંગલકુમાર પ્રમુખ
પંચાણું રાજકુમારોને દીક્ષા આપી.

નિરૂપમરૂપ સંપત્તિથી વિભૂષિત, અનેક પ્રકારની શક્તિ-
ચતુર્વિધ સંઘ-
સ્થાપના. ઓના ધારણ કરનાર, સ્નેહમંથિથી વિમુક્ત
થએલા, વિશિષ્ટ કુલભતિથી સંપત્ત, સર્વ
સંગના ત્યાગી, સર્વોત્તમ શાસ્ત્રોના પાર

ગામી, સર્વ દેવતાઓને વાંદવા લાયક હું. એ વહન કરી શકાય તેવા મુનિધર્મરૂપી ભારને વહન કરવામાં ધુરંધુર તેમજ અનેક ગુણોના નિધાન એવા તે પંચાણુ મુનિઓ-શિષ્યોરૂપી કલભોથી પરિવૃત દિગ્ગજોની માફક પ્રભુ વિરાજે છે. વળી તે સમયે અન્ય નરેન્દ્ર, શ્રેષ્ઠી અને સાર્થવાહના પુત્ર તથા સામંત, મંત્રી અને બીજા વિશિષ્ટ કુલ પુત્રો સંસાર વાસથી ઉદ્ધિન્ન થવાથી દીક્ષા ગ્રહણ કરવા માટે ઉત્કંઠિત થઈ શ્રીસુપાર્શ્વજીનેન્દ્રની પાસે આવ્યા, એટલે ભગવાને પૂર્વોક્ત ક્રમ પ્રમાણે પોતાના હસ્તેજ તે સર્વેને દીક્ષા આપી. ત્યારબાદ ઉત્તમ શીલવાળી સામંત અને મંત્રીઓની સ્ત્રીઓ સહિત સોમાદેવી પણ સર્વ વિરતિની ઇચ્છાથી પ્રભુની આગળ આવી. એટલે તેઓને પણ પ્રભુએ પોતેજ દીક્ષા આપી. વળી જેઓ દીક્ષા લેવામાં અશક્ત હતાં તે સ્ત્રીપુરુષોને પ્રભુએ શ્રાવક ધર્મમાં સ્થાપન કર્યાં. એ પ્રમાણે શ્રીસુપાર્શ્વનાથના પ્રથમ સમવસરણમાં સમગ્ર ગુણુ રત્નોના આધારભૂત રોહણાચલ અમાન ચતુર્વિધ સંઘની સ્થાપના થઈ. હવે ભગવાને તે પંચાણુ મુનિવરોને સમસ્ત અર્થના યોગવાળાં ઉત્પન્ન, વિગમ અને મુખ નામનાં ત્રણ પદ આપ્યાં. તે પદો ઉપરથી તત્કાલ ઉદ્ધસિત બુદ્ધિના પ્રભાવવડે પૂર્વભવમાં ભણેલા શાસ્ત્રોના પરમાર્થવેત્તા એવા તે મુનિઓએ અંતર્મુહૂર્તમાં દ્વાદશ અંગ રચ્યાં.

હવે જીનેન્દ્રભગવાન પોતેજ તેઓને ગણધરપદ આપવા માટે વિચાર કરે છે, તેટલામાં પોતાનો અવસર ગણધરસ્થાપના. જાણી શકેન્દ્ર એક યાગમાં ઉત્તમ મુંગધ મય વાસદેવ ભરી તે લઈ તરતજ પ્રભુની આગળ આવી ઊભો. ત્યારબાદ જગતપ્રભુએ પોતે ઊભા થઈ મુદ્રિમાં વાસદેવ લઈ પર્યાયગુણોવડે તમને આ તીર્થ સોંપ

વામાં આવે ॥ એમ બોલી તેઓના નમાવેલા મસ્તકે ઉપર તે વાં-
સચુર્ણનો પ્રક્ષેપ કર્યો. તે સમયે બહુ હર્ષિત થએલા દેવોએ પણ
જમરઓની શ્રેણીઓના ગુંબરવથી વાચાલિત પંચરંગી વાસણે
તેઓના મસ્તકે સ્થાપન કર્યો. ત્યારબાદ નિર્મલ શીલગુણના એક
કુલજવનરૂપ સોમા આચારી પણ અન્ય સાધ્વીઓના સંયમ સંબંધી
ઉચોતના શિક્ષણ માટે પ્રવર્તિની પદે સ્થાપન કરી. તેટલામાં
પૌરુષીના સમયને સૂચવનારો બલિ પ્રાપ્ત થયો, શ્રીશેખર રાજાએ
ઉત્તમ યોજાનો બલિ રચ્યો અને આઠક પ્રમાણ ચોખા ઉછાળ્યા
તે ચોખાઓ મુરાસુર તથા નરોએ શ્રદ્ધા કર્યા. ત્યારબાદ સર્વે દે-
વેદો ત્યાંથી નંદીશ્વર દ્વીપમાં ગયા. ત્યાં જીનેંદ્રનો અષ્ટાદ્ધિક મહો-
ત્સવ કરી પોતપોતાના સ્થાનમાં ગયા. આ પ્રમાણે વ્યાખ્યાન કરી
જીનેશ્વરભગવાન કેટલાક દિવસ ત્યાં રહ્યા, ત્યારબાદ સમસ્ત
ગણધર, મુનિઓ અને સાધ્વીઓ સહિત જગત્ પ્રભુએ નવીન
મુર્વણ કમલોપર ગતિ કરતા ત્યાંથી વિહાર કર્યો. લંબાયમાન
મોતીઓની માલાઓથી વિભૂષિત આઠાશગામી ઉજ્જવલ છત્ર,
શશ્વચંદ્ર સમાન શ્વેતચામર, વિશાળ અને ગગન માર્ગે ચાલતું
પાદપીઠ સહિત સિંહાસન તેમજ નભસ્તલમાં વ્યાપ્ત થએલો
મહેન્દ્રધ્વજ પ્રભુની સાથે વિરાજે છે, વળી ભક્તિભાવથી સંપૂર્ણ
ઠાટી દેવો પ્રભુની પાછળ ચાલે છે. શીત, મંદ અને મુગંધમય
પવનો અનુકૂલ રીતે વાય છે. માર્ગમાં ઠંટકગણોનાં મુળ નીચાં
થઈ જાય છે. તેમજ માર્ગમાં રહેલા વૃક્ષોની પંક્તિઓ પણ
ભક્તિભાવથી નમ્ર થઈ હોયને શું ? તેમ નમેલી દેખાય છે. વળી
વીર્યંકર ભગવાન જ્યેષ્ઠ પ્રાણીઓનો સર્વ ચિરતિના દાનવરે
ઉદાર કરતા ગ્રામ, પુર, આહર, નગર, મડંબ, ખેટ અને
કર્બંટ વિગેરે પ્રદેશોમાં વિચરતા છતાં અનુક્રમે શ્રી નંદીવર્ધન-
પુરના ઇશાન દોણમાં રહેલા કુસુમકરંડ નામે ઉદ્યાનમાં પધાર્યા.

ત્યાં પૂર્વોક્ત ક્રમ પ્રમાણે દેવોએ સમવસરણુ રચ્યું, તેમાં રત્નમય પ્રાકારની અંદર મણિમય સુંદર પાદપીઠ સહિત સિંહાસન પૂર્વાભિમુખે સ્થાપન કર્યું, ત્યારબાદ ત્રિજગત્પતિ શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાન તે સિંહાસન ઉપર વિરાજમાન થયા. પછી પાદ-પીઠની પાસેજ સર્વ ગણધરો બેઠા તેમજ બીજા પ્રાકારમાં તિર્થચો પોતપોતાના સ્થાને બેઠા. મુનિ તથા વૈમાનિક દેવીઓ અને સાંધ્વીઓ અગ્નિકોણમાં બેઠાં, જ્યૌતિષિક, ભવન અને વ્યંતરની દેવીઓ નૈઋત કોણમાં, ભવન, વાનવ્યંતર અને જ્યૌતિષિક દેવો વાયવ્યકોણમાં, કલ્પવાસીદેવ, નર અને નારીઓ ઈશાન કોણમાં પૂર્વાદકમાં પ્રવેશ કરીને રહી છે. તેટલામાં નંદિવર્ધન નગરમાં પણ પ્રસિદ્ધિ થઈ કે અહીં ઉદ્યાનમાં શ્રી સુપાર્શ્વનાથ તીર્થંકર પધાર્યા છે. તેથી શુદ્ધ થઈ ઉત્તમ શણુગાર સજ્જ હસ્તમાં વિવિધ પૂજનાં ઉપકરણો ગ્રહણ કરી સર્વ નગરના લોકો જીને-દ્રનાં દર્શન કરવા માટે ચાલ્યા જાય છે, તે જોઈ પોતાના પ્રાસાદના ઝરૂખામાં બેઠેલા શ્રી વિજયવર્ધન રાજાએ પોતાના મતિસાગર મંત્રીને પુછ્યું કે શું આજે ઈંદ્ર મહોત્સવ વિગેરે કોઈ ઉત્સવ છે ? કારણકે આ સર્વ લોકો હસ્તમાં પુષ્પ કરંડિઆ લઈ ચાલ્યા જાય છે, તે સાંભળી મંત્રીએ નજીકમાં ઉભેલા કોઈક માણસને પૂછીને કહ્યું કે સ્વામિનું ! અન્ય કોઈ મહોત્સવ નથી ; પરંતુ બહાર ઉદ્યાનમાં શ્રી સુપાર્શ્વનાથ તીર્થંકર પધાર્યા છે એમ સાંભળાય છે. તેથી આ સર્વ લોકો તેમને વંદન કરવા માટે જાય છે. તે સાંભળી નરેંદ્ર બોલ્યો કે મંત્રી ! આપણે પણ તેમને વાંદવા માટે ચાલો જઈએ. પ્રભુ વંદન શિવાય અન્ય સાંસારિક કાર્યો કરવાથી શું ? પ્રધાને પણ કહ્યું દેવ ! તેમનું દર્શન માત્ર પણ કલ્યાણકારી છે, તો પછી ગમન, વંદન, પદ સેવા વિગેરે ભક્તિનું તો કહેવુંજ શું ? માટે પ્રભુનાં દર્શન કરી પોતાનો મનુષ્યભવ

મૂકેલ કરો. એ પ્રમાણે પ્રધાનના અનુમોદનથી વિજય નરેશ્વરે તત્કાલ પ્રયાણ કર્યું, અનુક્રમે છનેદની પાસે ગયા, પંચવિધ અભિગમયુક્ત રાજા દોમાંચિત થઈ ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી પ્રણામ કર્યા બાદ વિશેષ ભક્તિભાવથી પરિપૂર્ણ યમ જગત્ પ્રભુની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો, હે જગત્પ્રભો ! જેઓ આ જુવનમાં મોહરૂપી અંધકારને હરવાવટે સૂર્યના પ્રચંદ પ્રતાપનો તિરસ્કાર કરે છે, એવા આપના ચરણોના નખરૂપી મણિઓના દીરજરૂપી હીવાઓ ચિરકાલ જયવંત વર્તે. સ્વામિન્ ! બહુ તીવ્ર પાપાડિ જનોથી બચાત એવા આ જગત્માં પ્રાણિઓને આપનું દર્શન પણ અનંત ભવમાં ઉપાર્જન કરેલા પુણ્યથીજ પ્રાપ્ત થાય છે. ભગવન્ ! આજે મહાશં મનોવાંછિત સિદ્ધ થયાં, નાથ ! આજે મહારો જન્મ સફલ થયો. કારણકે આપ બહુ સમયે હૃદિગોચર થયા, માટે હે જગજ્ઞગુરુ ! શરદ્વંદની કાંતિ સમાન શીતલ એવી આપની વાણીવટે અમારા ભવરૂપી શીખર રૂતુના સંતાપને જલદી દૂર કરો, એ પ્રમાણે સ્તુતિ કરી રાજા છનેદના મુખારવિંદ તરફ હૃદિ પ્રસારીને મોન રહ્યો.

ત્યારબાદ ભગવાને ધર્મદેશનાનો પ્રારંભ કર્યો, નરેન્દ્ર ! જે પ્રાણીઓ ચૌરાશી લાખ યોનિમાં જન્મણ કરી પુનઃ ધર્મદેશના. મહાકષ્ટથી મનુષ્યભવપાત્રી ધર્મનું આરાધન કરતા નથી તેઓને પોતાના આત્માનું અહિત કરનારા ભણવા, કારણકે હસ્તતલમાં રહેલા જલજિંદની માફક હરેક સમયે આસુપ્તીજી થાય છે. જ્વરાદિક રોગો દેહને નિરંતર પીટે છે, અત્યંત કલેશથી મેગવેલી વિદ્યુત્ સમાન ચંચલ એવી લક્ષ્મી પણ ચૌરાદિકના હરણ કરવાના મિષથી ક્ષણમાત્રમાં ચાલી જાય છે. પિતા, માતા, મિત્ર, ભાર્યા, પુત્ર અને સ્વજનાદિકનો સમાગમ પણ સાગરના તરંગ સમાન ક્ષણસંચુર-ક્ષણ-

માત્રમાં દૃષ્ટ અને વિનષ્ટ થાય છે, વળી વિષયસુખ પણ પરિણામે વિરસ અને ખડુ દુઃખદાયી થાય છે. તેમજ યૌવન વિલાસ પણ ક્ષણમાત્ર રમણીય દેખાય છે. હે નરેન્દ્ર ! ખડુ શું કહેવું ! જીનેન્દ્ર ભાષિત ધર્મ વિના અન્ય કોઈપણ પદાર્થ શાશ્વત નથી, એમ જાણી તે ધર્મનું જ તું અવલંબન કર, જેથી થોડા સમયમાં તું શિવસુખનો લોકતા થઈશ. એ પ્રમાણે પ્રભુનાં વચન સાંભળી પરમ વૈરાગ્યચુકત વિજય નરેન્દ્રે દાનવિરત નામે પોતાના કુમારને રાજ્યભાર આપીને પોતે પ્રમોદપૂર્વક મ્હોટી વિભૂતિ સાથે જીનેશ્વરની પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી.

દાનવિરત રાજા પ્રભુને નમસ્કાર કરી બોલ્યો, હે જીનેન્દ્ર ! અમે હુમેશાં રાજ્યકાર્યમાં ઉચ્ચુકત થઈ દાનવીરતરાજાનો ગૃહવાસમાં નિમગ્ન થયા છીએ તો અમને પ્રશ્ન. પણ કૃપા કરીને અમારે યોગ્ય ઉપદેશ આપો. જીનેન્દ્ર લગવાન બોલ્યા, નરનાથ ! હારે નિરંતર સાવધાન થઈ શ્રાવકધર્મ પાળવો.

વળી તે શ્રાવકધર્મ બાર પ્રકારનો છે. જેમકે પ્રાણીવધ, મૃધાવાદ, અદત્તાદાન, મૈથુન, પરિગ્રહ, દિશાનું પરિભ્રમણ, ભોગોપભોગ, અનર્થદંડ, સામાયિક, દેશાવગાશિક, પૌષ્ઠ અને અતિથિ સંવિભાગ. વળી આ સમન્ત લેદોના પ્રત્યેક પાંચ પાંચ અતિચાર છે. તેમજ સર્વ લેદ સહિત આ શ્રાવકધર્મનું મૂલ કારણ સમ્યક્ત્વ છે, તેના પણ પાંચ અતિચાર છે. માટે હે ભૂપતે ! સમ્યક્ત્વને અંગીકાર કરી નિરતિચાર બાર પ્રકારે શ્રાવક ધર્મની ઉપાસના તું કર. એ પ્રમાણે લગવાનની વાણી સાંભળી દાનવિરત રાજા બોલ્યો, હે જીનેન્દ્ર ! જેઓ નિરતિચાર તેમજ અતિચાર સહિત સમ્યક્ત્વ અથવા દ્વાદશ પ્રકારનો શ્રાવકધર્મ પાળે તેઓને શુભાશુભ ધ્યા દ્વંદ્વની પ્રાપ્તિ થાય છે તે સવિસ્તર

શ્રવણ કરવાની મહારી ઈચ્છા છે' માટે આપ કૃપા કરી જે ફલ
થતું હોય તે દ્વંદ્વ સહિત અમને સંભળાવો. તે સાંભળી
જીનેદલગવાને પણ તે કહેવાનો પ્રારંભ કર્યો.

॥ ઇતિ શ્રી સુપાર્શ્વજિન ચરિત્રે કેવલજ્ઞાન શ્રી પ્રાપ્તિઃ ॥

—*~*~—

ચંપકમાલા કથા:

સમ્યક્ત્વવ્રત.

દાનવિરત રાજાએ પ્રભુને નમસ્કાર કરી પ્રશ્ન કર્યો, ભગવન!
સ્થિરતાપૂર્વક સમ્યક્ત્વની આરાધના કર-
સમ્યક્ત્વદ્વ. વાથી મનુષ્યને કઈ ગતિ પ્રાપ્ત થાય છે, તે
આપ કૃપા કરી કહો. જગતપ્રભુ બોલ્યા,
રાજન! સમ્યક્ત્વ એ ધર્મનું મૂળતત્ત્વ છે, માટે તેમાં સાવધાન
રહી સ્થિરચિત્તે જીનશાસનની ઉત્તતિમાં જેઓ ઉત્કૃષ્ટ રહે છે
તે ભવ્ય પ્રાણીઓ ચંપકમાલાની પેઠે તેજ ભંવમાં ભોક્ષણામી
થાય છે.

રાજા—ચંપકમાલા કઈ જાતિમાં જન્મી હતી? અને કેવીરીતે
સમ્યક્ત્વ પામી? તેમજ શિવમુખની પ્રાપ્તિ તેને કેવીરીતે થઈ? શ્રી
સુપાર્શ્વપ્રભુ—જુદીપ નામે દ્વીપમાં ભારતદેશની અંદર બહુ
ઉત્તમ શાલ એટલે કિણો, શાલાઓ અને વૃક્ષોની વિશેષ રમણી-
યતાને લીધે ત્રણે પ્રકારે વિશાલા એવા નામની મુંદર નગરી છે.
જેની અંદર ઉપસર્ગ, ગુરુલધુતા, ગુણો બાધ કરનારી વૃદ્ધિ,
વજ્રોના નિપાત અને વર્ષાવિધિ એ તો માત્ર વ્યાકરણ શાસ્ત્ર
માંજ છે; પરંતુ લોકોમાં નથી. હવે તે નગરીમાં ચાચક જનોના
મનોવાંછિત પૂરવામાં બહુ દક્ષ અને મનુષ્યરૂપી કુમુદવનને પ્રકુલ

કરવામાં ચંદ્ર સમાન લલિતાંગ નામે રાજા હતો. વળી તે બૂપતિ લાખો વૈરીઓનો નિહંતા હતો, તેમજ કમલપત્ર સમાન વિક-
સ્વર નેત્રશોભાને ધારણ કરતો, અખિલ કલાઓમાં બહુ નિપુણ
અને જીનધર્મમાં દૃઢતર લક્ષ્યધારી, એવો તે રાજા નિરંતર દેશની
હિતરક્ષામાંજ તત્પર રહેતો હતો. અસાધારણ લજ્જાવાળી, વિશ-
દશીલગુણવટે લોકોમાં આશ્ચર્ય ઉપજાવતી, સદ્ધર્મની પ્રવૃત્તિ કર-
વામાં અતિ પ્રેમવાળી અને નિરવધ સ્વભાવથી સુશોભિત એવી
પ્રીતિમતી નામે તેની બાર્યા હતી. તે સ્ત્રીપુરુષ બન્ને જણાં પરસ્પર
ગાઠ પ્રીતિપૂર્વક વિષયસુખ અનુભવતાં હતાં, અનુક્રમે તેઓને પાંચ
પુત્ર અને એક ઉત્તમ રૂપવતી પુત્રી થઈ. પ્રતિ દિવસે શરીરની
પુષ્ટિ તથા શુદ્ધોના સંગ્રહવટે પર્વતની શુક્રામાં રહેલી ચંપક
લતાની માફક તે પુત્રી વૃદ્ધિ પામવા લાગી તેથી તે પુત્રીનું
નામ તેના માતાપિતાએ ચંપકમાલા પાડ્યું. કેટલોક સમય
વ્યતીત થતાં તેની યોગ્યતા જાણી લલિતાંગ રાજાએ કુમુદચંદ્ર
અધ્યાપકની પાસે તે બાલાને અભ્યાસ માટે સુઠી. ચંપકમાલા
પણ પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે વ્યાકરણ, ન્યાય, સાહિત્ય અને
ત્યેતિય વિગેરેનો બહુ ખંતથી અભ્યાસ કરવા લાગી.

એક દિવસે લલિતાંગ રાજા પોતે રાજસભામાં બેઠો હતો.

તેમજ સામંત, મંત્રી, સુબટ વિગેરેથી સભા

અમરગુરુ ચિકાર ભરાઈ હતી, તેવામાં કુણાસ નગ

અમરમન. રીના અધિપતિ અરિન્દ્રસરી રાજાનો અમન

ગુરુ નામે રાજગુરુ ત્યાં આવ્યો, એટલે દાગ

પાંદે રાજાની આજ્ઞા હઈ રાજસભામાં તેનો પ્રવેશ કરાવ્યો. રાજા

એ પોતે ઉભા થઈ આવર સહિત આલિંગન આપી તેને ઉચિત

આત્મને મિત્રના અરિન્દ્રસરી રાજાનું કૃતજ્ઞ વૃત્તાંત પુછ્યું. તેટલામાં

રાજાના સલાહ સહિત ચંપકમાલા પણ કલ્યાણની માર્ગ

રાજસભામાં આવી. તેણીએ રાજાને પ્રણામ કર્યો એટલે ભૂપ-
 તિએ તેને પ્રેમપૂર્વક પોતાના ઉત્સંગમાં બેસારીને પૂછ્યું. હે
 પુત્રિ! ત્હારે શાઓનો કેટલો અભ્યાસ થયો? તે મૂળથી આરંભી
 સર્વ અભ્યાસ અમને કહી બતાવ? શરમને લીધે તે બાલા કંઈપણ
 ન બોલી ત્યારે કુમુદચંદ્ર પંડિત બોલ્યો, રાજા! આ આપની પુત્રી-
 નો અભ્યાસ ઘણો પ્રશંસનીય છે; કેમકે નહીં બહુલાં એવાં ઘણાં
 શાઓનો પણ પરમાર્થ આ બાલાં બલે છે, તે સાંભળી અમરગુરૂએ
 પોતાના મનમાં વિચાર કર્યો કે અરિકેસરી નરેન્દ્રની આ બાલા સ્ત્રી
 થાય તો બહુ સારું એમ બાળી તેણે પૂછ્યું, હે વત્સે! શું તું ચૂડામણી
 શાસ્ત્ર બોલે છે? કુમારી બોલી, હા! હું બાલું છું. બહુ સારું જો તું
 બાલુતી હોય તો ત્હારો પતિ કોણ અને તે ક્યારે થશે? તેમજ ત્હારી
 સાથે તે ત્હારો સ્વામી કેવી રીતે વર્તશે? અને સંતતિમાં પુત્ર
 તથા પુત્રીઓ ત્હારે કેટલી થશે તે તું બોલ. પિત્રાદિકની લગ્નજાને
 લીધે કુમારીએ કંઈપણ પ્રત્યુત્તર ન આપ્યો એટલે તેના ઉપાધ્યાયે
 કહ્યું, હે વત્સે! અહીં આ અવસરે લગ્નજા રાખવાનું કંઈપણ પ્રયો-
 જન નથી, ઉચિત જવાબ ખાસ આપવો જોઈએ કેમકે વિદ્યાની અવ-
 હેલના ન થવી જોઈએ. ત્યારબાદ ચંપકમાલા વિચાર કરી મધુર
 વચનોથી બોલી, આજથી એક વર્ષ પછી અરિકેસરી નરેન્દ્ર મ્હારા
 પતિ થશે. તે બાર વર્ષ મુધી મ્હારી સાથે બહુ આનંદથી વર્તશે,
 પછી છ માસ મુધી મ્હારાથી વિરક્ત રહી ફરીથી પ્રીતિ સહિત મ્હારી
 સાથે વર્તશે તેમજ મારે બે પુત્ર અને એક પુત્રી થશે, વળી હે
 અમરગુરૂ? નહીં પુછવા છતાં વિશેષમાં હું તમને જણાવું છું કે
 આજથી દશમા દિવસ ઉપર તમ્હારો પુત્ર મરણ પામ્યો છે.
 અને તેજ રાત્રીના છેલ્લા પ્રહરમાં તમ્હારી સ્ત્રીને ઉત્તમ લક્ષણવા-
 નો એક પુત્ર જન્મ્યો છે. તે સાંભળી વિવાદ અને સંતોષ માનતો
 અમરગુરૂ ચંપકમાલાને પૂછવા લાગ્યો કે, મ્હારો પુત્ર ગાથી મરણ

પામ્યો ? વિશેષ પ્રકારે ચૂડામણિશાસ્ત્રનો અર્થ વિચારી, યથાસ્થિત સર્વ વૃત્તાંત જાણીને અંધકમાલા બોલી, જ્યારે તમે તમ્હારા રાજાની આજ્ઞા લઈ ત્યાંથી અહીં આવવા નીકળ્યા ત્યારે તમ્હારો પુત્ર તમ્હારી પાછળ આવતો હતો તેને જોઈ તમોએ તેનો તિરસ્કાર કરી તેને પાછો વાળ્યો, ત્યારથી તે તેના મનમાં પોતાનું અપમાન સમજી પોતાના મિત્રો સાથે બાલકીડા કરતો છતો દિવસો વ્યતીત કરતો હતો. અન્યદા કોઈક પ્રસંગે ઉદ્યાનમાં મહોત્સવ થતો હતો તે વખતે ત્યાં જવા માટે તમ્હારા પૂર્વજોની તરવાર પોતાના હસ્તમાં ગ્રહણ કરી મિત્રો સાથે તે ચાલતો થયો. તેટલામાં તેની માતાએ ત્યાં આવી તેને કહ્યું કે પુત્ર ! આ ખર્જૂર તો પૂજવા માટેજ રાખેલું છે, માટે જે સ્થાનમાં મૂકેલું છે ત્યાંથી તે ચલાયમાન કરી શકાયજ નહીં. જેથી હે વત્સ ! આખર્જૂને મૂકીને ત્હારે જવું હોય તો સુખેથી તું જા, એમ પોતાની માના કહેવાથી પોતાનું મહાન્ અપમાન સમજી ઉત્સવમાં જવું બંધ રાખી તે બહુ શોકાતુર થઈ ગયો, તેટલામાં સૂર્ય પણ અસ્ત થયો, રાત્રિએ સર્વ પરિજન તથા તેની માતા વિગેરે નિદ્રાવશ થઈ ગયાં અને તમ્હારો પુત્ર પણ સુઈ ગયો. પ્રાચીન કર્મવશને લીધે સર્વે નિદ્રાધીન થયાં એટલે તે ધીમે ધીમે શયનમાંથી ઉઠી ઉપવનમાં ગયો. અને વાવમાં પડીને તેણે પોતાના દેહનો ત્યાગ કર્યો. પ્રભાતકાલમાં તેની માતા વિગેરે ઉઠ્યાં, પુત્રને નહીં જોવાથી તેઓએ સર્વત્ર તેનો શોધ કરાવ્યો; પરંતુ કોઈપણ સ્થળે તેની ખબર મળી નહીં ત્યારબાદ તેઓએ કુરંગ નામે દૂતને તમ્હારી પાસે મોકલ્યો છે હાલમાંજ અહીં આવશે, એમ કહીને તે બાલા શાંત રહી તેટલામાં દ્વારપાળની સૂચનાથી કુરંગ પણ ત્યાં આવ્યો, નરેંદ્રને તથા અમરગુરૂને નમસ્કાર કરી જે પ્રમાણે કુમારીએ કહ્યું હતું તેજ પ્રમાણે તેણે સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. પછી અમરગુરૂ બોલ્યો, અજ્ઞાનરૂપી અંધકારને હરણ કરનારી અને ત્રણે લોકમાં અલૌકિક રૂપવાળી

એવી આ કુંભારી સાક્ષાત્ સરસ્વતી આપના, ત્યાં અવતરી છે. તે-
મજ્જ રાજસભામાં બેઠેલા અન્ય જનો પણ તેની બહુ પ્રશંસા કરવા
લાગ્યા. ત્યારબાદ ચંપકમાલા પિતાની આજ્ઞા લઈ ત્યાંથી જવા માટે
ઉભી થઈ, એટલે સંતુષ્ટ થએલા રાજાએ તથા સંબંધજનોએ પોતાના
ના શરીરે ધારણ કરેલાં સમસ્ત આભરણો કુમુદચંદ્ર કલાચાર્યને
પારિતોષિકમાં આપ્યાં, તેમજ ભૂપતિએ વિશેષમાં હરિદ્રતાને દ્વર
કરનારું લક્ષ સોનૈયાનું વર્ષાસન તેને બાંધી આપ્યું. ત્યારબાદ
ચંપકમાલા સહિત કુમુદચંદ્ર પણ પોતાના સ્થાનમાં ગયો.

લલિતાંગરાજાએ અમરગુરુને જણાવ્યું કે હાલમાં તમ્હારે કુણા-
વા નગરીમાંજ જલદી જવું ઉચિત છે. કાર-
અરિકેસરિનો છુકે તમ્હારો પરિવાર બહુ દુઃખી અવ-
સ્થામાં હશે તેથી તમે ત્યાં નહીં તેઓને
અમરગુરુનો શાંતિ આપો. વગી તમ્હારા રાજાધિરાજનો
વિચાર. શો દુકમ છે? તે સંસ્પૃધીજ જલદી દૂરમા-
વો. તે સાંભળી અમરગુરુ બોલ્યો. આપના

સ્ત્રીમાડામાં એક દુર્ગ છે તે અમને આપો અને તેના
બદલામાં આપને ઉચિત લાગે તેવો બહુ સમૃદ્ધિવાળો અન્ય
દુર્ગ સ્વીકારો. એવો અમારા અધિપતિનો દુકમ છે. રાજાએ
કહ્યું કે, આ રાજ્ય પણ અરિકેસરી નરેન્દ્રનુંજ છે. તો એક દુર્ગનો
શો હિસાબ? અમરગુરુ બોલ્યો, મુજનતામાં આપની સમાનતા
બીજે કોણ કરી શકે? અહો! ધન્ય છે આપની ઉદારતાને. પછી
રાજાએ તે દુર્ગ આપી બહુ પ્રકારે તેનો સત્કાર કર્યો. એટલે અમર-
ગુરુ પણ પોતાની નગરી પ્રત્યે ચાલતો ગયો. પછી માર્ગમાં ચિન્મિત
થઈ તે બેચર દરવા લાગ્યો કે શબ્દશત્રુના ચંદ્ર સમાન નિર્મલ ક-
લાઓથી વિભૂષિત, તેમજ કગિટાલની કલાઓથી નિર્મુદ્ધા એવી
આ બાગાના પ્રભુ લક્ષ્મી અતિ આશ્ચર્યકારક છે, ૧ આ લોકમાં

દેશકાલથી ગુપ્ત (અપ્રાપ્ય) બાહર અને સૂક્ષ્મ પદાર્થોને પ્રગટ કરનારે જ્ઞાન, ૨ મુનિજનના હૃદયને પણ વિનોદ કરનાર સર્વાંગ સુંદર સ્વરૂપ, ૩ તેમજ સ્ત્રીજનની તુચ્છતા તથા વિષયશાસ્ત્રનો તિસ્કાર કરનાર એવો સ્ફુટ વિનય, આ તેની વિશેષ રચનામાં અભ્યાસથી વિધાતાનું જ કુશલપણ છે. એ પ્રમાણે વિચાર કરતો અમરગુરુ અનુક્રમે કુણાલા નગરીમાં અરિકેસરી રાજાની પાસે ગયો અને લલિતાંગ રાજાએ મોકલેલી લેટની ચીજો તેની આગળ મૂકી ઉચિત સત્કાર પૂર્વક આસન ઉપર બેસી અમરગુરુ બોલ્યો, દેવ ! આપની આજ્ઞા લલિતાંગ રાજાએ પોતાના મસ્તકે વધાવી લીધી છે, વિગેરે કુશલ સમાચાર કહ્યા બાદ વિશેષમાં જણાવ્યું કે આ દુનીયામાં અપત્યવાન તો લલિતાંગ રાજા જ ગણાય છે, કારણ કે જેને ત્યાં ત્રિભુવનમાં એક ભૂષણ સમાન અતિ ઉત્તમ એક કન્યા-રત્ન જન્મી છે, જેણીના રૂપ આગળ રતિ, ગંગા અને પાર્વતી પણ હીનપણું ધારણ કરે છે. તેમજ તેના સૌભાગ્ય વડે રંભા પણ ગર્વ-હીન થાય છે. પ્રાચે કરી તે કુમારી સર્વ કલાઓમાં કુશલ છે. પરંતુ હે નરાધિપ ! ચૂડામણિ શાસ્ત્રમાં તો તે એવી નિપુણ છે કે અન્ય કોઈ પણ તેની તુલના કરી શકે તેમ નથી. તહે શાથી જાણ્યું ? એમ તેના પૂછવાથી તેણે પોતાના પુત્ર મરણનો વૃત્તાંત સવિસ્તર તેણીના કહ્યા પ્રમાણે રાજાની આગળ કહી સાંભળાવ્યો. વળી અમરગુરુએ કહ્યું, કે હે નૃપ ! અધિક શું કહેવું ? જો આ પના કર સ્પર્શનું સુખ તે બાલાને મળે તો તે સંયોગ જગતમાં પ્રશંસા કરવા લાયક અને અનુરૂપ ગણાય. એમ સાંભળી લલિતાંગ રાજાના હૃદયમાં એવો કામ ભરાઈ ગયો કે જેથી ક્ષણ માત્રમાં ઇર્ષ્યાને લઈને ગૌરવ અને ધૈર્ય તેના હૃદયમાંથી ચાલ્યાં ગયાં.

અરિકેસરીએ અમરગુરુને કહ્યું કે તમે બુદ્ધિમાં બહુસ્પતિ

સમાન છે તેમ છતાં તમે તે કન્યાનું
અરિકેસરી અને માગણું ન કર્યું એ તમ્હારી બહુ મ્હોટી બૂલ
લલિતાંગનો ગણાય, હવે જો લલિતાંગ રાજા તે કન્યારત્ન
સમાગમ. આપણને નહિ આપતાં બીજા કોઈ રાજાને

આપશે તો રત્નનો નિધિ ખતાવી આપણું

નેત્ર ઉખાડી લીધાં એમ ગણાયો. ત્યારે અમરગુરૂ બોલ્યો, નરેન્દ્ર !
તે કન્યા આપના વિના બીજા કોઈને આપવાની નથી, કારણકે એક
વર્ષ પછી તે કન્યા તમનેજ વરવાની છે એમ તે કન્યાએ પોતેજ
કહ્યું છે. રાજાએ કહ્યું, આ વાત સાંભળી મ્હારાં નેત્ર તે કન્યાના દર્શ-
નામૃતનો સ્વાદ લેવા અતિ લંપટ બની ગયાં છે, જેથી ક્ષણમાત્ર પણ
હવે મ્હારાથી અહીં રહી શકાય તેમ નથી. તેથી તે કન્યાની માગણી
કરવા માટે જલદી તમે ત્યાં જાઓ, અને હું પણ અન્ય વેશ
ધારણ કરી તમ્હારો સ્થગિધર થઈને અલક્ષિતપણે તમ્હારી
સાથે આવું છું, એમ વિચાર કરી સૈન્ય સહિત તેઓએ વિશાલા
નગરી પ્રત્યે પ્રયાણ કર્યું અને અનુક્રમે સિંહદ્વારમાં જઈ પ-
હોંચ્યા. પ્રતીહારીએ રાજાને જણાવ્યું કે કુણાલા નગરીથી અમર
ગુરૂ આવ્યા છે. નરેન્દ્રની આજ્ઞાથી રાજસભામાં અમરગુરૂએ
તરતજ પ્રવેશ કર્યો. લલિતાંગ રાજાએ બહુ સ્નેહથી તેને આલિં-
ગન કરી ચોખ્ખા આસને બેસાડી અરિકેસરી રાજાનું કુશલ વૃત્તાંત
પુછ્યું. ત્યારબાદ રાજાએ અમરગુરૂને જણાવ્યું કે જલદી. પાછું
અહીં આવવાનું શું કારણ ? અમરગુરૂ બોલ્યો, આપની પુત્રીના
શુભો તેમજ એક વર્ષ પછી તે લગ્ન કરશે. એ પ્રમાણે મ્હારા
મુખથી સાંભળી અરિકેસરી રાજા ઘણાજ ઉત્સુક થયા છે, રાજાનું
ઘણું શું કહેવું ? જો આ કન્યારત્ન તેમની હૃદયગાયર નહીં
થાય તો જરૂર તે પ્રાણ છોડી પરલોક આવ્યા જશે, એવી હકી-

(૧૩૦)

કત ણની છે. માટે હવે આપને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ કરો. અમેતો આપના મિત્રનું આ દુઃખ નિવેદન કરી નિવૃત્ત થયા. એ પ્રમાણે તેઓ ણન્નેનો વાર્તાલાપ ચાલતો હતો તેટલામાં અકસ્માત્ પોતાની સખીઓ સાથે તે કન્યા પણ પોતાના પિતાને વંદન કરવા આવી. રાજાએ ઉત્સાહપૂર્વક ચંપકમાલાને ઉત્સાહમાં બેસાડી પૂછ્યું, પુત્રી ! આ વિદ્વાન્ શા માટે અહીં આવ્યા છે ? તે બોલી, આ સ્થગિધરને માટેજ તે આવ્યા છે. રાજા વિસ્મિત થઈ વિચાર કરવા લાગ્યો, પુત્રીનું કહેવું સત્ય છે. કારણકે આ સ્થગિધરે મહને મસ્તક નમાવ્યું નથી, તેમજ આસન ઉપર પણ બેઠો નથી. વળી એની આકૃતિ ઉપરથી જરૂર આ રાજાધિરાજ હોવો જોઈએ. એમ જાણી લલિતાંગ રાજા પોતે ઉભો થયો અને અરિકેસરીને સિંહાસન ઉપર બેસાડી નમસ્કાર કર્યા બાદ પોતે અન્ય આસન ઉપર બેસીને ચંપકમાલાને પૂછ્યું, પુત્રી ! પાણિયહણ કરવામાં તહે એકવર્ષનો વિલંબ બતાવ્યો તેનું શું કારણ ? લજ્જાને લીધે ચંપકમાલા પોતાના પગના અંગુઠા તરફ દષ્ટિ કરી કંઈપણ બોલી નહી. એટલે રાજાએ જ્યૌતિષિકને બોલાવી કહ્યું કે આ કુમારીના પાણિયહણનું શુભ મુહૂર્ત કયારે આવે છે તે નક્કી કરી જલદી કહો. તે પણ પૂર્વાપર શાસ્ત્રનો વિચાર કરીને બોલ્યો, રાજા ! આ વર્ષમાં ઉત્તમ મુહૂર્તો નથી. કારણકે—

ગુરુક્ષેત્રે ગતે માનૌ, માનુક્ષેત્રે ગતે ગુરૌ ।

વિવાહાદિ ન કુર્વીત, વાઙ્મનુ શુમપરમ્પરામ્ ॥

અર્થ—ગુરુક્ષેત્રમાં સૂર્ય ગયો હોય અને સૂર્યના સ્થાનમાં ગયો હોય તો શુભેચ્છક પુરૂષે વિવાહાદિક શુભ કાર્ય કરવાં નહીં આ નિયમ પ્રમાણે સૂર્યના સ્થાનમાં બૃહસ્પતિ રહેલો હોવાથી આ વર્ષ દૂષિત ગણાય છે. વળી ગુરુ તેર માસ સુધી એ રાશીએ રહે છે તેથી આ વર્ષ ગયા બાદ વૈશાખ સુદિ ૧૧ શુક્ર

વાર, ઉત્તરાશ્વાશુની નક્ષત્રનો પ્રથમ ચરણ, હર્ષણયોગ, સૂર્યના નક્ષત્રથી દશમું નક્ષત્ર, વૃષભગ્ન, જવકર્ણ, ઉદ્યાદિશુદ્ધિયુક્ત બલિષ્ઠ એવા પંચમહ સહિત સૂર્ય અને શુક્ર ઉચ્ચ સ્થાનમાં રહે છે તે સૂર્યોદયથી સવાચાર ઘડીએ લાતાદિદોષ રહિત અતિ ઉત્તમ લગ્ન આવે છે. તે સાંજળી લલિતાંગ રાજાએ ન્યૈતિવિક્રમ વચન માન્ય કરી લગ્નપત્રિકા લખાવી તે પુરોહિતને આપી, પછી ન્યૈતિવિક્રમે વિવિધ આસરણોથી સત્કાર કરી, વિદાય કર્યો. ત્યારબાદ સભા વિસર્જન કરી અરિકેસરી નરેન્દ્રને સ્નાન માટે મજાન-નશાલામાં લઈ ગયા. અંગમર્દન કરી લક્ષપાક તૈલવડે પુખ્ત ચોળીને સ્નાન કરાવ્યું. બાદ દુવાલથી ચરીર લુછી નાખી ચંદનનો લેપ કરીને ઉત્તમ વસ્ત્રો પહેરાવ્યાં. ત્યારબાદ તેને જીનમંદિરમાં લઈ ગયા. દેવપૂજન માટે પુખ્ત, ચંદન વિગેરે પૂજાની સામગ્રી આપી. અનભ્યાસને હીપે માત્ર વ્યવહારથી તેણે પશુ પૂજા કરી અને પોતાના પરિવાર સહિત દેવચંદનનો વિધિ કર્યો. પછી ત્યાંથી નરેન્દ્રને જામવા માટે જોજનશાળામાં લઈ ગયા. જોજન કરી રહ્યા બાદ પાન, સોપારી આપી દીવાનખાનામાં પલંગપર વિરાજમાન થયા બાદ તેમના સમક્ષ પોતાના વડીલ વંશજને ઠાણું કે આવા પુરૂષ રત્નના આગમનથી આ સમસ્ત જનો અહીં આવ્યા છે, માટે એ જોની પછુ માન મર્યાદા સાચવી સારી રીતે સત્કારક્રિયા કરવી જોઈએ એ પ્રમાણે કહી લલિતાંગ મહીપતિએ સર્વેને જમાડી ઉત્તમ વસ્ત્રો પહેરાવી અન્ન, હાથી, રથ, અને મણિ રત્ન વિગેરે આબૂપણે વડે સત્કાર કરી તેઓને વિદાય કર્યા. ત્યારબાદ લલિતાંગ રાજાએ મુખાસને બેઠેલા અરિકેસરી નરેન્દ્રને વિનંતિ કરી ઠાણું કે રાજાધિરાજ ! જોકે મહારાં નેત્ર આપના દર્શનરૂપી અમૃતના રસસ્વાદમાં બહુ લુપ્ત થયાં છે, તેમ છતાં મહારો વિચાર એવે છે કે આપને અહીં વધારે રોકવા તે યોગ્ય નથી. જેમકે દેવાપિ

(૧૩૨)

કોઈ કારણને લીધે મરુસ્થલમાં રાજહંસનાં દર્શન થાય અને પામ-
રને હાથીની પ્રાપ્તિ થાય, તથાપિ તેઓની એવી યોગ્યતા હોતી
નથી કે જેથી તેઓ બહુ સમય સુધી તેઓને ત્યાં રાખી શકે. માટે
આપના નગર તરફ આપ જ્યારે પ્રયાણ કરશે ત્યારે અમારી પુત્રી
ચંપકમાલા પણ આપની સાથેજ આવશે, વળી તેની સાથે મ્હારા
પ્રધાન પુરૂષો પણ આવશે અને તેઓ નૈમિત્તિકે બતાવેલા મુકૂર્ત
પ્રમાણે આપની સાથે કન્યાનું લગ્ન કરાવશે, એમાં કોઈ પ્રકારનો
મંદેહ નથી. આ પ્રમાણે સંભાષણ થયા બાદ અરિકેસરી રાજાએ
કહ્યું, નરાધીશ! આપ ઉચિત દેશકાલના બંધુનાર છો, તેમજ ધીર
અને ગંભીર હૃદયવાળા છો, વળી આપ સંજ્ઞાનોમાં ધુરંધર છો.
આપની પવિત્ર કીર્તિને ત્રણે લોકમાં અન્ય કોણ ધારણ કરી શકે
તેમ છે ? નરેન્દ્ર ! નિરંતર સદ્ભાવ સ્નેહથી સુંદર એવા રસાયન
સમાન આપના વિનયાલાપથી અમે તૃપ્ત થતા નથી. પરંતુ સર્વ
મનોરથોનું એક નિવાસ મંદિર એવી આ ચંપકમાલા જ્યારે અ-
મારા જોવામાં આવતી નથી ત્યારે મહાન કાર્યો ત્યજી દેખને અમારું
હૃદય અહીં રહે છે. અર્થાત્ કાર્યોમાં અમારું ધ્યાન રહેતું નથી.
એમ કહ્યા બાદ લલિતાંગરાજાએ અરિકેસરી નરેન્દ્રને ચંપકમાલા
સહિત પોતાના દેશ તરફ જલદી વિદાય કર્યો. કેટલાક મુકામ સુધી
તે પોતે પણ સાથે ગયો પછી તેની આજ્ઞા લઈને પાછો વળ્યો.

જેના રાજ્ય કાર્યભાર પાત્ર પ્રધાનો ચલાવતા હતા, તેની
અદર દરેક સ્થાને ધ્વજ પતાકાઓ ઝોલતી
અરિકેસરી અને હતા, જેન. બચ્તર તથા શેરીઓનો દેખાવ
ચંપકમાલાનો આનંદ આપતો હતો અને જેમાં સંદેહ
થએલી યુવતિઓ મંગળવાદ જોતલી હતી
એવા પોતાના નગરમાં અરિકેસરી રાજા
પ્રવેશ કર્યો એ પ્રમાણે મહાદેવ પૂર્વ

નરેન્દ્ર રાજમહેલ તરફ વળ્યો. અને ચંપકમાલાને રહેવા માટે એક મોટો મુંદર મહેલ આપ્યો કે જેમાં રહેલી ચંપકમાલા હંમેશાં પોતાના સ્થાનમાં રહેલા નરેન્દ્રના નેત્રોને આનંદ આપે છે. રાજ પક્ષ નિરંતર ચંપકમાલાની પાસે જાય છે. એક દિવસે રાજ અમર-શુરને સાથે લઈ ચંપકમાલાની પાસે ગયો. ત્યારબાદ અમરશુરએ પૂછ્યું, રાજપુત્રી ! આજે કલાં વિચારના સંબંધમાં કંઈક વિચે-ચન કરો. ચંપકમાલા બોલી, આ દુનીયામાં પાંખંડી જનોએ જે અનેક પ્રકારના ધર્મ રચ્યા છે, તેઓમાંથી તમને કયો ધર્મ સંમત છે ? ત્યારે અમરશુર બોલ્યો, આ પ્રમાણે સંબંધ વગરનું તમે કેમ બોલો છો ? ચંપકમાલા બોલી, શું ધર્મ સંબંધી પ્રશ્ન અપ્ર-સ્તુત ગણાય ? વળી શું તમે ધર્મને કલા નથી માનતા ? બોલો કે અને પરલોકમાં મુખદાયક તો ધર્મ એજ મુખ્ય કલા છે. તેમજ જેઓ સર્વકલાઓમાં શ્રેષ્ઠતરે એવી ધર્મકલાને નયા જાણતા તેઓ બોતેર કલાઓમાં નિપુણ હોય તો પક્ષ અપહિતજ જાણવા અમરશુર બોલ્યા, આ જાળતમાં કોઈપણ વિશેષ વિચારની જરૂર નથી, કેમકે જેના પૂર્વ પુરૂષોએ જે ધર્મ આચર્યો હોય તે તેનો ધર્મ જાણવો. પોતાની માતા સુથોલા છે અથવા દુઃશીલવાળી છે તેનો વિચાર કરવો પક્ષ નિરર્થક છે, તેમજ ઔષધ વિષયમાં જેમ વૈદ્યનો ઉપદેશ પ્રમાણભૂત ગણાય છે તેમ પોતાનાં શુરજનોએ જે યજ્ઞાદિક ધર્મ જેઓને કહ્યો હોય તેજ ધર્મ તેઓને માન્ય છે. આવા અનર્થ ચિંતવનનું હાલમાં આપણે શું કામ છે ? એમ કહી અમરશુર ધમ વાદમાં મોન રહ્યો. ત્યારબાદ કોયલ સમાન કંઠવાળી ચંપકમાલા બોલી, જોકે તમ્હારું કહેવું બહુ સુંદર છે, તોપણ આપના સરખા પંડિત પુરૂષોને આ પ્રમાણે બોલવું અનુચિત છે. કારણકે ઉત્તમ પુરૂષાર્થરૂપ ધર્મ સંબંધી વિચાર કરવો તે યોગ્ય ગણાય છે. વળી તે પુરૂષાર્થ ત્રણ પ્રકારનો છે,

તેઓમાં ધર્મનું મુખ્યપણું છે; કારણકે અર્થ અને કામનું મુખ્ય કારણ ધર્મજ છે. નીતિ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

ધર્માદિર્થોડ્યતઃ કામઃ, કામાત્સુખફલોદયઃ ।

આત્માનં હન્તિ તૌ હત્વા, યોયુક્ત્યા ન નિષેવતે ॥

અર્થ—ધર્મ સેવનથી ધનની પ્રાપ્તિ અને ધનથી કામની પ્રાપ્તિ તેમજ કામથી સુખકારી ફલનો ઉદય થાય છે. માટે અર્થ અને કામનો ત્યાગ કરી જે પુરૂષ યુક્તિપૂર્વક ધર્મ સેવતો નથી તેને આત્મઘાતી જાણવો. જોકે પુણ્ય અને પાપનો અભાવ તે મોક્ષ કહેવાય છે, તો પણ તેનું કારણ પુણ્ય પ્રકૃતિ ગણાય. વિષાક કાર્ય તો લોકમાં સુપ્રસિદ્ધ છે. હે પંડિતવર્ય ! વળી ક્રમપરંપરાથી પ્રાપ્ત થયેલો જે ધર્મ જેઓનો હોય તે ધર્મ તેઓને પ્રમાણભૂત ગણાય તે પણ તમ્હારું કહેવું અસંગત છે, કેમકે પૂર્વજોની પરંપરાથી દારિદ્ર્ય અને વ્યાધિઓ આદ્યા આ વતા હોય તો શું તેઓના વંશજોએ તેઓનો બહિષ્કાર ન કરવો ? તેમજ તમોએ જે જનનીનું દૃષ્ટાંત આપ્યું તે પણ અયોગ્ય છે. કારણ કે જે વ્યભિચારિણી માતાનો ત્યાગ કરવામાં ન આવે તો તે પણ પોતાના પુત્રને ઈર્ષ્યાથી મારી નાખે છે એ વાર્તા સર્વ લોકમાં સુપ્રસિદ્ધ છે. તેમજ ઔષધના દૃષ્ટાંતથી તમોએ ગુરૂના ઉપદેશને પ્રમાણભૂત કહ્યો તે ઠીક છે, પરંતુ તે ગુરૂ રાગ દ્રેષથી વિમુક્ત અને પરમાર્થ સ્વરૂપના જ્ઞાતા હોવા જોઈએ, વળી તેવા સર્વજ્ઞ ગુરૂ તો પોતે તીર્થંકર ભગવાનજ છે. અથવા તેમના વચનના જાણકાર તેમજ તેમની આજ્ઞામાં વર્તવાવાળા જેઓ હોય તેઓ ગણાય. વળી યોગ્ય સમયે ઉપયોગપૂર્વક પ્રવૃત્તિ કરનાર અને માત્સર્ય તથા રાગાદિરહિત જેવા અર્હન દેવ છે, તેવા અન્ય દેવ નથી એની શી ખાત્રી ? એમ અમરગુરૂના પૂછવાથી ચંપકમાલા બોલી, એમાં પ્રમાણ એ છે કે તેઓના દરેક

શાસ્ત્રોમાં તેઓતું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે કહેવામાં આવ્યું છે કે તેઓ
આ લોકના કર્તા નથી તેમજ જગતકર્તા છે એમ કહેતા થતુ નથી,
દેશકે લોકોની કલ્પના રિધ્ધિ, અને અંદાર કરવાવડે અન્ય દેવોને
રાજાદિકની પ્રાપ્તિ થાય છે, પરંતુ હવે દો તો રાજાદિકથી વિમુખ
હોય છે. પછી અન્ય દેવ અને અદિકાંતનો વિશેષ તેઓની મૂર્તિ-
ઓ પણ બતાવે છે તથા—

દદ્દ દિ રમણીગત્વાશાન્વીપરાઃ પુરમૂર્તયો—

નિપુણમુગમાન્ રાગદ્વેષપ્રમાન્ ગમ્યન્ત્યતમ્ ।

તય પુનરિયં ત્યક્તાસદ્ગા સત્ત્વઃ રત્નવૃત્પતાં,

પ્રસન્નમુગતી દામિન્ । તત્ત્વં પ્રવક્તિ સદત્પત્તમ્ ॥

અર્થ—આ લોકમાં સ્ત્રી, યક્ષ અને અક્ષમાલાથી નિભૂપિત
એવા હરિહરશદિક દેવતાઓની મૂર્તિઓ દક્ષ પ્રરૂપોને મુગમ એવા
રાગદેવના જામને સંપૂર્ણ રીતે પ્રગટ કરે છે. વળી દામિન્ ! સર્વસંગ-
રહિત અને અતિ ઉત્કટ રીતે કૃતાર્થપણને વહન કરતી આપની
મૂર્તિ તેઓના દોષ ખુદલી રીતે બતાવે છે. ઇત્યાદિક અનેક
સુકિતઓથી અમરશુરને ચંપકમાલાએ નિરૂત્તર કર્યો કે નેથી
અરિકેસરિ સહિત અમરશુરએ જીનધર્મમાં સ્થિરતા કરી. પછી
તે બ્રાહ્મણ, હે રાજકુમારી ! આ સંસારસાગરમાં નાવ સમાન તું
અમને પ્રાપ્ત થઈ અને ઉન્નાર્ગે પ્રવૃત થયેલા અમને ત્હેં જીન-
ધર્મમાં સ્થાપન કર્યાં એ પ્રમાણે હુમ્મેશાં વાર્તાવિનોદ કરતાં અ-
રિકેસરી રાજાએ યુગ સમાન એવું તે વર્ષ બહુ દુઃખે નિર્ગમન
કર્યું. બાહ લગ્નનો સમય પ્રાપ્ત થયો એટલે તે ચંપકમાલા સાથે
પરણ્યો, અને તેની સાથે પાંચ પ્રકારના વિષયમુખને અનુભવતો
ધ્વની માફક ગતકાલને તે બણતો નથી.

એક દિવસે અમરશુર રાત્રિએ સુતા હતા તેવામાં તેણે સ્વ-

પ્રેમમાં પોતાને ભાંટ ઉપર બેસી દક્ષિણ અમરગુરૂની દીક્ષા દિશા તરફ પ્રયાણ કરતો જોયો. જેથી જાત્રી તથા મોક્ષ ગમન. થઈ તે વિચાર કરવા લાગ્યો, કે જો આ સ્વપ્ન

ની વાર્તા સત્ય થાય તો જરૂર મહાર્ મૃત્યુ નજીકમાં આવી પહોંચ્યું છે એમ સમજવું. પરંતુ ધાતુ ક્ષોભાદિકને લીધે પણ આવાં અસત્ય સ્વપ્નો આવે છે. એમ સંકલ્પ વિકલ્પ કરતો તે અમરગુરૂ રાજાની પાસે ગયો અને કહેવા લાગ્યો કે સ્વામિન્ ! મહાર્ આયુષ કેટલું બાકી રહ્યું છે તે સંબંધી આપ ચંપકમાલા દેવીને પુછી જુઓ. રાજા તેને સાથે લઈ દેવી પાસે ગયો અને તેણે કહ્યું, અમરગુરૂ ! તમે પોતેજ પુછો, તરતજ દેવીએ પુછ્યા શિવાય અમરગુરૂના સ્વપ્નની સમસ્ત વાર્તા કહી અને છેવટમાં કહ્યું કે તમ્હારું આયુષ હવે દશ માસ બાકી રહ્યું છે. એ પ્રમાણે સાંભળી અમરગુરૂએ કહ્યું કે હે ધર્મજનની ! હવે મારે ધર્મ કાર્ય કરવુંજ ઉચિત છે, માટે હાલમાં ધર્મ ગુરૂ કયાં છે ? ચંપકમાલા બોલી ભરતક્ષેત્રના બીજા અર્ધમાં સમૃદ્ધિવડે સ્વર્ગ સમાન પુરાણપુર નામે નગર અહીંથી સો યોજન દૂર છે, ત્યાં ધર્મગુરૂ વિરાજે છે, અમરગુરૂએ રાજા અને રાણીની પ્રાર્થના કરી કહ્યું કે મહારાજ ! જે કંઈપણ મહારાથી આપનો અપરાધ કરાયો હોય તેની હું ક્ષમા માગુ છું કારણ કે હવે તે ગુરૂ મહારાજના ચરણ કમલજ મહાર્ શરણ છે. તે સાંભળી અશ્રુધારા વરસાવતો અરિકેસરી રાજા ગદગદ કંઠે બોલ્યો વિદ્વન્ ! કેટલાક તહારા અપરાધો સહન કરવા શક્ય છે, પરંતુ એક કાર્ય તમે એવું કર્યું છે કે જેની ક્ષમા કરવી બહુ દુષ્કર છે. તે કાર્ય એ છે કે આ લોક અને પરલોકનાં સંકટો સુખોને ઉત્પન્ન કરનારી એવી આ ચંપકમાલા દેવી તમે દેશાંતરથી લાવ્યા. એમ કહી અરિકેસરી રાજાએ તેના પુત્રને બોલાવી તેને તેના સ્થાનમાં સ્થાપન કર્યો. તેમજ અન્ય રા-

જલોઠ સમક્ષ અનેક પ્રકારે તેનું સન્માન કર્યું. કારાગૃહમાંથી બંદીજનોને મુક્ત કર્યાં, સર્વત્ર અમારી પટલ વગડાવ્યો. વળી અમરગુરૂ પાસે દીન અને અંધ જનોને અનેક પ્રકારનાં દાન અપાવરાવ્યાં, સમસ્ત સાધર્મિક જનોનો સત્કાર કરાવ્યો. જન-મંદિરોમાં હૃદય અને નેત્રોને આનંદદાયક અદ્યક્ષિક મહોત્સવ પ્રવર્તાવ્યા. વિગેરે તત્કાલ ઉચિત સર્વધર્મ કાર્યો કરાવી તેવા કાર્યોમાં યોગ્ય રીતે પુષ્કલ દ્રવ્ય આપ્યું. અને અતિ બળવાન વેગવાળાં વાહન તથા માર્ગમાં સહાયકારક સુભટો આપ્યા. તેમજ અન્ય પણ કેટલાંક કાર્ય સિદ્ધ કરી વિશેષમાં રાજ્ય તથા ધર્મનાં યોગ્ય કાર્યો પણ તેને પુછી લીધાં. ત્યારબાદ શુભ મુહૂર્તમાં અમરગુરૂએ ઉત્તમ શકુન જોઈ પુરાણપુર નગર પ્રત્યે પ્રયાણ કર્યું, અરિકેસરી રાજા પણ પ્રથમ પ્રયાણ સુધી સાથે ગયો. ત્યાંથી બહુ માન પૂર્વક અમરગુરૂને દીક્ષા માટે વિદાય કરી રાજા પોતાના નગરમાં આવ્યો. શરૂઆતમાંજ ધાર્મિક દ્રવ્ય આપી માર્ગમાં આવતાં જન મંદિરોમાં મહોત્સવાદિક ધર્મ કાર્ય પ્રવર્તાવતા અમરગુરૂ શ્રી સમયત્રાગર કેવલીની પાસે જઈ તરતજ દીક્ષા લઈ શાશ્વત સુખના સ્થાનભૂત એવી મોક્ષપુરીમાં ગયા.

અરિકેસરી રાજાને પ્રથમ પરણેલી દુર્લભદેવી નામે બહુ બહાલી સ્ત્રી હતી, પરંતુ તે બહુ કૂઠક-
દુર્લભદેવીની પટની ભરેલી હોવાની ચંપકમાલા ઉપર
 ક'પટકલા. પોતાના પતિનો ઘણો પ્રેમ જોઈ તેણીની
 ઉપર બહુ દ્રેષ કરવા લાગી. અને તેના હૃદ-
 યમાં એવું ભરાઈ ગયું કે જન્મેનો પ્રેમ છિન્નવિત્ત કરાવું તોજ હું
 ખરી ! એ પ્રમાણે વિચાર કરી મુલસા નામે એક મૂર્તપ્રમાણકા
 (યોગિની) હતી તેની તે સેવા કરવા લાગી. અનુક્રમે જન્મેનું
 એકચિત્ત થવાથી દુર્લભદેવીએ પોતાનો વિચાર પ્રમાણકા-

ને જણાવ્યો કે હે ભગવતિ ! કોઇપણ આરોગ્ય મૂકી તમે ચંપક-
માલાને કલંકિત કરો, જેથી વિષમિશ્રિતની શંકાથી જેમ મિષ્ટ
ભોજન ત્યજાય છે તેમ રાજા ચંપકમાલાનો જલદી ત્યાગ કરે.
પ્રમાણકા બોલી-સીઓના બહુ ઉત્તમ ગુણોને લીધે રાજાએ ત્હને
બહુ માન આપ્યું નથી; પરંતુ તે મૂઠાત્મા રાજા એમ જાણે છે કે
મોક્ષાસ્થાનનું મૂલ કારણ જે જીનોક્તધર્મ છે તેમાં રહેને ચંપ-
કમાલાએ સ્થિર કર્યો છે. માટે હે દેવી ! ચંપકમાલાને પ્રથમ
ધર્મથી બ્રહ્મ કરીશું એટલે રાજા વિચાર કરશે કે, આ સ્ત્રી બહુ
ધૂર્ત છે, પોતે બોલે છે તે પ્રમાણે વર્તતી નથી, અને આ સ્ત્રીનું
સર્વ પ્રવર્તન માત્ર બોલવામાં જ છે. એ પ્રમાણે નિશ્ચય કરી રાજા
ત્હનો ત્યાગ કરશે. તે સાંભળી પ્રમાણકાએ કહ્યું કે હવે હું પ્રથ-
મ તેજ કાર્યમાં પ્રવર્ત થઈશ, તેનાથી જો આપણું ધાર્યું નહીં
બને તો છેવટે તેની ઉપર કલંક મૂકીને પણ તમ્હારો મનોરથરૂપી
વૃક્ષ સફલ કરીશ. એમ નિશ્ચય કરી પ્રમાણકા પોતાની મઠીમાં
ગર્ધ, દુર્લભદેવી પણ હંમેશાં તેની વિશેષ સેવામાં પ્રવૃત્ત થઈ.
પ્રમાણકા પોતાના હૃદયમાં ચિંતવવા લાગી કે છેતરવાના ઉપાય
તો ઘણા છે પરંતુ કયો ઉપાય કરવાથી તે જૈનધર્મને જલદી
છોડી દે ? હા સમજણ પડી, ત્હને પુત્ર નથી, માટે પ્રભાતમાં
તેની પાસે જઈ આશીર્વાદ આપી ત્હને સંતુષ્ટ કરી પુત્ર થવાનો
ઉપાય બતાવીશ, રક્ષાળંઘન, સ્વપન વિગેરે વરીકરણ પ્રયોગોનો
ઉપચાર કરીશ, અને કાલિકા દેવીની બાધા પણ રખાવીશ. તેથી
કરીને જરૂર તે જૈનધર્મથી પતિત થશે. એમ વિચાર કરી પ્રાતઃ
કાલમાં ઉઠી તેવી તરતજ તે ચંપકમાલાના વાસબવનમાં ગઈ
પ્રતિહારીને તે પ્રથમ મળેલી હતી તેથી તેઓ બંનેને પરસ્પર
સ્નેહ હતો. એટલે તેણીએ પ્રતિહારીને કહ્યું કે ત્હારે ચંપક-
માલા દેવીના દર્શન કરવાં છે માટે ત્હમને વસ્ત્રી આપો. રાજાની

આના હાવી પ્રતિદારીએ પ્રત્યક્ષદાને પ્રવેશ કરાવ્યો. શંપક-
 માલાને આશીર્વાદ આપી તે તેની આજ્ઞા લેતી અને એકાન્તમાં
 જઈ તે બેસી, દેવિ ! આપને પુત્ર નથી, પુત્રહીન સ્ત્રીઓ પતિને
 બહુ પ્રિય હોય નોપણ લાંબા વચન મુખી તેઓ ઉપર પતિને
 પ્રેમ દહી શક્યો નથી, તેમજ પુત્ર વિના શ્રદ્ધાનિ પ્રાપ્ત થતી નથી,
 માટે માનવા લાયક એવું મ્હારું એક વચન સંભવે. રક્ષાકાંડ
 સદિત મત્રોથી શુદ્ધ કરેલી જોતી આ એક જુદી બદલુ કરે, તે
 મજ અપનાદિક ક્રિયાઓ મ્હારા દક્ષનક વિધિપ્રમાણે કરાવે. અને
 કાલિકાદેવીની પૂજા કરીને ચતોષ્પૂર્વક પુત્ર સંજયે માનતાનો
 સંકલ્પ કરે, તેથી તમ્હારે જરૂર પુત્ર થશે, જે પ્રમાણે તેનાં
 કદ્દુ વાક્યસંભળી સમરત ઈદ્ર સહિત દેવોએ પણ સમ્પ્રત્યક્ષથી
 નહીં અલ્પમાત્રા કરવા લાયક એવી શંપકમાલા જાતી—હે
 પ્રત્યક્ષ ! તમ્હે અન્ય જનોને ઉતરી શકે, પરંતુ નેઓએ
 નૈનસિદ્ધાંત બાળી દુઃખરૂપી સંસારનું સ્વરૂપ બલ્યું છે તેઓને
 તમ્હારું વચન અસર કરી શક્યો નહીં, કારણકે કાર્મણ રીતે
 અમૃતમાં વિષ દહી શકેજ નહીં. માટે હે અતિચતુરબુદ્ધિવાળી !
 યોગિની ? “ તમ્હે પુત્રહીન છે ” એમ જે તમે પ્રત્યાપ કર્યા તે
 સર્વથા નિર્મૂલ છે. કારણકે અકર્ત્તિ રાજાઓની સ્ત્રી રત્નોને
 સર્વથા પુત્રો કર્યા હોય છે ? છતાં પૂર્વભવોના અભ્યાસ બલથી
 તેઓને પરસ્પર અદ્વિતીય પ્રેમ હોય છે. વળી “ અપુત્રીયાઓની
 સમગતિ થતી નથી ” એવું તમ્હારું માનવું પણ મોઢું ભરેલું
 છે. કારણકે પુત્રો એતો અપ્રકલ્પ્યાર્થના હેતુ છે. અને ધર્મ તો
 પ્રકલ્પ્યાર્થમાં રહ્યો છે. માટે સુમતિ તો ધર્મ સેવનથી જ થાય છે,
 જે પુત્રથી સ્વર્ગે જવાતું હોય તો ઉકરડામાં રહેનારી એવી
 ભુંડણી, કુતરી, કુકડી અને કાચળી વિગેરે પ્રાણીઓ પ્રથમ
 સ્વર્ગે જવાં જોઈએ, વળી જે રક્ષાકાંડાદિક બાંધવાથી પુત્ર થતા

હોય તો આ જગતમાં કોઈપણ પુત્રહીન રહેજ નહીં. માટે તમે વૃથા આડંબર કરી લોકોને જ્રમમાં શા માટે નાખો છો ? “ વળી કલિકાની પૂજા ” વિગેરે જે કહ્યું તેમાં કલિકા એટલે શું ? આંસ મહિરામાં જે લુબ્ધ હોય તે શું દેવી કહેવાય ? વળી હે પ્રવાણકા ? જીનેંદ્ર ભગવાન અને તેમના મતાનુયાયિઓ વિના અન્નને હું નમતી નથી, જેઓએ હસ્તીંદ્રની સ્વારી કરી હોય તેવા કોઈપણ ગધેડાપર જેસે ખરા ? એ પ્રમાણે અનેક યુક્તિઓ વડે તે ધર્મનો ઘણો તિરસ્કાર કર્યો, પરંતુ ત્યાંથી તે ઉઠી નહીં. એટલે ચંપકમાલાની આજ્ઞાથી પ્રતિહારીએ જે હાથ પકડી ધમ્મા મારી તોને ત્યાંથી કાઢી મૂકી.

ત્યારબાદ પ્રચંડ ક્રોધાયમાન થયેલી પ્રવાણકાએ પ્રથમ સિદ્ધ

કરેલી એવી વિદ્યાદેવીનું સ્મરણ કર્યું એટલે

ચંપકમાલાનો તત્પત્ર તે દેવી પ્રગટ થઈ, અને તેની આજ્ઞા ત્યાગ.

આવી બોલી ભગવતિ ! મ્હારું સ્મરણ શા માટે કર્યું ? પ્રવાણકા બોલી—આ અધિકારી નરે

દ્રની બાજુ ચંપકમાલા પોતાના જ્ઞાનગર્વથી ઉદ્ભવ બની મ્હારી રણુ ભવજા કરે છે, માટે સજ્જ તેનો ત્યાગ કરે અને તે શારીરિક નેમજ માનસિક અનેક દુઃખોને ભોગવે તેવી રીતે શીલ સંપન્ન થી કલંક તેનું હોઠમાં જોડેર થાય તેમ કરે. એ પ્રમાણે તેની આજ્ઞાને સ્વીકાર કરી સજ્જ સર્વ વિદ્યાદેવી સચિએ ચંપકમાલાના ચરણ ભવજામાં મર્દ અને તેની સચિ દીપ્ત કરતો કોઈક પુરુષ ત્યાં આવેલા સજ્જને અભાગ્યો. સજ્જ આવધાન થઈ તેને સુને કે તેરહાસ તે હુલસ ભગ્નમાન આદ્ય થઈ ગયો. સજ્જ તે સર્વ સંવિત થયે અને વિદ્યાન કરવા લાગ્યો, સુંદર રૂપ વિકસી ગિરિ હિત થયેલે. કોઈકજુ આ વિદ્યાવર આ સ્ત્રીએ મુલ મર્યાદા નહોતી. એ સજ્જાવને અનેકવાર સિક્કા છે. ઉપાસ મરેક

વિનયાદિ શુભો, હનુમત, માન, મર્યાદા, મેંકટો મધુર વગેરે.
 તીર્થ અથવા દેગલ વાળી, વૈભવ, લાવન અને આદ્યપૂર્વક
 રમણ દરવાઘી પણ શ્રીઓનું હૃદય શ્વેદન કરી સમજાવું નથી,
 અર્થાત્ તે સર્વથા દુર્ગા છે. શામળી નિમૂદ જની જે પુરુષ
 કુવતિ વર્ગમાં શુદ્ધાવ માને છે તે જ્ઞાની જન દુરતર જોવા
 દુઃખસાગરમાં ડુબે છે. એમાં કંઈપણ શરદ નથી. આ શ્રી
 નૈનસિદ્ધાંતમાં પ્રવીણ, વિશુદ્ધ દુષ્ટમાં જન્મ અને પિર્ણગુણમાં
 અશ્વળી ॥ તોપણ આવી કુશોભા છે તો જન્ય શ્રીઓની શી
 વાત ? એમ જાણી રાજાનું મન તેના ઉપરથી વિરાગત થયું અને
 તેણે વિચાર કર્યો કે જરૂર આ શ્રી ભોગવવા લાયક નથી. પરંતુ
 એને બોલાવવી તો જોઈએ, કારણ કે મદને તેનું ધર્મમાં
 સ્થાપન કર્યો એ એક મ્હોટો ઉપકાર તેણીએ કર્યો છે અને તેના
 પ્રત્યુપકાર મ્હોટાથી અનંત જાવમાં પણ થઈ શકે તેમ નથી. કામ-
 ડાથી ઉચ્છિદ્ર થયેલા ભોજનની કોઈ પણ ઇચ્છા કરે ખર્ચ ?
 અથવા બિલાસથી સ્પૃષ્ટ થએલું એવું અમૃત પણ બિદાનોને
 ભોગવવા લાયક રહેતું નથી. એ પ્રમાણે નિશ્ચય કરી રાજાએ તેની
 સાથે સંભોગ ન કરવો એવું પોતાના હૃદયમાં ગુપ્ત રાખી બાહ્ય-
 વૃત્તિ ગોપવીને અંપકમાલાની પાસે ગયો. સ્વામિને આવતા દેખી
 અંપકમાલા પૂર્વની માફક હસ્ત જોડી એકદમ આસન ઉપરથી
 ઉભી થઈ. નરેન્દ્ર પણ શયનાસન ઉપર આરૂઢ થયો. સણુમાત્ર
 તેણીની સાથે વાર્તાલાપ કરીને રાજા પોતાના સ્થાનમાં આડ્યો ગયો.
 એ પ્રમાણે દરરોજ તે વાર્તાલાપ કરે છે પરંતુ સંભોગ કીડા
 કરતો નથી. તેથી અંપકમાલા વિચાર કરવા લાગી, પ્રતીપની માફક
 મંદ સ્નેહવાળો રાજા સણુમાત્ર દર્શન આપી પોતાના સ્થાનમાં
 જાય છે તેનું શું કારણ ? એમ વિચાર કરતાં તેણીએ શબ્દોચ્ચાર
 પૂર્વક ચૂડામણિ વિદ્યાનો ઉપયોગ કર્યો. તેથી આ સમય કાર્ય

પ્રત્તાલકાએ પોતાની વિધાના ચમત્કારથી કરેલું છે એમ તેના જાણવામાં આવ્યું. પરંતુ ચંપકમાલાએ તેના ઉપર લેશમાત્ર પણ દ્વેષ કર્યો નહીં, અને તે સમજા કે આ છ માસનો લોગાંતરાય હતો તે મ્હારે નિર્ગમન કરવો જોઈએ. વળી અનાદિ અભ્યાસથી નચાવતા અને મોહને વશ થએલા વિદ્વાનો ધર્મના અંતરાયમાં આવા પ્રકારના લોગો સેવે છે, માટે હું પણ લોગના અંતરાયમાં વિશેષ પ્રકારે ધર્મોદ્ધમ કરું. કારણકે ધર્મ એજ સમસ્ત સુખોનું મુખ્ય કારણ છે. એમ વિચાર કરી ચંપકમાલા કોઈક સમયે કોયલની માફક મધુર સ્વરે સ્વાધ્યાય કરે છે, કદાચિત્ સુગંધિત ચંદન પુષ્પાદિક ગ્રહણ કરી દેવપૂજન કરે છે, કદાચિત્ પોતાના હૃદય કમલમાં સંસાર ભ્રમણની ખડુ ઉચ્ચ લાવના લાવે છે, અને કદાચિત્ શુદ્ધ મનોહર જીનોસ્ત ધર્મમાં મનને લીન કરે છે. એવા વિનોદોવડે તે પોતાના દિવસો નિર્ગમન કરે છે અને શુદ્ધ બુદ્ધિવાળી સખીઓ સહિત ધર્માનુષ્ઠાનમાં એકાગ્રચિત્તે આનંદથી રાત્રિઓ પણ વ્યતીત કરે છે.

કોઈ એક દિવસે એક વૃદ્ધ સ્ત્રીએ એકાંતમાં આવી ચંપકમાલાને પૂછ્યું, હાલમાં તમ્હારા ઉપર રાગનો ચંપકમાલાનો સ્નેહ મંદ કેમ દેખાય છે? ચંપકમાલા અપવાદ બોલી, ચંદ્રકલાની માફક સ્ત્રી પુરુષોનો સંત્યા દિવ્ય. યોગ તથા વિયોગ આડ્યા જાય છે. ફરીથી પણ કોઈ સમયે સંયોગ થશે, એમાં કંઈ ચિંતા કરવા જેવું નથી. વળી ક્રિપાક ફલની માફક પરિણામમાં હું ખદાયક એવા વિષયોનો બુદ્ધિમાન જનોએ સર્વથા ત્યાગ કરવાનું ઉચિત છે. પરંતુ તે વિષયો જો પોતાની મેજેજ દર જાય તે શું ખાદું છે? વૃદ્ધા બોલી, ભગવતિ! તે તો તમ્હારું કરેલું વેળવું છે, પરંતુ કોઈક માતમને પર પુરુષના સંગનો અપવાદ

લાગ્યો છે, તેથી સજ્જનોનાં હૃદય બહુ દુઃખી થયાં છે. ચંપકમાલા બોલી, લોકો કેવી રીતે મ્હને અપવાદ આપે છે? વૃદ્ધા બોલી-તમ્હે કોઈ વિદ્યાધર સાથે રાત્રિએ કીડા કરો છો. તે સાંભળી ચંપકમાલાએ ચૂડામણિ વિદ્યાનું સ્મરણ કરી તપાસ કરતાં જાણ્યું કે લોકમાં ખરેખર આ અપવાદથીજ મ્હારી અપકીર્તિ ફેલાઈ રહી છે. એમ જાણી ફરીથી ચંપકમાલા બોલી, હે જનની ! પરદુઃખે દુઃખી એવા તમ્હારા સરખા સજ્જનોનાં સુખારવિંદ પ્રકુલ થાય તેવી રીતે આ અપવાદ દૂર કરવા માટે હું કોઈપણ ઉપાય કરીશ. બહુ સાફ. એમ આશિષ આપી કુલ વૃદ્ધા પોતાના સ્થાનમાં ગઈ. રાજા પણ પોતાના સમય પ્રમાણે રાણીના નિવાસ ભવનમાં ગયો. ત્યારે ચંપકમાલા અંબુરથાન આપી વિનયપૂર્વક બોલી, નરરત્નોમાં ચૂડામણિ સમાન હે સ્વામિનૃ ! આપના અપાર શુદ્ધોન્મે પાર પામવા કોઈપણ સમર્થ નથી, આપ બહુ વિવેકી છો. મ્હારો દોષ પ્રત્યક્ષ આપના જોવામાં આવ્યો છતાં પણ અહો ! મ્હારી ઉપર આટલી કયા ? ઉચ્છિદ્ધ લોજનના માફક આપે જ્યારે મ્હારો ત્યાગ કર્યો ત્યારે મ્હેં ચૂડામાણ શાસ્ત્રનો ઉપયોગ કરી જાણ્યું કે શસ્ત્રામાં મ્હારી સાથે કીડા કરતો પર-પુરુષ આપના જોવામાં આવ્યો, તેથી આપનું મન મ્હારા ઉપરથી ઉતરી ગયું, અને લોકમાં મ્હારી અપકીર્તિ પણ ગવાય છે, તે મ્હેં ચૂડામણિથી જાણ્યું છે. માટે હે નાથ ! લોકોની સમક્ષ કોઈપણ પ્રકારે દિવ્ય (પ્રતિજ્ઞા) કરવાની મ્હને આજ્ઞા આપો. જેઠા આ મ્હારો અપયશ ડોકો શાંત થાય. તેમજ દિવ્યથી ઉત્તીર્ણ થયા બાદ આપને હું સત્ય વાત જણાવીશ એટલે આપ ઉદ્ભાગ સમાન આ સર્વ દુઃકિતને અસત્ય માનશે. રાજા બોલ્યો, તે દિવ્ય ત્હારે ક્યારે કરવું છે ? ચંપકમાલા બોલી, પ્રજાતક્ષણમાં કરવાનો મ્હારો વિચાર છે. રાજા બોલ્યો,

તે પ્રતિજ્ઞા કેવા પ્રકારની કરવી છે ? ચંપકમાલા બોલી. નગર
 નામી સત્પુરુષોને જે પ્રમાણે માન્ય હોય તે પ્રમાણે કરવા હું
 તૈયાર છું, ઠીક છે એમ સંમતિ આપી રાજા ચંપકમાલાને પૂછી
 પોતાના મહેલમાં જઈ નિત્યનિયમ કરી સુધ્ધ ગયો. રાત્રિના
 છેલ્લા પ્રહરમાં જાગ્રત થઈ વિચાર કરવા લાગ્યો કે મહારી સ્ત્રી
 કદાચિત્ દિવ્ય કરવાથી શુદ્ધ નહીં થાય તો બહુ દુઃખ આવી
 પડશે. એમ ચિંતા થવાથી તેનું હૃદય ડોલાયમાન થઈ ગયું
 તેટલામાં કાલનિવેદકો (બંદિજનો) એ સૂર્યોદય થયો છે એમ
 તેમને જણાવ્યું. તે આ પ્રમાણે—

આસીસ્ત્વં નિશિ રાજમક્તહૃદયે-તીર્પ્યાલુના વજ્રિણા,
 પ્રાતઃ શક્તિત્ત્વ એવ દિવ્યપદવીં ગત્વાત્મનઃ શુદ્ધયે ।
 ઔર્વોત્તાપિતવાદ્ધિતાપકતલાદાકૃપ્ય મુક્તો વહિઃ,
 પ્રાચ્યામૌ નૃપ ! તપ્તમાષક ઇવ પ્રયોતનો દ્યોતતે ॥

અર્થ—તું રાત્રિએ રાજભક્તહૃદયે આનંદ આપે છે એથી ઈ-
 પ્યાંલુ ઈંદ્ર પ્રભાતકાલમાં શક્તિ થવાથી પૂર્વદિશા પોતાની શુદ્ધિ
 માટે દિવ્યસ્થાન ઉપર જઈ સમુદ્રમાં અંપાપાત કરીને હે નરેંદ્ર !
 વડવાનલથી તપી ગએલા સમુદ્રના તલીએથી બહાર મૂકેલા
 તપાવેલા ગોળાની માફક આ સૂર્ય શોભે છે. તે સાંભલી રાજા
 સમજ્યો કે જરૂર આ રાણી દિવ્ય કરવાથી શુદ્ધ થશે, તેથીજ આ
 બંદિજનોએ દિવ્ય વાણીવટે દિવ્ય કરવાની હકીકત સૂચવી, માટે
 રાણીને દિવ્ય કરવું એજ ઉચિત છે. એમ નક્કી કરી અરિકેસરી
 રાજાએ પ્રાતઃકાલનું નિત્યકાર્ય સમાપ્ત કરી પોતાના પરિજન તેમજ
 નાગરિક જન તથા ધર્માધિકારી લોકોને બાલાવીને કહ્યું કે રે !
 રે ! સૂર્ય જનો ! આ ચંપકમાલા દેવી શીલવતથી પ્રગ્થ થએલી
 છે એવો લોકાપવાદ દેવીના સાંભળવામાં આવ્યો છે અને તેથી

તેણીએ એવો નિશ્ચય કર્યો છે કે જ્યારે દિવ્યથી હું શુદ્ધ થઈશ ત્યારે જમીશ. આ વિષયમાં મ્હારો તો એવો વિચાર છે કે દેવી અગ્નિમાં તપાવેલો લોહનો ગોળો ઉપાડીને શુદ્ધ થાય. તે માટે સમસ્ત સામગ્રી તૈયાર કરે. લોકો બોલ્યા, નરેન્દ્ર ! પામર અને અજ્ઞાત લોકોના માત્ર બોલવાથી આવું બચકર દિવ્ય કરવું શું ઉચિત ગણાય ? રાજા બોલ્યો, બેશક ! દિવ્ય કરવું તેજ હું યોગ્ય ધારું છું, કારણ કે લોકાપવાદ તે વિના હર યજ્ઞ શકે નહીં. વળી તે લોકાપવાદ એવો છે કે જે મોટા પુરુષોના પ્રભાવને પણ નિર્મૂલ કરે છે. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

વિરુદ્ધસ્તંપ્યો વા, મવતુવિતંયો વા કિમપરં,

પ્રતીતઃ સર્વેસ્મિન્, હરતિ મહિમાનં જનરવઃ ।

તુલોત્તીર્ણેત્યાપિ, પ્રકટનિહતાઽશેપતમસો—

રવેસ્તાદવતેજો—નહિ ભવતિ કન્યાં ગત્ત્વમ્ ॥

અર્થ—લોકાપવાદ સત્ય, અસત્ય અથવા વિરુદ્ધ હોય પરંતુ તે સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ થવાથી સતીર્ત્તિનો નાશ કરે છે. કારણ કે સમસ્ત અધિકારને નાશ કરવામાં પ્રસિદ્ધ એવાં સૂર્યનું તેજ કન્યારાશીને પ્રાપ્ત થવાના અપવાદને લીધે તુલા રાશીથી ઉત્તીર્ણ થએ છે તે પણ પ્રથમના જેવું હોતું નથી. તે સાંભળી લોકો બોલ્યા નરાધીશ ! આપની જેવી ઇચ્છા ! એમ કહી સર્વ જનો મૌન રહ્યા. ત્યારબાદ પરિવાર સહિત રાજા દિવ્ય સ્થાનમાં ગયો અને એક વૃદ્ધ સ્ત્રીને મોકલી ચંપકમાલા રાણીને ત્યાં બોલાવી. તે સમયે ચંપકમાલા પૌષધમત લઈ બેઠી હતી, તે સમાપ્ત કરીને વિધિપૂર્વક જીનેન્દ્ર ભગવાનની પૂજા કરી પાલખીમાં બેસી દિવ્ય ભૂમિમાં આવી. તેમજ રાજાની આજ્ઞાથી એક વૃદ્ધ સ્ત્રી હર્લભદેવીની પાસે ગઈ અને તેણીએ કહ્યું કે આપ પણ દિવ્ય

સ્થાનમાં ચાલેા એટલે હલ્લદેવી રાજની પરવાનગી મેળવી અં-
 ત:પુરની સ્ત્રીઓ સહિત ત્યાં આવી અને દિવ્ય જ્વેલાના આનંદથી
 તેઓ સર્વે જ્વનિકાની અંદર ખેડી. બાદ નગરમાં સર્વ ઠેકાણે ક્ષોભ
 ફેલાઈ ગયો. વળી લોકો પણ જથાબંધ ભરાઈ ગયા. આજે ચંપક-
 માલા દેવીને જ થાઓ એ પ્રમાણે સર્વદિશાઓમાં કોલાહલ પ્રસરી
 ગયો. તેટલામાં કાર્યવાહકોએ એક ભઠ્ઠીમાં અગ્નિ સળગાવ્યો. તેની
 ઉપર કઢાઈ મૂકી તેમાં તેલ ભરી બહુ ઉકાળ્યું. ચંપકમાલાની
 આગળ જેમ જેમ અગ્નિ બળે છે અને બહુ તરંગોથી તેલ ઉછળે
 છે તેમ તેમ લોકોનાં હૃદય જાણે તેની અંદર પડ્યાં હોયને શું ? તેમ
 અત્યંત બળવા લાગ્યાં. પછી તે ઉકળતા તેલમાં કર્માધિકારી પુર-
 યોએ લોઢાનો ગોળો નાંખ્યો. તરતજ તે ગોળો પ્રલયાગ્નિ સમાન
 અતિ ભયંકર થઈ ગયો અને તટતટ એવા શબ્દો થવા લાગ્યા. જેથી
 આકાશમંડળ શબ્દમય થઈ ગયું, ખટખટ શબ્દ કરતાં હવેલીઓનાં
 શિખરો ટુટવા લાગ્યાં, તટતટ એવા શબ્દો સાથે કિલ્લાના વિભાગો
 વિખરાઈ જવા લાગ્યા. માતા અને પુત્ર વિગેરે સમસ્ત જનો ધ-
 રના છબ્બોમાં ઉભા રહી મ્હોટા શબ્દોથી પોકાર કરવા લાગ્યાં.
 કોઈક રૂદ્ધ તો કોઈક વિલાપ કરવા લાગ્યાં. હા ? હા ? હા ? પુત્ર ! હે
 જનનિ ! એવા લોકોના અનેક પ્રકારના શબ્દોથી આકાશ ભરાઈ
 ગયું. તે પ્રસંગે આકાશમાં શાસનદેવી બોલી, ચંદ્રકલા સમાન
 વિશુદ્ધ શીલવાળી આ ચંપકમાલા દેવીને કલંકિત કરવાથી હે
 આત્મવૈરીઓ ! તમ્હારું અહીં શું વળવાનું છે ? એ પ્રમાણે
 આકાશવાણી સાંભળી નગરવાસી લોકો ભયભીત થઈ ગયા. અને
 ચંપકમાલાના ચરણમ. પછી તેના સન્મુખ ઉભા રહી હાથ જોડી
 પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા, દેવિ ! આ સમયે આ નગરની રક્ષા કરવી
 આપના હથમાં છે, બળતા પ્રાણીઓનો ઉદ્ધાર કરવો ઉચિત છે.
 જો કે નેવજનનાનો અપરાધ કોવ તે. પણ તેમનાથી સત્જનો
 પરાક્રમુખ થતા નથી. અન્યત્ર પણ કહ્યું છે કે—

ઉપજીવકેષુ વિમુક્તાઃ, સુજાના ન મંવન્તિ દુર્વિનીતેષુ ।

વત્સલ્યથિતેઽપ્પૂઘસિ, સુરમિર્નો શ્યમેતિ શીરમ્ ॥

સુલભન પુરૂષો વિનય રહિત સેવકોપર વિમુખ થતા નથી, દારણ કે વાછડું ઉપસ પીટે છે તોપણ ગાય આંચળમાંથી દુધ ખેંચી લેતી નથી. ત્યારબાદ રાંભ પણ બોલ્યો, દેવી ! સ્ફટિક સમાન ઉજ્જ્વલ તારા શીળવંતમાં આ મૂઠ લોકોએ જે મિથ્યા અપવાદ મૂક્યો છે તેજ પાપરૂપી આ વિપવૃક્ષનાં પુંખોનો તેઓને અનુભવ થાય છે. હવે તું તેઓની ઉપર દયા કર. તારા શિવાય તેઓનું અન્ય કોઈ શરણ નથી. ચંપકમાલા બોલી, જો મહારાં હૃદયની અંદર અરિકેસરી નરેન્દ્ર વિના અન્ય કોઈ પુરૂષ વાસ ન કરતો હોય તો આ બળતો અગ્નિ એકદમ શાંત થાઓ, તેમજ બળી ગયેલી અને બળતી સર્વ વસ્તુઓ સ્વસ્થ અવસ્થા અનુભવે. એ પ્રમાણે ચંપકમાલાની પ્રતિજ્ઞાથી તરતજ શાસનદેવીએ સર્વજ શાંતિ ફેલાવી. ત્યારબાદ કુતૂહલ અને ભક્તિથી ત્યાં આવેલા દેવોએ મોટો નાદ કરી કહ્યું કે સર્વ ઠેકાણે સત્યશીલનો જય થાય છે એમ જણાવી ચંપકમાલાને પુષ્પ વૃદ્ધિથી વધાવી, આકાશ મંડલમાં જય જય શબ્દો સાથે દેવ દંડુણિ વાગવા લાગ્યા. અસુરાઓ લીલા સહિત નૃત્ય કરવા લાગી. તેમજ નગરમાં સર્વ સ્થલે ભૂમિ ઉપર ઠંડુના સ્થાપા દેવાય છે, દરેક સ્થાને વંદનમાલા સહિત તોરણો બંધાય છે. પકડતાં આપકડતાં અને છીંકતાં છતાં પણ સર્વ લોકો 'ચંપકમાલા ઘણું છવો' એમ આનંદપૂર્વક ઉચ્ચાર કરતાં ત્યાં આવબાવ કરે છે. આ પ્રમાણે તાત્કાલિક આશ્ચર્ય ભેદ પ્રમાણમાં ભયભીત ચર્ષ પોતાના હૃદયમાં વિચાર કરવા લાગી. આ સર્વ અનર્થનું મૂલ દારણ તો દુઃખ છું માટે જરૂર હવે મરણ શિવાય અન્ય કોઈ મહારૂં શરણ નથી. તેમજ જન્મોત્તરમાં પણ અનેક દુઃખો સદન દરવાં પડશે, દારણ કે મહેં પાપાત્માએ અનેક પાપો

આચર્યા છે, કંઈ પણ ખાકી રાખ્યું નથી. હવે તો જીન મતન
જાણકાર જ્ઞાની પુરૂષો જેને ઘોર નરકસ્થાન કહે છે ત્યાં જવાથી
મહારા આ ઘોર પાપનો છુટકારો થશે. પરંતુ હાલમાં દિવ્ય
સ્થાનમાં જઈ સર્વ લોકો સમક્ષ પોતાનું દુશ્ચરિત્ર જાહેર કરી
મહાસતીના ચરણકમલમાં પ્રણામ કરું, એમ કરવાથી મરણ તે
અવશ્ય થવાનું છે, પરંતુ અપરાધની ક્ષમા માગવાથી કંઈ
પાપનો ભાર ઓછો થશે, તેથી કંઈ અનિષ્ટ થવાનું નથી. એ પ્રમાણે
સાહસ કરી પ્રમાણકા જલદી દિવ્ય ભૂમિમાં જઈ ઉંચા હાથ કરી
સભા સમક્ષ ખોલી. આ જીન શાસન સદૈવ જયવંત વર્તે છે. મહા
સતીઓ મહા પ્રભાવશાળી હોય છે. હાલમાં પણ તે પ્રમાણે જીન
શાસનમાં પ્રગટ રીતે દેખાય છે. એમ વિવેચન કરી ચંપકમાલાના
ચરણમાં નમસ્કાર કરી તે ખોલી, હે દેવિ! સમ્યક્ત્વવ્રતમાં તમ્હારે
દૃઢ નિશ્ચય છે, તેમજ તમ્હારું અદ્ભુત પ્રકારનું શીલ જયવંત વર્તે
છે. આજથી આરંભી તમ્હારા પ્રસાદથી મહને પણ સમ્યક્ત્વ
પ્રાપ્ત થાઓ. વળી તમ્હારા જે દેવગુરૂ છે તેઓજ મ્હારાપણ
જીવન પર્યંત દેવગુરૂ થાઓ. એ પ્રમાણે વિનયપૂર્વક પ્રમાણ
કાએ સમ્યક્ત્વ અંગીકાર કરી ચંપકમાલાનું કલંક દૂર કરવા
માટે હુન્નકર્મને લીધે આચરેલું પાતાનું દુશ્ચરિત્ર જાહેર કરે છે.
સતી સ્ત્રીઓમાં શિરોમણિ સમાન એવી આ દેવીની સાથે કીડા
કરતો પુરૂષ વિદ્યાના બળથી નરેન્દ્રને મહેં બતાવ્યો હતો. અને વિદ્યા-
બળથીજ રાજપરિવાર તથા સર્વ નાગરિક જનોમાં આ અપવાદ
મહેં પ્રસિદ્ધ કર્યો હતો. તે સાંભળી રાજાએ ત્હને પૂછ્યું કે ત્હારે
એમ કરવાનું શું કારણ ? પ્રમાણકા ખોલી, સ્વામિન્ ! કૃતકપટ
રૂપી હુન્નકર્મની એક હું કોટડી છું, તો પછી મ્હારે અન્ય હેતુની
શી જરૂર ? રાજા ખોલ્યો-જેવી રીતે ત્હેં ત્હારું હુન્નકર્મ યથાર્થ
જાહેર કર્યું તેવી રીતે ત્હેનું કારણ પણ પ્રગટ કરવું પડશે.

અન્યથા જરૂર તું મરણવશ થઈશ. પ્રમાણકા બોલી-મહારા
 દુઃકૃત્યનું આ દુષ્ટતા કિંચિત્માત્ર છે, હજી તો નરકસ્થાનોમાં
 મહારે અનેક દુઃખો ભોગવવાં પડશે રાજા બોલ્યો, રે રે સુભટો!
 આ ઉકળતા તેલનું એના શરીરે સિંચન કરે, જેથી એના
 મનોભવન દ્વારમાંથી ધૂષ્ટતારૂપી જ્યમુકા ગળી જાય. એ પ્રમાણે
 રાજાના હુકમને અનુસરી કિંકરે તેલ છાંટવા ઉભા થયાં તેટ-
 લામાં સંજ્ઞા સહિત ચંપકમાલા બોલી, સ્વામિન ! આ-સેવ-
 કેને તેલ છાંટતા બંધ કરે ! બંધ કરે ! આપને મહારે કંઈક
 જણાવવાનું છે. રાજાએ તેઓને તેમ કરતા બંધ કર્યા પછી
 ચંપકમાલા બોલી, પ્રાણપ્રિય ! વિવેકરૂપી ઉત્તમ રત્નોને ધારણ
 કરવામાં રોહણાચલ સમાન એવા આપના સરખા સજ્જનોને
 દરેક રત્નના સરોવર સમાન એવી આ પ્રમાણકા ઉપર આવી
 ભયંકર પ્રવૃત્તિ કરવી શું યોગ્ય ગણાય ? આ પ્રમાણકા પોતાના
 પ્રાણને નહીં ગણતી છતી પરપ્રાણોનો બચાવ કરવા ઇચ્છે છે,
 સ્વામિન ! મરણથી બીડ એવા આ જીવલોકમાં આ પ્રમાણે
 અન્ય કોણ સાહસ કરે ? વળી જેના હૃદયમાં ભાવથી જીનવચન
 ન પરિણમ્યું હોય તો કોણ આવા સંઘટ સમયમાં પોતાનું દુઃસ્-
 રિત પ્રગટ કરવા શક્તિમાન થાય ? તેમજ જે અવસ્થામાં આ
 પ્રમાણકા વિષકંદલી સમાન હતી તે અવસ્થા હાલમાં તેની બદલાઈ
 ગઈ છે. માટે હાલમાં તેને સહાય આપવી ઉચિત છે. અર્થાત્
 વાત્સલ્યપણું કરવું. પરંતુ કોઈ પણ નીતે તેને દુઃખ દેવું યોગ્ય
 નથી. અન્યત્ર પણ કહ્યું છે કે—

સાધર્મિકવત્સલતા, કલ્પલતા મકલ્પસંપદાં પ્રસવે ।

યસ્માત્તસ્માત્તરે—વ રુનધિયઃ કુર્વને યત્નમ્ ॥

અર્થ—જેથી સાધર્મિક જનોની સેવા સર્વ સંપત્તિઓ પ્રગટ
 કરવામાં કલ્પલતા સમાન ગણાય છે માટે જુદામાન પુરૂષો સ્વામી-

વાત્સલ્યમાંજ પ્રયત્ન કરે છે. તે સાંભળી રાજાએ પ્રત્રાજીકાને સર્વ અપરાધ માફ કર્યો. અને યોગ્યાયોગ્ય સર્વ કાર્યો દેવી પોતે જાણે છે એમ કહી ચંપકમાલા સહિત અરિકેસરી રાજા પોતાના સ્થાનમાં ગયો. તેમજ સર્વ લોકો પણ પોતપોતાના સ્થાનમાં ગયા. પ્રત્રાજીકા પણ સ્વસ્થ ચિત્તે નિરંતર ધર્મ સાંભળે છે અને ચંપકમાલાની પાસે યથાશક્તિ ગૃહસ્થાશ્રમને લાયક એવા ધર્મકાર્ય કરે છે.

દુર્લભદેવી બહુ પશ્ચાત્તાપમાં પડી અને વિચાર કરવા લાગી

દુર્લભદેવીનો
પશ્ચાત્તાપ
તથા પ્રીતિ.

કે આ સર્વ મહાર કપટવૃત્તાંત જાહેર થયું.

હવે મહારે શું કરવું ? ક્યાં જવું ? એમ અચા-
તહૃદયની વેદનાને લીધે વિષ ઘોળી પોતાનું
જીવિત ત્યાગ કરવા તૈયાર થઈ તેટલામાં તે

વાત ચૂકામંછિના સ્મરણથી ચંપકમાલાના
જાણવામાં આવી એટલે તરતજ તે દુર્લભદેવીની પાસે ગઈ
અને ત્યાં તેના હસ્તમાં વિષ ભરેલો ખાલો જોઈ તે બોલી,
તમહારા હાથમાં આ શું છે ? દુર્લભદેવી તેના ચરણમાં પડી બોલી,
જે કંઈ છે તે સર્વ તમે જાણો છો, બીજો કોઈ હેતુ નથી તે પણ
તમહારા જાણવા બહાર નથી. ચંપકમાલા બોલી, આ વિષપાન
કરવા તમે તૈયાર થયાં છો તે તમહારા અપરાધનું નિવારણ ન
જાણાય. ઉલટું આ પ્રમાણે આત્મઘાત કરવાથી ચંદ્ર જ્યોત્સ્ના
સમાન ઉજ્જ્વલ એવા ત્રણે કુલમાં દુષ્કીર્તિનો પટલ વગાડવા
જવું થાય છે. હાલમાં તમે ધર્મસાધન કરો, અન્ય ચિંતા કરવાનું
કંઈપણ કારણ નથી, આગળ ઉપર આ દુષ્કૃતને ટાળવા માટે હું
તમને યોગ્ય ઉપાય બતાવીશ. આ પ્રમાણે સાંભળી દુર્લભદેવી
બોલી, અપરાધી જનોનો ઉપકાર કરવામાં તત્પર અને પારકાનાં
છિદ્રો લાંકવામાં મુખ્ય વ્યસનવાળી એવી હું ચંપકમાલા ? વારં

વાર આપને મ્હારા નમસ્કાર, ઉત્તમકુલમાં ઉત્પન્ન થઈ તમ્હે જન્મ સફલ કર્યો. એમ બોલતી. દુર્લભદેવી. પૃથ્વીપર મસ્તક નમાવી બહુ લાવથી વારંવાર પ્રણામ કરી આ તમ્હારા ચરણ જ મ્હારું ચરણ છે એમ બહુ પ્રાર્થના કરી ફરીથી બોલી, હે સુતનુ ! અપરાધી પ્રાણીઓ ઉપર પણ સજ્જનો ઉપકારી યાય છે. તેવું મહાત્માઓનું વચન ત્હેજ સત્ય કર્યું. ઠણું છે કે—

નિર્ગુણેષ્વપિ સત્ત્વેષુ, દયાં કુર્વન્તિ સજ્જનાઃ ।

न हि संहरति ज्योत्स्नां, चन्द्रश्चाण्डालवेत्ससु॥

અર્થ—સંતપુરૂષો ગુણહીન પ્રાણીઓ ઉપર પણ દયા કરે છે, કારણકે ચંદ્ર ચાંદાણોના જુદા ઉપર પોતાના તેજનો ત્યાગ કરતો નથી. એ પ્રમાણે દુર્લભદેવી ચંપકમાલા સાથે બહુ હેતુભાવથી વર્તવા લાગી. અને તેઓનો પરસ્પર બહુ મૈત્રીભાવ વધી ગયો, તે જોયે રાજા વિસ્મિત થઈ ચિંતવવા લાગ્યો. અહો ! આ ચંપકમાલાનો સત્કુલમાં જન્મ અને તેની ગુણરતા સારી રીતે સફલ થઈ, તેમજ આ શાસ્ત્ર વચનનો અર્થ પણ ત્હેને યથાર્થ અનુભવમાં આવેલો છે, તે નીચે પ્રમાણે—

वरं ज्वालाकुले बन्धा—बन्हाय निहितं वपुः ।

न पुनर्गुणसंपन्ने, कृतःस्वल्पोऽपि मत्सरः ॥

અર્થ—જ્વાલાથી બાંધાયેલા અગ્નિમાં સહસા શરીરનો હોમ કરવો શ્રેષ્ઠ છે, પરંતુ ગુણવાન પ્રાણી ઉપર ચોટાપણ દેવ કરવો સારો ગણાતો નથી. એ પ્રમાણે સર્વત્ર ગુણો ઉપર બહુ માન આપતો નરેંદ્ર જીનધર્મમાં વિશેષ પ્રવૃત્તિ કરવા લાગ્યો. તેમજ પોતાના દેશના દરેક નગર અને ગામોમાં જીનમંદિર બંધાવવાનો તેણે પ્રારંભ કરાવ્યો. વિશેષ પ્રકારે ધર્મિષ્ઠ જનોની ભક્તિ તથા બહુ માન-પૂર્વક તેઓને રહેવા માટે જગ્યા આપવી વિગેરે કાર્ય કરવામાં સ-

મયોચિત નીતિ પ્રમાણે પોતાના અધિકારી જનોને આજ્ઞા આપી અને મોક્ષસુખના મુખ્ય સાધનરૂપ સાધર્મિક વાત્સલ્યને પણ કરે છે. તેમજ જૈન સિદ્ધાંતનાં તત્ત્વો નિરંતર સાંભળે છે. ગુન્હેગાર દુષ્ટજનોને પણ મરણાંત શિક્ષા કરતો નથી, સર્વત્ર ‘અમારી’ શબ્દનો પડઘો વગડાવે છે. શ્રાવક લોકોનો દાણવેરો સર્વથા બંધ કર્યો. એ પ્રમાણે ચંપકમાલા સહિત રાજા ધર્મપરાયણ થઈ સમ્યક્ પ્રકારે નીતિ મુજબ રાજ્ય પાલન કરે છે, અને હંમેશાં પુણ્યકાર્યોમાં સ્વચ્છ બુદ્ધિથી પ્રવૃત્તિ કરે છે.

ત્યારબાદ વિષયસુખ લોગવતાં અનુક્રમે ચંપકમાલા સગર્ભા થઈ, અને ગર્ભના દિવસો પૂર્ણ થયે છતે
ભુવનાનંદનો પૂર્વદિશાની માફક ચંપકમાલાએ લાલકાંતિ-
જન્મ તથા મય સૂર્ય સમાન ઉત્તમ લક્ષણવાળા પુત્રને
આત્મબોધ. શ્રેષ્ઠ મુહૂર્તમાં જન્મ આપ્યો. પ્રિયવંદા નામે
 અંતઃપુરની દાસીએ પુત્ર જન્મની વધામણી આપી. એટલે રાજાએ મુકુટ સિવાય શરીરે પહેરેલાં બાકીનાં સર્વ આભરણો પ્રિયવંદાને અર્પણ કર્યાં, જેથી તેણે દારિદ્ર્ય પણ દૂર થઈ ગયું. ત્યારબાદ રાજાએ પ્રતિહારને આજ્ઞા આપી કે જનમંદિરોમાં પૂજાઓ તથા પુત્ર જન્મની વધાર્થઓ કરાવો. તેણે પણ નરેન્દ્રની આજ્ઞા પ્રમાણે પુરૂષો મોકલી સર્વત્ર મહોત્સવો પ્રવર્ત્યાવ્યા તેમજ લોકોએ ધ્વજ પતાકાઓથી વિભૂષિત દુકાનોની પંક્તિઓ વડે સર્વ નગર સુશોભિત કર્યું. એક માસ પૂર્ણ થયે છતે ઉત્તમ મુહૂર્ત જોઈ મહોટા ઉત્સવ સાથે ભુવનાનંદ એવું તે પુત્રનું નામ સ્થાપન કર્યું. અનુક્રમે તે કુમાર સમસ્ત કલાઓમાં દક્ષ થયો. સદાચારમાં નિપૂણ અને સમસ્ત જનોને આનંદ આપતા એવા તે કુમારની યોગ્ય અવસ્થા જાણી રાજાએ તેને રાજ્યપદવીની માફક યુવરાજ પદવી આપી. ત્યારબાદ

ચંપકમાલાને બીજે પણ પુત્ર જન્મ્યો, જેનું કુમારકરિસિંહ એવું નામ પાડયું; બાદ એક કન્યા જન્મી તેનું નામ જયસુંદરી પાડયું. એમ કેટલોક સમય વ્યતીત થતાં એક દિવસે ચંપક-માલાએ પોતાના પતિને કહ્યું, નરેન્દ્ર ! આપને હીક્ષા થઈ જાય છે, કરવાનો આ અમૂલ્ય સમય ચાલ્યો જાય છે. નરેન્દ્ર જોડ્યો, તમ્હારું વચન સત્ય છે, પરંતુ હું મૃગાક્ષી ! કર્મજાળને હીધે અથાપિ ત્હારા મુખ કર્મજાળ અવલોકનથી હું તૃપ્ત થયો નથી. ચંપકમાલા જોલી, સ્વામિન ! આવું વચન જોલવું તે આપને ઉચિત નથી માટે આવા ઉપદેશ વડે જીવાત્માને હિતશિક્ષા આપો. તે શિક્ષા આ પ્રમાણે—હા ! હા ! રે ! હીનગતિવાળા જીવ ! દુર્લભ એવો આ મનુષ્યભવ પામીને પણ જે સ્ત્રીઓને માટે તું તે હારી જાય છે તે સ્ત્રીઓમાં ત્હેં શું સુંદરપણું જોયું ? જે મધ્યમાં છે તે જો બહાર હોય અને જે બહાર છે તેજ મધ્યમાં હોય તો સ્ત્રી અને કુતરીના શરીરમાં શો વિભેદ છે ? અર્થાત્ જન્મે સમાન ગણાય છે. ચર્મ, અસ્થિ (હાડકાં) માંસ અને રૂધિર-મય, તેમજ મૂત્ર, આંતરડા, નસો અને ચરબીની દુર્ગંધથી વ્યાપ્ત એવા સ્ત્રીના દેહમાં શું સુંદરપણું છે ? કામદેવરૂપી દુર્લેધ અને દુરાચારી એવા બિહલના બહુ વીક્ષુ ભાલાઓથી જે વીધાય છે તે પુરુષજ સ્ત્રીઓના મનોહર શરીરનો સ્પર્શ કરવામાં આસક્ત થાય છે. રે જીવ ! જેવી તરૂંથી ઉપર ત્હારી પ્રીતિ છે તેવી જો લેનધર્મમાં રાખે તો તેજ ભવમાં તું સુકિતસ્થાન પામે તેમાં કંઈ સંશય નથી. વળી રે જીવ ! સ્ત્રીજન ઉપર સ્નેહબંધન કરવામાં શો સાર છે ? તેનાથી શું કલ્યાણ થવાનું છે ? આકાશમાંની વિજળીની માફક જંઝોનો સ્નેહ અનિ ચયજ દેખાય છે, તેમજ કટાક્ષ દષ્ટિથી જોતી. અસ્થિ-વિવેક સ્નેહને વહન કરતી અને અશુચિની કોટડી સમાન એવી નબળાઓ જેઓને સત્વથી

બ્રહ્મ કરે છે તેવા વિદ્વાનોની પણ જીહ્વારેખા દૂર કરવી જોઈએ. વળી પુરૂષાકારને ધારણ કરતા અને તૃણમય પુરૂષોની માફક વર્તતા એવા તેઓને વિશેષ શું કહેવું ? હાહા ! રે જીવ ! તું અનાય કાર્યમાં ઉદ્યુક્ત થયો છે, અમે અધિક શું કહીએ. મહાકષ્ટે જન શાસન પ્રાપ્ત થયું છે તેને તું વૃથા ગુમાવે છે. અને વિષયસુખમાં રાત્રી રહે છે. વળી મદોન્મત્ત હસ્તિની માફક શુભ શીલરૂપી મહોટી વનરાજીને મૂળથી ઉખેડી નાખે છે, અને દેશનારૂપી તીક્ષ્ણ અંકુશના પ્રહારથી ચેતતો પણ નથી. હે હતાશ હૃદય ! જૈનમત પામી માર્ગાંતરમાં ભૂલો પડીને જે વિષયસુખની વાંછા કરે છે, તે તો જીવન માટે હલાહલ વિષપાન સમાન છે. રે જીવ ! તું જાણવા છતાં પણ વિષયોમાં સુખ શોધે છે તેથી એમ જણાય છે કે તું વિષપાન કરવાથી મૂર્છિત થયો છે. અથવા તે શું ધનુરાનો રસ પીધો છે ? અથવા તો તું શું મોહરાજાના પાશમાં ફસાયો છે ? વિશેષ શું કહેવું ? ત્હારી નિપુણતાને ધિક્કાર છે. ત્હારા ગુણોનો મહિમા પણ નિરર્થક છે. કારણ કે તું વિવેકી થઈને પણ વિષયલોગની ઇચ્છા કરે છે. બુદ્ધિનો નાશ કરવાથી વિષ સમાન અને છેદન કરવાથી ખર્જ સમાન તેમજ યશને મલિન કરવાથી મપિ સમાન એવા વિષયોને જાણી તેઓનો ત્યાગ કરવો. રે જીવ ! ક્ષણમાત્ર પણ વિષયોમાં મન રાખવું ઉચિત નથી. આ જીવન ઈંદ્રધનુષ સમાન અતિ ચંચળ હોવાથી વિષયોમાં તૃણુ રાખવી તે વૃથા છે. રે જીવાત્મન ! આ પ્રમાણે લક્ષ્યપૂર્વક મનને સ્થિર કરી નિરંતર લવસ્વરૂપનું ધ્યાન કરવું, જેથી કરીને જરા મરણને દૂર કરનાર વૈરાગ્યરસ પ્રાપ્ત થાય. આ પ્રમાણે પોતાની સ્ત્રીનાં વચન સાંભળી તત્કાલ વૈરાગ્યભાવમાં રક્ત થઈ અપાર હર્ષને લીધે રોમાંચ ધારણ કરતો અરિકેસરી રાજા સ્નેહ પૂર્વક ચંપકમાલા પ્રત્યે બોલ્યો, હે પ્રાણપ્રિયે ! પ્રથમ હું

મિથ્યાત્વપંદથી ઉદ્ધાર કરી ધર્મમાર્ગમાં મદને સ્થાપન કર્યો. તેથી આજે ઉભય લોકના પરમ સાધનોમાં હું હિસાબ મળ્યો છું, હવે રાજ્યકારભાર ધારણ કરવામાં પુરંધર પુર મળ્યો છે. છતાંપણ પૂર્વભવના અવયાગથી રાગરૂપી અગ્નિ વડે દમ્ધ મળેલા જોવા મારા ઉપર રાગરૂપી સંતાપને શાંત કરવા માટે તદ્દત્ત મુખરૂપી મુવર્ણ દલશમાંથી ઉછળતા સર્વગરુરૂપી જલની વૃદ્ધિ પ્રસરી રહી છે. માટે હવે શરણ દીન અને પુણ્યરહિત જોવા આપણે મરણરૂપી મુભટના હાથમાં ન અપડાઈએ તેટલા સમયમાં જલદીથી પોતાનું આત્મહિત કરી લેવું હિચિત છે.

આ સમય બહુ લાભનો છે જેમ જાતી પણા મુનિઓના પરિવાર સહિત ઉત્તમ જ્ઞાનધારક કુતસા-
કુતસાગરમુનિ ગર નામે સૂરીશ્વર ત્યાં નંદનવનમાં પધાયે.
અને રાજદીક્ષા. ઉદ્યાનપાલે અરિકેસરી રાજને સમાચાર આપ્યા. રાજાએ પણ બહુ પુરી ઘર્ષ પારી.
 તોષિક દાન આપી ઉદ્યાનપાલનું 'હરિદ્ દૂર કર્યું', ત્યારબાદ રાજાએ સાત આઠ ડગલાં સૂરીદ્રની સન્મુખ ગમત કરી પ્રેમપૂર્વક નમસ્કાર કર્યો. દેવોથી પરિવૃત્ત ઈદ્રની માફક પોતાની રાણીઓ, ભુવનાનંદ કુમાર અને અન્ય મંત્રી પ્રમુખ નાગરિક લોકો સહિત રાજા પણ ગર્જંદ ઉપર આરૂઢ થયો. ઉછળતી આનંદની લહે-
 રોથી રાજાનું સર્વ શરીર રોમાંચિત થઈ ગયું તેથી જાણે સમગ્ર શરીર જટાધારી થયું હોયને શું? એવી ઉત્કંઠા સહિત વિનયવાનું રાજા પાંચ પ્રકારના અભિગમપૂર્વક સૂરિ મહારાજની પાસે ગયો. અંપક્રમાણ, હર્લભદેવી વિગેરે અતઃપુર સહિત પોતે સૂરીશ્વરના અન્ધારવિંદમાં વંદન કરી ભૂમિ ઉપર બેઠો. સૂરીશ્વરે ધર્મલાભ આપી મેઘ સમાન ગંભીર વાણીવડે સમસ્ત સંસાર સ્વરૂપની સવિ-
 ત્તર વ્યાખ્યા કરી સારી રીતે સર્વને સમજાવ્યા. તે સાંભળી રાજાએ

મસ્તકે હાથ જોડી સદ્ગુરુને વિનતિ કરી, સ્વામિન્ ! દીક્ષારૂપી નાવવડે આ સંસાર સમુદ્રમાંથી હવે મ્હારો ઉદ્ધાર કરો. સૂર્યોદયોદ્યા, નરેન્દ્ર ! નિર્વિઘ્નપણે ત્હારું કાર્ય સિદ્ધ થાઓ. કોઈપણ પ્રકારનો પ્રતિબંધ થશે નહીં, તેથી રાજા એકદમ મુનિના અવગ્રહની પાસે રહેલા ઇક્ષ્વાટક (શેરડીના ક્ષેત્ર) માં ગયો, ત્યારબાદ કુમાર,, રાણીઓ તેમજ મંત્રી લોકોની સાથે વિચાર કરી રાજાએ કુમારને રાજ્યગાદી સોંપી. મુખ્ય મંત્રીઓને કહ્યું કે આ ભુવનાનંદ કુમારને તમ્હારી સમક્ષ મ્હેં મ્હારા સ્થાનમાં સ્થાપન કર્યો છે. માટે આજસુધી તમે સર્વે જેમ મ્હારી આજ્ઞા માનતા હતા, તેવીજ રીતે હવે આ કુમારની આજ્ઞા માનવી. એમ કહી પોતાના કંઠમાંથી હાર ઉતારી કુમારના કંઠમાં ખેરાવ્યો, તેમજ રત્નોથી વિભૂષિત અને વિશાલ એવો પોતાનો મુકુટ પણ તેના મસ્તકે સ્થાપન કર્યો. લાલમાં ચંદનનું તિલક કરી પરિવાર સહિત રાજાએ તેને પ્રણામ કરી કહ્યું કે પુત્ર ! હવેથી આ સમસ્ત પ્રજાવર્ગને મ્હારી માંકક ત્હારે સૌમ્યદષ્ટિથી સંભાળવો. તેમજ હે સજ્જનો ! આ નરેન્દ્રની આજ્ઞા મ્હારી આજ્ઞા સમાન જાણી તમ્હારે પણ વર્તવું એ પ્રમાણે પરિજનને ઉપદેશ આપ્યો. દુર્લભદેવી તથા ચંપકમાલા વિગેરે રાણીઓએ આશીર્વાદપૂર્વક કુમારના મસ્તકપર અક્ષત નાખ્યા. ચંપકમાલા બોલી, પુત્ર ! કેમ પરંપરાથી પ્રાપ્ત થયેલું આ રાજ્યરૂપી રૂણ ત્હારા પિતાએ ત્હને સોંપ્યું, માટે તેમાંથી ત્હારે પ્રયત્નપૂર્વક મુક્ત થવા નીતિ પ્રમાણે ચાલવું. હે વત્સ ! આ દુનીયામાં અર્થશાસ્ત્રના નિયમ પ્રમાણે ત્રણ પુરૂષાર્થ કહ્યા છે. ધર્મ, અર્થ અને કામ. તેઓમાં પણ અર્થ અને કામ એ બન્ને ધર્મ સેવનથી જ ઉત્પન્ન થાય છે. વસ્તુગત મોક્ષનું કારણ પણ ધર્મજ છે, અન્ય કોઈ નથી. કારણ કે ફક્ત અર્થ ને કામની સેવાથી તો સાંસારિક દુઃખજ પ્રાપ્ત થાય

છે. તો પછી તેઓમાં પુરૂષાર્થપણું ક્યાં રહ્યું ? પ્રિય પુત્ર ! રાગ દ્વેષ સહિત એવા જીનેશ્વર લગવાને જે ધર્મ કહ્યો છે તેજ ખરે પુરૂષાર્થ ગણાય છે, અને ધર્મ પણ તેજ ગણાય છે. માટે વત્સ ! પ્રમાદ સહિત ત્હારે હમેશાં આત્મધર્મની પ્રવૃત્તિ કરવી; અને સમસ્ત પ્રાણને પોતાના અપત્ય સમાન માનવી એમ જીનોકત ધર્મમાં કહ્યું છે. આ નિયમ કઠાચિત્ રાજધર્મની અપેક્ષાએ ત્હારાથી ન પાળી શકાય તોપણ તેમાં પ્રયત્ન છોડવો નહીં. પુત્ર ! સર્વ કલાઓમાં તું બહુ કુશલ છે, તેમજ જીન ધર્મનો અભ્યાસ પણ ત્હોં સારી રીતે કર્યો છે, છતાં આજે તને જે શિક્ષા આપવામાં આવે છે તે ખરેખર પુત્ર સ્નેહને લઈનેજ છે. એમ કહી ચંપકમાલા મૌન રહી. આ પ્રમાણે ધવણાંજલિવડે અમૃત સમાન ઉપદેશનું પાન કરી જીવનાનંદ રાજા ઉભો થઈ પ્રથમ પિતાને નમ્યો ત્યારબાદ દુર્લભદેવી, ચંપકમાલા વિગેરે પોતાની માતાઓને પણ નમ્યો. હવે કુમાર, રાણીઓ અને પરિજન સહિત અરિદેસરી રાજાએ મુનીંદ્રના ચરણ કમલમાં જઈ વંદન કર્યું. અને પોતાની વૈશાખ્યભાવના જણાવી, ત્યારબાદ મોક્ષમુખમાં લીન થએલા રાજાએ ચંપકમાલા પ્રમુખ અન્ય રાણીઓ સહિત તરતજ દીક્ષા ગ્રહણ કરી, તેમજ મુલસા નામે પ્રમાણિક અને શંકર નામે તેના ગુરૂં પણ પોતાના સમસ્ત પરિવાર સહિત સૂરીશ્વરની પાસે વિધિપૂર્વક દીક્ષાગત સ્વીકાર્યું. સાક્ષાત્ સંયમની લક્ષ્મી સમાન નેજસ્વી આનંદથી નામે મહત્તર (પ્રવર્તિની) ને ચંપકમાલા વિગેરે આર્યિકાઓને સોંપીને સૂરીશ્વરે કહ્યું કે આ તરત નાથે એને યથાર્થ ઉપદેશ આપવો અને ધર્મ પ્રવૃત્તિ આપવી. હવે જીવનાનંદ રાજા પણ જીનેશ્વર ન્યા મુનિઓને વંદન કરી પછી હવે અને વિષાદથી વ્યાકુલ થયો છતાં પોતાના સ્થાનમાં ગયો અને પિતૃવચન લાગ્યો કે મ્હારા પિતાશ્રીના સમયમાં

જે પ્રદેશો જેવા સ્વરૂપમાં દીપતા હતા તેનાથી હાલ વિપરીત કેમ
ભાસે છે ? આ નગરી અને આ હવેલીઓ પણ અન્ય હોય તેવી
દેખાય છે. જેમ રાત્રિએ ચંદ્ર વિના આકાશમાંડલ શોભતું નથી
તેમ પિતાના વિયોગથી આ નગર પણ દીપતું નથી. એમ અનુ-
ક્રમે શોકિનો ત્યાગ કરી સમસ્ત વૈરીઓને વશ કરી સર્વત્ર વિજય
મેળવી શ્રી ભુવનાનંદ રાજા લોકમાં આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરતો નીતિ
પૂર્વક રાજ્ય ચલાવવા લાગ્યો.

અરિકેસરી મુનિરાજ પણ રાત્રિ દિવસ સૂત્રાર્થનો અભ્યાસ
કરવા લાગ્યા. તીવ્ર બુદ્ધિના પ્રભાવથી થોડાં
અરિકેસરી મુનિ સમયમાં સૂત્રાર્થમાં બહુ નિપુણતા મેળવી
તથા ચંપકમાલા અને અનુક્રમે ગીતાર્થ પણ થયા. યોગ્યતા
સાધવીનો મોક્ષ. જાણી ગુરુએ તેમને સૂરિપદે સ્થાપન કર્યો.
પોતાની સાથે દીક્ષિત થએલા મુનિઓ તથા
સર્વ સાધવીઓને પોતાનો પરિવાર જાણી આજ્ઞા પ્રમાણે ધર્મ
પ્રવૃત્તિ કરાવવા લાગ્યા. ત્યાંથી ભવ્ય જનોને ઉપદેશ આપતા
વિહારમાં પડ્યા, અનુક્રમે જ્ઞાનના પ્રભાવથી ઘાતિ કર્મરૂપી ગાઢ
અંધકારનો ક્ષય થયો. અને ધ્યાનરૂપી પૂર્વાચલના શિખર ઉપર
કેવળજ્ઞાનરૂપી સૂર્યનો ઉદય થયો. ત્યારબાદ ચિરકાલ ભવિક જ-
નોને પ્રતિબોધ આપી આયુષ્યભલ ક્ષીણ થયે છતે શૈલેશીકરણ
આરાધીને અરિકેસરી સૂરીશ્વર મોક્ષપદ પામ્યા. તેમજ દુર્લભ-
દેવી અને સુલસા પ્રમુખ સાધવીઓ સહિત ચંપકમાલાએ પણ
એકાદશ અંગનો અભ્યાસ કર્યો. ત્યારબાદ તેને પ્રવર્તિનીપદે
સ્થાપન કરી. અનેક પ્રકારની તપશ્ચર્યામાં બહુ કુશળ અને પૃથ્વી
પર અનેક ભવ્ય જનોનાં નરકાદિક હંખોનો ઉદ્ધાર કરતી ચંપક-
માલા સાધ્વી વિહાર કરવા લાગી. ગુરુશ્રીની સેવાવડે કર્મમલની
શુદ્ધિ કરી વૈયાવૃત્ત્યના પ્રભાવથી તમોવૃત્તિ સર્વથા નષ્ટ થઈ. તેથી

અપૂર્વ કરણના કેમ સંહિત કાપકોણી આરાધી અતિ દુસ્તર મોહરૂપી મહાસાગરને કોડામાત્રમાં તરી ગઈ. ત્યારબાદ વિશુદ્ધ ચારિત્રના પ્રભાવથી આંતરિક શત્રુઓનો ઉચ્છેદ કરી અતિ નિર્મળ કેવળ જ્ઞાનવડે હસ્તામેલકંવત્ સમસ્ત ભુવનોને અવલોકન કરતી એક માસ અનશન પાળી ઉત્તમ સાધ્વીઓ સંહિત અંપકમાલો વિલેખ રહિત મોક્ષમુખ પામ્યાં.

इति श्री सम्पत्त्वप्रशंसायां चंपकमालाकथानकं समाप्तम् ॥

મણિસિંહકથા.

શંકાતિમાર.

દાનવિરત રાજા—મગવન્ ! સમ્યક્ત્વનો મહિમા આપે સમ્યક્ત્વપ્રસાવ. અપૂર્વ વર્ણવ્યો, પરંતુ તે સિવાય ધર્મારાધન કરવાથી આત્મસિદ્ધિ થાય ખરી ?

શ્રીમુપાધ્યક્ષ—રાજન્ ! પ્રહાદિકનો આધાર આકાશ, અમૂલ્યરત્નોનો આધાર રોહણાયજ અને નદીઓનો આધાર જેમ સમુદ્ર ગણાય છે તેમ શિવમુખનો આધાર સમ્યક્ત્વ છે. વળી જેમ મુનિઓને ઉપશમ, ધનાઢ્ય પુરૂષોને દાન અને સ્ત્રીઓને શીલવ્રત ઉત્તમ વિમૂલ્લ ગણાય છે, તેમ ગૃહસ્થાશ્રમી અને મુનિઓને સમ્યક્ત્વ અપૂર્વ અલગર ગણાય છે. માટે હું નરેન્દ્ર ! જે પુત્ર ઝનધર્મમાં શંકિત થઈ સર્વથી અથવા તો દેશમાત્રથી અન્યથા નત મહીન કરે છે, તેનું મણિસિંહની માફક સર્વ ધર્માનુષ્ઠાન નિષ્ફલ થાય છે.

દાનવિરત - પ્રસન્ન ! તે મણિસિંહ કોનો પુત્ર ? અને તેણે દેવારીને ત્યાંથી મણિસિંહની વિગેરે દુધા કરી કંદે.

શ્રીસુપાર્શ્વપ્રભુ—પદ્મલતાની માફક બ્રમરહિતા (બ્રમરાઓ-
ને હિતકારી=બ્રમ એટલે શંકા રહિત) સુંદર ગોળાકાર પત્રો
(ઉત્તમ વ્રતધારી શુદ્ધ પાત્રો) થી વિભૂષિત અને લક્ષ્મીના
મુખ્ય નિવાસસ્થાન ભૂત કમલિની સમાન એવી મથુરા નામે મુખ્ય-
સિદ્ધ નગરી છે. તેમાં ચાચકોનાં મનોવાંછિત પૂરવામાં કુબેર
સમાન અને નાગરિક લોકોમાં બહુમાન પામેલો વૈશ્રમણ્ય નામે
સમ્યકદષ્ટિ શ્રેષ્ઠી હતો. બહુ સુંદર રૂપવાળી રૂપિણી નામે તેની
સ્ત્રી હતી. પરંતુ તે મિથ્યાત્વમોહિત હતી, છતાંપણ પોતાના
પતિને બહુ બહાલી હતી. વિવિધ વિષયસુખ અનુભવતાં તેઓને
યોગ્ય સમયે સુંદર રૂપવાળા મણિસિંહ અને મણિરથ નામે અનુ-
ક્રમે બે પુત્ર થયા.

રામલક્ષ્મણ વચ્ચેનો જેવો પ્રેમ. શાસ્ત્રમાં વર્ણવ્યો છે તેવો

સ્નેહ જન્મથીજ તે બન્ને ભાઈઓને
મુનિઉપદેશ. બંધાયો. અન્યદા આનંદથી બન્ને ભાઈઓ

યમુના નદીના કીનારે કીડાં કરતા હતા,
તેવામાં ત્યાં સુંદર કાંતિવાળા એક ચારણમુનિ પધાર્યા. સાક્ષાત્
કામદેવ સમાન તેજસ્વી તે મુનીંદ્રને જોઈ શુભલકિતના પ્રેમથી
અપાર આનંદરસમાં નિમગ્ન થએલા તે બન્ને જણા નમસ્કાર
કરી મુનિની આગળ બેઠા. મુનિશ્રીએ ધર્મલાલ આપી કુશલ
વૃત્તાંત પૂછ્યા બાદ વિશેષ પ્રકારે તેઓને હિતકારક એવી અને-
દ્રકથિત ધર્મદેશનાનો પ્રારંભ કર્યો, હે ભવ્યાત્માઓ! અનાદિ
અપાર આ ભવસાગરમાં જ્રમણ કરતા તમોએ યુગશતી (ધુંસરું
અને સમોલ) ના દ્રષ્ટાંત વડે મહા દુઃખથી આ મનુષ્યશવ
મેળવ્યો છે. તેમાં પણ ઉત્તમ એવું આર્યક્ષેત્ર, શ્રેષ્ઠ જાતિ અને કુલ
વિગેરે સંપત્તિઓ પ્રાપ્ત થઈ છે, વળી સર્વ દંદ્રિયોની પટુતાપણ
તરહારા પુણ્યબળથી તમ્હને પ્રાપ્ત થઈ છે. તેમજ અન્ય પણ જે

કંઈ શુભ પ્રસંગો સંસારવાંસી જીવોને પ્રાપ્ત થાય છે તે પણ તેઓના પુણ્યનોજ પ્રભાવ છે. અન્ય સ્થળે પણ કહ્યું છે કે—

યદ્દુરતિરમણીયં, સ્ત્રીનનકમનીયમનભિમવંનીયમ્ ॥

યત્તામ્રાજ્યમસ્તુષ્ઠં, તત્સુષ્ઠં ધર્મભાગેષોઃ ॥

સ્ત્રીજનને અતિપ્રિય એવું જે અંતિ રમણીય શરીર તેમજ કાષ્ઠથી નહીં જાતી શકાય તેવું અખંડિત સામ્રાજ્ય મળવું તે ધર્મશાસત્રી હંધુદેવો એક ખંડ છે. વળી 'જેતીનું' સામાન્ય ફલ જેમ ધાસ ગણાય છે તેમ તે જાણવું. પરંતુ ખડું જોતાં ચિરકાલથી મેળવેલા ધર્મનું ફલ તો મોક્ષ છે. જીનેશ્વર ભગવાને પ્રરૂપેલા એવો તે ધર્મ સત્ય જાણવો. માટે હે ભવ્ય જીવો! પ્રથમ નહીં પ્રાપ્ત થએલા જૈનધર્મ ઉપર સારી રીતે આદર કરો અને તેથી ડાખ તરંગો વડે ભયંકર એવા સંસારસમુદ્રને જલદી તરી જાઓ. શંકા દેવ તથા મોહ રાજાને હિતનાર જીનેશ્વર ભગવાને તે ધર્મ સાધુ અને ગૃહસ્થ એમ બે પ્રકારે કહ્યો છે. તેમાં સાધુ ધર્મ મહા વ્રતાદિક પાંચ પ્રકારનો અને ગૃહીધર્મ બાર પ્રકારનો વર્ણવ્યો છે. તે જાનેનું મૂલ કારણ તો સમ્યક્ત્વ છે. શંકાદિ રહિત જવાદિ તરવોળી ધ્રુવા, સુરેશ્વર તથા નરેશ્વરો વડે સેવાતા અરિહંત તે દેવ અને ઉત્તમ સાધુઓ તે શુર જીવો જે નિશ્ચય તે સમ્યક્ત્વ જાણવું, અન્યથા મિથ્યાત્વ કહેવાય. એ પ્રમાણે ધર્મદેશના સાંભળી બાલસ્યલભાં અંજલિ જોડી મહિસિંહ નમસ્કાર પૂર્વકે વિનતિ કરી, હે ભગવન! મુનિધર્મ પાળવા માટે અમે અશંકત છીએ. તેમજ ગૃહીધર્મને પણ અમે લાયક નથી, પરંતુ આપનું દર્શન સફલ થવું જોઈએ માટે જે અમારી યોગ્યતા હોયતો કૃપા કરી અમને સમ્યક્ત્વ માત્ર આપો. મુનિ જોડ્યા, દેવાનું પ્રિય! રત્નો બહુ અમૂલ્ય હોય છે, પરંતુ શું રત્નનિધિ તેઓનું સ્થાન

ન હોય ? એમ કહી દયાલુ મુનિએ તે જન્મેને વિધિપૂર્વક સમ્ય-
કત્વ દાન આપ્યું અને સવિસ્તર તેના (સમ્યકત્વના) ગુણ
દોષોતું વર્ણન કર્યું, તેમજ તેના આરાધકને સ્વર્ગાદિક સુખ
તથા તેના વિરાધકને નરકાદિક દુઃખો પ્રાપ્ત થાય છે એવી રીતે
ફલ પણ બતાવ્યું. ત્યારબાદ તે મુનીંદ્ર આકાશમાર્ગે ચાલતા
થયા અને કુમારો પણ પોતાના સ્થાનમાં ગયા.

પોતાને ઘેર જઈ જન્મે ભાઈઓ પિતાને કહેવા લાગ્યા કે

મણિસિંહ તથા ગયા હતા, ત્યાં સમ્યકત્વરૂપ મૂલ છે જેનું
મણિરથની પ્રસરેલા શુદ્ધ મહાવ્રતરૂપી વિશાલ છે
ધર્મપ્રવૃત્તિ. સ્કંધ જેનો, અતિ વિશાલ સમિતિ અને

ગુપ્તિરૂપી મહોદી શાખાઓ છે જેની, ધંદિયોના
દમનરૂપી છે નવાંકુર જેના, સુરનરના સુખરૂપી છે કુસુમ જેનાં,
ધૈર્યાદિક ગુણરૂપી ગંધ છે જેનો, તેમજ રાગરૂપી દાવાનલથી
વિમુક્ત, પક્ષીરૂપી ગુણીજનોથી શબ્દાયમાન, મોક્ષરૂપી ફલ વડે
સંયુક્ત, ક્ષમારૂપી પૃથ્વીમાં આરૂઢ થયેલા, સંસારરૂપી શ્રીમ-
રૂતુના તાપથી પીડાયેલા પ્રાણીઓને શાંતિ આપનાર, દેશનારૂપી
શીતલ છાયા કરનાર અને વિનીત જનોને કલ્પવૃક્ષ સમાન એવા
એક મુનિવરનાં અમને દર્શન થયાં. તે મુનિએ અમારા હૃદયક્ષેત્રમાં
મોક્ષરૂપી મહાવ્રતના બીજ સમાન સમ્યકત્વની સ્થાપના કરીને
ગ્રંથારૂપી શુદ્ધ જલ વડે સિંચન કર્યું છે. તે સાંભળી વૈશ્વમત્સ્ય
કેશી મનમાં બહુ ખુશી થઈ બોલ્યો કે તમેએ બહુ મોટું કામ કર્યું
પરંતુ આ વાત તમારી માતાને જો પ્રસન્ન પડે તો હીક ત્યારબાદ
પુત્રોએ તે વાત પોતાની માતાની આગળ કહી. મા બોલી પુત્રો !
તમે જન્મે બહુ સ્વેચ્છાચારી થઈ ગયા છો તે કંઈ મહાત્મ
જનુવા બહાર નથી નગરના દરેક વિભાગમાં, દેવાન, સુરેવન

અને નદીનાં કીનારે નિરંકુશ હસ્તિસમાન કોઈનાં દાખ વગર
 જમણ કરી અત્યારે અહીં આવ્યા ? રે હો ? પોતાની દુકાને
 બેસાડેલા ઘડીભર તમે ટકતા નથી, શું ? આ કંઈ તમે હારો ધર્મ
 જવણ કરવાનો સમય છે ? પોતાનો વ્યાપાર ધંધો કરવો નથી
 તેમજ ખીલું પણ કંઈ કરતા નથી, અને અમે ધર્મ સાંભળી
 આવ્યા ? આ પ્રમાણે માતાનાં કપડાંનાં વચન સાંભળી જ્યેષ્ઠ પુત્ર
 બોલ્યો, જનનિ ? આટલો અપરાધ ક્ષમા કરો, ફરીથી આ કામ
 હું નહીં કરું, લઘુપુત્ર વિચાર કરવા લાગ્યો કે પોતાના હસ્તમાં મહા
 મુશ્કેલીથી પ્રાપ્ત થએલા ચિંતામણિને સહે પ્રાણ જાય તો પણ શું
 ઠાણો માણસ ત્યાજ કરે ? અથવા કોઈ એક દયાલુ પુરૂષે મહારાજાને
 અમૃતપાન કરાવ્યું હોય અને તેથી તેનો રાજ પ્રતિષ્ઠા ક્ષીણ
 થતો હોય તો તે રાજા માણસ કોધાતુર થઈ પ્રિયજનોના કહે-
 વાથી શું અમૃતનું વમન કરેખરે ? માટે સહે ગમે તેમ માતા
 બોલે પરંતુ દેહાંત સુધી હું તો ધર્મનો ત્યાજ કરીશ નહીં. પ્રથમ
 નહીં પામેલું આ સમ્યક્ત્વરત્ન હાથમાં મ્હને પ્રાપ્ત થયું છે.
 માટે માતા સહે માટે, બાંધે વિગેરે અનેક પીડાઓ આપે તો પણ
 હું સહન કરીશ. પ્રલયકાલનો પવન જેમ મેરું પર્વતને ચલાયમાન
 કરવા અશક્ત તેમ યક્ષ, રાક્ષસ અને ઇંદ્ર પણ મ્હને ચલાય-
 માન કરવાને સમર્થ નથી. એમ પોતાના મનમાં દૃઢ નિશ્ચય કરી
 તે હમેશાં જનમંદિર અને ઉપાશ્રય વિગેરે ધર્મ સ્થાનોમાં જાય
 છે. તમે કહે ઉપયોગ પૂર્વક ઘર દેરાસરમાં જઈ જનપ્રતિમાઓની
 પૂજા કરે છે. અને ભાવ સહિત વંદનાદિક કરે છે. તે પ્રમાણે
 નાના ભાઈની પ્રવૃત્તિ જોઈ મહિસિંહ બોલ્યો, રે વંસ ? આ
 ત્હારી પ્રવૃત્તિ આપણી માને બીલકુલ ગમતી નથી, કારણકે ગૃહ
 દેરાસરની પ્રતિમાઓની પણ પૂજા આપણા પિતાશ્રીએ કોઈ દિવસ
 કરી નથી, તેથી તું પણ તે નવિન પ્રવૃત્તિ બંધ કર.

વંસ ? ત્હારું કહેવું સત્ય છે. પરંતુ એમાં શું પ્રમાણ ? કારણકે
 છનેશ્વરમાં પણ મને તો સંદેહ છે. તો ધર્મની તો વાતજ ફર રહી
 કેમકે કારણ સિવાય કાર્યનો અભાવ છે. આ પ્રમાણે સંશયરૂપી
 ગાદ કાદવમાં મણિસિંહને ખુંચી ગએલો બાણી મણિરથે તેના
 હૃદયને માટે ઠણુંકે લે બંધો ? આ પ્રમાણે શંકા કરવાથી
 વિશેષ વિદ્યાધરની માફક આસંસારમાં તત્ત્વાદે બહુ દુઃખ
 ભોગવવું પડ્યો.

વિદ્યાનાસાધક એવા હજારો પુરૂષો જેના ચરણમાં નમે છે,
 મંત્રરૂપ કમલોના સરોવર સમાન અને બહુ
 વિશેષદષ્ટાંત પ્રસિદ્ધ વિદ્યાઓના સ્થાનભૂત એવી પદ્માવતી
 નામે દેવી છે. બહુ સુંદર એવા છનમંદિરનાં
 બહારના ભાગમાં રહેલું, દેખાવમાં બહુ મનોહર તેમજ છન
 મંદિર સમાન વિવિધ રત્નોથી વિભૂષિત એવું તે દેવીનું મંદિર
 અષ્ટાધ પર્વતના શિખર ઉપર આવેલું છે. કોઈ એક દિવસે
 વૈતાલ્ય પર્વતમાંથી વિમલા અને કમલા નામે વિદ્યાધરીનું જોડલું
 તે છનમંદિરમાં ગયું. છન પ્રતિમાઓનું પૂજનકરીને પંદન કર્યું,
 ત્યારબાદ તેઓએ સારંગીના નાદસાથે છનેંદ્ર ભગવાનના શુભોની
 રચનાવાળાં વિશુદ્ધ પદ્યમય ગીતોનો પ્રારંભ કર્યો. તેટલામાં
 જયજય શુદ્ધોના ઉચ્ચાર કરતા, પરસ્પર અભિમાનથી પ્રથમ
 ગમન કરવામાં તત્પર થએલા અને છન પ્રતિમાઓને પૂજવા
 માટે મંદિરમાં પ્રવેશ કરતા વિદ્યાધરોનો બહુ કોલાહલ અક-
 સ્માત્ પ્રસરી ગયો. જેથી-તે કોલાહલને લીધે સારંગીનો નાદ
 ઢંકાર્ય ગયો એટલે તે વિદ્યાધરીઓ બહાર નીકળી પદ્માવતીના
 મંદિરમાં જઈ ગાવા લાગી. જેમ મધુર ગાયન સાંભળવાથી
 ગોચર સ્થાનમાં રહેલા મૃગલાઓ આકર્ષાય છે તેમ તેઓના
 ગીત સ્વનિથી એંચાએલા સેન અને વિશેષ નામે બને વિદ્યા-

ધરો દેવીના મંદિરમાં ગુપ્ત ઉભા રહી તેઓનાં મધુર ગીત સાંભળવા લાગ્યા, અહો ? તેઓનો આવો નાદ નીકળે છે તો તેઓનું સ્વરૂપ કેવું હશે ? એમ આશ્ચર્ય પામી તેઓની પાસે તેઓ ગયા અને તેઓના સ્વરૂપ તરફ દૃષ્ટિ કરી. તેટલામાં જ કામદેવે તીક્ષ્ણ બાણો વડે ઈર્ષ્યાને લીધે વીંધ્યા હોય ને શું ? તેની સ્થિતિ તેઓ અનુભવવા લાગ્યા, તેમજ તે વિદ્યાધરીઓ પણ તેઓનું સ્વરૂપ જોઈ એવીતો કામાતુર થઈ ગઈ કે પોતાના હસ્તમાંથી સારંગીઓ પડી ગઈ તેનું ભાન પણ તેઓને રહ્યું નહીં. એટલામાં તે વિદ્યાધરોને ત્યાંથી જવાનો સમય થયો, તેથી તેમના પિતા મુષેણે જાનને જોલાવ્યા એટલે તે જાનને જાણ પોતાનાં હૃદય વિદ્યાધરીઓને સોંપી અને તેઓનાં મન પોતે ફરજ કરી પોતાના સ્થાનમાં ગયા. તરતજ તેઓના વિયોગથી જાનને વિદ્યાધરીઓ મૂર્છિત થઈ પૃથ્વી પર પડી ગઈ. તે જોઈ પશાવતી દેવીને દયા આવી અને તેથી તેઓને સંવેતન કરી દેવીએ કહ્યું કે થોડા સમયમાં તમ્હારો જાનનેનો તે જોમાંથી એકજ ભત્તાર થઈ માટે ખેદ કરશો નહીં, અહો ! આપનો મોટો ઉપકાર એમ પડી બહુ સંતુષ્ટ થઈ તે જાનને વિદ્યાધરોનું જ મનમાં સ્મરણ કરતી તે જાનને વિદ્યાધરીઓ પોતાના પિતાના ઘર ગઈ. ત્યારબાદ તે જાનને વિદ્યાધરો કંઈક મિષ્ટ કરી પિતાને સમજાવી તે દેવીના મંદિરમાં પાછા આવ્યા, અને જોયું તો વિદ્યાધરીઓ ત્યાં ન હોય તેથી તેઓ સર્વસ્વહીન થયા હોયને શું ? એમ વ્યાકુલ થઈ ગયા. ત્યારે દેવી બોલી કે અહીં માત્ર મહારે રહેવાના સ્થાન હોય તેમજ સંબંધ છે, વસ્તુતઃ મહારા હૃદયમાં વૈતલધર્મની શ્રદ્ધ નથી. માટે જો તમે વૈતલધર્મનો અસદ્ આચર્યો છો તો નિવૃત્ત થાઓ તો હું તમને તેઓનો મેલાપ કરાવી આપું. જાનનેમાંથી વિવેક વિચાર કરી બોલ્યો, દેવિ ! ત્યારે મોટું સન્ન છે. પહેલ

અને સદેહવાળા નીનધર્મનું મ્હારે કંઈપણ પ્રયોજન નથી, આ
જથી હું તેનો ત્યાગ કરું છું. ત્યારબાદ સેન બોલ્યો, દેવિ ! લક્ષ
યુક્તિઓથી સિદ્ધ થએલો અને ચિંતામણિ, કામપેનુ તેમજ કટપ-
વૃક્ષથી પણ અધિક એવા નીનધર્મનો ત્યાગ કરવાથી જો કોઈ કાર્ય
સિદ્ધ થતું હોય તો તેવા કાર્યની મ્હારે જરૂર નથી. વળી તમ્હારે
જો તેમ કરવાની જરૂર હોય તો તે કેવલ તમ્હારા હૃદયનો મોહજ
છે. તે સાંભળી દેવી હૃદયમાં બહુ તુટ થઈ, પરંતુ તેની પરીક્ષા
માટે બહારથી ભયંકર બ્રહ્મી ચઢાવી દેવી બોલી, રે મૂઠા !
શું તું મ્હને મૂઠ બનાવે છે ? રે દુષ્ટ ! હાલ તું મૃત્યુવશ થઈશ.
સેન બોલ્યો, તું તો એકવાર મરણુ આપવાને સમર્થ છે. તેનો
પણ નિશ્ચય નથી. પરંતુ નીન ધર્મનો ત્યાગ કરવાથી તો મ્હને
અનંતવાર મરણુ પ્રાપ્ત થાય, તેનું મ્હારે શું કરવું ! તે સાંભળી
અતિ ક્રોધાતુર થઈ તે દેવી સેનને ઉપાડી આકાશમાં ઉડી ગઈ.
વિજયપુર નગરના ઉદ્યાનમાં ઉતરી ત્યાં સિંહાસન ઉપર તેને બેસાડી
કહેવા લાગી, મહાશય ! સત્પુરૂષોમાં વખાણવા લાયક પ્રથમ રેખા
ત્હનેજ થઈ છે. ક્ષણમાત્ર કપટ વચનોવડે 'મ્હે' ત્હને દુઃખી કર્યો
તેની હું ક્ષમા માશું છું, વળી અવકાશને લીધે ત્હારા હૃદયમાં જે
બે કન્યાઓ રહેલી છે તેઓનો પિતા સુદંદ્ર નામે વિદ્યાધરેન્દ્ર આ
નગરમાં રહે છે. અને તે કન્યાઓને ત્હારી સાથે યોગ કરી આપવા
હું બંધાએલી છું. તે સમયે મોટી મહેરબાની એમ બોલી તે
કન્યાઓએ તે વાત કબુલ કરી છે. માટે તમે અહીં બેસો અને હું
તેઓની પાસે જાઉં છું. એમ કહી દેવી સુદંદ્રને ઘર ગઈ. હવે
બન્ને કન્યાઓને કામાતુર જોઈ તેમનાં માતાપિતા ગાદયોકથી પ્ર-
લાપ કરતાં દુઃખી અવસ્થા અનુભવતાં હતાં. પિતાએ દેવીને જોઈ
સત્કાર કર્યો પછી દેવી બોલી, કુમારીકાઓ ! મ્હારું વચન તમે
ભૂલી ગયા ? અને તેથી આવી દશા આવી પડી ! તમ્હારા બન્નેના

ઈષ્ટસ્વામીને હું અહીં લાવી છું. તે સાંભળી વિદ્યાધરેન્દ્ર બોલ્યો, તે કોણ છે? દેવી બોલી, દક્ષિણ શ્રેણિમાં રથ ચક્રવાલનો અધિપતિ સુપેણ નામે વિદ્યાધર છે તેનો સેન નામે ગુણવાન પુત્ર છે, તે સેન આપની આ બંને કુમારીઓ ઉપર ઘણાજ આસક્ત થયો છે અને તે અહીં ઉદ્યાનમાં હાલ આવીને રહ્યો છે. તે સાંભળી વિદ્યાધરેન્દ્ર નગરમાં મહોત્સવની આજ્ઞા આપી અને હર્ષપૂર્વક વાજતે ગાજતે પોતે દેવી સહિત ઉદ્યાનમાં જઈ સેનને ગળેન્દ્ર ઉપર બેસાડી કન્યાઓની પાસે લાવ્યો. અચેતન અવસ્થામાં રહેલી કન્યાઓને તે નજરે પડવાથી અમૃતસિંચનની માફક તેઓ સચેતન થઈ અને કટાક્ષથી કુમારને જોવા લાગી. ત્યારબાદ પદ્માવતી દેવી બોલી, હે નરેન્દ્ર આ સેન વિદ્યાધર જૈન ધર્મમાં બહુ દૃઢ છે. તેનો તે દૃઢ આગ્રહ છોડાવવા માટે તેના નાનાભાઈ વિપેણ બહુ પ્રયાસ કર્યો પરંતુ એણે પોતાનો નિશ્ચય છોડ્યો નહીં એટલે ઇર્ષ્યાને લીધે વિપેણે પોતાની બુદ્ધિનો પ્રકાશ કરવા માટે નગરમાં બહાર ક્યું છે કે સેન ઘણા દારૂણ દુઃખમાં આવી પડ્યો છે. તે સાંભળી તેનાં માતાપિતા, સ્વજન પરિવાર અને નગરના લોકો પણ દુઃખ ભાગરમાં ડુબી ગયા છે, માટે તેઓનો ઉદ્ધાર કરવા હું ત્યાં જઈ અને તેઓને શાંતિ આપું. એમ કહી પદ્માવતી દેવી સુપેણ વિદ્યાધરને ત્યાં ગઈ અને સેન સંબંધી સવિસ્તર કુશલ વાર્તા જણાવીને એકદમ અદૃષ્ટ થઈ ગઈ. સુપેણ રાત્રે પાણુ પુત્રનું અમંગલ દ્રશ કરવા માટે જીન મંદિરોમાં પૂજા તથા વધામણાં કરાવ્યાં. તેમજ અત્યંત આનંદથી વ્યાસ એવા સમરતનગરના લોકો પણ પૂર્ણ પાત્ર સહિત નૃત્ય અને ગાયન કરતા છતાં પરસ્પર હાસ્ય વિનોદ કરે છે. ત્યારબાદ દેવીના જણાવવાથી સેનને આનંદિત બાણી વિપેણ પોતાનું અપમાન સમજી બહુ ચિંતાતુર થઈ ગયો અને નગર પાસે લોકો પણ તેને કટાક્ષથી જોવા લાગ્યા. તેમજ તેનું મુખ પણ ઝાંખું પડી ગયું, અને બહુ ઇર્ષ્યાને લીધે લોકોમાં તે અપ્રિય

મર્ધ પડ્યો તેથી કરીને તે વિષેણુ સ્વજન વર્ગનો ત્યાગ કરી
 દેશાંતરમાં બ્રમણ કરવા લાગ્યો. આર્તધ્યાનવટે બહુ દુઃખી થઈ
 ઠાણાંતરે મરણ પામી તે ચિરકાલ સંસાર માર્ગમાં દીન અને દુઃખી
 અવસ્થામાં પ્રાપ્ત થઈ બ્રમણ કરવા લાગ્યો. ત્યારબાદ સેનને સુયેણ
 રાજાએ પોતાના સ્થાનમાં સ્થાપન કર્યો; પછી તે સેન વિદ્યાધર વિ-
 વાહ યથા બાદ કેટલાક સમયે પોતાના નગરમાં આવ્યો, ત્યાર-
 બાદ વિમલા અને કમલાની સાથે સેન વિદ્યાધર બહુ સમય સુધી
 વિલાસ સુખ લોગવી સમયોચિત વિદ્યાધરની રાજ પદવી પૂર્વે રીતે
 અનુભવીને સાંસારિક દુઃખોને નિવૃત્ત કરનાર જીનશાસનની વૃદ્ધિ
 કરતો હતો. રાજ્યભાર વહન કરવામાં ધુરંધર એવા કમલાના પુત્રને
 રાજ્ય ગાદીએ બેસાડી સેનવિદ્યાધર વિમલા, કમલા, તેમજ
 અન્ય પરિવાર અને સુખ્ય કેટલાક પૌરજનો સાથે દીક્ષા ગ્રહણ
 કરી શાશ્વત સુખમય મોક્ષ સ્થાનમાં ગયો, માટે હે મહિસિંહ !
 જૈન ધર્મની પ્રાપ્તિ થયે છે. શંકારૂપી વિષની વાસનાથી વિષેણુ
 વિદ્યાધરની માફક તું પણ દુઃખી થઈશ. હવે આ ઉપદેશ રૂપી
 અમૃતે ત્યારે મહિસિંહના હૃદયમાં કાંઈ પણ અસર ન કરી ત્યારે
 મહિરથે તેને શુણ્દીન બાળી પોતાનો બંધુ છતાં પણ તેની ઉપેક્ષા
 કરી અને પોતે ધર્મ કાર્યમાં પ્રવૃત્ત થયો. તે દુરાચારી મહિસિંહ
 દુઃખ દાવાનલથી દગ્ધ થઈ સંસાર વનમાં બહુ કાલ પરિબ્રમણ
 કર્યો, અને છેવટે કેટલો સમય વ્યતીત થયા બાદ તેને જૈન
 ધર્મની પ્રાપ્તિ થયો. વળી મહિરથ વિદ્યાધર તો ગૃહસ્થાશ્રમને
 ત્યાગ કરી વિધિપૂર્વક ચારિત્ર ધર્મ પાળી તેજ બલમાં મોક્ષ પદ
 પામ્યો, માટે હે બલ્ય પ્રાણીઓ ! નિઃશંક હૃદયવટે સમ્યકત્વ મત
 પાલવામાં તમે આદરવાળા થાઓ.

इति सम्यक्त्वद्वारे शङ्खोदाहरणे महिसिंह-
 मधिरथकथानकम् ॥

સુંદરવણિકકથા.

આકાંક્ષાતિચાર.

દાનવિરત રાજા—જગત્ પ્રભો ! આ દુનીયામાં અનેક પ્રકારનાં શાસ્ત્રો જોવામાં આવે છે અને વળી તેઓમાં સુંદરવણિકુદ્રષ્ટાંત. તત્ત્વ નિરૂપણા પણ પૃથક્ પૃથક્ કરેલી છે, તો તે દરેકમાં શ્રદ્ધા રાખવાથી કયાંય થાય ખરું ? શ્રીસુપાર્શ્વપ્રભુ—લિત્ત લિત્ત દર્શનોની આકાંક્ષા કરવાથી જેનું હૃદય આકર્ષાય છે, તે પુરૂષ સુંદરની માફક ધર્મથી ભ્રષ્ટ થાય છે. એટલુંજ નહીં પરંતુ તેનો સંસાર બહુ વૃદ્ધિ પામે છે. તથા—રાજહંસો (ઉત્તમ રાજાઓ) ની શ્રેણી વડે શોભાયમાન, સ્વચ્છ પયસ્ (જલ=પ્રજા) થી ભરપુર, તેમજ બહુ વિશાલ, લક્ષ્મીનું સુખ્ય નિવાસસ્થાન, અને ઉત્તમ લક્ષણવાળા પુરૂષો વડે વિભૂષિત કમલ સરોવરની માફક રાજગૃહ નામે નગર છે. તેમાં ઉદ્ધત વૈરીરૂપી હસ્તિઓના ગાંડસ્થલોને લેદવામાં સિંહસમાન અને શત્રુઓની સ્ત્રીઓને વૈધવ્યવ્રત આપવામાં દીક્ષાગુરુ સમાન નરકેસરી નામે રાજા છે. વળી તેજ નગરમાં દાન આપવામાં અતિ દક્ષ હસ્તિ સમાન, તેમજ ઉચ્ચ કુલમાં જન્મેલા ભદ્ર અને મહાભદ્ર નામે ધનાઢ્ય શેઠીઆઓ રહે છે. ભદ્ર શેઠની ભાર્યાનું નામ જયા અને મહાભદ્રની સ્ત્રીનું નામ વિજયા હતું, તેમજ તેઓને સુંદર અને ક્ષેમચંદ્ર નામે અનુક્રમે એક એક પુત્ર હતો. ઉત્તમ વિનય, નીતિ અને પરાક્રમ વડે ક્ષેમચંદ્ર ઘણો જ વિખ્યાત હતો. એક દિવસે લોકોને બહુ આનંદ આપતો ક્ષેમચંદ્ર પોતાના પરિવાર સહિત સુંદર સાથે ઉદ્યાનમાં ગયો અને નંદન વનમાં અપ્સરાઓ સાથે વિલાસ કરતા ઇંદ્રની માફક તે પણ વિલાસવતી સ્ત્રીઓની સાથે આનંદપૂર્વક ક્રીડા કરવા લાગ્યો.

હોમચંદ્રનો જાલમિત્ર મુંદર પોતાની પ્રમુખ પ્રમાણે નજીકના
 પ્રદેશમાં રમતો હતો, તેવામાં તેના પગની
 મુંદરને સર્પ દેશ. આંગળીએ એક સર્પ કસડયો, તેથી તરતજ
 તેના સર્પ શરીરે વિષ પ્રસરી ગયું અને ગતિ
 પણ બંધ પડી ગઈ, જેથી હજુમાત્રમાં મૂર્છિત થઈ તે પૃથ્વીપર
 પડી ગયો. તેમજ નેત્ર મીચાઈ ગયાં, આકૃતિ રયામ દેખાવા લાગી.
 આજુબાજુના લોકોએ હાહાકાર કરવાથી હોમચંદ્ર તત્કાલ તેની
 પાસે આવી શું છે? શું છે? એમ એકદમ પૂછવા લાગ્યો. સર્પ કસડ-
 વાથી મૂર્છિત થઈ ગયો છે એમ જાણી વિષ ઉતારવા માટે પોતાના
 બાજુબંધના મણિને ઘસવા સાડ જલ ગંગાવવાની તૈયારીમાં હતો.
 તેટલામાં તે બાજુબંધ પણ સર્પ થઈ ગયો. ત્યારબાદ તે દર્બની
 સગીએ લઈ ગાડકિક મંત્રનું સ્મરણ કરી ઉપાય કરવા બધ છે
 તેટલામાં તે દર્બની સંખ્યા જેટલા વીંછી પ્રગટ થયા. તેથી તે હોમ-
 ચંદ્ર બહુ હોશાયમાન થઈ અન્ય ઉપાયનો વિચાર કરતો હતો. તે-
 વામાં છેને એક પુરૂષે ત્યાં આવી કહ્યું કે આ મારો મિત્ર ગાડકિક
 વિદ્યામાં બહુ પ્રસિદ્ધ છે. વળી આ બે ભાઈઓ છે. તેઓ ત્યારે
 મંત્રગ્રાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરી પહેલપહેલા પોતાના દેશ તરફ પાછા
 ફર્યા ત્યારે તેઓ મ્હોટા ભયંકર જંગલમાં આવી પડ્યા, ત્યાં બહુ
 તૃપાને લીધે વ્યાકુલ થઈ બન્ને પાણીની શોધમાં ફરતા હતા.
 તેવામાં એક નદીની અંદર પાણીનો-હ્રદ (ધરો). જોવામાં
 આવ્યો, અને તેમાંથી બહાર નીકળતો મ્હોટો સર્પ પણ તેમની
 નજરે પડ્યો. વળી તેનો પીઠ ઉપર પડેલો, શરીરે રયામ, ફણામાં
 રહેલા મણિની કાંતિ વડે પિંગાશપર દેખાતો અને બહુ ઉદ્વિગ્ન
 એવો એક નાનો સર્પ જોયો. આ આશ્ચર્ય જોઈ જ્ઞાનો ભાઈ
 બોલ્યો, બાંધવ ! એક રેખા ખેંચી હું તેઓની ગતિ અટકાવું ?
 મ્હોટો ભાઈ બોલ્યો, આ સર્પ ત્હારી આસા માને તેમ નથી

વળી આ ઉપર રહેલો લઘુ સર્પ તે તાલપુટ વિષ કરતાં પણ અતિ
 પ્રચંડ વિષથી ભરેલો છે. તેમજ આ ક્ષત્રિય જાતિનો છે. માટે
 એને મંત્ર અસર કરે તેમ નથી. એ પ્રમાણે મ્હોટા બાઈએ ના
 પાડી તોપણ તેણે મંત્રોચ્ચારપૂર્વક આજ્ઞા દેઈ તેઓની આગળ
 રેખા કરી એટલે મ્હોટા સર્પની ગતિ બંધ થવાથી તેજ ઠેકાણે તે
 ઉભો રહ્યો, જેથી લઘુસર્પ તેની પીઠપરથી નીચે ઉતરી રેખા
 ઉપર આજોડી રેખાને ભૂંડી નાખી ફરીથી તેની પીઠ ઉપર બેસી
 ગયો. તેથી મ્હોટો સર્પ તેના પ્રભાવથી આગળ ચાલતો થયો.
 તેવામાં ત્યાં એક હસ્તિઓનું ટોળું આવતું હતું, તેઓનો મ્હોટો
 ગર્જનવ ઉચ્છળી ઉઠ્યો, અને તેથી આકાશ મંડલ પણ શબ્દ-
 મય થઈ ગયું. તે જોઈ જ્યેષ્ઠ બંધુ બોલ્યો, વત્સ ! ચાલ આપણે
 વૃક્ષ ઉપર ચઢીને તપાસ કરીએ. આ મહોન્મત્ત હસ્તિઓનું
 ટોળું આવે છે. તેથી આપણે આપણા આત્માની રક્ષા કરવી
 જોઈએ. વળી આ ધરાનું પાણી વિષથી દૂષિત થએલું દેખાય છે.
 કારણકે જલનો રંગ ઘણો વિપરીત દેખાય છે, અને બહુ લીલાશ
 પ્રસરી ગઈ છે, તેથી ખાસ તપાસ કરવાની જરૂર છે. આ હસ્તિ-
 ઓ પાણી પીએ અને તે પીવાથી તેઓનું શું થાય છે ? તે આ-
 પણે જોઈએ એમ વિચાર કરી બન્ને જણ વૃક્ષ ઉપર ચઢ્યા. એટ-
 લામાં સિંહની ભીતિમાં આવી પડેલા હસ્તિના ટોળાને પાછળ
 મૂકી લયને લીધે મૂત્ર વિષાનો ત્યાગ કરતા નાના બચ્ચાઓને
 પોતાના ગંડરથલને વિષે ધારણ કરતો એવો તે ટોળાનો અધિપતિ
 હાથી સિંહના રહામો દોડતો આવ્યો તેટલામાં સિંહ ક્રાળમારી
 હસ્તિના મસ્તકપર ચઢી બેઠો. જેથી હાથીએ શેષથી મસ્તક
 કંપાવ્યું, તેથી સિંહ પૃથ્વીપર પડી ગયો કે તરતજ હસ્તિએ
 તેને પગથી પીલી નાખ્યો. જેથી તે તત્કાલ મૃત્યુ શરણ થયો.
 ક્ષણમાત્રમાં હાથણીઓ તથા હસ્તિઓ નિર્ભય થઈ બહુ તૃપ્તને

લીધે નદામાં ઉતરી ધરા તરફ ગયાં. મુખ્ય હસ્તિએ આંગળ જઈ પરીક્ષા કરીને તેઓને જણાવ્યું કે આ પાણી વિષને લીધે શંકરના કંઠ સમાન નીલ વર્ણનું છે તેથી કોઈએ પીવું નહીં, એમ કહી તે પોતે વનની અંદર લતા મંડપમાં ગયો. સુંદ વડે એક વૃક્ષની ડાળી તોડી લાવીને દ્રહના કીનારે પત્થરપર તેને ઘસી જલમાં નાખી, તેજ સમયે શંકરના હાસ્ય સમાન ઉન્નત તે પાણી વિષ રહિત-અમૃત સમાન થઈ ગયું. ત્યારબાદ મુખ્ય હસ્તિએ પોતાની સંસારી તેટોળાને ત્યાં આંગળ બોલાવ્યું. સ્વેચ્છા પ્રમાણે જલપાન કરી આનંદથી તેટોળું ત્યાં રમવા લાગ્યું, પછી પાણીમાંથી બહાર નીકળી તે હસ્તિઓનું ટોળું અન્ય સ્થાનમાં ચાલ્યું ગયું. ત્યારબાદ તે બંને જણા વૃક્ષ ઉપરથી નીચે ઉતરી દ્રહને કીનારે ગયા, સજ્જનના હૃદય સમાન અતિ સ્વચ્છ જલનું પાન કરી શાંત થયા. ત્યાંથી ચાલતી વખતે તેજ ઔષધિની ડાળી લઈ તેઓ અહીં આવ્યા છે. વળી માર્ગમાં આવતાં તેઓએ કેટલાક ગાડડિકોને જોયા છે. તેમજ વિષથી પીડાએલ ઘણા લોકોને તેમણે તે ઔષધિના પ્રભાવથી સજીવન કર્યા છે. હવે તેઓમાંથી આ જ્યેષ્ઠ બંધુ મહારી પાસે આવ્યો છે. વળો બહુ કહેવાયો શું ? સાક્ષાત્ 'કાળે' દંશ કરેલો હોય તેને પણ સજીવન કરે એવી તેની શક્તિ છે. એમ મહાર્ મંત્રવું છે. તે સાંભળી જોમચંદ્ર બોલ્યો. નરશિરોમણે ! મહાત્મા ઉપર કૃપા કરો મહારા મિત્રને સજીવન કરો. આપને હું લક્ષ સૈન્યના બક્ષિશમાં આપીશ. પછી ગાડડિકે તૈયાર થઈ ઔષધિનું મૂળીયું જંગ સાથે પગી શાંતિ માટે સુદરના શરીરે સિંચન કર્યું કે તરતજ કદાવમાં તપાવેલા તેલ સમાન ધગધગતા જલના બિંદુઓથી સર્વ શરીરે હલારો ફાટવાઓ ફૂટી નીકળ્યા. તે જોઈ સર્વે લોકો આશ્ચર્ય પામ્યા. ઔષધિને પ્રભાવને કયાં જાણ્યો ગયો પણ ઉલટી તેના શરીરે બસદા

વેદના વધી પડી. તે જોઇ ગાફરિક બોલ્યો. આ વિષ મહારાથી ઉતરી શકે તેમ નથી અને આ સંબંધમાં મારી કોઈપણ પ્રકારની શક્તિ ચાલે તેમ નથી એમ કહી તે મંત્રવાદી ચાલ્યો ગયો.

ત્યારબાદ કોઈએક પુરુષ એક કાર્પટિકને લઈ ત્યાં આવ્યો અને ક્ષેમચંદ્રની આગળ તેની મંત્રશક્તિનું વિષ ઉતારવાના બહુ વર્ણન કરી તેણે કહ્યું કે હું મહારા પુત્રને સાથે લઈ ગામ જતો હતો. અનુક્રમે પ્રયોગ.

માર્ગમાં મહારો પુત્ર ઘોડા ઉપરથી પેશાબ કરવા નીચે ઉતર્યો, તેવામાં તેના પગ તળે દબાવાથી સર્પે બહુ જોસથી ડંસ કર્યો. મારી દૃષ્ટિસમક્ષ ક્ષણમાત્રમાં વિષનો વેગ બહુ વધી પડવાથી તે પૃથ્વીપર પડી ગયો. મહેં લોકોને બોલાવવા માટે બહુ નાદ કર્યા પરંતુ શૂન્ય સ્થાનમાં કોઈ નહીં હોવાથી હું એકાકી ટળવળતો હતો, મહારા ગુરૂની આજ્ઞા પ્રમાણે વિષ ઉતારવા માટે મહેં પણ ઘણા ઉપચાર કર્યા પરંતુ કંઈ ફાયદો થયો નહીં એટલે હું પણ બહુ બેલાન બની ગયો. પછી મહેં જાણ્યું કે તે મરી ગયો. જેથી નગરમાં જઈ કેટલાક લોકોને હું બોલાવી આવ્યો. તે લોકો પણ મુઠદાને બાળવા સંબંધી સર્વ સામગ્રી લઈ જલદી ત્યાં આવ્યા. ત્યારબાદ મુઠદાને સ્મશાનમાં લઈ જવા માટે સુંદર પાલખી બાંધી અને પુષ્પાદિકથી બહુ શણગારી તેમાં શબને બેસારી વાજત્રોના નાદ સાથે તીર્થ સ્થાન પ્રત્યે અમે જતા હતા, તેવામાં વાજત્રોનો મરણ સૂચક વિશેષ નાદ સાંભળી કેટલાક મુસાફરો સાથે ચાલતા એવા કાર્પટિકે જાણ્યું કે અહો ! આ અનાથ જીવતા પ્રાણીને આ લોકો બાળી નાખશે તેથી તેણે પથિક જનોને કહ્યું કે તમે આ લોકોને ખબર આપો કે હું તે મુઠદાને સજીવન કરીશ. તે સાંભળી પથિકે પોતાનો માણસ મોકલી અમે તેને બાળવાની તૈયારીમાં હતા તેવામાં

કહેવરાવ્યું કે સ્વભાવ તમે આમને આમજ વાટ જુઓ, ત-
 મ્હારી સમક્ષ કોઈ મંત્રવાદી અહીં આવીને આ વિગ ઉતારવાનો
 ઉપચાર કરશે. તે સાંભળી અમે બહુ વિસ્મય પામ્યા અને દહન
 ક્રિયાબંધ રાખી. ત્યારબાદ કાર્પટિક ત્યાં આવી મુઠદાને જોઈ
 બોલ્યો, હે પથિક ? ત્હારી પાસે કંઈ ભાતુ છે ? પથિક બોલ્યો-
 હા ! હહીં તથા ભાતનો કરંબક તૈયાર છે, કાર્પટિક તે લઈ ખાઈ
 ગયો. તેથી તે વિષયી પીડાએલો તેનો પુત્ર તરતજ જેમ નિદ્રા-
 માંથી જાગતુ થાય તેવી રીતે એકદમ બેઠો થયો. પછી તે બહુ
 દુઃખમાંથી ઉઠ્યો હતો તોપણ તેને વાજતે ગાજતે અમે તેની
 પાસે લઈ ગયા, કાર્પટિકના ચરણમાં મસ્તક નમાવી તેનો બહુ
 સત્કાર કર્યો, અને સમસ્ત પરિજન પાસે જે જે આમરણો પ્હે-
 રેલાં હતાં તે સર્વ કાર્પટિકને બક્ષિસ તરીકે આપવામાં આવ્યાં,
 પથિકે કાર્પટિકને પૂછ્યું કે કરંબનું લોજન તમે કર્યું અને
 વિષ તેનું ઉતરી ગયું તેનું શું કારણ ? આથી તેની પાસે ઉભેલા
 સમસ્ત લોકોએ સંમતિ આપી કે એનો પ્રશ્ન બરોબર છે. તે
 સાંભળી કાર્પટિકે વર્મન કરી કરંબકને બહાર કાઢ્યો તો હાલા
 હલવિષ સમાન નીલવર્ણનો તે દેખાવા લાગ્યો. તે જોઈ લોકો
 વિસ્મય પામ્યા અને કહેવા લાગ્યા કે અહો ? આપનો મહિમા
 અચિંત્ય છે. આપને નમસ્કાર, વળી આ પથિક પણ અમારો
 પરમ ઉપકારી છે એમ પોતાના હૃદયમાં નિશ્ચય કરી તે બન્ને
 જણાઓને બહુ સન્માન પૂર્વક હું મ્હારા ઘેર લઈ ગયો, ત્યાર-
 બાદ સુવર્ણ વસ્ત્રાદિક વસ્તુઓવડે બહુ સન્માન કરી પથિકને
 વિદાય કર્યો અને કાર્પટિકને કેટલાક દિવસ મ્હેં મ્હારા ઘેર
 રાખ્યો. હાલમાં તે પોતાના દેશમાં જવા માટે નીકળ્યો છે. અને હું
 પણ તેની સાથે અહીં આવ્યો છું. તે સાંભળી સ્વમંદ્ર બોલ્યો,
 બહુ સારૂ કર્યું, પછી કાર્પટિકે પણ પ્રથમ કદા પ્રમાણે ઉપચાર

રની યુક્તિ લગાવી પરંતુ વિષ સંબંધી કંઈપણ ફેરફાર થયો નહીં. તેથી કાર્પટિક પણુ ઝાંખો પડી ચાલ્યો ગયો. આ પ્રમાણે વિષ ઉતારવાની જે જે ક્રિયાઓ કરી તે સર્વે નિષ્ફલ થઈ એટલું જ નહીં પણ ઉલટી વિપરીત થઈ પડી. તેથી કરીને બહુ ઉદ્વિગ્ન થઈ ક્ષેમચંદ્ર બેઠો હતો. તેટલામાં કોઈક પુરૂષે ત્યાં આવી કહ્યું કે જેમની દષ્ટિ નાસિકા ઉપર સ્થિર રહેલી છે, જેમની અતિ મુઠામલ શરીરની કાંતિ દયાલુતાને સૂચવેછે, જેમના આસન તરફ લક્ષ્ય કરતાં પરમ યોગી હોય તેવા જણાય છે અને આંખાના અંક નીચે બેઠેલા એવા એક મુનિમહારાજનાં મહાને દર્શન થયા છે. માટે આ તમ્હારા મિત્રને એમના ચરણમાં લઈ જાઓ અને તેમને પ્રાર્થના કરી કહો કે હે પરમ દયાલુ ? આને સર્પ કહ્યો છે, તે સંબંધી અમે સર્વ ઉપાય કરી ચુક્યા છીએ. હવે આપનું શરણુ છે. માટે એને સંજીવન કરો. એ પ્રમાણે તે પુરૂષનું વચન માન્ય કરી સુંદરને પાલખીમાં બેસાડી મુનિપાસે લઈ ગયા અને પ્રાર્થના કરી ક્ષેમચંદ્રે કહ્યું કે સ્વામિન ? આપતો દયા ધર્મનો ઉપદેશ આપો છો અને જૈન સિદ્ધાંતનો યથાર્થ સાર સારી રીતે જાણો છો માટે આ મ્હારા મિત્રને સંજીવન કરો, એ પ્રમાણે ક્ષેમચંદ્રની પ્રાર્થના સાંભળી મુનિમહારાજ કંઈપણ હા ના બોલ્યા નહીં.

તેટલામાં કોઈ એક યક્ષ એક મનુષ્યના શરીરમાં પ્રવેશ કરી બોલ્યો કે મ્હારે રહેવાનું સ્થાન એક યક્ષવચન. અશોક વૃક્ષ છે. તેની ડાળી એણે ગમ્મતમાં

તોડી નાખી તેથી એના ઉપર ક્રોધાયમાન થઈ મ્હોં આ સર્પ દંશ વિગેરે સમસ્ત કાર્ય કર્યું છે. માટે હવે તમે ખીજા ઉપાય છોડી દો અને એના લલાટમાં મુનિના ચરણ રજતું તિલક કરો, જેથી તે વિના પ્રયાસે વિષની વેદનાથી વિમુક્ત થશે.

દર્શનોમાં ઇચ્છા રાખવી તે કાંક્ષા કહેવાય. તે કાંક્ષાને સમ્યક્-
ત્વધારી પ્રાણીઓએ અતિ દૂરથી ત્યજવી જોઈએ. અમૂલ્ય રત્ન-
લાભ થયા બાદ કાચમણિની કોણ ઇચ્છા કરે ? વિગેરે વિસ્તાર
સહિત સમ્યક્ત્વમૂલ જીનધર્મની વ્યાખ્યા શ્રવણ કર્યા બાદ શ્લે-
ષચંદ્ર શ્રેષ્ઠી તથા સુંદર પ્રમુખ લોકોએ મુનીન્દ્રના ચરણ સમક્ષ
વિધિપૂર્વક સમ્યક્ત્વમત ગ્રહણ કરી મિથ્યાત્વનો ત્યાગ કર્યો.
ત્યારબાદ તેઓ મુનિને નમસ્કાર કરી પોતપોતાને ઘેર ગયા અને
અતિચાર રહિત સમ્યક્ત્વ પાળવામાં બહુ આદર યુક્ત થયા.

એક દિવસે સુંદર ચંચલ સ્વભાવને લીધે કૌતુક જોવાની
ઇચ્છાથી ભિક્ષુકોના મઠમાં ગયો. ત્યાં તે
સુંદરનો— લોકોની ધર્મચર્યા ચાલતી હતી. પોતે પણ
અમ્મદાગ્રહ. તે સાંભળવા જોઠો. તે વાત શ્લેષચંદ્રના સાં-
ભળવામાં આવી, તેથી તેણે બહુ સમજાવી
તેને કહ્યું કે આપણે મિથ્યાત્વિઓના મઠમાં જવું યોગ્ય નથી. તે
સાંભળ્યા સુંદર તેનું અપમાન કરી જોડ્યો કે આ લોકો પણ
‘જ્ઞાનધ્યાન એ મોક્ષનું સાધન છે’ એમ કહે છે તેમાં શું ખોટું
છે ? શ્લેષચંદ્ર જોડ્યો કે જેઓ ઇન્દ્રિયોને આધીન થઈ વર્તે છે,
તેઓનું જ્ઞાનધ્યાન હાથીના સ્નાન સમાન વૃથા ગણાય છે. વળી
તેઓનો ઉપદેશ નીચે પ્રમાણે પ્રસિદ્ધ છે—

મનોર્જં મોજનં મુક્ત્વા, મનોર્જં શયનામનમ્ ।

મનોર્જેષુ અગોષ્ઠ્યુ, મનોર્જં વ્યાયતિ મુનિઃ ॥

અર્થ — “ મુનિએ મુદર મોજન કરવું, મનોદર શયન કરવું,
આમન નાગવવાં, સુંદર અવાસોમાં રહેવું અને હૃદયને આનંદ
વાચક થવું જવું, એજ મોક્ષનું સાધન છે. ” વળી અન્યથા
કહ્યું છે કે—

મૃદ્વીશય્યા પ્રાતરુચ્યાય પેયા, મધ્યે ભવતં પાનકં ચાપરાદે ।
દ્રાક્ષાલ્પણં શર્કરા ચાર્દરાત્રે, મોક્ષશ્રાન્તે શાવયપુત્રેણ દૃષ્ટઃ ॥

અર્થ—“ સુખા માટે સુકોમળ શય્યા, પ્રભાતમાં ઉઠ્યા કે તરતજ સ્વાદિષ્ટ દુગ્ધપાન, મધ્યાહ્ન સમયે મધુર લોજન, તેમજ અપરાહ્નકાલમાં ફરીથી દુગ્ધપાન અને અર્ધરાત્રિએ દ્રાક્ષ તથા શાકરતું સેવન કરવાથી પરિણામે મોક્ષ થાય છે, એ પ્રમાણે બોલતું માનવું છે. માટે હે મિત્ર ! આ પ્રમાણે વિપરીત આચરણ કરવું તે નહીંના સ્હામાપુરે ચાલવા જેવું છે. વળી તેમ કરવાથી સંસાર વૃદ્ધિ પામે છે, અને બહુ દુઃખ પરંપરાતું તે મુખ્ય કારણ બને છે. જ્યારે ઇંદ્રિયોનો અધિકાર પોતાના કબજામાં હોય ત્યારેજ જ્ઞાન અને ચારિત્ર સફલ થાય છે. માટે હે મિત્ર ! તું જ્ઞાત થઇને સોનું અને પિત્તળને સરખાભાવે ગણે છે. વૈકૃર્થમણિ તથા કાચનો કકટો બન્ને સમાન છે. એમ જ્યારે તું બોલીશ ત્યારે લોકો ત્હારું ઉપહાસ્ય કરવામાં બાકી રાખશે નહીં. એ પ્રમાણે બહુ સુકૃતપુરઃસર શેમચંદ્રે સુંદરને બહુ સમજાવ્યો, પરંતુ ભવિતવ્યતાને લીધે તેણે ભિન્ન ભિન્ન દર્શનોનો અસહ્ય શ્રદ્ધ ઓળ્યો નહીં.

એક દિવસ સુંદરને સાથે લઈ શેમચંદ્ર સૂરીશ્વરની પાસે ગયો. વિનયપૂર્વક વંદન કરી બન્ને ઉચિતસ્થાને નવીન આકાંક્ષાનું અંજલિ બેટી બેઠા. શેમચંદ્રે સૂરીશ્વરને દર્શાવત. પ્રથમથી સુંદરનું વૃત્તાંત સ્વિસ્તર જણાવેલું હતું, તેથી સૂરીશ્વરે ધર્મ દેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. પ્રસ્તુત વિષય ઉપર આકાંક્ષાના બહુ દોષ વર્ણવ્યા, બાદ એક દર્શાવેલું તે નીચે પ્રમાણે—સારા આચારવાળા બૃહસ્પતિવરે ચોખ્ખાચમાન, તેમજ દેવોવરે દૃઢ્યને સ્તોત્રપદાયક

(૧૮૦)

અને ઇન્દ્રે રક્ષણ કરેલા એવા સ્વર્ગની માફક વ્રતાદિક આચારોમાં પ્રવીણ, પ્રજાઓથી વિભૂષિત, વિવિધ શાસ્ત્રવાદી પંડિતોવડે મનોહર અને પૃથ્વીપતિઓ જેમાં રહેલા છે એવું લક્ષ્મીશ્રી ભરપુર ગજપુર નામે નગર છે. તેમાં ઉદ્ધત શત્રુરૂપી પતંગીઆઓને નાશ કરવામાં અગ્નિ સમાન અને યાગ્યકૌના દારિદ્ર્યરૂપી કાષ્ઠને બાળવામાં દાવાનલ સમાન ભૂપતિ નામે બહુ સંમર્થ રાજા હતો. હવે ભુજ માત્ર જેનું બળ હતું એવો કેતક દેશનો કોઇએક સુલટ ત્યાં આવ્યો. રાજાને પ્રણામ કરી તેણે સેવા માટે રહેવાની ઇચ્છા બતાવી. ભૂપતિના પૂછવાથી દરેક વર્ષે લાખ સોનૈયાની તેણે માગણી કરી. ભૂપતિએ પૂછ્યું કે ત્હમારામાં કોઈ પ્રકારની તેવી શક્તિ છે ? સુલટ બોલ્યો, કોઈપણ શક્તિ તો નથી, પરંતુ મહારા પુણ્યની સ્થિતિ સારી છે. અન્યથા આપનાં દર્શન થાય નહીં. ત્યારબાદ તેનો બર્જધારી પુરૂષ ભૂપતિને પ્રણામ કરી બોલ્યો કે રાજન્ ! સમસ્ત ગુણોના આધારભૂત એવા આ મહારા સ્વામિની જે બે શક્તિઓ સ્કુરે છે તે અન્ય જનોને બહુ દુર્લભ છે. એક તો સંગ્રામભૂમિમાં મહારા સ્વામી કોઇપણ સમયે હારે નહીં; તેમજ બીજું તેમનું અપૂર્વ બુદ્ધિબળ એવું છે કે ગમે તેવા વિરોધી શત્રુને પણ ક્ષણમાત્રમાં પ્રસન્ન કરે છે. તે સાંભળી ભૂપતિ નરેન્દ્ર બહુ ખુશી થયો અને તેના તાબામાં કેટલુંક સૈન્ય સોંપ્યું. ત્યારબાદ કેટલાક દિવસે રાજાએ તેની પરીક્ષા બેવા માટે જેનો વાસ વિંધ્યાચલના વિષમ પ્રદેશમાં રહેલો છે, જેની સેવામાં સેંકડો અતિ શૂરવીર અને નિખાલસ સેવકો કામ કરી રહ્યા છે, તેમજ અનેક રણસંગ્રામોમાં જેણે વિજય મેળવ્યો છે, એવા સમરવીર નામે પદ્મીપતિને જીતવા માટે તે સુલટને મોકલ્યો. રાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે સુલટે પણ પોતાના સીમાડામાં જઈ પડાવ કર્યો, અને પોતાના દૂતને પદ્મીપતિ પાસે મોકલીને જણાવ્યું કે ભૂપતિ રાજાએ

સૌભટ નામે સુભટને તમારી ઉપર ગોકર્યો છે. માટે જો તમ્હે તમ્હારા અત્માનું હિત ઇચ્છતા હો તો તેમની સેવા સ્વીકારો, નહીંતો યુદ્ધ કરવા માટે તૈયાર થાઓ. એ પ્રમાણે દ્વિતીય જોડણી સાંભળી પદ્મીપતિ જોડ્યો, તું દ્વિત છે એમ જાણી હું ત્હારી જીભ ખંડિત કરતો નથી. પરંતુ ત્યાં જઈ ત્હારા સૌભટને સમાચાર આપ કે હું યુદ્ધ કરવા તૈયાર છું, વળી જો ત્હારે મૃત્યુના મુખમાં પ્રવેશ કરવાની ઇચ્છા હોય તો દશ દિવસ ત્યાં રહીને તું વાટ જો અને શું થાય છે તેનો તપાસ કર. આ પ્રમાણે ધિક્કાર પામેલા દ્વિતે ત્યાં જઈ સૌભટને સર્વ સમાચાર આપ્યા. તેથી ક્રોધાતુર થઈ સૌભટ યુદ્ધની તૈયારી ઉપર ચાડ્યો. સૈન્ય સહિત પદ્મીપતિ પણ રહ્યો આવ્યો, બન્ને સૈન્ય તૈયાર થઈ એકઠાં થયાં. સૌભટે પોતાના સૈનિકોને કહ્યું કે તમારી ઉપર શત્રુઓનો પ્રહાર ન થઈ શકે તેવી રીતે તમ્હારે રહારી પાછળ સાવધાન થઈ એક સરખા લાઇનમાં ઉભા રહેવું, આ પ્રમાણે સૌભટની ગોઠવણી જોઈ પદ્મીપતિએ વિચાર કર્યો કે આ સૌભટ એકલો જ છે, પણ એની સાથે સૈન્ય જણાતું નથી. એમ જાણી તેણે સૌભટને કહ્યું કે તું એકલો શું કરવાનો છે ? માટે શસ્ત્ર છોડી દે, હજીપણ હું ત્હારી રક્ષા કરીશ સૌભટ જોડ્યો. હું જ્યારે રૂઢ થઈશ ત્યારે ત્હારા પોતાના પ્રાણ પણ ત્હારે બચાવવા મુશ્કેલ થઈ પડશે. રહારાં જેવા સિંહની આગળ ત્હારા જેવા શિયાળીઆઓની શી ગણતરી ? આ પ્રમાણે તેનાં ઉદ્વેગાઈ ભરેલાં વચન સાંભળી પ્રચંડ ક્રોધાતુર થઈ સૈન્ય સહિત પદ્મીપતિ ક્ષાત્રધર્મનો ત્યાગ કરી એક સાથે એકલા સૌભટની ઉપર અનેક શસ્ત્રોના પ્રહાર કરવા તૃપ્તી પડ્યો. પરંતુ જેઓએ જે શસ્ત્રો સૌભટને માર્યા હતાં તે સર્વે તેના શરીરમાંથી નીકળી તેઓનાજ શરીરમાં પ્રવેશ કરી બહુ દુઃખદાયક થયાં. તેથી પદ્મીપતિના સૈન્યમાં હાહાકાર થઈ રહ્યો. આ પ્રમાણે પોતાના

શસ્ત્રોથી ક્ષીણ થએલું પદ્મીપતિનું સઘળું સૈન્ય જીવ લઈ નાશી
 ગયું. ત્યારબાદ સૌભટના કેટલાક સૈનિકો પદ્મીપતિને ઉપાડીને
 પોતાના સૈન્યમાં લઈ ગયા, અને સૌભટે પોતે પદ્મીપતિના સ્થા-
 નમાં જઈ તપાસ કરી સર્વ શસ્ત્ર, આભૂષણ તથા હાથી યોગ્ય
 વિગેરે ઉત્તમ વાહનાદિક સર્વસ્વ તેનું લઈ લીધું. પછી તેલાલિક
 મર્દનના ઉપચારથી પદ્મીપતિનું શરીર સજ્જ કર્યું, અનુક્રમે તે
 સારીરીતે સ્વસ્થ થયો. એટલે સૌભટે સર્વ સંપત્તિ સહિત પદ્મી-
 પતિને ભૂપતિ પાસે મોકલ્યો, તે પણ ભૂપતિને નમસ્કાર કરી
 વિનયપૂર્વક બોલ્યો કે સ્વામીન્ ! મહારા ઉપર આપની શી આજ્ઞા
 છે ? ભૂપતિએ તેજ સમયે તેને ભૂત્યની જગોએ સ્થાપન કર્યો.
 ત્યારબાદ સૌભટને બોલાવી રાજાએ ખુશી થઈ અનેક પ્રકારનો
 સત્કાર કર્યો. પછી અમત્કારી એવા તે યુદ્ધનું વૃત્તાંત સાંભળી
 વિસ્મય પામેલા રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો કે આવી અદ્ભુત શક્તિ હિં કેવી
 રીતે મેળવી ? સૌભટ બોલ્યો—પ્રભો ! સંઘામોદ્ગમરી (સંઘા-
 મમાં જય આપનારી) નામે મહાપ્રભાવશાળી વિદ્યા છે. અને
 તે વિદ્યા જ્યંત નામે યોગીએ મહને આપી છે. મહે વિધિપૂર્વક
 તેની સાધના કરી સિદ્ધ કરી છે. માટે તે વિદ્યાનો આ પ્રભાવ છે. તે
 સાંભળી રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો કે એણે સંઘામમાં તો ઉત્તમ
 પ્રકારે વિજય મેળવ્યો, હવે તેની બુદ્ધિનો પ્રભાવ જાણવો એમજી,
 એમ જાણી એક દિવસે રાજાએ તેને બોલાવીને એક સીલવંધ
 લાલડો લેઈ તરીકે આપવા ઉજ્જવિનીના રાજા પાસે મોકલ્યો. અને
 વિશેષમાં કહ્યું કે હું સૈન્ય ? બહુ દુરદેશ હોવાથી મહેદગજ
 નરેન્દ્રની સાથે આપણે. પ્રેમ ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ પામે તેમ કરવું.
 વળી આપણે તેમની સાથે વિદ્યાધનુ કદંબનુ કારણુ નથી. પશું
 તે અને આપણે એ પોતાને બહુ માન્ય તરીકે માનીએ તો તેની પર
 સર્વ નકાલુ વેર વધવા જેવું થાય, માટે સરદાર યુદ્ધિથી મોંઘા અને

નખની માફક અન્યો અન્ય પ્રીતિ રહે તેમ કરવું. જેવી આજ્ઞા !
 એમ કહી સૌભટ ત્યાંથી વિદાયગિરી લઈ ચાલતો થયો, અને
 અનુક્રમે ઉત્તરચિનીમાં ગયા બાદ તે રાજદ્વારમાં ગયો. દ્વારપાળની
 આજ્ઞાથી રાજસભામાં પ્રવેશ કર્યો અને પોતાના અધિપતિએ
 આપેલો ડાલડો રાજાની આગળ ભેટ મૂકી નમસ્કાર કરી રાજાની
 આજ્ઞાથી યોગ્ય આસનપર બેઠો. ત્યારબાદ રાજાએ ડાલડાનું
 સીલ તોડ્યું એટલે અંદરથી બીજી એક ડાળી નીકળી. તેને
 ખુલ્લી કરી જોયું તો અંદર વિભૂતિ (ભસ્મ) જોઈ. રાજા વિચા-
 રમાં પડ્યો, અને ક્ષણમાત્રમાં તેની બ્રહ્મટી લયંકર થઈ ગઈ, નેત્ર
 લાલ થઈ ગયાં તેમજ તેણે જાણ્યું કે જરૂર દર્પાંધ થઈ તે હુદ્દે આ
 મ્હારો તિરસ્કાર કર્યો છે. માટે તે રાજાને અને તેની આજ્ઞામાં
 વર્તનાર આ હુદ્દે દૂતને પણ આનું ક્ષણ જતાવીશ. ત્યારબાદ ડાળી-
 માંથી ભસ્મ લઈ દૂતને જતાવી અને તે જોડ્યો કે હે દૂત ! આ
 શું ભેટનું લક્ષણ ? સૌભટ જોડ્યો, સ્વામિન ! અમ્હારા રાજાએ
 લક્ષણમ કરાવ્યો છે. અને તેના પુણ્યના વિભાગ માટે આપની
 ઉપર આ વિભૂતિ મોકલી છે. આ પ્રમાણે દૂતનું વચન સત્ય
 માની મહેન્દ્રરાજનું હૃદય તેના પહેલાજ ઉપચારથી પીગળી
 ગયું અને તરતજ રાજાએ તેને પોતાના આસન ઉપર બેસાડી
 તેની પીઠ ઉપર હસ્તસ્પર્શ કરી કહ્યું કે હે નરરત્ન ! મ્હારો
 પ્રિયમિત્ર જૂપતિ રાજા ખુશી આનંદમાં છે ? સુભટ જોડ્યો,
 તેમને સદાકાળ આનંદજ વર્તે છે, વળી હાલમાં તો આપના
 અધિક સ્નેહથી તેમને અધિક આનંદ વર્તે છે. વિગેરે બહુ પ્રે-
 મથી વાર્તા પ્રસંગ ચલાવ્યો. રાજાએ કેટલાક દિવસ સૌભટને
 પોતાને ત્યાં રાખ્યો ત્યારબાદ વસ્ત્ર, અલંકાર અને અન્ન વિગેરે
 તુલિદાન આપી પોતાના પ્રધાન પુરૂષની સાથે બે ઉત્તમ દાસી,
 અમૃત્ય રત્ન તથા અલંકાર જૂપતિ રાજાને ભેટ વાસ્તે આપીને

વિશેષમાં રાજા ઉપર સમાચાર કહેવરાવ્યા કે આ દેશ, ખજાનો તેમજ સર્વ સૈન્ય વિગેરે તમ્હારૂં છે એમ જાણી કાર્યપ્રસંગે તે સર્વનો તમ્હારે ઉપયોગ કરવો, એ પ્રમાણે સમાચાર કહીને મહેન્દ્ર રાજ નૃપતિએ તે સૌભટને વિદાય કર્યો. અનુક્રમે તે ગજપુરમાં જઈ પહોંચ્યો. હવે ભૂપતિ રાજાએ સૌભટની સાથે જે પોતાનો ખાસ વિશ્વાસુ ચર મોકલ્યો હતો તેણે પ્રથમ આવીને જે પ્રમાણે સર્વ વૃત્તાંત રાજાને નિવેદન કર્યું હતું, તેજ પ્રમાણે મહેન્દ્રરાજના પ્રધાન પુરૂષ સહિત સૌભટે પણ વિનયપૂર્વક રાજાને પ્રણામકરી ઉચિતાસને બેસી પોતાના સમાચાર કહ્યા, અને ઉત્તરચિનીના પ્રધાને પણ પોતાના સ્વામિ તરફથી ભેટ મૂકી મહેન્દ્રરાજના કુશલ સમાચાર કહ્યા. પછી તે રાજાએ મોકલેલી ભેટ સ્વીકારી તેના પ્રધાનનો સત્કાર કરી ફરીથી રાજા ઉપર સામી ભેટ મોકલી પ્રધાનને વિદાય કર્યો. ત્યારબાદ સર્વત્ર વિજયવાન, સમસ્ત રાજાઓને પોતાની આજ્ઞા મનાવતો, સર્વ જનોવડે નમસ્કાર કરાતો, તેમજ સર્વત્ર અસ્ખલિત આજ્ઞા પ્રવર્તાવતો ભૂપતિરાજા નીતિપૂર્વક રાજ સંપત્તિ ભોગવવા લાગ્યો.

ત્યારબાદ ભૂપતિ નરેન્દ્રનો પરંપરાગત શત્રુ અને બહુ બુદ્ધિવાળો કુબેર નામે રાજા અરિંછત નામે કુબેરરાજા.

નગરીમાં રાજ્ય કરતો હતો, તેની સાથે આ સૌભટે શુભ રીતે મૈત્રીભાવ કર્યો. અનુક્રમે પરસ્પર સ્નેહનો વહીવટ ચાલુ થયો. પ્રચ્છન્ન રીતે સૌભટ તે રાજાની સેવા કરે છે અને રાજા પણ સૌભટની સેવાના બદલામાં શુભ સન્માન કરે છે. વળી ભૂપાત નરેન્દ્રનું કોઈપણ કાર્ય મારાથી બગડે નહિ એવી બુદ્ધિથી તે સૌભટ કુબેર તરફની ભેટ વિગેરેનો સ્વીકાર કરે છે. તેમજ તેણે જાણ્યું કે આ કુબેરનૃપતિ મહાદેવ રાજા છે તો તેને અનુસરવાથી તેપણ કોઈક વખતે સદા-

યદ યાય, દારણકે મ્હોટાલોની સેવા દોષધનુ સમયે નિષ્કલ
યત્રી નથી. ત્યાજનાદ દેટલોક સમય જતાં ભૂપતિ રાજના
જાણવામાં તે વાત આવી. તેથી રાજાએ વિચાર કર્યો કે આ
સાબટ પછે ઉદ્ભવ અને સ્વતંત્ર થઈ ગયો છે, માટે તેને દબાવી
દેવો એજ દિવિત છે, નહિતો દોષક વખતે આપણને તે નુકશાન
કર્તા સિવાય રહેશે નહીં. એમ જાણી તેણે તેને વિષ ખવડાવ્યું તેથી
તે સાબટ તત્કાળ મરણ પામ્યો. આ પ્રમાણે સાબટની આકાંક્ષા
કહત એકજ પ્રતિપક્ષ ઉપર હતી તોપણ તે તેને હાડણ દુઃખદાયક
નીવડી, તો અનેક પ્રતિપક્ષ સંબંધી આકાંક્ષા શું ન કરે ? માટે
હે મુંદર ! હું સમ્યક્ત્વ ધારણ કરી છું અનંત મોક્ષમુખને લોગી
થા. આકાંક્ષાના આધીન થવાથી વારંવાર ત્હારે સંસારવનમાં જમણ
કરવું પડશે. આ પ્રમાણે મુર્નીદની દેશના સાંભળીને ત્યાં બહુ
પ્રાણીઓ પ્રતિબોધ પામ્યા. છતાં મુંદરે વિચાર કર્યો કે આ મુનિ
આ પ્રમાણે જોલીને કંઠને નકામો શા માટે સૂઝાવે છે ? મ્હારે તો
સર્વ પ્રાણીઓ સંમત અને પૂજનીય છે, એવી બુદ્ધિથી મુંદર
વશિષ્ઠ મરણ માં સંસારરૂપી અટવીમાં જમવા લાગ્યો. વળી
એમચંદ્ર વિધિપૂર્વક નિરતિચાર સમ્યક્ત્વ પાળો સૌધર્મ દેવલો-
કમાં ઉત્પત્ત થયો. અને તેણે અનુક્રમે મોક્ષમુખ પણ મેળવ્યું.

॥ इत्याकांक्षायां सुंदरकथानकं समाप्तम् ॥

भास्कर ब्राह्मणानी कथा.

विचित्रित्सातियार.

હાનવીર્યરાજા—જગતપતે ! મુનિનિંદા તેમજ નૈનધર્મની
ચંકા કરવાથી પ્રાણીની શી ગતિ થાય ?

[illegible]

ની નજીક આવી અને ધ્યાનપૂર્વક તેણીએ પૂછ્યું કે આવા કાંતિમય શરીરથી કામદેવનું હાસ્ય કરતા એવા તમે કોણ છો ? અને આવી મોહદશામાં કેમ આવી પડ્યા છો ? તેમજ અચેતન થવાનું શું કારણ ? તેઓ બોલ્યા, કોઈ સમયે નહીં દેખેલું એવું આ ત્હારું અદ્ભુત સ્વરૂપ જોઈ અમે એકાગ્રચિત્તથી ત્હને જોયા કરીએ છીએ. એમ તેઓનો વિકારયુક્ત પ્રત્યુત્તર સાંભળી મૃગ સમાન વિશાલ નેત્રવાળી તે યુવતિ તેઓનાં હૃદય હરવા માટે કમળ વીણવા ધીમી ધીમી ગતિથી ચાલી ગઈ. તેથી તે બને તેની ઉપર કોપાયમાન થયા હોયને શું ! તેમ ઉતાવળથી તેની પાછળ પાછળ ચાલવા લાગ્યા. સુંદર ગમન કરતી તે યુવતિ હણુમાત્રમાં તેઓની દૃષ્ટિ ચુકાવી એક લતામંડપમાં સંતાઈ ગઈ. તેથી તેઓ પણ બેભાન બની પ્રભિત મનથી તે દિશાને અનુસારે ચાલવા લાગ્યા. આમતેમ તેણીની શોધમાં તેઓ ફરતા હતા તેટલામાં આગળ જતાં મૂર્તિમાન કામદેવ સમાન એક મુનિ મહારાજ તેઓના જોવામાં આવ્યા. એટલે તેઓના હૃદયમાંથી વિચલનાસના તત્કાલ પડાયન થઈ ગઈ. કારણકે સિંહની આગળ મૃગલાઓનો સંભવ અશક્ય હોય છે. ત્યાર-બાદ તેઓ ગુરુભક્તિવડે મુનિના ચરણ કમલમાં વંદન કરી પ્રમરની માફક ત્યાં બેઠી પ્રમોહપૂર્વક દેશનરૂપી મિષ્ટરસનું પાન કરવા લાગ્યા. ધર્મદેશના પૂર્ણ થયા બાદ મસ્તકે હાથ જોડી ભાનુ બોલ્યો, " ભગવન્ ! આપનો આ દેહ પણ રાજચિન્હોથી પ્રથમ વિભૂષિત હોય તેમ દેખાય છે. એટલે ઉત્તમ રાજલક્ષ્મીનો અનાદર કરી આપે દીક્ષા ગ્રહણ કરી છે એમ મ્હારું માનવું છે. વળી પ્રમદાઓને પ્રાર્થના કરવા યોગ્ય અદ્ભુત યોગન વયમાં આપને વૈરાગ્ય થવાનું કારણ શું ? મુનિ બોલ્યા, હે ભવ્ય ! સમગ્ર આ ભવસ્વરૂપ કેવલ દુઃખરૂપ હોવા છતાં માત્ર અરાત્રી જનોને

રમાણીય લાગે છે. હે ભદ્ર ! વિચાર કરવાથી આ દુનીયાના સમસ્ત પદાર્થો વિવેકી જનોને વૈરાગ્યજનકજી લાસે છે. કહ્યું છે કે—

અજ્ઞસ્ય સુખદુઃખામ્યાં, મિત્રા વૃત્તિઃ પ્રકાશતે ।

વિવેકિનસ્તુ સંસારે, દુઃખમેવ હિ કેવલમ્ ॥

સર્વ હેમમયં યદ્વત્, પશ્યત્યુન્મત્તકેડશિતે ।

તદ્વદજ્ઞાનસંપ્રાન્તો--ભવેડપિ સુખમીક્ષતે ॥

અર્થ—“ અજ્ઞાની પુરૂષને સુખ અને દુઃખથી ભિન્નવૃત્તિ લાસે છે. પરંતુ વિવેકી પુરૂષને તો આ સંસારમાં કેવલ દુઃખજ દેખાય છે. જેમ ધત્તૂરાના રસનું પાન કરવાથી ઉન્મત્ત થએલાની દૃષ્ટિએ સર્વ વસ્તુ સુવર્ણમય દેખાય છે, તેમ અજ્ઞાનથી ભ્રાંત થએલો માણસ પણ સંસારમાં સર્વત્ર સુખ માને છે. ” હે ભદ્ર ! મહારા વૈરાગ્યનું કારણ તો વિશેષે કરીને મહારી સ્ત્રી થએલી છે. તે સાંભળી ભાનુ જોલ્યો, મુનીંદ્ર ! તેમ થવાનું શું કારણ ! ત્યારબાદ મુનિ પણ પોતાનું વૃત્તાંત કહેવા લાગ્યા.

આ ભરતક્ષેત્રમાં દુર્ગાંગ (પાર્વતીનું અંગ=કિલ્લો અને રાજ્યનાં સાત અંગ) વડે સંયુક્ત, ભૂતિ

મુનિ વૃત્તાંત. (ભસ્મ=સંપદાઓ) થી સુશોભિત, શંકરના

સ્વરૂપ સમાન સમસ્ત નગરોમાં મુખ્યતાને

ધારણ કરતું શૌર્યપુર નામે નગર છે, તેની અંદર પ્રતાપમાં સૂર્ય સમાન છે છતાં પ્રચંડ કર (કીરણ-વેરો) ગ્રહણ કરતો નથી, વળી કીર્ત્તિમાં ચંદ્ર સમાન છે છતાં પણ મદરૂપી કલંકથી વિમુક્ત એવો ધર્મમાં દૃઢ શ્રદ્ધાળુ દૃઢધર્મ નામે રાજા રાજ્ય કરે છે અને ગુણ સુંદરી નામે તેની ભાર્યા છે. તેઓને ગુણરાજ નામે એક પુત્ર થયો. અનુક્રમે તે યુવાન થયો. તેવામાં વસંતપુર નગરમાં પ્રજ્ઞાનચંદ્ર રાજાની કનકવતી નામે પુત્રીનો સ્વયંવર થતો હતો, ત્યાં પોતાના

કેટલાક મુશ્કેલી સહિત તે ગુણરાજકુમાર ગયો. બાંદ રાજ તરફથી મળેલા આવાસમાં ઉતારો કરી સ્વયંવર મંડપમાં તે દાખલ થયો. તે પ્રસંગે ઉત્તમ શણગાર સજ્જા બહુ ગુણવંત અન્ય રાજકુમારો પણ પોતપોતાના ઉત્સાહપૂર્વક ત્યાં હાજર થયા હતા, ત્યાર બાદ યોગ્ય પરિવાર સહિત ઇશાનચંદ્ર રાજા પણ પોતાને ઉચિત દિશામાં યોગ્ય આસન ઉપર વિરાજમાન થયો હતો. તેટલામાં નરેન્દ્રની આજ્ઞાથી ધાત્રી તથા પ્રતિહારી સહિત કનકવતી કન્યા પણ ત્યાં આવી અને પિતાના ચરણકમલની નજીકમાં બેઠી. તત્કાલ કનકવતીએ વક્ર પ્રસરતા કટાક્ષરૂપી દોરીવડે ગુણરાજને બાંધી પોતાના હૃદયમાં સ્થિર કર્યો. વળી કુમારે પણ કનકવતી તરફ દષ્ટિ અને મન જવાથી તેનું ચેષ્ટિત ભોઈ લીધું અને જાણ્યું કે આ કન્યા મહારા વિષે અનુરક્ત છે. કારણકે સ્નિગ્ધ અને મધુર દષ્ટિ, મંદ ગતિ અને અધિક અંગ વિમોહન વિગેરે સમગ્ર ચેષ્ટાઓ સ્ત્રીઓના સ્નેહને સૂચવે છે. હવે જેટલામાં પ્રતિહારી ઉભી થઈ નામ, ગોત્રાદિકના ઉચ્ચારપૂર્વક રાજકુમારોની પ્રશંસા કરવા લાગી, તેટલામાં કનકવતી પોતાના માતા પિતાની આગળ કંઈક નેત્ર મોંથી પોતાના શરીરે અસ્વસ્થપણ જતાવી પોતાના આવાસમાં ચાલી ગઈ. અકસ્માત કુમારીને શૂન્ય ઉપદ્રવ થયો છે એમ જાણી તેની માતા વિગેરે સર્વે લોકો ઔષધાદિક ઉપચાર કરવા લાગ્યા. ત્યારબાદ રાજા મંડપની આંદર ઉભો થઈ સર્વે રાજકુમારોને હાથ જોડી કહેવા લાગ્યો કે હાલ અમારી કુમારીનું શરીર માંદગીમાં આવી પડ્યું છે, તેથી કૃપા કરી આપ સર્વે પોતપોતાના મુકામે પધારો. તમહારા અને અમહારા પુણ્યથી જો સાડું થાય તો આ સ્વયંવરનો સમારંભ સફલ થાય. રાજાના 'સર્વ સાડું થયે' એમ કહી રાજકુમારો સ્વયંવર મંડપમાંથી પોતાના આવાસમાં ગયા. અને રાજા પણ પોતાના સ્થાનમાં ગયો.

ત્યારબાદ પોતાનો ખાનગી હૃત મોકલી મધ્યવયની પોતાની સખીને બોલાવી સંધ્યા સમયે કનકવતીએ કનકવતીનો ગુણરાજ પાસે ગુપ્ત રીતે મોકલી. તે સખીએ સંદેશો. ત્યાં જઈ કુમારીની ચિત્રેલી છબી ગુણરાજના હસ્તમાં મૂકી. ચિત્ર જોઈ ગુણરાજે જાણ્યું કે આ કુમારી વિરહાતુર થઈ બહુ દુઃખમાં આવી પડી છે. તે પ્રસંગે સખીએ જણાવ્યું, હે સુભગ ! અમૃતમય શરીરવાળો તું કુમારીના હૃદયમાં સ્થિર થયો છે. તે અમૃત તેણીના હૃદયને બહુ બાળે છે. માટે અમૃતમાંથી વિષ પ્રગટ થયું છે. વળી હે કુમારેન્દ્ર ! અતિ નિર્મલ, મહોટા ગુણોનો આશ્રયભૂત, અમૂલ્ય અને ગોળાકાર મૌક્તિક રત્નોનો આ હાર પોતાના હૃદય સમાન બાણી કુમારીએ આપના માટે મોકલ્યો છે. તે આપ પોતાના વક્ષઃસ્થલમાં ધારણ કરો. એમ તેના કહેવાથી કુમારે તે પ્રમાણે હારનો સ્વીકાર કરી તેના ઉપર બહુ પ્રસન્ન થઈ અમૂલ્ય પોતાનાં સર્વાંગ આલરણ્યો કુમારી માટે અર્પણ કર્યાં. ત્યારબાદ સખી બોલી, કુમારેન્દ્ર ! મહારે એકાંતમાં આપને કંઈક વાત કરવાની છે. તત્કાલ કુમારની દૃષ્ટિથી પ્રેરાએલા આબુબાલુના લોકો ઉડી ગયા. પછી સખીએ કુમારને વિનંતિ કરી કહ્યું કે કનકવતી આપને એમ જણાવે છે કે હે નાથ ! મહારૂં જીવન આપને આધીન છે. પરંતુ મહારા મંદ ભાગ્યને લીધે હાલમાં ભોગકર્મનો અંતરાય હોવાથી આપના સંયોગમાં તે વિઘ્નભૂત થાય છે. માટે જ્યારે તે ભોગના અંતરાયનું કારણ દૂર થશે ત્યારે કેટલાક દિવસ પછી તમહારી સાથે સંભોગની યોગ્યતાવાળી હું થઈશ. એ પ્રમાણે આપને જણાવવા માટે એકદમ લોકોને માંદગી બતાવી આજે તેણીએ સ્વયંવરમાલા પહેરાવી નથી, પરંતુ પ્રભાત સમયમાં સ્વયંવર માલા પહેરાવશે. એ પ્રમાણે દ્વિતીનાં વચન સાંભળી ગુણરાજ કુમાર

બોલ્યો કે રાજકુમારીએ જે સંજોગનો વિલંબ બતાવ્યો છે તે મ્હને બહુ દુઃખદાયી થઇ પડ્યો. પરંતુ કુમારીએ જે આજ્ઞા કરી છે તે અમારે પ્રમાણ છે એમ સ્વીકાર કરી દૂતીને વિદાય કરી. બાદ દૂતીએ પણ કુમારી પાસે જઇ એકાંતમાં સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું.

બીજે દિવસે પ્રભાત સમયે સ્વયંવર મંડપમાં સમસ્ત રાજ.

કુમારીની સમક્ષ શુભરાજના કંઠમાં મુગ-કનકવતી વિવાહ. પિત પુષ્પોની વરમાલા કુમારીએ ખેરાવી.

ત્યારબાદ બૃપતિએ બાદીના સર્વ રાજ.

કુમારોનો સત્કાર કરી વિદાય કર્યા અને શુભરાજ કુમારનો બહુ ઉત્સાહ સાથે વિવિધ મંગળપૂર્વક વિવાહ મહોત્સવ થયો. ત્યાર બાદ કેટલોક સમય ત્યાં રહી કનકવતી સહિત શુભરાજ કુમાર શૌર્યપુર નગરમાં આવ્યો ત્યાં કનકવતીને રહેવા માટે બહુ ભારે ઉપચાર સહિત એક મોટો મહેલ આપ્યો અને કુમાર પણ પોતાના ભવનમાં ગયો. ત્યાં દૌશુંદક દેવની માફક પોતાના મિત્રો સાથે હંમેશાં તે વિચિત્ર કીડાઓ કરે છે, અને દરરોજ કનકવતીના વિદાસભવનમાં જાય છે. તેમજ અનેક કીડાઓ વડે કનકવતીની સાથે આનંદ પૂર્વક શુભરાજના દિવસો વ્યતીત થવા લાગ્યા. શુભરાજ પોતે બહુ વિચક્ષણ છે. પરંતુ કનકવતીનો અભિપ્રાય શો છે તે તેના જાણવામાં આવતું નથી. તેથી તે ખેદાતુર થઇ વિચાર કરવા લાગ્યો કે હવે શો ઉપાય કરવો કે જેથી એના વિચારની સમજ પડે ! જો આ સ્ત્રી પોતેજ ઉત્ક્રિષ્ટ થઇ મ્હારા કંઠનું આલિંગન ન કરે તો આ ધન, યૌવન, રૂપલાવણ્ય અને શુભિત પણ નિરર્થક છે.

એક દિવસ શુભરાજ પોતાના ભવનમાં બેઠો હતો તેટલામાં

દ્વારપાળે પ્રણામ કરી જણાવ્યું કે સ્વામિન !

વિદ્યા સાધક પુરૂષ. ભાલ સ્થળમાં સ્વેત તલક કરી, ઉજવલ વસ્ત્ર પહેરી, હસ્તમાં પુષ્પો લઇ કોઇક પુરૂષ

આપના દર્શન માટે દ્વારમાં ઉભો રહ્યો છે. આપની શી આજ્ઞા છે ? ગુણરાજ બોલ્યો, તેને જલદી પ્રવેશ કરાવો. તત્કાલ ક્ષેત્રપાળે તેને અંદર પ્રવેશ કરાવ્યો. આશીર્વાદ આપી વિદ્યાસાધક પુરૂષ ગુણરાજે બતાવેલા આસન ઉપર બેઠો. ત્યારબાદ ગુણરાજે પૂછ્યું, તમ્હારે અહીં આવવાનું શું કારણ ? તે બોલ્યો, મહાશય ! યશોધર નામે સિદ્ધપુત્રે મ્હને એક અપૂર્વ વિદ્યા આપી છે. તેની પૂર્ણ સેવા બાર વર્ષ સુધી મ્હેં કરી છે. હવે આપના પ્રસાદ વડે તે વિદ્યા સિદ્ધ થશે. ગુણરાજ બોલ્યો, તે વિદ્યા સિદ્ધ થવાથી તેનું શું ફળ થાય ? પુરૂષ બોલ્યો, વિદ્યા સિદ્ધ થયા બાદ આકાશમાર્ગે ગમન કરી શકાય, મણિ, રત્ન, સુવર્ણ, વિગેરે ધન સંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય, ઇચ્છિત રૂપ પ્રગટ કરી શકાય અને લાલાલાલનું જ્ઞાન પણ પૂર્ણ રીતે થાય. ગુણરાજ બોલ્યો, જો એમજ હોય તો મ્હારું જે કાર્ય હોય તે મ્હને સુખેથી કરમાવો. તેણે જણાવ્યું કે રાજન્ ! એક રાત્રિ માટે તમ્હે મ્હારા ઉત્તર સાધક થાઓ. તે સાંભળી પરોપકારમાંજ રસિક ચિત્તવાળા કુમારે તે પ્રમાણે તેનું વચન અંગીકાર કર્યું. કારણકે સત્પુરૂષો અન્ય જનોની પ્રાર્થનાથી શું શું નથી કરતા ?

કાળી ચૌદશના દિવસે અર્ધરાત્રિના સમયે પોતાનો કવચ વિધિ પૂર્ણ કરી, વિદ્યા સાધક પુરૂષ ગુણમેઘનાદ ક્ષેત્રપાલ. રાજને સાથે લઈ અનેક રાક્ષસોથી વ્યાકુલ અને ચમરાજના ગૃહ સમાન ભયંકર એવી રમશાન ભૂમિમાં ગયો. ત્યાં આગલ મંડલ કરી તેની અંદર ખેરનાં લાકડાં સળગાવ્યાં, અને તેમાં લાલકણેરનાં પુષ્પ, ચંદન અને ગુગલ વિગેરેનો મંત્રોચ્ચાર પૂર્વક હોમ કરવા લાગ્યો. ત્યાં આગળ ગુણરાજ હાથમાં ખર્જૂ લઈ તેની સન્મુખ ઉભો રહ્યો છે તેવામાં અકસ્માત્ ઉત્તર દિશામાંથી આવતો વિકરાલ સ્વરૂપધારી

કોઈક દેખાવ જોવામાં આવ્યો, ક્ષણમાત્રમાં હઝારવડે મહાવજ્રના
 ધાતની માફક પર્વતના શિખરોને વિખેરતો; કલકલ શબ્દોવડે
 આકાશમંડલને પૂર્ણ કરતો, સુખમાંથી પ્રલયકાલના અગ્નિ સમાન
 જ્વાલાઓને વમન કરતો, મદ્યથી ઉદ્વિગ્ન બનેલી સર્પની ક્ષણાઓનો
 સુકુટ જેણે ધારણ કરેલો છે, વળી ડમડમ નાદ કરતા ડમડના
 આડંબરથી ઉત્કટ, કુટિલ અને ખીજા કેશપાશથી વિરાજીત, સ-
 મગ્ધ વૈરીઓનો વિનાશ કરવામાં અતિદક્ષ, બહુ સ્થાન એવી મધિ
 સમાન આકૃતિવાળો, અત્યંત રોષવડે લાલનેત્રોને વહન કરતો,
 પ્રચંડ શબ્દોના ઉચ્ચારથી વાહણોઓને ફેંકતો, તેમજ સુમંગલ
 વાહન ઉપર આરૂઢ થયેલો, અને ભક્તજનોને સુખદાયક એવો
 મેઘનાદ નામે ક્ષેત્રપાલ હસ્તમાં ખંખર લઈ ત્યાં આવ્યો. વળી
 અતિરૂઢ થઈ તે જોઈયો, રે ! રે ! અનાર્ય ! હનુમુધી 'પણ તું
 અહીંજ છે ? રે હૃદ ! મહારી આજ્ઞા પણ ત્હેં ન માની ? અને
 અહીં વિદ્યા સાધવા બેઠો છે ? મહારી પૂજા કર્યા સિવાય તું
 સિદ્ધિની ઇચ્છા રાખે છે ? હવે તું જીવતો નથી રહેવાનો એમ
 સમજી ત્હારા ઇષ્ટદેવનું સ્મરણ કરી લે. તેમજ આ રાજકુમારને
 પણ ત્હેં છેતર્યો છે, તેથી તે બિચારો પણ તેના અવિનયનું ક્ષ-
 ભોગવશે. કારણ કે કુસંગતિ શું શું ન કરે ? આ પ્રમાણે મેઘનાદનું
 વચન સાંભળી કુમારને એકદમ રોષ ભરાઈ ગયો. અને તે જોઈયો
 કે રે ! રે ! નિર્લજ્જ ! અધર્મકારિન ! આજે જરૂર ત્હારા ઉપર
 યમરાજ દોષાયમાન થયો છે. આ વખતે એની રક્ષા માટે હું
 પાસે ઉભો છું, જેથી અત્યારે ઈંદ્ર પણ એને વિદ્ય કરવા શું
 શક્તિમાન છે ? એમ નિઃશંકપણે જોલતો રાજકુમાર મેઘનાદની
 પાસે ગયો અને કહ્યું કે રે અનાર્ય ! હૃદ ! માત્ર અસત્ય પ્રલાપ
 કરવાથી શું ? એ ત્હારામાં યશક્રમ હોય તો મહારી સન્મુખ

આવ. જેથી ત્હારો ગર્વ ઉતારું, તે સાંભળી મેઘનાદ બહુ ક્રોધ કરી કુમાર તરફ દોડતો આવ્યો. શસ્ત્ર રહિત તેને આવતો બેઠું કુમારે પણ પોતાના હસ્તમાંથી ખર્જૂ દૂર ફેંકી દીધો, તેમજ કેશ પાશ અને કમ્બર દૂઢ બાંધી મેઘનાદ સાથે યુદ્ધ કરવા લાગ્યો. કુમારે ક્ષણમાત્રમાં મેઘનાદનું હૃદય ભેદીને તેનો ગર્વ ઉતાર્યો, એટલામાં વિદ્યાદેવી સાક્ષાત્ પ્રગટ થઈ બોલી, હે કુમાર! ત્હારા પરાક્રમથી સંતુષ્ટ થઈ હું સિદ્ધ થઈ છું. માટે આજ્ઞા કર ? ત્હારું મનોવાંછિત પૂર્ણ કરવા હું તૈયાર છું, કુમાર બોલ્યો, દેવિ ! આ સિદ્ધ પુરૂષે ત્હારી આરાધના કરી છે માટે એને તું સિદ્ધ થા, અને એના મનોરથ પૂર્ણ કર. દેવી બોલી, કુમારેન્દ્ર ! ત્હારી સહાયતાથીજ હું એને સિદ્ધ થઈ છું, એમાં કોઈપણ પ્રકારે ત્હારે સંશય કરવો નહીં, પરંતુ તું પણ કંઈક મ્હારી પાસેથી માંગ. ત્યારે કુમારે પૂછ્યું કે કનકવતી સાથે મ્હારે ભોગાંતરાય થવાનું શું કારણ ? દેવી ઉપયોગ દઈ વિચાર કરી બોલી, ભોગાંતરાયનું વૃત્તાંત તું પોતેજ જાણી શકીશ, કેમકે મ્હારા વચન વડે ઇન્દ્રિયતરૂપ ધારણ કરવાથી ત્હારું સર્વ કાર્ય સિદ્ધ થશે. તે સાંભળી ‘ત્હારો મ્હોટો ઉપકાર’ એમ કુમારે કહ્યું એટલે દેવી તત્કાલ પોતાના સ્થાનમાં ચાલી ગઈ. બાદ તે સિદ્ધપુરૂષે ગુણરાજને વિનીત થઈ જણાવ્યું કે ત્હારા પ્રતાપથી આ મ્હારો સઘળો મનોરથ સિદ્ધ થયો, માટે આ આજ્ઞાંકિત સેવક ઉપર તમે કોઈપણ આજ્ઞા ફરમાવો, જેથી હું અનુભવી થાઉં. ગુણરાજ બોલ્યો, હે સિદ્ધપુરૂષ ! પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે આનંદ કરો એવી મ્હારી આજ્ઞા છે. સિદ્ધ બોલ્યો. હે ઉપકારિન ! તેમ છતાં પણ કોઈકાર્ય પ્રસંગે તમ્હારે મ્હારું સ્મરણ કરવું, એમ કહી સિદ્ધપુરૂષ પણ ત્યાંથી વિદાય થયો. બાદ ગુણરાજકુમાર પોતાનો દેહ શુદ્ધ કરી રાત્રીનાં વસ્ત્રો બદલી પોતાના સ્થાનમાં ગયો. પ્રજ્ઞાતકાલમાં ઉત્તમ શણગાર સજ્જ ગુરુ

કાન્ય કનકલક્ષ્મીના આશાક્રમ. પછી અને નિર્વિદ્ય કનક કાન્યના પ્રકાશીયને કુલુકાચ કનકાચ સ્થાપીને કરી શુભ. તેમજ કનકલક્ષ્મી આગ્યો. પછી તે વિદ્યા નિર્વિદ્યા કનક કરી કર્તવ્યે વિદ્યાચર પ્રભાવથી અદ્વૈતરૂપે આગ્ય કરી નિર્વિદ્યા કરી. ત્યાર પછી કનકલક્ષ્મીના કનકલક્ષ્મી ગયે. ત્યારબાદ ત્યાં એકાંત એક જગ્યાએનાં ને રહે. તેમજ કનક કનકલક્ષ્મી પાસે પોતાની જે રામીએ. કનકે કનકે આગ્ય. કનકીને ગાલી કે શુભનુ રહેલી વાળી માં. હશે રામી રામી. અર્થ. રામીને કનકલક્ષ્મી છે, કનકે વિદ્યાનને આગ્યની નિર્વિદ્યા કરી કનક વતીએ જ્ઞાન દેખા કનકે કાલી વિદ્યાને કનક, કો અંકાચો જ્ઞાન કરી નક્કરે કાલી. કુળી નામી કુળાધિપ અંકનને કોષ કમે. ત્યારબાદ વજ્ર તથા અંકનને વિદ્યાને અર્થ કુળમાર કુળ તમાર વર્ણ, તેમજ અંક આગ્ય માર્ગથી એક વિદ્યા વિમાન ત્યાં આગ્ય. એટલે કનકી સદ્વિત કનકલક્ષ્મી વિમાનમાં ગિરી. તે વખતે તે કુળમાર કુમાર વજ્ર અદ્વૈતરૂપે વિમાનમાં ગેત્રી ગયો. ત્યારબાદ મનની આકૃષ્ટ અત્યંત વેગથી તે વિમાન નિર્વિદ્યાપણે ઉત્તરદિશા તરફ ચાલ્યું. અને અનુક્રમે નંદનવનમાં વર્ષ પહોંચ્યું. ત્યાં રહેલા સરોવરના કાંઠા ઉપર તે નીચે ઉતર્યું, તે પ્રસંગે ત્યાં આમળ આમળસની છાયામાં એક વિદ્યાધર બેઠો હતો. તે કુમારની હાજિઓચર થયો. પછી કનકલક્ષ્મી વિમાનમાંથી ઉતરી વિદ્યાધરની પાસે વર્ષ નમસ્કાર કરી તેની આજ્ઞા પ્રમાણે નીચે બેઠી. યાદીવાર પછી રૂપમાં રતિ અને રસા સમાન, તથા ઉજ્જવળ યૌવનથી મનોહર આપ્તિવાળી બીજી વજ્ર કુમારીઓ ત્યાં આવી તેઓ પણ વિદ્યાધરને પ્રણામ કરી તેની આગળ બેઠી. કુળમાર ચાલ્યું તે વિદ્યાધર સ્નાન કરી શુદ્ધ વસ્ત્રો પહેરી પ્રસન્નિદેવીના મંદિરમાં ગયો. તેની નમસ્કાર કરી કુંકુમ ચદનથી એક મંડલ રચી પાતે બાપ કરવા બેસી ગયો. ત્યારબાદ તેણે બ્રહ્મીના સંકેત કર્યો એટલે સર્વ કુમારીઓ ત્યાં આવી

પોતપોતાનું કાર્ય કરવા લાગી. તેઓમાંથી એક વીણા અને બીજી વાંસળી વગાડે છે. ત્યારે ત્રીજી મધુર સ્વરે ગાયન કરે છે. હવે કનકવતી પણ પોતાનો નૃત્ય કરવાનો વારો હોવાથી નૃત્ય કરવા લાગી. હાવભાવ સાથે વિચિત્ર અભિનય સહિત નાચના ઉમંગને લીધે કનકવતીની કટીમેખલામાંથી એક મનોહર ધુધરી પડી પડી. તે કુમારના ચરણ પાસે આવીને પડી એટલે કુમારે તે ધુધરીને શુભ રીતે પોતાની પાસે લઈ લીધી. નાચ પૂર્ણ થયું એટલે કનકવતીએ રંગભૂમિમાંથી ઉતરી ધુધરીનો સર્વત્ર તપાસ કર્યો પરંતુ તેનો પત્તો લાગ્યો નહીં.

વિદ્યાધરે વિમાન માર્ગે તે સર્વકુમારીઓને વિદાય કરી એટલે તે કુમારીઓ વિમાનમાં બેસી પોત ધુધરીનો તપાસ. પોતાના સ્થાનમાં ગઈ. શુભરાજ પણ અદ્ય પથે કનકવતીના દ્વાર આગળ વિમાનમાંથી ઉતરી રાત્રીના છેલ્લા પ્રહરે પોતાના સ્થાનમાં ગયો. પ્રભાતમાં ઉડી પ્રાભાતિક આવશ્યક ક્રિયા સમાપ્ત કરી મતિસાગર નામે મંત્રીના હાથમાં તે ધુધરી આપીને કુમારે કહ્યું કે હું બ્યારે કહું ત્યારે કનકવતીને આ ધુધરી ત્હારે આપવી. એમ કહી તે બન્ને જણા કનકવતીની પાસે ગયા, કનકવતી તે બન્નેને આવતા જોઈ સંભ્રમપૂર્વક ઉભી થઈ અને તેઓને આસન આપ્યું. વળી પોતે પણ તેઓની પાસે બેઠી. ત્યારણાં કુમાર અને કુમારીઓ આપાટ ખેલવા માંડી, તેમાં કુમારીએ શુભરાજને જીતી લીધો એટલે કનકવતી બોલી, સ્વામિન? કંઈપણ ભેટ તરીકે મહેને આપો. શુભરાજ બોલ્યો, મતિસાગર? એને તે અમૂલ્ય ધુધરી આપો. મતિસાગરે પોતાની કેડમાંથી રતનજડિત સુંદર ધુધરી કાઢી કનકવતીના હાથમાં મૂકી, એટલે તરતજ તેણીએ તે ઝાળખી કે આ તો મહારી ધુધરી છે. અરે? આ તેને ક્યાંથી મળી હશે?

દા ? દેવગતિ વિચિત્ર છે. એમ મનમાં વિચાર કરતી કનકવતીએ પૂછ્યું કે આ મ્હારી કટ્ટીમેખલાની મુઘરી ત્હમને ક્યાંથી મળી ? તે જોઈયો, આ ક્યા ક્યાને પડી ગઈ હતી ? તે તમે જાણો છો ? ફરીથી તે જોણી, હું તમને એટલું જ પુછુ છું કે આ ત્હમને ક્યાંથી મળી ? મંત્રી જોઈયો, જ્યાં પડી ગઈ હતી ત્યાંથી. કનકવતી જોણી કે તે હું જાણતી નથી, ત્યારે કુમાર જોઈયો કે જૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન વેદી આ ઉત્તમ નૈમિત્તિક છે, માટે એમને પુછવાથી સર્વ હકીકત મળી આવશે. કનકવતીએ મંત્રીને પૂછ્યું કે આ વૃત્તાંત મ્હને કૃપા કરી સંભળાવો. મંત્રીએ ગુણરાજનો અભિપ્રાય જાણી કહ્યું કે આ વાત કાલે કહીશું, એમ કહી ધણુ માત્ર તેજ પ્રમાણે કોડા કરી મંત્રીસહિત ગુણરાજ પોતાના કથાનમાં ગયો.

એટલામાં સૂર્ય અસ્ત થયો, સંધ્યા સમય વ્યતીત થયા બાદ રાત્રિના પહેલા પ્રહરમાં ગુણરાજ કનકવતીના લવનમાં ગયો. તે દીવસે પણ કનકવતી પ્રથમની માફક વિમાનમાં બેસી વિદ્યાધરની પાસે ગઈ. કુમાર પણ ગુપ્ત રીતે તેની પાછળ ત્યાં ગયો. બીજી રાત્રી કુમારીઓ પણ ત્યાં આવી. પ્રથમ પ્રમાણે સ્નાન ધ્યાનાદિક કાર્ય કરી વિદ્યાધરે જાપ તથા હોમનો પ્રારંભ કર્યો. કુમારીઓએ દેવીની આગળ સંગીત ચલાવ્યું. કનકવતી વીણા વગાડતી હતી, અને તે પોતે વીણાના નાદમાં બહુ તહીન થઈ ગઈ, એટલે તેના વામ ચરણમાંથી ગુણરાજે ગુપ્ત રીતે ઝાંઝર લઈ લીધું, ત્યારબાદ સંગીત સમાપ્ત થયું એટલે કનકવતીએ પોતાની દાસીને કહ્યું કે સખિ ? તપાસકર, કોઈએ ગુપ્ત રીતે મ્હારું ઝાંઝર ચારી લીધું છે. તે સાંભળી દાસીએ વિનયપૂર્વક નૃત્ય ભૂમિમાં આવેલા સર્વે જનોને પૂછ્યું તેમજ સારી

રીતે તપાસ કર્યો પરંતુ ત્યાં તેનો પત્તો લાગ્યો નહીં; ત્યારબાદ સમય થવાથી સર્વ કુમારીઓ પોતપોતાના વિમાનમાં બેસી પોતાના સ્થાનમાં ગઈ અને કુમાર પણ પોતાના સ્થાનમાં ગઈ સુઈ ગયો. પ્રાતાઃકાલે ઉઠી પોતાનો નિત્ય વિધિ સમાપ્ત કરી ગુણુરાજે રાત્રીએ લીધેલું નખુર મનિસાગર મંત્રીને આપ્યું અને પ્રથમના માફક બન્ને જણા કનકવતીના પાસે ગયા. બન્નેને આ વતા જોઈ કનકવતી હાથ જોડી કુમાર થઈ અને યોગ્ય સત્કાર કરી ગુણુરાજને આસન આપ્યું. તેમના બેઠા બાદ પોતે પણ બેઠી. ત્યારબાદ તેઓએ સમસ્ત પૂજા અને પ્રવિણકાવંદ આપી પોતીને પ્રાર્થના કર્યો. પ્રથમ ગુણુર જ બોલ્યો. - રાગવતજનપદ્મિનો નર નર્ય જીવિતં ચ પ્રેમચ । જીવાતા યૌવનયનં, નયનં પ્રાપ્ત્ય બુદ્ધિવત, પ્રેમ, જીવન અને ધનન પાત્ત પુનઃ સ્વયં પવનય. કપાલમાન થયેલા કમલના પત્ર સમાન નયન, પ્રેમથી ભરેલાં સ્તંભી કનકવતી બોલી. - નમ્માહમ કમલમયમ્ । કુમારે કાંઈ કંઈ મારે તારે રીતે પ્રેમ લાધ્યું કેને એ વળે છે કુણુર જણા તેમ કય ત્યુ મેં આદ પત્ર લખાવેલું. તે વળે છે કે નહીં.

2. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 2190. 2191. 2192. 2193. 2194. 2195. 2196. 2197. 2198. 2199. 2200. 2201. 2202. 2203. 2204. 2205. 2206. 2207. 2208. 2209. 2210. 2211. 2212. 2213. 2214. 2215. 2216. 2217. 2218. 2219. 2220. 2221. 2222. 2223. 2224. 2225. 2226. 2227. 2228. 2229. 2230. 2231. 2232. 2233. 2234. 2235. 2236. 2237. 2238. 2239. 2240. 2241. 2242. 2243. 2244. 2245. 2246. 2247. 2248. 2249. 2250. 2251. 2252. 2253. 2254. 2255. 2256. 2257. 2258. 2259. 2260. 2261. 2262. 2263. 2264. 2265. 2266. 2267. 2268. 2269. 2270. 2271. 2272. 2273. 2274. 2275. 2276. 2277. 2278. 2279. 2280. 2281. 2282. 2283. 2284. 2285. 2286. 2287. 2288. 2289. 2290. 2291. 2292. 2293. 2294. 2295. 2296. 2297. 2298. 2299. 2300. 2301. 2302. 2303. 2304. 2305. 2306. 2307. 2308. 2309. 2310. 2311. 2312. 2313. 2314. 2315. 2316. 2317. 2318. 2319. 2320. 2321. 2322. 2323. 2324. 2325. 2326. 2327. 2328. 2329. 2330. 2331. 2332. 2333. 2334. 2335. 2336. 2337. 2338. 2339. 2340. 2341. 2342. 2343. 2344. 2345. 2346. 2347. 2348. 2349. 2350. 2351. 2352. 2353. 2354. 2355. 2356. 2357. 2358. 2359. 2360. 2361. 2362. 2363. 2364. 2365. 2366. 2367. 2368. 2369. 2370. 2371. 2372. 2373. 2374. 2375. 2376. 2377. 2378. 2379. 2380. 2381. 2382. 2383. 2384. 2385. 2386. 2387. 2388. 2389. 2390. 2391. 2392. 2393. 2394. 2395. 2396. 2397. 2398. 2399. 2400. 2401. 2402. 2403. 2404. 2405. 2406. 2407. 2408. 2409. 2410. 2411. 2412. 2413. 2414. 2415. 2416. 2417. 2418. 2419. 2420. 2421. 2422. 2423. 2424. 2425. 2426. 2427. 2428. 2429. 2430. 2431. 2432. 2433. 2434. 2435. 2436. 2437. 2438. 2439. 2440. 2441. 2442. 2443. 2444. 2445. 2446. 2447. 2448. 2449. 2450. 2451. 2452. 2453. 2454. 2455. 2456. 2457. 2458. 2459. 2460. 2461. 2462. 2463. 2464. 2465. 2466. 2467. 2468. 2469. 2470. 2471. 2472. 2473. 2474. 2475. 2476. 2477. 2478. 2479. 2480. 2481. 2482. 2483. 2484. 2485. 2486. 2487. 2488. 2489. 2490. 2491. 2492. 2493. 2494. 2495. 2496. 2497. 2498. 2499. 2500. 2501. 2502. 2503. 2504. 2505. 2506. 2507. 2508. 2509. 2510. 2511. 2512. 2513. 2514. 2515. 2516. 2517. 2518. 2519. 2520. 2521. 2522. 2523. 2524. 2525. 2526. 2527. 2528. 2529. 2530. 2531. 2532. 2533. 2534. 2535. 2536. 2537. 2538. 2539. 2540. 2541. 2542. 2543. 2544. 2545. 2546. 2547. 2548. 2549. 2550. 2551. 2552. 2553. 2554. 2555. 2556. 2557. 2558. 2559. 2560. 2561. 2562. 2563. 2564. 2565. 2566. 2567. 2568. 2569. 2570. 2571. 2572. 2573. 2574. 2575. 2576. 2577. 2578. 2579. 2580. 2581. 2582. 2583. 2584. 2585. 2586. 2587. 2588. 2589. 2590. 2591. 2592. 2593. 2594. 2595. 2596. 2597. 2598. 2599. 2600. 2601. 2602. 2603. 2604. 2605. 2606. 2607. 2608. 2609. 2610. 2611. 2612. 2613. 2614. 2615. 2616. 2617. 2618. 2619. 2620. 2621. 2622. 2623. 2624. 2625.

4. 1/2, 3/4, 1, 1 1/2, 2, 2 1/2, 3, 3 1/2, 4, 4 1/2, 5, 5 1/2, 6, 6 1/2, 7, 7 1/2, 8, 8 1/2, 9, 9 1/2, 10, 10 1/2, 11, 11 1/2, 12, 12 1/2, 13, 13 1/2, 14, 14 1/2, 15, 15 1/2, 16, 16 1/2, 17, 17 1/2, 18, 18 1/2, 19, 19 1/2, 20, 20 1/2, 21, 21 1/2, 22, 22 1/2, 23, 23 1/2, 24, 24 1/2, 25, 25 1/2, 26, 26 1/2, 27, 27 1/2, 28, 28 1/2, 29, 29 1/2, 30, 30 1/2, 31, 31 1/2, 32, 32 1/2, 33, 33 1/2, 34, 34 1/2, 35, 35 1/2, 36, 36 1/2, 37, 37 1/2, 38, 38 1/2, 39, 39 1/2, 40, 40 1/2, 41, 41 1/2, 42, 42 1/2, 43, 43 1/2, 44, 44 1/2, 45, 45 1/2, 46, 46 1/2, 47, 47 1/2, 48, 48 1/2, 49, 49 1/2, 50, 50 1/2, 51, 51 1/2, 52, 52 1/2, 53, 53 1/2, 54, 54 1/2, 55, 55 1/2, 56, 56 1/2, 57, 57 1/2, 58, 58 1/2, 59, 59 1/2, 60, 60 1/2, 61, 61 1/2, 62, 62 1/2, 63, 63 1/2, 64, 64 1/2, 65, 65 1/2, 66, 66 1/2, 67, 67 1/2, 68, 68 1/2, 69, 69 1/2, 70, 70 1/2, 71, 71 1/2, 72, 72 1/2, 73, 73 1/2, 74, 74 1/2, 75, 75 1/2, 76, 76 1/2, 77, 77 1/2, 78, 78 1/2, 79, 79 1/2, 80, 80 1/2, 81, 81 1/2, 82, 82 1/2, 83, 83 1/2, 84, 84 1/2, 85, 85 1/2, 86, 86 1/2, 87, 87 1/2, 88, 88 1/2, 89, 89 1/2, 90, 90 1/2, 91, 91 1/2, 92, 92 1/2, 93, 93 1/2, 94, 94 1/2, 95, 95 1/2, 96, 96 1/2, 97, 97 1/2, 98, 98 1/2, 99, 99 1/2, 100, 100 1/2, 101, 101 1/2, 102, 102 1/2, 103, 103 1/2, 104, 104 1/2, 105, 105 1/2, 106, 106 1/2, 107, 107 1/2, 108, 108 1/2, 109, 109 1/2, 110, 110 1/2, 111, 111 1/2, 112, 112 1/2, 113, 113 1/2, 114, 114 1/2, 115, 115 1/2, 116, 116 1/2, 117, 117 1/2, 118, 118 1/2, 119, 119 1/2, 120, 120 1/2, 121, 121 1/2, 122, 122 1/2, 123, 123 1/2, 124, 124 1/2, 125, 125 1/2, 126, 126 1/2, 127, 127 1/2, 128, 128 1/2, 129, 129 1/2, 130, 130 1/2, 131, 131 1/2, 132, 132 1/2, 133, 133 1/2, 134, 134 1/2, 135, 135 1/2, 136, 136 1/2, 137, 137 1/2, 138, 138 1/2, 139, 139 1/2, 140, 140 1/2, 141, 141 1/2, 142, 142 1/2, 143, 143 1/2, 144, 144 1/2, 145, 145 1/2, 146, 146 1/2, 147, 147 1/2, 148, 148 1/2, 149, 149 1/2, 150, 150 1/2, 151, 151 1/2, 152, 152 1/2, 153, 153 1/2, 154, 154 1/2, 155, 155 1/2, 156, 156 1/2, 157, 157 1/2, 158, 158 1/2, 159, 159 1/2, 160, 160 1/2, 161, 161 1/2, 162, 162 1/2, 163, 163 1/2, 164, 164 1/2, 165, 165 1/2, 166, 166 1/2, 167, 167 1/2, 168, 168 1/2, 169, 169 1/2, 170, 170 1/2, 171, 171 1/2, 172, 172 1/2, 173, 173 1/2, 174, 174 1/2, 175, 175 1/2, 176, 176 1/2, 177, 177 1/2, 178, 178 1/2, 179, 179 1/2, 180, 180 1/2, 181, 181 1/2, 182, 182 1/2, 183, 183 1/2, 184, 184 1/2, 185, 185 1/2, 186, 186 1/2, 187, 187 1/2, 188, 188 1/2, 189, 189 1/2, 190, 190 1/2, 191, 191 1/2, 192, 192 1/2, 193, 193 1/2, 194, 194 1/2, 195, 195 1/2, 196, 196 1/2, 197, 197 1/2, 198, 198 1/2, 199, 199 1/2, 200, 200 1/2, 201, 201 1/2, 202, 202 1/2, 203, 203 1/2, 204, 204 1/2, 205, 205 1/2, 206, 206 1/2, 207, 207 1/2, 208, 208 1/2, 209, 209 1/2, 210, 210 1/2, 211, 211 1/2, 212, 212 1/2, 213, 213 1/2, 214, 214 1/2, 215, 215 1/2, 216, 216 1/2, 217, 217 1/2, 218, 218 1/2, 219, 219 1/2, 220, 220 1/2, 221, 221 1/2, 222, 222 1/2, 223, 223 1/2, 224, 224 1/2, 225, 225 1/2, 226, 226 1/2, 227, 227 1/2, 228, 228 1/2, 229, 229 1/2, 230, 230 1/2, 231, 231 1/2, 232, 232 1/2, 233, 233 1/2, 234, 234 1/2, 235, 235 1/2, 236, 236 1/2, 237, 237 1/2, 238, 238 1/2, 239, 239 1/2, 240, 240 1/2, 241, 241 1/2, 242, 242 1/2, 243, 243 1/2, 244, 244 1/2, 245, 245 1/2, 246, 246 1/2, 247, 247 1/2, 248, 248 1/2, 249, 249 1/2, 250, 250 1/2, 251, 251 1/2, 252, 252 1/2, 253, 253 1/2, 254, 254 1/2, 255, 255 1/2, 256, 256 1/2, 257, 257 1/2, 258, 258 1/2, 259, 259 1/2, 260, 260 1/2, 261, 261 1/2, 262, 262 1/2, 263, 263 1/2, 264, 264 1/2, 265, 265 1/2, 266, 266 1/2, 267, 267 1/2, 268, 268 1/2, 269, 269 1/2, 270, 270 1/2, 271, 271 1/2, 272, 272 1/2, 273, 273 1/2, 274, 274 1/2, 275, 275 1/2, 276, 276 1/2, 277, 277 1/2, 278, 278 1/2, 279, 279 1/2, 280, 280 1/2, 281, 281 1/2, 282, 282 1/2, 283, 283 1/2, 284, 284 1/2, 285, 285 1/2, 286, 286 1/2, 287, 287 1/2, 288, 288 1/2, 289, 289 1/2, 290, 290 1/2, 291, 291 1/2, 292, 292 1/2, 293, 293 1/2, 294, 294 1/2, 295, 295 1/2, 296, 296 1/2, 297, 297 1/2, 298, 298 1/2, 299, 299 1/2, 300, 300 1/2, 301, 301 1/2, 302, 302 1/2, 303, 303 1/2, 304, 304 1/2, 305, 305 1/2, 306, 306 1/2, 307, 307 1/2,

47, 1911

... ..

[illegible]

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 84

• • • • •

1. 2. 3. 4. 5.

છે, કારણ કે જે મનુષ્ય જ્ઞાનવટે જન્મેનું યથાસ્થિતપણું જોઈ શકે છે. " મૃત્યાદિક પિનોદવટે ક્ષણમાત્ર સમય વ્યતીત કરી કનકવતીએ મતિસાગર મંત્રીને પૂછ્યું, શું તમ્હે આજે જ્યોતિષ જોડેને આવ્યા છો ?

મતિસાગર જોડ્યો—હા ! આજે તમ્હારું બીજું પણ કંઈક જોવાયું જણાય છે. એમ તેના કહેવાથી કનકવતી જોલી, તે જોવાયેલી વસ્તુનું નામ શું ? મંત્રી જોડ્યો, તમે જાણો છો ? કનકવતી જોલી—હા હું જાણું છું પરંતુ તે ક્યાં પડી ગયું તે હું જાણતી નથી જો તમે જાણતા હો તો જણાવો. મંત્રી જોડ્યો—પ્રથમનું અને આવજનું જન્મેનું પતન સ્થાન એક જ છે. તે સાંભળી કનકવતી બહુ વિસ્મય પામી વિચારમાં પડી કે ધુધરી ક્યાં પડી ગઈ તેનો નિશ્ચય નહોતો તેથી એમ અનુમાન થતું હતું કે કોઈપણ અન્ય સ્થળે અથવા અહીં જ પડી ગઈ હશે, જેથી તેના હાથમાં પ્રયોગ બળથી આવી હશે, પરંતુ ઝાંઝર પડી જવાનું સ્થાન તો હું નક્કી જાણું છું, છતાં આ તો જન્મેનું પતનસ્થાન એક જ બતાવે છે, માટે જ્યોતિષ પિઠાથી જાણતો હોય તો તે બહે જાણે, પરંતુ દેવીની આગળ પડેલી આ ધુધરી ત્હેની પાસે કેવી રીતે આવે ? કારણ કે ત્યાં જવાની એની શક્તિ નથી. માટે સાહસ કાર્યમાં રસિક એવા આ મ્હારા સ્વામીનું જ આ સર્વ કર્તવ્ય જણાય છે. એમ વિચાર કરી તે જોલી—શું તે ઝાંઝર પણ તમ્હારા હાથમાં આવ્યું છે ? મંત્રી જોડ્યો—હા ? શું અમારું જોણું અસત્ય સમજે છે ? કનકવતી જોલી, જો તે વાત સત્ય હોય તો તે મ્હને આપો. તેમ તેણીના કહેવાથી મંત્રીએ તરતજ તેની આગળ ઝાંઝર મૂકી દીધું. ઝાંઝર જોઈ કનકવતી જોલી, સ્વામિન ! જો આપને જ આ ઝાંઝર મળ્યું હોય તો સારું પણ કદાચિત્ બીજાને જો તે મળેલું હોય તો બહુ અનુચિ-

ત ગણાય. એટલુંજ નહીં પરંતુ અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવાથી પણ મહારી શુદ્ધિ થવી અશક્ય છે. તે સાંભળી ગુણરાજ બોલ્યો 'હે મૃગાક્ષિ ? અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવાની શી જરૂર છે ? નિઃશંક થઈ તું મહારા હૃદયમાં પ્રવેશ કર.' કનકવતી વિચાર કરવા લાગી. જરૂર આ કર્તવ્ય મહારા પતિનુંજ છે. માટે હવેથી વિદ્યાધરની પાસે જવાની મહારે કંઈપણ જરૂર નથી. માંદગીનું પહાનું કરી અહીંજ રહીશ અને વિદ્યાધરને દાસી મારફતે કહેવરાવીશ, એ પ્રમાણે તે વિદ્યાધરના મનની પરીક્ષા કર્યા બાદ જેમ ઉચિત લાગશે તેમ કરીશ, ત્યારબાદ બીજે દિવસે કનકવતીએ વિદ્યાધરની પાસે દાસીને મોકલી એટલે કુમાર પણ પ્રથમની માફક દાસીની સાથે ત્યાં ગયો. દાસીએ વિદ્યાધરની પાસે જઈ જણાવ્યું કે આજ કનકવતી માંદગીમાં આવી પડી છે. તેથી તે આવી શકી નથી. તે સાંભળી વિદ્યાધર સંજ્ઞાંત બની વિચાર કરવા લાગ્યો. શું તેની માંદગીની વાત સત્ય હશે ? એમ શંકિત થઈ તેણે પ્રજ્ઞાસિ દેવાને પૂછ્યું એટલે દેવીએ કહ્યું કે તેનું શરીર તો સાફ છે. તે સાંભળી વિદ્યાધર એકદમ ક્રોધાતુર થઈ ગયો અને બોલ્યો, 'રે અસત્ય વાદિની ? તેનું શરીર તો હું પછી સજ્જ કરીશ, પરંતુ પ્રથમ તું તો ઇષ્ટદેવનું સ્મરણ કરી લે. હે પાપ ? હવે ત્હારું સ્મરણ નજીકમાં આવ્યું છે. એમ સાભળવા છતાં પણ કનકવતીએ દાસીને પ્રથમ કહ્યું હતું કે વિદ્યાધરનું સર્વ વૃત્તાન્ત ગુપ્ત રીતે ગુણરાજ જાણે છે. તેથી હિમ્મત રાખી તે દાસી બોલી, 'રે નિર્દય ! પાપિષ્ઠ ? તું નિંદાપ એવી મહાન મારવા તૈયાર થયો છે, પરંતુ મહારું શરણ તો ગુણરાજ કુમાર છે. તે સાંભળી વિદ્યાધર બોલ્યો, 'રે અધર્મ ? તે ગુણરાજ કોણ છે ? તેની વિશેષ સમજણ તો આપ દાસી બોલી-ત્હાં કુમારનું વૃત્તાન્ત પૂછ્યું તે બહુ સાફ કહ્યું, કારણકે કુમારનું ચરિત્ર કહી હું ત્હારા જ્ઞાન પવિત્ર કરે. જેમકે

અત્યંત મંત્રિન પદાધિનિ પણ ચંદ્રનું તેજ ઉત્તર કરી દીધાવે છે. વળી આ સમયે વિશેષે કરી તેમનું નામ લેવું એ મહારે યોગ્ય છે. કારણકે અંત સમયે ઇષ્ટદેવનું સ્મરણ અવશ્ય કરવું પડે છે. અને મહારે તો ઇષ્ટ પણ તેજ છે. તેમજ મહારી સ્વામિનીને પણ તેજ ઇષ્ટ દેવ છે. માટે હે, અનાર્થ ? હાલ હું તે સત્પુરુષનું ચરિત્ર કહું છું તે સાવધાન થઈ તું સાંભળ. રે 'હૃદ' ! જોજો અનેક રાજાઓની સમક્ષ ગુણ, રૂપ અને પરાક્રમવડે સૌભાગ્યની જય પતાકા સમાન મહારી સ્વામિનીનું પાણ્ડિત્યહણ કર્યું છે, વળી સમગ્ર સદ્ગુણોના સ્થાનભૂત, અને અખિલ શાસ્ત્રોના પારગામી જે ગુણરાજકુમાર દૂર રહ્યા છતાં પણ કોઈ વિદ્યા બલથી રહને બાંધે છે. સાહસ કાર્યમાં ઉદ્યુક્ત એવા તે કુમારના દર્શન માત્રથી તું મરણ વશ થવાનો છે. અને તેનાંથીજ હું મહારા આત્માની રક્ષા કરવા ઇચ્છું છું. એ પ્રમાણે કહ્યુંકહું હામીનાં વાક્ય સાંભળી વિદ્યાધરની ખુટી ખસી ગઈ. તેમજ સંહાર કરવામાં બહુ રસિક એવા ચંકરની માફક વિકરાલ મુખાકૃતિને ધારણ કરી વિદ્યાધર બોલ્યો, હે મહાપાપે ! તેનું ચરણ લેતાં હાલજ તું મરી જવાની છે અને તે ગુણરાજકુમારના ચરીરે પણ મહારા ખડ્ગાશનો તીવ્ર અગ્નિ વ્યાપ્ત થશે. એમ બોલી તેણે સ્થામ અને તીક્ષ્ણ ધારાવાળો પોતાનો ખડ્ગ બેઝ્યો. આ પ્રમાણે વિદ્યાધરની ભયંકર સ્થિતિ જોઈ તેનો સર્વ પરિજન દૂર થઈ ગયો. એવો સમય જોઈ ગુણરાજ એકદમ ત્યાં પ્રગટ થયો અને હાસ્ય કરી બોલ્યો, રે રે ! અવિદ્યાના કુલવૃદ્ધ એવા હે વિદ્યાધર ! શું આ અમૃત્ય કરવાથી તને લગ્ન આવતી નથી ? અહો ! આ જગતમાં સમગ્ર લૌકિક નૃપ્ત્યાઓ નષ્ટ પ્રાય છે, તેમજ પોતાનો પાંચ ભૌતિક દેહ પણ પ્રત્યક્ષ રીતે નાશવંત છે. છતાં તું આ સ્ત્રીને વધ કરવા ખડ્ગ ઉઠાવે છે. વળી સુતેલ, ઉન્મત્ત, પ્રમત્ત, બાલ

અને સ્ત્રીજન ઉપર મર્યાદા છોડી જે યુરૂપ પ્રહાર કરે છે તેનું મુખ પણ જોવા લાયક નથી. તું સ્ત્રી ઉપર સુભટપણું પ્રગટ કરે છે તેથી ત્હારી ઉપર પણ ખર્જ જોત્યતાં કયો વિદ્વાન લગ્નના પામે ? પરંતુ કોઈપણ પ્રકારે ક્ષત્રિઓએ દુષ્ટ પ્રાણીઓનો નિબ્રહ્ કરવો જોઈએ, તેથી તું હવે બચે તેમ લાગતું નથી, માટે વેલાસર સાવધાન થા, કેમકે તું પછી એમ કહીશ કે મ્હને તમે આગળથી કહ્યું નહોતું, એમ કહી કુમારે આનમાંથી તરવાર કાઢી. ત્યારબાદ વિદ્યાધર પણ બહુ ચકચાકત ખર્જ ધારણ કરી કોપાયમાન થઈ તેની ઉપર વળ્યો. બન્નેનો સંઘર્ષ શરૂ થયો. ગુણરાજે પ્રચંડ પરાક્રમવડે તે દુષ્ટનો સંહાર કર્યો. ત્યારબાદ તેના તાબામાં રહેલી ત્રણ કુમારીઓ ગુણરાજને શરણે આવી અને તેઓ વિનયપૂર્વક બોલી, રાજન્ ! આ દુષ્ટ વિદ્યાધરના વચનથી અમે બંધાએલી હતી, તે આજે તમે અમને મુક્ત કરી. કુમાર બોલ્યો, તેના વચન છલમાં તમે કેવી રીતે આવી પડ્યાં હતાં ? તેઓમાંથી એક બોલી, મ્હારા પિતાને ત્યાં હું અગાશીમાં સુઈ રહી હતી. તેવામાં આ વિદ્યાધર મ્હને બલાતકારે ઉપાડી અરણ્યમાં લઈ ગયો. પછી મ્હારી ઉપર તેણે યમજીવન સમાન લાંબો ખર્જ ઉગામ્યો. તે જોઈ મ્હારું ધૈર્ય છુટી ગયું અને પવનથી કંપતા પત્રની માફક મ્હારું શરીર ધ્રુજવા લાગ્યું. ત્યારે તે પાપી બોલ્યો, જો મ્હારું વચન માનીશ તો તું જીવીશ. અન્યથા તારો મરણકાલ નજીક આવ્યો છે એમ નિશ્ચય માનજે. ત્યારે મેં કહ્યું કે આપનું વચન મ્હને સંભળાવો. પછી તે બોલ્યો, મ્હારે પ્રજ્ઞાપિત વિદ્યા સાધવાની છે, અને તે પ્રજ્ઞાપિત દેવીના મંદિરમાં હું છમાસ સુધી જાપ કરવાનો છું. માટે પ્રજ્ઞાપિત દેવીની આગળ છમાસ સુધી હસ્તેશાં સમાન ગુણ, વય અને લક્ષણવાળી રાજકુમારીઓએ સંગીત કરવાનું છે. તેમાં એકતો

પ્રથમ ત્હારે હું વિમાન મોકલીશ તેમાં બેસી દરરોજ અહીં આવવું. તેમજ ત્હારે પુરૂષનેા સમાગમ મ્હારી આરા સિવાય કરવો નહીં અને આ વાત કોઇને પણ કહેવી નહીં. તે બાબત તેણે કેટલાક મ્હને શપથ (સોગન) કરાવ્યા. પછી મ્હને વીણા વાદનની કલા તેણે શીખવી. તેવીજ રીતે બીજા ત્રણ કુમારીઓને પણ પકડી લાવીને પોતાનું વચન માન્ય કરાવી મ્હારી માફક તેઓને સંગીત કલાઓનું શિક્ષણ આપ્યું અને કહ્યું કે તમ્હારા માટે દરરોજ હું વિમાન મોકલીશ, વળી તમે જ્યાં હશે ત્યાં તે વિમાન રાત્રીએ આવશે, તેમાં બેસીને તરતજ તમ્હારે પ્રજ્ઞાસિ દેવીના મંદિરમાં આવવું. પણ તેમાં વિલંબ કરવો નહીં. ત્યાં આવીને ક્ષણમાત્ર નાંટક કરી પછી પોતાના સ્થાનમાં તમારે જવું. આ પ્રમાણે તેની આરા આટલા દિવસ સુધી અમે મસ્તકે ચલાવી, પરંતુ તેણે અમને શીલબ્રહ્મ નથી કરી તે તેના મ્હોટા શુભ્ર છે. આપના પ્રસાદથી અમને હવે આનંદ થયો. કુમાર બોલ્યો, હવે તમ્હારે પોત પોતાના પિતાને ઘેર જવું તે યોગ્ય છે. કારણ કે તમ્હે મ્હારી ખેડેના છે. પછી તેઓ બોલી કે અમે વિમાન વિના ત્યાં કેવી રીતે જઈએ ? ત્યારબાદ વિદ્યાવટ સિદ્ધ થએલા પુરૂષનું કુમારે સ્મરણ કર્યું કે તત્કાળ તે સિદ્ધ પુરૂષ કુમારની આગળ પ્રગટ થયો અને કુમારની આજ્ઞાથી તે કુમારીઓને વિમાનમાં બેસાડી પોત પોતાના પિતાને ત્યાં લઈ ગયો. તેમજ દાસી સહિત શુભ્રરાજને પણ તેના સ્થાનમાં મૂકી સિદ્ધ પુરૂષ પોતાના સ્થાનમાં ગયો.

પોતાના ઘેર આવી દામ્ત્રીએ વિદ્યાધરના મરણની વાર્તા કનકવતીને જણાવીને વિશેષમાં કહ્યું કે કે હે સ્વામિનિ ! હવે નિર્ભય હૃદયથી કુમારની સેવા કરો. તે સાંભળી કનકવતી બોલી, હે નાથ ! કુર્બલ હૃદયની હું આજસુધી

વિદ્યાધરનો
ઉપદ્રવ.

આપની સેવાથી વિમુખ રહી તે મહારા હર્ભાગ્યનો જ ઉદય; પરંતુ હજી તે વિદ્યાધરનો એક બહુ ઉદ્વેગ બંધુ છે, જેનાથી મહારા હર્ભાગ્ય બહુ કંપે છે. કુમાર બોલ્યો, પ્રાણપ્રિયે ! હવે તારે નિર્ભયપણે રહેવું. અને કોઈ પ્રકારે ચિંતા કરવી નહીં. કેમકે તે પણ તેના બંધુની દશાને જ લઘી પામવાનો છે. એ પ્રમાણે કનકવતીને શાંત કરી કુમાર સ્નેહરસમાં ગરક થયો છતો ક્ષણમાત્ર કાલ વ્યતીત કરી ત્યાંજ સુઈ ગયો. એવામાં તે વિદ્યાધરનો કુદ્ર બંધુ ત્યાં આગળ આવ્યો અને કનકવતી સહિત કુમારને આકાશમાર્ગે ઉપાડી સમુદ્રમાં ફેંકી દીધો. તેટલામાં ત્યાં કુમારને દૈવયોગે એક પાટીયું મળી આવ્યું, તેના આશ્રયથી તે અદ્ય સમયમાં સંમુદ્રના કીનારે નિકળ્યો. ત્યાં તેને એક તાપસ કુમાર મળ્યો, અને તે ગુણરાજ કુમારને પાતાના આશ્રમમાં લઈ ગયો. તે વખતે ત્યાં બેઠેલી કનકવતીને કુમારે જોઈ, ત્યારબાદ તેણે કનકવતીને પૂછ્યું, હે મૃગાક્ષિ ! તે હુદ વિદ્યાધરે તને ક્યાં નાખી હતી ? તે બોલી, મહેને પર્વતમાં પડતી મૂકી તે હુદ ત્યાંથી આવ્યો ગયો. પછી બહુ આનંદ માનતા કુમારે કુલપતિને નમસ્કાર કર્યો. કુલપતિએ આશીર્વાદ આપી કેટલીક વાતચિત કરી કુમારને પૂછ્યું, આ તારી સ્ત્રી છે ? કુમારે હા કહી. પછી કુલપતિએ કહ્યું, આ તારી સ્ત્રી સમુદ્રના કાંઠે પાતે આત્મચાત કરતી હતી તેવામાં અમે ત્યાં ઉભા હતા એટલે અમેએ તેને નિવારી શાંત કરી બહુ સમ- જાવાને કહ્યું કે આજથી તારા જીવન તારા સ્વામીના અહીં જ રહેશે મેળાપ થશે માટે ચિંતા કરીશ નહીં. એને સમજાવી એને અને અહીં આશ્રમના લાગ્યા હતા. તેનું અમારું કહેવું આજે નિહ થયું. ભગવન ! અ.પ. દયાળુ છે. આપે મહારી ઉપર નંદાના અનુગ્રહ કર્યો. વિદ્યારે કેટલીક વિનય બતાવી ગુણરાજ કુમાર પાતાની સ્ત્રી પાસે ગયો અને પાલ્યો. હે સુંદરિ ! સ્વ-

અઈંદ્રચારી એવા દૈવની ગતિ બહુ વિચિત્ર છે. તેજ પ્રમાણે દૈવ ગતિની વાર્તાઓ પ્રાચીન મુનિઓએ કહેલી સાંભળવામાં આવે છે કે દૈવ મુઘટિતને પણ વિયુક્ત કરે છે અને વિયુક્તને પણ ક્ષણ-માત્રમાં મુઘટિત કરે છે. સંયોગ અને વિયોગ કરવામાં ઉદ્યુક્ત એવા દૈવની રચનામાં સર્વ જગત નાચી રહ્યું છે. આ જગતમાં કેટલાક જીવો પૂર્વ ભવમાં ઉપાર્જન કરેલા ભારે દુઃકૃતને આધીન થએલા હોય છે. વળી સંસારમાં તેવું કેાઈ પણ દુઃખ નહીં હોય કે જે આપણા અનુભવવામાં નહીં આવ્યું હોય. હે મૃગાક્ષિ ! તે કારણથી મહા ભાગ્યશાલી મુનિઓ સ્ત્રીઓનો ત્યાગ કરી શૂન્ય અરુચનો આશ્રય લે છે. લોગરૂપી માંસમાં આસક્ત, શુદ્ધવાસ, ધન અને સ્ત્રીમાં લુપ્થ થએલા મહાશ સંરખા અધન્ય પુરૂષો દુઃખી કેમ ન થાય ! ઇત્યાદિ ઉપદેશ આપતો શુભરાજકુમાર કનકવતીને લઈ પર્વતની પાસમાં એક નદી ઉપર ગયો. અને ત્યાં સ્નાનાદિક ક્રિયા કરી ઇચ્છા પ્રમાણે ફલાહાર કર્યા બાદ તે બન્ને રાત્રી થવાથી ત્યાંજ સુઈ ગયાં. તેવામાં તેજ વિદ્યાધર ત્યાં આવ્યો અને તેઓને ઉપાડી ફરીથી પણ સમુદ્રમાં ફેંડી દીધાં. વળી દૈવયોગે પુનઃ તે બન્નેનો મેળાપ થયો, એટલે ચક્રિત થએલી કનકવતી બોલી, આર્યપુત્ર ! આ શું કહેવાય ! કુમાર બોલ્યો, હે સુંદરિ ! દૈવ વિલાસ વિના અન્ય કંઈ પણ નથી. કનકવતી બોલી, સ્વામિન્ ! આમ કેમ બોલો છો ! આપનું કહેવું ઉચિત નથી. કારણ કે અશક્ત પુરૂષો દૈવને આગળ કરી સર્વ દુઃખ સહન કરે છે. પણ જેઓ તેજસ્વી છે તેઓથી તો દૈવ પણ બચ પામે છે, માટે હે મહાશય ! આપનો પ્રતાપ અલૌકિક છે. તેથી આપ ઉત્સાહ ધારણ કરો, આપ જ્યાં સુધી મધ્યસ્થભાવે રહેશો ત્યાં સુધી શત્રુનું બળ સ્કુરાયમાન રહેશે. વળી હે નાથ ! મહાન શત્રુઓને નિર્મૂલ કરનાર એવું તમારું પરાક્રમ કયાં ગયું ? જેથી સાધારણ માણસની માફક

સ્થિર થયો, સૂરીશ્વરનો ઉપદેશ બહુ મધુર હોવા છતાં પણ કનક-
વતીને કડવો લાગવાથી તે રૂચ્યો નહીં. કારણકે જેઓને પિત્તનો
પ્રકોપ થયો હોય તેવા મનુષ્યોને સાકર મધુર ક્યાંથી લાગે ?
કુમાર બોલ્યો, સુંદરિ ! હુઃખના સાગર રૂપ આ સંસારમાં કાંઈ
પણ સુખ નથી. વિચિત્ર કર્મના પરિણામથી સંસાર ગતિ મહા-
વિષમ છે. ગૃહાવાસમાં બહુ વિદ્વો ભરેલાં છે. તેમજ ઇંદ્રિયો ઘણી
ચંચલ છે. પ્રેમની ગતિ બહુ કુટિલ આકૃતિવાળી દેખાય છે.
કોણ જાણે કાલે શું થશે ? ક્ષણમાત્ર પણ સ્થાયિભાવનો નિશ્ચય
નથી. માટે હે સુમુખિ ! આ સર્વ દૃશ્ય પરિવારનો આપણે પો-
તેજ ત્યાગ કરીએ અને પૂર્વ પુરૂષોએ આચરેલા ધર્મમાર્ગને
અનુસરીએ તો બહુ સારું, ત્યારબાદ કનકવતી બોલી, આપનો આ
વિચાર સત્ય છે, પરંતુ બહુ વિકારોનું કુલભવન એવું આ યૌવન-
રૂપી અરણ્ય હુઃખવટે ઉલ્લંઘન કરવા લાયક છે. વળી કામ રૂપી
સુભટનાં તીક્ષ્ણ બાણ ઘણાં વિષમ છે. અને આપણે હજી ઇચ્છા
મુજબ ભોગ વિલાસ અનુભવ્યા નથી. માટે હે સ્વામિન ! રાત્ર્ય
લક્ષ્મી ભોગવ્યા પછી કોઈક જ્ઞાની મહાત્માને પુછી અંતિમ અ-
વસ્થામાં જેમ યોગ્ય લાગશે તેમ આપણે કરીશું. કુમાર બોલ્યો,
યૌવનનું હર્લેધ્યપણું જે તે કહ્યું તે સત્ય છે, અને તેજ કારણને
લીધે સુરપુરૂષો યૌવન અવસ્થામાંજ દીક્ષાત્રત ગ્રહણ કરી સ્થવિરની
માફક નિર્વિકાર દશાને અનુભવે છે. કહ્યું છે કે—

મનસિ જરસા ડમિભૂતા, —જાયન્તે યૌવનેઽપિ વિદ્વાસઃ ॥

મૂઢધિયઃ પુનરન્યે, મવન્તિ વૃદ્ધત્વયોગેઽપિ ॥

અર્થ—“વિદ્વાન્ પુરૂષો યૌવન અવસ્થામાં પણ હૃદયની અંદર
વૃદ્ધાવસ્થાને અનુભવે છે. અર્થાત્ તેઓને યૌવન સંબંધી વિકારો
પીડતા નથી. વળી મૂઢ બુદ્ધિવાળા પુરૂષો વૃદ્ધાવસ્થામાં પણ તે

દયાના કાર્યે જ્ઞાનને અનુભવતા નથી. વળી કામ મુલકનાં બાણ
 બીડ પુરુષોને ઘણાંજ વિષમ લાગે છે. પરંતુ ધીર પુરુષોને તે અ-
 સર કરતાં નથી. જેમકે ખડ્ગની તીક્ષ્ણ ધારા માંસમાં સારીરીતે
 ચાલી શકે છે, પરંતુ વજ્રમાં તે કુંકિત થાય છે. વળી હે કામિનિ!
 “યથેચ્છ લોગ લોગવ્યા નથી” તે પણ ત્હાડું કહેવું. અયુક્ત છે.
 લોગ લોગવવામાં બહુ દક્ષ એવો જીવાત્મા ઘીના હોમથી અગ્નિ-
 ની માફક સ્વર્ગમાં પણ તૃપ્તિ પામતો નથી. વળી હે મુંદરાંગિ!
 આ વાત સિદ્ધ છે કે બહુ લોગ સેવવાથી પરિણામે નરકગતિ પ્રાપ્ત
 થાય છે. અને તેઓનો ત્યાગ કરવાથી સ્વર્ગ તથા મોક્ષસ્થાન
 પ્રાપ્ત થાય છે; તેમજ “રાન્યલક્ષ્મી લોગવીને પશ્ચાત્ ઉચિત ધ-
 મ્મનું આચરણ કરીશું” એ પણ ત્હાડું કહેવું અનુચિત છે. કારણ
 કે રાન્ય વૈભવમાં તૃષ્ણા રહેવાથી જરૂર અધોગતિ થાય છે તેમજ
 આ લોકમાં પણ મુખ મળતું નથી. કહ્યું છે કે—

ઓત્સુક્યમાત્રમવસાદયતિ પ્રતિષ્ઠાં, કલેશસ્તુ લઙ્ઘપરિપાલનવૃત્તિરેવ ।
 નૈવ શ્રમાપનયનાય યથા શ્રમાય, રાજ્યં સ્વહસ્તઘૃતદણ્ડમિવાત્પત્રન્ ॥

અર્થ—“કિંઇપણ વસ્તુ મેળવવામાં ઉત્સુકપણું રાખવાથી પ્ર-
 તિષ્ઠાનો ભંગ થાય છે. અને પ્રાપ્ત થયેલી વસ્તુનું સંરક્ષણ કરવામાં
 બહુ ક્લેશ થાય છે. માટે પોતે ધારણ કરેલા છત્રની માફક રાન્ય
 લક્ષ્મી મુખને માટે નથી પણ દુઃખ દાયકજ છે; તેમજ “જ્ઞાની
 મહાત્માને પૃથ્વીને છેદી વયમાં ધર્મસાધન કરીશું” એ પણ ત્હાડું
 માનવું અયોગ્ય છે. હે તન્વાંગિ? ધર્મ વિના આપણે જીવતાં પણ
 મરેલાં છીએ. કારણકે—

યસ્ય ધર્મવિહીનસ્ય, દિનાન્યાયાન્તિ યાન્તિ ચ ।

સલોહકારમસ્ત્રેવ, શ્વસન્નપિ ન જીવતિ ॥

અર્થ—“ધર્મહીન જે પુરૂષ પોતાના દિવસો આમતેમ પસ કરે છે, તે પુરૂષ હુહારની ધમણની માફક શ્વાસ લેતો છતો પણ મલો નાણવો.” એમ કહી ગુણરાજ જીનવરને નમસ્કાર કરી કનકવતીને નગરની બહાર મૂકી પોતે નગરમાં ગયો. ત્યાં જુગારીઓ સાથે જુગાર ખેલી દ્રવ્ય મેળવ્યું અને તે પૈસાથી લોજન તૈયાર કરાવી લઈ જ્યાં આગળ કનકવતીને મૂકી હતી ત્યાં આવ્યો. અત્યંત તે બન્ને લોજન કરી ક્ષણવાર ત્યાં બેઠાં.

ત્યારબાદ કનકવતીને ઉદાસ મનવાળી જોઈ કુમારને વિચાર થયો કે આનું કંઈપણ કારણ હોવું જોઈએ. કનકવતીનો સ્વજનોનું સ્મરણ થયું હોય ! અથવા મર્ગના શ્રમથી થાકી ગઈ હોય ! એમ આ લોજન સાથે સમાગમ. છે. એવો વિચાર કરતો ગુણરાજ કુમાર પોતાના શારીરિક શુદ્ધિ કરી જલદી પાછો આવ્યો તે

વિરહિણીની માફક બહુ વિકારવાળી કનકવતીને જોઈ અને વિતર્ક કરવા લાગ્યો કે આ સ્ત્રી ચિત્રકર્મ આજેજે છે. તેમજ તેના કંઈક પંચમ નાદનો ઉદ્ગાર સંભળાય છે. અને અશ્રુથી ભરાઈ ગયાં નેત્ર જેનાં એવી મૃગલીની માફક આ સુંદરી દિશાઓમાં દષ્ટિ ફેરવી રહી છે. વળી વામહસ્તમાં મુખકમલ સ્થાપન કરી બહુ નાખસા નાખતી મૌન મુખે બેઠી છે. તે ઉપરથી તેનું હૃદય કામવિકારવાળું હોય તેવું દેખાય છે. કારણકે આ એનાં ચરિત્ર કામચેષ્ટા સ્પષ્ટ જણાવે છે. તે શું મહારા ક્ષણમાત્ર વિયોગથી ! કિંવા અન્યથા બનાવ બન્યો હશે ! અથવા કંઈ બહુ વિતર્કની જરૂર નથી. મહાને જોઈ તે સ્વસ્થ થશે તો મહારે વિષે તે રાગવાળો છે એ નિશ્ચય નાણવું અને જો પોતાનો વિચાર ગોપવી રાખશે તો તે હુદય પરિણામ ગણાય. એમ વિચાર કરી કુમાર કનકવતીની દષ્ટિ ગેત્યર થયો. એટલે તે એકદમ ઉભી થઈ કામચેષ્ટા છુપાવી કુમાર

રના સન્મુખ આવી તેની આગળ જોડી કુમાર જોડ્યો, હે મુંડરી !
આમ ઉદ્વિગ્ન તું કેમ દેખાય છે ! શું સ્વજન સંબંધીઓનું તને
સ્મરણ થયું છે ? કનકવતી જોડી, અહીં સ્વજનોનું શું ઠાવણું છે !
જ્યાં પોતાનો પ્રાણપ્રિય મળે ત્યાં અરણ્ય પણ વસ્તીવાળું ગણાય
અને જ્યાં પ્રિયપતિનો વિરહ હોય તે ઉત્તમ સ્થાન પણ અટવી
સમાન ગણાય છે. કુમારે જાણ્યું કે આ સ્ત્રી વિકારમય વચનો જોલે
છે, માટે જરૂર આ નિઃસ્નેહી છે એમ એની વચન રચના ઉપરથી
સ્પષ્ટ દેખાય છે. કારણકે કામચેષ્ટાને આધીન થએલા મનુષ્યોએ
પણ સદ્ભાવ અને પ્રેમારૂઢ મનુષ્યોને વિષે ઉપચાર કરાય છે. આ
આચરણ એને અહીં ક્યાંથી થયું ! વળી ઉપચારથીજ અન્ય લોકો
અહણ કરાય છે, અને તેઓની ચોખા તેમાંજ હોય છે. અન્યનો ઉપર
આસક્ત થએલા મનુષ્યો દેવભાવ પ્રગટ કરે છે. માટે અહીં કોઈપણ
હેતુ હોવો જોઈએ એમ જાણી કુમાર ત્યાંથી ઉભો થયો, તે પ્રસંગે
કનકવતીનાં નેત્ર નિદ્રાથી મીચાઈ ગયાં, એટલે કુમારે વનમાં પ્રવેશ
કર્યો, ત્યાં તેને એક પુરૂષ મળ્યો. તેણે શુભરાજને પૂછ્યું, રાજન !
અહીં કોઈ એક કુમાર આપના જોવામાં આવ્યો ! શુભરાજ જોડ્યો,
તે કુમાર કોણ છે ? પુરૂષ જોડ્યો, શ્રી વિજયચંદ્ર રાજાનો પુત્ર
શુભચંદ્ર કુમાર જહુ પ્રસિદ્ધ છે, તેને પણ શું તમો નથી જાણતા ?
તેમજ તે પુરૂષ ફરીથી જોડ્યો, આજે કોઈક રાજકન્યા તેમની પાસે
આવેલી છે તેથી તે મધ્યાન્હ સમયે અહીં આવેલા છે અને તેમ-
ણે મ્હને કોઈ કાર્ય માટે અન્ન સ્થલે મોકલ્યો હતો. માટે મ્હારે
તમ્હને પૂછવાની જરૂર પડી. ત્યારબાદ શુભરાજ કુમાર કનકવતીનું
ચરિત્ર સમજી ગયો અને જોડ્યો કે તે શુભચંદ્ર તો પોતાનું મનો-
વાંછિત સિદ્ધ કરી પોતાના સ્થાનમાં ગયો. પશ્ચાત્ તે પુરૂષ જો-
ડ્યો, રાજકન્યાનો તેને મેળાપ થયો કે નહીં ? શુભરાજ જોડ્યો,
મેળાપ એકલો નહીં પરંતુ તેને પોતાના જીવનમાં તે લઈ ગયો

(૨૧૨)

હતો. ઠીક થયું કેમકે કુમાર તેના ઉપર બહુ આસક્ત છે, તેથી
આ પણ બહુ સારૂ થયું, એમ કહી તે પુરૂષ ઉદ્યાનમાંથી બહાર
નીકળ્યો. ત્યારબાદ ગુણરાજે વિચાર કર્યો, અહો ! સંસારવિલાસ
ધિક્કાર છે. અહો ! ! ! અતિ પ્રપંચથી ગુપ્ત એવા સ્ત્રી સ્વભાવે
હજાર વાર ધિક્કાર ઘટે છે. પવનથી કંપતા ક્વજની માફક સ્ત્રી
એાનું હૃદય ઘણું ચંચળ હોય છે. ગુણ, રૂપ, ઉપચાર અને ભવિ
તદાનથી પણ સ્ત્રીએાનું હૃદય સ્વાધીન થતું નથી. માટે તે પોતાના
વિચાર પ્રમાણે આચરણ ન કરે તેટલામાં તેને તેના મામાને ત્યાં
મૂકી આવીને હું મ્હારું કાર્ય સિદ્ધ કરું. એમ વિચાર કરી ગુણ
રાજકનકવતીની પાસે ગયો. અને તેણે કહ્યું કે અહીં ત્હાર
મામાનું ગામ નજીક છે, માટે ચાલ, તું આવે તો આપણે ત્યાં
જઈએ. કનકવતી બોલી, અત્યારે નહીં પણ સવારે જઈશું
કુમાર બોલ્યો, હાલમાં સાર્થ લોકો જાય છે માટે અહીં વિલાસ
કરવો ઉચિત નથી. એ પ્રમાણે ગુણરાજનો આગ્રહ જોઈ કનકવતી
પોતાનું હૃદય ત્યાં મૂકી માત્ર શરીરવડે ચાલી, બન્ને જણ ત્યાં
ગયાં, તેના મામા વિગેરે સંબંધી જનોએ પણ તેમની સંભાવના
કરી, કુમારે પોતાના હરણ થયાનું વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું, બા
રાત્રીએ કનકવતીને સૂતી મૂકી ગુણરાજકુમાર ત્યાંથી ચાલી નીકળ
કળ્યો. અને પોતાના ધર્મશુર પાસે જઈ વિધિપૂર્વક દીક્ષા ગ્રહ
કરી. ત્યારબાદ તે મુનિરાજ સમગ્ર સૂત્રનો અભ્યાસ કરી ત્યાં
એકાદી વિહાર પ્રતિમાને અંગીકાર કરી અહીં આવ્યા, તેમ
પોતે અને મ્હારા વૈરાગ્યનું કારણ મ્હેં તમને કહી સંભળાવ્યું
માટે તમે બન્ને અત્યંત દુઃખના નિવાસભૂત આ ગૃહવાસ
ત્યાગ કરી દીક્ષા ગ્રહણ કરવામાં ઉત્સુક થાઓ.

આ પ્રમાણે વૃત્તાંત સાંભળી ભાનુ બોલ્યો, મુર્ખ ! તેણે

કનકવતીનો
દુરાચાર.

નાં કારણ સુલભ છે. પરંતુ આપની માફક
જેઓ વિપુલ ભોગોનો ત્યાગ કરે તેવા પુરૂષો
તો બહુ દુર્લભ છે. ત્યારબાદ ભાસ્કર બોલ્યો
ભગવન ! તે દુરાચારિણી ક્યાં ગઈ અને
તેની શી ગતિ થઈ ? મુનિ બોલ્યાં, જેણીના રૂપથી મોહિત થઈ
તમે અહીં આવ્યા છો તેજ તે સ્ત્રી છે. ભાસ્કર બોલ્યો, શાં કાર-
ણથી ટોળામાંથી બ્રહ્મચર્યેલી મુંગલીની માફક તે એકલી અર-
ણ્યમાં ભમે છે ? શુભચંદ્રકુમારની સાથે તેની પ્રીતિ કેમ ન બ-
ધાણી ? મુનિ બોલ્યા શુભચંદ્રની સાથે પ્રેમથી ભેટાયા બાદ શીલબ્ર-
થવાથી તેણી ત્યાંથી પણ વિયુક્ત થઈ રખે છે. કારણકે તેનો
દુરાચાર જોઈ શુભચંદ્રકુમારે તેને કાઢી મૂકી છે, તેથી તે અહીં
બ્રમણ કરતી મહારી હાલિગોચર થઈ હતી, ત્યારે લગ્નને લીધે
નીચું મુખ કરી તે બેઠી હતી, પછી મહેં તેને પ્રતિજ્ઞા આપ્યો,
તેથી તેણીએ ભારત્રકારનો જૂઠ્ઠાધર્મ સ્વીકાર્યો અને તેજ પ્રમાણે
સમ્યક્ત્વ મૂલ્ય એવા તે ધર્મનું આરાધન કરે છે, તેમજ પોતે છન
પ્રતિમા રચી શક્તિ પ્રમાણે તેનું પૂજન કરે છે. ત્રણે કાળ વિધિ
પ્રમાણે નિરંતર ચૈત્યવંદન કરે છે. સરોવરંતથા અરણ્યાદિકમાંથી
પ્રાસુક (નિર્દોષ) જલ પીએ છે. પુષ્પ અને પત્રના ભક્ષણવટ
શરીરનો નિર્વાહ ચલાવે છે. પ્રાચે અચિત્ત આદાર કરે છે. મન,
વચન અને કાયાથી બન્ને પ્રકારે (કરણ કરાવણ) સર્વ પુરૂ-
ષોનો ત્યાગ કર્યો છે. પશ્ચાત્ત યોગ્ય સમયે તે દીક્ષા ગ્રહણ કરશે
અને આ ભવમાંજ મોક્ષ પણ પામશે. માટે હે મહાનુભાવો ! યતિ
ધર્મમાં તમે ઉલ્લુક્ત થાઓ. અથવા તે પાગવા તમ્હારી શક્તિ ન
હોય તો સમ્યક્ત્વ મૂલ્ય જૂઠ્ઠાધર્મનો સ્વીકાર કરો. તે સાંભળી
સમગ્ર વિરતિધર્મ પાળવામાં અશક્ત હોવાથી તે બન્ને જોડે સમ્ય-
ક્ત્વધર્મ અંગીકાર કર્યો અને બીજા પણ કેટલાક નિયમ લઈ

તેઓ પોતાના સ્થાનમાં ગયા. પછી હુમેશાં જીનવંદન અને મૂર્તિ-
પૂજન વિગેરે યથાવિધિ ધર્મસેવન કરવા લાગ્યા.

એક દિવસે ભાસ્કરે ભાતુને કહ્યું ‘ ખાંધવ ! જીનધર્મ રૂપી
ધર્મનિંદા. વૃક્ષનું આરાધન કરવાથી શું ફલ પ્રાપ્ત
થશે ? તે આપણે જાણતા નથી. વળી જીન-
ધર્મનું સેવન કરનાર મુનિઓ શુદ્ધિ રહિત
હોય છે. તે સાંભળી વિલક્ષ મુખ કરી ભાતુ બોલ્યો, આ પ્રમા-
ણેના ત્હારો વિચાર પણ અયુક્ત છે. કેમકે યથાર્થ વસ્તુ સ્વભા-
વના જાણનાર મુનિઓને તું શુદ્ધિ રહિત કહે છે તેપણ અનુ-
ચિત છે. કારણકે વિશુદ્ધ બ્રહ્મચર્યવ્રતના પાલક એવા મુનિઓ
વિના બીજા કોણ શુદ્ધ છે ? મલિન વસ્ત્ર અને મલિન દેહધારી
મુનિઓ સ્નાન તથા તાંબુલનો ત્યાગ કરવાથી અશુદ્ધ ન ગણાય.
પરંતુ તેઓ પ્રવૃત્તિ તો બ્રહ્મચર્યવ્રતનો ઉપાય છે, કહ્યું છે કે—

વિમૃષા સ્ત્રીયુ સંસર્ગઃ, પ્રણીતં રસમોજનમ્ ।

નરસ્ય ત્રિકલશિનો-વિષં તાલપુટં યથા ॥

અર્થ—“અલંકાર, સ્ત્રીઓનો સંસર્ગ અને વિવિધ પ્રકારે રસ-
હોળન એ ત્રણેને આધીન થએલા પુરુષને તે તાલપુટ વિષ સમાન
દુઃખદાયક થાય છે.” તેવીજ રીતે અન્ય સ્થલે પણ કહ્યું છે કે—

નિઃસ્પૃહો નાડવિકારી મ્યા-ત્રાડકામી મળ્ડનપ્રિયઃ ।

નાડવિદગ્ધઃ પ્રિયં વ્રુવાત્, સ્ફુટવક્ત્રતા ન વચ્ચકઃ ॥

અર્થ—“આંધકારી પુરુષ નિઃસ્પૃહી હોતો નથી, વળી
ચારીને આત્મપણ પ્રિય લાગતાં નથી, તેમજ અવિદગ્ધ પુરુષ પ્રિય
વતી હોતો નથી, અને સ્પષ્ટવક્ત્રતા અન્યને હેતુરતો નથી.”

વળી હું બાંધવ ? એ પ્રમાણે દુષ્ટ વિચાર કરવાથી તું મુનિ

સમ્યક્ત્વથી બ્રહ્મ થઈ શકે અને તેથી વિરતિ ગુણોની આશા પણ
તહેને હુર્લભ થઈ પડશે. એ પ્રમાણે ઉત્તરોત્તર ગુણ વિમુક્ત
થઈ બહુ અદૃત્ય કરી નરકાદિક ચોર દુઃખમય સંસારવનમાં તું
બ્રમણ કરીશ. માટે ઉભયથા બુગુપ્ત્યા છોડી દે. પ્રિયબંધો !
સમ્યક્ત્વરૂપી મેરૂ પર્વતના શિખર ઉપરથી પતિત ન થા, ફરીથી
જીવોને આ સમ્યક્ત્વરત્ન મળવું બહુ હુર્લભ છે. આ પ્રમાણે
ભાનુએ ભાસ્કરને બહુ સમજાવ્યો, પરંતુ તે કર્મવશથી ધર્મ
નિંદા છોડતો નથી.

એક દિવસે કોઈક ગૃહસ્થે ભાસ્કરને લોજનમાં માટે નિમંત્રણ કર્યું,
તેથી તે લોજન સમયે શ્રેષ્ઠીના ઘરમાં જઈ
ભિક્ષા માટે મુનિનું બેઠો હતો, તેટલામાં ત્યાં ભિક્ષા માટે એક
આગમન. મુનિ આવ્યા જેમનાં વસ્ત્ર જીર્ણ અને મ-
લિન હતાં તેવા તે મુનિને જોઈ ગૃહસ્થામી
ભક્તિપૂર્વક ઉભો થઈ પોતે લોજન લઈ મુનીંદ્રને આપવા
લાગ્યો. તેની અપૂર્વ ભક્તિ જોઈ તે મુનિના ગયા બાદ
ભાસ્કર બોલ્યો, અહો ! મહા કષ્ટની વાત છે ? આવું પણ
અજ્ઞાન ? તમ્હારા સરખા વિવેકી પુરૂષો પણ આ પ્રમાણે અચુક્ત
આચરણ કરે છે. આવા શુદ્ધની ભક્તિ કરવાથી શું ફળ ? વળી
લોક વ્યવહારથી શૂન્ય, શૌચાચાર રહિત, મલિન અને જીર્ણ
વસ્ત્રને ધારણ કરનાર, તેમજ નિરંતર જલ શુદ્ધિ હીન એવા આ
લોકો હોય છે, તે તમે શું નથી જાણતા ? વણિક બોલ્યો, આપણે
આ ચિંતામાં વ્યર્થ શા માટે કાલક્ષેપ કરવો ? કેમકે જે કોઈ
ભિક્ષુક પોતાને ઘેર આવે તેને ભિક્ષા આપવી તે ગૃહસ્થનો
ધર્મ છે. વળી તે ભિક્ષા જો બહુ માનપૂર્વક આપવામાં આવે,
તો બહુ ફલદાયક થાય, અન્યથા અદ્ય ફલદાયક અથવા નિષ્ફળ
પણ થાય છે. માટે અહીં આવાં અજ્ઞાન ભરેલાં વચનો બોલ-

વાન નહાડે શુ પ્રયોજન છે ? બામ્ફર બોલ્યો, તેમ આવેલા આશ્વાત્મ
 બિઝુકને સન્કાર પૂર્વક દાન આપેા, કેમકે તમ્હારા સગા
 તમ્મજન પુત્રેા આશ્વાત્મ તમ્મજન અન્યનુ સન્માન કરે તે જોઇ
 નહાડે હૃદય ચમ્મન મેા જાણે તે વર્ગિક બોલ્યો, બદ ? આ
 પ્રમાણે નહાડે વાન તમ્મજન અનુપાસકે કાળજી કે જે પ્રદા
 વર્ગિકે વાન તમ્મજન પ્રદાન કરેા, તે વાન તમ્મજન ગળી હોય

એવો ઉપાલંબ આપવા આવ્યો છે કે પ્રથમ હું મહાર્જી વચન માન્યું તેથી ત્હારી આ દયા આવી પડી !! એમ છતાં ઠીક મહારજી દેવે બંધુનું દર્દ પ્રયોજન નથી માટે તમે જે માર્ગે આવ્યા તે પ્રમાણે ચાલ્યા જાઓ. હું મહારા ભવિષ્ય પ્રમાણે સુખ દુઃખ સોગવોશ પરંતુ અશુચિપણથી રૂપિત એવો જીન ધર્મ કોઈપણ સમયે મહારી દષ્ટિ જોયર ન થાય તેવી મહારી ઇચ્છા છે. એમ તેણે તિસ્કાર કર્યો તો પણ તે દયાલુ ભાનુ ફરીથી કોઈક સમયે એને પ્રાથ કરીશ એમ જાણી પોતાના સ્થાનમાં ગયો. નરકવાસી મારકર પણ અત્યંત દારૂણ અનેક પ્રકારની વેદનાઓ સોગવી માન્ય પૂર્ણ કરી અગ્નિથી બળેલી વનભૂમિમાં મૃગ થયો. ત્યાં પણ હુધા, વૃષા, શીત, આતપ આદિ અનેક દુઃખો સહન કરતો વનમાં પરિભ્રમણ કરતો હતો તેવામાં કોઈક હુબકે તીમ બાણુ વટે વિધી તેને મારી નાખ્યો. ત્યારબાદ અકામ નિર્જરા થવાથી તે મારકરનો જીવ અધમ દેવયોનિમાં ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં પણ ભાનુ દેવ પ્રાથ કરવા તેની પાસે ગયો. મૂળથી આરંભી તેના પૂર્વજ-વત્તું સર્વ વૃત્તાંત ભાસ્કરને તેણે કહી સંભળાવ્યું. એટલે ભાસ્કર બોલ્યો—પ્રાથવ ? તું હવે ભાવથી સમ્યક્ત્વપાળી વિમાનવાસી મહાદેવ દેવ થયો અને હું જીનધર્મની નિંદા કરવાથી અતિ દુઃસહ દુઃખ પરંપરા પામ્યો તેમજ ત્હારી શિખામાનુ ન માની છતાં પણ હું મહાશય ! મહારા જેવા અધમને આ પ્રમાણે તુ પ્રતિબોધ આપે છે, વર્ગી બહુ પાપિષ્ઠ અને અતિક્રોધી એવા મહારી ઉપર તું દયાનો ત્યાગ ન કર્યો તેથી હું ગદ્યો. હવે જીનધર્મજી મહાદેવ શબ્દ છે એમ તેણે જીનધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. પ્રાથવ ! આજે મહારા સર્વ પરિશ્રમ સફલ થયો. એમ ભાનુદેવ તેની રમ્મ લકડ પોતાના સ્થાનના ગયો.

હવે ભાસ્કર પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો કે મહારો નાનો ભાઈ મનુષ્ય ભવમાં પણ મહને સદુપદેશ આપતો હતો. પરંતુ કદાચહને લીધે સુખમય જૈનધર્મની આરાધનાથી હું વિમુખ રહ્યો. હા ! મહા ખેદની વાત છે કે મનુષ્ય જન્મ વૃથા હારિ ગયો. હવે કોઈપણ ઉપાયે જો મનુષ્ય ભવ પામું તો પવિત્ર તેમજ પાપકર્મને દૂર કરનાર એવો જૈનધર્મ પાળી કોઈનો પણ તાબેદાર ન થાઉં, અર્થાત્ પૂર્ણ સ્વતંત્ર બનું. મહા દુઃખે પામવા લાયક એવો જૈનધર્મ પામીને પણ જેનો આત્મા જૈન વચનમાં રાગી થયો નહી તે પાપી જીવ પ્રમાદ રૂપી મહોટા વૈરીઓવડે આ સંસારમાં વારંવાર પરિભ્રમણ કરે છે. હા હા ! સદ્ધર્મના પ્રભાવયુક્ત મનુષ્યભવ મેળવીને પણ તે પ્રમાદથી મહે મલિન કર્યો. તેથીજ આ દેવભવમાં મહને કિંકરપણ પ્રાપ્ત થયું. કેમકે રીસાએલો દેવ આ સિવાય બીજું શું કરે ? એ પ્રમાણે પોતાના આત્માની નિંદા કરવા લાગ્યો, તેમજ દેવ તથા સદ્ગુરુઓને લક્ષિતપૂર્વક વંદન કરવા લાગ્યો. અનુક્રમે આયુષ પૂર્ણ થવાથી ત્યાંથી વ્યવીને ચંપાનગરીમાં ઇશ્વરદત્ત શ્રેષ્ઠીને ત્યાં પુત્રપણે તે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં યોગ્ય સમયે ઉદાર એવી સંયમ દીક્ષા ગ્રહણ કરી કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને ભાસ્કરનો જીવ મોક્ષે ગયો. તેમજ ભાનુનો જીવ પણ સૌધર્મ દેવલોકમાંથી વ્યવીને ફરીથી મનુષ્યભવ પામી જૈન દીક્ષા ગ્રહણ કરી કર્મવૈરીને નિર્મૂલ કરી સિદ્ધિપદ પામ્યો.

॥ इति श्री सम्यक्त्वे विचिकित्सानामवृत्तीयातिचारे भानुभास्कर-

॥ विप्रकथानकम् ॥

શ્રીમદ્ભગવાદ ગીતા.

પાંખડી સંસ્તવાતિયાર.

હાનવીય રાજા નમ્ર ચર્મ બોલ્યો, ભગવાન ! પાંખડી-
ઓનો પરિચય કરવાથી કેટલું નુકશાન.
પાંખડી થાય છે તે સંગ્રામી આપ દષ્ટાંત સહિત.
પરિચય... ઉપદેશ આપો. શ્રીસુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા.
રાજા ! પાંખડીઓની દેશના તેમજ તે-
ઓના કથિત ભાગે ચાલનાર મનુષ્યોનો સમાગમ શ્રીમદ્ભગવાદની
માફક બહુ દુઃખદાયક થાય છે. તથા—કપિશીર્ષક (કાંગરાઓ) ;
રૂપી બહુ પત્રોવડે મુક્ત, જૈન મંદિર રૂપી પરાગવડે વિભૂષિત,
શુભીજનોના વિશેષ શુભરૂપી સુગંધવડે મનોહર અને પૃથ્વીરૂપી
સરોવરને અલંકારભૂત, કમળ સમાન કમલપુર નામે નગર છે.
તેમાં વૈરીરૂપ હસ્તિઓના સમૂહને વિદારવામાં સિંહસમાન જંગ-
દ્વિખ્યાત મહા પરાક્રમી હરિવાહન નામે રાજા હતો. દ્વિતીયાના
ચંદ્ર સમાન નિષ્કલંક છે શરીરરૂપી લતા જેની અને શ્રેષ્ઠ શુભ
(દોરો-દયાદિ શુભ) વડે વિભૂષિત માલતી પુષ્પોની માલતી માફક
માલતી નામે તેની સ્ત્રી હતી. પૂર્વ દિશા જેમ સૂર્ય બિંબને પ્રગટ
કરે છે તેમ માલતી રાણીએ ઉત્તમ સ્વપ્નથી સૂચિત શ્રેષ્ઠ લક્ષણ
સહિત, મહા પ્રતાપી અને સુંદર કાંતિના ખબના રૂપ સતપુત્રનો
જન્મ આપ્યો. અનુક્રમે બાર દિવસ થયા એટલે માતા પિતાએ
સર્વ જનોનો સત્કાર કરી મહોત્સવ પૂર્વક પ્રાચીન પુરોહિત
ક્રમ પ્રમાણે શ્રીમદ્ભગવાદ એવું તેનું નામ પાડ્યું.

અનુક્રમે શ્રીમદ્ભગવાદ દેહ અને કાંતિ સાથે સમસ્ત કળા

ઓના અભ્યાસમાં શુકલ પક્ષના ચંદ્ર
ભીમકુમાર. સમાન વધવા લાગ્યો. કુમારને જોઈને લો-
 કોનાં હૃદય તથા નેત્ર આનંદમય વર્તવા
 લાગ્યાં. વળી બુદ્ધિલ નામે હરિવાહન રાજાનો મંત્રી છે, તેનો
 બુદ્ધિસાગર નામે પુત્ર, સમાનવયનો હોવાથી તે ભીમકુમારનો
 ખાસ મિત્ર હતો. પરસ્પર તે બન્ને જણા અલેદ દૃષ્ટિએ બાળ-
 કીડા કરવામાં સમય વ્યતીત કરતા હતા. એક દિવસે પ્રભાતના
 સમયે પોતાના ભવનમાંથી નીકળી બુદ્ધિસાગર સહિત ભીમકુ-
 માર રાજસભામાં ગયો અને રાજાના ચરણકમલમાં પ્રણામ કર્યો.
 રાજાએ પણ પ્રેમપૂર્વક આલિંગન કરી પોતાના ખોળામાં કુમા-
 રને ક્ષણ માત્ર બેસાડ્યો, પશ્ચાત્ ત્યાંથી ઉઠી યોગ્ય આસન ઉપર
 બેસી કુમાર પોતાના સુકોમલ હસ્તવડે વિનય પૂર્વક નરેન્દ્રના
 ચરણ પોતાના ખોળામાં સ્થાપન કરી સેવા કરવા લાગ્યો. વિશેષ
 ભક્તિમાં નિમગ્ન થઈ પિતાના મુખારવિંદમાંથી નિકળતા ઉપ-
 દેશ રસનું તે પાન કરતો હતો તેટલામાં ઉદ્યાનપાલક ત્યાં આવી
 નરેન્દ્રને વિનંતિ કરવા લાગ્યો, દેવ ! સમસ્ત ઇંદ્રો વડે સેવાતા
 એવા અરવિંદ મુનીન્દ્ર પોતાના શિષ્ય ગણ સહિત કુસુમાકર
 ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે.

તે સાંભળી રાજા અત્યંત વિસ્તાર પામતા હર્ષ રૂપી
 તરંગોથી રોમાંચિત થઈ ગયો. અને મુકુન્દ
અરવિંદ મુનિ. સિવાય સર્વ આભરણો વનપાલને અર્પણ
 કર્યાં. તેમજ બહુ ઉમંગથી તત્કાળ સામંત,
 મંત્રી વિગેરે પરિવાર સહિત રાજા વંદન કરવા ગયા. પાંચ
 પ્રકારના અભિગમપૂર્વક મુનીન્દ્રના સ્થાનમાં તેઓ ગયા. ત્યાં અપૂર્વ
 સૂર્યખિંબની માફક તીવ્ર તપશ્ચર્યાના તેજથી દેહાપ્યમાન, દશન
 માત્રથી સંતાપને હરણ કરનાર, ભવિક રૂપી કુમુદ વૃદ્ધન વિગે.

ધક, અનેક પ્રાણીઓને આનંદદાયક, પૂર્ણચંદ્રની માફક નિષ્કલંક, તેમજ કુટિલતા રહિત, જ્ઞાન, દર્શન તથા ચારિત્રાદિક નિર્મલ ગુણ રત્નોથી પરિપૂર્ણ, વગ્રી અત્યંત ગંભીર અને ક્ષાર તથા જડપણના દોષથી વિમુક્ત એવો જાણે અપૂર્વ સમુદ્ર હોય ને શું ? એવાં સૂરિશ્વરનાં દર્શન કરી રાજાએ ત્રણ પ્રહરિણા પૂર્વક અભિવંદન કર્યું. એટલે સૂરિએ પંચ શિવસુખદાયક ધર્મલાભ આપ્યો. રાજા બહુ વિવેકી હોવાથી પોતાના પરિવાર સહિત ઘણાં દૂર તેમજ બહુ નજીક નહીં તેવી રીતે બેઠો.

શુર મહારાજે વિશુદ્ધ ધર્મદેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. પ્રચંડ કર્મ રૂપી જલતરંગોથી વ્યાકુલ, આપત્તિ ગુરૂદેશના. રૂપ મ્હોટા આવર્તોથી વ્યાપ્ત, સેંકડો દુઃખ

રૂપી કાચળાઓ તથા માત્સર્ય રૂપી મગર મ્હોના પુચ્છ વિલોઠન વડે ભયંકર, અને ઈંદ્રિયો તથા કષાયથી દુષિત થયેલ મનોવૃત્તિ રૂપી પ્રચંડ પવન વડે દુસ્તર એવા આ ભવસાગરમાં જીવને મનુષ્યભવ રૂપી રત્ન મક્કાકબ્દવડે પ્રાપ્ત થાય છે. તેમાં પણ એકસોને સાઠ વિજય અને ભરત તથા ઐરાવત દશ છે. એમ બન્ને મગ્રી એકસોને સીતેર હેત્રો છે. તે દરેક હેત્રોના છ છ ખંડો છે, તેમાં પાંચ ખંડ અનાય અને ફક્ત છઠ્ઠો ખંડજ આર્ય હોય છે. તે આર્યખંડમાં સાદી પચીસ દેશ માત્ર આર્ય છે. તે દેશોમાં પણ રાજ્યાંતર પર્વત દુર્ગ અને વનમાં વાસ કરતા જનો અને મિથ્યાત્વીઓ પ્રાયે સામગ્રીના અભાવથી અધર્મીજ હોય છે. દરેક ધાર્મિક પ્રદેશોમાં પણ ચાંદ્રલાદિક અરપૂર્ય જાતિઓમાં ધર્મોપદેશક ગુરૂઓનો સમાગમ બહુ ઓછો હોય છે. વગ્રી રૂપરૂપ જાતિઓમાં પણ અધર્મ અને પાપાદિ કુલોમાં જન્મેલા પ્રાણીઓ ધર્મપ્રવર્તક ગુરૂઓને સેવના નથી. તેમજ સત્કુલમાં ઉપજાયેલા કેટલાક પ્રાણીઓ ભયંકર

આકૃતિવાળા હોય છે. કે જેઓનું દર્શન પણ અયોગ્ય થઈ પડે છે. તો તેઓને ધર્મ શ્રવણ ક્યાંથી થાય ? તેમજ કેટલાક ઉત્તમ આકૃતિવાળા હોય છે; પરંતુ તેઓમાં કેટલાકને અનેક પ્રકારના વ્યાધિઓ પીડે છે. જેથી ધર્મશ્રવણ કરવામાં તેઓની બુદ્ધિ સ્થિર થતી નથી. વળી નરક સમાન ગર્ભાવાસમાં અસહ્ય દુઃખો સહન કરી કેટલાક પ્રાણીઓ પાપજન્ય પરિણતિને લીધે બાલ્યાવસ્થામાં જ ઉન્માર્ગે ચાલનારા થાય છે. મંદ બાળ્યને લીધે તેઓ કૃત્યાકૃત્યનો વિવેક પણ જાણતા નથી. જ્ઞાનિ પુરૂષોએ તેઓને ધર્મશ્રવણનો લાભ બહુ દુર્લભ કહ્યો છે. વળી આળસ, મોહ, માન, ક્રોધ, પ્રમાદ, કૃપણતા, ભય, શોક, અજ્ઞાન, વિદ્વેષ, કાતુલ્ય વિગેરે અનેક કારણોને લીધે અત્યંત દુર્લભ એવો આ મનુષ્યભવ પામીને પણ જીવાત્મા સંસાર તારક અને હિતકારક ધર્મ દેશનારૂપી અમૃતનું પાન કરતો નથી. સદ્ગુરુએ પાયેલું તત્ત્વાર્થરૂપી અમૃત જેઓ વમન કરી કાઢી નાખે છે તેવા મિથ્યાભિનિવેશના આડંબરીઓમાં ધર્મશ્રદ્ધાની પરિણતિ ક્યાંથી હોય ? તેમજ મંદ સત્ત્વવાળા પ્રાણીઓને સંયમ પ્રાપ્તિ બહુ દુર્લભ છે. સંયમ પ્રાપ્ત કર્યા પછી વૈરાગ્ય પણ દુર્લભ છે. જે વૈરાગ્યથી અનંત ભવમાં ઉપાર્જન કરેલાં દુઃખોનો ક્ષય કરનાર મોક્ષ પણ સુલભ થાય છે. માટે હે ભવ્ય પુરૂષો ! તમને ધર્મશ્રવણ કરવાની આ ઉત્તમ સામગ્રી પ્રાપ્ત થઈ છે, તેથી ઉત્તર ગુણોમાં સાવધાન થઈ ઉદ્ધમ કરો અને આ ઈન્દ્રિય પદુત્વાદિક સર્વ સાધન સામગ્રી સફળ કરો. હે દેવાનુપ્રિય ! હસ્તર ભવસાગર તરવાને ઉદ્યુક્ત થાઓ, જો જૈન દીક્ષારૂપી નૌકાનો આશ્રય કરો તો તમે જલદી આ સંસાર સાગર તરી જશો. કદાચિત્ દીક્ષા લેવાની શક્તિ ન હોય તો સમ્યક્ત્વ મૂલ ગૃહસ્થ ધર્મનો સ્વીકાર કરો. જેથી કરીને અનુક્રમે ભવ સમુદ્રનો પાર પામશો. તે સાંભળી

હાલ સ્થલમાં અંગલિ ભેડી હરિવાસન રાંજ બોલ્યો, નાથ! હાલ
યતિધર્મ પાળવામાં હું અશક્ત છું, માટે જો મહારી મોગ્યતા હોય
તો મહેને વૃદ્ધિધર્મ આપો. ગુરુ મહારાજે તેની શુદ્ધવૃત્તિ જોઈ
ઉત્તમ વિધિ સહિત અણ્ણમતાદિકના નિયમો આપ્યા. ત્યારબાદ કેટ-
લાક ભવ્યજનોએ સર્વ વિરતિ ધર્મ સ્વીકાર્યો. કેટલાક લોકોએ
દેશવિરતિ ધર્મ સ્વીકાર્યો. તેમજ કેટલાક જનોએ સમ્યક્ત્વ માત્ર
ધર્મ અંગીકાર કર્યો. પોતાના મિત્ર સહિત શ્રીમદ્ભગવાદે પણ
અતિચાર રહિત સમ્યક્ત્વમત બહુ જુ કર્યું, ત્યારબાદ સમસ્ત
સમ્યજનો મુનીંદ્રને નમસ્કાર કરી પોતાના સ્થાનમાં ગયા. આ
પ્રમાણે હવે સમ્યક્ત્વ ધારણ કરી શ્રીમદ્ભગવાદે પોતાના મિત્ર સહિત
દેવાર્થનાદિક ધર્મ કાર્યમાં સમય વ્યતીત કરવા લાગ્યો અને
કુમેશાં મુનિઓનો સમાગમ કરી સમ્યક્ત્વના અતિચાર સાંજ-
ળવા લાગ્યો.

એક દિવસે મિત્ર સાથે શ્રીમદ્ભગવાદે પોતાના ભવનમાં બેઠા
હતા અને સૂરીશ્વરના શુભોત્તુ વર્ણન કરતો
કાપાલિકનું હતા. તેવામાં ત્યાં દ્વારપાલ આવ્યો, નમ-
આગમન. સ્કાર કરી વિનંતિ કરવા લાગ્યો કે દેવ ?
કંઠમાં નરકંડમાલા પહેરી કોઈ વૃદ્ધ કાપા-
લિક દ્વારમાં ઉભો છે અને તે આપનાં દર્શન કરવા બહુ આતુર છે.
' બહુ સારું જલદી મોકલ ' એમ આજ્ઞા થવાથી દ્વારપાલે તત્કાલ
તે કાપાલિકને પ્રવેશ કરાવ્યો. આશીર્વાદ રૂપી ભેટ આપી તે
નીચે બેઠો અને બોલ્યો કે હું કુમાર ? ક્ષણમાત્ર મહારે આપની
સાથે એકાંતમાં વાત કરવાની છે. કુમારે બ્રહ્મટીના સંચારથી પોતા
ના પરિવારને દૂર કર્યો એટલે કાપાલિકે કુમારને પ્રાર્થના કરી કહ્યું;
કે મહારી પાસે ભુવનમોખણી નામે વિદ્યા છે, તેની પૂર્વ સેવા
મહેં બાર વર્ષ સુધી કરી છે, પણ હાલમાં વિધિ પૂર્વક તેની ઉ-

તર સેવા કરવાની બાકી રહી છે. તેથી કાળીચૌદશની રાત્રિએ શ્રમ-
શાનભૂમિમાં જઈ ઉત્તમ પરાક્રમી એવા તમને ઉત્તર સાધક કરી
આ કાર્યની સિદ્ધિ કરવા મહારી ઇચ્છા છે. વળી તે કૃષ્ણ ચતુર્દશી
આજથી દશમે દિવસે છે, માટે જરૂર ત્હારી સહાયથી તે વિદ્યા
મહને સિદ્ધ થશે. કુમાર બોલ્યો—અસાર એવા આ શરીરવડે કોઈનો
પણ જે ઉપકાર કરાય તો એથી અન્ય શું બાકી રહ્યું ? એમ
કહી કુમારે તેનું વચન માન્ય કરી કહ્યું કે હે કાપાલિક ! આનં-
દથી તમે તમ્હારા સ્થાનમાં જાઓ, તે સાંભળી કાપાલિક બોલ્યો,
હે સત્પુરૂષ ! આપની આજ્ઞા હોય તો ચૌદશ સુધી હું આપની
પાસે રહું. કુમાર બોલ્યો—બહુ સારું. ત્યાંસુધી અહીં રહેશો
તેમાં અમને કોઈ પ્રકારની અડચણ નથી. ત્યારબાદ કાપાલિક
નિરંતર કુમારની પાસે રહે છે અને શયનાદિક પણ પાસેજ કરે છે.

તે જોઈ મંત્રી પુત્ર બોલ્યો—કુમાર ? આ પાખંડી અહીં
શા માટે રહ્યો છે ! કુમાર બોલ્યો, કંઈ કાર્ય
મંત્રીમુત માટે તે આવ્યો છે તો ભલે રહે, તેમાં આ-
બુદ્ધિસાગર. પણને શી હરકત છે ? મંત્રીમુત બોલ્યો—
એનાથી આપણું શું કાર્ય થાય તેમ છે ?

જેની સાથે આલાપ માત્ર પણ અનુચિત છે તેમજ ક્ષણમાત્ર પણ
એનો પરિચય સમ્યક્ત્વને મલિન કરનારો છે. માટે હે કુમાર !
કૃપા કરી એ પાખંડીને કાઢી મૂકો. કારણકે આ જગત્માં રાત્ર્ય,
વિદ્યા, ધન અને ધાન્ય વિગેરે સર્વ સંપત્તિઓ સુલભ છે. પરંતુ
એક નિરતિચાર સમ્યક્ત્વ હુર્લભ છે. વળી જેમ પર્વતોમાં સુમેરુ,
દેવોમાં ઇંદ્ર, ગ્રહોમાં ચંદ્ર અને પૂજ્ય દેવોમાં જીનેંદ્ર ભગવાન
તેમ સર્વ ધર્મોમાં સમ્યક્ત્વ તત્ત ઉત્તમ છે. તેમજ જે મનુષ્ય
જન્મ તેજ જન્મ, જેમાં ઉત્તમ પ્રકારનો ધર્મ હોય તે મનુષ્ય
જન્મ, અને જેમાં સદાકાળ નિશ્ચલ સમ્યક્ત્વ રહ્યું હોય તેજ

ધર્મ કહેવાય. વળી તે ધર્મ નિરતિયાર હોય તોજ તે સમ્યક્ત્વ નિશ્ચય ગણાય. માટે જો તમ્હારે નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ પાળવું હોય તો આ પાખંડી કાપાલિકનું દર્શનમાત્ર પણ છોડી દો ! હજી નનો સંગ જો કે પ્રથમ મધુર લાગે છે, પરંતુ પરિણામે તે કાલા કૃતવિષથી પણ અધિક દુઃખદાયક થાય છે. તે સાંભળી કુમાર બોલ્યો—દાક્ષિણ્યતાને લીધે મ્હેં તેનું વચન સ્વીકારેલું છે માટે મ્હારાથી તેનું કાર્ય કર્યા સિવાય તેનો ત્યાગ નહીં થઈ શકે. વિષધર (સર્પ) ની ફજામાં પણ રહેલો મંલિ શું વિષશક્તિને નથી હરતો ? મંત્રીસુત બોલ્યો, જો આપ પ્રતિજ્ઞા પાળવામાં હદ નિશ્ચયવાળા હો તો પ્રથમ અંગીકાર કરેલું સમ્યક્ત્વ વ્રત નિરતિયાર પાળો. વળી તમોએ જે વિષધર મંલિનું હાંત આપ્યું તે અહીં લાગુ પડતું નથી; કારણકે તે સર્પનો મંલિ અભાવુક દ્રવ્ય છે. એટલે ત્હેને અન્ય પદાર્થની ભાવના લાગી શકતી નથી, અને જીવ એ ભાવુક દ્રવ્ય છે, તેથી ત્હેને સંગ દોષ લાગે છે, માટે આ હાંત યથાર્થ વિચારતાં અહીં અનુપયોગી છે. એમ અનેક યુક્તિઓથી મંત્રી સુતે તેને બહુ સમજાવ્યો; પરંતુ હૃદયભાનના અસત્ય આવેશમાં કુમારે તે પાખંડીને છોડ્યો નહીં.

એમ કરતાં અનુક્રમે કાળીચોદશ આવી. મધ્યરાત્રી થઈ એટલે કાપાલિકના કઠણ પ્રમાણે કુમાર તૈયારી કરવા આધનાનુષ્ઠાન. લાગ્યો. બહુ કામલ અને સૂક્ષ્મ એવું વસ્ત્ર હદ ગાંઠ વાળીને પેટી લીધું, માતૃયંત્રિ વટે કેશપાશ બાંધ્યો અને દાયમાં ચગદતો ખર્જી લઈ ગુપ્ત રીતે પોતાના સ્થાનમાંથી બહાર નીકળી દાટપંજરોથી મહાભયંકર સ્થાનભૂમિમાં કાપાલિકની સાથે તે ગયો. ત્યાં ગયાબાદ કાપાલિક કહપથી એક મંદલ એવી તેની અંદર પોતાના ઇદેવનું પૂજન

કરી કુમારની શિખા બાંધવા માટે ઉભો થયો. તેટલામાં કુમાર જોલ્યો—હે મહાભાગ ! પોતાનું પરાક્રમ એજ હું શિખાબાંધ માનું છું, તેથી તમે તમ્હાડું કાર્ય નિર્ભયચિત્તે કરો. એ પ્રમાણે કાપાલિકને કહી ખેંચેલી તરવારરૂપી ચંચળ શુદ્ધાવડે ભયંકર અને સાહસકાર્યમાં રસિક એવો સિંહ સમાન તે કુમાર કાપાલિકની પાસે સાવધાન થઈ ઉભો રહ્યો છે, કાપાલિકે કુમારનો કેશપાશ છુટો નોંધ પરાક્રમથી હાલ એનું મસ્તક ઉઠાવી લઉં છું, એમ વિચાર કરી તેણે હસ્તમાં મ્હોટી તરવાર લીધી. અને આકાશ સમાન પોતાનું સ્વરૂપ પ્રગટ કરી ક્રૂપ સમાન કાન કુલાવી બહુ વિકટ ગર્જના કરવા લાગ્યો. કૂર્માવતારે (કાચબાએ) પૃથ્વીના બહુ ભારને લીધે વિશ્રાંતિ માટે પોતાનો પૃષ્ઠ ભાગ ફેરવ્યો હોય ને શું ? કિંવા વજ્રના પાતથી ગિરીંદ્ર ભેદાયો હોયને શું ? એવો તે દેખાવા લાગ્યો. શું આ ગંભીર શબ્દ દેવહસ્તિઓનો હશે ! અથવા શું અચિંત્ય મેઘગર્જના થઈ ? અથવા શું દિગ્ગજાએ ધરણેંદ્રની કુણાઓ પીલી નાખી ? કિંવા પર્વતોપર તટ્તટ્ શબ્દ કરતી શું વીજળી પડી હશે ? એ પ્રમાણે કાપાલિકનો ગર્જન સાંભળી વિસ્મય પામેલા દેવતાઓ વિચાર કરવા લાગ્યા. તેમજ રંભા વિગેરે અપ્સરાઓ ભયભીત થઈને હે સુરેંદ્ર ! રક્ષણુ કરો ! રક્ષણુ કરો !! એમ પ્રાર્થના કરવા લાગી. હવે કાપાલિકના હસ્તમાં રૂધિરથી ખરડાયેલી તરવાર બહુ લાંબી યમશુદ્ધા સમાન ભયંકર ચગકી રહી છે, તેની આંદર તે કાપાલિકનું પ્રતિબિંબ દેખાય છે, તે જાણે કુમારના વધ માટે પ્રગટ કરેલું તેનું બીજું સ્વરૂપ હોયને શું ? તેમ દીપે છે. આ પ્રમાણે તેનું ચેષ્ટિત કુમારના જાણવામાં આવ્યું, એટલે હસ્તિયોના ટોળા પ્રત્યે કાપાલિકના યમાન થયેલા સિંહસમાન અને દૃઢ ધૈર્યવાન કુમાર પશુ યમશુદ્ધા સમાન પોતાનો બર્જ તૈયાર કરી ઉભો રહ્યો છે.

તેટલામાં કાપાલિક બોલ્યો— રે ! ! બાળ ! હવે તું મહારા
 સદ્વાચમાં આવી પડ્યો છે, એટલે તું
 કાપાલિકનું કપડું. ક્યાં જઈશ ? હું બહુ ઊંડે જ્ઞાતી પ્રકૃતિ
 બહુ ચંચલ છે, તેથી સજીમાત્રમાં ત્હારું
 મસ્તક છેદીને મહારા હાથમાં લઈશ. વળી જો મહારા વચનથી
 તું પોતેજ ત્હારું મસ્તક છેદી મૂકને અર્પણ કરે તો તું જન્મમાં
 તરમાં મુખી થઈશ. કુમાર બોલ્યો— રે ! પાખડિ ! ચાંડાલ !
 નિર્દય ! બામ્બદીન ! મૂર્ખ ! જે વિશ્વાસી જનોના મસ્તકોની
 આ હેં માળા ખુદેલી છે, તેઓની વૈરગુદિ પણ આજે હું
 ત્હારું મસ્તક છેદીને કરવાનો છું. તે સાંભળી બહુ કાપાયમાન
 થઈ કાપાલિકે કુમાર ઉપર ખર્જવડે પ્રથમ પ્રહાર કર્યો, કુમાર-
 પણ નિપુણતાથી પોતાના ખર્જવડે તેનો ખચાવ કરી એકદમ
 તેના ખવા ઉપર ચઢી ગયો. અને વિચાર કરવા લાગ્યો કે હાલજ
 ખર્જવડે આ પાપીના બે વિભાગ કરું; પરંતુ કપટથી પણ એવો
 મહારી સેવા સ્વીકારી છે, તેમજ બહુ ચક્રિતમાન પણ છે માટે
 કોઈપણ ઉપાયે જો આ ધર્મમાર્ગમાં આવી જાય તો જનચાસનનો
 ઉદ્યોત કરશે, એમ બાણી કુમાર તેના મસ્તકપર મુદ્રિત પ્રહાર
 કરવા લાગ્યો, એટલે કાપાલિક પણ બહુ ઝડપથી તેને ખર્જ
 મારવા લાગ્યો અને જેટલામાં હસ્તવડે કુમારને પકડવા જાય છે,
 તેટલામાં કુમાર તેના વિશાલ કાનમાં પ્રવેશ કરી હાથમાં ખર્જ
 લઈ પર્વતની શુક્રમાં સિંહની માફક વિરાજમાન થયો. કુક્કર
 પોતાની દાદાઓથી જેમ પૃથ્વી ખોદે છે તેમ કુમાર તીક્ષ્ણ ન-
 ખના પ્રહાર વડે ખર ખર તેના કાન ખોતરવા લાગ્યો. ગંડસ્થળ
 ઉપર બેઠેલા સિંહના ત્રાસથી હાથી જેમ અથાથ ચીસ પાડે
 તેમ કાનની વેદનાને લીધે તે બહુ રૂદન કરવા લાગ્યો. ત્યારબાદ
 કોઈ ચુક્રિતથી તેણે મહા કષ્ટવડે કુમારને કાનમાંથી બહાર ખેંચી

કોઠી તેના બે ચરણ પકડી આકાશમાં ઉછાળ્યો. નીચે પડતો તે
કુમાર દેવયોગે એક યક્ષિણીના જોવામાં આવ્યો. એટલે તરતજ
તેણીએ પોતાના કરસંપુટમાં તેને ઝીલી લઈ પોતાના મંદિરમાં
લઈ ગઈ. જે મંદિર ઉંચાઈમાં હિમાલયના શિખરને ઉજાડ
કરે છે. વિસ્તારમાં નાગેન્દ્રના ભવનનો પરાંજય કરે છે. વળી જેની
અંદર રાત્રીએ પદ્મરાગ મણિઓની કાંતિથી અરુણોદયની સંક
કરતી દેવીઓ પ્રભાતનાં કાર્ય કરે છે. તેમજ સ્ફટિક રત્નોમાં પ
ડેલાં પોતાનાં પ્રતિબિંબ જોઈ કેટલીક દેવીઓ સપત્ની (શેકમ)
ની શંકાવડે પોતાના સ્વામીને ધર્મ્યાદિષ્ટિથી જુએ છે. એવા તે
અલૌકિક ભવનમાં મણિ રત્નોથી જડેલા ઉત્તમ સિંહાસન ઉપર
કુમાર પોતાને જોઠેલો જોઈ પોતાના મનમાં વિસ્મિત થયો છતો
વિચાર કરવા લાગ્યો, અહો ! આ શું ? સ્વપ્ન કિંવા કોઈ દેવમાયા
છે ? એમ વિતર્ક કરવા લાગ્યો.

તેટલામાં યક્ષિણી દેવી હાથ જોડી કુમારની આગળ આવી

યક્ષિણી.

અને જોડી કે “ મહાશય ? આ વિધ્યા
ચલ નામે મોટો પર્વત છે. તેમાં વિધ્યા
નામની આ અટવી પણ સર્વ જગતમાં
પ્રસિદ્ધ છે. તેમજ આ વિધ્યાગિરિની પાસમાં વૈકુંઠ લિંગથી
ચેલું આ મહાદેવ મંદિર છે, તેમાં હું કીડા કરવા હસ્તેશાં રહું છું.
કમલાક્ષા નામે હું યક્ષિણી છું. મહારા પરિવાર સાથે નિવેશ
સ્વેચ્છા પ્રમાણે અહીં વાસ કરવામાં મહેને જાડું આનંદ રહે છે.
વળી આજે હું અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર યાત્રા માટે ગઈ હતી, ત્યારે
વળતાં મહેન તમને કાપાલિકે આશ્રયમાં ઉછાળેલા જોયા, એટલે જ
પ્રયત્નથી મહેન તમને નીચે પડતી વખતે મહારા હસ્તકમલમાં લ
ગોળ, અને અહીં બેસાડ્યા છે. અહુના કમલદેવના પ્રચંડ ભાવે
દેવતામાં હું જરૂરી બનું છું. તમને મહેન કરવા આવી છું. ”

હે સત્પુરુષ ! મહેને આનંદ આપે. આં સમસ્ત પરિવાર પણ
આપની સેવામાં હાજર રહેશે. મહારો ઉપર પ્રસન્ન થાઓ અને
મહારો સાથે અહિં વિષયસુખ ભોગવે. ” એ પ્રમાણે યક્ષિ-
ણીનું વાક્ય સાંભળી કંઈક હસતે મુખે કુમાર બોલ્યો, અહો ?
કામદેવનાં બાણ ઘણાં દુઃસહ છે. જેનાથી અમારા સરખા અણુમ
લોકો તો દૂર રહ્યા, પરંતુ તમહારા સરખા વિબુધજનો પણ
આ પ્રમાણે વિષય વાસનામાં રાચી રહ્યા છે, કામને વશ થએલા
જીવાત્માઓ હિત કિંવા અહિતને, પંચ ભણતા નથી. તેમજ
ધર્મશ્રવણ તો કરતા જ નથી. કાર્ય અને અકાર્યનું જ્ઞાન પણ
હોતું નથી. અપયશને બીલંકુલ ગણતા નથી, શુદ્ધ અને અશુદ્ધ
ભણવામાં સર્વથા કામી. પુરુષો અશક્ત હોય છે, વળી વિષય
મોહમાં આસક્ત થએલા જીવાત્માઓ માદક (મદીરા પાન
કરનાર) માણસની માફક નિર્મયાદિત પગલું ભરે છે. કમલપત્ર
પર રહેલા જલખિંડ સમાન અંચળ અને પારણામે અતિવિર
એવા વિષય સુખમાં લુપ્ત થએલો પ્રાણી પર્યંતમાં હિમાલયના
શિખર સમાન ઉત્તુંગ દુઃખ પરંપરાઓ પોતાને અવશ્ય ભોગવવી
પડશે તે ભણતો નથી, અત્યંત દુઃસ્થિત (ખર્જ પારા ઉપર
રહેલા) એવા મધુ રસના ચાટવા સમાન વિષયસુખ ભોગવતો
જીવ ભાવી દુઃખ ભણતો નથી કે આમુષ્મિકી સ્તંભ છુટી પડ-
વાથી અધોગતિમાં જવું પડશે અને જેની અંદર દુઃસહ દુઃખ
સાગર ઉતરવો પડશે. જેમાં ક્ષણમાત્ર પણ વિશ્રાંતિ દર્શાવે.
વળી દુઃખની શાંતિ માટે વિષય સુખના આભાસરૂપી દુઃખમં
કયો બુદ્ધિમાન પુરુષ પ્રીતિ કરે ? જેથી અનેક દુઃખ ભોગવવાં
પડે. જેમ તરૂણ સૂર્યના તાપથી તપી ગએલો માણસ વૃક્ષની
છાયામાં દોસો રહી તાપ નિવૃત્ત થવાથી સુખ માને છે. વળી
પણા કંઠા પવનથી સર્વાંગે પીડાતો પુરુષ જગતા અગ્નિના

તાપથી ઉષ્ણતા અનુભવતો છતો સુખ જાણે છે. તેમજ બહુ જઠરાગ્નિનાં બળથી ક્ષુધાર્ત્ત મનુષ્યો લોજન કરી ક્ષણમાત્ર ક્ષુધા શાંત થવાથી સુખ માને છે, પરંતુ પરિણામે તે ખાધેલું અન્ન વિષાદરૂપ થઈ બહુ પીડા કરે છે અને તેનો ત્યાગ કરવાથી પુનઃ ક્ષુધા વેદના અત્યંત દુઃખદાયક થાય છે. તે પ્રમાણે વિષય સુખ પણ દુઃખરૂપજ છે; કારણકે દુઃખની શાંતિમાં સુખાભાસ થાય છે. જેમ ધત્તૂરાના રસનું પાન કરનારને સર્વ વસ્તુ સુવર્ણમય દેખાય છે. તેમ મોહથી અંધ બનેલા પ્રાણીઓને વિષયરસ પણ સુખ રૂપ લાગે છે. જેમ નખવડે બળવાથી ખસનો વ્યાધિ શાંત થતો નથી પરંતુ ઉલટો વૃદ્ધિ પામે છે, તેમ વિષય સેવનથી વિષય તૃષ્ણા વૃદ્ધિ પામે છે; પરંતુ ક્ષીણ થતી નથી. અન્ય સ્થળે પણ કહ્યું છે કે—

ન જાતુ કામઃ કામાના—મુપમોગેન શામ્યતિ ।

હવિષા કૃષ્ણવર્ત્મવ, મૂયઃ પ્વાડભિવર્દ્ધતે ॥

અર્થ—“વિષયોનો ઉપભોગ કરવાવડે ડોઈ દિવસ વિષય તૃષ્ણા શાંત થતી નથી, પણ ધી હોમવાથી અગ્નિની માફક તે ઉલટો વૃદ્ધિ પામે છે.” માટે હે દેવિ ? હાલમાં તું દુઃસહ દુઃખના હેતુ ભૂત વિષય ભોગની ઇચ્છાનો ત્યાગ કર અને જીનેંદ્રભગવાનની વિશેષ પ્રકારે ભક્તિ કર, તેમજ તેમણે પ્રરૂપેલા ધર્મની આરાધના કરવામાં તત્પર થા અને તેથી નહાડે સર્વ કાર્ય સિદ્ધ થશે. યશ્વિન્ની બોલી, હે કુમાર ? હાલ નહાઈ ગ્રીતિ માત્ર તમ્હારા ઉપરજ છે. કારણકે આ પ્રમાણે આપના ઉપદેશથી નહાઈ મનોવૃત્ત વિષય સહિત થઈ ગઈ છે આપે જેવી નીતે જેકાંત દુઃખ દાયક વિષયમુખનું સ્વરૂપ સ્વરૂપ, તે પ્રમાણે વર્ણન કરવા બૃહસ્પતિ સમાન એવો બોલે છે. પણ સમય થાય નહીં આપના પ્રસાદવડે આગથા. મદે સ્વર્ગનાં મનો સર્વ થા

ત્યાગ કર્યો, તેથી મરણ પછી જન્મમાં સર્વ મુખમય મોક્ષ
ધામ દર્શન નહીં થાય. તેમજ આપને વિશે મહારી ઉત્તમ ભક્તિ
છે. વળી હે સ્વામિન્ જો હનૈશ્વર ભગવાન્ તમ્હારા પૂજ્ય છે તેજ
ભગવાન્ તમ્હારા પછી હવેન પર્વત શરણ થાઓ. એ પ્રમાણે અ-
ત્યંત વૈરાગ્ય બાળથી પ્રગટ થયેલી ભક્તિમાં સ્ત્રીન ગર્ભ તે કંઈક
બોલવા વિચાર કરતી હતી તેટલામાં અતિ મનોહર પ્રબંધ રૂપી
સમૃદ્ધિથી બ્યાસ સિદ્ધાંત વચ્ચેનો મધુર નાદ કુમારના સાંભળ-
વામાં આવ્યો. તેથી કુમારે દેવીને પૂછ્યું કે શું અહીં કોઈ અ-
વ્યાસ કરે છે ? યક્ષિણી બોલી, સ્વામિન્ ! આ વિંધ્યાચલની
મોટી ગુફામાં મહા યુનિઓ આતુર્માસ કરવા રહેતા છે, તેથી
પોત પોતાનો વિશેષ સ્વાધ્યાય કરતા તે તપસ્વીઓનો આ મધુર
નાદ સંભળાય છે. તે સાંભળી કુમાર બોલ્યો આ આકસ્મિક વા-
દ્ય વિનાની વૃદ્ધિ સમાન, તેમજ મરૂદેયમાં કમળથી મુચોબિત
સરોવર સમાન ગણાય. કારણકે અહીં પછુ મરણ પુણ્ય યોગે
ઉત્તમ સાધુઓનો સમાગમ થયો. તેથી હવે તો બાકીની રાત્રી
તેઓના ચરણ કમળમાંજ હું બેસીત કરીશ. આ પ્રમાણે કુમારનો
અભિપ્રાય જાણી અહીં ચાલી એમ બોલતી યક્ષિણી માર્ગ બતા-
વવા માટે આગળ ચાલી. કુમાર પછુ તેની પાછળ ચાલવા લાગ્યો.
અને અનુક્રમે યુનિઓના આશ્રમમાં ગયો. વળી તે યક્ષિણીએ
કુમારને કહ્યું કે હું પ્રભાતમાં પરિવાર સહિત યુનિઓનાં દર્શન
કરીશ. એ પ્રમાણે રજા લઈ તે પોતાના સ્થાનમાં ગઈ, અને ત્યાં
આગળ રહી સ્વસ્થ ચિત્તે કુમારના કલાપ્રમાણે ધર્મધ્યાન કરવા લાગી.

ગુફાની બહાર ઉભા રહેલા કુમારે પરિવાર સહિત યુનિઓને

બોલ્યા. કેટલાક યુનિઓ નાના પ્રકારનાં આ-
મુનિદર્શન. સનેા વાળી બેઠેલા હતા. કેટલાક સ્વાધ્યાય
ધ્યાનમાં સ્થિરવૃત્તિ કરી બેઠા ; હતા. વળી

તેઓમાં કેટલાક ઉંચા હાથ કરી બેઠેલા હતા, તેઓ અહીં ધર્મ માટે કદ સહન કરતા મનુષ્યો ઉદ્ધલોક મેળવે છે એમ જાણે જતાવતા હોયને ? વળી તેઓની ઉપેક્ષા કરી અન્ય તરફ દૃષ્ટિ કરી તો કેટલાક મુનિઓ એક પગ ઉંચો રાખી ઉભા રહ્યા છે. તેથી જાણે સ્વર્ગ ગમનની મંચલાવાળા એવા તેઓ આકાશમાં ઉડવાનો અભ્યાસ કરતા હોયને શું ? એ પ્રમાણે ડુંકર તપશ્ચર્યા કરવામાં બહુ ઉત્સુક બનેલા મુનિઓને જોઈ પાંચ પ્રકારના અભિગમ વડે ભીમકુમાર વિનયપૂર્વક શુદ્ધ પાસે ગયો. અને વિતર્ક કરવા લાગ્યો કે કર્ણ દૃષ્ટિ વડે લોકોના નેત્રોને આનંદ આપવા માટે રાહુના ભયથી અરણ્ય વાસ કરવા આવેલો આ ચંદ્ર તો નહીં હોય ? એમ જાણી કુમારનાં સર્વ ગાત્ર રોમાંચિત થઈ ગયાં. ત્યારબાદ મુનીંદ્રને વંદન કર્યું, શેષ મુનિઓને પણ ભક્તિ સહિત વંદના કરી એટલે શુદ્ધ મદારાજે ધર્મલાભ આપ્યો. પછી કુમાર ભક્તિ વારથી નમ્ર થઈ પૃથ્વી પર બેઠો ત્યારબાદ મુનિપતિએ ધર્મદેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. શશુમાત્ર ધર્મામૃતનું પાન કરી વિશ્વિત થઈ કુમાર દોઝ અવસ્થર અણી આદર સહિત પ્રણામ કરી બોલ્યો, મુનીંદ્ર ! આ અટવી બહુ ભયંકર છે તેમ છતાં આપ સહાય વિના નિર્ભયપણે અહીં કેવી રીતે રહો છો ? વળી હસ્તેશાં કોળન પાણીની વ્યવસ્થા વિના શરીરનો નિર્વાહ કેવી રીતે કરો છો ? મદને આ એક બેટાનું આશ્ચર્ય હોય છે. એમ કહી કુમાર મૌન રહ્યો એટલે મુનિપતિ કંઈક એકવાનો વિચાર કરતા હતા, તેટલામાં કુમારે આકાશમાંથી નીચે ઉતરતાં એક કુખ્મ જોઈ.

તે કુખ્મ બહુ લાંબી અને કયામવર્ણી હોવાથી જાણે આશ્ચર્ય કરીને હજારનો કેશ પાચ હોય ને શું ?
 વિચિત્ર કુખ્મ. વળી અતિ ચંચળ, સ્ફુલ્લ, અને લાંબી,
 મુનિ ઉપર અડેલી એવી વ્યવસ્થા

હતિરૂપ કાલનાગિણી હોમ ને શું ? રક્તચંદનથી લિપેલી, અતિ મૃદિન, અંચળ તેમજ બચકર આકૃતિવાળી અને લાંબાયમાન એવી યમરાજાએ પ્રગટ કરેલી છદ્દા હોમ ને શું ? તેમ તે ભાસવા લાગી, ક્ષણભાગમાં વિસ્મયકારક એવી તે બુદ્ધ તેઓની પાસે આવી પહોંચી, નિર્ભયપણે મુનિઓ તથા કુમાર વિગેરે તે જોવા લાગ્યા. એટલામાં એકદમ કુમારની પાસે તે બુદ્ધ આવી અને તેના હાથમાંથી ખર્જી ખુલી લઈ તરતજ તે બુદ્ધ પશ્ચાત્ઃક્રમે આકાશમાંથી પાછી વળી તે જોઈ કુમારે વિચાર કર્યો કે આ હાથ આવો વિચિત્ર કેનો હશે ? તેમજ મ્હારો ખર્જી લઈ જઈને તે શું કરશે ? તે મ્હારે જોવું જોઈએ, માટે જોનો આ હસ્ત છે તેને હું પોતે જોઈ તો ખરો ? એમ બાણી બહુ ઠોણી એવો તે કુમાર મુનિને નમસ્કાર કરી સિંહની માફક આકાશમાં ફાલ બરી તે બુદ્ધ ઉપર ચઢી બેઠો. તે જોઈ સમસ્ત મુનિઓને આશ્ચર્ય થયું. અતિ સ્થામ બુદ્ધ પર આરૂઢ થએલો અને અનુક્રમે નભસ્તલમાં ગમન કરતો એવો તે કુમાર કાલિય નાગના પૃથ પર મુતેલા કૃષ્ણની લીલાને વહન કરવા લાગ્યો. તેમજ સ્થિર અને સ્થૂલ બુદ્ધરૂપી પાટીયાતું અવલંબન કરી વિશાલ નભસ્તલરૂપી સમુદ્રને તરતો કુમાર ભાગી ગએલા બહાણવાળા વલ્લિકની તુલનાને ધારણ કરવા લાગ્યો. અનુક્રમે બહુ વૃક્ષ ઘટાઓ, અનેક પર્વતો અને નદીઓતું અવલોકન કરતો ભીષ્મકુમાર નિર્ભય ચિત્તે ચાલતો હતો, તેવામાં ત્યાં એક કાલિકાદેવીનું મંદિર તેના જોવામાં આવ્યું.

તે જાવન રૂધિરથી વ્યાપ્ત, ચરણીના સંસર્ગથી બહુ ભયંકર અને દરેક ઠેકાણે પડેલા માંસના દુકકા-ભયંકરદેવી. એથી બાણે રક્તપુષ્પોવડે પૂજીત હોય ને શું ? તેમ દેખાતું હતું. કુમારે તરતજ તેની આંદર પ્રવેશ કર્યો. ત્યાં જોઈએ પોતાના ઠંઠમાં મનુષ્યોના મસ્તકો.

ની માળા ખેરેલી હતી, નેત્ર અને મુખની આકૃતિ વિકરાલ ભાસતી હતી, તેમજ મહિષ (પાડો) જેનું વાહન હતું, જેના શરીરનો દેખાવ બહુ ભયંકર હતો, જેના વક્ષસ્થળમાં મનુષ્યના આંતરડા-ઓનો હાર વિચિત્ર દેખાવ આપતો હતો, વીસ હસ્ત અને દરેક હાથમાં જેણે વિચિત્ર આયુધ ધારણ કરેલાં હતાં એવી મહા ભયંકર રૂપવાળી કાલિકાની મૂર્તિ જોઈ; તેમજ તેની આગળ ઉભેલો મહાકૂર અને પ્રથમનો કપટ કરનાર એવો તે દુષ્ટ કાપાલિક કુમારની દૃષ્ટિગોચર થયો. વળી તે કાપાલિકના વામ હસ્તમાં એક સુંદર કાંતિમય પુરૂષ કેશવડે પકડેલો હતો. જે ભુજા ઉપર બેસી કુમાર આવ્યો હતો તે આ કાપાલિકનો જમણો હાથ હતો; કેશથી પકડેલા પુરૂષને જોઈ કુમારે વિચાર કર્યો કે આ પાપિષ્ઠ હવે હાથમાં પકડેલા પુરૂષને શું કરે છે ? એનું આ ચેષ્ટિત શુભ રહી મહારે જોવું તો જોઈએ. પછી જેમ ઉચિત લાગશે તેમ હું કરીશ. એમ વિચાર કરી કુમાર તેની ભુજા ઉપરથી ઝટ નીચે ઉતર્યો અને તેને ખબર ન પડે તેવી રીતે તે દુષ્ટની પાછળ સંતા-ઈને ઉભો રહ્યો. પોતાની દક્ષિણ ભુજા આવી કે તરતજ કાપાલિકે ભીમકુમારનો ખર્જ લઈ વામ હસ્તમાં પકડેલા પુરૂષને કહ્યું કે રે અધમ ! હવે તું તારા ઇષ્ટદેવનું સ્મરણ કરી લે. કારણકે આ ખર્જવડે તારું શિરઃકમલ છેદીને આ કાલિકાદેવીનું હું પૂજન કરીશ. પુરૂષ બોલ્યો, સર્વ જન્મના જીવોના નિષ્કારણ બંધુરૂપ શ્રીમાન જીનેંદ્ર ભગવાન મહારે સર્વદા સ્મરણીય છે, તે સિવાય અન્ય કોઈપણ નથી. પરંતુ જીનેંદ્ર ભગવાનના ઉપાસક અને પરંપરાથી પ્રાપ્ત થએલા મહારા સ્વામી કે જે ભક્તજન ઉપર બહુ દયાળુ છે, તેમજ જંમની સાથે બાલકીડામાં આજસુધીનો સમય મહેં વ્યતીત કર્યો છે, વળી જંમણે મહને બહુ માન્ય તરીકે માનેલો છે, અને પ્રથમથીજ મહેં તેમને ના પાડી હતી તોપણ

તેમણે પાપિત્ર જોવા તે કાપાલિકના જે વિશ્વાસ રાખ્યો, તેથી તેમને
 પણ તે માર્ગ અન્ય કયલે હતું ગયો છે, જેથી મહારૂં દુદગ જેમનું
 સ્મરણ કરે છે જોયો તે બીમકુમાર આ સમયે મહારૂં સ્મરણ
 થાઓ. તે સાંભળી કાપાલિક બોલ્યો, રે રે ! અધમ ! જેનું હું
 સ્મરણ લે છે તે તારો સ્વામી પ્રથમ પણ મહારૂં બાયથી નાશી
 ગયો હતો, અન્યથા હું તેના મસ્તકવટેજ કાલિકાદેવીનું પૂજન
 કરવાનો હતો, પરંતુ તે નહીં મળવાથી દેવીની પૂજા તારા
 મસ્તકવટે કરવી પડ્યો. માટે હે મૂઠા ! તે કુમાર તારૂં સ્મરણ કેવી
 રીતે થયે ? રે રે ? ભાખ્યો ની ? તારો સ્વામી વિંધ્યાચલની
 શુદ્ધામાં જૈન મુનિઓની પાસે રહ્યો છે. એમ મ્મને કાલિકાદેવીએ
 કહ્યું છે, અને આ ખર્જ પણ તારા સ્વામીના લક્ષણે સંવિત તેની
 પાસેથીજ હું લાવ્યો છું. તેમજ આ ખર્જથીજ તારૂં મસ્તક
 છેકવાનો છું. માટે તારો સ્વામી અહીં આવી કેવી રીતે તારૂં
 રક્ષણ કર્યે ? જો ત્હોં આ દેવીનું સ્મરણ કર્યું હોત તો હુંજ
 તારૂં રક્ષણ કરત. આ પ્રમાણે બન્નેનું વચ્ચે સાંભળી કુમારને
 બહુ ક્રોધ બરાયો. અને વિચાર કરવા લાગ્યો. હા ? કદની વાત
 છે કે બુદ્ધિસાગર મંત્રીને આ પાપી કાપાલિક કેમ દુઃખ દે છે, ?
 એમ જાણી સન્મુખ આવી કુમારે સિંહનાટ કર્યો, રે રે ?
 અધમ ? દુષ્ટ ? નિર્લજ્જ ? ત્હનેજ હવે ચમત્કાતનો અતિથિ
 કરી સજ્જનોને શાંત કરીશ. આ સાંભળી કાપાલિક મંત્રીને છોડી
 હર્ષ-કુમાર તરફ વળ્યો, એટલે કુમારે કમાડના પ્રહારવટે તેના
 હાથમાંથી ખર્જ નીચે પાડ્યો, પછી તેના કંઠ પકડી પૃથ્વીપર
 છતો નાખી છાતી ઉપર પગ મૂકી. ખર્જ લઈ તેનું મસ્તક છેકવા
 બાય છે તેટલામાં કાલિકાદેવી તે બન્નેના વચ્ચે પડી બોલી કે આ
 મહારો ઉપકારી સેવક છે, માટે એને માર્યો નહીં, કેમકે આ
 કાપાલિક લોકોને છેતરી મનુષ્યોનાં મસ્તક લાવી મહારી ઈષ્ટ પૂજા

કરે છે. આ એક મસ્તકવડે એકસો આઠ મસ્તકરૂપ કમલોની પૂજા સંપૂર્ણ થાય છે, તેથી હું તેને પ્રત્યક્ષ થઈ સિદ્ધ થવાની હતી તેટલામાં હેકુમારેંદ્ર ? ત્હારું આગમન થયું. હવે હું ત્હારા પરાક્રમથી તુષ્ઠ થઈ છું, માટે ત્હારી ઇચ્છા પ્રમાણે વરદાન માગ. કુમાર બોલ્યો, જો ત્હારી ઉપર તુષ્ઠ થઈ હોય તો મન, વચન અને કાયાથી તું જીવ વધનો ત્યાગ કર, અને તેથી તપ અને શીલવ્રતના સેવવાવડે લોકોમાં ત્હારી ધર્મખ્યાતિ બહુ વિસ્તાર પામશે અને એમ કરવાથી તું ઉત્તમ ધર્મિષ્ઠ ગણાઈશ. વળી હે દેવિ ! ત્રસ જીવોનો ઘાત કરવાનું દુર્વ્યસન છોડી દે. કારણ કે જેમ મૂળ છેદવાથી વૃક્ષ નાશ પામે છે તેમ દયા વિના જીવાત્માઓને ધર્મ સિદ્ધ થતો નથી. માટે નિર્થક પોતાની આગળ કોઈપણ પ્રાણીનો વધ કરાવવો નહીં, તેમજ સજ્જનોએ નિંદવા લાયક મંદિરાથી પણ ત્હારે સંતોષ માનવો નહીં, વળી જેઓ કાર્યને લીધે પણ પ્રાણી વધ કરે, કરાવે અથવા અનુમતિ આપે તેઓને મહા પાપી જાણવા, પણ જેઓ કાર્ય વિના પ્રાણી વધ કરે, કરાવે અથવા અનુમોદે તેઓ તો તેઓના પણ શિરોમણી ગણાય. તેમજ કવલ આહારથી રહિત એવી ત્હારે જીવ વધનું શું પ્રયોજન છે. ? વળી હે દેવિ ? પૂર્વ ભવમાં પણ ત્હોં જીવદયામય જૈનધર્મ નથી કર્યો તેથી તું અધમ દેવયોનિમાં—કિંદિબધિકા દેવી થઈ છે. માટે હવે તું સમજીને જીવવધનો ત્યાગ કર. જેથી ત્હારા ભક્ત પણ દયા પાળતાં શીખે, તેમજ તુ જીનેંદ્ર ભગવાન અને તેમણે પ્રરૂપેલા સદ્દર્શન મૂલ ધર્મની શ્રદ્ધા કર. અને તેમની પ્રતિમાઓની યથાશક્તિ ભક્તિ કર. વળી તેમજ જીન ધર્મના અનુયાયી મનુષ્યોનાં સર્વ કાર્યોમાં તું સહાય કર. કેમકે તેમ કરવાથી તું મનુષ્ય ભવ પામી અનંત સુખધામ એવા મોક્ષ સ્થાને જઈશ. કાલિકા બોલી—કુમારેંદ્ર ? આજથી આરંભી

સર્વ જીવ રાશિને હું મહારા પ્રાણ સમાન ગણીશ. એ પ્રમાણે પ્રતિજ્ઞા કરી દેવી અદૃશ્ય થઈ ગઈ.

અનુક્રમે સમય પ્રાપ્ત થવાથી નેત્રમાં અશ્રુધારા વહન

કરતાં બુદ્ધિસાગર મંત્રીએ કુમારના ચરણ

કુળદેવીનું આગમન કમલમાં નમસ્કાર કર્યો. કુમારે પણ તેને દૃઢ

મનઃ આલિંગન આપ્યું અને પૂછ્યું કે હે સત્ત્વન

શિરોમણે ? તું તો આ પાપી કાપાલિકનું

દાણું પરિણામ બન્યો હોય, છતાં આ દુર્જનના પાશમાં કેમ

આવી પડ્યો ? મંત્રી બોલ્યો—કુમારેંદ્ર ? રાત્રીના પ્રથમ પ્રહર

માં આપના વાસભવનમાં આપનાં પટરાણી ગયાં, ત્યાં આપને

નં લેયાં, તેથી બહુ વિસ્મિત થઈ તેણીએ પ્રાહરિક સિપાઈઓને

પૂછ્યું કે આ વાસભવનમાં કુમારેંદ્ર કેમ દેખાતા નથી ? તેઓ

સર્વે એકદમ સંજ્ઞાત થઈ ગયા અને બોલ્યા કે હા ? છેતરાયા !

અમે ભ્રમત છીએ છતાં આ શું થયું ? એમ હાહાકાર થઈ ગયો.

ત્યારબાદ સર્વત્ર શોધ કરાવ્યો. પરંતુ આપનો પત્તો લાગ્યો

નહીં. પછી કોઈક પુરૂષે આવીને આપના પિતાશ્રીને કહ્યું કે

રાજન્ ? રાત્રીના પ્રથમ પ્રહરમાં કુમારનું કોઈક ધૂર્ત હરણ

કરી ગયો છે. તે સાંભળી રાજા મૂર્છિત થઈ સિંહાસન ઉપરથી

નીચે પડ્યો. તેમજ માલતી વિગેરે આપની સર્વે માતાઓ પણ

તેવી જ રીતે મૂર્છિત થઈ પૃથ્વી ઉપર પડી ગઈ. ત્યારબાદ પરિ-

જન વર્ગ વ્યાકુલ થઈ ગયો અને ચંદનાદિક શીતળ ઉપચારોથી

રાજા વિગેરે સર્વે સચેતન થયાં એટલે મંત્રીવર્ગ સહિત રાજા

અને રાણીઓ કંઈક વિલાપ કરવાની પ્રવૃત્તિ કરતાં હતાં તેટ-

લામાં એક મધ્ય વયની સ્ત્રી આવી. જેના દસ્તમાં નમ્ર ખડ્ગ

કંપતો હતો. મુખાકૃતિ બહુ પ્રકાંશ આપતી હતી એવી તે પ્રમદા

મસ્તક કંપાવતી બોલી, હે નરેંદ્ર ? ઉઠો યા અને સાવધાન થઈ

ભક્તિપૂર્વક મહારી પૂજા કર ? હું તહારી કુળદેવી છું, અં તહારા પુત્રની ચિંતા દૂર કરવા માટે હું આવી છું, માટે નરે શ્વર ? હવે વિવાહ કરવાની જરૂર નથી. એક અધમ પાખંડ કાપાલિક તહારા પુત્રને ઉત્તર સાધકના મિષથી રાત્રીએ અપહાર કરી લઇ ગયો છે. અને તે સુદ્ધ કરી કુમારનું મસ્તક છેદવાનું તૈયારીમાં હતો, તેટલામાં યક્ષિણીદેવી ત્યાં આવીને પોતાના મંદિરમાં કુમારને લઇ ગઇ છે. વિગેરે સમાચાર કહ્યા, અને વિશેષમાં જણાવ્યું કે કેટલાક દિવસો ગયા બાદ તે મ્હોટી સંમૃદ્ધિ સાથે અહીં આવશે એમ કહી કુલદેવી વિદાય થઇ. ત્યારબાદ કુલદેવીના વચનની સત્યતા તપાસવાના મિષથી હું શકુન જેવા માટે નગરની બહાર આવ્યો. તેટલામાં અકસ્માત્ વામ અને દક્ષિણ બન્ને બાજુએ તિત્તિરિ (તેતર) પક્ષીએ ખુખુ એમ ત્રણવાર શબ્દો-ચાર કર્યો. શ્વાન પણ પોતાની મર્યાદા ભૂમિમાં જઇ ઉંચા સ્થાને ખેંચી જમણા પગવડે મસ્તક ખણવા લાગ્યો, તેમજ ડાબી બાજુએ આકાશયોગિનીનો શબ્દ પણ સાંભળવામાં આવ્યો. ડાબી દેવચકલી વામભાગથી ઉચ્ચાર કરતી ક્ષીર વૃક્ષ ઉપર બેઠી. ઈત્યાદિક શુભ શુકન જોઇ બહુ ખુશી થઇ હું નગર તરફ વળતો હતો, તેટલામાં ગગનચારી આ પાપી એકદમ ત્યાંથી ઉપાડી મ્હને અહીં લાવ્યો, તેથી બહુ પુણ્યવડે થઇ શકે એવાં આપનાં દર્શન મ્હને થયાં અને આપના વિરહાનલથી વ્યથિત થએલો હું જલદી શાંત થયો. માટે હે કુમાર ? આ કાપાલિક મહારો બહુ ઉપકારી છે. તેથી મહારી ઉપર દયા કરી તમે એને ધર્મનો ઉપદેશ આપો. તે સાંભળી વિનયપૂર્વક કાપાલિક બોલ્યો—કુમારેંદ્ર ? આપે કાલીકાદેવીને જે ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો છે તેજ ધર્મ મહારા જેવા અધર્મીનું પણ શરણુ યાચ્યો અને તે ધર્મના ઉપદેશ જીનેશ્વર ભગવાન મહારા ઈષ્ટ દેવ યાચ્યો. હે મંત્રી ?

આપે મ્હારા જેવા અધિકારી ઉપર બહુ ઉપકાર કર્યો માટે આપના ચરણમાં વારંવાર નમસ્કાર કરું છું. વળી શુભરૂપી રત્નોના રોહણાચલ સમાન આ કુમારનો હું દાસ છું. એ પ્રમાણે તે બોલતો હતો તેટલામાં સૂર્યોદય થયો. કુમાર અને મંત્રી પરસ્પર વિચાર કરતાં હતા તેવામાં સાત અંગથી વિભૂષિત હંદિતનું રૂપ ધારણ કરી એક યજ્ઞ ત્યાં આવ્યો, તે મંત્રી સહિત કુમારને મુંઢવટે પોતાની ધૃષ્ટ પર બેસાડી દેવીના સવનમાંથી નીકળી આકાશ માર્ગે આવતો થયો. ત્યારબાદ તેનો વેગ ભેઈ કુમાર બોલ્યો—અહો ! સંમસ્ત લોકમાં કોઈપણ સ્થળે આકાશગામી આવો અપૂર્વ હાથી દેખાય છે ? કિંવા ઉડતો ભેયો ? મંત્રી બોલ્યો, કુમાર ? છતાં વચનમાં હું શ્રદ્ધાવાળા બુદ્ધિમાનની આગળ કોઈપણ એવું કાર્ય નથી કે જે આ દુનિયામાં સિદ્ધ ન થાય ? પરંતુ તમ્હારા બહુ પુણ્યના પ્રભાવથી પ્રેરાયેલો એવો. કોઈપણ આ ઉત્તમ દેવ છે. માટે ગમે ત્યાં તે લઈ જશે તેમાં કોઈ પ્રકારે આપણે ભય જેવું નથી. એમ તેઓ વાતચિત્ત કરતા હતા તેવામાં તે હાથી આકાશમાંથી નીચે ઉતરી એક શૂન્ય નગરની બહાર દરવાજા આગળ તેઓને મૂકી પોતે અદૃશ્ય થઈ ગયો.

કુમાર મંત્રીને બહાર મૂકી એકાકી નિર્ભય ચિત્તે નગરમાં ગયો, ત્યાં ઉત્તમ શાસ્ત્ર રચનાની માફક

નગરપ્રવેશ.

સુવર્ણ રાશિથી વિભૂષિત અને પુષ્કળ કાંતિમય અલંકારોથી ભરપૂર સોના ચાંદીનું એક બજાર ભેયું. ત્યાં આગળ બીજી પક્ષ કેટલીક ઢુકાનો મુગંધમય પદાર્થોના મુવાસ આપતી હતી. તેઓનો સુંદર દેખાવ ભેતો ભેતો આગળ નીકળી ગયો. તેવામાં ત્યાં શૂન્ય અરણ્ય સમાન કોઈ એક પ્રદેશમાં તેણે નૃસિંહ રૂપ ધારણ કરી બેઠેલા કોઈ એક અદ્ભુત પ્રાણીને ભેયો, તેના ઘાંતની બન્ને પાંક્તિઓ

વચ્ચે નર્તકીની માફક નૃત્ય કરતી ચંચલ જીભા બાણે શરદ રતુના વાદળની મધ્યે વિજળીના વિલાસને અનુસરતી હોયને શું ? તેમ દેખાતી હતી, વળી તેણે મુખમાં સુંદર કાંતિમય એક પુરુષ પકડેલો હતો અને તે બહુજ રૂદનપૂર્વક પ્રાર્થના કરતો હતો કે મહને મારશો નહીં, એ પ્રમાણે તેનો દીન પોઝર સાંભળી કુમારે જાણ્યું કે આ કોઈ પણ અતિ દારૂણ અમત્કાર છે. એમ વિચાર કરી કુમાર વિનયપૂર્વક નૃસિંહ રૂપની પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો. મહાશય ! આ દીન પુરુષને છોડી મૂકો. એને અભય દાન આપવું ઉચિત છે. દરેકને પોતાના પ્રાણ બહુ પ્રિય હોય, તે સર્વ જન વિદિત છે. એમ સાંભળતાંજ અકસ્માત તે દિવ્ય પુરુષનાં નેત્ર ખુલ્લાં થઈ ગયાં, ત્યારબાદ કુમારને જોઈ મુખમાંથી તે પુરુષને પકડતો મૂકી તેને પોતાના બન્ને પગતળે દબાવી રાખ્યો અને તે બોલ્યો—અરે ! ભવ્ય પુરુષ ! હું એને કેમ છોડું ? કેમકે મહને બહુ ક્ષુધા લાગી છે અને ઘણા દિવસે આજે તે ભક્ષ્ય તરીકે મળેલો છે. માટે મહારી ક્ષુધા તો આ પુરુષવડે અવશ્ય હું શાંત કરવાનો. કુમાર બોલ્યો, તું વૈક્રિયરૂપધારી કોઈ દેવ હોય તેમ લાગે છે. તો આ પુરુષ ત્હારું ભક્ષ્ય કેવી રીતે થશે ? કારણકે દેવતાઓ કવલાહારી હોતા નથી. વળી જો તું દેવ ન હોય તો પણ ખીજા કોઈ પણ પ્રકારે ત્હારે શરીરનો નિર્વાહ કરવો ઉચિત છે. પરંતુ આ પુરુષની હિંસા કરવી સર્વથા અયોગ્ય ગણાય. હે વિષ્ણુ ! હુંજ સહિત વિલાપ કરતા પ્રાણીઓનો વધ કરવો બહુ નિંદ્ર ગણાય છે, વળી જે રસા સ્વાદથી પ્રાણીઓને જેમ તેમ ખાંધે છે, મારે છે અથવા હણે છે તે પ્રાણી હુંસહ હુંખ પરંપરાનો ભોક્તા બની ભવાટવીમાં વારંવાર ચિરકાલ પરિભ્રમણ કરે છે. તે સાંભળી દિવ્ય પુરુષ બોલ્યો—હે કુમાર ! ત્હારું સર્વ કહેવું સત્ય છે. પરંતુ એણે મહને પૂર્વ ભવમાં બહુ હુંખ દીધેલું છે. નથી

એને સોવાર મારી નાખું તોપણ એ જીવતો હશે ત્યાંસુધી મહારા ક્રોધાગ્નિ શાંત નહીં થાય. માટે અનેક પ્રકારની પીડાઓ કરીને પણ એને માર્યા વિના મૂકીશ નહીં, કુમાર બોલ્યો—બદ્ ! જો તું અપકાર કરનાર ઉપર ક્રોધ કરતો હોય તો સર્વ પુરુષાર્થના વિનાશ કરનાર અને અનેક દુઃખોના કારણભૂત એવા ક્રોધરૂપી વૈરી ઉપર કોપ કેમ કરતો નથી ? માટે સમજીને આ દીનને છોડી દે. અને દયા રસમય સદ્બર્મનું સેવન કર, જેથી અન્ય જીવમાં કર્મનો ફાયદો કરી મોક્ષપદ સુલભ થાય. એમ બહુ રીતે તેને સમજાવ્યો તોપણ તેણે તે પુરુષને છેલ્લો નહીં. ત્યારે કુમારે વિચાર કર્યો કે સામ, દાન અને ભેદ એ ત્રણ ઉપાયથી આ સાધ્ય નથી, કારણ કે આ બહુ ક્રોધી અને ઉદ્વેગ છે. એમજાણી કુમારે એકદમ તેના પગ નીચે દબાવેલા પુરુષને જેથી લઈ પોતાની પાછળ ઉભો રાખ્યો, તેથી તે દેવ બહુ ક્રોધાયમાન થઈ શુદ્ધ સમાન મુખ વિકાસ કરી કુમારને ગળવા માટે તે તરફ અડપથી દોડ્યો, પોતાના સન્મુખ આવતો જોઈ કુમાર તેના બન્ને ચરણ પકડી મસ્તક ઉપર ફેરવે છે તેટલામાં તે સૂક્ષ્મ રૂપ કરી કુમારના હસ્તમાંથી નીકળી અદૃશ્ય રૂપે કુમારના શુભોવટે ખુશી થઈ ત્યાંજ ઉભો રહ્યો. ત્યાર બાદ તેને નહીં જોવાથી કુમાર તે નગરવાસી (તેના મુખમાંથી છોડાવેલા) પુરુષનો હાથ ઝાલી કૌતુક જોવાની ઈચ્છાથી રાજ-કુલમાં ગયો. ત્યાં માતંગો (ચાંડાલ=હસ્તિઓ) ના સમૂહવડે વ્યાકુલ, ઉત્તમ રૂત્રથી ભરેલી અને દેખાવમાં એક સરખી આકાર-વાળી વજ્રકરોના મકાન સમાન હસ્તિઓની શાલાઓ તેના જોવામાં આવી. અન્ય જાતના તરૂંશાખાઓ તેમજ બહુ વેલીઓથી વોંટાળેલી મેદોટી અશ્વશાલાઓનું નિરીક્ષણ કરતો કુમાર નિઃશંકપણે ચાલ્યો જાય છે, આગળ ચાલતાં અનેક શાસ્ત્રોના

પરિચયથી શુદ્ધ એવી વિદાનોની જુદી સમાન દેહીપ્યમાન, વિવિધ પ્રકારના શસ્ત્રોથી ભરેલી ઉત્તમ આયુધશાળાઓ જોઈ, પરંતુ ત્યાં કોઈ મનુષ્ય જોવામાં આવ્યાં નહીં, આવું રાજભવનાંગણ ઉજ્જડ શાથી થયું હશે ! એમ વિચાર કરતા તે કુમારે તે પુરૂષ સાથે રાજભવનની અંદર પ્રવેશ કર્યો, ત્યાં અનુક્રમે બહુ મનોહર રચનાથી નિર્માણ કરેલો અને વિચિત્ર ચિત્રાવડે સુશોભિત સાત માળનો એક પ્રાસાદ આવ્યો, એટલે કુમાર તેની ઉપર ચઢ્યો અને સર્વ રચના જોઈ તેના હૃદયમાં આશ્ચર્યરસ ભરાઈ ગયો. તેટલામાં સ્તંભો ઉપર સ્થાપન કરેલી ઉત્તમ પ્રકારની પુતળીઓ હાથ જોડી કહેવા લાગી, હે ભીમકુમાર ! પધારો, એમ સત્કાર કરી જલદી સ્તંભ ઉપરથી નીચે ઉતરીને તેઓએ બહુ માનપૂર્વક કુમારને સુવર્ણમય આસન આપ્યું. પુરૂષ સહિત કુમાર આસન ઉપર બેઠો, તેટલામાં સ્નાન કરવાની સમસ્ત સામગ્રી આકાશમાંથી તૈયાર થઈ ત્યાં આવી, તે જોઈ શાલભંજકાઓ (પુતળીઓ) બોલી, અમારી ઉપર કૃપા કરી આ વસ્ત્ર પહેરી દ્યો અને આપ સ્નાન કરો. કુમાર બોલ્યો-મ્હારો મિત્ર અહીં નગરની બહાર ઉદ્યાનમાં રહેલો છે તેને જલદી અહીં બોલાવો. એમ સાંભળી તેઓએ મંત્રીને તત્કાલ ત્યાં બોલાવ્યો. પછી મંત્રી સહિત કુમારને સ્નાન કરાવી ભોજન વિધિ થયા બાદ પાન સોપારી વિગેરે મુખવાસ લઈ પોતે પલંગ ઉપર બેઠો તેટલામાં જેના કાનમાં ચકચકિત મણિ કુંડલ શોભતાં હતાં અને જંઓની કાંતિ ગંડસ્થલપર પડવાથી મુખાકૃતિ વિવિધ પ્રકારની મનોહર લાગતી હતી, એવો સુંદર કાંતિવાળો કોઈક દેવ ત્યાં આગળ આવ્યો. વળી તે દેવ હસ્ત જોડી વિનયપૂર્વક બોલ્યો, હે ભીમકુમાર ! ત્હારા વિશેષ પરાક્રમથી હું તુષ્ઠ થયો છું, માટે તું ઇચ્છિતવર માગ. કુમાર બોલ્યો, જો તું પ્રસન્ન થયો હોય તો બોલ કે તું કાણુ છે ? આ નગરનું નામ શું છે ? અને તે શૂન્ય થવાનું શું કારણ ?

કરજાદિથી દેવ મોઝાયો, દે કુમાર! આ કનકપુર નામે નગર છે.

વળી આ નગરનો રવામી કનકેશ નામે રાજા

કનકપુરનગર. છે, અને તેનીજ હેઠું દુઃખ સમયે રજા કરી.

વળી તેજ રાજાનો હું ચંદ્ર નામે પુરોહિત

હું, હમ્મેશાં હું નંબસ્વામી સર્વ લોકો ઉપર કૌપાયમાન રહું છું. તેથી સર્વ નાગરિક લોકો મદારી ઉપર બહુ દ્રેષી ગયા છે, જેથી અહીં કોઈ રસ્તે જનાર પણ મારો મિત્ર થતો નથી. આ નગરનો રાજા પણ કાનનો બહુ ઠાણો અને સ્વભાવે બહુ ક્રૂર છે, તેથી અપરાધની શંકા માત્રથી પણ લોકોનો બહુ ભયંકર દંડ કરે છે. તેનામાં એક દિવસે કોઈ એક મદારા દ્રેષીએ રાજાને જુદી વાત બરાબી કે આ પુરોહિત ચાંડાળની સ્ત્રી સાથે બ્ધિચાર કરે છે. તે સાંભળી રાજા મદારી ઉપર બહુ ગુસ્સે થયો, મહેં રાજાને યજ્ઞા પુરાવા સાથે આજીજી કરી મદારી સત્ય વાત જણાવી તોપણ તે વાત તેણે અસત્ય માની, મહેં સજાથી વીંટી લીધા અને તે ઉપર તેણે છાંટી અગ્નિદાહ કર્યો, કે જેથી અનેક પ્રકારે આક્રંદ કરતો હું બહુ દુઃખી થઈ પ્રાણવિમુક્ત થયો. ત્યારબાદ ભવિતબ્યતાને લીધે અકામ નિર્જરાથી અહીં સર્વગિલ નામે હું રાક્ષસ થયો છું. અને પ્રથમનું વૈર સંભારી તેનો બદલો વાળવા અહીં આવી સર્વ નગરવાસી લોકોને મહેં શુભ્ત કર્યા છે. તેમજ નૃસિંહરૂપ ધારણ કરી મહેં આ નરેન્દ્રને પકડયો હતો. તેટલામાં અદ્ભુત પરાક્રમી એવાં હમ્મેશાં હયાને લીધે એને સુક્ત કર્યો. તેને મહેં મહેં આશ્ચર્ય લાગ્યું. તેથી અદસ્ય રહી ભક્તિવડે આ સમગ્ર સ્નાન વિગેરે તમ્હારો સત્કાર મહેં હીવ્ય શક્તિથી પ્રગટ કર્યો છે. તેમજ હવે આપની મૃત્યુથી સમસ્તપુરના લોકોને યથાસ્થિત પ્રગટ કરું છું, એમ કહી સર્વગિલ રાક્ષસે સર્વનગર આળાદ કર્યું, કુમારે તત્કાળ સર્વ નાગરિક લોકોને હરતા ફરતા જોયા. ત્યાં

આ પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ ચાલતી હતી તે પ્રસંગે દેવતાઓ જેમની સ્તુતિ કરતા હતા, મોહરાજના પ્રબળ વૈરી સમાન અને આકાશમાર્ગે ઉતરતા એવા ચારણ મુનીંદ્રને કુમારે જોયા. જ્યાં બુદ્ધિસાગર મંત્રી પ્રથમ જોઠો હતો તે સ્થાનકે દેવોએ રચેલા કમલાસન ઉપર તે મુનીંદ્ર જોઠા. કુમાર જોલ્યો, રાક્ષસેંદ્ર! આ મહારા શુરૂ આવ્યા છે, માટે ચાલો તેમને વંદન કરવા આપણે ત્યાં જઈએ અને આપણો જન્મ સફલ કરીએ.

એમ સાંભળી રાક્ષસ તત્કાળ હા કહી તૈયાર થયો. એટલે મંત્રી, કનકરથ રાજા, કુમાર અને સર્વગિલ મોહરિપુમુનિ. રાક્ષસ વિગેરે સર્વે ભક્તિપૂર્વક મુનીંદ્રની પાસે ગયા. મોહરિપુ નામે મુનીશ્વર સુવર્ણ

કમળના આસન ઉપર વિરાજમાન હતા, સુર, નર અને વિદ્યાધરેંદ્રો તેમની સ્તુતિ કરતા હતા. તેમના તપોબળની કાંતિ સર્વત્ર પ્રસરી રહી હતી, નરેંદ્રાદિક સર્વે વંદન કરી નીચે જોઠા. અમૃત-રસથી સિંચાએલા હોયને શું ? એમ સમસ્ત નગરવાસી-જનો પણ મુનિને પ્રણામ કરી ભક્તિમાં નિમગ્ન થયા છતાં વિનયપૂર્વક જોઠા. એટલે મુનિએ તેઓના હિત માટે ધર્મ દેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. ક્રોધરૂપી હુષ્ટ ગ્રહથી ગ્રહણ કરાએલો પ્રાણી ભવ-રૂપી અરણ્યમાં ભટકે છે. તેમ ક્રોધના વશ થએલો જીવ અનેક પ્રકારની પાપ રચનાઓ કરે છે. કેટલાકને વધ બંધનાદિક દુઃખ આપે છે, તેથી તે પ્રાણી નરકગતિની પ્રત્યંક વેદનાઓ લોગવે છે. વળી જેનું હૃદય ક્રોધથી ભરેલું રહે છે તે પ્રાણી કાર્ય અને અકાર્ય પણ જાણતો નથી; તેમજ યોગ્ય અને અયોગ્ય તથા ગ્રાહ્ય અને અગ્રાહ્યનું પણ તેને ભાન રહેતું નથી. માત્ર અનિષ્ઠ ધાંધલમાં પડે છે. જ્યાં આગળ અગ્નિ લાગે છે, ત્યાં સર્વ વસ્તુઓનો તે દાહ કરે છે. પાસે રહેલી વસ્તુઓ પણ તાણુખાઓથી સળગી જાય છે, પરંતુ

બચાવ તો કંઈચિતજ થાય છે, તેવીજ રીતે જેના હૃદયમાં ક્રોધ હોય છે તે પુરૂષ ચોતાને અને પરને સંતાપીને પરલોકમાં પણ બહુ હાનિ કરે છે. જેમ જીનેશ્વર ભગવાને કહ્યું છે. વળી તે પુરૂષ રોષથી અન્ય પુરૂષ ઉપર આજ ચઢાવે છે તે મનુષ્ય તેનાથી પરાજીત થઈ ચોતાના હૃદયમાં બહુ હાહ થવાથી અનેક દુઃખ ભોગવે છે, ત્યારબાદ તે અસહ્ય અવ્યાખ્યાન કરનારને વૈરી તરીકે ગણીને આલોકમાં પણ તે તેને મારે છે. કારણ કે મૂર્ખ પ્રાણી પ્રચંડ પાપરાશિને ગણતો નથી. ક્રોધાનળથી પ્રદીપ્ત થએલો માણસ ક્ષણમાત્રમાં ઘણા કાળથી સંચિત કરેલા ધર્મરૂપી ભંડારને બાળી નાખે છે. રોષરૂપી પિશાચને વશ થએલો પ્રાણી અહીંયાં ભોજન કરતો નથી તેમ મુખે નિદ્રા પણ લેતો નથી અને અત્યંત પ્રિય એવી ધનસંપત્તિ પણ તેવા મનુષ્યને દોષ વિના ત્યજ દઈ ચાલી જાય છે. જેમ કોઈ પુરૂષ કંઠ, કંઠણ, બાભુખંધ, કુંડલ અને સુકુટાદિકથી વિભૂષિત હોય; પરંતુ વિનયહીન હોય તો તે ચોભાને પાત્ર ગણાતો નથી. તેમ પદ્ધિત, દાની તથા બહુ તપસ્વી હોય પરંતુ રોષ હીન ન થયો હોય ત્યાં મુખી તે સુગતિ માર્ગમાં ગમન કરવા યોગ્ય થતો નથી. રોષથી પ્રવૃત્ત થએલો જીવ મૂઠ થઈ જે જે કાર્ય કરે છે તેનાથી તે પ્રાણી પાપ ઉપાર્જન કરી દરેક ભવમાં દુઃખી થઈ પશ્ચિમમુખ કરે છે.

જે પ્રભાણે મુર્ખીક્રની દેશના સાંભળી સર્વગિલ રાક્ષસ પ્રજામ કરી ઉભો થઈને જોઈયો, હે મુર્ખીક્ર આ સર્વગિલરાક્ષસ પાપરૂપી અકાર્યમાંથી આપે આજે મહારો ઉદ્ધાર કર્યો, પણ ખરું જોતાં તો આ ઉપકાર કુમારનો જ ગણાય. કારણ કે આપના દર્શન કરાવવામાં મુખ્ય કારણ આ કુમાર છે. વળી કુમારના પ્રભાવથીજ આ નગરના લોકો

ઉપર જે મહારૂં વૈર હતું તેનો મહેં સર્વથા ત્યાગ કર્યો છે. તેમજ હે મુનીંદ્ર ! આપના પ્રભાવથી હવે કનકરથ રાજા ઉપરથી પણ મહારો ક્રોધ ઉતરી ગયો છે. મુનીંદ્ર બોલ્યા- હે રાક્ષસ ! ઉપકાર બાણી ક્રોધની પરિણતિનો આ ઉપદેશ ખાસ ત્હારા માટેજ આપ્યો છે. અન્યથા તે ઉપકાર મોહપ્રકૃતિને આધીન થએલા પ્રાણીઓ ઉપર થતો નથી. વળી અતિ લય કર મિથ્યાત્વના પ્રભાવથી સમ્યક્ત્વમાં પણ જીવાત્માઓને દુરંત અતિચારો પ્રાપ્ત થાય છે, તે અતિચાર સેવવાથી લવાંતરમાં દારૂણ દુઃખની પરંપરાઓ ઉત્પન્ન થાય છે અને જેઓના લોકતા બની પ્રાણીઓ વારંવાર જન્મ, મરણ અનુભવે છે. એ પ્રમાણે મુનિનાં વચન સાંભળી કુમાર બોલ્યો, સ્વામિન ! આપનું વચન સત્ય છે, તેટલામાંજ ગર્જન કરતો તે હસ્તી ત્યાં આવ્યો. મદોન્મત્ત એવા તે ગર્જેદ્રને જોઈ સમસ્ત સભ્યજનો ક્ષુભિત થઈ ગયા. કુમાર ગર્જેદ્રને શાંત કરવાના મિષથી ચાટુ વચન બોલી વિલાસ કરવા લાગ્યો. એટલે હસ્તી શાંત થઈ પોતાની સુંઠ સંકુચિતકરી સ્થિર ઉભો રહ્યો, ત્યાર બાદ તે હસ્તીએ સભ્યજન સહિત મુનીંદ્રની ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી લકિતવડે મુનિને નમસ્કાર કર્યો, પછી હસ્તીનું સ્વરૂપ ત્યાગ કરી ચંચળ કુંડલધારી તે યક્ષ પ્રગટ થયો. ત્યારબાદ મુનિપતિ બોલ્યા, હે યક્ષ ! પોતાના પૌત્ર એવા આ કનકરથરાજાને માટે આ કુમારને અનુસરી ગર્જેદ્રરૂપ ધારણ કરી તું અહીં આવ્યો છે. પ્રથમ પણ કનકરથરાજાની રક્ષા માટે કુમારને તું અહીં લાવ્યો હતો. વળી હાલમાં કુમારને પોતાના નગરમાં, પહોંચાડવા માટે ત્હારો ઉત્સાહ છે. એ પ્રમાણે સત્ય હકિકત સાંભળી યક્ષ બોલ્યો, સ્વામિન ! આપે જે વૃત્તાંત કહ્યું તે સત્ય છે. આ કનકરથરાજા પૂર્વલવમાં મહારો પૌત્ર હતો. હે ભગવન ! વળી આપને મહારે જણાવવાનું છે કે પ્રથમ મહેં સમ્યક્ત્વવ્રત

અંગીકાર કર્યું હતું; પરંતુ મહારા મનોભવનમાં પાખંડીના સમા-
ગમરૂપી અગ્નિ પ્રગટ થયો. તેથી મહારી સમ્યક્ત્વ રત્નરૂપ ઉત્તમ
પ્રકારની સમૃદ્ધિ ભસ્મભૂત થઈ ગઈ. હા ? ધિક્કાર છે. કે જેથી હું
અંતર યોનિમાં રૂદ્ધિ સહિત યક્ષપણે ઉત્પન્ન થયો. સ્વામિન્ ! હવે
કૃપા કરી મહને સમ્યક્ત્વ દાન આપો. તેવીજ રીતે કનકરથ વિગેરે
સર્વ જનોએ પ્રાર્થના કરી હતું કે હે મુનીન્દ્ર ! અમને પણ તેજ પ્ર-
માણે સમ્યક્ત્વ દાન આપી. કૃતાર્થ કરો. મુનિએ નરેન્દ્ર,
યક્ષ અને રાક્ષસ વિગેરેને વિધિસહિત સમ્યક્ત્વનો ઉપદેશ આપ્યો.
ત્યારબાદ ફરીથી કુમારે પ્રાર્થના કરી કે હે પ્રભો ! મહને શુદ્ધ કરો.
કારણકે મહેં ખરાબ મુદૂર્ત્તમાં સમ્યક્ત્વવત થઈ જાઉં છું. પાખંડી
કપાલિકના સંગથી તે દૂષિત કર્યું છે, તેથી અતિચાર લાગ્યો. માટે
અતિચારરૂપી કાદવથી મલિન થએલા મહારા હૃદયને શુદ્ધ પ્રાય-
શ્ચિત્તરૂપી જલ વડે નિર્મલ કરો. મુનિએ પણ તે પ્રમાણે ઉપ-
દેશ આપી તેના અંતઃકરણની શુદ્ધિ કરી. ત્યારબાદ નિર્મલ
સમ્યક્ત્વ ધારી કુમાર મુનિને વંદન કરી રાક્ષસાદિ સહિત કનક-
રથરાજના ભવનમાં ગયો.

કનકરથરાજ પણ અમાત્ય, સામંત અને મંત્રીવર્ગ સહિત

કુમારને પ્રણામ કરી બોલ્યો—જે આ

કનકરથરાજ. જીવિતવ્ય, રાજ્યસંપદ, નગરના લોકો

તેમજ તેઓની અનેક પ્રકારની સંપદાઓ

અને આ સમ્યક્ત્વવતની પ્રાપ્તિ તે સર્વ આપનો જ મહિમા છે. માટે

હે કુમારેન્દ્ર ! આપનો હું સદાને માટે કિંકર છું, જેથી યોગ્ય

કાર્યમાં નિયોગ કરી મહારી ઉપર અનુમત્ત કરવો. કુમાર બોલ્યો—

સંસારમાં રહેલા જીવોને જેમ જન્મમરણનો પરસ્પર સંબંધ

હોય છે, તેમ સુખદુઃખ પણ હોય છે. વિપત્તિ અને સંપદાઓ

પણ અનુક્રમે આવી પડે છે, તો અન્ય હેતુની શી ગણના ! વળી

તમે સર્વે સત્કુલમાં ઉત્પન્ન થયા છો, તેમજ અત્યંત દુર્લભ એવો આ જૈનધર્મ તમને પ્રાપ્ત થયો છે, માટે હવે તમ્હારે ધાર્મિક વ્યાપારમાં પ્રમાદ કરવો નહીં, સાધર્મિક જનો ઉપર સહોદરભાવ રાખવો, સાધુ વર્ગની લક્ષિતપૂર્વક સેવા કરવી, જૈનશાસનની પ્રભાવના કરવી અને પાપસ્થાનકોમાં કોઈ દિવસ પણ પ્રવૃત્તિ કરવી નહીં. આ પ્રમાણે નિરંતર તમ્હારે નિયમસર ચાલવું. તે સાંભળી કનકરથરાજ વિગેરે યોલ્યા, ઉપકારી જનોમાં ચૂડામણિ સમાન એવા હે કુમાર ! હાલમાં થોડા દિવસ આપ અહીંયાં વાસ કરો, જેથી અમે જૈનધર્મમાં પ્રવીણ થઈએ.

એમ તેઓનું વચન સાંભળી કુમાર કંઈક પ્રત્યુત્તર આપવાની તૈયારીમાં હતો, તેટલામાં ડમડમ એ કાલિકાદેવી.

પ્રમાણે ડમડના ભારે નાદથી સર્વ લોકોને ત્રાસ આપતી અને વીસ ભુજઓથી શોભતી તે કાલિકાદેવી કાપાલિક સહિત ત્યાં આવી, કુમારને નમસ્કાર કરી તેની પાસે બેઠી અને યોલી, હે કુમાર ! જે સમયે ગજેન્દ્ર ત્હને અહીં લાવ્યો ત્યારે અવધિજ્ઞાનથી મ્હેં જાણ્યું હતું કે આ હસ્તી કુમારનો હિતકારી છે, તેથીજ હું નિવૃત્તિ પૂર્વક ત્યાં રહી હતી. ડગલું માત્ર પણ ત્યાંથી ચલાયમાન થઈ નહીં. વળી હાલ હું કોઈ કાર્યને લીધે તમ્હારા નગરમાં ગઈ હતી, ત્યાં તમ્હારા પિતા, માતા, સ્વજન તેમજ નાગરિક લોકો તમ્હારા ગુણ સંભારી વારંવાર રૂદ્ધન કરતા હતા. તેઓને શાંત કરી હું અહીં આવી છું. વળી હે કુમાર ! તેઓની આગળ મ્હેં પ્રતિજ્ઞા કરી છે કે બે દિવસની અંદર કુમારને જરૂર હું અહીં લાવીશ. અને તેમને વિશેષ સમાચાર પણ કહ્યા છે કે કુમારે ઘણા લોકોને જૈનધર્મમાં સ્થિર કર્યા છે. તેમજ ઘણા લોકોને મરણના ભયમાંથી બચાવ્યા છે. વળી બુદ્ધિસાગર મંત્રી સહિત

કુમાર હાલ કનકરથરાજના નગરમાં આનંદપૂર્વક વિલાસ કરે છે, જેથી તમારે બહુ આનંદ માનવા જેવું છે, માટે વિમાદ કર્યો નહીં. એ પ્રમાણે કહી હું અહીં આવી છું. આ પ્રમાણે કાલિકાનું વચન સાંભળી કુમાર બહુ ઉત્સુક થયો અને પોતાના નગરમાં જવા માટે પ્રયાણની તૈયારી કરવા લાગ્યો.

તે સમયે મ્હોટાં નગરાં, નિશાન, ભેરી અને ઢાકાદિને મહાન શબ્દ આકાશમાં ઉછળી ઉઠ્યો. ક્ષણમાત્રમાં કમળાંક્ષાયક્ષિણી. વિમાનોની પંક્તિઓ દેખાવા લાગી, તેઓની અંદર મધ્યવિમાનમાં અદ્ભુત આકૃતિવાળી એક દેવી બેઠેલી હતી. તેના વક્ષઃસ્થલમાં ભાક્તિક્રમે સુંદર હાર દીપતો હતો. ગંડસ્થત્રો ઉપર દેહીપ્યમાંન રત્નમય કુંડલોની અનુપમ કાંતિ પ્રસરી ગઈ હતી. ચારીરિક કાંતિના સમૂહવટે સર્વ દિશાઓ સ્વચ્છ કાંતિમય ભાસતી હતી. અકસ્માત્ તેવો દેખાવ ભેઈઆશું? એમ સંભ્રાંત થઈ રાક્ષસ એકદમ સાવધાન થઈ ઉભો થયો. તેમજ ચક્ષુ પણ પોતાનો મુદ્દર હસ્તમાં લઈ ગર્જના કરવા લાગ્યો. અને કાલિકાદેવી પણ ભયંકર તરવાર ન્યાવતી સાવધાન થઈ ગઈ છતાં કુમાર તો પોતે સ્વસ્થ ચિત્તે બેઠો હતો. તેટલામાં 'હિ હરિવાહન રાજના પુત્ર ભીમકુમાર! તારો સર્વત્ર જય થાઓ, તું ચિરકાલ આયુષ્માન થા. આ હુનીયામાં સદા તું આનંદ ભોગવ' એમ મોટા નાદ સાથે બોલતા દેવ તથા દેવીઓ કુમારની પાસે આવ્યાં અને તેઓએ કમલાક્ષા યક્ષિણીનું આગમન કહ્યું. તત્કાળ તે યક્ષિણી પણ વિમાનમાંથી નીચે ઉતરી કુમારને નમસ્કાર કરી નીચે બેઠી, અને વચન બોલવામાં બહુ કુશળ એવી તે યક્ષિણી બોલી, મહાશય ! તે સમયે મ્હને સમ્યક્ત્વ આપી આપ વિંધ્યાચલની શુક્રામાં મુનિઓની પાસે રહ્યા હતા. પ્રભાતમાં હું મ્હારા પરિજન સાથે ત્યાં ગઈ. આપના પ્રસાદથી ભક્તિપૂર્વક મુનિઓને વંદન

કરી જન્મ સફલ કર્યો. પરંતુ આપનાં દર્શન ત્યાં થયાં નહીં, તેથી તે સંબંધી મુનિઓને મહેં પૂછ્યું પરંતુ તેમણે કંઈપણ પ્રત્યુત્તર આપ્યો નહીં. તેથી મહારં હૃદય બહુ વ્યાકુળ થયું. ત્યારબાદ અવધિજ્ઞાનનો ઉપયોગ કર્યો તો અહીં સ્નાનવિધિ કરતાં આપને મહેં જોયા અને તેથી તરતજ આપના દર્શન માટે ઉત્ક્રાંતિ થઈ ત્યાંથી હું ચાલી. પરંતુ હે કુમારેન્દ્ર! કોઈ મહોટા કાર્યને લીધે અહીં આવતાં કેટલાક મહેંને વિલંબ થયો.

ત્યારબાદ યક્ષે વિમાન વિકુર્વી કુમારને કહ્યું કે આ વિમાન આ-

પના માટે તૈયાર કર્યું છે, તેમાં આપ જલદી

કમલપુરનગર બેસી જાઓ. કારણકે હુંક મુદતમાં કમલપુર

પત્યે પ્રયાણ. નગરમાં આપણે જવાનું છે. તે સાંભળી કુ-

માર કનકરથરાજની આજ્ઞા લઈ ઉભો થયો

અને મંત્રી સહિત પોતે વિમાનમાં બેસી ગયો. આકાશમાર્ગે

ચાલતાં કુમારની આગળ કેટલાક દેવો ગાયન કરે છે. કેટલાક

નૃત્ય કરે છે, કેટલાક હસ્તિનાદ, કેટલાક અશ્વનાદ અને કેટલાક

મધુર વાણત્રીના નાદવડે સમસ્ત નભસ્તલને બધિર કરતા છતાં

કમલપુરની નજીકના ગ્રામમાં આવી પહોંચ્યા, એટલે ત્યાં પડાવ

કરી યક્ષ, રાક્ષસાદિક દેવ સહિત કુમાર જીનમંદિરમાં દર્શનાર્થે

ગયો. જીનેન્દ્ર લગવાનને વિધિ સહિત વંદન કરી મહોત્સવ કરવાની

આજ્ઞા આપી કે તરતજ ઢોલ, નગારાં, ઘંટા, ઝલ્લરી વિગેરે

અનેક વાણત્રીનો ગંભીર નાદ ઉછળવા લાગ્યો. હરિવાહન

રાજાએ તે નાદ સાંભળી એકદમ વિસ્મિત થઈ પોતાના

મંત્રીને પૂછ્યું કે શું આજે કોઈ મુનિને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું

છે? નેથી આ દેવ હુંહુલિનો નાદ સંભળાય છે. મંત્રીલોકો ઉઠા-

પોહ કરી કંઈક પ્રત્યુત્તર આપતા હતા તેટલામાં તે ગામનો એક

પુરૂષ ત્યાં આવ્યો અને રાજાને વધામણી આપી કે હે દેવ ? દેવદે-

વીના પરિવાર સહિત બીમકુમાર અમારા ગામમાં આવ્યા છે અને કુમારે તે દેવેની પાસે છાત્રશાળામાં સુદર મહોત્સવ કરાવ્યો છે. તે સાંભળી રાજાએ મુકુટ સિવાય પોતાના શરીરે ખેરેલાં સર્વ આભરણો તે પુરુષને અર્પણ કર્યાં, ત્યારબાદ દ્વારપાલને આજ્ઞા આપી કે સમસ્ત સામંતાદિક લોકોને બહાર આપો કે કાલે કુમારનું સામયું કરવાનું છે. માટે સવારમાં સર્વ લોકોએ તૈયાર થવું. દ્વારપાલે પણ તેજ પ્રમાણે સર્વત્ર બહાર બહાર આપી, તેમજ સર્વ નગરમાં જવજ પતાકાઓવડે બહારની ચોલા બહુ વધારવામાં આવી.

પ્રભાતમાં તૈયાર થઈ પરિજન સહિત હરિવાહનરાજા મહોટા ઉત્સવ સાથે કુમારની રહામા ચાલ્યા. મા-

કુમારનું આગમન. ગર્ભમાં આવતો કુમાર પોતાના પિતાને જોઈ તત્કાલ વિમાનમાંથી નીચે ઉતરી નરેન્દ્રના ચરણમાં પડ્યો. ત્યારબાદ પોતાની જનની

વિગેરેને નમી અન્ય લોકોને યથોચિત સત્કાર કરી પોતાના પિતાની આજ્ઞા લઈ બીમકુમાર ગન્ધર્વ ઉપર આરૂઢ થયો, બુદ્ધિસાગર મંત્રીએ પણ સર્વ લોકો સાથે યથાયોગ્ય સદાચાર બતાવ્યો. પછી કુમારે તેને હસ્તિ ઉપર પોતાની પાછળ બેસાડ્યો. એટલે આનંદ પૂર્વક સર્વ લોકો ત્યાંથી ચાલતા થયા, અનુક્રમે પિતાની સાથે સેંકડો મંગળ વાક્ય સાંભળતો કુમાર રાજબલનમાં ગયો. બાદ સામંતાદિક લોકોને યથોચિત સત્કાર પૂર્વક રાજાએ વિદાય કર્યાં. જોજન કર્યા પછી ભૂપતિએ કુમારનું ચરિત્ર પૂછ્યું એટલે બુદ્ધિસાગર મંત્રીએ યથાર્થ સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. ત્યારબાદ ભૂપતિએ કુમારને બહુ સીંચી પરચાવી, તેમજ પોતાના રાજ્યમાં તેના પદ્મભિષેક કર્યો. હવે પોતાની યોગ્ય અવસ્થા જોઈ હરિવાહન રાજાએ દીક્ષા ઘડણી કરી અને તેઓ અનુક્રમે સિદ્ધ પદ પામ્યો. વળી બીમ નરેન્દ્ર પ્રજાનું રક્ષણ કરતો છતો જનશાસનને દેવોન

કરવા લાગ્યો. અનુક્રમે દીક્ષા લઈ ધર્મધ્યાન કરી નિર્મળ ચારિત્ર પાળી તે પણ મોક્ષપદ પામ્યો. હે દાનવીર્ય ! આ પ્રમાણે સ્વસ્થ એવો પણ પાખંડીનો સમાગમ આ લોકમાંજ દુઃખદાયક થાય છે. વળી જો પ્રાયશ્ચિત્ત ન લીધું હોય તો તેના સેવનથી નરકાદિક ગતિમાં પણ અનેક દુઃખ લોગવવાં પડે છે. અહીં ભીમકુમારને જે દુઃખ પડ્યું તે પાખંડીના સમાગમથી અને જે સુખ અનુભવ્યું તે સમ્યક્ત્વનો પ્રભાવ છે, એમ સજ્જન પુરૂષોએ જાણવું.

“इति श्री पारुंडिसंस्तवे भीमकुमारोदाहरणं समाप्तम्”

મંત્રિતિલકમંત્રીની કથા.

પાખંડીપ્રશંસાતિચાર.

દાનવીર્ય રાજા બોલ્યો લગવન્ ! પાખંડીનો પરિચય કરવાથી જે દુઃખ અનુભવાય છે તે સંબંધી પાખંડીની પ્રશંસા. આપે યથાર્થ બોધ આપ્યો, તેવીજ રીતે પાખંડીની પ્રશંસા કરવામાં શો દોષ છે ? તે પણ કૃપા કરી કહો. સુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા—

રાજન ! પાખંડીની પ્રશંસા કરવાથી પાપની પુષ્ટિ અને સંતાપની વૃદ્ધિ થાય છે, એમ સમજી મંત્રીતિલક નામે મંત્રીની માફક સર્વથા પાખંડી લોકોની પ્રશંસા કોઈએ કરવી નહીં. તદ્વથા—સત્પુરૂષોનું ઉત્પત્તિ સ્થાન, જેની અંદર નિરંતર ધર્મ સામગ્રીઓ પ્રવર્તે છે તેમજ ભૂમિરૂપી સ્ત્રીને તિલક સમાન, અને સુપ્રસિદ્ધ વિજયની માફક અતિ રમણીય વિજયપુર નામે નગર છે. તેની અંદર હુવાર વૈરીઓની સ્ત્રીઓનાં હૃદયરૂપ કાષ્ઠને દહન કરવામાં દાવાનલ સમાન અને પોતાના સજ્જ જીવરૂપી વજ્ર પંજરમાં

જેવે લક્ષ્મીરૂપી આરિકા (મેના) સ્થિર કરી છે એવો નત્ત નામે રાજા છે. જેના ચરીરે, હંતવન (હંતવન) હંતક્ષત (પર્વતના એકદેશિયવન) વડે સુચોબિત, સગુણ (શુભિ-પશ્ચિમ) વડે એવવા લાયક અને ઉત્તમ છાયા સદ્ધિત વનરાણની માફક સ્વચ્છ કાંતિમય રાજ્ય લક્ષ્મી ચોલે છે. તેમજ ગંભીર મનરૂપી સમુદ્રને ઉદ્દાસ આપવામાં પૂર્ણિમાના ચંદ્ર સમાન અને પ્રેમ વિલાસના ખાસ મહિરૂપ સૌભાગ્ય મંજરી નામે તેની સી દત્તી. વળી દુષ્ટ જનોનો વિલય કરનાર, સમસ્ત જનોની પરીક્ષા કરવામાં અતિ દક્ષ, સુશુદ્ધિરૂપી રત્નોનો રોહણ ગિરિ સમાન અને નીતિરૂપી તિલકવૃક્ષોને ધારણ કરવામાં મહાયશ્વ સમાન મંત્રિનિલક નામે તેનો મંત્રી હોતો. તેના સર્વ રાજ્યમાં પ્રમાણભૂત તેમજ લોકમાન્ય પણ તેજ ગણાતો હોતો અને તે વૃદ્ધ જનોના માર્ગને અનુસરી નિરવધ કાર્યમાં સદા રક્ત હોતો. વળી સામ, દામ, દંડ, અને બેદ વિગેરે નીતિમાર્ગ સિવાય પદમાત્ર પણ પ્રવૃત્તિ કરતો નહોતો.

એક દિવસે નલરાજા ઘોડે સ્વાર થઈ મૃગયા કરવા નીકળ્યો.

મંત્રી પણ તેની સાથે અન્ધ ઉપર બેઠી વનમાં પ્રવેશ. ચાલતો થયો. તેઓ બંન્ને ઝડપથી વનમાં

ગયા. તેટલામાં તેઓની પાછળ સૈન્ય પણ

ત્યાં પ્રસાર થઈ ગયું. મંત્રીની સાથે બહુ વેગથી રાજા મધ્ય વનમાં નીકળી ગયો. તેવામાં ત્યાં આગળ લાંબાં અને મજબૂત શૌંગડાં વાળો એક મૃગવૃક્ષો તેણે જોયો કે તરતજ રાજા ધનુષ ચઢાવી તેને બાણ મારવાની તૈયારી કરે છે, તેટલામાં તે મૃગ બોલ્યો, રાજાનાં તું ક્ષત્રિય થઈ આ શું કરે છે ? શું આ કાર્ય તને ઉચિત છે ? વ્યસનમાં આસક્ત થઈ તું મૃદુને બાણ મારે છે. શું આવું નિંદક કાર્ય કરતાં તને લજ્જા પણ નથી આવતી ? વળી તું ક્ષત્ર શબ્દનો ખીલકુલ અર્થ સમજતો નથી. કારણકે જેઓ સમસ્ત પ્રાણી વર્ગને લાયકી

ખચાવે તેજ ક્ષત્રિય કહેવાય છે. તેમજ જેઓ ઉભયકુલ વિશુદ્ધ હોય અને ક્ષત્રિય કુળમાં ધ્વજ સમાન ઉદ્યોતકારી હોય તેવા પુરૂષો તો બહુ નિંદવા લાયક એવા શત્રુ ઉપર પણ પ્રહાર કરતા નથી. વળી જેઓ મૂઠ હોય તેઓજ અપરાધ વિનાના અને શસ્ત્રાદિક રહિત કુદ્ધર તથા મૃગ વિગેરે દીન પ્રાણીઓનો સંહાર કરે છે. તેથી તેઓને ક્ષત્રિયના ધર્મથી બ્રહ્મ થએલા પાપિષ્ઠ જાણવા. રાજનૃ ! શું તમારા ધનના ખજાનાઓ અમે લુંટી લીધા છે ? અથવા શું તમારા અંતઃપુર, નગર કે સૈન્યને દુઃખ દીધું છે ? જેથી તમે અનાથ પ્રાણીઓને મારો છો ? તેથી તમારા ક્ષત્રિયપણાને પણ ધિ-ક્કાર છે. બિચારા મૃગલાઓ વનની અંદર ચરે છે, ઝરણોનાં જળ પીએ છે અને કોઇનો પણ અપરાધ કરતા નથી, તેમ છતાં પણ તમારા તરફથી આવી દુઃસહ પીડાઓ તેમને લોગવવી પડે છે. માટે હે સત્પુરૂષ ! ક્રોધનો ત્યાગ કર; કેમકે સ્વભાવ સરલ કરવામાં બહુ ફાયદો છે. સર્વ પ્રાણીઓ ઉપર દયા ભાવ રાખવો ઉચિત છે. એ પ્રમાણે મૃગલાનાં વચન સાંભળી વિસ્મિત થઇ રાજા બોલ્યો, હે મંત્રિ તિલક ! શું પશુઓ પણ નિર્ભયચિત્તે મનુષ્ય વાણી બોલી શકે છે ? મંત્રી બોલ્યો, સ્વામિનૃ ! આ દેવ અથવા કોઈ દાનવ હોવો જોઈએ અને કોઈપણ કારણને લીધે મૃગનું સ્વરૂપ ધારણ કરી તે અહીં આવ્યો છે. માટે જલદી આપણે અહીંથી ચાલો. અશ્વની લગામ ખુલ્લી મૂકો અને આ મૃગલો શું કરે છે ? તે આપણે જોઈએ. રાજા તે પ્રમાણે અશ્વ ચલાવી મૃગની પાછળ થયો. મૃગ પણ પવનવેગે ઉત્તત ક્ષણો મારતો આગળ ચાલ્યો, પછવાડે રાજા અને મંત્રી ચાલ્યા જાય છે.

અનુક્રમે મધ્ય વનમાં ગયા તેટલામાં ત્યાં શુદ્ધ મુવર્ણ સમાન કાંતિવાળા, જેમની ભુજલતાઓ જનુપર્યંત લાંબી છે, ચંદ્ર સમાન દર્શનીય છે મૂર્તિ જેમના, વળી દેહની શોભાવડે કામદેવને

મુનિદર્શન.

પણ તિરસ્કાર કરતા અને જોકાંતમાં જોડી પરમતત્ત્વનું ધ્યાન ધરતા એવા એક મૌનધારી મુનીંદ્ર જોયા, શરીરની ચેષ્ટા ઉપરથી તેઓ સર્વથા વિમુક્ત દેખાતા હતા. તેમજ તેમની પોતાની હાલિ નાસિ-કાના અગ્રભાગ ઉપર સ્થિર હતી. યોગ્ય પ્રસંગ જોઈ મૂગ જોડાયો, હો ? હો ? આ મહાભાગ્યવંત મુનિવરના ચરણ કમળમાં તમે ભક્તિપૂર્વક વંદન કરો. તે સાંભળી રાજા અને મંત્રીએ અત્ય ઉપ-રથી નીચે ઉતરી મુનીંદ્રને વિનયપૂર્વક વંદના કરી. મુનિએ પણ તેઓને શિવ મુખદાયક ઉત્તમ ધર્મલાભ આપ્યો. બન્ને જણ ભૂમિ ઉપર જોડા તેટલામાં તેઓનું સૈન્ય પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યું. મુનિએ તેઓના હિત માટે ધર્મદેશનાનો પ્રારંભ કર્યો, હે ભવ્યાત્માઓ ? અનાદિ કાળથી હરેક સમયે ઉપાર્જન કરેલા કર્મબંધનને હીધે છવાતમા સેંકડો દુઃખરૂપી આવર્તોવડે અતિ દુર્ગમ એવા સંસાર સમુદ્રમાં પરિભ્રમણ કરે છે. તેમાં પણ ત્રસ અને કથાવર પ્રાણી-ઓને દુઃખી કરવાથી નરકસ્થાનમાં અનેક શત્રોના આઘાત વડે નાના પ્રકારની વેદનાઓ અનુભવે છે. તિર્યગ્ ચોનિમાં પણ હુધા, તૃષાદિકથી થાંત થઈ વાહન, દહન, અંકન અને કર્ણુછેદ વિગેરે અનેક દુઃખો સહન કરવાં પડે છે. મનુષ્ય ભવમાં પણ દરિદ્રતા, વ્યાધિ અને દૌર્ભાગ્ય વિગેરે દુઃખોવડે પીડાતું પડે છે. વળી એક તરફ વિષય તૃષ્ણા નચાવે છે છતાં બહુ પ્રયત્નથી પણ તે તૃષ્ણા નહીં થાંત થવાથી ચોચનીયદશા અનુ-ભવતો તે વૃથા કાલક્ષેપ કરે છે. વળી કોઈ પ્રકારે વિષયો પ્રાપ્ત થાય છે, તો તેઓમાં બહુ આસક્ત થવાથી વિષયાભિલાષા અતિ વૃદ્ધિ પામે છે, પરંતુ તૃપ્તિ તો ચલીજ નથી. કદાચિત્ તેઓનો વિયોગ થાય તો પ્રથમ સેવેલા વિષયોનું સ્મરણ કરી તે બહુજ દુઃખી થાય છે. જેથી નિદ્રા પણ આવતી નથી. તેમજ દેવભવમાં પણ મહર્દિક દેવતાઓનો અધિક સમૃદ્ધિ જોઈ બીજા અભિ-

યોગિક અને કિલ્ખિક દેવો ઇર્ષ્યાળુ થઈ બહુ વ્યથા છે તે કેવલ દુઃખનું જ સ્થાન છે. વળી તેઓ શોક કરે પૂર્વ ભવમાં મહે અને એણે એક ગુરૂની પાસે તપશ્ચર્યા છતાં ધિક્કાર છે કે મહેને પ્રમાદનું કૃળ મળ્યું અને એને દનું એટલે શુભ કૃળ મળ્યું. દેવપણું તુલ્ય છતાં પણ એક ક્રોધ સહિત અન્યને આજ્ઞા આપે છે. તેમાં તે વૈરીને આપણે શું કહેવું ? માત્ર ધર્મ પ્રમાદ એજ સુખ્ય દોષ છે. તિર્યગ્, નર અને દેવભવમાં વિષય સેવન કરવાથી જે સુખાભાસ દેખાય છે તે પણ દુઃખ જ છે, કારણકે તેનાથી પરિણામે ભારે દુઃખ પરંપરા પ્રગટ થાય છે. એમ સમજી નિરંતર દુઃખમય આ સંસારમાં જીનેંદ્ર કથિત સિદ્ધાંતોમાં કહેલા ધર્મનું સેવન કરો કે જેથી કરી ભવ સમુદ્ર તરવો સુલભ થાય.

નરેંદ્ર બોલ્યો, જગદ્ગુરો ? સંસાર સ્વરૂપ તો એવું જ છે;

પરંતુ આપને વૈરાગ્ય થવાનું વિશેષ કારણ

સુનીંદ્રનાવૈરાગ્યનું શું થયું ? તે જાણવા મહારી ઇચ્છા છે.

કારણ. સુનીંદ્ર બોલ્યા, રાજન્ ? સિદ્ધપુર નામે

સુપ્રસિદ્ધ નગર છે. તેમાં ભુવનસાર નામે

રાજા રાજ્ય કરે છે. કનકશ્રી નામે તેની સ્ત્રી છે; તેમજ યથાર્થ નામ-ધારી મતિસાગર નામે તેનો મંત્રી છે. અનુક્રમે તેઓ પોતપોતાનાં કાર્ય ચલાવતા હતા, તેવામાં એક દિવસે દક્ષિણ દેશમાંથી વાજ્ર અને નૃત્ય કળામાં બહુ કુશળ એવા ગાંધર્વ લોકોનું એક ટોળું ત્યાં આવ્યું. દ્વારપાલની સૂચનાથી તેઓને રાજસભામાં દાખલ કર્યા એટલે તેઓએ રાજાને સલામી આપી સંગીતનો પ્રારંભ કર્યો, અપૂર્વ નાટ્ય જોવા માટે રાજાએ કંચુકી દ્વારા અંતઃપુરમાં સમાચાર મોકલાવ્યા, એટલે સર્વ રાણીઓ પોતપોતાના પરિવાર સહિત ત્યાં આવીને જવનિકાની અંદર બેઠી અને છિદ્રો દ્વારા

નાટ્ય જોવા લાગી. તેમજ વારાંગનાઓ પણ સભામાં બેસી બહુ પ્રમોદ પૂર્વક જોવામાં તल्लीન. બની ગઈ. વળી રૂપ વૈભવમાં દેવાંગના સમાન, લીલા વિલાસમાં સુંદર કલાવાળી, નાના પ્રકારના અલંકાર તેમજ ઉજ્જવલ શણગાર પહેરી સજ્જ થએલી, મેઘ સમાન શ્યામ જોવા કેશપાશમાં રહેલી પુષ્પોની માલાઓવડે દિશાઓને સુગંધિત કરતી, કસ્તૂરીના સુગંધને લીધે સંપૂર્ણ શોભાને વહન કરતી, મદિરાના મદથી જેઓનાં નેત્ર કિચિત્ તામ્ર અને ચક્રી ખાઈ કંઈક મીઝાઈ જાય છે, તેમજ સ્વચ્છ પરસેવાના બિંદુઓવડે જેઓનું બાલસ્થલ દંતુરિત દેખાય છે એવી કેટલીક વારાંગનાઓ પણ નરેન્દ્રના ચરણ કમલની સેવામાં હાજર હતી. તેમાંની કેટલીએક ચામર વીંચતી હતી. એમ બહુ ઠાઠથી રાજ સંગીત સાંભળતો હતો.

તે સમયે અકસ્માત્ દ્વારપાલે આવી વિનતી કરી કહ્યું કે, પૃથ્વી નાથ ? અહાંગ નિમિત્તનો બાણકાર અહાંગવેદીબટુકે એક બટુકે આવી દ્વારમાં ઉભો છે, તેના હસ્તમાં પુસ્તક છે, શ્વેતવસ્ત્ર પહેરેલાં છે, અને માત્ર આપના દર્શનની ઈચ્છા તે બજાવે છે. આપની તે માટે શી આજ્ઞા છે ? તે સાંભળી સંગીતમાં લુબ્ધ થએલો રાજા બોલ્યો, અહીં એની કંઈ જરૂર નથી. એને કહો કે હાલ અહીં તેના માટે કંઈ પ્રસંગ નથી. કારણ કે દેવતાઓને પણ હર્ષભ જોવા આ સંગીત સમયમાં તેનું અહીં કંઈ પણ પ્રયોજન નથી. તે સાંભળી પ્રતિસાગર મંત્રી બોલ્યો, ભૂપતે ? કૃપા કરી જલદી તે બ્રાહ્મણને અહીં બોલાવો, કારણકે તે અહાંગ નિમિત્તનો બાણકાર છે, એવો પુરૂષ હાલમાં પૃથ્વીપર પ્રાયે કેાઇ પણ દેખાતો નથી. આપના પ્રસાદથી નાટારંગ તો ફરીથી પણ પ્રતિદિવસે જોવામાં આવશે. આ સાંભળી રાજાએ

દ્વારપાલને આજ્ઞા કરી કે તરતજ તેણે બટુકને મોકલ્યો, મંત્રોચ્ચારપૂર્વક આશીર્વાદ આપી રાજાના મસ્તકપર અક્ષત નાખી બટુક ઉચિત આસન ઉપર બેસી ગયો. સંગીત પૂર્ણ થયું એટલે રાજા બટુક તરફ દ્રષ્ટિ કરી બોલ્યો, હે બટુક ! સદાકાલ આપને આનંદ વર્તે છે ? બટુક બોલ્યો, નરનાથ ? મહેં મહારાજાનથી નિશ્ચય કર્યો છે કે મહારજ, તમહારજ અથવા આ નગરવાસી લોકોનું અશુભ થવાનું છે અને તે પણ બેઘડી પછી તરતજ થવાનું છે. આ પ્રમાણે વિષમ વાક્ય સાંભળી બટુક ઉપર ક્રોધ કરી રાજા બોલ્યો, શું આ નગર ઉપર તારા મંડલ સહિત આકાશ તૂટી પડશે ? કિંવા ક્રોધાયમાન થઈ કોઈ દેવતા આ નગરને પર્વતવડે દબાવી દેશે ? અથવા શું પ્રલયકાલનો અગ્નિ આ નગરને બાળી નાંખશે ? મહોટું આશ્ચર્ય છે કે મહારી આગળ આ પ્રમાણે અસંબદ્ધ પ્રલાપ કરનાર અને બહુ વાચાલ એવા આ બટુકની જીહ્વા કેવી ચંચલતા બતાવે છે ! તે સાંભળી મંત્રી બોલ્યો, નરાધીશ ? કૃપા કરી આપ એને અશુભ થવાનું કારણ પૂછો, કેમકે આ બાબત કંઈ નિર્મૂલ નહીં હોય, માટે તેમાં બહુ રોષ કરી વિકલ્પ કરવાની કંઈ જરૂર નથી. રાજા બોલ્યો, ભદ્ર ? પૌરજનોને અશુભ થવાનું કંઈ કારણ છે ? બટુક બોલ્યો, નરેન્દ્ર ? આપ પ્રસન્ન થઈ મહારાજ કહેવા ઉપર ધ્યાન આપો. દૈવજ ઘણો ઉત્તમ હોય પરંતુ તે દૈવયોગથી રક્ષણ કરવાને સમર્થ થતો નથી, માત્ર ભાવી શુભ વા અશુભ થશે તે નિર્વિકલ્પપણે કહેવાની તેનામાં શક્તિ હોય છે. માટે મહારી ઉપર તમારે રોષ બુદ્ધિ ન કરવી. જેવું મહેને ભવિષ્ય જ્ઞાન થયું છે, તે પ્રમાણે મહારે કહેવાનું છે, એમ પ્રાર્થના કરી નિર્ભયચિત્તે ફરીથી તે સ્પષ્ટ રીતે કહેવા લાગ્યો, રાજા ન ? થોડાજ સમયમાં મુશળ ધારાઓથી તેવો વૃષ્ટિપાત થશે કે ધીર પુરુષોનાં હૃદય અને મસ્તકો પણ કંપવા લાગશે. ખાડા, ટેકરા,

કિંકો કે દેવમંદિર તથા દેવેલીઓ વિગેરે કોઈપણ સ્થાન દર્શિતો.
ચર થયે નહીં. તેમજ સર્વ નગર સમુદ્ર સમાન જલાકાર થઈ
જશે. એમ તે કહેતો હતો, તેટલામાં પવન જાડલામને ઉત્તર
દિશાનો વાવા લાગ્યો, અને ક્ષણમાત્રમાં દસ્તતલ થમાન એક વા-
દળનો ટુકડો આકાશમાં દેખાયો. બહુક બોલ્યો, સ્વપ્નજનો ? ઉત્તર
દિશા તરફ વાદળ જુઓ કે તે કેવું દેખાય છે ? અનુક્રમે તે વાદળ
સમગ્ર આકાશમાં પ્રસરી જશે. તે સાંભળી સભામાં બેઠેલા સમસ્ત
લોકો બહુકનું વચન સત્ય માની ભયભીત થઈ ગયા અને આકા-
શમાં ઉડવાની માફક ઉંચાં ગુળ કરી લેવા લાગ્યા. બાદ જેમ
જેમ પવન પ્રસરવા લાગ્યો તેમ તેમ વાદળ પણ પથરાવા લાગ્યું,
ક્ષણ માત્રમાં વાદળાંઓએ પરસ્પર અહંબુદ્ધિથી ગગનાંગણ ઘેરી
લીધું. ચારે તરફ મેઘની ગર્જનાઓ થવા લાગી, વળી પર્વતોની
શુદ્ધાઓ તેમજ લોંબશં વિગેરેમાં ભરાઈ ગયેલ તે ગર્જનાના
પ્રતિધ્વનિથી બાજે બ્રહ્માંડ સ્ફોટ થયો હોય ? અથવા દિગ્ગજોએ
પોકાર કર્યો હોય ? એમ લોકો વિતર્ક કરવા લાગ્યા. તેમજ ઐરા-
વત હસ્તિના કુંભસ્થલ ઉપર સ્થાપન કરેલા મુવર્ણ કલશના કિર-
ણો હોય ને શું ? તેમ વિજળીના જબકારા તડતડ થઈ શકે સાથે
બુવનાંતરમાં વ્યાપી ગયા. વળી તે વિદ્યુત્પલતાના પ્રચંડ વિલા-
સથી ક્ષણમાત્રમાં પ્રલયાનલની અતિ ચંચલ જવાલાઓવડે
વ્યાપ્ત થયું હોય ને શું ? તેમ સર્વ જગત્ દેખાવા લાગ્યું. આ
પ્રમાણે ભયંકર દેખાવ જોઈ નરેન્દ્રાદિક સર્વે લોકો એકદમ ચકિત
થઈ ગયા, તેટલામાં મુશલ ધારાએ વૃષ્ટિ થવા લાગી. પ્રલય કાળ-
નો સમુદ્ર મર્યાદા છોડી મનુષ્ય લોકનો પરાજય કરવા પ્રવૃત્ત થયો
હોય ને શું. ? તેમ ક્ષણમાત્રમાં અપાર જલપ્રવાહ વહેવા લાગ્યો.
તે જોઈ એકદમ નગરમાં બહુ શોક ફેલાઈ ગયો. રાજા પણ
ચિંતાતુર થઈ ગયો. અહો ? આ અકાલે પ્રલયકાળ આવ્યો. હવે

શું કરવું ? દેવયોગ બલવાન છે ? એમ રાજા વિચાર કરતો હતો. તેટલામાં જ્યાં તે જોઠો હતો ત્યાં જલપ્રવાહ આવી પહોંચ્યો, એટલે તત્કાલ ત્યાંથી ઉઠી રાજા, મંત્રી અને બહુક એ ત્રણે જણા તેના સાતમા માળે ચઢી ગયા. નગરના લોકો બહુ પોકાર કરતા વિલાપ કરવા લાગ્યા. હા ? વત્સ ? તું તારો પ્રાણ લઈ બહુ ઉંચા દેવમંદિર ઉપર ચઢીજ, મહારી વાટ જોઈશ નહીં. કારણકે પ્રલયકાલના સમુદ્રની માફક આ જલ પ્રવાહ ભારે ઉછળી રહ્યો છે. વળી કોઈક સ્ત્રી બોલી કે હે પુત્ર ! જીનેંદ્ર ભગવાનનું સ્મરણ કરી નવકારમંત્ર ગણ. તેમજ સાકાર અનશન ગ્રહણ કરી આહારનો ત્યાગ કર. એ પ્રમાણે દયાજનક લોકોના વિલાપ સાંભળી રાજા બહુ દુઃખી થયો, તેટલામાં અનિવાર્ય તે જલપ્રવાહ સાતમે માળે જઈ પહોંચ્યો. તે જોઈ રાજાનું ધૈર્ય છુટી ગયું. અને મંત્રી તરફ દષ્ટિ કરી પોતાની વ્યાકુલતા જણાવીને બોલ્યો, મંત્રિન ? હવે જરૂર આ મરણકાલ નજીક આવ્યો. આપણે એટલું પણ પુણ્યધર્મ નથી કર્યું કે જેથી આપણો ઉદ્ધાર થાય. હવે આયુષ વધે તેમ લાગતું નથી. માટે આ વિપત્તિ જોઈ મહાર્જ હૃદય પ્રાસાદના શિખર ઉપર રહેલા ધ્વજની માફક કંપે છે. વળી વિષયમાં આસક્ત થઈ મહેં આટલો સમય વૃથા ગુમાવ્યો. કારણ કે શ્રાવક કુલમાં જન્મ થયો પરંતુ જીનેંદ્ર ધર્મની આરાધનાથી વિમુખ રહ્યો, અને અસાર એવા આ સંસારના કાર્યોમાં નિરંતર રક્ત થઈ જન્મ નિર્થક કર્યો. હવે મરણ સમય નજીક આવ્યો, તેથી હું શું કરી શકીશ. હા ? હા ! હું હવે જીવતો છતો મરેલો છું, કેમકે મેં મારો મનુષ્ય ભવ નિષ્કલ વ્યતીત કર્યો. વળી નિર્બલ હૃદયને લીધે પૂર્વ પુરૂષોએ આચરેલી ધર્મ મર્યાદાનો મહેં ભંગ કર્યો. તેમજ સાવધ રાજ્ય-કાર્યોમાં મહેં બહુ અનાય પણ આચર્યું અને વિષયોમાં લુપ્ત થઈ ધર્મકાર્યથી હું વિમુખ રહ્યો. કોંડી માટે કોટીધન, કાચ-

ખંડને જાહેલે વૈદ્યમણિ, પાષાણના દુકડા માટે ચિંતામણિ
અને શુભેરના જાહેલે જેમ કોઈ કલ્પવૃક્ષ હારી જાય તેમ દુઃખરૂપ
અને વિપત્તિઓના હેતુભૂત વિષય સેવનમાં મહેં ધર્મરહિત
જન્મ નિષ્ફલ કર્યો. અગ્નિ લાગ્યા પછી કૂવો ખોદવાની માફક
હવે સંકટ આવી પડ્યા પછી શું કરવું? ક્યાં જવું? કોને કહેવું?
જેમ પોતે વિકલ્પ કરતો હતો તેટલામાં જાહુ વેગથી ત્યાં પહોં
જળ ભરાઈ ગયું. તે જોઈ મનમાં પંચપરમેષ્ઠીનું સ્મરણ કરે છે
તેટલામાં ત્યાં આવત વિનાના હસ્તિ સમાન મનુષ્ય વગરનું એક
વહાણ તેની સન્મુખ આવ્યું, અને તે સાતમા માળની વરંડિકાની
નજીક આવી ઉભું રહ્યું. તે જોઈ મતિસાગર મંત્રી બોલ્યો, રાજન!
આ વહાણમાં આપ બેસી જાઓ. ખાસ આપના પુણ્યના ઉદયથી
કોઈક દેવે આપની વિપત્તિ તારવા માટે આ વહાણ મોકલ્યું છે. તે
સાંભળી રાજા તરફાલ તે નાવમાં બેસવા માટે ડાળો પગ વંડી ઉપર
મૂંછી દક્ષિણપાદ વહાણની અંદર મૂકવા જાય છે તેટલામાં જલ, વ-
રસાદ, વહાણ અને વિજળીના ચમકારા તથા ગર્જનાઓ વિગેરે
સર્વ શાંત થઈ ગયું અને લોકો સ્વસ્થ દશામાં દેખાવા લાગ્યા.
સર્વત્ર આનંદ પ્રસરી ગયો. કોઈ સ્થળે સંગીતના ધ્વનિ સંભ-
ળાવા લાગ્યા તો કોઈ ઠેકાણે વિવિધ વાર્તા વિનોદ અને કોઈક
પ્રદેશમાં પ્રગટ સીતે નાચરચનાઓ થવા લાગી.

તે જોઈ રાજા વિસ્મિત થઈ બોલ્યો, હે નૈમિત્તિક શિરામણે !

આવું અતિ અદ્ભુત આશ્ચર્ય કોઈ વખત
વૈરાગ્યભાવના. પણ મહારાજેવામાં આવ્યું નહોતું. નૈમિત્તિક

બોલ્યો, રાજન ! હું નૈમિત્તિક નથી, પરંતુ

ઉદ્બલિત છું. તે સાંભળી રાજાએ જાહુ ચકિત થઈ બે કરોડ સોનેયા
તેમજ અન્ય વસ્ત્રાદિક આપી જાહુને વિદાય કર્યો, ત્યારબાદ સંસા-
રથી વિરક્ત થઈ રાજા, મંત્રી પ્રમુખ સભ્યજનો સહિત રાણીઓની

આગળ જોવા લાગ્યો કે આ ઈંદ્રજીતનો ચમત્કાર જોયો ? આગની દૂપાવડે સર્વ જોયું. આવું અતૌકિક આશ્ચર્ય કોઈપણ સમયે અમે કોઈએ જોયું નહોતું. એ પ્રમાણે તેઓનો પ્રત્યુત્તર સાંભળી રાજા બોલ્યો. સત્જનો ! જેવો આ ઈંદ્રજીતનો દેખાવ જોયો તેજ પ્રમાણે બહુ હઃખના નિર્ધારણ આ સંસારમાં સર્વ વસ્તુઓનું સ્વરૂપ જાણવું. રૂપ, બળ, ઐશ્વર્ય, સ્નેહ, યૌવન, સંપત્તિ અને આયુષ્ય પવનથી ઠંધાયમાન હર્ષના અથ ઉપર રહેલા જળાણિંદુ સમાન ચંચળ છે. તેમજ કુષ્ઠાદિક વ્યાધિવડે હસ્ત, પાદ, નાસિકા વિગેરે આંગેાપાંગ સડી જાય છે, અને તેથી કામદેવ સમાન તેજસ્વી પુરૂષોની પણ રૂપ સંપત્તિ અદર્શનીય થાય છે. વળી વ્યાધિ, લુધા અને તૃપાદિકથી રૂધિર માંસ વિગેરે ધાતુઓ સુશક્ર જાય છે. જેથી પવન સમાન બલવાન એવા પુરૂષો પણ પોતાના સ્થાનમાંથી બલાત્કારે પણ ઉડી શકતા નથી. વળી કાષ્ઠશ્રેષ્ઠી અને તેની સ્ત્રી તેમજ રામચંદ્ર અને સીતા વિગેરેનાં વૃત્તાંત સાંભળી પ્રેમની દાણુ પરિણતિ કોણ નથી જાણતું ? વિવિધ વિલાસરૂપી વૃક્ષો જેમાં ઉદ્ભસી રહ્યાં છે એવું અધમ પુરૂષોનું યૌવનરૂપી વન જરારૂપી દાવાનળની જ્વાલાઓ વડે જરૂર બળી જાય છે. બહુ દૂષિત એવી વ્યભિચારિણી સ્ત્રીની માફક નવિન પક્ષવાદ ઉપર રહેલા જળાણિંદુની પેઠે વિલાસ કરતી લક્ષ્મીનો કોણ વિશ્વાસ કરે ? નિરંતર કમલનો સંગ હોવાથી તેના નાળના કાંટાવડે વિંધાયેલા પગવાળી હોયને શું ! તેમ તે લક્ષ્મી હજી કોઈ કેકાણે ક્ષણમાત્ર પણ પગ મૂકતી નથી. અર્થાત્ બહુ ચંચળ છે. અમાત્ય વિગેરે મૂલપ્રકૃતિ, દંડ, કોષ અને પ્રજામંડળથી પરિપૂર્ણ એવા નરેન્દ્રનો પણ દિવસના અવસાનમાં કમળની માફક ત્યાગ કરી લક્ષ્મી અન્યત્ર ચાલી જાય છે. એ પ્રમાણે સૂર્યના બિંબની માફક પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે અનેક પ્રકારે સંચાર કરતી એવી લક્ષ્મી

બડે કયો પુરૂષ વિહંગિત નથી થયો ? વળી નિરૂપકમ આયુષ્
દરેક સમયે ક્ષીણ થાય છે. છતાં પણ જેઓની બુદ્ધિ આયુષ્યને
સ્થિર માને છે તેઓ વિજળીને સ્થિર માને તેમાં શું આશ્ચર્ય ? એ
પ્રમાણે હાલમાં આ સર્વ સંસાર વિલાસ અસાર જાણી ચંચલ
અને મિથ્યારૂપ આ વિષય સુખના આભાસમાં પ્રતિબંધ કરવો તે
બહુ ખેદની વાત છે. મેં આજસુધી તો મનુષ્યાદિ સામગ્રી વૃથા
શ્રમાવી પરંતુ હવે હું પ્રાચીન પુરૂષોના માર્ગને અનુસરીશ. એમ
પોતાનો વિચાર જણાવી તેમણે ઉત્તમ લગ્નમાં હરિવિક્રમ કુમા-
રનો રાજ્યાભિષેક કર્યો. ત્યારબાદ ધર્મમાર્ગમાં ધનનો વ્યય કરી
દીક્ષા ગ્રહણ કરી તેજ હું પોતે છું. હે નરેન્દ્ર ! તમ્હારા સરખા
પુરૂષોની આગળ પોતાનું અનુભવેલું ચરિત્ર વર્ણન કરવાથી જો
કે લયુતા દેખાય છે; પરંતુ પરિણામે તે શુભકરક થાય છે.

આ પ્રમાણે તે સુનીદ્રનું ચરિત્ર સાંભળી રાજા બોલ્યો, આપના
સરખા સત્પુરૂષોજ રાજ્યલક્ષ્મીના બંધનો
રાજાનો પંક્ષાત્તાપ. તોડી શકે છે. પરંતુ બાંકકર્મના બંધનથી
બંધાએલાં અને શુદ્ધ શ્રદ્ધા હીન ત્હારા સ-
રખા પ્રાણીઓને તો સંકર્મની બુદ્ધિ પણ દુર્લભ થાય છે, તો પછી
સત્પુરૂષોનો સમાગમ તો હોયજ કયાંથી ? પરંતુ હે સુનીદ્ર !
પૂર્વજન્મમાં મેં પુણ્ય અને પાપ બન્ને ઉપાર્જિત કરેલાં છે, કેમકે
પુણ્યને હીપે મરૂસ્થલમાં કમલસરોવર સમાન આપના ચરણ કમ-
લનાં દર્શન આ મૃગની સહાયતાથી પ્રાપ્ત થયાં; છતાં ત્હારા મંદ
ભાવ્યને હીપે આપની સેવા માટે હું અશક્ત છું. કહ્યું છે કે—

મહદ્વિઃ પાપાત્મા, વિરલમપિ સદ્ધ્વં ન લમતે ।

વિયોગં પ્રાપ્નોતિ, લ્લણમપિ ચ તૈઃ પુણ્યસદ્વિતઃ ।

અતઃચિંચિત્પાપં મુલ્લતમપિ શઙ્કે સ્વવિપયે ।

મહદ્વિઃ સંમર્ગઃ, કથમથ કથં ચૈવ વિરહઃ ॥

અર્થ—“ મહાત્માઓનીજ સંગતિ પાપી પુરૂષોને ક્ષણમાત્ર પણ થતી નથી, તેમ પુણ્યશાળી પુરૂષ તેઓથી ક્ષણમાત્ર વિચુકત રહેતો નથી. તેથી કંઈક પાપ અને કંઈક સુકૃત પણ મહેં પૂર્વ જન્મે કરેલું છે એમ મહાર્ મનાવું છે. અન્યથા આપનો સમાગમ અને વિયોગ કેમ થાય ? ” એમ છતાં પણ હે સ્વામિન ! જે ધર્મમાં મહારી યોગ્યતા હોય તે સંબંધી મહુને ઉપદેશ આપો.

મુનીંદ્ર બોલ્યા, રાજન ! જે મોક્ષ સુખ મેળવવાની તમહારે તત્કાળ ઇચ્છા હોય તો અહીંનું ભગવાન-સમ્યક્ત્વધર્મ. રૂપીદેવ, જીવાદિતત્ત્વોની દૃઢ શ્રદ્ધા અને શુદ્ધ તત્ત્વાર્થ વેદી ગુરુ મહારાજ એ પ્રમાણે સમ્યક્ત્વવ્રત ધારણ કરી જીવન પર્યંત શંકા, કાંક્ષાદિ દોષ સહિત પ્રયત્ન પૂર્વક તે પાળવું. તે સાંભળી મંત્રી સહિત ભૂપતિએ વિધિ સહિત સમ્યક્ત્વવ્રત આંગીકાર કર્યું, એટલે ફરીથી ગુરુ મહારાજે સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ વિશેષ પ્રકારે વર્ણવી બતાવ્યું. ત્યાર બાદ નરેંદ્ર બોલ્યો, જગદ્ગુરો ? કલ્યાણના સ્થાનભૂત એવો આ મૃગ કોણ છે ? મુનીંદ્ર બોલ્યા, રાજન ! પૂર્વભવમાં આ મૃગલો પ્રાણી હતો અને તે બાસ તારો મિત્ર હતો. તે મરીને અજ્ઞાન તપવડે યક્ષ થયો છે. માટે પૂર્વભવના અભ્યાસથી તારા દર્શનમાં એને પ્રીતિ ઉત્પન્ન થઈ, અને વળી અહીં નિત્ય મહારા દર્શનથી તેને શુભ ભાવ પ્રગટ થયો છે, તેથી તેણે મૃગરૂપ ધારણ કરી આ સર્વ કાર્ય કર્યું. ત્યારબાદ યક્ષ પોતાનું સ્વરૂપ પ્રગટ કરી મુનિવરની પ્રાર્થના કરી કહ્યું કે હે ભગવન ! મહેં પણ આપના શુભ ચરણમાં સમ્યક્ત્વ સ્વીકાર્યું છે. એમ કહી તે યક્ષ બીજો પણ કેટલોક ધર્મ સંબંધી ઉપદેશ લઈ મુનિને નમસ્કાર કરી પોતાના સ્થાનમાં ગયો. તેમજ નલ રાજ પણ મુનિવરને વંદન કરી મંત્રી સહિત સ્વસ્થાનમાં ગયો.

હવે તેનંલરાજા અનેપ્રતિમા કરાવી હુમ્મેશાં તેની ત્રિશલ પૂજા કરે છે. તેમજ વિવિધ પ્રકારે નૈનધર્મની એકપરિવાજક ઉત્પત્તિ કરે છે. વગી અન્ય લોકોને ઉપદેશ આપી તે પ્રમાણે પ્રવર્તવિ છે. તેમજ સાધુ-જનોનું સત્કાર પૂર્વક સન્માન કરે છે અને તેઓની આજ્ઞા પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરવા પોતે સુકતો નથી. વગી સાધર્મિક જનોને બંધુતયા પુત્ર સન્માન માને છે. મંત્રી તિલકમંત્રી પણ તેજ પ્રમાણે નૈનધર્મમાં ઉદ્યુક્ત યર્ષ હુમ્મેશાં રાજમાન્ય યર્ષ રાજકાર્યમાં સમય વ્યતીત કરતો હતો. કદાચિત્ તે મંત્રી દેવયોગે બહુ વ્યાધિથી પેશાઈ ગયો. વેધ લોકોના ઔપધાદિક ઉપચારે પણ નિષ્ફળ થયા. તેથી તેઓએ ઉપચાર કરવા છોડી દીધા એટલે મંત્રી નિરાશ યર્ષ ગયો. તેથી છેવટે તે ધર્મમાર્ગને સહાયભૂત બાણી તેમાં વિશેષ ઉદ્યમ કરવા લાગ્યો. તેવામાં પરિવાજકનો વેવધારી કોઈક પુરુષ ત્યાં આવ્યો. તેણે વ્યાધિની ચિકિત્સા કરીને ઔપધની શરૂઆત કરી, તેથી મંત્રી નીરાગી થયો. ત્યારથી મંત્રી તેનો બહુ રાગી થયો અને લોજન વચ્ચે પછ તેને પોતેજ આપતો હતો. અનુક્રમે તે જન્મેનો ગાઢ સંબંધ થયો. તેથી તે પરિવાજક કોઈ કોઈ પ્રસંગે પોતાનો ધર્મ પણ મંત્રીને સંબળાવતો હતો. અને ધૂર્તતાને લીધે નૈનધર્મની નિંદા પણ પ્રચ્છન્ન રીતે કરતો હતો. ત્યારબાદ દિવસે દિવસે તેની સાથે બહુ સ્નેહ વધવાથી મંત્રી તેને એક દિવસ પોતાની સાથે રાજા પાસે લઈ ગયો. સભામાં બેઠેલા રાજાએ મંત્રીને પૂછ્યું, આ કોણ છે? મંત્રી જોડ્યો, જે છે તે ઠીક છે, એનામાં બહુ અપૂર્વ શુણે રહ્યા છે. તે સાંભળી રાજા જોડ્યો, મંત્રિનું? એની પ્રશંસા કરવાથી તું પોતાનું સમ્યક્ત્વ મલીન કરે છે. અને તેથી ઉત્તરોત્તર તહને બહુ હાની થશે. એ પ્રમાણે બૂપતિએ બહુ ઠપકો આપ્યો; પરંતુ મંત્રીએ

તેનો પક્ષ છોડ્યો નહીં અને વિશેષમાં કહ્યું કે શું કોઇના પણ સંદગુણ પ્રગટ કરવાથી સમ્યક્ત્વ મલિન થતું હશે ખરું ? એમ તે એાનો વિવાદ ચાલતો હતો. તેવામાં પૃથ્વીસ્થાન નગરમાંથી નલરાજના ચર-શુભ પુરૂષોએ મોકલેલો એક લેખ આવ્યો. તેની અંદર લખેલું હતું કે હે સ્વામિન્ ? અહીંથી નીલ રાજાએ પરિવ્રાજકનો વેષધારી એવા એક પુરૂષને આપને મારવા માટે મોકલ્યો છે. તેના શરીરની કાંતિ શ્યામવર્ણની છે. ઉમ્મર પાંત્રીશ વર્ષની થઇ છે. ધંધો વૈદકનો કરે છે અને બોલવામાં બહુ વાચાલ છે. માટે તેને બહુ ચત્નપૂર્વક પકડી લેવા તમે બૂલશો નહીં. એ પ્રમાણે તે લેખ રાજાએ પોતે વાંચી તરત જ એકાંતમાં લેખાચાર્યને બોલાવી ફરીથી તે લેખ તેની પાસે ખરોખર વાંચાવી લેખના ટુકડા કરી ભોંયમાં દાટી દીધો. બાદ રાજાએ તત્કાળ મહોને હુકમ કર્યો, તે પ્રમાણે મહોએ સભામાંથી તે પરિવ્રાજકને ઉઠાવી તેના બન્ને હાથ વાળી નાખી તેને કારાગૃહમાં લઇ જતા હતા, તેટલામાં તેની પાસેથી કંકલોહની એક છરી પૃથ્વીપર પડી. તે જોઇ સર્વ સભાના લોકો વિસ્મય પામ્યા. મહોએ ઝડપથી તે છરી લઇ રાજાને આપી. તે જોઇ રાજા બોલ્યો, રે ? આ શું ? મંત્રી બોલ્યો, જે કંઈ હોય તે આપ તપાસ કરી જુઓ. આપ જાણો છો. રાજા બોલ્યો, મંત્રિન્ ? રાજ સભામાં આવા દુરાચારીને તું લાવે છે, અને વળી જૈન સાધુઓના ગુણો સમાન તેની પ્રશંસા કરે છે. જૈન-મત વિરુદ્ધ એવા આ પાખંડીની પ્રશંસા કરવાથી તહે પોતાનું સમ્યક્ત્વ અને મ્હારું જીવિત વૃથા ગુમાવ્યું. એ પ્રમાણે રાજાએ મંત્રીનો બહુ તિરસ્કાર કરી તેની શિક્ષા માટે તેનું કંઈક ધન રાખી બાકીનું સર્વ ધન પોતાને સ્વાધીન કરી તેના સ્થાનમાં અન્ય મંત્રીને દાખલ કર્યો. બાદ મંત્રીએ વિચાર કર્યો, કે જીનેન્દ ભગવાનના વચન વિરુદ્ધ વર્તવાથી મ્હને આ શિક્ષા બહુ થોડી થઇ છે. એમ

ક્રમજી મંત્રી મુનિ પાસે ગયો અને વિનયપૂર્વક ઘણી સલામત કરી પ્રાયશ્ચિત્ત લીધું. તેમજ બાર પ્રકારના જુદાજુદા ધર્મનો સ્વીકાર કરી સારી રીતે પાળવા લાગ્યો. આ પ્રમાણે મંત્રીની સત્પ્રવૃત્તિ રાજાના બાલુવામાં આવી તેથી રાજાએ તેને ક્ષમાવીને સર્વ ધન પાછું આપ્યું.

બાંધીખાને રહેલા તે ઘાતકી પરિવાજકે પણ રાજાની આગળ પ્રાર્થના કરી જણાવ્યું કે વૈરાગ્યને લીધે નીલરાજાને શિક્ષા હાલ મ્હેં ભાવ દીક્ષા ગ્રહણ કરી છે, માટે હવે આપ જેમ યોગ્ય લાગે તેમ કરવા શક્તિમાન છો. રાજાએ તેની નમ્રતા જોઈ મસ્તકેને બોલાવી કહ્યું કે આ પરિવાજકના હાથ સંતોષ કરી તેને છોડી મૂકો. વળી ફરીથી રાજાએ જણાવ્યું કે મરતો માણસ પોતાના બચાવ માટે આ પ્રમાણે બોલે છે, પરંતુ મ્હેં એને ધર્મનિમિત્તે મુક્ત કર્યો છે, ત્યારબાદ રાજાએ વિચાર કર્યો કે આ સર્વ અનર્થનું મૂલ કારણ તો નીલરાજા છે માટે પ્રથમ શિક્ષા નીલરાજાને આપવી જોઈએ. પરંતુ હું ચેતિ તેને પકડવા જઈશ તો પરસ્પર યુદ્ધ થવાથી બહુ પ્રાણીઓનો વધ થવા સંભવ છે. એમ જાણી નીલરાજાએ પ્રથમ મૃગનું સ્વરૂપ લઈ જે યજ્ઞ આપ્યો હતો તેનું હૃદયમાં સ્મરણ કરી પૌષધશાલામાં અદ્યમ તપનો પ્રારંભ કર્યો. યજ્ઞે નીલરાજાનો અભિપ્રાય જાણી નીલરાજાને બાંધી લાવી નરેન્દ્રની આગળ ઉભો કર્યો, અને કહ્યું કે હે સ્વામિન ? આપનું અનિષ્ટ કરવા જેણે પરિવાજકને મોકલ્યો હતો તે આ નીલરાજા છે. ત્યારબાદ નીલરાજાએ નીલને કહ્યું કે હવે ત્હારી શી દશા થશે ? નીલરાજા બોલ્યો, મહારાજ ! આપના ચરણકમળનાં દર્શન થયાં છે, માટે હવે જેમ થવું હોય તમ બલે થાય, કેમકે કોઈ પ્રકારની હવે મ્હને ચિંતા નથી. એ પ્રમાણે તેની નમ્રતા જોઈ રાજાએ બાંધનથી નિર્મુક્ત કરી તેનું

બહુ સન્માન કર્યું અને યક્ષને કહ્યું કે તરત જ તેણે નીલરાજને ક્ષણમાત્રમાં આનંદપૂર્વક તે સ્થાનમાં પહોંચાડ્યો.

ત્યારબાદ નિષ્કંટક રાજ્યભાર વહન કરવામાં ધુરંધર એવો નીલરાજ જૈનધર્મમાં વિશેષ રાગી થયો હતો. ગુણુરત્નાકરસૂરિ. સાધર્મિક જનોનું બહુ સન્માન કરતો હતો. અનુક્રમે યોગ્ય અવસ્થા જોઈ પોતાના પુત્રને રાજ્યમાં સ્થાપન કરી પોતે દીક્ષા લેવાનો વિચાર કરતો હતો. તેવામાં ઉદ્યાનપાળે આવી વિનંતિ કરી રાજાને જણાવ્યું કે સ્વામિન! સજ્જનોના હૃદયને આનંદ આપનાર સાક્ષાત્ પુણ્ય રાશિ હોયને શું ? એવા ગુણુરત્નાકરસૂરીશ્વર નંદનનામે ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે. તે સાંભળી રાજાએ તેને તુષ્ટિદાન આપ્યું. ત્યારબાદ મહાત્મવપૂર્વક અન્ય રાજવર્ગથી પરિવારિત નીલરાજ પોતાના પરિવાર સહિત સૂરિને વંદન કરવા આવ્યો. ત્યાં જઈ વિધિપૂર્વક વંદન કરી સુનીંદ્રની આગળ બેઠો. અને સત્ય પ્રતિજ્ઞા પાલન કરવામાં શિરોમણિ સમાન આ તેજ મહાત્મા છે. એમ વિચાર કરતો હતો તેટલામાં સૂરીશ્વર બોલ્યા, રાજન્ ? કેમ તમે મ્હને ઓળખો છો ? નિઃશંક હૃદયથી રાજા હાથ જોડી બોલ્યો, જગદ્ગુરુ ? આપે જે જનનીની કુક્ષિમાં વાસ કર્યો તેને જ ધન્યવાદ ઘટે છે. કારણ કે આપે સર્વત્ર પ્રસાર પામેલું અને ત્રણ જગતને ઈચ્છા પ્રમાણે ન્યાયવામાં બહુ સમર્થ એવું મોહ રાજાનું બળ ક્ષણમાત્રમાં હઠાવી દીધું છે.

સૂરિ મહારાજ સભાની અંદર ઉંચાસ્વરે બોલ્યા, અમારી આ સર્વ ધર્મસામગ્રીનું મૂલ કારણ આ નીલરાજ છે. કારણ કે નીલરાજાએ મારવા માટે ઘાતક (પરિવ્રાજક) મોકલેલો છે એમ ગુપ્ત પુર- પોના લેખ ઉપરથી આ રાજાએ મ્હને

સૂરિનું પૂર્વ
સ્વરૂપ.

પકડાવ્યો તે સમયે મહારી પાસેથી એક છરી પડી ગઇ. તે જોઇ તેણે મહને સખત પીઠા આપી. એટલે મહેં રાજાની આગળ પ્રાર્થના કરી જણાવ્યું કે ભાવથી મહેં જીનદીક્ષા ગ્રહણ કરી છે. તેથી રાજાએ જાણ્યું કે આ ઘાતક પોતાના બચાવ માટે અસત્ય બોલે છે. તેમ છતાં પણ મહને તેણે મુક્ત કર્યો. માટે હે ભગ્યાત્માઓ! આ દુનીયામાં સજ્જનોનાં આશ્ચર્યકારક ચરિત્ર જોઇ મહને તે સમયે બહુ આનંદ થયો, અને તેથી હું તેજ પ્રમાણે સફળતા ચરણમાં દીક્ષા ગ્રહણ કરી આ સ્થિતિને પામ્યો છું.

એ પ્રમાણે સૂરીદ્રનું વચન સાંભળી સર્વ સંયજનોનાં હૃદય અશ્લુત વૈરાગ્ય રસથી ભીંજાઇ ગયાં. પુનઃ

દીક્ષાગ્રહણ. સૂરીશ્વરે અનેક પ્રકારે જૈનધર્મની વ્યાખ્યા આપી. એટલે ભાવના આપેલાં વચ્ચેની માફક

સર્વના હૃદયોમાં એવો રંગ લાગ્યો કે દરેક જણ દીક્ષા લેવામાં તત્પર થઇ ગયા. અને વિનીત થઇ બોલ્યા કે હે સફળ! આપના ચરિત્ર તેમજ દેશનાના પ્રભાવથી હાલ અમે દીક્ષા લેવાને બહુ ઉત્સુક થયા છીએ. પરંતુ પ્રતિબંધને લીધે અટકી જઈએ છીએ. કોઈને માતાપિતા વૃદ્ધ થયાં છે તો કોઈને નાનાં છોકરાં છે, વળી કેટલાકને વિધવા ખેડે છે, તો કેટલાકને પ્રભુનું દુઃખ છે અને વળી કેટલાકને ધનનું મહાદુઃખ છે. તે સાંભળી નલરાજાએ કહ્યું કે ભાઈઓ! જેઓને જેટલું ધન જોઈતું હોય તેટલું તેઓને હું આપું છું, માટે તમે તે લઈને પોતપોતાની ભાવના સફલ કરો. એ પ્રમાણે ધર્મધાર્યમાં રાજાની ઉદારતા જોઈ તેઓ બોલ્યા-અમે આપનો આ મોટો અનુગ્રહ માનીએ છીએ. ત્યારબાદ રાજાએ પોતે સૂરિને વિનંતિ કરી કે જો હું દીક્ષા ગ્રહણ કરવાને યોગ્ય હોઉં તો તેમાં વિલંબ કરવાની હવે જરૂર નથી. સૂરિ બોલ્યા-રાજાનું શ્રુતબલવટે દીક્ષા લેવાનો તહારો મનોરથ બાળી હું અહીં આવ્યો.

છું. માટે જલદી ત્હારું મનોવાંછિત સફલ થાઓ. ત્યારબાદ રાજા સૂરીશ્વરને વંદન કરી પોતાના સ્થાનમાં ગયો. રાજાને અમરકુમાર નામે એક પુત્ર હતો. જોકે તેને રાજ્યની ધરણી નહોતી તો પણ તેની યોગ્યતાને લીધે તેને રાજ્યમાં સ્થાપન કર્યો. ત્યારબાદ જેઓ દીક્ષા લેવા ઉત્સુક હતા તેઓને નગરમાંથી ઘોષણા કરાવી પોતાની પાસે બોલાવ્યા, અને અમરકુમાર પાસે જેઓને જેટલું દ્રવ્ય જોઈતું હતું તે પ્રમાણે સર્વ વ્યવસ્થા કરાવી. તેમજ તેઓના ઘોષણા કરવા લાયક કુટુંબની વિશેષ સંભાવના કરાવરાવી. એ પ્રમાણે તેઓની સમસ્ત ચિંતા દૂર કરાવી તેમને દીક્ષા ગ્રહણ કરવામાં ઉત્સાહિત કર્યા. પછી તે સર્વે લોકો તેમજ રાણીઓ અને અન્ય પ્રધાન પુરૂષો સાથે નલરાજાએ શુરૂ પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી. વિધિ પ્રમાણે તેનું પાલન કરી સાઠ લક્ષ્મણી તપશ્ચર્યાવડે સમાધિ પૂર્વક દેહત્યાગ કરીને તે સર્વાર્થસિદ્ધમાં ઉત્પન્ન થયા અને અંતે આ ભરત ક્ષેત્રમાંજ સિદ્ધસ્થાન પામશે. મંત્રિ તિલકમંત્રી પણ નરેન્દ્રની સાથે દીક્ષા લઈ કાળ કરી સૌધર્મદેવલોકમાં ઉત્પન્ન થઈ અનુક્રમે પાંચમા ભવે મોક્ષપદ પામશે.

॥ इति श्री पाखण्डिप्रशंसायां मंत्रितिलकमंत्रीकथानकं समाप्तम् ॥

શ્રીસુપાર્શ્વનાથ પ્રભુ બોલ્યા, હે દાનવીર્ય રાજા ? મહિઓમાં જેમ ચિંતામણિ અને વૃક્ષોમાં જેમ કંડપવૃક્ષ

સમ્યક્ત્વ મહિમા. ઉત્તમ ગણાય છે તેમ સર્વ વ્રતોમાં સમ્યક્ત્વવ્રત શ્રેષ્ઠ ગણાય છે. વળી જેમ પક્ષિઓમાં ગરૂડ, દેવોમાં ઈન્દ્ર, ગ્રંથોમાં ચંદ્ર,

રસોમાં અમૃતરસ, મનુષ્યોમાં ચક્રવર્તી અને મુનિઓમાં તીર્થંકર ભગવાન મુખ્ય ગણાય છે, તેમ સમસ્ત શુભોમાં દર્શનગુરુ શ્રેષ્ઠ ગણવે. કારણકે સમ્યક્ત્વ રહિત જીવાત્માઓ નિર્દોષપણે

મુનિ ક્રિયા પાળીને એવેયક મુખી તો જાય છે પરંતુ ફરીથી અપાર સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે, તેમજ તેવા જીવાત્માઓ આ લોકમાં અને નરકાદિકમાં દુઃસહ વેદનાઓ લોગવે છે. પરંતુ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ વિના તેઓને મોક્ષપદ પ્રાપ્ત થતું નથી. વળી અંતર્મુદૂર્ત માત્ર પણ સમ્યક્ત્વને ધારણ કરનાર પ્રાણીઓ બહુ આચાતનાઓ કરે છે તો પણ અર્ધ પુણ્ય પરિવર્તનની અંદર મોક્ષમુખ પામે છે. માટે હે રાજન્ ! જેઓ અતિચાર સહિત સમ્યક્ત્વ પાળે છે તેઓને ધન્યવાદ થટે છે. વળી જેઓ અન્ય જીવોને સમ્યક્ત્વધારી કરે છે તેઓ પણ અતિશય ધન્યવાદને લાયક થાય છે.

इति श्रीमद्भद्रमण्णगणिविरचितप्राकृतपद्यन्यश्रीसुपार्श्वजिनचरित्रस्य
श्रीसकलसूरिपुरन्दरायमाणपरमगुरुतपागच्छाधिराजशास्त्रवि-
शारदजैनाचार्ययोगनिष्ठाध्यात्मज्ञाननिवाकरश्रीमद्भुद्धि-
सागरसुरिशिष्यप्रसिद्धवक्तेति जगद्धरुयाति व्याख्या-
नकोविद् पद्यासश्रीमदंजितसागरगणिकृतगुर्जर-
भाषानुवादे प्रमुदेशनाप्रबन्धे सट्टप्रान्तातीचार
व्याख्योपेतं सम्यक्त्वद्वारं समाप्तम् ॥

વિજયચંદ્રકુમારની કથા.

સ્થૂલપ્રાણાતિપાતવિરમણવત.

દાનવીર્યરાજા—હે જગતપ્રભો! આપે દૃષ્ટાંત સહિત
વ્રતનો મહિમા યથાર્થરીતે અમને સં
જ્યસિંહ રાજા પરંતુ હવે અણુવ્રતાદિ પાળવામાં
ચારના ગુણ તથા દોષનું વર્ણન દૃષ્ટાંત
હિત સ્પષ્ટ રીતે અમને સમજાવો. શ્રીસુપાથર્ષ પ્રભુ બોલ્યા—રા
જે પ્રાણી સાવધ આરંભનો ત્યાગ કરી જીવનપર્યંત મન, વચન અને
કાયાથી નિરપરાધી સ્થૂલ જીવનો હિસા સંકલ્પથી કરતો કરાવતો
નથી. તે પ્રાણી આ લોકમાં વિજયચંદ્ર કુમારની પેઠે વિશાલ રાજ્ય
સંપત્તિ ભોગવીને મોક્ષસુખ પામે છે. તદ્વત્—ભરતક્ષેત્રમાં મંગલ
(મંગળવાર-શુભ કાર્ય) ના સ્થાનભૂત નભસ્તલ સમાન અને
પૃથ્વીરૂપી સ્ત્રીને તિલક સમાન મંગલપુર નામે નગર છે. તેમાં
વૈરીરૂપી હસ્તિઓનાં ગંડસ્થલ લેદવામાં બલિષ્ઠસિંહ સમાન
અને નિરંતર દાની પુરૂષોની મધ્યે પ્રથમ રેખાને ધારણ કરતો
જ્યસિંહ નામે રાજા છે. રૂપમાં રતિ સમાન, શીલવડે લોકોમાં
આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરતી, બહુ લજ્જાવતી અને સવ થા મદ રહિત
એવી પ્રીતિમતી નામે તેનો મુખ્ય રાણી છે. તેમજ રાજસેવામાં
બહુ ભક્તિકારક, વિશાલ કીર્તિવાળો, વિશુદ્ધ મનોવૃત્તિવડે યુક્ત
અને બુદ્ધિમાં બૃહસ્પતિ સમાન એવો મતિસાગર નામે તેનો
મંત્રી છે. અપ્સરાઓ સાથે ઈંદ્રની માફક જ્યસિંહ રાજા પ્રીતિ-
મતી પ્રમુખ રાણીઓ સાથે હસ્તેશાં વિષયસુખ ભોગવે છે.

ત્યારબાદ એક દિવસ રાજા સભામાં બેઠો હતો, તેવામાં

સિદ્ધપુરુષ.

જેના મસ્તકમાં ઝવેરા (જવારા) રાખેલા હતા, હસ્તમાં પુસ્તક હતું, સર્વાંગે શ્વેતવસ્ત્ર પહેરેલાં હતાં, કમલસમાન જેનાં નેત્ર શો-

ભંતં હતાં અને મુખાકૃતિ ચંદ્ર સમાન હી પતી હતી એવો સાક્ષાત્ કામદેવ સમાન શાંતમૂર્તિને ધારણ કરતો એક પુરુષ આકાશમાંથી ઉતરી રાજાની આગળ આવી ઉભો રહ્યો, એટલે રાજા એકદમ ઉભો થયો અને આસનાદિકથી તેનો સત્કાર કરી કુશલ સમાચાર પૂછ્યા. ત્યારબાદ સિદ્ધપુરુષ બોલ્યો, હે નરદેવ ! હું તીર્થયાત્રા માટે નીકળ્યો છું. ગુરુ કૃપાથી સર્વ પ્રકારે હું કુશલ છું અને હાલમાં સમેતશિખર ઉપર છનપ્રતિમાઓને વંદન કરવા માટે હું જાઉં છું. પરંતુ સાધર્મિક જનો ઉપર મ્હારો બહુ પ્રેમ હોવાથી અહીં તમ્હને જોઈ હું નીચે ઉતર્યો. માટે મ્હારે લાયક જે કંઈ કાર્ય હોય તે તમે નિવેદન કરો એટલે હાલજ હું તે કાર્ય સિદ્ધ કરી આપીશ. રાજા બોલ્યો, હે મહાશય ? સભજનોનું દર્શન માત્ર પણ કલ્યાણકારી હોય છે. આપ અહીં પધાર્યા તેથી જ અમારું સર્વ કાર્ય સિદ્ધ થયું. હવે અન્ય શું બાકી રહ્યું ? તેટલામાં પ્રસંગ જોઈ મતિસાગરમંત્રી વિનયપૂર્વક બોલ્યો, હે મહાત્મન ? પોતાના વંશમાં ચંદ્રસમાન આ નરેન્દ્રને એક પુત્ર થાય તો બહુ સારું, અને તેથી આપનું દર્શન પણ સફળ થાય. પછી સિદ્ધ પુરુષ બોલ્યો, તમ્હારા ઇચ્છિત મનોરથ સિદ્ધ થશે એમ કહી આશીર્વાદપૂર્વક એક સોપારી મંત્રીને તેણે રાજાને આપી અને કહ્યું કે આ સોપારી પ્રીતિમતી રાણીને તમે આપો જેથી સ્વરૂપ સમયમાં તેને પુત્ર થશે. વિગેરે કેટલી બાબત કહી સિદ્ધપુરુષ આકાશમાર્ગે ચાલ્યો ગયો.

સિદ્ધપુરુષે આપેલું કલ્યાણવાળી પ્રીતિમતીને યોગ્ય

વિજયચંદ્ર.

સમયે એક પુત્ર થયો. રાજાએ બહુ આનંદપૂર્વક સર્વત્ર વધામ્નો પ્રવર્તાવી, માસની

આખરે વિજયચંદ્ર એ પ્રમાણે તેની ફોઈએ નામ પાડ્યું. શુકલ પક્ષના ચંદ્રસમાન કલાઓમાં તેમજ શરીરે તે કુમાર વધવા લાગ્યો, અને થોડા સમયમાંજ અનુક્રમે સર્વ કલાઓનો પારગામી થયો. એક દિવસ વિજયચંદ્ર કુમાર અશ્વ ખેલાવવા માટે બહાર નીકળ્યો. આગળ ચાલતાં ઉપવનમાં સ્થિર આસને બેઠેલા, તીવ્ર તપશ્ચર્યાને લીધે જેમનું શરીર બહુ કૃશ હતું, છતાં શરીરની આકૃતિ કામદેવને અનુસરતી હતી, તેમજ કામાદિક વૈરોઓના વિજેતા, લબ્ય એવા પ્રાણીઓ રૂપી કુમુદ વનને પ્રફુલ્લ કરવામાં ચંદ્રસમાન અને ચાર જ્ઞાનના ધારણ કરનાર એવા મુનિચંદ્ર નામે મુનીંદ્રને તેણે જોયા. એટલે તરતજ તે કુમારે અશ્વ ઉપરથી નીચે ઉતરી મુનીન્દ્રને નમસ્કાર કર્યો, મુનિએ પણ ધર્મલાલ આપ્યો. ત્યારબાદ કુમાર બોલ્યો, મુનીંદ્ર ? મરુસ્થલમાં પાંથજ નોને કમલ સરોવરની માફક મ્હને બહુ પુણ્ય યોગે આપનાં દર્શન થયાં છે. માટે કૃપા કરી દેવ, શુર અને ધર્મતત્ત્વનું સ્વરૂપ મ્હને સમજાવો.

હિમ સમાન ઉજ્જવળ હાસ્યવડે શુદ્ધ એવા દાંતની પંક્તિવડે

વિભૂષિત છે મુખ જેમનું એવા મુનિચંદ્રમુનિ

તત્ત્વસ્વરૂપ. બોલ્યા, કુમાર ? સાવધાન થઈ તું તત્ત્વસ્વરૂપ

સાંભળ. જેમના વચનમાં અઠાર દોષોનો

અભાવ હોય છે, જેઓ યુવતિઓના સુંદર કટાક્ષરૂપી તીવ્ર બાણોથી વિંધાતા નથી, જેઓ રણસંગ્રામમાં ઉત્સાહપૂર્વક કોઈ પણ સમયે હસ્તમાં શસ્ત્ર ધારતા નથી, તેમજ જેમના દર્શન માત્રથી સેંકડો જન્મનાં પાપ નિવૃત્ત થાય છે, વળી જન્મ અને જરા રહિત, સંસાર ભયરૂપ દરિદ્રતાને દૂર ધ્રુવતા તેમજ શિવ માર્ગે પ્રવૃત્ત થએલા એવા તે વીતરાગ ભગવાનને દેવ જાણવા અને તે ભગવાન સર્વદા તમ્હારું શરણુ થાઓ. તેમજ જેઓને ધન, ધાન્ય વિગેરે સમૃદ્ધિઓનો ખીલકુલ સંબંધ ન હોય, જેઓ જીવદયા વિગેરે

દુર્ધર પ્રતોનું ખંડન ન કરતા હોય, વળી મિત્ર અને શત્રુ તરફ જેઓની સમદ્રષ્ટિ હોય, ૪ કાયના જીવોના ક્ષિતમાં નિરંતર ઉત્કૃષ્ટ હોય, દુસ્તર જેવા આ સંસાર સાગરના જેઓ તરણ તારક હોય, અને હૃદયમાં વિધિપૂર્વક જેઓ વિદ્યાર કરતા હોય તેવા શુદ્ધો તમ્હાણું શરણ ચાલે. તેમજ જે ધર્મની અંદર નિરંતર ચરાચર જીવોની અહિંસા પ્રતિપાદન કરવામાં આવી હોય, જેમાં કોઈ પણ ઠેકાણે અસત્ય વચનની પ્રપંજા ન કરી હોય, જેમાં તૃણ સરખી પણ પાશદી અદત્તવસ્તુ લેવાનો સંકટપથી પણ નિષેધ કરેલો હોય, તેમજ પરસ્પરીસંગ અને સત્તિઓજ્જનો જેમાં સર્વથા ત્યાગ બતાવ્યો હોય, અને સંસારનાં બંધને નિર્મૂલ્ય કરનાર એવો અતિમનોહર અને દ્રઢકથિત ધર્મ શરણવિનાના એવા તમ્હાણું રક્ષણ કરે. હે કુમાર! જે ધર્મ સર્વ જગતના જીવોને હિતકારક છે અને જેની આરાધના કરવાથી મોક્ષ લક્ષ્મી પણ પ્રાપ્ત થાય છે એવા આ સમ્યક્ ધર્મનું તમે પાલન કરો, એ પ્રમાણે વિસ્તાર પૂર્વક સમ્યક્ ધર્મનું સ્વરૂપ સાંભળી કુમારે તત્કાલ સમ્યક્ત્વનો સ્વીકાર કર્યો. તેમજ તે સુનીદ્રની પાસેથી કેટલાક વિશેષ નિયમો પણ લીધા જેમકે નિરપરાધી એવા ત્રસ જીવોનો સંકટપૂર્વક વધ કરવો નહીં, વળી જીવનપર્યંત માંસનો ત્યાગ તેમજ પાંચ પ્રકારનાં ઉદુબ્ધરનો સર્વથા ત્યાગ કર્યો. એ પ્રમાણે નિયમ લઈ સુનીદ્રને વંદન કરી કુમાર ત્યાંથી પોતાના સ્થાનમાં ગયો અને જૈનધર્મની આરાધના કરવામાં નિરંતર પોતાનું અહોભાગ્ય માનવા લાગ્યો.

એક દિવસ વિપરીત શિક્ષણ આપેલા અન્ધ ઉપર જેસી કુમાર વનચર્યા માટે બહાર નીકળ્યો. વિ-
 વિજયચંદ્રનું રીત શિક્ષણને લીધે તે દુષ્ટ અન્ધ વિજયચંદ્ર
 વનપ્રયાણ. કુમારને વિકટ અટવીમાં ખેંચી ગયો. શૂન્ય
 એવા તે જંગલની અંદર બહુ તૃપાની વેદનાથી

કુમારના પ્રાણ પણ કંઠગત થઈ ગયા અને તેથી તે કંપવા લાગ્યો. તેમજ અશ્વ પણ થાકી ગયો. જેથી નીચે ઉતરી કુમારે તેના મુખમાંથી લગામ ઉતારી લીધી કે તરતજ તે અશ્વને હુર્જન સમાન બાણી તેના પ્રાણોએ તેને છોડી દીધો. કુમાર પણ મૂર્છિત થઈ ભૂમિ પર પડી ગયો. તેવામાં ત્યાં આગળ એક લિહ્વ પોતાની સ્ત્રી સાથે જતો હતો. તેણે કુમારને મૂર્છિત જોઈ પવન વિગેરે ઠંડા ઉપચારોવડે સચેતન કર્યો. બાદ કુમારે હાથની સંજ્ઞા બતાવી જલ માગ્યું એટલે તે લિહ્વની સ્ત્રી સમજી ગઈ અને બહુ શોધ કરી એક સરોવરમાંથી શીતલ પાણી લાવી તેણીએ કુમારના શરીરે છાંટ્યું કે તરતજ કુમાર ખેઠો થયો અને અમૃત સમાન જલપાન કરી સ્વસ્થ થયો. ત્યારબાદ સ્ત્રી પુરૂષ બન્ને જણાંએ બહુ પ્રેમપૂર્વક ભોજન માટે મધ તથા માંસ લાવી કુમારની આગળ મૂક્યું, પરંતુ પોતાને મધ અને માંસનો ત્યાગ હોવાથી તેનો સ્વીકાર ન કર્યો. તે જોઈ પુલિંદ બોલ્યો, હે સ્વામિન્ ! અહીં મધ અને માંસ વિના અન્ય દ્રવાદિક કંઈપણ મળતું નથી. એમ તેઓએ બહુ કહ્યું તોપણ કુમાર પોતાના નિયમથી ચલાયમાન થયો નહીં. ત્યારબાદ પોતાની સ્ત્રી સહિત તે લિહ્વ કુમારને છોડી અન્યત્ર ચાલ્યો ગયો. તેઓથી છુટો પડી કુમાર એકાકી બહુ ભૂખને લીધે અરણ્યમાં દ્રવાદિકના આહારની શોધમાં બ્રમણ કરવા લાગ્યો. પરંતુ તેને કંઈ પણ ઉપયોગી પદાર્થ મળ્યો નહીં. કષ્ટ મરી ગયેલા પ્રવાદિકનું માંસ તથા મધ દરેક સ્થાને મુલ્યમ હતું પરંતુ તે તેણે સર્વથા ત્યાગ કરેલું હતું. એ પ્રમાણે ભોજન વીના કુમારે આઠ દિવસ વ્યતીત કર્યા બાદ નવમા દિવસે ઘણપુરનગરનો રાજા ત્યાં મુરવા રમવા માટે આવ્યો. તેનું સૈન્ય પણ ચારે તરફ પ્રસરી ગયું. તેવામાં ત્યાં એક વૃક્ષની છાયામાં બેઠેલો અને પાણી વિના એક પણ જોના મુકામ ગયા હતા એવો તે કુમાર રાજાના સેવામાં આવ્યો.

કુમારે પણ આ રાજા છે એમ જાણી ઉભો થઈ પ્રત્યામ કર્યા. રાજાએ પણ એને બહુ તૃપ્તિ લાગેલી છે એમ જાણી પોતાની બતક (જલપાત્ર)માંથી તેને પાણી પાચું અને પૂછ્યું કે હે કુમાર ! અહીં ત્હારું કેમ આવવું થયું છે ? તે સાંભળી કુમારે મૂળથી આરંભી પોતાનું સર્વ વૃત્તાંત કહ્યું. ત્યારબાદ રાજાએ અન્ન આપી કુમારને કેટલાક સ્વાર સાથે પોતાના નગરમાં વિદાય કર્યો અને પોતે પણ પોતાનું કાર્ય કરી વિદાય થયો. ત્યારબાદ સ્નાન કરી કુમાર રાજાની આજ્ઞાથી જમવા બેઠો. ભોજન કર્યા બાદ કેટલીક વાતચિત કરતાં તેઓનો તે દિવસ વ્યતીત થયો.

હવે બીજે દિવસે કુમારને યજ્ઞ આપી રાજા પોતાની સાથે તેને મૃગયા માટે અરણ્યમાં લઈ ગયો. ત્યાં

વિજયચંદ્રનો ગયાબાદ આરે દિશાઓ પોતાના ઘોડેસ્વારોએ ઉપદેશ : ઘેરી લીધી. મૃગલાં, સસલાં અને કુદર વિગેરે

પ્રાણીઓને એક મોટી ખાઈમાં રાંધી લઈ

એક બાજુ રાજા અને બીજી તરફ કુમાર ઉભો રહ્યો. રાજા પોતાની તરફ જોઈ બહાર નીકળે છે તેઓને બાણોથી વિધે છે. પરંતુ પોતાની દિશામાંથી નીકળતા અનાથ પ્રાણીઓને કુમાર મારતો નથી. તે જોઈ રાજા બોલ્યો, કુમાર ! ત્હારી તરફથી જે ખશુઓ નાશી જાય છે તેને તું કેમ મારતો નથી ? પોતાના કાર્યમાં આ પ્રમાણે ઉપેક્ષા ન કરવી જોઈએ. વિજયચંદ્ર બોલ્યો, નિરપરાધી તથા અનાથ એવા પ્રાણીઓને હું કેવી રીતે મારું ? વળી નીતિ શાસ્ત્રના પ્રવર્તક યજ્ઞ ત્હારે પણ આ પશુહિંસા કરવી યોગ્ય નથી. રાજા સમજી ગયોકે એનો વિચાર કોઈ અપૂર્વ સ્થિતિનો જણાય છે. એમ જાણી ફરીથી તે બોલ્યો, હે કુમાર ! શું તું ક્ષત્રિય પુત્ર નથી ? હે કુમાર બોલ્યો, રાજા ! જોઈ નિરપરાધી પ્રાણીઓને હણે છે તેવા કસાઈઓને શું તમે ક્ષત્રિય પુત્ર માનો

છો ? આ પ્રમાણે કુમારનાં વિનીત વચનોથી રાજા બહુ સંતુષ્ટ થયો. વળી તેના હૃદયની પરીક્ષા માટે રાજાએ વિશેષ આશ્રય કરી તેની આગળ એક મૃગ લાવીને કહ્યું કે આ મૃગને તું મારી નાખ. નહીં તો આ ખર્જવડે ત્હારું મસ્તક હું છેદીશ. આ પ્રમાણે રાજાનું અયોગ્ય વચન સાંભળી કુમારે વિચાર કર્યો કે અહો ! આ રાજા બહુ મૂઢ છે. કારણકે તે જીવતા સિંહની કેશવાલી કાપવાની ઇચ્છા કરે છે. વળી અપરાધ વિનાના મૃગાદિક પશુઓને હું મારતો નથી. તેથી આવી રીતે બોલવું શું તેને ઉચિત છે ? ઠીક તે ગમે તેમ બોલે પરંતુ આ રાજા મ્હારો ઉપકારી છે. માટે એનો વધ કરવો તે મ્હને ઉચિત નથી. એમ છતાં ધૈર્ય રાખીને જોઉં તો ખરો કે તે શું કરે છે એમ વિચાર કરી કુમાર બોલ્યો, હેનરેન્દ્ર ! આપને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ કરો. પરંતુ મન, વચન અને કાયાથી આ નિરપરાધી અનાથ મૃગની હું હિંસા કરવાનો નથી. વળી હે મહાશય ! જો આ શરીરનો કોઈપણ સમયે નાશ ન થાય તેમ હોય તો આત્મ અકૃત્ય પણ હું કરું, પરંતુ મરણતો નિશ્ચય થવાનું છે તો પછી લીધેલા નિયમનો ત્યાગ કોણ કરે ? એમ સમજી પવનથી ચલાયમાન કમલપત્ર પર રહેલા જલખિંડ સમાન ચંચળ એવા પ્રાણો માટે તમ્હારે પણ પરપ્રાણોનો વિનાશ કરવો યોગ્ય નથી. ભયથી નાશી જતા દીન અને પ્રમાદી પ્રાણીઓ ઉપર પ્રહાર કરવો તેનાથી બીજું આ જગતમાં ઉત્તમ પુરૂષોને અધિક લજ્જાસ્પદ શું છે ? આયુધ રહિત એવા દીનવૈરીને પણ પોતાની આગળ ઉભેલો જોઈ મહાપુરૂષો કિંચિત્માત્ર પણ શસ્ત્ર ઉગામતાં લજ્જા પામે છે. તેમજ ખાસ અપરાધી હોય છતાંપણ જો તે પ્રહાર ન કરે તો તેને ઉત્તમ પુરૂષો છોડી દે છે. વૈરી ઉપર પ્રથમ પ્રહાર કરવો તેપણ તેઓ પોતાના કુલને કલંક તરીકે ગણે છે, વળી જેઓ સૌમ્ય સ્વભાવવાળા, અપરાધ રહિત, તૃણમાત્રથી જીવન ચલાવતા અને ભયથી નાસતા હોય તેવા અનાથ પશુઓનો જેઓ વધ કરે

હે તેઓ મદાયાથી ગણાય છે. વળી પાછીડને સર્વે આ ત્યાગ કર્યો તેજ મુખ્ય ધર્મ કહ્યો છે. માટે જે નિર્ધિકાંત ધર્મ અન્યને પીડા કરે છે તે પ્રાણી બહુ દુઃખથી ધર્મ ગિરકાલ સંસારમાં જમવું કરે છે. પ્રાણી માત્ર દુઃખથી બહુ બધ પામે છે, તેમજ સર્વ પ્રાણીઓ મુખાભિગ્રાપી દોષ છે. કેમપણ છર જોયો નથી કે જેને પોતાનું છવન પ્રિય ન દોષ અને મરણથી નિર્ભય દોષ. તે નરનાથ ! મ નસંપત્તિ અસાર છે, બધું વર્તમાં સિધરતા ક્યાં છે ? આ યરીર પણ રાગથી ઘેરાયેલું છે, દુરંત જોવી જરાડૂપી રાસડી સન્મુખ થાલી આવે છે, આમુખ્ય દરેક સમયે આશુનું ભય છે, અધિક શું કહેવું ? આ સંસારમાં કંઈપણ વસ્તુ મુખદાયક છેજ નહીં, જેમ સમજી તમે દયાધર્મમાં પ્રવૃત્ત થાઓ. તે રાજા ! પાંચ દિવસના મેમાન તરીકે તમે અહીં આવ્યા છો. માટે આ જગતૂની અંદર અમારી (અહિંસા) પ્રવર્તવો વિગેરે કુમારના અમૃત સમાન દયામય વચનોવડે રાજાનું મોહ રૂપી વિષ ઉતરી ગયું, ત્યારબાદ રાજાએ બહુ ખુશી થઈ કુમારની આગળ અહિંસાધર્મ અંગીકાર કર્યો. પાંચ ગિરક વચન અને વિનયદિકથી તુલ્ય થએલા રાજાએ પોતાના પુત્રની માફક વિજયથાંદની વિનયપૂર્વક કામા માગી પછી પોતાની મુખ્ય રાણી પદ્મિનીને પુત્ર તરીકે તેને અર્પણ કર્યો, અને સર્વની સાક્ષીએ તેને યુવરાજપદ આપ્યું. ત્યારબાદ રાજા બોલ્યો, હે ધર્મબાંધવ ! પરમ કૃપાલુ જોવા હે કુમાર ! તહારા પ્રભાવવડે આજથી હવે હું પાપસમૃદ્ધિનો ત્યાગ કરું છું. જેમ કહી કુમાર સહિત રાજા પોતાના નગરમાં ગયો. કુમારના લાભથી રાજા બહુ ખુશ થયો, તેથી બંદીજનોને મુક્ત કરવામાં આવ્યા. તેમજ ઠેટલીક ધાર્મિક વ્યવસ્થાઓ શરૂ થવા લાગી. અપૂર્વ મહોત્સવો દરેક ઠેકાણે દેખાવા લાગ્યા, સર્વત્ર વધામણીઓ પ્રસરવા લાગી. કુમારને રહેવા માટે રાજાએ હંથો અને ઘણો વિશાલ જોયો એક મહોટો

મહેલ આપ્યો. તેમજ ઉત્તમ અશ્વ, હાથી, રથ વિગેરે સામગ્રી જોઈએ તે પ્રમાણે બક્ષીસ કરી. ત્યારબાદ કુમારે પણ પોતાના વિરહ દુઃખમાં પડેલાં માતાપિતાની શાંતિ માટે પોતાનું સર્વ વૃત્તાંત લખી એક પત્ર દૂત મારફતે પોતાના નગરમાં મોકલ્યો.

એક દિવસ રાજા પોતે રાત્રીએ પલંગ ઉપર સુતો હતો.

અને વિજયચંદ્ર કુમાર તેના પડખામાં કુમારનું પરાક્રમ જાગતો હતો. અર્ધ રાત્રીના સમયે રાજા જાગ્યો થયો તેવામાં નગરની બહાર કોઈક સ્ત્રી કંઈ શબ્દે રૂદન કરતી હતી, તેનો શબ્દ રાજાના સાંભળવામાં આવ્યો, તેથી સંભ્રાંત થઈ રાજા બોલ્યો, હે કુમાર ! અર્ધ રાત્રીના સમયે આવા કંઈ શબ્દો વડે રૂદન કરવાનું શું કારણ હશે ? તેનો તું તપાસ કરી જલદી સમાચાર લાવ. જેવી આપની આજ્ઞા, એમ કહી તરતજ કુમાર પોતાનો ખર્જ લઈ વિદ્યાના બલથી કિલ્લાનું ઉલ્લંઘન કરી નગરની બહાર ગયો, પછી તે શબ્દના અનુસારે સ્મશાનભૂમિમાં જઈ ત્યાં આસપાસ અવલોકન કરતો હતો, તેટલામાં ત્યાં પ્રબલ જવાલાઓથી ઉભરાઈ જતા અગ્નિકુંડમાં માંસના ટુકડાઓનો હોમ કરતો એક યોગી તેના જોવામાં આવ્યો. અને તે માંસના ટુકડાઓ સારા લક્ષણવાળી એક સ્ત્રીની સાથળમાંથી તીક્ષ્ણ છરી વડે ચીરીને કાઢતો હતો, જેની પીડાને લીધે તે સ્ત્રી છાતીફાટ રૂદન કરતી હતી. તે જોઈ કુમારને બહુ દયા આવી અને તે બોલ્યો, રે અધમ ! યોગીનો વેષ ધારણ કરી ચંડાલને પણ અનુચિત એવા આ સ્ત્રીવધનો તું કેમ આરંભ કર્યો છે ! એમ સાંભળતાંજ તે યોગી ભયાધીન થઈ ગયો અને બોલ્યો કે હે સુભટ ! આ મ્હારા કાર્યમાં તમે વિદ્મભૂત થશો નહીં તેમજ કૃપા કરી મ્હારું એક વચન સાંભળો. ઉત્તમ લક્ષણધારી સ્ત્રી અથવા પુરોહીની સાથળના માંસના એકસોને આઠ ટુકડાઓ મંત્ર વડે અગ્નિકુંડમાં

હોમવાથી ઉત્તમ ચેટક સિદ્ધ થાય છે. તે પ્રમાણે કરવાથી હાલમાં તે ચેટકપ્રાપ્તિ મહેને સિદ્ધ થયો છે. હવે જો આ વખતે છેવટમાં તમે વિધિ કરશો તો જરૂર આ ચેટક મહેને મારી નાખશે. માટે અત્યારે તમ્હારે કંઈપણ બોલવું નહીં. કુમાર બોલ્યો, 'જો ત્હારું કહેવું સત્ય છે; પરંતુ આ દીન પ્રલાપ કરતી સ્ત્રીને 'તું' જલદી છોડી દે અને તેના બદલામાં મ્હારી સાયળ ચીરી ત્હને હું માંસના ટુકડા આપું છું. તે સાંભળી બહુ સંતુષ્ટ થઈ તે બોલ્યો. સાહસકાર્યમાં શિરોમણિ સમાન છે કુમાર ! આ તમ્હારું બોલવું બહુજ ઉત્તમ છે. પરંતુ તમ્હારા સરળા ઉત્તમ પુરૂષો નહીં મંજવાથી આવું નિર્દય કાર્ય મ્હેં આચર્યું છે, હવે આ સ્ત્રીને હું છોડી મુકું છું અને તમે તમ્હારું વચન સિદ્ધ કરો.

સાહસકાર્યમાં બહુ રસિક એવો તે કુમાર છરી લઈ પોતાની સાયળો ચીરી માંસના ટુકડા કરી સિદ્ધચેટક. યોગીને આપવાની તૈયારી કરતો હતો, તેટલામાંજ તે ચેટકરાજ સિદ્ધ થઈ કુમાર પ્રત્યે બોલ્યો કે ત્હારી સહાયતાવટે હું આ યોગીને સિદ્ધ થયો છું. માટે આ યોગી ત્હારો દાસ છે અને હું તો ત્હારા દાસનો પણ દાસ છું. વળી હું સાહસિક રત્ન ! કેઈ કાર્ય પ્રસંગે આ સેવક ઉપર ત્હારે કૃપા કરવી. એમ કહી તે ચેટક અદ્વય થઈ ગયો. ત્યારબાદ યોગી પણ જણસ રોહણી ઝાંખખીવટે છરીના ધાડાથી કુમારને ગાડકિકમંત્ર આપી ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો. કુમાર પણ તે કુમારીકાને લઈ અરુણવિત ગતિએ ત્યાંથી નીકળી રાત્રની પાસે આવી તે કન્યાને બતાવી. બૂપતિએ કન્યાને પૂછ્યું કે હે બીરૂ ! આ કુમાર ત્હને અહીં કેવી રીતે લાવ્યો ? તે સાંભળી તેણીએ પોતાનો બનેલો સર્વ વૃત્તાત ધધાર્યો નિવેદન કર્યો, ત્યારબાદ રાત્રએ કુમારને પોતાના બોળામાં બેસાડી ગફગફ કંઠે કહ્યું કે હે વત્સ !

તેં ચિંતામણિને બદલે પાપાણુખંડ રમાડવા-ખરીદવા જેવું આ સાહસકાર્ય કર્યું છે. કેમકે ' તપાસ કરી મહને જણાવ ' માત્ર એટલુંજ મહાર્જ કહેવું હતું, છતાં આવું દુર્ઘટ કાર્ય તારા વિના ખીજે કોણ કરી શકે ? માટે હે વત્સ ! મહારો પ્રાણ પણ તુંજ છે અને આ મહારા સમગ્ર લોકનો આધાર પણ તનેજ હું જાણું છું. આ નગર અને દેશમંડલ તારી કુશલતાને લીધેજ કુશલ વર્તે છે. પરંતુ પરસ્પર પ્રેમભાવથી જૈનધર્મ પ્રાપ્ત કરી શિવ-મુખનો સાધક એવો આ મનુષ્યભવ આવા સંકટમાં નાખવો તે હવે તને યોગ્ય નથી. વળી તું યોગ્યાયોગ્ય જાણે છે એટલે મહારા કહેવાથી પણ કોઈ સમયે તારે આ પ્રમાણે સાહસ કરવું નહીં. કુમાર હાથ જોડી બોલ્યો, હે નરેન્દ્ર ? આપની જેવી આજ્ઞા.

ત્યારબાદ રાત્રીએ ફરીથી તે કન્યાને પૂછ્યું, તું કોણ છે અને

તને આ દુઃખ થવાનું શું કારણ ? પ્રભાત

કમલશ્રીનો કરી કન્યા બોલી, હે ભૂપતે ! આ નગરમાં

સ્વજનસમાગમ. કમલાકર નામે શ્રેષ્ઠી છે, તેની કમલશ્રી નામે

હું પુત્રી છું. એક દિવસ બગીચાની અંદર હું

સ્મતી હતી, તેવામાં તે દુષ્ટ યોગીએ મહને જોઈ પછી હસ્તમાં મહને

પકડી લઈ આકાશમાર્ગે ઉડીને સ્મશાન ભૂમિમાં ઉતરી પડ્યો, અને

તેનાથી આગળ ઉપરનું વૃત્તાંત મેં આપને પ્રથમ જણાવ્યું છે.

તારા દુઃસહ વિરહાનલની જ્વાલાવટે દગ્ધ થએલા તારા માતા

પિતા વિગેરેનાં દૃઢ્ય તારા દર્શનથી શાંત થાયો, એમ કહી રાત્રીએ

પાતાના આમ સેવકો સાથે જોડીનું દૃઢ્ય કુમારમ. નહેલું છે એની

તે કન્યાને શરીરમાત્રથી તેના પિતાને ત્યાં વિદાય કરી કન્યાને જોઈ

એકદમ રાહુથી વિમુક્ત થયેલા અંદ્રાજિ બની માફક કમલાકર પેડનું

હૃદય પ્રકુલ થઈ ગયું અને આનંદપૂર્વક પુત્રીને મળી બપૂવ કે

રાત્રી સાથે રાત્રીનેવડાનું સન્માન કરી વિદાય થયા ત્યારબાદ તેની

માતા વિગેરે સ્વજન વર્ગે પણ આલિંગન આપી કહ્યું કે હે પુત્રી ! ત્હારા વિરદાગ્નિની પ્રચંડ વેદનાથી અમોએ દીન મુખે ગમ શત્રો હજાર રજની મુખાન બ્યતીત કરી છે.

ત્યારઆઠ શેઠના પૂછવાથી રામાંચિત થઈ કમલશ્રી બોલી,
હે પિતાશુ ! એક દુષ્ટ યોગી મ્હને લઈ ગયો.
કમલશ્રીનો હતો અને પોતાના કાર્ય માટે તે મ્હને બહુ
સંબંધ. દુઃખી કરતો હતો, તેવામાં ત્યાં વિજયચંદ્ર
નામે રાજકુમાર આવ્યો અને તેણે તે દુષ્ટની

પાસેથી મ્હને મુક્ત કરી. વિગેરે સર્વ વૃત્તાંત સાંભળી શેઠનું ચિત્ત
કુમાર તરફ બહુજ ખેંચાયું અને તેણે કહ્યું કે હે પુત્રી ! સંકુદુંબ
પરિજન તેમજ મ્હારા શુવિત સમાન ત્હારા પ્રાણોની રક્ષા તે
કુમારે કરી તેનો બહલો કોઈપણ રીતે આપણાથી વળે તેમ નથી;
છતાં પણ ત્હારું લગ્ન તે કુમારની સાથેજ થવું જોઈએ. આ વાત
સત્ય છે અને એમજ થવું જોઈએ, એમ નિશ્ચય કરી પ્રભાતમાં
શેઠ રત્નોનો યાજ્ઞ ભરી રાજાને લેટ મૂકી નમસ્કારપૂર્વક સ્તુતિ
કરવા લાગ્યો. હે સ્વામિન્ ! પુણ્યરાશિ સમાન આપના આસેવકને
ધન્યવાદ ધટે છે કે જેના હારિદ્ર્યને દૂર કરનારી સંપદાઓને સં-
પાદન કરવામાં આપ નિરંતર જાગૃત રહો છો. વળી હે પ્રભો !
આપ ધન્યવાન્ પુરૂષોમાં પણ ઉત્તમ ધન્યવાદને લાયક છો; કારણ
કે મનુષ્ય તથા દેવોને આશ્ચર્યકારક એવો આ પુત્રરત્ન આપને
પ્રાપ્ત થયો છે. હે રાજન્ ! હવે મ્હારે જણાવવાનું એટલુંજ છે કે
મ્હારી ઉપર દયા કરી આપે મ્હારી જે પુત્રીને કુમારદ્વારા મૃત્યુના
મુખમાંથી બચાવીને મ્હારે ત્યાં મોકલી છે તે કન્યાનું મન તે કુમાર
ઉપર લાગેલું છે, માટે હે નાથ ! આ વિષયમાં આપની શી આજ્ઞા
છે ? રાજા હાસ્ય કરી બોલ્યો, આ કન્યાને સારું લગ્ન જોઈ
કુમાર સાથે મુખેથી પરણાવો અને તમારી પુત્રી શુવત પર્યંત

કુમારના અંતઃપુરમાં નિવાસ કરો. મ્હોટી મહેરબાની એમ કહી કમલાકર શેઠ રાજ તરફથી સત્કાર સ્વીકારી પોતાને ઘેર આવ્યા.

એક દિવસ કુમાર ઘોડેસ્વાર થઈ બહાર આવ્યો હતો, તેવામાં તેણે વાણત્રીના નાદ સાથે બહુ સ્ત્રી

મંત્ર પ્રયોગ. પુરુષોને રૂદન કરતાં સાંભળ્યાં, તેથી દૂર દૃષ્ટિ કરી તેણે તપાસ કર્યો, તો રેશમી વસ્ત્ર અને

પુષ્પોની માલાઓથી આશ્છાદિત મહદાની એક પાલખી માલુમ પડી. તેમજ વાણત્રીના નાદથી તેણે જાણ્યું કે આ પાલખીની અંદર સર્વે દેવેલી મૃતપ્રાય કન્યાને લઈ જાય છે. શું એને તેઓ જીવતી બાળી નાંખશે ? એમ વિચાર કરી કુમારે પોતાનો સેવક મોકલી તેઓને ઉભા રખાવ્યા અને તેણે કહ્યું કે આ મહદાને તમે બાળશો નહીં, કારણ કે મંત્ર પ્રયોગથી તેને નિર્વિધ કરી સાબુ કરવાનું છે. અમૃતની વૃષ્ટિ સમાન તે વચન સાંભળી સર્વ લોકો વિસ્મિત થઈ ત્યાં ઉભા રહ્યા, તેટલામાં કુમાર ત્યાં જઈ પહોંચ્યો. તરતજ કુમારે જલ મંગાવી ગાર્ગિક મંત્રથી મંત્રીને વિધિ પ્રમાણે સાત અંજળી છાંટી કે તત્કાલ તે કન્યા અમૃત સિંચનની માફક બેઠી થઈ. અને પોતાની આગળ ઉભેલા કામદેવ સમાન તે કુમારને જોઈ કામદેવના બાણોથી તે વિધાઈ ગઈ, ત્યારબાદ તેણીએ પૂછ્યું કે આ કોણ છે ? તેના પિતાનું નામ શું ? વળી આ સર્વ લોકો અહીં કેમ એકઠા થયા છે ? એમ પ્રશ્ન કરી એક દૃષ્ટિએ કુમાર તરફ નિરીક્ષણ કરતી તે કન્યાને તન્મય થએલી જોઈ તેના પિતા નયસાર મંત્રીએ કહ્યું, કે હે કુમાર ! ત્રણ લોકમાં પણ તારી માતાને ધન્ય છે કે જેની કુક્ષિમાં ત્હેં જન્મ ધારણ કર્યો. દીન જનોના દુઃખનો ઉદ્ધાર કરવો એજ તારો મુખ્ય વિલાસ છે. વળી હે કુમાર ! કમલશ્રી પણ આ જગતમાં બહુ બાગ્યશાળી ગણાય, કારણ કે તેવી દુઃખત અવસ્થામાં જેના પ્રાણની રક્ષા માટે તમેજ

શરણ થયા. ત્યારબાદ લક્ષ્મણને લીધે નમ્ર મુખ કરી મંત્રીની આજ્ઞા લઈ કુમાર ત્યાંથી વિદાય થયો, હવે તેજ વાણી વધા-મણીના સ્વરૂપમાં મંગલકારી વાગવા લાગ્યાં અને તેજ મુખે મંગલ ગીત ગાતા પરસ્પર આનંદ આપતા સર્વ લોકો સહિત સર્વ આમથી સાથે તે કન્યાને લઈ નયસાર મંત્રી રાજમંદિરમાં ગયો. રાજા તેને આવતો જોઈ વિતર્ક કરવા લાગ્યો કે આ શું આવે છે ? આ સ્થિતિનું કારણ કંઈ સમજાતું નથી. તેટલામાં દ્વારપાલે તેનું આગમન જણાવ્યું. રાજાની આજ્ઞાથી અંદર પ્રવેશ કરી નયસાર મંત્રી રાજાને નમસ્કાર કરી ઉચિત આસન ઉપર બેઠો. રાજાએ પૂછ્યું કે આવી સ્થિતિમાં તમ્હારે અહીં આવવાનું શું કારણ ? રાજામાંથી ગાત્રે ફરીથી પ્રજ્વાલ કરી મંત્રી બોલ્યો, હે નરેન્દ્ર ! મરણ સમાન આ દુનીયામાં અન્ય કોઈ દુઃખ નથી. તે વચન પણ મહાપ્રભાવિક એવા આપના આ સંતપુત્રે અન્યથા કર્યું. વિગેરે સર્વ વૃત્તાંત વિસ્તારપૂર્વક રાજાને નિવેદન કરી પોતે વિનતિ કરવા લાગ્યો.

હે રાજા ! કામદેવના બાણોના પ્રહારથી બચ પામતી આ મહારી

પુત્રી હવે આપના કુમારથી દૂર થવા ઈચ્છતી

પાણિગ્રહણ નથી, માટે હે સ્વામિન ! મહારી પુત્રી નિર્ભય

થાય તેવી કંઈ કૃપા કરો. રાજાએ મંત્રીનું વચન

માન્ય કર્યું. ત્યારબાદ શુભ લક્ષ્મણે મોટી સમૃદ્ધિ સાથે કમલા

અને વિમલધીનું પાણિગ્રહણ કુમાર સાથે કરાવ્યું. હવે વિજયચંદ્ર

કુમાર પણ બન્ને સ્ત્રીઓ સાથે વિવશ મુખ અનુભવતો આનંદમાં

દિવસો વ્યતીત કરવા લાગ્યો. તેમજ બાદ જનોને સ્તુતિપાત્ર

ચંદ્ર નિરંતર જોનધર્મમાં બહુ વૃદ્ધિ કરવા લાગ્યો. અન્યદા રાજા

અકસ્માત મોટી માંદગીમાં આવી પડ્યો. તેથી તેણે કુમારને

રાજ્યાભિષેક કર્યો. ત્યારબાદ રાજાએ સર્વજ્ઞ જનવાને કહેલા

નિધિ પ્રમાણે યંગ નગસ્કારના સ્મરણપૂર્વક આત્મવૃત્તિ સમજાવમાં રાખી આ ક્ષાનીકૃતીયાનો ત્યાગ કર્યો.

એક વિવરે નગરના સર્વ લોકો લાયભીન મર્ધ ' જીમે લુટાયા
 લુટાયા ' એમ સિંહદ્વાર આગળ આવી
 અદ્વૈતચેર. હિંચા સ્વરે પોકાર કરવા લાગ્યા, તે સાંભળી
 ગજાને તેઓને બાલાવી દુઃખનું કારણ

રાજાનો ખજાનચી ત્યાં આવી કહેવા લાગ્યો કે, હે નરેશ્વર ! આપના બંદાર તથા બંદારની ભૂમિ મુવંજુ વચ્ચે વિગેરે ઉત્તમ વસ્તુઓથી ભરપુર થઈ ગઈ છે, માટે આપની આજ્ઞા હોય તેમ કરીએ. રાજાએ હુકમ કર્યો કે જે વસ્તુક જનોની જે જે વસ્તુઓ હોય તે તેઓને આપી વિદાય કરો. ત્યારબાદ સર્વ લોકો પોતા-પોતાનો માલ તપાસી લઈ બહુ ખુશી થઈ કહેવા લાગ્યા. હે જગત્પતે ! ત્રણ લોકમાં આશ્ચર્યકારક એવા ચસ્ત્ર વડે આપે અમારાં હુઃખ દૂર કર્યો. આપ ચિરકાલ આયુષ્માનુ થાઓ. એ પ્રમાણે સ્તુતિ કરી પંચાંગે નમસ્કાર કરી તેઓ પોતાપોતાના ઘેર ગયા. ત્યારબાદ વિદ્યાથી સિદ્ધ થએલો તે ચાર હાથ બેઠી બોલ્યો હે રાજા ! સર્વ વ્યાપક અદ્વિતીય પ્રતાપરૂપી પવનવડે આકાશના તુલની માફક મૂકે ઉપાડી આપ અહીં લાવ્યા. તે માત્ર મહારા પુરુષ-નોજ પ્રતાપ હું સમજી છું. અન્યથા સર્વ કલ્યાણના મુખ્ય મં-દિર સમાન આપના ચરણકમલનું દર્શન મહારા જેવા અનાથને ક્યાંથી થાય ? હવે આપને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ મહારી ઉપર કૃપા કરો. રાજા બોલ્યો, સર્વજ્ઞ ભગવાને કહેલો ઉપદેશ સાંભળી તે પ્રમાણે ધર્મારાધન કરી તું ભાગ્યશાલી થા, એવી મહારી આજ્ઞા છે. ચાર બોલ્યો, હે રાજા ! છતોક્તધર્મનો ઉપદેશ મૂકે આપો. રાજાએ ગૃહિ અને યતિધર્મ એમ બન્ને પ્રકારની વ્યાખ્યા આપી. તે સાંભળી પ્રથમ પણ મહેં આં પ્રમાણે સાંભળ્યું હતું એમ વિચાર કરતાં તે ચારને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું. અને તરતજ પૂર્વભવમાં ભ-ણેલા સૂત્રાર્થોની સ્મૃતિપૂર્વક તેણે દીક્ષા ગ્રહણ કરી એટલે દેવતા-ઓએ મુનિવેશ અર્પણ કર્યો. ત્યારબાદ રાજા રોમાંચિત થઈ સિં-હાસન ઉપરથી ઉભો થયો અને ત્રણ પ્રદક્ષિણાપૂર્વક બહુ ભક્તિવડે નમસ્કાર કરો મુનીન્દ્રને ઉચિત આસને બેસાડી પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો, હે જગદ્ગુરો ! ત્રણલોકમાં આશ્ચર્યકારક આપે આ શું

આચર્યું ? તે સાંભળી જાતિસ્મરણ જ્ઞાનના પ્રભાવથી મુનિએ
રાજના મનનું સમાધાન કર્યું. ત્યારણાં મુનિએ નરેન્દ્રને પૂછી
ત્યાંથી વિદ્યાર કર્યો. અને અનેક લાભ્ય જીવોને યોગ આપતા તે
મુનિવર્ધ અનુક્રમે મોક્ષસ્થળ પામ્યા.

[illegible]

એટલે પ્રજ્ઞામ કરી દૂતે પોતાના સ્વામીએ મોકલેલી આજ્ઞા પત્રિકા તેને બતાવી. રાજાએ પોતે ઉભા થઈ બે હાથે તે લેખને મસ્તકે વધાવી લઈ સિંહાસન ઉપર મૂક્યો. ત્યારબાદ વિસ્મિત થએલા સર્વ લોકો સહિત રાજા તે લેખને પંચાંગ નમસ્કાર કરી તેને ખુલ્લો કરી વાંચવા લાગ્યો. શ્રી મંગલપુર નગરથી લેખક સુપ્રસિદ્ધ જયસિંહ રાજા, તત્ર શ્રી હસ્તિનાપુર નગરમાં વિરાજમાન સમસ્ત નૃપ ચક્રને પ્રચંડ પ્રતાપવડે સ્વાધીન કરતા એવા શ્રી વિજયચંદ્ર નરેન્દ્રને સ્નેહપૂર્વક સ્મરણ કરી પોતાના હૃદયનો અભિપ્રાય ગદ્ગદ કંઠે જણાવે છે કે જેમ હીણ થયેલો સમુદ્ર શુકલ પક્ષમાં મોટા તરંગોને અનુભવે છે, તેમ સત્પુરુષો પણ આપત્તિ પામીને કરીથી વિશાલ સમૃદ્ધિવાળા થાય છે. તેમજ આપત્કાલમાં દુસાંએલા મહા પુરુષો લોકમાં હાસ્ય પાત્ર થતા નથી, કારણકે હસ્તિઓ બંધનમાં પડેલા હોય છે તો પણ તેઓ રાજ્યસ્થાનમાં શોભાકારક થાય છે. હે વત્સ ! એ સર્વ વચનો પણ તું વિષમ ધ્યાનમાં રહીને દેવતાઓને કિંકર સમાન કરી રાજ્યશ્રી મેળવીને સત્ય કર્યા. પરંતુ ત્હારી રાજ્ય સંપત્તિ સાંભળવાથી મ્હારાં નેત્રો મ્હારા હૃદયને કાનની મધ્યને લીધે બાંહે નચાવી રહ્યાં હોયને શું ? એમ જણાય છે. વળી હે વત્સ ! અશ્વા-રૂઢ થઈ અહીંથી તું નીકળ્યો અને વિપરીત શિક્ષિત અશ્વ તુંને ઉલટું માર્ગે લઈ ગયો તે વાત સાંભળી અમોએ સર્વ ઠેકાણે શોધ કરાગ્યો; પરંતુ કોઈપણ સ્થલે ત્હારો પત્તો મળ્યો નહીં, તેથી ત્હારા વિરહરૂપી અગ્નિ મ્હારા હૃદયરૂપી ઉદાનમાં પ્રત્યલિત થયો, અને તેથી તેણે સુખરૂપી નવ પદ્મવૈષ્ટવે વિશૂષિત, વિશાળ આશ્વા અને નૃખ્યારૂપી પુષ્પોથી ભરપુર, નિર્મલ પુષ્પરૂપી ફોલોથી વ્યાપ્ત અને વિવેકરૂપી ઉત્તમ રસાલ એવા વૃક્ષોની સમૃદ્ધિવાળો મ્હારો હૃદયરૂપી તે જગીરો બાગીને વાસ્તુ કર્યો વળી હે પુત્ર ! રાજ્યના સર્વ

[illegible]

ચેટક વિજયચંદ્રની પાસે આવ્યો અને જ્યસિંહ રાજના આ-
રોગ્યાદિક સમાચાર તેને કહ્યા. તે સાંભળી
પિતાપુત્રનો વિજયચંદ્ર રાજ્યે અશાંતિનો ત્યાગ કરી
સમાગમ. ચેટકે બતાવેલા માર્ગે આમ, આકર, ખેટ
અને નગરોવડે સુશોભિત એવા પૃથ્વીમંડલને

ઉદ્ધાર કરતો આગળ ચાલ્યો જાય છે. ત્યાં દરેક ઠેકાણે નૃપાદિકની
સેટની વસ્તુઓનો સ્વીકાર કરતો હતો, તેમજ ઠેકણાક નમ્ર રાજાઓ-
ને સ્થાપન કરતો અને ઉદ્ધત રાજાઓનો ગર્વ ઉતારતો, દરેક આમ,
નગરોમાં જિન મંદિરોની પૂજા કરતો, તેમજ શુદ્ધ મંદિરોનો
ઉદ્ધાર કરતો અને સાધુ તથા સાધ્વીઓનું સન્માન કરતો હતો પો-
તાના પિતાના સૈનિકોએ પવિત્ર કરેલા બ્રૂપ્રદેશમાં ગયો. અનુક્રમે
દેશના સ્ત્રીમાઠમાં જઈ પહોંચ્યો. એટલે ત્યાંથી ચેટકને મોકલી
પોતાના પિતાને સમાચાર આપ્યા કે કૃપા કરી મ્હને મળવા માટે
તમ્હારે સ્હામું આવવું નહીં. કારણ કે શરીરની અશક્તિને લીધે
માર્ગશ્રમ થવાથી ફરીને રોગનો સંભવ થાય. આ પ્રમાણે પુત્રનું
કહેવું સત્ય માની રાજાએ પણ મંત્રીને હુકમ કર્યો કે નગરમાં જવજ,
તોરણ અને વાવટાઓવડે હટાદિકની ચોલા કરાવો. બાદ તેઓની
આજ્ઞાવડે નાગરિક લોકોએ પણ પોતાની શક્તિ પ્રમાણે વિસ્તાર-
પૂર્વક નગર શણગાર્યું. દરેક ઠેકાણે સ્થાપન કરેલા સ્વેત આમર, જ્વજ
પતાકાઓ અને સુગંધમય પુષ્પોથી રમણીય, અતિ સુંદર કાંતિમય
રત્નોની માલાઓનાં તોરણો લટકાવ્યાં. તેમજ માળ, અગાશીઓ
અને દિલા ઉપર સ્થાપન કરેલા મચ્છો ઉપર પ્રૌઢ પૌરાંગનાઓ
કુમારના દર્શન માટે ઉભી રહી છે. લોકોથી ખીચાખીચ ભરેલી
ચેરીઓના મુખ ભાગમાં ઉભેલી પ્રમદાઓ સુંદર ગાયન કરે છે.
ગાયનોને અનુસરી અનેક નર્તકીઓ નાટારંગ કરી રહી છે, રૂપ
વડે દેવાંગનાઓને તિરસ્કાર કરવામાં બહુ કુશલ એવી ઠેકલીક

સુંદરીઓ મધુર હાસ્ય કરે છે, દરેક બળ્લરમાં તથા દરેક ઘરના દ્વારમાં મુક્તાફલના ચૂર્ણથી સાથીઆઓ રચ્યા છે. વધ, અંધન અને દાણથી મુક્ત કરેલા લોકોના આશીર્વાદનાં વચનોવડે સર્વ દિશાઓ શબ્દમય થઈ રહી છે. એ પ્રમાણે અતિશય ઉત્સવવાળા નગરની અંદર વિજયચંદ્ર રાજાએ પ્રવેશ કર્યો અને અનુક્રમે તે રાજ-લવનમાં આવ્યો. બાદ પોતાની સ્ત્રી સહિત વિજયચંદ્રે જયસિંહ નરેન્દ્રને પ્રણામ કરી માતાને પણ નમસ્કાર કર્યો, તેમજ તેણે મંત્રી પ્રમુખ નાગરિક જનોની યથાયોગ્ય આદરપૂર્વક સલામી લીધી, ત્યારબાદ પોતાના વિરહાનલથી તપી ગયેલા શરીરને હર્ષનાં અશ્રુરૂપ જલવડે શાંત કરતો હોયને શું ? તેવી રીતે પૃથ્વીપર ઉભેલા કુમારને આલિંગન કરી જયસિંહ રાજાએ તેને સિંહાસન ઉપર બેસાડ્યો. પરસ્પર બહુ આનંદરસને અનુભવતા અને રોમાંચિત ગાત્રવાળા થઈ તેઓ બન્ને ક્ષણભર બેઠા હતા, તેટલામાં સમયનિવેદક બોલ્યો, હે રાજાધિરાજ ! સમુદ્રમાં સ્નાન કરી ઉદયાચલના શિખર ઉપર ઉદય પામી કમલ (લા) કમળો અથવા લક્ષ્મીના વનને પ્રકુલ્લ કરતો સૂર્ય સર્વોપરિ જયવંત વર્તે છે. એ પ્રમાણે સમયાનુસાર વિજયચંદ્રના ચરિત્ર સમાન તે વચન સાંભળી જયસિંહ રાજા બહુ સંતુષ્ટ થયો અને તેણે તે સમયે વચનનિવેદક તે બંદીને લક્ષ સોનેયા બક્ષિસમાં આપ્યા. ત્યારબાદ રાજાએ શ્રાવકોને સૂચના આપી કે તમે સર્વ જૈનમંદિરોમાં સ્નાત્ર પૂજા વિગેરે યથાયોગ્ય ઇચ્છા પ્રમાણે મહોત્સવ કરાવો. વળી પોતાની નજીકમાં રહેલા પોતાના જૈનમંદિરમાં પિતા અને પુત્ર બન્ને જણે દેવ વંદન કર્યું. તેમજ પોતાના કોઠારીને હુકમ કર્યો કે આઠ દિવસ મુધી અઠાઈ ઉત્સવોમાં શ્રાવકો કપૂર, કેસર, ધૂપ વિગેરે જે જે વસ્તુઓ માગે તે આપવામાં કિંચિત્માત્ર પણ ત્હારે વિલંબ કરવો નહીં. એમ કહી તેઓ સમયસાગર સુરીશ્વરનાં દર્શન કરી પોતાના

સ્થાનમાં ગયા. પછી લોજનનો સમય થયો એટલે બહુ આનંદ પૂર્વક પરિવારસહિત તે બંને જણે લોજન કર્યું. ત્યારબાદ પ્રસંગોપાત્ત જયસિંહ રાજાએ મતિધન મંત્રીને પોતાના પુત્રનું વૃત્તાંત પૂછ્યું. મંત્રીએ પણ સમસ્ત વાર્તા કહી. તે સાંભળી જયસિંહ રાજા બોલ્યો, હે વત્સ ! હવે રાજ્યભાર વહન કરવામાં મુરંધર એવા તુને જોઈ હું નિશ્ચિંત થયો છું. માટે હવે આપણા પૂર્વજોએ આચરેલા માર્ગને અનુસરવાની મ્હારી ઈચ્છા છે. તે સાંભળી વિજયચંદ્ર ઉભો થઈ પિતાના ચરણકમલમાં મસ્તક નમાવી રૂદ્ધ હંઠે પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો, હે તાત ! હાલમાં કૃપા કરો, કેમકે કેટલોક સમય આપના ચરણકમલની રજવટે મ્હારું બાલસ્થલ પવિત્ર કર્યા બાદ આપને જેમ ઉચિત લાગે તેમ કરજો. આ પ્રમાણે અસહ આશ્રુમાં દૃઢ ભુદિવાળા પુત્રને યુક્તિપૂર્વક સમજાવીને પ્રીતિમતિરાણી તેમજ કેટલાક સામંત અને મંત્રી સહિત જયસિંહ રાજાએ ઉત્સર્પણા (આડંબર) પૂર્વક અનવધાન્યાર્થ શુર પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી અને તેની વિધિપૂર્વક આરાધના કરી તે જોક્ષે ગયા.

ત્યારબાદ વિજયચંદ્રરાજા બહુ નીતિથી રાજ્યપાલન કરવા લાગ્યો. સમસ્ત પોતાના દેશને નૈનમંદિ-

રાજનીતિ. રાથી મુશોભિત કર્યો. તેમજ તેના દેશમાં ઠાઈ મનુષ્ય અથવા પશુઓ માંદગીથી મરતાં

નથી. અર્થાત્ કાળથી મરે છે. માર એ શબ્દ તો માત્ર સોગંદાબાજી માંજ લોકો બોલે છે. દંડ એ માત્ર છત્રમાંજ રહ્યો છે. વળી અષ્ટ-મી, ચૌદશ અમાવાસ્યા અને પૂર્ણિમાના દિવસે બહુ વૈરાગ્યથી તે રાજા પોતે પાપધર્મત ગ્રહણ કરે છે. તેમજ પ્રજા પાસેથી એવી સુગમતાથી કર (વેરો) લે છે કે લોકોને તે માલુમ પણ પડતો નથી. વળી સમસ્ત ગ્રાવકોનો સર્વથા કર લેવામાં આવતો નથી. તીર્થ કરોના કટ્યાણકાદિક દિવસોમા દરેક નૈનમંદિરોમાં ગ્રાવકો પાસે રનાત્રપૂજાદિક બહુ ભક્તિપૂર્વક કરાવે છે. અને સમય ઉપર

પોતે પણ ત્યાં જાય છે. એ પ્રમાણે બહુ ઉત્સવથી કેટલોક સમય
વ્યતીત થતાં કમલશ્રીને પુત્ર જન્મ થયો, તેનું વિજયસેન એવું
નામ પાડ્યું. અનુક્રમે વિજયસેન પણ સર્વ કળાઓમાં દક્ષ અને
ધર્મિષ્ઠ થયો.

એક દિવસ વિજયચંદ્ર રાત્ર કમલશ્રી રાણી સહિત પોતાના
મહેલની અગાશીમાં બેઠો હતો. તેવામાં
વિજયચંદ્રનો પોતાના પડોશમાં એક ઘરની અંદર વૃદ્ધ
વૈરાગ્ય. વયનું સ્ત્રી પુરૂષનું એક જોડલું વિષય વાસ-
નાને લીધે કલેશથી બહુ દુઃખી થતું હતું.
તે સ્ત્રીપુરૂષની સ્થિતિ એવી હતી કે જેઓના મુખમાં એકે પણ
દાંત દેખાતો નહોતો. છતાં વાણીમાં બીલકુલ લજ્જા તો હતીજ
નહીં. માત્ર કામાતુર થઈ તેઓ અન્યોઅન્ય બહુ વિદ્વલ બની
ગયાં હતાં. તેમજ તેઓનાં સર્વ અંગોપાંગ પાંદડાની માફક
મૂંઝતાં હતાં. મસ્તક અને બ્રહ્મીના રોમમાં બીલકુલ શ્યામતા
દેખાતી નહોતી. પૃથ્થ ભાગ નમી ગયેલો અને મુખમાંથી લાળ
નીતરતી હતી. એ પ્રમાણે તે બન્ને સ્ત્રીપુરૂષનો વિચિત્ર દેખાવ
પોતાની રાણીને બતાવી વિજયચંદ્ર જોડ્યો, હે સુંદરિ ! આપ-
ણે પણ આપ્રમાણે વિષયતૃષ્ણા જ્યાં સુધી ન નચાવે, તેટ-
લામાં ત્હારી મૃચ્છા હોય તો તેનો ત્યાગ કરવો ઉચિત છે. રાણી
બોલી, હે સ્વામિન ! શું માત્ર વિષયસેવનથીજ તેઓને આ વૃદ્ધ
અવસ્થા આવી હશે ? જોથી આપ આ પ્રમાણે બોલો છો ! વળી
આમ આપના બોલવા ઉપરથી મ્હાડ દુઃખ બહુ રૂપે છે. સુદૃઢ
અને દુષ્ટવશારી મનુષ્યોનાં એટલું જ અતરહાય છે કે કેટલાકને
વિષયની પ્રાપ્તિ થાય છે અને કેટલાક લોકોને પ્રાપ્તિ થતી નથી.
વળી સર્વ જીવો દુઃખથી બીડ અને સુખના અભિલાષી હોય છે
એ વાત કલ્પ છે. મારે આ વૃદ્ધ સ્ત્રીપુરૂષ અતી દુર્લભના પુત્ર
ના પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરે છે તે ઉપરથી તેઓ વિષય સેવનમાં

પ્રગટ રીતે મુખ બન્યવે છે. છતાંપણ આ દેખાવ ભેદ આપને વિષય ઉપર અભાવ બુદ્ધિ પ્રગટ થવાનું શું કારણ ? તે સાંભળી રાજા બોલ્યો, હે મૃગાક્ષી ! જ્ઞાન, દર્શન અને વીર્ય અનંત છે, તેમજ મુખ પણ અનંત છે, વસ્તુમત્ત હોવાનું. આત્મ સ્વરૂપ છે તે પણ આ હવાતમાઓ અજ્ઞાનતાને લીધે વિષયતૃષ્ણામાં ખેંચાઈ આ અનાદિ સંસારમાં વિષયોની પ્રાપ્તિ માટે અનેક દુઃખો સહન કરે છે. વળી કૌર્મ સમયે કૌર્મકને તેવા પ્રકારના વિષય સંયોગો મળી આવે છે. તેમજ કેટલાક હોવા તેા દરિદ્રતાના દુઃખથી પીડાતા તેવીજ સ્થિતિમાં વૃથા જન્મ શુભરે છે. તેમજ વિષયલોગમાં ખરજની માફક કલેશમય મુખ લોગવતો પ્રાણી વિષયતૃષ્ણાને અધિક માને છે. વળી નિર્ધનતાને લીધે કદાચિત્ત ઓળા વિરહને લીધે જ્યારે હવાતમા વિષયથી વિમુખ થાય છે, ત્યારે તેનું દૃઢ્ય ચિંતારૂપી શમ્યવટે ભેદાય છે. અને બહુ દુઃખથી દિવસો નિર્ગમન કરે છે. હલુ છે કે—

અપ્રાપ્તાઃ સંકલ્પેઃ, પ્રાપ્તા દર્પેણ ચિન્તયા વિરહે ।

ત્વરયન્તિ જ્વરયન્તિ, કુદયન્તિ પ્રાણિનં વિષયાઃ ॥

અર્થ—“ વિષયો નહિ પ્રાપ્ત થવાથી અનેક પ્રકારના સંકલ્પો-વટે પ્રાણી તેઓની પ્રાપ્તિ માટે બહુ ઉતાવળ કરે છે, અને જ્યારે તેઓ પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે ગર્વથી પ્રાણીને બહુ જ્વર આવી જાય છે. તેમજ તેઓનો વિરહ થવાથી ચિંતા વડે બહુ દુર્ગંભ દશાને અનુભવે છે.” માટે કોર્મપણ પ્રકારે વિષયલોગમાં મુખ નથી. વળી અતિ મનોહર એવા તે વિષયો ચિરકાલ લોગવવાથી પણ વિષયતૃષ્ણા શાત થતી નથી, પરંતુ ઉલટી વિશેષ વૃદ્ધિ પામે છે. હલુ છે કે—

ન જાતુ કામઃ કામાના—મુષમોગેન શામ્યતિ ।

હવિષા લુપ્તવર્ત્તેવ, મૂય ઇવાભિવર્દતે ॥

અર્થ—“ ઇચ્છા મુજબ વિષય ભોગવવાથી કોઈ પણ સમયે કામવાસના શાંત થતી નથી. પરંતુ ઘી હોમવાથી જેમ અગ્નિ વૃદ્ધિ પામે છે તેમ વિષયતૃષ્ણા ઉપભોગ કરવાથી વારંવાર વૃદ્ધિ પામે છે.” વળી મોહવશ થએલા પ્રાણીઓને આ વિષયતૃષ્ણા અનુકૂલ વિષયોમાં રાગ અને પ્રતિકૂલ વિષયોમાં દ્વેષ ઉત્પન્ન કરે છે. તેવી રીતે રાગદ્વેષ પ્રગટ થવાથી અવશ્ય કર્મબંધન થાય છે. વળી તે કર્મના ઉદયથી પ્રાણી આ સંસારમાં ઘોર દુઃખનો ભોગી થઈ પડે છે. એ પ્રમાણે વિષયવાસના ઉભય લોકમાં કેવલ દુઃખનું જ કારણ છે. આ વિષયતૃષ્ણાનો યૌવન અવસ્થામાં બુદ્ધિહીન પ્રાણીઓ ત્યાગ કરી શકતા નથી. વળી આ સ્ત્રી પુરૂષ તો બહુ વૃદ્ધ છે તો પણ વિષયતૃષ્ણા તેમને કેવી નચાવી રહી છે? માટે હે સ્ત્રી! આ પ્રત્યક્ષ દાખલા ઉપરથી અમારું કહેવું શું ખોટું છે? આ પ્રમાણે જૈનસિદ્ધાન્તને અનુસરતું એવું પોતાના પતિનું અદ્વિબુત વચન સાંભળી કમલશ્રી વિનયપૂર્વક બોલી, હે સ્વામિન્ ? વાચાલતાને લીધે મહારા અપ્રિય વચન માટે આપ પ્રસન્ન થઈ મહેને ક્ષમા આપશો. વળી સર્વોત્કૃષ્ટ એવા ધર્મ સાધનમાં ઉદ્યોગ કરવો તેજ હાલમાં આપણને યોગ્ય છે. ત્યારબાદ વિજયચંદ્ર રાજાએ પ્રધાનાદિકની સંમતિ લઈ વિજયરાજ નામે પોતાના જ્યેષ્ઠ પુત્રનો રાજ્યાભિષેક કર્યો, બાદ કમલશ્રી પ્રમુખ રાણીઓ, મંત્રી, સામંત અને કેટલાક પ્રધાન પુરૂષો સાથે શુરૂ પાસે જઈ મહોટા ઉત્સવપૂર્વક વિધિ સહિત પોતે દીક્ષા ગ્રહણ કરી. વિનયવડે શુરૂ મહારાજની સેવા કરી બન્ને પ્રકારની ધર્મ શિક્ષા ગ્રહણ કર્યા બાદ વિજયચંદ્ર મુનિને એક વર્ષ પછી કેવલ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું અને સંમેતશિખર ઉપર તે મોક્ષ સુખ પામ્યા.

॥ इति स्थूलप्राणातिपातनिरतिचारप्रयमाराण्व्रतफल-

दृष्टान्ते विजयचन्द्रकथानकं समाप्तम् ॥

બંધુરાજ કથા.

પ્રથમ બંધાતિયાર.

જાનવીર્ય રાજા જોડ્યો-હે ભગવન ! વળી કેટલાક મનુષ્યો કારણ વિના પણ તિર્યંચ વિગેરે પ્રાણીઓને બંધનમાં રાખે છે તેઓને શું ફલ થતું હશે ?

શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ જોડ્યા-હે રાજન ! હૃદહૃદયવાળો જે પ્રાણી નિરપેક્ષપણે તિર્યંચ વિગેરે પ્રાણીઓને બંદીખાને નાખે છે તે મનુષ્ય બંધુરાજની માફક વધ બંધનાદિકવડે બહુ પીડાઓ ભોગવે છે. તે આ પ્રમાણે—

નાના પ્રકારનાં પત્ર=પાત્ર (પાંદડાં-પાત્ર એટલે સત્પાત્રો) વડે મુશોબિત, સુંદર લક્ષ્મીનું નિવાસસ્થાન અને સ્વચ્છ જલાશયોથી વ્યાપ્ત એવા કમલ વનની માફક ઉત્તમ વ્યાપારોનું મુખ્ય મથક પશ્ચિમીખંડ નામે એક પ્રાચીન નગર છે. તેમાં યાચક લોકોનાં મનો-વાંછિત પૂરવામાં બહુ કુશલ અને સમૃદ્ધિમાં મુખેર સમાન ધનક નામે એક શ્રેષ્ઠી છે, બંધુમતી નામે તેની સ્ત્રી છે, તે બન્ને દંપતી પરસ્પર બહુ સ્નેહાહુ હતાં અને વિષય મુખમા દિવસો નિર્ગમન કરતાં હતાં, તેમજ ધનધાન્યાદિક વેલવમા તેઓ સંપૂર્ણ હતાં, તેથી તેઓનાં સમય બહુ સુખમય વ્યતીત થતાં હતાં, માત્ર એકબીજાને સત્તાન નહીં હાવાથી અપત્યનુ કુ.ખ શક્યની માફક તેઓને પરસ્પર બહુ પીડતુ હતુ વચમા પ્યજ સમાન સત્પુત્ર વિના આપણા આ વેલવ નિર્ચયક છે એવી ચિંતા તેઓના હૃદયમયી કણનાત્ર પશ્ચ દુઃખની નંદાની.

એ, દિવસ બંધુમતી પાત્રના વળા દારેમ, ત્રી

પુત્રચિંતા.

તેવામાં કોઈક ખેડૂતની સ્ત્રી બહુ છોકરાંઓના પારવાર સહિત ત્યાં આગળથી જતી તેની નજરે પડી, તે સર્વે છોકરાં ધૂળથી બહુ ખરડાએલાં હતાં, તે જોઈ બંધુમતી વિચાર કરવા લાગી કે અહો ? આ સ્ત્રી જગત્માં ભાગ્યશાળી ગણાય, કારણકે જે પોતાના પુત્રોને અતિ સુંદર મન્મનઉલ્લાપવડે રમાડીને આનંદ માને છે. વળી એકને કેડે બેસાડયો છે અને બીજાને આંગળીએ વળગાડયો છે, તેથી ત્રીજો અને ચોથો પુત્ર રીસાયો એટલે તે બોલી બહા પુત્ર ? ચાલ, મ્હારી પાસે આવ, ખેટા ! માનું કહેવું માનવું જોઈએ. પોતાનો હાથ લાંબો કરી લે આ કેરી અને જાંબુ. ચાલ હવે શામાટે રીસાય છે ? એ પ્રમાણે પુત્રો સાથે આનંદથી ચાલતી તે સ્ત્રીની એકા જોઈ પોતાને બહુ નિંદતી બંધુમતી ઘરની અંદર જઈ ચિંતા કરવા લાગી કે હૈવે મ્હને એકલીનેજ મંદ ભાગ્યવાળી સર્જ છે. કેમકે મ્હેં પાપિણીએ એક પણ પુત્રરત્નનું સુખ ન મેળવ્યું. વળી કહ્યું છે કે જે સ્ત્રીના બોળામાં રમી આવીને ધૂળથી ખરડાએલો પુત્ર મન્મનઉલ્લાપ કરતો બેસતો નથી, તે સ્ત્રીનો જન્મ વૃથા છે. તેમજ અનેક પ્રકારનાં કાર્યોના વૃત્તાંતરૂપી સૂર્યના કિરણોવડે પીડાએલાં મનુષ્યોનાં હૃદયરૂપી કુમુદ (પોયણાં) પુત્રના મુખરૂપી ચંદ્રમાના દર્શનથી પ્રકુલ થાય છે, વળી જેઓના હૃદયને શાંત કરનાર એવો સર્વ ગુણ સંપન્ન એક પણ પુત્ર હોય તો તેઓ દુર્ગતિને પણ ગણતા નથી. તેમજ અતિ ભયંકર એવી આપત્તિઓને પણ લક્ષ્યમાં લેતા નથી. એ પ્રમાણે પુત્રની વેદનાથી ઘેરાએલી અને ગૃહકાર્યમાં વિમુખ થઈ ચિંતાતુર બેઠેલી એવી પોતાની સ્ત્રીને જોઈ ધનશ્રેષ્ઠી બોલ્યો, હે સ્ત્રી ! હિમથી બળીગએલી કમલિની સમાન ત્હારા મુખની આકૃતિ આજે વિલક્ષણ કેમ દેખાય છે ? બંધુમતી બોલી, હે સ્વામિન્ ? પુત્ર વિના તો આ સંસાર

શૂન્ય છે. તેમજ પુત્રવિના સર્વસુખ પણ દુઃખરૂપજ બાસે છે. માટે મહારા દુઃખનો હવે કંઈ પાર રહ્યો નથી. શ્રેષ્ઠી બોલ્યો, હે ત્રિયે ? પુત્ર સંબંધી કંઈપણ હવે ત્હારે ચિંતા કરવી નહીં, કારણકે હું વિધિપૂર્વક કુબેરની આરાધના કરીને ત્હને જરૂર પુત્ર અપાવીશ. વળી આ કાર્ય સાતદિવસની અંદર હું જરૂર સિદ્ધ કરીશ, માટે હે મૃગાસિ ? ત્હારે ખેદ કરવાનું કંઈપણ કારણ નથી. એ પ્રમાણે બંધુમતીને શાંત કરી પોતે અન્ય કાર્યમાંથી નિવૃત્ત થઈ સંધ્યા સમયે કુબેરની આરાધના માટે યક્ષના મંદિરમાં ઉપવાસ લઈ બેઠો. ત્યાં ધ્યાન કરતાં તેના છ દિવસ ગયા. સાતમા દિવસની રાત્રીએ યક્ષ પ્રત્યક્ષ થઈ બોલ્યો કે હે શ્રેષ્ઠી ? હું ત્હારી સેવાથી બહુ પ્રસન્ન થયો છું, અને થોડા સમયમાંજ ત્હારે એક પુત્ર થશે. તે સાંભળી 'મહોદી કૃપા.' એમ કહી યક્ષના ચરણ કમલમાં નમસ્કાર કરી શ્રેષ્ઠી પોતાને ઘેર ગયો અને યક્ષે કહેલું તે વચન પોતાની સ્ત્રીને કહ્યું. તે સાંભળી સ્ત્રી બહુ પ્રસન્ન થઈ 'આપનું વચન સત્ય થાઓ. એમ કહી તેણીએ વચના છેડે શકુનની ગાંઠ વાળી. ત્યારબાદ રાત્રીના છેડલા પ્રહરે બંધુમતીએ સ્વપ્નની અંદર પોતાના મુખમાં પ્રવેશ કરતું. એક બહુ સુંદર નારંગીનું ફલ બોયું. તેથી તરતજ જાગ્યું થઈ તેણીએ પોતાના સ્વામિને તે સ્વપ્નનું વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. ધનશ્રેષ્ઠીએ પણ બહુ વિચાર કરી કશું કે આ સ્વપ્નના પ્રભાવથી ત્હારે પુત્ર થશે. એ પ્રમાણે પોતાના સ્વામિએ કહેલા વચના મૃતનું પાન કરી બંધુમતી બહુ તૃપ્ત થઈ. વળી તેજ દિવસે ગર્ભ રહ્યો અને યોગ્ય સમયે તેણીને એક પુત્ર રત્ન જન્મ્યો. અનુક્રમે બાર દિવસ થયા એટલે માતા પિતાએ મહોત્સવપૂર્વક બંધુરાજ એવું તેનું નામ પાડ્યું. અનુક્રમે માતા પિતાના પ્રયત્નવડે બંધુરાજ સર્વ ક્ષણોમાં નિપુણ થઈ યૌવન અવસ્થામાં આવ્યો.

એક દિવસ બંધુરાજ સહિત ધનશ્રેષ્ઠી કેટલાં કાર્યને લીધે

મુનિદર્શન.

લોકોના મનને આનંદ આપનાર જનમના-
નંદ નામના ઉદ્યાનમાં ગયો. ત્યાં આગળ
લવ્ય પ્રાણીઓના હિત માટે મોક્ષ ધર્મનો

ઉપદેશ આપતા એક મુનિ મહારાજ તેમના જોવામાં આવ્યા,
તેમનાં દર્શન કરી ધન શ્રેષ્ઠી પણ ધર્મ સાંભળવા બેઠો.
મુનિ મહારાજ બોલ્યા—હે લવ્યપ્રાણીઓ ! જેઓના હૃદયમાં
સર્વ કલાઓની અંદર શ્રેષ્ઠ એવી દયા, તપ, સંયમ અને
ઉત્તમ વિજ્ઞાનરૂપી કલાઓ ન હોય તેઓને ખોંતેર કલાઓમાં કુ-
શલ હોય તોપણ મૂર્ખ જાણુવા. વળી જે દયાદિક કલાઓને નથી
જાણુતા તે પુરૂષો કલાહીન જાણુવા. તેમજ પડ્દર્શન અને છન્દુ
પાખંડ મત પરસ્પર વિરુદ્ધભાવ બતાવે છે; પરંતુ તેઓમાંથી
કોઈપણ દર્શન અહિંસા ધર્મને દૂષિત કરતું નથી. માટે તમે અ-
હિંસા ધર્મનો સ્વીકાર કરો અને હિંસાનો સર્વથા ત્યાગ કરો. વળી
જેપુરૂષ સદ્ધર્મની આશાથી પાખંડ ધર્મની સેવા કરે છે તે પ્રાણી
પશ્ચાત્તાપ રૂપી દાવાનળથી વૃક્ષની માફક બળી જાય છે. જે મ-
નુષ્ય વૈદ્યૃય રત્નને બદલે કાચનો કંકડો ખરીદે છે, તે મનુષ્યને તેની
પરીક્ષા થવાથી પશ્ચાત્ બહુ દુઃખ પડે છે. સ્થાવર અને જંગમ પ્રાણી-
ઓનાં પાપો જેમ દયા ધર્મથી શુદ્ધ થાય છે, તેમ માત્ર મસ્તકે જટા-
ભાર, વલ્કલ વસ્ત્ર, આભૂષણ અને જ્ઞાન ક્રિયાથી શુદ્ધ થતાં નથી.
ઇત્યાદિક મુનિ પાસેથી અનેક ગુણુમય દયાધર્મ સાંભળી બંધુ-
રાજે વિધિપૂર્વક ત્રસ જીવોના વધનો નિયમ ગ્રહણ કર્યો. ત્યારબાદ
મુનિ મહારાજ બોલ્યા, જે આ ત્રસ વધનો ત્યાગ કરે છે તેણે
બંધાદિક અતિચારો પણ વર્જવા જોઈએ અને તે અતિચારનો
ત્યાગ કરવાથીજ દયા ધર્મ સફલ થાય છે. તે સાંભળી બંધુરાજે
વિધિ સહિત તે અતિચારનો પણ નિયમ લીધો. ત્યારબાદ ધન
શ્રેષ્ઠીએ બાર પ્રકારનો શ્રાવક ધર્મ સ્વીકાર્યો. પછી મુનીન્દ્રને નમ-
સ્કાર કરી પિતા પુત્ર બન્ને પોતાના ઘેર ગયા. બાદ નિરંતર જીવ-

હયા પાળવામાં તત્પર થઈ બંધુરાજ વલિદ પોતાની પાંચ સ્ત્રીઓ સાથે દોડાંદક દેવની માફક મુખપૂર્વક કોડા કરે છે.

એક દિવસ એક પોતાનો મિત્ર બંધુરાજને ત્યાં આવી કહેવા લાગ્યો કે હે બંધી ! આજે યોગનંદી ઉદ્યાનમાં એક યોગી આવ્યા છે. તે બહુ શુચીવાન છે અને આગમન. તેમના કંઠમાં સુંદર કાંતિમય અમૃત્ય મોક્ષિત મણિની એક માલા ચળકે છે. તેથી બધે

ગંગાવટે વિભૂષિત એવો હિમાલય હોયને શું ? તેમ તેઓ દેખાય છે. વળી તેમનામાં અનેક આશ્ચર્ય રહેલાં છે. માટે એમનાં દર્શન તો આપણે કરવાં જોઈએ. કારણ કે હસ્થ વસ્તુતું અવલોકન કરવાથી નેત્રોત્તું સાર્થકપણું ગણાય છે. એમ સુઝ પુરવો કહે છે. માટે હે પ્રિયમિત્ર ! તમે કૃપા કરી ચાલો, આપણે તેમની પાસે જઈએ અને કંઈપણ આકર્ષણાદિક આશ્ચર્ય જોઈએ તો ખરા ! ઠીક ચાલો, એમ કહી બંધુરાજ પોતાના મિત્ર સહિત રથમાં બેસી ઉદ્યાનમાં ગયો. પછી કેસર, ચંદન, કપૂર વિગેરે સામગ્રીઓવડે યોગીતું પૂજન અને નમસ્કાર કરી તે બન્ને નીચે બેઠા. તેવામાં અંતિ કાલાહલ કરતા પૌર જનો પણ ત્યાં એકઠા થયા. ત્યારબાદ સમયના બાજુ-દાર તે યોગીએ પણ મંત્ર તંત્રાદિકનો ચમત્કાર દેખાડ્યો, તે જોઈ સર્વ લોકો બહુ વિસ્મય પામ્યા અને યોગીની પ્રશંસા કરતા પોત પોતાના ઘેર ગયા. ત્યારબાદ બંધુરાજ હુમ્મેશાં યોગીની પાસે જઈ તેની બહુ સેવા કરવા લાગ્યો અને અત્યંત વિનયશુલ્કવડે તે યોગીને પોતાને સ્વાધીન કર્યો. તેથી યોગીએ પ્રથમ સિદ્ધ કરેલા ચેટકો-માંથી એક ચેટકને બોલાવી તેને આજ્ઞા કરી કે આ બંધુરાજની આજ્ઞા પ્રમાણે સર્વદા ત્હારે વર્તવું. એમ કહ્યાબાદ બંધુરાજને પણ યોગીએ કહ્યું કે અષ્ટમી અને ચતુર્દશીના દિવસે આ ચેટકને મદિરા પાનથી

ત્હારે તૃપ્ત કરવો. એ પ્રમાણે તે યોગીનું વચન માન્ય કરી તેને પ્રણામ કરા તેની આજ્ઞા લઈ બંધુરાજ પોતાના ઘેર આવ્યો.

મુનિના કહ્યા પ્રમાણે ધર્મને પણ પાળતો છતો તે યોગીનું વચન પણ માન્ય કરી તે પ્રમાણે વર્તવા ચેટકબલ.

લાગ્યો. ત્યારબાદ બંધુરાજને ચેટકનું બહુ બલ થઈ પડ્યું, તેથી જેઓ પોતાનું વચન માનતા નથી, કોઈ પણ માગેલી વસ્તુ જેઓ આપતા નથી, જેઓ ગર્વ કરી પોતાનાથી વિપરીત ચાલે છે, તેમજ જેઓ દુર્વચન બોલી પોતાનું અપમાન કરે છે એવા તે સર્વલોકોને ચેટક પાસે દૃઢ બંધનો વડે બંધાવીને બંધીબાને નંખાવે છે. પરંતુ તેનું તે કાવિતરૂં કોઈ પણ જાણી શકતા નથી. આ પ્રમાણે કરવાથી લોકો બહુ ભયભીત થઈ ગયા.

હુમ્મેશાં આવા હૃવ્યંસનમાં પડેલા બંધુરાજને જોઈ એક દિવસ

તેનાપિતાએ કહ્યું કે હેપુત્ર ! આપણા પૂર્વજોએ

પિતાનોઉપદેશ. તો બંધનમાં પડેલા પ્રાણીઓને પણ મુક્ત કર્યા છે, પરંતુ કોઈને બંધન ગૃહમાં પુર્યાનથી.

કારણકે બંધન એ પ્રથમ વ્રતનો પહેલો અતિચાર છે એ પ્રમાણે ગુરૂ મહારાજે ત્હને કહેલું છે. માટે હે વત્સ ! ગુરૂ સમક્ષ પોતે અંગીકાર કરેલા વ્રતને તું કેમ મલિન કરે છે ? વળા બંધનથી છુટો થએલો કોઈ પણ પુરૂષ વૈરને લીધે કોઈ પણ પ્રકારે ત્હારા શરીરનું નુકશાન કરશે એમ જાણી મ્હારૂં હૃદય બહુ પીડાય છે. માટે હે વત્સ ! મ્હારૂં તેમજ ગુરૂનું અથવા જીનેંદ્ર ભગવાનનું વચન તું જો માનતો હોય તો આ પ્રાણીઓના બંધનરૂપ તુચ્છ પ્રવૃત્તિનો ત્યાગ કર અને આ સાથે ત્હારે એટલું અવશ્ય ધ્યાનમાં રાખવું કે જીનેંદ્ર ભગવાને કહેલા અહિંસાવ્રતને ગ્રહણકરીને જે પુરૂષો તેથી બ્રહ્મ થાય છે તેઓ વધ બંધનાદિક અનેક દુઃખોને સ્વાધીન થઈ ઘોર સંસારમાં પરિબ્રમણ કરે છે. કેમકે સ્વલ્પ માત્ર પણ

શાંગેલું મત ધણું દુઃખોને પ્રગટ કરે છે. એ પ્રમાણે તેના પિતાએ બહુ સમજણ આપી તોપણ પિતાના વચનને તૃણ સમાન ગણી તે પ્રથમની માફકજ પ્રવૃત્તિ કરવા લાગ્યો અને કિંગિત માત્ર પણ તેથી અટક્યો નહીં, હવે તે વાત રાજા, મંત્રી વિગેરે પ્રધાન પુરોના જણવામાં આવી. તેથી તેઓએ પણ ચાંત વચનોવડે તેને બહુ સમજાવ્યો તોપણ તેણે તે પ્રસંગ છોડ્યો નહીં.

એક દિવસ બંધુરાજને કોઈક રાજપુરુષ સાથે ધનસંબંધી લેવડદેવડમાં બારે તકરાર થઈ પડી. તે વાત બંધુરાજની ધ્યાનમાં રાંખી બંધુરાજે સ્વારી સાથે ફરવા અસહ્યગતિ. નીકળેલા તે રાજપુરુષને પોતાના ચેટક પાસે બંધાવો પોતાને ત્યાં મંગાવ્યો. રાજ-

પુરુષ બોલ્યો, હે બંધુરાજ ! તમ્હારું જે માગતું નીકળ્યે તે સર્વ ધન ત્હારે આપવું છે. વળી આપે મારા ઉપર બહુ ઉપકાર કર્યો છે તેથી બીજું કંઈક અધિક પણ ત્હારે બક્ષિસમાં તમને આપવાનું છે; પરંતુ હાલમાં ત્હારી પાસે કંઈ લાગ્યો નથી માટે તંના બદલામાં હાલ આ એક ખર્જ છે તે તમે રાખો. કારણકે આ ખર્જ બહુ ઉત્તમ છે એમ કહી તેને બતાવવાનું બહાનું કરી એકદમ તરવાર ખેંચી બંધુરાજના બે દુકડા કર્યા. તેમજ પોતાના ભૂત્યોની સહાય વડે બંધુરાજના નોકરનો પરાજય કરી ત પોતાના સ્થાનમાં આજ્યો ગયો. ત્યારબાદ આરક્ષકના કહેવાથી આ સર્વ વૃત્તાંતની રાજાને ખબર પડી એટલે તેણે 'ભણ્યું' કે આવાં અન્યાયનાં કાર્યો બંધુરાજે બહુ કર્યા છે તેથી તેને આ યોગ્ય શિક્ષા થઈ છે. માટે આ બાબતમાં આપણે તપાસ કરવાની કંઈપણ જરૂર નથી. માટે હે ભવ્યાત્માઓ ! આવાં દુષ્કૃત્યો કરવાથી બંધુરાજ મરણ પામી અનેક પ્રકારની દુર્ગતિઓમાં જમણ કરશે. તેમજ તે હરેક ભવોમાં વધ બંધનાદિક અનેક પ્રકારનાં ઘોર દુઃખો અનુભવશે. વળી ધનશ્રેષ્ઠીએ પણ પોતાની સંપત્તિનો સાતે ક્ષેત્રોમાં

વ્યય કરી સહુરૂના ચરણકમલમાં પોતાની શ્રી સહિત દીક્ષા લઈ જન્મ સફલ કર્યો. ત્યારબાદ બે પ્રકારની શિક્ષા અહીં કરીને આંતે સંલેખના પાળી સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થઈ અનુક્રમે મોક્ષસુખ પામશે.

॥ इति प्राणातिपातविरतिप्रथमातिचारविपाके

वन्धुराजकथानकं समाप्तम् ॥

—→*□X□*←—

શ્રીવત્સબ્રાહ્મણની કથા.

દ્વિતીય વધાતિચાર.

દાનવીર્ય રાજા બોલ્યો, હે ભગવન્ ! પ્રથમ આણુમતના પ્રથમ અતિચારનું સ્વરૂપ યથાર્થ રીતે આપના મુખથી અમોઘે સાંભળ્યું, હવે બીજા અતિચારનું સ્વરૂપ સાંભળવા અમારી ઇચ્છા છે માટે કૃપા કરી અમારી જાણસા પૂર્ણ કરો. આ પ્રમાણે રાજાનો પ્રશ્ન સાંભળી કૃપાલુ એવા શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે નરેન્દ્ર ! જે નિઃશંકપણે ક્રોધાયમાન થઈ ઢેકું, પાષાણ કે દંડાદિકવડે પ્રાણીઓ ઉપર પ્રહાર કરે છે તે મનુષ્ય શ્રીવત્સદ્વિજની માફક ભયંકર એવા ઘોર સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે.

ભરતક્ષેત્રમાં લક્ષ્મીને આનંદ આપનાર, સમકર (મત્સના લાંછન સહિત=ન્યૂનાધિક કર રહિત)

શ્રીવત્સદ્વિજ. અવિગ્રહ (શરીર=કલેશ) રહિત, અને ખ્યાતિ (ખાતિ-ખાઈ) વડે સુશોભિત

કામદેવ સમાન કુસુમપુર નામે નગર છે. તેમાં દારિદ્ર્યરૂપ દાવાન-જથી તત્ત થએલા દુઃખી જનોને શાંત કરવામાં મલયાચલ સમાન નૃપતિલક નામે રાજા રાજ્ય કરે છે. સમસ્ત કલાઓમાં નિપુણ

અને જેની વાણીમાં શુક સમાન મધુરતા રહેલી છે એવી રતિ-
મુંદરી નામે તેની રાણી છે. તેમજ મતિસાગર નામે બહુ બુદ્ધિ-
માન તેનો મંત્રી છે. શ્રીકંઠ નામે તેનો પુરોહિત છે. યથોદા નામે
તે પુરોહિતની ભાર્યા છે. અને શ્રી વત્સ નામે તેઓને એક પુત્ર
છે. હવે એક દિવસ શ્રીવત્સના પિતાએ તેનું અપમાન કર્યું,
જેથી તે શ્રીવત્સ જઠમકૃતિને લીધે રીસાઇને કાંચનપુરીમાં
ચાડ્યો ગયો. ત્યાં સંન્યાસી લોકોના મઠમાં તે રહ્યો. હુમ્મેશાં
ભિક્ષાવૃત્તિવટે પોતાની આજીવિકા ચલાવતો તે વિદ્યાભ્યાસ
કરવા લાગ્યો. બહુ મહેનત કરવા છતાં પણ કિંચિત્તમાત્ર તેને
બોધ થયો નહીં; કેમકે તે જેમ જેમ આગળ બણતા જાય
તેમ તેમ પાછળ જૂલતો જાય તેથી માત્ર પરિશ્રમનો ભાગી
થયો. તેથી તે કંટાળીને અભ્યાસ પડતો મૂકી શરીરે હઠ
હોવાથી તેજ નગરમાં સૂર નામે એક વૃદ્ધસ્થને ત્યાં માત્ર ઉદર-
પૂર્તિ માટે સેવા કરવા રહ્યો.

એક દિવસે તે સૂરના પુત્ર સાથે શ્રીવત્સ કોઈ એક ગામ
જતો હતો. તેવામાં રસ્તે જતાં બે મુનિઓ
મુનિઉપદેશ. તેઓની દૃષ્ટિ ગોચર થયાં. અને તેમને મુ-
નિઓ માર્ગના પરિશ્રમથી થાકી ગયેલા

હતા, તેથી તેઓ એક વડનીચે શુદ્ધ પ્રદેશમાં બેઠા હતા. ત્યાં જઈ
મુનિઓને નમસ્કાર કરી તે બન્ને જણ તેઓની આગળ બેઠા. ત્યાર
બાદ સૂરનો પુત્ર મુનિ તરફ દૃષ્ટિ કરી વિનયપૂર્વક બોલ્યો, હે પ્રભો!
ધર્મનું સેવન કરવાથી પ્રાણીઓને શું ફલ થાય છે ? તે સાંભળી તે
બન્નેમાંથી મુખ્ય મુનિ તેઓના હૃદયને અનુકૂલ કરવા માટે મેઘ
સમાન મંદીર વાણી વડે ઉપદેશ કરવા લાગ્યા. હે ભગવાન-માઓ!
જીનેંદ્ર ભગવાને કહેલા ધર્મનું સેવન કરવાથી મનુષ્યે અક્ષય મુખ
મેળવે છે. તેમજ તેઓનાં અનેક પ્રકારનાં કૃત્યો દૂર થાય છે. વગી

આપતકાલમાં પણ કેવલ ધર્મ સેવાજ સહાયભૂત થાય છે અને મનોવાંછિત સર્વ કાર્યો પણ તેનાથી સિદ્ધ થાય છે. સત્જન એવા મિત્રની માફક તે ધર્મ સર્વદા સુખદાયક થાય છે. શારીરિક તેમજ માનસિક દુઃખો તેનાથી અદૃશ્ય થઈ જાય છે. સર્વત્ર હૃદયને આનંદકારક અને લવસાગરમાં ચાનપાત્ર સમાન સર્વદા ધર્મજ જયકારી છે. વળી દારિદ્ર્યથી વ્યાધિને શાંત કરવામાં પરમ ઔષધ સમાન, સૌભાગ્યના ઉત્કૃષ્ટ નિધાન સમાન, મનોવાંછિત પૂરવામાં ચિંતામણી સમાન જીનેંદ્રકથિત ધર્મ સિવાય અન્ય કંઈપણ વસ્તુ પ્રશંસનીય નથી. વળી ધર્મતત્ત્વથી જ્ઞાન અને વિજ્ઞાન પ્રગટ થાય છે, તથા સર્વ પ્રાણીઓ પરસ્પર બંધુ સમાન વર્તે છે, તેમજ તેનાથી મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ અને વિશ્વાસની વૃદ્ધિ થાય છે. તેજ પ્રમાણે ધર્માચરણથી દુરાચારની નિવૃત્તિ, સત્કુલમાં જન્મ, સુખ-સંપત્તિની પ્રાપ્તિ, અને શત્રુબલની નિવૃત્તિ થાય છે. વળી ધર્મના પ્રભાવથી સર્વ લોકોએ પ્રાર્થના કરવા લાયક, પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે ગમન કરતી, ઉજ્જ્વલ આકૃતિવાળી, મનોહર અને બહુ વિશાળ એવી સત્કીર્તિ વારાંગનાની માફક સર્વત્ર ગમન કરે છે. એ પ્રમાણે ધર્મનું ફલ તેઓને સંભળાવી ફરીથી મુનિ મહારાજ બોલ્યા, હે ભવ્યાત્માઓ ! તમે નિરંતર જીનોક્ત ધર્મનું આરાધન કરો, તે સાંભળી શ્રીવત્સ બોલ્યો, હે મુનીંદ્ર ! તે ધર્મનું સ્વરૂપ અમને કૃપા કરી સંભળાવો.

મુનીંદ્ર બોલ્યા, જીનેંદ્ર ભગવાનના વચન ઉપર શ્રદ્ધા રાખવી

અને જીવદયા પાળવી એ ધર્મનું મુખ્ય

ધર્મસ્વરૂપ. સ્વરૂપ છે. ત્યારબાદ મુનિએ જીનેંદ્ર અને

સુચરિત્તું સ્વરૂપ તેમજ જીવાદિ તત્ત્વ સ્વરૂપની

વ્યાખ્યા યથાર્થ રીતે સમજાવી. કારણકે ધર્મનું મૂળ કારણ જીવ-દયા છે. એમ અન્ય સ્થળે પણ કહ્યું છે—

પઠિતં શ્રુતઞ્ચ શાસ્ત્રં, ગુરુપરિચરણં ગુરુ તપશ્ચરણમ્ ।

ધનગર્જનતમિવ વિજેત્, વિફલં સકલં દયાવિકલમ્ ॥

અર્થ—“ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ તેમજ શાસ્ત્ર શ્રવણ, સદ્ગુરુ-
ઓની સેવા અને તીવ્રતપશ્ચર્યા વિજેરે સર્વ ધર્મકાર્યો જીવદયા,
વગર વૃદ્ધિ વિનાના મેઘની ગર્જનાની માફક વિકલ છે.” એવી
રીતે વિસ્તારપૂર્વક મુનિધર્મ કહીને આવક ધર્મનું સ્વરૂપ પણ
સારીરીતે તેઓને સમજાવ્યું. તે સાંભળી શ્રીવત્સ બોલ્યો, હે જગદ-
ગુરો ! કૃપા કરી એક મહારી વિનંતિ સાંભળો, આજથી આરંભીને
જીવનપર્યંત હું નિરપરાધી એવા સ્થૂલ જીવોની સંકલ્પપૂર્વક
બીલકુલ હિંસા કરીશ નહીં. માટે આપ કૃપા કરીને હિંસા મત
મહેને આપો. ત્યારબાદ મુનિએ તેને મતનો નિયમ આપી બ-
ધનાદિક તેના પાંચ અતિચારોનું સ્વરૂપ પણ બતાવ્યું, તે સાં-
ભળી શ્રીવત્સે બહુ ખુશી થઈ પ્રથમ મતની રક્ષા માટે પાંચ
અતિચારો વર્જવાનું પોતે કબુલ કર્યું. ત્યારબાદ સૂરના પુત્રે પણ
તેજ પ્રમાણે પ્રથમ મતનો સ્વીકાર કર્યો. પછી મુનિએ પણ તે બન્નેને
વિધિપૂર્વક પ્રથમ અણ્ણમત ખાવણ કરવાનો પ્રયોગ હઠ રીતે સમ-
જાવ્યો અને વિધિયુક્ત તે મત તેઓને ઉચ્ચરાવ્યું, ત્યારબાદ સૂ-
રપુત્ર સહિત શ્રી વત્સ, મુનિઓને વંદન કરી પોતાના ઈષ્ટ સ્થાન-
માં ગયો અને મુનિઓ પણ પોતાના અશીષ્ટ કાર્ય માટે ત્યાંથી
આજ્ઞા ગયા. હવે સૂરપુત્ર અને શ્રીવત્સ બન્ને પોતાનું ઈષ્ટ કાર્ય
સિદ્ધ કરી ફરીથી કાંચનપુરમાં આવ્યા અને પોતાનાં વિવિધ
પ્રકારનાં દુષિકર્માદિક કાર્યો કરવા લાગ્યા.

કેટલોક સમય વ્યતીત થયા બાદ સૂરે પોતાની પુત્રીનો વિ-

સૂર અને તેનો
લઘુબંધુ કેશવ

વાદ કેાઈક ધનાઢ્યની સાથે બહુ ધામધુમ
પૂર્વક પ્રારંભ્યો. તેમાં કન્યાના અલંકાર
માટે સોનાના તેમજ હીરામોતીના ઘણા

દાગીના તેણે ખરીદ કર્યા. તેમજ અન્ય વસ્તુઓમાં પણ ઘણું ધન વાપરવા માંડ્યું. તે જોઈ તેનો નાનો ભાઈ કેશવ વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ વિવાહનું કાર્ય માત્ર મોટા ભાઈનું છે અને જો તે આવા કાર્યમાં આ પ્રમાણે ધનનો વ્યય કરશે તો મહારા ભાગનું ધન પણ તેમાં ખરચાઈ જશે અને તેથી મહારે બહુ નુકશાન વેઠવાનું થશે. માટે આ વિવાહના પહેલાંજ મહારે મહારા ભાગનું ધન લઈ જુદા રહેવું એ ઠીક છે. એમ પોતાના મનમાં નિશ્ચય કરી તે બોલ્યો, હે બાંધવ ? મહારે હવે તમહારા ભેગું રહેવું નથી. માટે મહારા ભાગમાં જે ધન આવે તે મહને આપો. સૂર બોલ્યો, હે પ્રિય બંધો ? આજે તમારે આમ બોલવાનું કારણ શું ? આ લક્ષ્મી કોના પુત્ર્યથી આપણને મળી છે તે આપણે એકઠા રહેવાથી જાણી શકતા નથી, કારણકે સમુદાયમાં કોઈક પુણ્યશાળી હોય છે, તેના પ્રભાવથી સર્વે સુખી થાય છે. માટે આપણે ભેગા રહેવામાં બહુ આનંદ છે. વળી જુદા રહેવાથી કોઈને લક્ષ્મી રહેશે અને કોઈને દરિદ્રતા પણ આવશે. માટે સંપત્તી હળીમળીને એકઠા રહેવું અને એક બીજાનો આભાર માનવો એ ઠીક છે એમ સમજી હાલમાં જેમ ચાલે છે તેમ ચાલવા દા. ભિન્ન બુદ્ધિ ધારવામાં કંઈ લાભ નથી. કારણકે સજ્જનપણ રાખી સરલ બુદ્ધિથી ચાલવું એ પણ એક સંપત્તિનું મૂળ કારણ છે. કેશવ બોલ્યો-ભાઈ ! જુદો રહેવાથી કદાચિત મહને નિર્ધનપણ પ્રાપ્ત થશે તો પણ તમહારી પાસે હું યાચના કરવા આવીશ નહીં. એ પ્રમાણે બહુ કદાચ કરી કેશવે પોતાના અંધા ભાગ પોતાને સ્વાધીન કર્યો, તેમજ શ્રીવત્સને પણ લાલાવીને પોતાની પાસે લઈ ગયો. હવે સૂરની લક્ષ્મી પ્રતિ દિવસે વૃદ્ધ પામવા લાગી અને કેશવનું ધન તો હુલાગ્યને લીધે દિવસે દિવસે ક્ષીણ થવા લાગ્યું, એટલુંજ નહિ, પરંતુ છેવટમાં કેશવની એવી દશા આવી કે ભોજનપણ તેને બહુ કष्ट સાધ્ય થઈ પડ્યું. આ પ્રમાણે

કેશવની હુદ્દિયા જોઈ સૂરે તેને ધનાદિક આપવાનું ઘણું કહ્યું, પરંતુ કેશવ અભિમાનને લીધે કંઈપણ વસ્તુ પોતાના મહોટા ભાઈ પાસેથી લેતો નથી અને પોતાનું હુઝાર પોતે સંહન કરે છે. એમ કરતાં અનુક્રમે વર્ષા રૂપ આવી. ગંભીર ગર્જના કરતા બહુ ઉત્તત ગજેન્દ્રના આડંબર સમાન પોતાના પ્રચંડ પ્રભાવને પ્રગટ કરતા અને શ્રીમકાલને વિસ્મરણ કરાવવામાં બહુ પરાક્રમી એવા વર્ષાકાલની સંપત્તિ દીપવા લાગી. સર્વ દિશાઓમાં બહુ સ્યામ એવા મેઘમંડલને લીધે અંધકાર છવાઈ ગયો. જેથી શ્રીમકાલ ક્યાં ગયો તે જાણવું લોકોને અશક્ય થઈ પડ્યું. સહુમાત્રમાં વૃદ્ધ યવાથી જૂતલ શાંત થયું, માત્ર વિરહિજનોનાં હૃદય બહુ અશાંત થયાં.

ખેતીનો સમય જાણી સૂરના ખેડુતો હજી જોડીને પોતાના ક્ષેત્રમાં ચાલતા થયા. તેઓની પ્રવૃત્તિ જોઈ

ખેતીનો પ્રારંભ કેશવે શ્રીવત્સને કહ્યું કે આપણે પણ હજી જોડવાની તૈયારી કરો. એટલે શ્રીવત્સ

ખાધ્યો, આજે ભદ્રાતિથિ છે માટે તેમાં શુભ કાર્ય કરવાથી તેનું ફળ ખીલકુલ મળતું નથી. વળી તે સૂરના લોકો આ બાબત જાણતા નથી તેથી આજે તેઓએ મુહૂર્ત કયું. પરંતુ આપણે જાણીજોઈને આજે ખરાબ મુહૂર્તમાં શામાટે પ્રારંભ કરવો જોઈએ ? હવે સૂરના ખેડુતો માર્ગમાં જતા હતા, તેવામાં ત્યાં કોઈએક નદી અફળુત નૃત્ય કરતી હતી, તે તેઓની નજરે પડવાથી તેઓ ત્યાં જોવા માટે દલા રહ્યા. તેટલામાં ભદ્રાતિથિ ઉતરી ગઈ અને શુભ યોગ પ્રવૃત્ત થયો તે સમયે સૂરના ખેડુતો હજી લઈ ક્ષેત્રમાં ગયા અને તરતજ તેમણે શુભ લગ્નમાં ખેડવાનો પ્રારંભ કર્યો. હવે કેશવ અને શ્રીવત્સે ખીજે દિવસે ઉત્તમ મુહૂર્તમાં હજી જોડવાની તૈયારી કરી. તેવામાં શ્રીવત્સના બગદરે તેની છાતીમાં જોડાયો એવી લાત મારી કે તે મૂર્છિત થઈ

તરતજ પૃથ્વીપર પડી ગયો. તેથી તેને ઘેર મૂકી કેશવ એકલો પોતાનું હજી જોડી ચાલતો થયો. માર્ગમાં જતાં ઉઠતો શબ્દ સાંભળીને તેનો એક બળદ લડકવાથી રાશ અને જોતર તોડી નાંઠો છતાં પણ કેશવ બહુ બળાત્કારે તે બળદને પકડી લાવી હજી જોડી ક્ષેત્રમાં ગયો. એટલામાં બહુ વિલાંબ થવાથી શુભ યોગ પલટાઈને અશુભ યોગ બેસી ગયો, તે સમયે કેશવે જોડવાનો પ્રારંભ કર્યો. ત્યારબાદ શુભ તથા અશુભ યોગનો જાણકાર શ્રીવત્સ આ વાત જાણી કેશવને કહેવા લાગ્યો કે જુઓ, દૈવગતિ કેવી વિચિત્ર છે? સૂરના ખેડુતોએ અશુભ મુહૂર્તમાં હજી જોડ્યાં હતાં. પરંતુ પ્રમાદને લીધે માર્ગમાં નૃત્ય જોવા રોકાયા, અને તેથી શુભ યોગમાં તેઓએ પ્રારંભ કર્યો, તે તેના પુણ્યનો જ પ્રભાવ છે. વળી આપણે સુમુહૂર્ત જાણતા હતા અને તે પ્રમાણે આપણે કાર્યનો પ્રારંભ કર્યો, તેમ છતાં પણ આપણા નસીબે કુમુહૂર્ત આવી પડ્યું. કેશવ બોલ્યો, દૈવગતિ બલવાન છે, માટે જે થયું તે ખરું હવે શું કરવું ?

ખીજે દીવસે કેશવ અને શ્રીવત્સ બન્ને ક્ષેત્રમાં જઈ હજી જોડતા હતા, તેવામાં શ્રીવત્સનો બળદ શ્રીવત્સનું કુકર્મ. શરીરે પુષ્ટ હતો પરંતુ ગળીઓ થઈ વારં-વાર બેસી જાય અને ઉઠાડ્યો ઉઠે પણ નહીં. તેથી બહુ ક્રોધાયમાન થઈ શ્રીવત્સ તેને પરોણાની આરો મારી વિધવા લાગ્યો. વળી બહુ પ્રહારો કરવાથી પરોણો ભાંગી ગયો, એટલે પાટુઓ મારી બળદને ચલાવતો હતો, તેવામાં ત્યાં કોઈ કાર્ય માટે સૂરનો પુત્ર આવ્યો અને શ્રીવત્સની આવી નિર્દય ક્રિયા જોઈ તે બોલ્યો, હે ભાઈ ! ત્હેં ગુરૂ પાસે પ્રાણાતિપાત વ્રત લીધું છે તેમ છતાં તું આ શું કરે છે? શ્રીવત્સ બોલ્યો, હે મિત્ર ! હું હાલમાં પરાધીન છું તે તું જાણે છે, તોપણ પરાધીન અવસ્થામાં મહારે શું

કરવું ? આ પ્રમાણે તેઓની વાત સાંભળી કેશવ બોલ્યો, હે બાઈ ! તું ત્હારે રસ્તે ચાલ્યો જા, નકામો મ્હારા માણસને તું શા માટે અટકાવે છે ? વળી ત્હારે આ ચિંતામાં પડવાની શી જરૂર છે ? એ પ્રમાણે કેશવનો જવાબ સાંભળી સૂરનો પુત્ર મોન રહી ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો. ત્યારબાદ શ્રીવત્સ પોતાના કામ પ્રમાણે ગતીયા બગદને બહુ માર મારીને કામ ચલાવતો હતો. દાંત પીશીને તેનું પુંછડું મરડતો હતો ચાંડાલની માફક દાંતના પ્રહાર પણ કરતો હતો. તેમજ કોઈક સમયે કોમ ભરાઈ જવાથી ન બોલવાની ગાજો પણ કાઢતો હતો. આ પ્રમાણે જેમ તેમ બધી સુરકેલીથી તેણે ખેડ કામ ચલાવ્યું. એમ કરતાં વીડ, ઉદર, કાતરા વિગેરેના ઉપદ્રવોને લીધે કેશવની ખેતી લેણાઈ ગઈ જેથી કંઈ પણ પાક ઉતર્યો નહીં. વળી કેશવ બહુ દેવાદાર થઈ ગયો હતો એટલે લેણદાર લોકોએ વિચાર કર્યો કે હવે તેની ખેતીમાંથી આપણને કંઈ પણ મળે તેમ નથી એમ બધી કેશવને પકડીને તેની પાસે જે જે સારા બગદ હતા તે લઈ તેઓએ પોતાને કબજે કર્યા. પછી શ્રીવત્સ બાકીના સાધારણ ભે બગદોથી ગાડું ભેડી બાડુલી કામ કરવા લાગ્યો. એક દિવસ ગાંડામાં બહુ ભાર ભરવાથી બહુ ધૂળમાં તેનું પેડું ખુંચી ગયું, તેથી તે ગળીઓ બગદ નીચે ખેસી ગયો. તે ભેઈ શ્રીવત્સ ધુંસરેથી નીચે ઉતરી બહુ પ્રહાર કરવા ઉપરાંત તેનું પુંછડું પકડી તેને જોરથી ઉપાડ્યો, તોપણ તેની ખરીઓ ધૂળમાંથી બહાર નીકળી નહીં. પછી તેણે પાપાણ, પરાણા, લાકડી વિગેરેના પ્રહારો કરવામાં કંઈ પણ બાકી રાખ્યું નહીં, છેવટે તેનું પુંછડું મરડતો હતો તેવામાં તે બગદે શ્રીવત્સના મર્મસ્થાનમાં જોરથી એવી લાત મારી કે તરતજ તે મરણવશ થયો અને નરકે ગયો.

સૂરનો પુત્ર વિચાર કરવા લાગ્યો, હા ! ધિક્કાર છે, પ્રમાદને

સૂરપુત્રની
સદ્ગતિ.

લીધે મલિન વ્રત કરવાથી શ્રીવત્સ બહુ
દુઃખી થઈ લવરૂપી અરણ્યમાં પરિભ્રમણ
કરશે. માટે આ અપૂર્વ ધર્મ સામગ્રી મેળ-
વીને મ્હારે પણ કુગતિમાં પડતા આત્માનું
અવશ્ય રક્ષણ કરવું ઉચિત છે. વળી ધાર્મિક વિષયમાં ઉપેક્ષા ન
કરવી જોઈએ. સુગતિ એ મુક્તિરૂપ છે, તે મુક્તિ શુદ્ધ ચારિત્ર
સિવાય મળતી નથી અને તે ચારિત્ર સુશુરના સમાગમથીજ
પ્રાપ્ત થાય છે. એમ સમજી મ્હારે પણ સુશુરઓની શોધ કરવી
જોઈએ, એ પ્રમાણે વિચાર કરતો તે સૂરપુત્ર આયુષ પૂર્ણ થવાથી
મરણ પામ્યો. અને અખંડિત એવા પ્રથમ વ્રતના પ્રભાવથી તે
ઈશાન દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયો.

નારિકીનીવેદનાઓને અનુભવતા શ્રીવત્સને પરમાધાર્મિક
દેવો કહેવા લાગ્યા કે—તહે પૂર્વ જન્મમાં
શ્રીવત્સનારક. ગ્રહણ કરેલા પ્રથમ આણુવ્રતનો ભંગ કર્યો
હતો, તેથી ત્હારે આ દુઃખ લોગવવું પડે
છે. તે સાંભળી તે પોતે પણ વારંવાર તેનું સ્મરણ કરી બહુ પશ્ચા-
ત્તાપ કરવા લાગ્યો. હા ! હું કેવો અનાયર્થ ગણાઉં ! મ્હારા જેવો
મૂર્ખ કેાણ હોય ! કેમકે કાલકૂટ (વિષ) ની મુઠી ભરી મ્હેં અમૃ-
તમાં છોડી દીધી. પ્રથમ મ્હેં સદ્ગુરના સમાગમથી સર્વ વિર-
તિના કારણભૂત પ્રથમ આણુવ્રતનો સ્વીકાર કર્યો અને જાણતાં છતાં
પણ તેનો ભંગ કર્યો એથી બીજું અકાર્ય શું કહેવાય ? વળી
તે ઉત્તમ પ્રકારે પાળેલું વ્રત મહર્દિક દેવલોકનું કારણ છે. અને
અનુક્રમે મોક્ષ સુખની પ્રાપ્તિ પણ તેનાથીજ થાય છે. પરંતુ હાલમાં
તે સંબંધી મ્હારો કંઈ ઉપાય ચાલવાનો નથી. કારણકે હું આવી
પરાધીન દુર્દશામાં આવી પડ્યો છું. તેથી આ દુઃખસાગરમાં
ડુબેલો હું શું કરું ? વળી કેટલાક વિદ્વાનોનું કહેવું સત્ય છે કે—

इहैव नरकव्याधि-चिकित्सां न करोति यः ।

गतो निरौषधं स्थानं, स रुमः किं करिष्यति ॥

અર્થ—“ જે પુરૂષ આ લોકમાંજ રહ્યો છતો નરકરૂપી વ્યાધિનો ઉપાય નથી કરતો, તે મૂઢ પુરૂષ નિરૌપધ સ્થાનમાં ગયા પછી કેવી રીતે રોગોની શાંતિ કરશે ? ” એ પ્રમાણે પોતાને નિંદતો અને જૈન ધર્મની બહુ પ્રશંસા કરતો શ્રીવત્સ નારકના ભવમાં દશ હજાર વર્ષ વ્યતીત કરી ત્યાંથી નીકળી ભરતક્ષેત્રમાં મલ્લયપુરનગરમાં હારવિક્રમ રાજાને ત્યાં પુત્રપક્ષે ઉત્પન્ન થયો, અને જ્યારે સ્મરણ થવાથી ત્યાં તેને વૈરાગ્યભાવ પ્રગટ થયો. જેથી જૈન દીક્ષા પાળી સૌધર્મ દેવલોકમાં તે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી સુરપુત્ર અને શ્રીવત્સ બન્ને જણુ અધીને મનુષ્ય બવ પામી મોક્ષે ગયા.

इति प्रयमागुप्तते द्वितीयवार्ताचारे वषट्पदान्ते

श्रीवत्सविम्ब कथानकं समाप्तम्.

રાહડમંત્રીની કથા.

તૃતીય ઇવિશ્લેષતિચાર.

દાનવીર્ય રાજા બોલ્યો, હે જમરુરો ! બીજા અતિચારનું સ્વરૂપ સાંભળી અમારું કેટલુંક અજ્ઞાન દૂર થયું, તે રાહડમંત્રી. માટે અમે આપનો ગેદોટો ઉપકાર માનીએ છીએ. વળી હે ભગવન ! ધર્મ શ્રવણ કરવામાં

અમને તુલિ થતી નથી. માટે કૃપા કરી તૃતીય અતિચારનું સ્વરૂપ અમને સંભળાવો. શીમુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે રાજન ! આ ત્હારી છાસા બહુ ઉત્તમ પ્રદારની છે. માટે હવે ત્રીજા અતિચારનું વૃત્તાંત

સાવધાન થઈ તું સાંભળ. ગજાની ચામડી, કાન, વૃષણ વિગેરે પ્રાણીઓના અવયવોનું જે છેદન કરે છે તે પુરૂષ રાહડ મંત્રીની માફક સંસાર ચક્રમાં બહુ ભયંકર દુઃખ ભોગવે છે. જેમકે પૃથ્વી-રૂપ સ્ત્રીના તિલક સમાન અતિ રમણીય લક્ષ્મીનિલય નામે સુપ્રસિદ્ધ નગર-છે. તેમાં શત્રુરૂપી રાજાઓનો વિજેતા કુરૂચંદ્ર નામે રાજા રાજ્ય કરે છે. સતીઓમાં શિરોમણિ સમાન તેમજ પતિ-સક્તિમાં પાર્વતી સમાન લીલા નામે તેની સ્ત્રી છે. અને સર્વદા રાજ્ય કાર્યમાં બહુ દક્ષ એવો રાહડ નામે તેનો મંત્રી છે.

એક દિવસ રાહડ મંત્રી અને અન્ય માંડલિક રાજાઓ તેમજ કેટલાક પ્રધાન પુરૂષો સહિત કુરૂચંદ્ર રાજા એકવિદ્યાધર. સલાલાં બેઠેલો હતો, તેવામાં આકાશમાર્ગે ઉતરતો એક વિદ્યાધર તેઓને દેખાયો. જેના હાથમાં એક ખર્જૂરન ચળકતું હતું અને તેની સાથે તેની સ્ત્રી પણ હતી. ક્ષણમાત્રમાં નીચે આવી તેણે તે સલાની અંદર પ્રવેશ કર્યો. અને રાજાને પ્રણામ કરી તે બોલ્યો, હે કુરૂચંદ્ર! કૃપા કરી એક મહારી વિનંતિ તમે સાંભળો. આ મહારી સ્ત્રી છે તેનું તમારે પાછું હું અહીં આવું ત્યાં સુધી રક્ષણ કરવું. હું મહારા વૈરી સાથે યુદ્ધ કરી તરતજ પાછો આવું છું. મહાન વાર લાગવાની નથી. વળી બીજા કેટલાં પણ સ્થાનમાં આ સ્ત્રીને મૂકવાની મહારી હિંમત ચાલતી નથી. માટે આપના વિશ્વાસથી આપની પત્નીનું મુકું છું, કારણકે આપ પરસ્ત્રીને સહિત્તર સમાન માનતા છો. વળી હું નરેશ! આ દુનિયામાં આપના સંજ્ઞા પરોપકારી ગુણવત્ત રાજાઓ બહુજ વિરલા દેખાય છે. હે મહારાજ! આ મહારી પ્રાણપ્રિયા કેપર મહારો સર્વ આધાર છે, માટે બરોબર સાવધાન થઈ તમારે એની રક્ષા કરવી, એમ કહી તે સ્ત્રીને ત્યાં મૂકીને વિદ્યાધર ત્યાંથી વિદાય થયો. વિદ્યાધરના ગયા ખાદ ગત્યે તે વિદ્યાધરની સ્ત્રીને આસન

આપીને બેસારી, તેટલામાં ત્યાં અકસ્માત
 દેવીચમત્કાર. હાલ સહિત એક બુજા આકાશમાં પડી. તે
 જોઇ સભામાં બેઠેલા સર્વ લોકો વિસ્મિત

થઇ ગયા અને ઉઘાં મુખ ઠરી નેતા હતા તેટલામાં ખડ્ડી અહિત
 બીજી બુજા પણ નીચે પડી. તેમજ તે બુજાની સાથે આકાશમાંથી
 એક મસ્તક પણ પડ્યું અને મજિમય કુંડલોની કાંતિથી તે મસ્તક
 મધ્યાહ્ન કાલના સૂર્યના બિંબ સમાન દીપતું હતું. તેમજ બહુ
 ક્રોધથી લાલ અને ભયંકર સ્ફાર નેત્રોવડે તે અત્યંત બીહામણ
 દેખાતું હતું. તેના કપાળમાં ત્રિવળી પડેલી હતી. તેમજ નિંદુરતાને
 લીધે હંતામવડે તેના હોઠ પીચેલા હતા. તેવામાંજ તેની સાથે સેંકડો
 શત્રોવડે છૂર્ણ થએલું એક ધડ પણ નીચે પડ્યું. તે જોઈ ખિન્ન મુખે
 ખેચરી બોલી હે રાજન્ ! આ મ્હારો પ્રાણપ્રિય છે, જરૂર શત્રુએ
 મારી એને અહીં ફેંકી દીધો છે. એમાં કંઈ પણ સંદેહ નથી.
 હવે તેના વિરહથી ક્ષણમાત્ર પણ હું છૂલી શકું તેમ નથી. માટે
 કૃપા કરી જલદી મ્હને કાષ્ઠનીચિતા કરી આપો. જેથી પ્રિય પતિના
 વિરહરૂપી દાવાનળથી દગ્ધ થએલા આ દેહને હું બાળી નાખું.
 રાજા બોલ્યો—તું મ્હારી બહેન છે. ત્હારે કોઈ પણ પ્રકારની ચિંતા
 કરવી નહીં. આ સમયે રાજ્ય પણ ત્હારા સ્વાધીન છે. એમ સમજી
 મરણ બુદ્ધિનો સર્વથા તું ત્યાગ કર. કારણકે આત્મઘાત કરવાથી બહુ
 દુઃખ લોગવવાં પડે છે. તે સાંભળી તે ખેચરી બોલી, હે રાજન્ !
 આસમયે મ્હારા ઇંદ પતિના વિયોગથી હું બહુ દુઃખી થઈ છું. માટે
 તમે મારા મરણનો વિઘાત કરશો નહીં. અને વિના વિલંબે મ્હને
 કાષ્ઠચિતા કરાવી આપો. એથીજ હું આપનું બંધુપણ સત્ય
 માનીશ. ફરીથી રાજાએ બહુ પ્રકારે તેને સમજાવીને કહ્યું કે આ
 પ્રમાણે ત્હારે આત્મઘાત કરવો ઉચિત નથી. આવેલી પીડા પણ
 દેવયોગે મુખદાયક થાય છે. વળી મોક્ષરૂપી સીને સુંદર આબૂ-

પણ સમાન અતિ ઉદાર એવા મહાવ્રતરૂપી હારને તું ધારણ કર.
 તેમજ સુખરૂપીલંકારને હુંટવામાં પિશાચ સમાન ક્રોધાદિક કષા-
 યોનો સિદ્ધાંતના સ્મરણપડે તું ત્યાગ કર. તેમજ મિથ્યાત્વી-
 યોની સેવાનો સર્વથા ત્યાગ કરી વિશુદ્ધ એવા વીતરાગદેવનું
 તું આરાધન કર. વળી તૃણ અને મણિ રત્નમાં સમાન બુદ્ધિવાળા
 મુનિઓને ત્હારે સુગુરુ તરીકે માનવા અને જીવાદિ તત્ત્વોમાં
 શ્રદ્ધા રાખવી. એ પ્રમાણે રાજાએ તેને બહુ ઉપદેશ આપ્યો,
 પરંતુ તે વિદ્યાધરીએ રાજાનું વચન માન્યું નહીં અને તે વિદ્યા-
 ધરના ગુણોને વારંવાર સંભારી બહુ રૂદ્ધન કરવા લાગી. હવે આ
 માનવાની નથી, એમ જાણીને રાજાએ તેને ચંદન કાષ્ઠની ચિતા
 રચાવી આપી. બાદ ખેચરીએ પોતાના પતિનાં સર્વ અંગ લઈ
 બળતી ચિતામાં પ્રવેશ કર્યો, તેટલામાં અકસ્માત કુરૂચંદ્ર રાજાની
 આગળ ઢાલ તરવાર સહિત તે વિદ્યાધર આવીને ઉભો રહ્યો. રાજાને
 પ્રણામ કરી તે બોલ્યો, હે રાજનું ! પરનારીસહોદરમાં આપ
 ચૂડામણિ છો. વળી હે નરેન્દ્ર ! આપના પ્રભાવથી પ્રબલ શત્રુનો
 સંહાર કરી હવે હું સ્વસ્થ થયો છું. માટે શરણ જનોને હિતકારી
 એવા હે બૂપતિ ! મહારી સ્ત્રી મહને પાછી સોંપો. કેમકે હવે હું
 મહારા નગરમાં જવા ઇચ્છું છું. સમસ્ત જનોને આનંદ આપ-
 વામાં કુશળ એવા હે નરેન્દ્ર ! સર્વદા આપની સેવામાં હું હાજર
 છું. મહને આપનો સેવકજ જાણો. રાજા બહુ હુલિત થઈ વિચારમાં
 પડ્યો કે હવે મહારે એને શો ઉત્તર આપવો ? એમ ચકિત થઈ રા-
 જાએ પોતાના મંત્રી તરફ દ્રષ્ટિ કરી. મંત્રીએ રાજાનો અભિપ્રાય જાણી
 યથાસ્થિત સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. તે સાંભળતાંજ વિદ્યાધરનું
 સુખ ઝાંખું પડી ગયું અને ચિંતાતુર થઈ તે બોલ્યો, હે રાજનું !
 અમૃત પણ વિષ સમાન થયું. જે આપસરખા સજ્જન પુરૂષો પણ
 પ્રાદુત જનની માફક મર્યાદાનો ત્યાગ કરી આવું અદૃશ્ય કરે તો
 નરેન્દ્ર ચંદ્ર પણ અગ્નિ જ્વાલાને પ્રગટ કરે એમાં શું આશ્ચર્ય ?

તેમજ સૂર્ય પણ અંધકારને ઉત્પન્ન કરે, સમુદ્રો પણ મર્યાદાનો ત્યાગ કરી પૃથ્વીને ડુબાવી દે તેમાં શું આશ્ચર્ય ! હે નરેન્દ્ર ! હું પ્રત્યક્ષ છું છતાં મહારાં અંગ લક્ષ મહારી સ્ત્રીએ અગ્નિમાં પ્રવેશ કર્યો—એ આપનું કહેવું કેવી રીતે હું સત્ય માનું ? અસત્ય પણ કંઈક ઘટતું બોલવું કે જેથી ઉચિત લાગે. મહારી સ્ત્રીને અંતઃપુરમાં રાખીને તમે કહો છો કે તેણીએ અગ્નિમાં પ્રવેશ કર્યો. વળી પરનારી સહોદર એવી પ્રખ્યાતિ મેળવીને આપ આવાં આચરણ કેમ કરો છો ? હે જગત્પતિ ! આ પ્રમાણે પોતાના ઉત્તવલ યથાવટે ઉદ્યોતિત કરેલા ત્રણ ભુવનને ચંદ્ર સમાન કલંકિત આપ ન કરો. માટે કૃપા કરો વેળાસર મહારી સ્ત્રી મહને સોંપી દો. નહિ તો મહારી આશા તુટશે કે તરતજ મહારા પ્રાણ રહેવાના નથી. એ પ્રમાણે તે વિદ્યાધરનું વચન સાંભળી તેના દુઃખને લીધે રાજા બહુ દુઃખથી વ્યાકુલ થઈ ગયો અને હવે શું કરવું ? એવા વિચારમાં મૂઢ થઈ ગઈ ગઈ જાણેલા મનુષ્યની માફક સ્વામ મુખ્ય કરી નીચે મુખે રહી કંઈ પણ તેણે પ્રત્યુત્તર ન આપ્યો. એટલે ફરીથી વિદ્યાધર બોલ્યો, મહારી સ્ત્રી મરી ગઈ તે વાત શું સત્ય છે ? તોપણ રાજાએ હા—ના નો કંઈ પણ જવાબ આપ્યો નહીં, એટલે પુનઃ વિદ્યાધર બોલ્યો, હે રાજન્ ! તમહારા પ્રભાવથી મરી ગઈએલી એવી પણ મહારી સ્ત્રી સજીવન થાઓ. એમ કહી વિદ્યાધર ફરીથી બોલ્યો, હે પ્રિયે ! પોતાનું સ્વરૂપ પ્રગટ કરી જલદી અહીં આવ. જેથી પરદુઃખે દુઃખી એવો આ રાજા મુખી થાય, એ પ્રમાણે તે વિદ્યાધરના વચનથી રાજા કંઈક શાત થયો. તેટલામાં રાજા સભાની આગળ મૃદંગ, કંસાલાં, ઝલ્હરી, લેસો, પલ્લવ અને ઢક્કા વિગેરે વાજીત્રોનો જીતકટ નાદ પ્રગટ થયો અને તેઓના મધ્ય ભાગમાં છદંના અનુચારે નૃત્ય કરતી તે ખેચરી આવીને પ્રથમ નરેન્દ્રના ચરણ કમળમાં નમસ્કાર કરી ઉભી રહી ત્યાર-

બાદ વિદ્યાધર બોલ્યો, હે સ્વામિન્ ! ઈંદ્રજીતવડે રહેં આપને આ કૌતુક બતાવ્યું, એમ કહી તેણે ક્ષણમાત્ર રાજાની આગળ નાટક કર્યું, તે જોઈ રાજા, મંત્રી, તેમજ માંડલિક રાજાઓ અને પૌરજન વિગેરે લોકો વિસ્મય પામી બોલ્યા કે આવું અદ્ભુત આશ્ચર્ય કોઈ સમયે અમે જોયું નહોતું. વળી કુરુચંદ્ર રાજા બોલ્યો, હે વિદ્યાધર ! આ પ્રમાણે કૌતુક કરવાનું ત્હારે શું કારણ ? તેનું યથાર્થ સ્વરૂપ તું પ્રગટ કર. વિદ્યાધર બોલ્યો, હે નરેન્દ્ર ! હું વિદ્યાધર નથી. પરંતુ ઈંદ્રજીતલોક છું. એમ સાંભળી રાજાએ પરિવાર સહિત સંતુષ્ટ થઈ કડાં વિગેરે સર્વાંગ આભરણ આપી તેઓને રાજી કર્યાં.

યોગ્ય સમય જાણી ચાર જ્ઞાનના ધારક મહાત્મા ચારણ મુનિ તેઓના પુણ્ય પ્રભાવને લીધે આકાશમાંથી ઉતરી ત્યાં આવ્યા. પરિવાર સહિત રાજા એકદમ ઉભો થઈ મુનીન્દ્રના ચરણમાં પડ્યો. ધર્મલાલ આપી મુનિમહારાજ સોંહાસન ઉપર બેઠા એટલે નર્તકોએ સંગીતની સમાપ્તિ કરી, ત્યારબાદ મુનિએ દેશનાનો પ્રારંભ કર્યો, એટલે સાવધાન થઈ સર્વ લોકો વૈરાગ્ય જનક ઉપદેશ સાંભળવામાં તત્પર થયા. હે લબ્ધ પ્રાણીઓ ! જેમ આ ઈંદ્રજીતલોક ક્ષણિક સ્વરૂપ બતાવે છે, તેમ કર્મ રૂપા નૃપધાર જીવોની વિચિત્ર અવસ્થાઓ રહે છે. જેમકે પ્રથમ માતૃજનન્યા પછી કુમાર, યૌવન અને વૃદ્ધ અવસ્થા પ્રાપ્ત થાય, અને છેવટે મરણ અવસ્થા પણ આવે છે. વળી ક્રમક્રમે નૃપધાર દેવને તિર્યચ અથવા મનુષ્યરૂપે કેતપત્ત કરે છે. તે મનુષ્યને નારક, દેવ, મનુષ્ય અથવા તિર્યચ રૂપ બતાવે છે. સર્વ અને પણ તેજ પ્રમાણે કરે છે. તેમજ નારકને તિર્યચ કે મનુષ્યનું અવસ્થા બતાવે છે. વળી પદ્મેદ્રિવને એદ્રિવમાં પણ દેવ બતાવે છે. પ્રમાણે સંયોગ ત્રિયોગની વચન. કની સમસ્ત મુરજન. તે નયારે

છે. જાત્યાવસ્થામાં પણ કૌર્મીને કુષ્ઠી તો કૌર્મીને સ્વરવસ્ત્ર અથવા ક્ષય રાગી બનાવે છે. તેમજ કૌભાર અવસ્થામાં ફરેક પરે બિલા માટે પરિશ્રમજ કરાવે છે. વળી યૌવનરૂપી અવસ્થામાં પડેલા પ્રાણીને દુદ્ધ એવા દામરૂપ સર્પોવટે હંચ કરાવે છે. જેથી જીવાત્મા પોતાના આત્માનું જ્ઞાન પણ જૂલી જઈ દુર્ગતિમાં વારંવાર રખડે છે. તેમજ વૃદ્ધ અવસ્થામાં યરીરે વળીયાં પડી જાય છે. મસ્તકના કેશ ધોળા થઈ જાય છે. અંગોપાંગ નથી જાય છે તેથી તે વૃદ્ધ માણસ તુચ્છબુદ્ધિવાળી સુવર્તિઓને હાસ્યકારક થઈ પડે છે. માટે સર્વ અવસ્થાઓમાં સમસ્ત પ્રાણીઓને કિંચિત્ માત્રપણ સુખ નથી. પરંતુ સર્વ જીવોને પ્રત્યક્ષ દુઃખજ દેખાય છે. માટે હે ભવ્યલોકો ! કર્મનો ક્ષય કરવા માટે જૈન ધર્મને સેવવામાં તમે નિરંતર ઉચ્ચુકત થાઓ. જેથી હારિદ્ર્યાદિક દુઃખ સહિત એક સુખ મેળવવા તમે શક્તિમાન થશો. સમ્યક્ પ્રકારે જીવહયા પાળવી તે જ મુખ્ય ધર્મ કહેવાય છે. સત્ય ભાષા બોલવી વિગેરે તેના વિસ્તાર તરીકે ગણાય છે. હવે તે હયા સર્વ પ્રકારે પાળવાને જે અશક્ત હોય તેણે તે દેશ (અંશ) થી પણ પાળવી.

વિસ્તારપૂર્વક ધર્મનું સ્વરૂપ સાંભળી નરેન્દ્ર અને રાહડમંત્રી મુર્નીન્દ્રને પ્રણામ કરી બોલ્યા, હે પ્રભો ! પૂ-
 ધર્મનો સ્વીકાર. વંજોના કમવાર અમને સમ્યક્ત્વ તો મળેલું
 છે, માટે હવે કૃપા કરી દેશથી પ્રાણાતિપાત
 વિરતિ મત પણ અમને આપો. મુર્નીન્દ્ર બોલ્યા, હે રાજન્ !
 મુખેથી પ્રાણાતિપાત મતનો તમે સ્વીકાર કરો. પરંતુ એમાં
 બંધ, વધ, ચામડીનો છેદ, બહુભાર અને લોજન તથા પાણીનો
 વિછેદ એ પાંચ અતિચાર વર્જવાના છે. કોષાદિકને વશ થઈ કોઈ
 પણ સમયે તે અતિચારો સેવવા નહીં, તે સાંભળી રાજા, મંત્રી અને
 શ્રાવકોએ પ્રથમ મત ચક્રણ કર્યું. તેમજ બીજા કેટલાક લોકોએ

પણ દ્વિતીય વ્રતાદિકનો સ્વીકાર કર્યો. ત્યારબાદ મુનીંદ્ર બોલ્યા, અમે અમારા પ્રસ્તુત કાર્ય માટે જઇએ છીએ. હવે તમ્હારે અંગીકાર કરેલા વ્રતોમાં વિશેષ પ્રકારે ઉદ્યુક્ત રહેવું અને પ્રમાદ કરવો નહીં. એમ કહી તમાલ પત્ર જેવા શ્યામ આકાશમાર્ગે તેઓ ચાલ્યા ગયા.

રાજા પણ રાહડમંત્રીને સ્વતંત્રપણે સમગ્ર રાજ્યકાર્ય સોંપીને પોતે ધર્મધ્યાન કરે છે. તેથી રાહડમંત્રી સ્વ-રાહડનો અનાચાર. તંત્ર કાર્ય કરવામાં મદોન્મત્ત થઇ ગયો. કેટલાક લોકોને માંડલિક રાજ્યમાં સ્થાપન કરે છે અને કેટલાકને ઉત્થાપન કરે છે એમ પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે અધિકારીઓની ઉપટ પાલટ પ્રવૃત્તિ કરવાથી દિવસે દિવસે તે બહુ અભિમાનમાં આવી ગયો. તેથી સ્વરૂપ અપરાધીને પણ બહુ દંડ આપે છે. કેટલાકના હાથ, પગ, નાક, ઓઘ વિગેરે અંગોનો નિર્દય પણ છેદ કરાવે છે. કેટલાકના તો મૂળમાંથી કાન તેમજ નેત્રો ઉખાડી લે છે. વળી કેટલાકના દાંત પડાવે છે, કેટલાકનો બહુ ભારે દંડ કરે છે. તેમજ કેટલાકની જીહ્વાઓ કાપી લે છે! એ પ્રમાણે દુર્વ્યસનરૂપી રસમાં પડી નિરપરાધી લોકોના પણ અસત્ય રીતે અપરાધો સાબીત કરી જેઓ ધન નથી આપતા તેઓને ભય બતાવવા માટે તેઓનાં અંગોપાંગ છેદાવે છે.

આ પ્રમાણે તેની દુર્વ્યવસ્થા કેટલાક દિવસે રાજાના જાણુ-વામાં આવી. તેથી રાજાએ કહ્યું કે, હે રાજાનો ઉપદેશ. રાહડ ! આ દારૂણ પાપ કરવું તને ઉચિત નથી. કારણ કે તું જાણુતો છતો આ પ્રમાણે અનીતિ કરે છે, તેથી ત્હારા વ્રતનો ભંગ થાય છે. આ અતિચાર પણ ન ગણાય, કારણકે અતિચાર તો અજાણતાં થાય છે. માટે આ અસત્ય પ્રવૃત્તિનો તું ત્યાગ કર. વળી હે રાહડ ! હલાહલ વિષપાન

કરવું, છરી વડે પોતાનું ઉદર ચીરવું, પર્વતના શિખર ઉપરથી
 અંપાપાત કરવો, વીક્ષુ ખંડની ધારા ઉપર ચાલવું, અને જ્વાલા
 વડે ભયંકર એવા અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવો—તે સર્વ શ્રેષ્ઠ ગણાય છે,
 પરંતુ શ્રદ્ધા કરેલાં મતનો ભંગ કરવો તે બહુજ નિંદ્ય ગણાય છે.
 તેમજ અનેક પ્રકારનાં મણિ, રત્ન, સુવર્ણ, ધન, ધાન્ય, વૈભવ,
 ગૃહ—સમૃદ્ધિ અને રાજ્ય વિગેરે પદાર્થો આહુનીયામાં મળવા
 સુલભ છે, પણ જીવંદયામય નૈનધર્મ ફરીથી મળવો બહુ કઠિણ
 છે. આ પ્રમાણે સાંભળી હવે હું આપની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તીશ
 એમ રાજાની આગળ કબુલ કર્યા છતાં રાહડમંત્રી પ્રથમનીમાફક
 નિર્દય થઈ પ્રાણિઓના હસ્તપાદાદિકનો છેદ કરાવવાથી અટક્યો
 નહીં. એમ કરતાં એક દિવસ કેાઈક ચોર સાથે પ્રસંગ પડવાથી
 તે ચોરે સુશ્રિતપૂર્વક કપટ કરી રાહડને છરી મારી, જેથી
 તે પ્રાણ વિમુક્ત થયો અને ત્રીજી નરકે ગયો. ત્યાંથી નીકળી
 તે ચોર સંસારમાં જન્મલુ કરી ફરીથી પણ અનંત સુખદાયક
 સમ્યક્ત્વ ધર્મ પામી મોક્ષસુખ પામ્યો. તેમજ કુરૂચંદ્ર રાજા
 પણ ધર્મપસંદથી અંતઃસમયે અનશ્વન મત શ્રદ્ધા કરીને સમાધિ
 પૂર્વક મરણ પામી સૌધર્મ દેવલોકમાં દેવપણે ઉત્પત્ત થયો.
 ત્યાંથી આવ્યો તે અપર વિદેહમાં કૃતમંગલા નગરીનો અધિપતિ
 થઈ. સદ્ભાવપૂર્વક દીક્ષા પામી અંતે મોક્ષગામી થયો. એ કેવલ
 ધર્મનોજ પ્રભાવ છે. વળી મતાવિચારનું એવન કરવું તે બહુ
 કઠિણનું કારણ છે અને તેના ત્યાગ કરવાથી વિષંજ રહિત મોક્ષ
 સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે. માટે હે ભવ્યાન્માત્રો ! તે અવિચારનો
 તમારે સર્વથા ત્યાગ કરવો.

इति प्राण्यातिपातवृत्तायानिचारं राहडमंत्रिचर्यानरं समाप्तम् ॥

નગરવાંસીઓનો સભામાં આવી રાજને પ્રજામ કરી બોલ્યા, હે
 પોકાર. રાજન્ ! કોઈક સાહસિક પુરુષ પ્રાચે રાત્રિના
 સમયે જાગતા છતાં પણ લોકોને છુટીને ચા-
 લ્યો જાય છે, તે વાંતને આજે લંગભંગ છ માંસ થઈ ગયો, પણ હજી
 તે શાંત થતો નથી અને દિવસે દિવસે તેનો ત્રાસ બહુ વધતો જાય
 છે. તેથી સમગ્ર નગરના લોકો મોટા દુઃખ સાગરમાં આવી પડ્યા
 છે. કોઈની સ્ત્રી તો કોઈની સુંદર રૂપવતી કન્યા ઉપાડીને નિર્ભયપણે
 તે ચાલ્યો જાય છે. હે સ્વામિન ! હવે વધારે શું કહીએ ? રત્નસુવ-
 લ્પિદિક ધન તો એટલું બહુ લઈ ગયો છે કે જેની ગણતરી પણ નથી.

તે સાંભળી રાજાએ તત્કાલ આરક્ષક તરફ દૃષ્ટિ કરી. એટલે
 આરક્ષક પ્રજામ કરી વિનયપૂર્વક બોલ્યો, હે
 રાજાશ્રી. રાજધિરાજ ! આ સર્વ લોકોનું કહેવું સત્ય
 છે. તે સાંભળી રાજા બોલ્યો. શું આવો પ્રસિદ્ધ
 ચોર તહારાથી અજ્ઞાત હશે ? એમ નરેન્દ્રનું કટાક્ષ વચન સાંભળી
 આરક્ષક બોલ્યો, હે પૃથ્વીનાથ ! શું હું જાણતો હોઉં તો ઉપેક્ષા
 કરું ખરો ? કારણકે તે ચોર એવો મજબુત છે કે એકાદી આકાશ
 માર્ગે આવી બહુ બારે વસ્તુ પણ એકલો ઉઠાવી જઈ ચાલ્યો
 જાય છે. એમ તે બોલતો હતો તેવામાં આકાશવાણી થઈ કે-હે
 રાજન્ ! આજે તે ચોરને તું પોતેજ પકડ. એ પ્રમાણે દીવ્ય વાણી
 સાંભળી રાજાએ વિચાર કર્યો કે આ દીવ્ય વાણી અસત્ય ન હોય.
 માટે હું ઉત્તમ કરીશ તો જરૂર આજે આ ચોરને હું પકડીશ.
 એમ નિશ્ચય કરી નાગરિક લોકોને તેણે કહ્યું કે તમ્હારે હવે કંઈ
 પણ ભય રાખવો નહીં. અને સુખેથી તમે તમારાં પોતપોતાનાં
 કાર્ય કરો. હવે આ કાર્યની ચિંતા માત્ર મનેજ છે. એમ કહી
 રાજાએ તેઓને શાંત કરી સત્કાર પૂર્વક વિદાય કર્યા.

“ આજે ચોરને પકડ ” એવી દીવ્ય વાણીનું સ્મરણ કરી રાજા ચોરની શોધ માટે તૈયાર થયો અને રાજાનું સાહસ. પોતાનો પરિવાર ન જાણે તેવી રીતે હાથમાં ખડ્ગ લઈ રાત્રીના સમયે એકલો ચાલી નીકળ્યો. નગરની બહાર આવી ઉત્તર દિશા તરફ તે ચાલતો હતો તેવામાં કિલકિલ શબ્દ કરતી ભૈરવ (ચીખરી) ડાબી બાજુએ તેણે સાંભળી. તેથી રાજાએ તે માર્ગ છોડ્યો નહોતો અને જાણ્યું કે આજે જરૂર આ કાર્ય સિદ્ધ થશે. એમ જાણીને બે ગાઉ આગળ ચાલ્યો એટલામાં ત્યાં એક મહોટો વડ આવ્યો જેથી તેની નીચે તે બેઠો, અને ચારે તરફ નજર કરતો હતો તેટલામાં તે વડની પોલાણનો ભાગ તેના જોવામાં આવ્યો. તેથી તે બેઠો ઉભો થઈ તે પોલાણ પાસે ગયો તો તેમાંથી નીકળતી કપુર, કસ્તુરી, બરાસ વિગેરેની ઉત્કૃષ્ટ સુગંધીવડે રાજાની નાસિકા પૂરાઈ ગઈ. તેથી રાજાએ સુગંધને અનુસારે તે કોટર (પોલ) ની અંદર તપાસ કર્યો તો તેની અંદર અનેક પ્રકારના વિલાસ યુક્ત અને શ્રવણેન્દ્રિયને સુખદાયક એવા રમણીઓના આલાપ તેના સાંભળવામાં આવ્યા. ત્યારબાદ રાજાએ તે શબ્દના અનુસારે પોલાણની અંદર પ્રવેશ કર્યો. અને થોડો આગળ ચાલ્યો કે તરતજ અનેક રત્નોની કાંતિવડે દિશાઓમાં ઉદ્યોત આપતો એક મહોટો ભવ્ય પ્રાસાદ તેણે જોયો, તેથી તે રાજા બહુ વિસ્મય પામ્યો, અને કૌતુક જોવા માટે તેણે તે પ્રાસાદના દ્વારની અંદર પ્રવેશ કર્યો. તેવામાં જેનાં નેત્ર અને નિતાંબભાગ બહુ વિશાળ હતા, રૂપવડે કામદેવની સ્ત્રી (રતિ) નો તિરસ્કાર કરતી અને રત્નમય આભરણોની કાંતિવડે ભરપૂર એવી એક યુવાત રાજાના જોવામાં આવી. તે યુવતિ પણ નેત્રોને આનંદદાયક એવા તે રાજાનું સ્વરૂપ જોઈ ચિત્રની માફક ક્ષણમાત્ર સ્તબ્ધ થઈ ગઈ.

બહુ શોકાતુર થઈ તે યુવતિ બોલી—રમણીઓના નેત્રને

જ્ઞાનંદ આપનાર જોવા દે પૃથ્વીનાથ !

યુવતિવચન. તમે અહીં ક્યાં આવ્યા ? અહીંથી જલદી
તમે ચાલ્યા જાઓ તો બહુ સારું, કેમકે
જેનો આ પ્રાસાદ અમને બહુ દુઃખદાયક થયો છે એવો તે પાપિષ્ઠ
જોઈ અહીં નથી આવ્યો ત્યાંમુખી સારું છે. તે સાંભળી રજુરંગમલ્લ
જાણે જોઈયો, હે યુવતિ ! આ ભવન કોનું છે ? અને તે કોણું છે ?
તેમજ આ નવીન યોગનવાળી રમણીઓ કોનાં તાબામાં છે ? વળી
તેઓમાં કેટલીક કંઈક સ્વરે ગાયન કરે છે અને કેટલીક રૂદન કરે
છે તેનું શું કારણ ? તે સાંભળી સર્વ વૃત્તાંત જલદી તું મને
નિવેદન કર. તે સાંભળી તે યુવતિ જોઈ:-હે મુભગ ! આ સ્થાન
'પાતાલગૃહ' જોવા નામથી જોગખાય છે અને આ પ્રાસાદનો અધિ-
પતિ પિંગાક્ષ નામે એક ચોર છે. તે એવો પ્રચંડ પ્રકૃતિનો છે કે
એચર તથા અમુરોને પણ અજેય છે. વળી તે પોતાના ભુજબળવટ
સારીસારી વસ્તુઓને હાંટી લાવી અહીં એકઠી કરે છે. તેમજ જે
જે યુવતિઓ એને પસંદ પડે છે તે સર્વેને અહીં લાવો આ પાતાલ
ભવનમાં મૂકે છે. વળી તેનો એવો નિયમ છે કે સૂર્યોદય થાય છે
ત્યારે તે અહીં આવે છે અને સર્વ યુવતિઓને બહુ દુઃખ દે છે.
તેમજ રાત્રી પડે છે ત્યારે બહાર નીકળી નગરમાં જઈ હાંટકાદ
કરે છે. તેના બહાર ગયા પછી જો કોઈ સ્ત્રી બહાર નીકળીને કોઈ
સ્થાને જાય અને તે ત્હેના બાણવામાં આવે તો તે સ્ત્રીને તે દુષ્ટ પાછી
અહીંયાં લાવીને બહુ પીડા આપે છે. તે સાંભળી રાજાએ વિચાર
કર્યો કે જે મહારૂ નગર હાંટે છે તેજ આ ચોર છે. માટે હાલ હું એનું
પરાક્રમ તો જોઉં, એમ નિશ્ચય કરી રાજા ત્યાં ઉભો હતો, તેટલામાં
તે પિંગાક્ષ ચોર મ્હોટા શબ્દોથી પોકાર કરતી તેની રાણીને પકડી
લાવી તેમજ તેની ઉપર ખડ્ગ ઉગામી તેને બીવરાવતો હતો. ત્યાં
આગળ આવ્યો. અકસ્માત્ રાજાએ તેને જોઈ ધિક્કાર આપ્યો અને

કહ્યું કે રે પુરુષાધમ ! આવી સ્ત્રીઓ ઉપર ખડ્ગ ઉગામતાં તહને લગ્ન નથી આવતી ? રાજ વિરુદ્ધ આવાં અકૃત્ય કરી હવે તું ક્યાં જઈશ ? માટે જલદી આ સ્ત્રીને છોડી દઈ તું અહીંથી ચાલ્યો જા, નહીં તો મહારી સાથે યુદ્ધ કરવા તૈયાર થા. એ પ્રમાણે રણરંગમ-
હનું વચન સાંભળી પિંગાક્ષે વિચાર કર્યો કે આવા ગુપ્ત ભવનમાં આ રાજા કેવી રીતે આવી શક્યો હશે ? એમ વિચાર કરી તે ચોર બોલ્યો, રે પાપિષ્ઠ ! કોઈ પણ દુઃખને લીધે મરવાની ઈચ્છાથી તું મહારા અંતઃપુરમાં આવ્યો છે, માટે મહારા ખર્જની ધારારૂપ તીર્થ-
દકમાં તું તારા આત્માને પ્રથમ પવિત્ર કર. અથવા તો કોપાયમાન થએલા યમરાજાની ચપેટા તહારા ગંડસ્થલ ઉપર પડવાની તૈયારીમાં જણાય છે. માટે જરૂર આજે તહારો કાળ આવી પહોંચ્યો છે. કેમકે અહીંથી નીકળવાનો હવે તહારો કોઈપણ ઉપાય નથી. કસાઈખા-
નામાં ગએલા સસલાની માફક તું જરૂર મરી જવાનો છે. તે સાં-
ભળી રાજા બોલ્યો, તું ચોર છે તેથી તહારો વધ કરવો એજ ઉચિત છે. વળી આ પણ એક કોતુક જોવા જેવું છે, કેમકે સસલાઓ પણ લોકડી લઈ યુદ્ધ કરવા તૈયાર થયા. આ પ્રમાણે રાજાનું વચન સાં-
ભળી ખડ્ગ કોપાનળથી ધગધગતો તે પિંગાક્ષ ચોર રાજાની સન્મુખ દોડ્યો અને ક્રોધ કરી રાજાની ઉપર તેણે પ્રચંડ ખર્જનો ઘા કર્યો, પરંતુ રાજાએ યુક્તિપૂર્વક તે ખર્જનો બચાવ કરી પિંગાક્ષના બે હાથ પકડી તેમાંથી ખર્જ જેટલી લઈ પગના પ્રહારવડે તેને પૃથ્વીપર પાડી તેના સોનાના દોરાથી અવળા હાથે બાંધી પોતાને સ્વાધીન કર્યો.

પિંગાક્ષને બાંધેલો જોઈ સર્વ યુવતિઓ ખડ્ગ હર્ષથી રોમાંચિત થઈ ગઈ અને કામાતુર થઈ તેઓ અનેક પ્રકારે પિંગાક્ષનો નિઝહ. રના હાવભાવ રાજાને બતાવવા લાગી. જેમકે ગાઠ બાંધેલા પોતાના ચોટલાઓને છુટા કરી ફરીથી બાંધવા લાગી, તેમજ તે સમસ્ત પ્રમદાઓના હૃદયમાંથી આ-

નંદ ઉભરાઈ જવા લાગ્યો. વળી પોતપોતાના સ્વામીને મળવામાં ઉત્સુક થએલી તે સર્વ યુવતિઓ. પરનારીને સહોદર માનતા એવા તે રાજાની આગળ સ્નેહરસ પ્રગટ કરી બહુ ચોભવા લાગી. ત્યારબાદ અન્ય સ્ત્રીઓની ઉપેક્ષા કરી રાજા પોતાની સ્ત્રી તરફ દષ્ટિ કરે છે, તેટલામાં ત્યાં અથ તથા હસ્તિઓની ગર્જનાઓ સાંભળવામાં આવી. તે સાંભળી રાજા વિસ્મિત થઈ ઉભો છે, તે જોઈ ચાણી બોલી, હે સ્વામિન! આ હુદ પિંગાક્ષ મહને. પકડીને બલાત્કારે અહીં લાવતો હતો. તે સમયે માર્ગમાં મ્હેં બહુ ખુશ પાડી હતી. વળી મ્હારો દાર તુટી જવાથી તેનાં માતી રસ્તામાં વેરાઈ ગયાં, તેમજ રત્ન જડિત મુદ્રિ. કાઓ કોઈ-કોઈ ઠેકાણે પડી ગઈ તે ચિન્હોને અનુસારે આપનું સૈન્ય અહીં આવતું. હશે એમ મ્હને લાગે છે. માટે આપના વિરહાનગથી બળતા સૈન્યને આપના સમાગમરૂપી અમૃત સિંચનવડે જલદી શાંત કરો. તે સાંભળી રાજા તત્કાલ તે સ્ત્રીઓ સહિત પોતાની સ્ત્રીને આગળ કરી પિંગાક્ષને સાથે લઈ ત્યાંથી ચાલ્યો. અનુક્રમે તે વડના કોટરમાંથી બહાર નીકળતી મુંદર રૂપવતી યુવતિઓને જોઈ બહાર ઉભેલા મંત્રી પ્રમુખ સૈનિકો બોલ્યા, શું આ પાતાલમાંથી નીકળે છે માટે નામકન્યાઓ હશે? કિંવા કોતુક જોવા માટે પાતાલમાં ગએલી અને ત્યાંથી બહાર નીકળતી આ મુરાંગનાઓ છે? એમ તેઓ વિતર્ક કરે છે, તેટલામાં પર્વતની શ્રેણીમાંથી નીકળતા સિંહની માફક નિર્ભય ચિત્તે વડના કોટરમાંથી બહાર નીકળતા રાજાને જોઈ મંત્રી પ્રમુખ સર્વ લોકો દ્રષ્ટ તુટ થઈ ગયા. બાદ સમયે તેમજ રાણીને નમસ્કાર કરી તેઓ બોલ્યા, હે રાજાધિરાજ! રાણીનું દશ્ય થયું જાણી અમે આપની પાસે ગયા, ત્યાં આપને જ ન જોયા, તેથી રાણીનું જ્ઞાન તો અમે બૂલી ગયા; પરંતુ આપની ચિંતામાં વિમૂઢ બની મૂર્છિત થઈ ગયા. તેટલામાં આરણ્યકે ત્યાં આવી અમને ઠહુંઠે દેવીને લઈ કોઈએક ખેચર ઉત્તર દિશા તરફ જતો હતો તે મ્હેં જોયો,

તેમજ દેવીના પ્રલાપ બહુ જોસથી મહારા સાંભળવામાં આવ્યા. તે સાંભળી અમે તે આરક્ષકે બતાવેલા માર્ગે તેની પાછળ ચાલ્યા. માર્ગમાં રાણીનાં મૌક્રિકાદિક વેરાએલાં હતાં, તેથી તે ચિન્હના અનુસારે અમે અહીં આવ્યા અને અહીંયાંથી આગળ કંઈ પણ નિશાની નહીં દેખાવાથી અમે અહીં આગળ અટકી ગયા. બાદ સૂર્યોદય થયો, છતાં પણ કંઈ નહીં સુઝવાથી અમે ખિન્ન થઈ અહીં ઉભા રહ્યા, તેટલામાં આપનાં દર્શન થયાં. તેમજ રાણીનાં પણ દર્શન થયાં. આ મહોત્સવ આશ્ચર્ય શાથી થયું? વળી હે નાથ! આ બદ્ધ પુરુષ કોણ છે? વિગેરે પૂછવાથી રાજાએ પોતાના પ્રયાણથી આરંભીને તેઓના સમાગમ સુધીનું સર્વ વૃત્તાંત તેમને નિવેદન કર્યું. ત્યારબાદ રાજાએ સુલસ શ્રેષ્ઠીને આજ્ઞા કરી કે આ લોચરાની અંદર જેઓની જે વસ્તુઓ હોય તે તેઓને પાછી સોંપી દો અને બાકીનો માલ આપણા લંડારમાં રાખો. તેમજ આ યુવતિઓને પણ પોતપોતાને ઘેર પહોંચાડો. અને તેઓને કોઈ પ્રકારે અડચણ ન આવે તેવી રીતે બંદોબસ્ત કરો, મંત્રીએ તે પ્રમાણે સર્વ વ્યવસ્થા કરીને સર્વને સંતુષ્ટ કર્યા.

રણુરંગમદ્દ રાજા હસ્તી ઉપર બેસી પોતાના નગર ભણી ચાલ્યો, પિંગાક્ષ ચોરને પણ પોતાના સૈનિકોને સ્વા-
નગરપ્રયાણ. ધીન કરી પોતાની સાથે ચલાવ્યો, સૈન્ય સહિત રાજા માર્ગમાં ચાલતો હતો તેવામાં ત્યાં સુવર્ણ કમલ ઉપર બેઠેલા જગત્તનંદન નામે કેવલી ભગવાનનાં તેને દર્શન થયાં. તે પ્રસંગે કેવલી ભગવાન પોતે ભવ્ય પ્રાણી-ઓને ઉપદેશ આપતા હતા, તે જોઈ રાજા પણ તત્કાલ હાથી ઉપરથી નીચે ઉતરી મુનિના ચરણકમલમાં ત્રણ પ્રદક્ષિણાપૂર્વક વિધિ સહિત વંદન કરી ધર્મદેશના સાંભળવા માટે નીચે બેઠો. તેમજ સામંતાદિક સર્વ લોકો પણ પ્રણામ કરી પોતાના અધિ-કાર પ્રમાણે નીચે બેસી ગયા. ત્યારબાદ પિંગાક્ષે પણ પ્રાર્થના કરી

રાજાને જણાવ્યું કે મહારે પણ મુનીંદ્રને વાંદવા છે. પછી રાજાની આજ્ઞાથી પિંગાક્ષ વંદન કરી ત્યાં આગળ બેઠો, તેટલામાં મુલસ મંત્રી પણ ત્યાં આવી વિનયપૂર્વક દેશનામાં એકચિત્ત વાળો થઈ નીચે બેઠો. ત્યારબાદ મંદરાચલથી મંથન કરાતા સમુદ્રના નાદને અનુસરતા સ્વરવટે કેવલી ભગવાને મુરામુરની સભામાં ધર્મ દેશ- નાનો પ્રારંભ કર્યો. હે ભવ્યપ્રાણીઓ ! અચંદ્ર પવનથી કંપાયમાન કંભલપંત્ર ઉપર રહેલા જલબિંદુની માફક ચંચલ એવાં શરીર, યોગવન અને સ્ત્રીઓ ઉપર મોહ કારણ કરવાથી પ્રાણીઓને અપૂર્વ પ્રતિબંધ થાય છે. જેની અંદર પ્રવૃત્ત થએલા તે મૂઠે છવાતમાઓ પોતાની બુદ્ધિથી શરીરાદિકને શાશ્વત (ચિત્ત) માને છે અને તેથી કરીને શરીરાદિકનાં ઉપચારોમાંજ તેઓ આસક્ત રહે છે. તેમજ નિ- રંતર ધર્મ સેવનમાં બહુ પ્રમાદ સેવે છે. વગી શુરંમહારાજ ધર્મનો ઉપદેશ આપી તે પ્રમાણે વર્તવાં બંધામણ કરે છે છતાં પણ તેઓ શુરની અવહેલના કરવા સુકતા નથી. તેમજ વગી પ્રમાદ, મોહ અને રાગાદિક કારણોને લીધે કેટલાક લોકો શુરો પાસે જઈ શક- તાપણ નથી. તેમજ કોઈ સમયે જૈનમંદિરમાં પણ તેઓ જતા નથી. કોઈ કારણને લીધે કોઈના ઉપરોધથી કહાચિત્ત તે દુર્મતિઓ જૈનમંદિરમાં જાય તો પણ ભવિતવ્યતાને લીધે રાગાદિક કથાઓમાં આસક્ત થઈ તેઓ બીજાઓને પણ પૂજા વંદનાદિકમાં વિશ્વબૂત થાય છે. માટે તેવા છવાને મોક્ષ મુખના કારણબૂત એવી સર્વ વિરતિની પ્રાપ્તિ તો બહુ દુર્લભ હોય છે; પરંતુ દેશ વિરતિ પણ મુલભ થતી નથી. તેમજ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ પણ બહુ અશક્ય થઈ પડે છે, અથવા ઉત્તરોત્તર શુભોનું મૂળ કારણ એવું સમ્ય- ક્ત્વ પણ તેઓને દુર્લભ થાય છે. તે સાંભળી રાજા વિનયપૂર્વક બોલ્યો, હે ભગવન ! કૃપા કરી મને સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ બતાવો. તેથી કેવલી ભગવાને પણ વિસ્તારપૂર્વક સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ

તેને સાંભળાવ્યું. ફરીથી રાજા બોલ્યો, હે જગત પ્રભો ! તું
પર્યંત આપ મહેને સમ્યક્ત્વ દાન આપી કૃતાર્થ કરો. મુનીંદ્ર બોલ
હે રાજન્ ! જીવ દયા રહિત કેવલ સમ્યક્ત્વ વ્રત ગ્રહણ કરવાથી
સફલ થતું નથી. કારણકે તેમાં વિશેષ ફલ સાધન જીવદયા ગણ
છે, વળી હે રાજન્ ! અનેક શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરો, અનેક વ
શ્રીયાઓ અને વિવિધ પ્રકારનાં ઇષ્ટો સહન કરો અથવા વનવા
લોગવો ? પરંતુ જો જીવદયા ન હોય તો તે સર્વ નિષ્ફલ થાય છે.
તેમજ મસ્તકે જટા વધારી લોકમાં આડંબર કરે, ઘૃતાદિકથી
અગ્નિમાં હોમ કરે, કેશનો લોચ કરે, તીર્થભૂમિમાં પ્રાણ ત્યાગ
કરે, વલ્કલ વસ્ત્રધારી બને, આહારનો ત્યાગી થાય અને અખંડ
બ્રહ્મચર્ય પાળે; પરંતુ જો જીવદયા પાળવામાં ન આવતી હોય તો
પૂર્વોક્ત સર્વ ક્રિયાઓ નિરર્થક થાય છે. ધર્મનું રહસ્ય અને ત્રણ
લોકમાં સારભૂત તત્ત્વ પણ આ જીવ દયા છે, માટે તમ્હારે જીવન-
પર્યંત વધબંધનાદિક અતિચાર રહિત અહિંસા ધર્મ પાળવો. એ
પ્રમાણે દેશના સાંભળી સુલસમંત્રી સહિત રાજાએ સર્વ વિરતિ
ગ્રહણ કરવામાં અશક્ત હોવાથી સમ્યક્ત્વ સહિત પ્રથમ વ્રત ગ્રહણ
કર્ચું. બાદ પિંગાક્ષ ચોરે પણ સર્વ વિરતિ વ્રત ગ્રહણ કર્યું. તેમજ
કેટલાક અન્ય જનોએ જૈનમંદિરોમાં જીનપ્રતિમાઓની પૂજા કરવી
અને વિકથાનો ત્યાગ કરવો એવા નિયમો લીધા. કોઈએ અણુવ્રત
લીધું. તેમજ કેટલાક જનો બારવ્રતધારી થયા અને કેટલાક ભવ્ય
પ્રાણીઓએ દીક્ષા લીધી. એ પ્રમાણે અનેક પ્રકારનો ધર્મ પામી
સર્વ જનો પોતપોતાના સ્થાનમાં ગયા. ત્યારબાદ ધર્મમાં દૃઢ
શ્રદ્ધાળુ થએલા રણુરંગમદ્ધ રાજાએ પોતાના સર્વ દેશમાં પટક
ઘોષણાવડે અમારી (જીવદયા) પ્રવર્તાવી, કારાગ્રહોમાંથી બદ્ધ
પુરોહિતોને મુક્ત કરાવ્યા અને સર્વત્ર રથ યાત્રાઓ પ્રવર્તાવી, તેમજ
તીર્થોની પ્રભાવના અને સાધર્મિક વાતસલ્ય એ ગૃહસ્થાશ્રમનો

સાર છે એમ માની દુઃખેશાં તે પ્રવૃત્તિ છોડતો નથી. વળી તે કોઈ પ્રાણી જન્મે વખત પ્રતિક્રમણ, શાસનો અભ્યાસ, ધર્મનું અવણ તથા મનન કરે તે તેમજ જૈન સિદ્ધાંત સાંભળે છે, નિરંતર જૈનમંદિરોમાં સ્નાત્ર, પૂજા, આરતી અને લેખ્યકાદિક (પૂજનુ-પ્રમાર્જનુ) કાર્ય વિધિપૂર્વક કરે છે તેના સર્વ કુટુંબનું જોગન, વસ્ત્ર, આસન, વાહન વિગેરે સર્વ વસ્તુઓવટે ધરણ્યોપણ રાજા તરફથી થાય છે. આ પ્રમાણે બીજાં ધાર્મિક મતો માટે પણ તે રાજા દ્રવ્યનો બહુ વ્યય કરે છે. પ્રાચે શ્રાવક લોકો તેના રાજ્યમાં સર્વત્ર વાલ્મીક્યાદિક કાર્ય પોતે કરતા નથી, તેમ બીજા પાસે પણ કરાવતા નથી અને દુઃખેશાં શુદ્ધ અને દેવની ભક્તિમર્જન નિશ્ચિંત પણે રહે છે. વળી જેઓ બહુ વેલવવાળા હોય છે, તેઓનું પણ તે નિરંતર સન્માન કરે છે. પંચપરમેષ્ઠીના સ્મરણ માત્રથી પણ જેઓ શ્રાવક હોય છે, તેઓના ઘર તથા હકાનનો પણ કર લેવામાં આવતો નથી, તેમજ એક ગાડીવટે જેટલા માલગી આવક ભવક થાય તેટલા માલનું હાથ નેણે માફ કરું.

હવે તે સુલસત્રમંત્રીને રાજ્યના અંતઃપુરમાં જવાની છુટ દેવાથી તે શાળીઓ સાથે જઈ થયો. તે વાત રાજાના મુલસત્રમંત્રીને બાલુવામાં આવી, એટલે રાજાએ તેનું સર્વ અવિનય. ધન પોતાને સ્વાધીન કરી તેને ઓડી દીધા ત્યારબાદ નગરવાસી સર્વ લોકો આ પ્રમાણે તેનું નિંદ કાર્ય એમ તેનું મુખમાત્ર પણ એવા નથી, તેમજ તેને બહુ ધિક્કારવા લાગ્યા. એટલુંજ નહીં પરંતુ લોકમાં તે બહુ અનિદ થઈ પડ્યો. મુલસત્ર પણ પોતાની આજીવિકાના દુઃખે યથાથી વિલક્ષણ દશામાં આવી ગયો. તે પણ પોતાની આજીવિકા માટે એક ગાડુ રાખી તે વેચાર કરવા લાગ્યો. રાજ્ય તરફથી એક ગાડુ પણ મુકા કરેલું છે તેથી દાણના જવાબ માટે

તેને સાંભળાવ્યું. ફરીથી રાજા બોલ્યો, હે જગત પ્રભો ! તું
 પર્યંત આપ મહને સમ્યક્ત્વ દાન આપી કૃતાર્થ કરો. સુનીદ્ર બોલ
 હે રાજા ! જીવ દયા રહિત કેવલ સમ્યક્ત્વ વ્રત ગ્રહણ કરવાથી
 સફલ થતું નથી. કારણકે તેમાં વિશેષ ફલ સાધન જીવદયા ગણ
 છે, વળી હે રાજા ? અનેક શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરો, અનેક ત
 શ્રદ્ધાઓ અને વિવિધ પ્રકારનાં દુઃખો સહન કરો અથવા વનવા
 ભોગવો ? પરંતુ જો જીવદયા ન હોય તો તે સર્વ નિષ્ફલ થાય
 તેમજ મસ્તકે જટા વધારી લોકમાં આડંબર કરે, વૃતાદિકથ
 અગ્નિમાં હોમ કરે, કેશનો લોચ કરે, તીર્થભૂમિમાં પ્રાણ ત્યાગ
 કરે, વલ્કલ વસ્ત્રધારી બને, આહારનો ત્યાગી થાય અને અખંડ
 બ્રહ્મચર્ય પાળે; પરંતુ જો જીવદયા પાળવામાં ન આવતી હોય તો
 પૂર્વોક્ત સર્વ ક્રિયાઓ નિરર્થક થાય છે. ધર્મનું રહસ્ય અને ત્રણ
 લોકમાં સારભૂત તત્ત્વ પણ આ જીવ દયા છે, માટે તમ્હારે જીવન-
 પર્યંત વધબંધનાદિક અતિચાર રહિત અહિંસા ધર્મ પાળવો. એ
 પ્રમાણે દેશના સાંભળી સુલસમંત્રી સહિત રાજાએ સર્વ વિરતિ
 ગ્રહણ કરવામાં અશક્ત હોવાથી સમ્યક્ત્વ સહિત પ્રથમ વ્રત ગ્રહણ
 કર્યું. બાદ પિંગાક્ષ ચોરે પણ સર્વ વિરતિ વ્રત ગ્રહણ કર્યું. તેમજ
 કેટલાક અન્ય જનોએ જૈનમંદિરોમાં જીનપ્રતિમાઓની પૂજા કરવી
 અને વિકયાનો ત્યાગ કરવો એવા નિયમો લીધા. કોઈએ અણુવ્રત
 લીધું. તેમજ કેટલાક જનો બારવ્રતધારી થયા અને કેટલાક ભવ્ય
 પ્રાણીઓએ દીક્ષા લીધી. એ પ્રમાણે અનેક પ્રકારનો ધર્મ પામી
 સર્વ જનો પોતપોતાના સ્થાનમાં ગયા. ત્યારબાદ ધર્મમાં દૃઢ
 શ્રદ્ધાળુ થએલા રણુરંગમદ્ધ રાજાએ પોતાના સર્વ દેયમા પટલ
 ઘોષણાવડે અમારી (જીવદયા) પ્રવર્તાવી, ત્રણપ્રહોમાંથી બદ
 પુરંચાને મુક્ત કરાવ્યા અને સર્વત્ર રથ યાત્રાઓ પ્રવર્તાવી, તેમજ
 તીર્થોની પ્રભાવના અને સાધર્મિક વાતસલ્ય એ ગૃહસ્થાશ્રમને

જાર છે એમ ખાતરી દુઃખેયાં તે પ્રકૃતિ છે. નહીં. જો તે
કાર્ય ખાતરી બન્ને વખત પ્રતિક્રમણ, કામને કામને, કર્મને
સ્વભૂત થયા મનન કરે છે તેમજ બેન સિદ્ધાંત કામને છે. મિત્ર
બેનમંદિરોમાં સ્નાત્ર, પૂજા, આરતી અને લેખ્યાર્થ (પૂજા-
પ્રમાણ) કાર્ય વિધિપૂર્વક કરે છે તેના સર્વ કુટુંબને લેખ્ય-
વસ્ત્ર, આસન, વાદન વિગેરે સર્વ વસ્તુઓવડે જરૂરી સ્વ સામ-
તરકથી થાય છે. આ પ્રમાણે બીજાં પાર્શ્વિક નહે માટે. પણ તે
જામ દબાવે બહુ વ્યય કરે છે. પ્રાચી આવક હોય તેના કામને
સર્વત્ર વાલિન્યાદિક કાર્ય પોતે કરતા નથી, તેમ બીજા પાર્શ્વિક
કરાવતા નથી અને દુઃખેયાં ગુરુ અને દેવની ભક્તિમંદ્ર નિર્ધિ-
પણે રહે છે. વળી જોયો બહુ વેલવવાળા હોય છે, તેઓનું ક્ષત્ર તે
નિરંતર સન્માન કરે છે. પંચપરમેષીના સમસ્ત માર્ગે પુ-
જોયો આવક હોય છે, તેઓના ઘર તથા કુશનને પણ તે દેવને
આવતો નથી, તેમજ એક ગાડીવડે જોડલા માલની અવા માર
થાય તેટલા માલનું હાણ તેણે માફ કર્યું.

હવે તે સુલસમંત્રીને સન્મના અંતઃપુરમાં જવાની ધૃતિ દેખાઈ
તે સારીઓ સાથે જાત થયો. ને જાત રામના
સુલસમંત્રીનો : નણવામાં આવી, જોડલે રામને તેનું સર્વ
અવિનય. ધન પોતાને સ્વાધીન કરી તેને ઇચ્છી દીધું.
ત્યારબાદ નગરવાસી સર્વ લોકો આ પ્રમાણે
તેનું નિંદા કાર્ય જોયું તેનું સુખમાત્ર. પણ જોતા નથી, તેમજ તેને
બહુ ધિક્કારવા લાગ્યા. જોડલું જ નહીં પરંતુ લોકોમાં તે બહુ
અનિદ થઈ પડ્યો. સુલસ પણ પોતાની આજીવનને દબાવે
યવાથી વિલક્ષણ દશામાં આવી ગયો. તે પણ પોતાની આજી-
વિકા માટે એક ગાડું રાખી તે વેંચાર કરવા લાગ્યો. રામના
તરફથી એક ગાડાનું હાણ સુલસ કરેલું છે તેથી હાણના બચાવ માટે

તેણે ગાડામાં બહુ ભાર ભરવા માંડ્યો, અને તે બહુ ભારને લીધે બળદ ચાલી શકતા નથી. તેમજ તે પોતે અતિચારથી પણ બહીતો નથી. વળી તે સુલસને ઘણાસારા એવા સાત બળદ હતા; પરંતુ તેઓની સંભાળ રાખવામાં તે કાળજી ઓછી રાખતો હતો, માત્ર પોતાના કામ સાથે સંબંધ ધરાવવા લાગ્યો. એક દિવસ ગાડામાં ગળ ઉપરાંત બહુ ભાર ભરી તે આવતો હતો, તેવામાં એક જગ્યાએ ચઢવાનો બહુ ઉંચો ઢાળ આવ્યો, તેથી બળદો અટકી પડ્યા. તો પણ સુલસે તેમને બહુ જોસથી ચલાવવા માંડ્યાં. જેથી તેઓનાં હાડકાં તુટી ગયાં અને તરતજ તે બળદો મરી ગયા. ત્યાર બાદ સુલસે ફરીથી નવા બળદ ખરીદ્યા અને પ્રથમની માફક કામ ચલાવવા લાગ્યો. એ પ્રમાણે તેનો કેટલોક સમય દુઃખમાં વ્યતીત થયો. આ પ્રમાણે અતિચાર સેવવાથી દાણના બચાવને લીધે તેને કેટલું નુકશાન લોગવવું પડ્યું, તેની તે દરકાર કરતો નથી, તેમજ તેનામાં દયાનો પરિણામ પણ નથી. તેથી તે સુલસ શ્રેષ્ઠ બહુ સમય સુધી ઘણા ગરીબ બળદોને પીડા આપી તેની પર્યાલોચના કર્યા વિના રૌદ્રધ્યાનને આધીન થઈ દેહનો ત્યાગ કરી ત્રીજી નરકભૂમિમાં ઉત્કૃષ્ટ આયુષધારી નારકપણે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાર બાદ ત્યાંથી નીકળી આ સંસારમાં બહુ સમય સુધી ગ્રાર દુઃખો અનુભવી પૂર્વભવમાં પામેલા સમ્યક્ત્વના પ્રભાવથી કુંડનગરમાં લોક પ્રસિદ્ધ એવા ઉત્તમ ક્ષત્રિય કુલમાં તે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં જૈન મત પામી તેનું સારી રીતે પાલન કરી અનુક્રમે મોક્ષ મુખ પામ્યો, માટે હેલવ્યાત્માઓ ? એ પ્રમાણે બહુભાર વહન કરાવી જેઓ પ્રથમવ્રતને અતિચાર વડે દૂષિત કરે છે તે પુરૂષો દુઃસહ દુઃખના ભાજન થાય છે. એમ સમજી તે અતિચારનો ત્યાગ કરવામાં સર્વથા તમે ઉદ્યુક્ત થાઓ. હવે રણુરંગમહા રાજા પણ અતિચાર રહિત પ્રથમ અણુવ્રત પાળી પોતાના રાજ્યમાં પોતાના મુંદર

કુમારને સ્થાપન કરી ચોતે કેવળ ધર્મપરાયણ થયો. બાદ હૃમ્મેશાં પવિત્ર થઇ રત્નમયી જીનપ્રતિમાની ભક્તિપૂર્વક પૂજા કરી વંદન કરતો હતો. આયુષની સમાપ્તિ કરી સમાધિપૂર્વક કાળ કરીને સહસાર દેવલોકમાં તે ઇદ્ર થયો. ત્યાંથી સ્થવી ભરતક્ષેત્રમાં રંધવીરનગરમાં ધર્મરાજાને ત્યાં પુત્રપણે ઉત્પન્ન થઇ તે પ્રથમ વયમાં દીક્ષા પાળી કર્મ કલંકથી નિર્મુક્ત થઇ નિર્વાણ પદ પામ્યો.
 इति प्राणातिपातप्रयमाणुव्रतेचतुर्यात्तीचारेऽतिभारारोपणो-
 दाहरणे सुलसत्रेष्टिकयानकं समाप्तम् ॥

—❧—

સિંહમંત્રીની કથા.

પંચમ ભક્તપાનંવ્યવચ્છેદાતિચાર.

દાનવીર રાજા પ્રભુને પ્રણામ કરી બોલ્યો, હે ભગવન્ !
 એથા અતીચારનું વૃત્તાંત સાંભળી તે
 પંચમઅતીચાર. પ્રમાણે તે અતિચારનો ત્યાગ કરવાથી
 પ્રાણી મુખી થાય એમાં કંઈપણ સંદેહ
 નથી, પરંતુ હવે પાંચમા અતીચારનું સ્વરૂપ સંભળાવો જેથી
 અમારી સફળિ થાય. શ્રીમુખાર્ધપ્રભુ બોલ્યા, હે રાજન્ ! કારણ-
 સર અથવા કારણ વિના જે મનુષ્ય જીવાત્માઓના લોજન
 પાનાદિદેનો વિચ્છેદ કરે છે તે પુરૂષ સિંહની માફક સંસારરૂપી
 વનમાં વારંવાર જામણ કરે છે. જેમકે સુંદર વિલાસવાળી ગંગા
 નદીના ઉત્ત્વલ પ્રવાહરૂપ હારને ધારણ કરતી પૃથ્વી રૂપી સ્ત્રીના
 મુખ સમાન કુસુમપુર નામે મુખસિદ્ધ નગર છે. તેમાં સજ્જન
 રૂપી કુસુદ રાશીને વિકાસ કરવામાં ચંદ્ર સમાન અને વિરોધિ
 રાજાઓની સ્ત્રીઓનાં મુખરૂપી કમલોને મીચાવવામાં દિમ સમાન

સેવકાંદ નામે રાજા રાજ્ય કરે છે. સ્વમાં રંગા સમાન મુદ્રિત
 કાંચે ૪૦૦માં સદા ઉભા, કાલી (કેળ)ના શબ્દ સમાન
 સ્વરૂપ ગાળા જેની શોભી રહી છે અને સરસ સ્વભાવ છે એવી
 ભાવી રંગા નામે નેત્રી ત્રી છે. તેઓને ભુવનમણા નામે એક પુત્ર
 છે. જાતી તે ગાંધ્ય અને રાજ્ય સ્વામીનાં પાશ્વર્થી છે. તેમજ
 અવધુત વૃષ્ટાને સ્ત્રીયે ગણિત જનોને તે પુમાર બહુ માનવીને
 છે. જાતી ભાગવાવશ્યામાંથીજ સામે ક્રીડા કરતો અને ભાવનામાં
 પુમારના મુદ્રા સામે જનોને નામ ને શુ ? એવાં વિદ્વાનોને
 સ્ત્રીનાં જ નેત્રીનાં મુદ્રા તેનાં મિત્ર છે.

જેનાં ભાવનાને અનુભવીને ભુવનમણા પુમાર એક દિવસ

ગાંધ્યની પાને બેઠા હતા. તેવામાં જ્યાં

કુચેલનું આ નામ, દેવપાદા આનંદો, અને પ્રાણમ કરી વિદ્યા

કળા આનંદો કે તે જેનાં દેવમાં બાવી કોઈ

પુત્ર-ક પુત્રી, જે ભાગ્યે જે આનંદા કરતેનું ભાગ્યે કોઈકા પાને છે.

જેનાં પુત્રે વિદ્યાનું જાણે કેજોઈને કરતેનાં જાતી, ગાંધ્યને આજી

કરી છે ભાગ્યે જેનાં ભાગ્યે કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં

કેમે કેમેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં

કેમેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં

કેમેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં

કેમેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં

કેમેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં

કેમેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં

કેમેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં

કેમેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં

કેમેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં

કેમેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં કરતેનાં

તે સમયે મ્હારી મુકેલી પાડુશએ ત્ને લઈ ત્રીપી દત્તી તે પાડ-
 કાએ ચો એનેય લઈ ત્ને મ્હને પાડી આપી દત્તી એ પ્રમાણે તું
 મ્હારો ઉપકારી છે તો ત્હારું વિશ્વમત્ન મ્હને કેમ યામ ? એમ તેની
 પ્રશંસા કરી રાજાએ પોતાના ખગમાં પડેલા કરબના પૃષ્ઠ ભાગ
 ઉપર પોતાનો જામણો હાથ મૂકી બહુ ઉત્સાદ આપ્યો ત્યારબાદ
 રાજાએ તેને શ્રીચંદ્ર રાજાનું કુશલ વૃત્તાંત પૂછ્યું. ત્યારે કરબ
 બોલ્યો, પ્રેમરૂપી અમૃતથી સંપૂર્ણ બરેલા આપના દૃઢવરૂપી મૃદ
 તીર્થમાં નિવાસ કરતા એવા મ્હારા સ્વામિનું ચર્ચકા કુશલજ છે.
 પરંતુ મ્હને અહીં મોકલવાનું કારણ તો એ છે કે જેના રૂપ અને
 શુભોત્તુ વર્ણન કરવું પણ અશક્ય છે એવી રત્નમાલા નામે
 તેમની પુત્રી છે. વગી બહુ શું કહેવું ? સર્વ જગતમાં અતિ સમર્થીય
 સ્ત્રી વર્ગ રચવામાં બહુ કુશળ એવા વિધિનું વિજ્ઞાન આતુર્ષ
 કેવલ તે રત્નમાલામાં જ રહેલું છે, એમ હું માનું છું. તેમજ રત્ન-
 માલાએ પણ એવો પ્રતિજ્ઞા કરી છે કે જે કોઈપણ રાજા અથવા
 રાજકુમાર રાધાવેષ કરે તેજ મ્હને વરે. અને રાજાનો અભિપ્રાય
 એવો છે કે ભુવનમંદલ કુમાર મ્હારી પુત્રીને વરે તો યોગ્ય ગણાય.
 પરંતુ તેમણે કુમારીનું વચન માન્ય કર્યું છે, કારણકે રાધા વેષ
 કરવો તે ભુવનમંદલકુમાર માટે કંઈ પણ કઠિન નથી એમ જાણી
 શ્રીચંદ્ર રાજાએ કુમારને તેકવા માટે આપની પાસે મ્હને મોકલ્યો
 છે. માટે વિલંબ રહિત ભુવનમંદલ કુમાર પોતાના દર્શનામૃતવટ
 અમારા સ્વામીની દષ્ટિ ચાંત કરે એ પ્રમાણે આપ કૃપા કરો.

હેમચંદ્ર રાજાએ જ્યોતિષિક તરફ દષ્ટિ કરી ત્યારે જ્યોતિ-
 ષિક બોલ્યો, હે નરાધીશ ! આજે સાયંકાળે

ભુવનમંદ્રનું
 પ્રયાણ.

કુમારને પ્રયાણ કરવાનું મુહૂર્ત સર્વ સિદ્ધિ-
 એને આપવાવાળું બહુ ઉત્તમ છે. તે
 સાંભળી રાજાએ વિચાર કર્યો કે જરૂર કુમાર

સર્વ શુભ કાર્યનો લોકતા થશે. અન્યથા સર્વ શુભ સપન્ન આવું શુભ મુહૂર્ત નજીકમાં ક્યાંથી આવે ? શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

લઘૂત્થાનાન્યવિઘ્નानि, संमवात्साधनानि च ।

कथयन्ति गुरुं सिद्धिं, कारणान्येव कर्मणाम् ॥

અર્થ—“ શરૂઆતથીજ વિઘ્નરહિત જલદી ઉત્પન્ન થએલાં સાધનો અને અન્ય કારણો દરેક કાર્યોની મોટી સિદ્ધિને ખતાવે છે.”

ત્યારબાદ રાજાએ સેનાપતિ, સામંત પ્રમુખને આજ્ઞા કરી કે ચંપાનગરીના પ્રયાણ માટે યોગ્ય પરિવાર લઈ કુમાર સાથે તમે તૈયાર થાઓ. એટલામાં પશ્ચિમ દિશાએ પ્રાસાદમાં સૂર્યનો પ્રવેશ થયો. અને ચંપાનગરી પ્રત્યે કુમારની સાથે સજ્જ થએલી રાત્રીએ ધારણ કરેલા અલંકાર હોયને શું ? તેમ સ્ફુરણાચમાન કિરણોવડે દેહીયમાન તારાઓ શોભવા લાગ્યા. તે સમયે કુમારે માંગલિક ઉપચાર કરી કુલદેવી અને માતપિતા વિગેરે પૂજ્ય વર્ગને નમસ્કાર કર્યા બાદ પિતાની આજ્ઞા લઈ હૃદયની શુદ્ધિ પૂર્વક અનુકુલ પવન ઉપરાંત શુભ શકુન તેમજ પરિજન વિગેરેની અનુકુલતાને જોઈ મુહૂર્ત પ્રમાણે ચતુરંગ સૈન્ય સહિત નગરમાંથી પ્રયાણ કર્યું. અશ્વની ખરીઓવડે ખોદાએલી ધૂળના મિષવડે આકાશમાં વ્યાપ્ત થએલી પૃથ્વી કુમારના શુભોમાં આસક્ત થઈછતી સૈન્યને છત્રરૂપ થઈ ગઈ. વગી માર્ગમાં અનેક રાજાઓની ભેટ સ્વીકારતો કુમાર બહુ ગામ, નગર, પર્વત, ખેટ અને કર્ખડોને ઓળંગી સિદ્ધાર્થ નગરીની નજીકમાં ગયો, એટલે તે નગરના અધિપતિએ મોકલેલા અધિકારીઓએ ત્યાં આવી વિનંતિ કરી કે હે કુમારેન્દ્ર ! આપના માટે આ ક્ષીર સરોવરની નજીકમાં મહેલ છે ત્યાં આપ કૃપા કરી પધારો. તે સાંભળી તેઓ સાથે કંઈક ઉચિત વાર્તાલાપ કરતા કુમારે ત્યાં

મુકામ કર્યો. વળી જે જે વસ્તુઓ જોઈએ તે સર્વે સિદ્ધાર્થપુરના રાજાએ પ્રથમથીજ ત્યાં તૈયાર રાખેલી હતી. એટલે સૈન્યને માટે પણ જે જોઈએ તે તેમને આપ્યું.

હવે ભુવનમલ્લકુમાર વિસ્મિત થઈ ચારે તરફ ઉદાનાદિકની શોધા જોતો હતો. તેટલામાં સિદ્ધાર્થપુરની મૂળદેવનૃપનું બાળુએ આકાશમંડલને આચ્છાદિત કરતાં, આગમન. ફેન સમાન ઉજ્જવલ અને સન્મુખ આવતાં છત્ર, ઘોડાં, હાથી અને હાથણીઓનાં ટોળાં તેની હાથિગોચર થયાં, તે જોઈ કુમારે તે નગરના આધિકારીઓને પૂછ્યું કે આ શું આવે છે ? તેઓ બોલ્યા, હે કુમારેન્દ્ર ! બરોબર તો સમજાતું નથી. પરંતુ અનુમાન ઉપરથી શ્રી મૂળદેવ રાજા પોતે અહીંયાં આવતાં હોય તેમ લાગે છે. કારણ કે આપનું આગમન સાંભળી તેમને મુહૂર્ત માત્ર પણ વર્ષ સમાન થઈ પડ્યું છે એમ તેમના બોલવા ઉપરથી અમે જાણીએ છીએ. આ પ્રમાણે તેઓ બોલતા હતાં તેટલામાં પ્રતીહારે આવીને કુમારને વિનંતિ કરી કહ્યું કે, આપને મળવાં માટે શ્રી મૂળદેવ નરેન્દ્ર હસ્તિ ઉપરથી નીચે ઉતરી પગે ચાલતાં અહીં આવે છે. તે સાંભળી કુમાર એકદમ સિંહાસનનો ત્યાગ કરી રાજાની સન્મુખ આવે છે તેટલામાં જુગ પરિવાર સાથે નરેન્દ્ર પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યો. રૂપ સંપત્તિમાં સાક્ષાત્ કામદેવ સમાન કુમારને જોઈ તે રાજા એકદમ મૂર્છિત થઈ પૃથ્વી પર પડી ગયો. તે જોઈ સર્વ લોકો હાહાકાર કરવા લાગ્યા. કુમાર પણ પોતે સંજ્ઞમ પૂર્વક તેના ચરીરે ચઢેન રસ છાંટવા લાગ્યો. તેમજ બીજા કેટલાક ઠંડા ઉપચાર તેણે કર્યાં વળી બીજા લોકોએ પણ બંને તેટલા ઉપાય કર્યાં. તેથી મૂળદેવ રાજા રાજા માત્રમાં સ્વચ્ચ થયો. ત્યારબાદ તેને બદાસને બેસાડી કુમારે પૂછ્યું, હે રાજા ! એકદમ આપને

અસત્ય બોલવામાં અટકતો નથી, અતિ લોભને લીધે પરધન હરણ
 કરવામાં તત્પર રહે છે. પોતાને ઉત્તમ સ્ત્રી મળી હોય છતાં પણ
 ઉભય લોકની અપેક્ષા રહિત યર્ષ પરનારીઓ સાથે વિવાહ કરે છે.
 વળી બહુ જીવેના જોમાં ધાત સાથે તેવા અનેક પ્રકારના આરંભ
 કરે છે, અન્ય પાસે કરાવે છે. અને પોતાના મુખે બીજાઓના
 આરંભની પ્રશંસા કરતો છતો હિંસકોની અનુમોદના પણ કરે છે.
 મિથ્યા અભિમાનને લીધે ભવરૂપી રંગભૂમિમાં નૃત્ય કરતો અનેક
 પ્રકારનાં પાપો ઉપાર્જન કરવાથી સ્વંકુત પાપના ઉદય વશ યદ્ય તે
 ઘોર નરક સ્થાનોમાં પરાધીન પણે અનેક પ્રકારની પીડાઓ ભોગવે
 છે. ત્યાં પણ તે પ્રાણી સગદ્રેષકરવાથી ઘોર પાપ ઉપાર્જન કરી તિર્યચ
 યોનિમાં દુઃસહ વેદનાઓ અનુભવે છે. વળી ત્યાંથી નીકળી ફરી
 નરકમાં અને ત્યાંથી નીકળી તિર્યચમાં એમ વારંવાર દુઃખ પરંપરા-
 સહન કરી બહુ દીન યર્ષ સ્વતંત્ર રહિત મહા કષ્ટે કરી ધૂસર
 અને સમોલના ન્યાય વટે અતિ દુર્લભ એવો મનુષ્ય ભવ તે પામે
 છે. તેમાં પણ તે પ્રાણી પૂર્વોપાર્જિત કુમ્ભૃતના પરિણામને લીધે વધ,
 બંધન, મરણ અને ધનાપહારાદિ મહા દુઃખો ભોગવે છે. તેમજ
 દારિદ્ર્ય, દૌર્ભાગ્ય અને શોકાદિક બહુ આપત્તિઓથી વ્યાપ્ત અને
 કુમ્ભૃતવની ચિંતાથી પરાજીત યર્ષ પોતાના મનમાં તે વિચાર
 કરે છે કે અહો ! અન્ય ભવમાં મહેં એવું શું અધોર પાપ કર્યું
 હશે ? જોયી મહાઅધોર દુઃખોનું સ્થાનંભૂત એવા મહેને વિધાતા-
 એ ઉત્પન્ન કર્યો. એમ ચિંતવતો તે જીવાત્મા ધર્મની બુદ્ધિવટે
 ફરીથી અધર્મની ઉપાસના કરી અનેક પ્રકારના કલેશોને ભોગવે
 છે. એમ કરતાં કોઈક જીવ અધમ દેવ યોનિમાં ઉત્પન્ન થાય
 છે. તેમાંપણ કોઈક વ્યંતર યોનિમાં ઉત્પન્ન થાય ॥ અને ચાકર
 નો ચાકર બની તેઓની આજ્ઞા પ્રમાણે તેને વર્તીવું પડે છે.
 તે દુઃખ ધણુંજ અસહ્ય હોય છે. તેમજ મનુષ્યભવમાં પણ

આ મૂર્છા આવવાનું શું કારણ ? કોઈ વખત આ પ્રમાણે થતું હતું કે આજળ થયું ? આ પ્રમાણે તેનું વચન સાંભળી રાજા નેત્ર ઉઘાડીને ચંચલ દૃષ્ટિવડે નિહાળતો ડાબો કાન ખણવા લાગ્યો, તેમજ પોતાનો નાભિ પ્રદેશ સંકુચિત કરી લજ્જા ખતાવે છે અને પગના અંગુઠાવડે જમીન ખોતરતો નીચે મુખે જોઈ રહ્યો, પરંતુ તે કંઈપણ પ્રત્યુત્તર આપી શક્યો નહીં. એ પ્રમાણે તેની ચેષ્ટા જોઈ કુમાર વિસ્મય પામી વિચાર કરવા લાગ્યો કે કામાતુર સ્ત્રીની માફક આની અંદર કામ વિકારો શાથી દેખાય છે ? એમ તે પોતે ઉઠાપોહ કરતો હતો તેટલામાં વર્ષાઋતુના મેઘ સમાન ગંભીર એવો એક ધ્વનિ તેના સાંભળવામાં આવ્યો, ત્યારબાદ કુમારે પૂછ્યું કે અમૃતની વૃષ્ટિ સમાન કલ્યાણકારી આ મધુર ધ્વનિ કોણે કર્યો ? મંત્રીપુત્ર બોલ્યો, હે કુમારેન્દ્ર ! આ મહા અતિશયશાલી એવી ઉત્કૃષ્ટ વાણી શ્રીમાન્ અભયસૂરિની છે. એમ સાંભળી મૂળદેવ સહિત તે કુમાર તત્કાલ સૂરીશ્વરની પાસે ગયો. મેઙ્ગિરિ સમાન ઉન્નત, સમસ્ત ભવ્ય પ્રાણીઓવડે વિરાજમાન, સ્થિર આસને બેઠેલા, જાત્ય સુવર્ણ સમાન કાંતિમાન, વળી ભવ સમુદ્રમાં નિમજ્જન પ્રાણીઓને તારવામાં યાનપાત્ર સમાન અને અમૂલ્ય હારની માફક ગુણોના આધારભૂત એવા તે મુનીશ્વરને જોઈ તેમના ચરણકમલમાં રાજા સહિત કુમારે નમસ્કાર કર્યો, અને તેમજ કુમારનો પ્રાણપ્રિય એવો સિંહ મંત્રી અને સામંતાદિક પણ પ્રણામ કરી સર્વે ઉચિત સ્થાને બેઠા.

સર્વ લોકોના હિત માટે શ્રીમાન્ અભયસૂરિએ ધર્મ દેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. હે ભવ્યાત્માઓ ! જીવાત્માને મ-

ધર્મદેશના.

રણુનો તેમજ કરેલા કર્મનો સંબંધ અનાદિ કાળનો રહેલો છે. તેમજ રાગદ્વેષના આધીન

થઈ પ્રાણી અનેક પ્રકારનાં પાપ કર્મ બાંધે છે, વળી પોતાના સ્વાર્થને લીધે તે અનેક પ્રાણીઓનો વધ કરાવે છે. દુઃખ મનોવૃત્તિને વશ થઈ

અસત્ય બોલવામાં અટકતો નથી, અતિ લોભને લીધે પરધન હરણ કરવામાં તત્પર રહે છે. પોતાને ઉત્તમ સ્ત્રી મળી હોય છતાં પણ ઉભય લોકની અપેક્ષા રહિત યર્ષ પરનારીઓ સાથે વિલાસ કરે છે. વળી બહુ જીવેના જેમાં ઘાત યાય છે તેવા અનેક પ્રકારના આરંભ કરે છે, અન્ય પાસે કરાવે છે અને પોતાના મુખે બીજાઓના આરંભની પ્રશંસા કરતાં છતાં હિંસકોની અનુમોદના પણ કરે છે. મિથ્યા અભિમાનને લીધે ભવ્ય રંગભૂમિમાં નૃત્ય કરતો અનેક પ્રકારનાં પાપો ઉપાર્જન કરવાથી સ્વકૃત પાપના ઉદય વશ યર્ષ તે ધાર નરક સ્થાનોમાં પરાધીન પણ અનેક પ્રકારની પીડાઓ ભોગવે છે. ત્યાં પણ તે પ્રાણી રાગદ્વેષકરવાથી ધાર પાપ ઉપાર્જન કરી તિર્યચ યોનિમાં દુઃસહ વેદનાઓ અનુભવે છે. વળી ત્યાંથી નીકળી ફરી નરકમાં અને ત્યાંથી નીકળી તિર્યચમાં એમ વારંવાર દુઃખ, પરંપરા-સહન કરી બહુ દીન યર્ષ સ્વતંત્ર રહિત મહા કષ્ટે કરી ધૂસર અને સમોલના ન્યાય વટે અતિ દુર્લભ એવો મનુષ્ય ભવ તે પામે છે. તેમાં પણ તે પ્રાણી પૂર્વોપાર્જિત દુષ્કૃતના પરિણામને લીધે વધ, બંધન, મરણ અને ધનાપહારાદિ મહા દુઃખો ભોગવે છે. તેમજ દારિદ્ર્ય, દૌર્ભાગ્ય અને શોકાદિક બહુ આપત્તિઓથી વ્યાપ્ત અને દુષ્કૃતવની ચિંતાથી પરાજીત યર્ષ પોતાના મનમાં તે વિચાર કરે છે કે અહો ! અન્ય ભવમાં મહેં એવું શું અધાર પાપ કયું હશે ? જેથી મહાઅધાર દુઃખોનું સ્થાનભૂત એવા મહેને વિધાતાએ ઉત્પન્ન કર્યો. એમ ચિંતવતો તે જીવાત્મા ધર્મની બુદ્ધિવટે ફરીથી અધર્મની ઉપાસના કરી અનેક પ્રકારના દલેશોને ભોગવે છે. એમ કરતાં કોઈક જીવ અધમ દેવ યોનિમાં ઉત્પન્ન થાય છે. તેમાં પણ કોઈક વ્યંતર યોનિમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને ચાકર ના ચાકર બની તેઓની આસપાસ પ્રમાણે તેને વર્તવું પડે છે. તે દુઃખ ધણ જ અસહ્ય હોય છે. તેમજ મનુષ્યભવમાં પણ

કેટલાક હીનકર્મી જીવો દાસ રૂપ થઈ સ્વામી પાસેથી યાચના કરી ઉદરપૂર્તિ વિગેરે આજીવિકા ચલાવે છે. વળી તેઓ સ્વામીની આજ્ઞાને બહુ માન પૂર્વક વહન કરે છે. તેમજ આભિયોગિક દેવતાઓ પોતાના સ્વામીપાસેથી કંઈપણ ઇષ્ટવસ્તુ મેળવી શકતા નથી. તેમજ કદાચિત્ પોતાના સ્વામીની આજ્ઞા બહાર ચાલે છે તો તેઓ બહુ શિક્ષાને પાત્ર થાય છે. જેમ બહુ વેદાનાઓથી પીડા પામતા નારક જીવો નરકવાસમાંથી નીકળવા માટે બહુ ઉત્સુક હોય છે, તેમજ તેઓ પણ ભવાંતરની બહુ ઈચ્છા કરે છે. વળી કેટલાક જીવો વિશેષ અધ્યવસાયથી કંઈક વિશેષપણ પામે છે. પરંતુ તેઓ મહર્દિક દેવોના પોતાનાથી અધિક રૂદ્ધિ જોઈને બહુ ઈર્ષ્યાલુ થાય છે. તેથી તેઓ રાગ દ્વેષમાં પડી સુખી થતા નથી. તેમજ જૈન ધર્મમાં પણ બુદ્ધિ કરતા નથી. તેથી તેઓ છેવટે સૌંદર્યાન કરી ત્યાંથી ચ્યવીને ફરીથી કુગતિમાં ચાલ્યા જાય છે. માટે હેભગ્યાત્માઓ ! અશેષ દુઃખોના નિધાનભૂત રાગ દ્વેષનો નિગ્રહ કરવામાં તમે ઉદ્યુક્ત થાઓ. વળી તે રાગ દ્વેષનો નિગ્રહ જૈન ધર્મનું સેવન કરવાથીજ થાય છે. તેમજ તે ધર્મ જીનેંદ્ર ભગવાને બે પ્રકારનો કહ્યો છે. પ્રથમ મુનિધર્મ અને બીજો ગૃહસ્થ ધર્મ, વળી મુનિધર્મ દશ પ્રકારનો અને ગૃહધર્મ બાર પ્રકારનો છે. જેઓ મુનિ ધર્મ પાળવા માટે અશક્ત હોય તેમણે સમ્યક્પ્રકારે દેશવિરતિનો સ્વીકાર કરવો. તેમાં પણ જેઓની શક્તિ ન હોય તેમણે દેશ માત્રથી પણ ગૃહિ ધર્મ પાળવો. કારણ કે વિધિપૂર્વક શ્રાવક ધર્મના પાળવાથી પણ ઉત્તમ દેવપણું, મનુષ્યપણું અને સમ્યક્ત્વપૂર્વક શુદ્ધ ચતિ ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે. વળી અભ્યાસવડે અનુકરમે રાગદ્વેષનો નાશ થાય છે. ત્યારબાદ યથાગ્યાત ચારિત્ર પામી ધ્યાતિ કર્મોનો ઉચ્છેદ કરી કેવલ જ્ઞાન પામે છે. તેમજ અંતે મોક્ષપદ પ્રાપ્ત થાય છે. આ પ્રમાણે દેશના રૂપી અમૃતનું પાન

દરી બુવનમદ્દ કુમાર વિનય પૂર્વક જોડ્યો, હે ભગવન ! વૃદ્ધસ્થ
ધર્મિના પ્રથમમતનો ઉપદેશ અમને આપે. તેમજ તેમાં પ્રગટ
થતા દોષોનું સ્વરૂપ પણ જાણવો. તે સાંભળી સૂરીશ્વરે વધારા-
ધારિ વડે વિશુદ્ધ એવું પ્રથમ મત વિસ્તારપૂર્વક કર્યું. ત્યારબાદ
પોતાના મિત્ર સિંદ્રમંત્રી સદિત કુમારે સમ્યક્ત્વપ્રદિત પ્રથમ
મત શ્રદ્ધાવડે વિધિ પ્રમાણે મદલ્ય કર્યું.

પોતાનું કાર્ય સિદ્ધ થયા બાદ કુમાર સૂરીશ્વરને પ્રણામ કરી
જોડ્યો, હે જગદ્ગુરો ! આ મૂળદેવ રાજા
મૂળદેવચરિત્ર. મ્હને જોઈ અકસ્માત્ મૂર્છિત કેમ થયા ?
અને વળી તે સ્ત્રીની ગાફક કામ ચેષ્ટાઓ
કરે છે તેનું શું કારણ ? સૂરીશ્વર જોડ્યા, હે કુમાર ! પૂર્વભવમાં
તું સિંદ્રપુર નગરનો રતનસાર નામે રાજા હતો. અને તે મૂળદેવ
મદનરેખા નામે ત્હારી સ્ત્રી હતી. વળી તે સ્ત્રી ત્હારા ઉપર બહુજ
રાગિણી હતી, તેમ છતાં કોઈ કારણને લીધે એની ઉપર ત્હારી
અપ્રીતિ થઈ. તો પણ ત્હારી સ્ત્રીનો પ્રેમ ત્હારા ઉપર હતો તેવોને
તેવોજ હતો. પરંતુ છેવટે અપમાનનું દુઃખ નહીં સહન થવાથી
તે સ્ત્રી ગળામાં પાશ નાખી મરણ પામીને સિદ્ધાર્થપુરમાં સંતાન
રહિત એવા સુંદરરાજાને ત્યાં વિશેષઅધ્યવસાયથી પુત્રી પછે
ઉત્પન્ન થઈ. તેના જન્મ સમયે મૂળ નક્ષત્ર હોવાથી ભવિત-
વ્યતાને લીધે રાજા તરકાલ મરણ પામ્યો. હવે રાજાને પુત્ર નહીં
હોવાથી સુમતિનામે તેનામંત્રીએ લોકમાં તેનું પુત્રીપણું શુભ
રાખી પુત્રપણું જાહેર કર્યું અને મૂળદેવ એવું નામ પાડીને તેનો
રાજ્યાભિષેક કર્યો, વળી તે રતનસાર મરીને તું પોતેજ ઉત્પન્ન
થયો. હવે તને અહીં આવેલો જોઈ પૂર્વભવના અભ્યાસથી
તેને ત્હારા ઉપર મોહ થયો. આ કુમાર ઉપર મ્હારી આવી
અધિક પ્રીતિ થાયી થઈ એમ વિચાર કરતાં મૂળદેવને જાતિસ્મર-

હિરની આગળ કચરો સાફ કરવાના મિત્ર વડે પોતાનાં પાપ રૂપી ધૂળને દૂર કરતી હોય ને શું ? એમ મંદિરના આંગણને શુદ્ધ કરતી હતી. તેમજ અન્ય દેટલીક દેવાંગનાઓ જૈનધર્મ સંબંધી પોતાના દૃઢ્યમાંથી ઉભરાઈ જતા સગને છાંટતી હોય ને શું ? તેમ કંકુના યાપાઓ જૈન ભવનાંગજીમાં કરતી હતી. કેટલીક તો અત્યંત મુગ્ધમય પુષ્પોની અનેક રચનાઓ વડે ગભારાની અંદર છુનપ્રતિમાઓની પૂજા કરતી હતી. એ પ્રમાણે દેવાંગનાઓથી વ્યાપ્ત થએલા જૈનમંદિરમાં ભવ્ય આકૃતિમય અને વર્ણમાં સુવર્ણ સમાન શ્રીરૂપભદ્રેવની મૂર્તિ તેના જોવામાં આવી. મૂર્તિનાં દર્શન કરી અતિશય ભક્તિવડે સર્વાંગે રોમાંચ ધારણ કરતો કુમાર હાથ જોડી સ્તુતિ કરીને ત્યાં નીચે જોઠા. તેટલામાં દેવાંગનાઓએ ભગવાનની આગળ મુંદર સંગીત કર્યું અને ત્યારબાદ આરતી, મંગલહીપ વિગેરે નિત્ય કાર્ય કરી તેઓ પોતા-પોતાના સ્થાન પ્રતિ ચાલી ગઈ.

પછી કુમાર ઉભો થઈ તે મંદિરની ચોલા જોતો હતો, તેવામાં ત્યાં પશ્ચિમદ્વારની બહાર પુષ્પ પયોભ (ધ) વાનર અને ૨ (જલરાશિ=સ્તન) વડે મનોહર, નવીન વાનરી કમલપત્ર રૂપ (સમાન) નેત્રલક્ષ્મીથી

વિભૂષિત મુંદર સ્વભાવવાળી ઓની માફક રાજહંસો વડે સેવાતી એક વાવ તેના જોવામાં આવી, એટલે કુમાર તરતજ તેની અંદર ઉતર્યો. શીતલ, મિષ્ટ અને ગુરૂવચન સમાન નિર્મલ એવા જલવડે માર્ગના રજકણથી ભલિન થએલા દેહની શુદ્ધિ કરીને જલપાન કરી વાવના કાંઠા ઉપર તે જોઠા, તેટલામાં ત્યાં વાનરી સાથે એક વાનર આવ્યો. તેની આકૃતિ હજાર સમાન પીળાશપર દીપતી હતી. અને કંઠમાં ચણેાંડીયોનો હાર પહેરેલો હતો. તેમજ તેના હસ્તમાં સફલકી વૃક્ષની એક કાળખી પક-

જુ સ્નાન થયું અને તેથી તેને મૂર્છાદિઃ ચિન્હો પ્રગટ થયાં. આ પ્રમાણે મુનિ વચન સાંભળી ચારિત્ર મોહ શાંત થવાથી મૂળદેવ રાજ્યએ ભુવનમદ્ધ કુમારને પોતાનું રાજ્ય આપી પોતે દીક્ષા ગ્રહણ કરીને શુદ્ધ ચારિત્ર પાળવા લાગ્યા. ત્યારબાદ ભુવનમદ્ધ કુમારે સિદ્ધાર્થીપુર નગરમાં પ્રવેશ કરી સુમતિમંત્રીને ત્યાંનો રાજ્ય કાર-
ભાર સોંપી પોતે ત્યાંથી પ્રયાણ કર્યું. આગલ જતાં માર્ગમાં ભીમ, અર્જુન, નકુલ અને શકુનિ નામે ક્ષત્રિયો (ભયંકર અર્જુન વૃક્ષ, નકુલ-નોળીયા, શકુનિ-પક્ષીઓ) વડે સંયુક્ત એવી મહાલા-
રતની કથા સમાન, વળી ભદ્રક જાતિના સેંકડો હસ્તિઓ (ખેડુતો) ના સંચાર વડે ક્ષેત્ર ભૂમિની માફક અતિ રમણીય,
નાના પ્રકારના શ્વાપદ (પશુઓ-શ્વાવડો) વડે સમવસરણી,
ભૂમિ સમાન અને બહુ પુંડરિક (કમલ-સિંહ) વડે વિશાલ અને
સુંદર સરોવરની લક્ષ્મી સમાન શોભતી એવી એક અટવી આવી.
તેમાં કુમારે પોતાના સૈન્ય સહિત પ્રવેશ કર્યો. આગલ ચાલતાં
દશયોજનના આંતરે વડ્ડણા નામે એક નદી આવી, તેના કીનારે
તેઓએ મુકામ કર્યો. ત્યારબાદ કેટલાક સેવકોને સાથે લઈ કુમારે
કૌતુક જોવાની ઇચ્છાથી તે વનની અંદર પ્રવેશ કર્યો, એટલામાં
ત્યાં આગળ કોઈક વિદ્યાધરે રચેલું મનોહર એવું એક જૈનમંદિર
કુમારના જોવામાં આવ્યું. વળી તે અતિ નિર્મળ સ્ફટિક રત્નોથી
બનાવેલું ચંદ્રવિમાન રાહુના ભયને લીધે જાણે પૃથ્વી ઉપર ઉત-
ર્યું હોયને શું ? તેમ દીપતું હતું. તેમજ જંના તટ પ્રદેશમાં રહેલા
વૃક્ષોના પુષ્પોનાં ભીંતોમાં પડેલાં પ્રતિબિંબને જોઈ રસમાં લુપ્ત
થએલા ભ્રમરાઓ ચુંબન કરવા જતાં મુખ અથડાવાથી જલદી
પાછા પડેછે. એવા તે જૈનમંદિરમાં કુમારે પ્રવેશ કર્યો. તેટલામાં
ત્યાં ઉત્તમ શણગાર સજ્જ પોતપોતાના કાર્યમાં પ્રવૃત્ત થયેલી અ-
નેક દેવીઓ તેની દૃષ્ટિગોચર થઈ, તેઓમાં કેટલીક દેવીઓ જૈનમં-

દિવની આગળ રહેલો. આટલું જાણના - સ્થિતિને જોઈને પાપ
 દૂષી પૂજાને દૂર દૂરની તોલ ને શું ? એમ મહિમના આંરવાને
 શુદ્ધ કરવી હતી. તેમજ અન્ય કેટલીક દેવાંજનાઓ તેમજ
 સંભળી પોતાના હૃદયમાંથી કુલમાર્ગ બાજુ ત્યાંને છોડવી તોલ
 ને શું ? તેમ કંકુના આગળે. જેન જગત્તુમાં કરવી હતી કેટ
 લીક તો અત્યંત મુજબમય પુરોના અનેક રચનાઓ. વડે યજ્ઞ
 શાની અંદર સ્તુતિપાત્રોની પૂજા કરવી હતી. એ પ્રમાણે
 દેવાંજનાઓથી આગ થયેલા હૈનમદિશર્ધા જગત્તુ આપૂતિમય અને
 વર્ણમાં મુખર્ષ સમાન શોભાવદેવની મુર્તિ તેના જોવામાં આવી.
 મુર્તિનાં દર્શન કરી અનિશ્ચય અસ્થિવડે સર્વેમ દેવાંજ આજી
 કરતો કુમાર દાસ બેઠી સ્તુતિ કરીને ત્યાં નીચે બેઠો. તેટલામાં
 દેવાંજનાઓએ જગજાનની આગળ સુંદર સંગીત કર્યું અને
 ત્યારબાદ આશ્વી, મંજલ્લીપ વિગેરે નિઃશ્વ કાવ્ય કરી તેઓ પોતા-
 પોતાના સ્થાન પ્રતિ ચાલી ગયું.

પછી કુમાર ઉલોચાર્તે મહિરની યોજા બેનો હતો, તેવામાં
 ત્યાં પશ્ચિમદારની બહાર પુદ પયોજ (ધ)

વાનર અને ૨ (જલરાયિસ્તન) વડે મનોહર, નવીન

વાનરી કમલપત્ર રૂપ (સમાન) નેત્રલક્ષ્મીથી

વિભૂષિત સુંદર સ્વભાવવાળી ગ્રીનો માફક

રાજહંસો વડે સેવાતી એક વાવ તેના જોવામાં આવી, એટલે કુમાર

તતજ તેની અંદર ઉતર્યો. શીતલ, મિદ અને સુરવચન સમાન

નિર્મલ એવા જલવડે માર્જના રજકલ્પથી મલિન થયેલા દેહની

શુદ્ધિ કરીને જલપાન કરી વાવના કાંઠા ઉપર તે બેઠો, તેટલામાં

ત્યાં વાનરી સાથે એક વાનર આવ્યો. તેની આપૂતિ હળદર સમાન

પીળાશપર દીપતી હતી. અને કંઠમાં ચણેડીયોનો હાર પહેરેલો

હતો. તેમજ તેના હસ્તમાં સલ્લકી વૃક્ષની એક ડાળખી પક-

ડેલી હતી તેથી તે તારા સહિત મુથીવ સમાન દેખાતો હતો,
 ત્યાં આવતાંજ પ્રથમ તે વાનર કુમારોમાં શિરોમણિ સમાન
 ભુવનમલ્લકુમારને નમસ્કાર કરી મનુષ્યની વાણી વડે બોલ્યો, હે
 શરણુદાયક ? દયાશુભમાં પ્રધાનપણું જેમણે મેળવેલું છે અને
 પરોપકારમાં રસિક એવા હે કુમાર ? મહારી એક પ્રાર્થના તમે
 સાંભળો. આ અંરણ્યની અંદર સર્વદા હું નિવાસ કરું છું. હે પ્રભો ?
 આ વાનરી મહારી સ્ત્રી છે. હું તેને મહારાપ્રાણથી પણ અધિક
 માનું છું. વળી મહાઈ શરીર, ધન અને જીવિત પણ આ વાનરી
 છે. કેમકે તેના વિના ક્ષણમાત્ર પણ હું રહી શકતો નથી. તેમજ
 આ અટવીમાં નિરંતર સર્વ વાનરોમાં મહાઈ અધિપતિપણું
 ગ્રાહ્યું આવે છે. છતાં એકદા હું કોઈ કાર્યને લીધે ખીજા વનમાં
 ગયો. એટલામાં એક દુષ્ટવાનરે મહાઈ સ્વામિપણું ઉત્થાપન કરી
 પોતાની સત્તા ચલાવી છે. હવે હાલમાં તે સ્થાન પાછું લેવા
 મહારી ઇચ્છા છે તેમજ તેટલી શક્તિ પણ મહારામાં વિદ્ય-
 માન છે. પરંતુ આ વાનરી બહુ બીકણ છે. તેથી મ્હેં તેને ઘણી
 સમજાવી તો પણ તે મ્હને યુદ્ધ કરવાની રજા આપતી નથી. વળી
 તેને એકલી મૂઠીને યુદ્ધ કરવા માટે જવાની મહારી હિંમત પણ
 ચાલતી નથી. પરંતુ હાલમાં મહારા પુણ્યોદયને લીધે નેત્રોને આનં-
 દદાયક એવું આપનું દર્શન થયું છે. હે મહાશય ? આપ તો સાક્ષાત
 ધર્મમૂર્તિ છો. માટે આપની ભુજ છાયામાં આ સ્ત્રીને મૂઠી તે દુષ્ટ
 વાનરને તેના અવિનયનું દુન બતાવી જલદી હું અહીં આવું ત્યાં
 મુથી નિર્વિદ્વપણે આપ એની રક્ષા કરો, એમ કહી તે વાનર પો-
 તાની સ્ત્રીને કુમાર પાસે મૂઠી ત્યાંથી નીકળી ગયો. ત્યારબાદ કુમાર
 વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ એક મહોદ્ધ આશ્રય છે. કારણકે આ
 વાનર જાતિ મનુષ્ય લાખા દેવીરૂપે બોલ્યો ? વળી આ પશુ છતાં
 તેની મતિપૂર્વક પ્રવૃત્તિ ક્યાંથી થઈ ? એમ કુમાર ચિંતવતો હતો.

તેટલામાં વાનરી ગોલી હેં કુમારેદં ! તે શત્રુ જરૂર મારા સ્વામીને મારશે. કારણ કે તે બહુ બળવાન છે. તેથી તેના મરણની વાતો મહારા સાંભળવામાં ન આવે તેટલામાં હું મહારા પ્રાણનો ત્યાગ કરીશ. એમ કહી વાનરીએ તરફાજ તે વાવમાં અંપાપાત કર્યો, તે જોઈ કુમાર ચિંતાતુર થઈ ગયો. હા ! મહારા શરણે રહેલી એવી આ વાનરીના મરણની ઉપેક્ષાં કરવી તે મ્હને ઉચિત નથી, એમ સમજી તેની પાછળ પોતાનો પરિજન નં જાણે તેવી રીતે તરવામાં બહુ દક્ષ એવો કુમાર તેને પકડવા માટે વાવમાં અંપાપાત કરે છે તેટલામાં વાનરી, વાવ કે તેની અંદર રહેલું જળ પણ અદૃશ્ય થઈ ગયું અને તે જગ્યાએ કોમળાં તળાઈ વિગેરે ઉપકરણોથી વિભૂષિત એવા પલંગ ઉપર રહેલા પોતાના આત્માને કુમારે જોયો. એકદમ આવું આશ્ચર્ય જોઈ કુમારના સેવકો બહુ દુઃખી થઈ ગયા. હવે શું કરવું ? એમ વિમૂઢ બની તેઓ પોતાનું સૈન્ય જ્યાં પડયું હતું ત્યાં ગયા. અને મંત્રી વિગેરેને કુમાર સંબંધી સર્વ વૃત્તાંત તેમણે કહ્યું. ત્યારબાદ તેઓએ પણ હાથી, घोडा, રથ વિગેરે સમગ્ર સૈન્યની તૈયારી કરી, તેમજ કેટલાંક શાંતિ કાર્યો કરાવ્યાં.

કુમાર પણ ત્યાં અતિ રમણીય એવા દીવ્ય ભવનને જોઈ ચકિત થયો. જે ભવનની અંદર સ્ફટિક રત્નોની ભરતી

દીવ્યભવન. ચણાવેલી છે વળી તે ભિત્તિયોની અંદર મણી રત્નજડેલાં છે. અરૂણાઓમાં નિકળતા

મુગંધમય ધૂપનો ધૂમાડો ફેલાઈ ગયો છે. વળી તે ધ્રુમશિખાને લીધે વિશુદ્ધ એવું આકાશમંડળ શ્યામવર્ણ થઈ રહ્યું છે. તેમજ ઉચાણમાં બાંધેલી ધ્વજ પતાકાઓના આડંબરથી તેની બહુ રમણીયતા દેખાય છે. મુંદર ગમન કરતી દેવાંગનાઓના કડાં અને ઠંઠં ઘોના તુટી પડેલા અણિઓ વિવિધ પ્રકારે દીપે છે. તેમજ મણિ-ઓની જટા સમાન સર્પવ્ર પ્રસરતા મુવર્ણ સૂત્રના કિરણોનો

ચારે તરફ પ્રકાશ આપે છે. બહુ કાંતિમય સોનાના સ્તંભો ઉપર
મનોહર પુત્તલીઓ સ્થાપન કરેલી છે. વળી સુંદર ભૂતલ ઉપર
રચેલા સુગંધિત પુષ્પોનો પ્રભાવ સર્વત્ર પ્રસરી રહ્યો છે. વળી જે પુ-
ષ્પોમાં લુપ્થ થએલા ભ્રમરાઓ ગુંજારવ કરતા પરિભ્રમણ કરે છે.
અને જે ભ્રમરાઓના મધુર શબ્દો વડે સર્વ દિશાઓ બધિરિત
થઈ રહી છે, એવા તે દીવ્ય ભવનમાં વિવિધ અલંકારોથી વિભૂષિત,
અને કાનમાં જેણે કુંડલ પહેરેલાં છે એવો એક દીવ્ય પુરૂષ તે કુમાર-
ના જોવામાં આવ્યો. એટલે તરતજ તે દેવ બોલ્યો, હે કુમાર!
હવે તારે કંઈપણ વિકલ્પ કરવો નહીં, કેમકે કોઈ કારણને લીધે
હું તને અહીં લાવ્યો છું. કુમાર બોલ્યો, આ દેશનું નામ શું ?
અહીં રાજા કોણ છે ? વળી તમે કોણ છો ? અને મ્હને અહીં તમે
શામાટે લાવ્યા છો ? તે સાંભળી દેવ બોલ્યો, હે કુમાર ! તારા પ્ર-
શ્નોનો ઉત્તર હું વિસ્તારપૂર્વક કહું છું તે તું સાવધાન થઈ સાંભળ.
દેવ માયાથી આકીડાવન બનાવીને હું મ્હારી સ્ત્રી સાથે
હ્રમ્મેશાં અહીં કીડા કરું છું. હું અસુર
અમિતગતિ યોનિમાં ઉત્પન્ન થયો છું અને અમિતગતિ
અસુર. એવા નામથી હું પ્રસિદ્ધ છું. તેમજ આ
વનનો હું અધિપતિ છું. વળી એક દિવસ
હું ચારણ સુનિ કેવલીને વંદન કરવા માટે મ્હોટી વિભૂતિ સાથે દેવી
સહિત રૈવતાચલમાં જતો હતો, તેટલામાં કેટલોક માર્ગ ઉદ્ધાન
કર્યા પછી ત્યાં સ્મશાન ભૂમિમાં બેઠેલો એક યોગી મ્હારા
જોવામાં આવ્યો. જેના લાલમાં રક્ત ચંદનનું તિલક કથું હતું
અને શરીરે મૃગચર્મ ઓઢેલું હતું, તેથી તેના શરીરની આકૃતિ
પ્રેત સમાન લયંકર દેખાતી હતી, જેણે મસ્તકે બહુ વિચિત્ર
મુકુટ ધારણ કરેલો હતો, તેથી તેના મસ્તકનો અગ્રભાગ વિલ-
ક્ષણ દેખાવ આપતો હતો. શ્યામ સર્પવ સમાન શરીર ઉપર જેણે

યોગપદ્ધતિ બાધિલો હતો, તેમજ તે મુખમાંથી અતિ હારણ હુંકારા
 કાઢતો હતો, જેની આગળ કુંડમાં હોમ કરેલા અગ્નિની મોટી
 જ્વાલાઓ દેખાતી હતી અને જેની ડાળી બાબુએ એક મુંદર
 બાલિકા બેઠી હતી એવા તે યોગીને જોઈ મહેં દેવીને કહ્યું, હે
 પ્રિયે ! આપણે ક્ષણમાત્ર અહીં રોકાઈને જોઈએ કે આ પાખંડી શું
 કરે છે ! એવામાં તે પાખંડીએ રૂદન કરતી તે બાળાને પોતે સ્વેલાં
 મંડળની અંદર બેસાડી રક્ત ચંડનવટે તેના બાલસ્થલમાં અર્ચા
 કરી. ત્યારબાદ તેના કંઠમાં રક્ત કચોરની માલા પહેરાવીને તેને
 અગ્નિમાં હોમવાની તૈયારી કરતો હતો, તેટલામાં મહેં તેને તિર-
 સ્કાર પૂર્વક કહ્યું કે, રે પાપિષ્ઠ ! મૂઢ ! આણું લોક વિરૂદ્ધ અનુ-
 ચિત કાર્ય કરીને મહારી આગળથી તું ક્યાં જઈશ ? દેનિર્લજ્જ !
 શું તને લજ્જા નથી આવતી ! જેથી આ પાંચ ભૂતના દેહને
 ધારણ કરનારા આ અનાથ બાલિકાને મારવા રૂપ ઉભયલોક વિરૂદ્ધ
 અકાર્ય આચરવા તૈયાર થયો છે ! એ પ્રમાણે મહારૂં વચન
 સાંભળી બાળાને પડતો મૂકી તે દુષ્ટ પાખંડી જીવ લઈ ત્યાંથી
 પલાયન થયો. મહેં પણ દયાને લીધે તેને જતો કર્યો અને તે
 કન્યાને લઈ મહેં મહારી સીને સોંપી. દીવ્ય આકૃતિને ધારણ કરતી
 અને સંપૂર્ણ લક્ષણ યુક્ત તે કન્યાને પોતાના બોળામાં બેસાડી
 દેવી બોલી, હે સ્વામિન્ ! અરેઅર હું લાભ્યવતી ગણાઉં, કારણકે
 દેવના ભવમાં પણ હું પુત્રીવાળી થઈ. મહેં પણ કહ્યું કે હે દેવિ !
 તારૂં કહેવું સત્ય છે, અન્યથા લાવણ્યરૂપી અમૃતના સિંધુ
 સમાન આવી માનુષી કન્યા ક્યાંથી હોય ? એમ કહી હું કેવલી
 ભગવાન પાસે ગયો. પછી તેમને નમસ્કાર કરી હું નીચે બેઠો.
 મહારા દુદ્યનો અંદેહ જાણી કેવલી ભગવાને પણ વાસુદેવના ચં-
 ખના નાદ સમાન ગંભીર વાણીવડે તે બાલિકાનું ચરિત્ર કહેવાનો
 પ્રારંભ કર્યો.

આ ભરતક્ષેત્રમાં કૃતમંગલા નામે નગરી છે. તેમાં સર્વ જન-
માન્ય અને બહુ ધનાઢ્ય એવો ધન નામે
બાળાનો પૂર્વભવ. શ્રેષ્ઠી રહેતો હતો, તેને જયસુંદરી નામે એક
બાળવિધવા પુત્રી હતી, વળી તે જયસુંદરીને
પાંચ ભાઈઓ હતા. તેઓ નિરંતર તે બાળવિધવાની આજ્ઞા પ્ર-
માણે વર્તતા હતા. પરંતુ જ્યેષ્ઠ બંધુની સ્ત્રી તે જયસુંદરીની સાથે
બરોબર ચાલતી નહોતી. તેથી જયસુંદરીએ પોતાના મોટા
ભાઈને બીજી કન્યા પરણાવી અને પ્રથમની સ્ત્રીએ કરેલું કોઈપણ
કાર્ય જેમ તેમ દુર્વચન બોલીને તે હપિત કરતી હતી, તેમજ તેને
કોઈપણ કામમાં તે ગણતી નહોતી, તેવીજ રીતે જયસુંદરીને પણ
તેની ભોજનર્થ બુદ્ધિ આગળ મૂકી બહુ દુઃખી કરતી હતી એમ પર-
સ્પર નણુંદ ભોજનર્થને વેર ચાલતું હતું, તંવામાં વિજળી પડવાથી
તે બન્ને એક સાથે બળીને બ્યાદ્ર જાતિમાં વાઘેણપણે ઉત્પન્ન થઈ.
ત્યાં પણ પૂર્વભવના વૈરને લીધે એક બીજાને દેખવાથી યુદ્ધ કરી
તે બન્ને વાઘેણો મરણ પામી ત્રીજી નરકભૂમિમાં ઉત્પન્ન થઈ, અને
ત્યાંથી નીકળી વિશેષ પરિણામને લીધે ભોજનર્થનો જીવ ગૂર નરેન્દ્રની
સ્ત્રી રૂપે ઉત્પન્ન થયો અને નણુંદનો જીવ તેવા પશિયામવંદે તેનાજ
મર્જામાં પુત્રીપણે ઉત્પન્ન થયો ત્યાં પૂર્વભવના અન્ય ત્રણ ભાઈ
માં પણ તેના ઉપર તે કેવળ કરવા લાગી પામી અને તેના મરણ
સાક્ષીએ અનેક ઉપાય કર્યા પરંતુ નિઃસમ નિષ્ફળ ગયા પછી
હાવાથી તેના મર્જાને પામી થયો તદ્દાત્તે તેના મરણ સાક્ષી
કેવળી સાક્ષીને પુત્રા મળ્યા પછી તેને જોઈ જોઈ જોઈ દુઃખ ન
લાવ્યું. તેથી તેણીએ જુ નરાવન કરવાનું કર્યું અને તેના મરણ
સાક્ષી પુત્રી મળ્યા એમ ખાતરે જુ નરાવન કર્યું અને તેના મરણ
સાક્ષી પુત્રી મળ્યા એમ ખાતરે જુ નરાવન કર્યું અને તેના મરણ

દાયણે તે બાલિકાને તેજ દિવસે પોતાની દીકરીને પ્રસવ થયો હતો. તેથી તેને ત્યાં ગ્રામ રીતે પહોંચાડી દીધી.

અનુક્રમે તે કન્યા તેને ત્યાં મ્હોટી થઇ. હવે એક દિવસ તે કન્યા પોતાની સમાન વયની સખીઓ સાથે રમતી દુષ્ટયોગી. હતી. તેવામાં અતિ લયંકર (૩૬) વિદ્યાના સાધન માટે ઉત્તમ લક્ષણવાળી કન્યાની શોધમાં ફરતો ફરતો એક યોગી ત્યાં આવ્યો અને તેની દષ્ટિ તે બાળા ઉપર પડી. તેથી તે યોગી તે કન્યાને લોભાવી પોતાની સાથે સ્થાનભૂમિમાં લઇ ગયો, અને અગ્નિમાં તેને હોમવાની તૈયારી કરતો હતો તેવામાં આ અસુર તેને તે દુષ્ટના હાથમાંથી મુક્ત કરી, માટે હે કુમાર ! આ બાળાના વૃત્તાંત ઉપરથી કિંચિત્ માત્ર પણ આત્માની અંદર કથાય કરવો નહીં. વળી પરિગ્રહ અને આરંભના ત્યાગી એવા મહાત્માઓ સર્વદા કથાયોથી દૂર રહે છે. કારણકે જ્યાં સુધી સમજા હેતુઓની નિવૃત્તિ ન થઇ હોય ત્યાં સુધી કાર્યની નિવૃત્તિ થતી નથી. વળી જેઓ કથાયોનો સર્વથા ત્યાગ કરવા અશક્ત હોય તેઓએ અમુક અંશે પણ તેનો ત્યાગ કરી અનુક્રમે કથાયો સર્વથા ક્ષીણ થાય તેવી રીતે ચત્ન કરવો. તેમજ જે બહુકર્મી છવો એટલું પણ કરવાને અશક્ત હોય તેઓ કથાયના ત્યાગી એવા મહાત્માઓની સેવા કરવાથી ઉત્તમ પ્રકારની સ્થિતિ મેળવી શકે છે. એ પ્રમાણે મુનીંદ્રનું વચન સાંભળી કંઈક કર્મનો ક્ષય થવાથી જાતિ સ્મરણ પામી તે બાલિકા બોલી, હે ભગવન્ ! આપના કદા પ્રમાણે સર્વ વૃત્તાંત મ્હને પ્રત્યક્ષ થયું છે. માટે હવે આપના ચરણ સિવાય મ્હારું અન્ય કોઈ શરણ નથી. હે પરમ દયાલુ ! જેવી રીતે હું સર્વ સંગથી વિમુક્ત થાઉં તેવી મ્હારી ઉપર આપ કૃપા કરો. તે સાંભળી મુનીંદ્ર બોલ્યા, હે બાલે ! અદ્યાપિ નિરૂપક્રમ એવું લોચકર્મ ત્હારે લોચવવાનું બાકી

છે. માટે હાલમાં તું ગૃહિ ધર્મને અંગીકાર કર. તે સાંભળી બાળા બોલી, હે ભગવન્ ! હાલમાં મહારી સ્થિતિ કેવી છે તે આપ જાણો છો ' તો આ ગૃહિ ધર્મનો સ્વીકારીને હું આ અસુરોની અંદર તે ધર્મને સમ્યક્ પ્રકારે શી રીતે પાળી શકીશ ? મુનીંદ્ર બોલ્યા, હે બાલિકે ! એ સંબંધી તારે કંઈ પણ ચિંતા કરવી નહીં. કારણકે કાલિંજર અટવીમાં રૂપલદેવ ભગવાનના મંદિરમાં જ્યારે ભુવન-મધ્ય રાજને તું જોઈશ ત્યારે તેના સ્વાધીન થઈ સમ્યક્ પ્રકારે શ્રાવક ધર્મ પાળી અનુક્રમે તું કુમારની સાથે દીક્ષા ગ્રહણ કરી મોક્ષ સ્થાન પામીશ.

આ પ્રમાણે તે કન્યાનું વૃત્તાંત સાંભળી સભામાં રહેલા કેટલાક જનોએ દીક્ષા લીધી અને કેટલાકે શ્રાવકધર્મ કુમાર અને સ્વીકાર્યો. તેમજ કેટલાક પુરૂષ, સ્ત્રી, દેવ અને બાળાનો સંયોગ. દેવીઓએ સમ્યક્ત્વ વ્રત લીધું. ત્યારબાદ હું પણ મુનીંદ્રને નમસ્કાર કરી તે બાળાને લઈ મહારા સ્થાનમાં ગયો. અને તેનું વિજયપતાકા એવું નામ પાડ્યું. અનુક્રમે આજે કેવળી ભગવાને કહેલા દિવસે તે બાળા જૈન-મંદિરમાં ગઈ અને ભગવાનની પૂજા કરતી હતી, તેટલામાં હે કુમાર ! તું વિજયપતાકાની દૃષ્ટિગોચર થયો. ત્યારબાદ તેણીએ પોતાની સખીને કહ્યું કે, કેવલી ભગવાને જે પુરૂષ કહ્યો હતો તે આ પુરૂષ મહને લાગે છે. સખી બોલી તારું કહેવું સત્ય છે. તેથી તારા પિતા પાસે એને લઈ જવો ઉચિત છે, એ પ્રમાણે સખીનું વચન માન્ય કરી તે કન્યા માયાવડે વાવ વિગેરેનો પ્રપંચ કરી આપને અહીં લાવી. માટે હવે જીનેંદ્ર પ્રતિમાના દર્શનરૂપી અમૃતના સિંચનવડે પોતાના નેત્રોને આનંદ આપો. એમ કહી તે અસુર તેને મંદિરમાં લઈ ગયો. એટલે ત્યાં આગળ વંદન કરતી વિજય-પતાકા કુમારની નજરે પડી. પુષ્પરસના પાનથી ભક્ત અને મધુર

માટે આપણે તૈયાર થાઓ, હૃદય પરાક્રમ ધારણ કરો અને સર્વથા
 ક્ષોભનો ત્યાગ કરો. કેમકે સાહસથી દેવ અને દૈવ પણ સાધ્ય
 થાય છે. સાહસ પ્રવૃત્તિવાળા ધીર પુરૂષો જ્યાં સુધી કાર્યનો
 પ્રારંભ નથી કરતા ત્યાં સુધીજ પર્વતો પણ તેમને હર્લિંધ થાય છે
 તેમજ સમુદ્રો પણ હર્લિંધ ગણાય છે. એમ વિચાર કરી તેઓ
 આડંબર સહિત સજ્જ થયા તેટલામાં અમુરેન્દ્રની આજ્ઞાવડે
 દેવોએ કરેલી સ્તુતિ તેઓના સાંભળવામાં આવી. જેમકે હિમચંદ્ર
 રાજાના કુળરૂપી કુસુદ વનમાં ચંદ્ર સમાન, સાસ્વિક પુરૂષોમાં
 ચૂડામણિ સમાન, ઉત્તમ જ્ઞાન ધારક અને યથાર્થ નામ ધારક એવા હે
 શ્રી ભુવનમદ્દ કુમાર ! તમે ચિરંજીવી થાઓ. પશુ સરખાઓના
 કાર્યમાં પણ જે તું પોતાના પ્રાણને તૃણ સમાન ગણે છે તો ત્હારી
 તુલનાને કયો પરોપકારી પુરૂષ પામી શકે ? એ પ્રમાણે દેવતા-
 ઓના મુખથી પોતાના સ્વામીનું ગુણ કીર્તન સાંભળી તેઓએ
 અકસ્માત્ વિમાનમાં બેઠેલા કુમારને જોયો કે તરતજ તેઓ
 રોમાંચિત થઈ ગયા અને પૃથ્વી પર દડવત્ પ્રણામ કરવા લાગ્યા.
 કુમાર પણ ઝટ વિમાનમાંથી નીચે ઉતરી તેઓને ઉભા કરી બહુ
 પ્રેમ પૂર્વક ભેટીને આજ્ઞા આપી એટલે દેવી સહિત અમુરેન્દ્રને પ્રણામ
 કરી તેઓ સર્વે ઉચિત સ્થાને બેઠી ગયા. ત્યારબાદ અમિતગતિએ
 મંત્રી પ્રમુખ પ્રધાન પુરૂષોની આગળ કુમારનું સર્વ વૃત્તાંત નિવે
 દન કર્યું. પછી ઉત્તમ મુક્તાફલની માળાઓથી સુશોભિત એવા
 મણિમય ચતુષ્કલવનમાં કુમારને બેસાડી તેના ભાલ સ્થલમાં દેવીએ
 મુક્તાફલની શેષા (અર્ચા) કરી. અમુરે કુમારના હસ્ત કમલમાં
 વસ્ત્રાલરણ આપ્યાં, તેમજ તેના સર્વ પરિવારનો પણ વસ્ત્રાદિક
 અલંકારોવડે યથોચિત સજ્જાર કર્યો, ત્યારબાદ કુમારની ઉપમાતા
 (ધાવ) નો પણ સારી રીતે સજ્જાર કરી તેના બોળામાં વિજય-
 પતાકાને બેસાડી. પશ્ચાત્ અમુરેન્દ્ર બોલ્યો, આ મ્હારી પુત્રી હવે

આપને સોંપવામાં આવે છે. આજસુધી આં કન્યા અંભારી હતી તે હવે તમ્હારી થઇ. ઇત્યાદિક સંપ્રદાય પ્રમાણે આચાર કરી વિજયપતાકાને શિખામણ આપવા લાગ્યો, હે પુત્રી ! એક મ્હાડ હિતકર વચન તું સાંભળ—

નિર્વ્યાના દયિતે નનાન્દપુ નતા શ્વશ્રુપુ મક્તા મવં,
સ્તિથ્યા બન્ધુપુ વત્સલા પરિજને સ્મેરા સપત્નીપ્વપિ ।

પત્યુર્મિત્રજને સનર્મવચના સ્તિલાં ચ તદદ્દેપિપુ,
સ્ત્રીણાં સંવનનં નતદ્ધુ ? તદિદં વ્રીતૌપથં મર્તુપુ ॥ ૧ ॥

અમ્યુત્યાનમુપાગતે ગૃહપતૌ તદ્દાપણે નમ્રતા,
તત્પાદાર્પિતદ્દષ્ટિરાસનવિધેસ્તસ્યોપચર્યા સ્વયમ્ ।

સુપ્તે તત્ર શયીતં તત્પ્રથમતો જહ્યાચં શય્યામિતિ,
પ્રાચ્યૈઃ પુત્રિ ! નિવેદિતાઃ કુલવધૂસિદ્ધાન્તધર્મા અમી ॥ ૨ ॥

અર્થ—“ હે સુંદરશ્રુતીવાળી પુત્રી ! ત્યારે નિરંતર પોતાના પતિ તરફ નિઃકષ્ટ ભાવે વર્તવું, નહોંદો આગળ નમ્રતા રાખવી, સાસુ સસરાની ભક્તિ કરવી, બંધુજનો ઉપર સ્નેહ દષ્ટિએ વર્તવું, પરિજન ઉપર દાક્ષિણ્યતા રાખવી, સપત્ની (શોક) એ ઉપર પ્રીતિ રાખવી. પતિના મિત્ર વર્ગને નમ્ર વચનથી બોલાવવા, તેમજ તેમના વૈરીઓ ઉપર દ્રેષ ભાવ રાખવો, આ પ્રમાણે શ્રીઓના વર્તવાથી ભર્તૃજનોનું વિના ઔપધે રક્ષણ થાય છે. વળી હે પુત્રી ! ત્યારે પોતાનો પતિ ઘેર આવે ત્યારે તેમને અશ્યુત્યાન આપવું, નમ્રતા પૂર્વક તેમનું વચન સાંભળવું, તેમના ચરણ અગ્રમ. દષ્ટિ નાખવી, તેમને આસનાદિક આપવાની સેવા પણ પોતેજ કરવી, જ્યારે પતિ શયન કરે ત્યારપછી પોતે સુવું અને તેમજ ઉઠ્યા પહેલાં ઉઠવું. હ વત્સ ! આ સર્વ કુલ વધુઓના ધર્મસિદ્ધાન્તમાં જ્ઞાન પુરૂષાએ કહેલાં છે. ” એ પ્રમાણે પિતાનો

ઉપદેશ ગ્રહણ કરી વિજયપતાકા તેમના ચરણમાં પડી-ને ખેલી, હે તાત ! આપના કહ્યા પ્રમાણે સર્વદા હું વર્તીશ માટે એ સંબંધી કંઈપણ ચિંતા તમારે રાખવી નહીં. ત્યારબાદ તે અમિત ગતિ અસુરેન્દ્ર તેનીસેવામાં પાંચદેવીઓને મૂકી તેની અનુસાર લઈ પશ્ચાત્ કુમારે કરેલા સત્કારનો સ્વીકાર કરી વિજય ડંકાના નાદ સાથે તે પોતાના સ્થાનમાં ગયો.

હવે કુમાર પણ ત્યાંથી નીકળી તે ચંપાપુરીમાં અનુક્રમે જઈ પહોંચ્યો અને શ્રીવેણુ રાજાને ખબર થવાથી ચંપાપુરીમાં તે પણ પરિવાર સહિત સામૈયું લઈ તેની પ્રવેશ. સામે આવ્યો. વિમાનમાં બેઠેલી દેવીઓ સહિત વિજય પતાકાને જોઈ શ્રીવેણુ રાજા બહુ વિસ્મિત થયો અને કુમારનું આગમન નિવેદન કરવા આવેલા પુરૂષને તેણે પૂછ્યું કે, શું આ વિમાનમાં કુમારની પાછળ કોઈ દેવીઓ બેઠી છે ? તે સાંભળી તે પુરૂષે પણ તે દેવીઓનું સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. તે સાંભળી રાજાનું હૃદય હર્ષથી ભરાઈ ગયું અને વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ કુમારનો કોઈ અલૌકિક પુરુષોદય દેખાય છે. અન્યથા ઉત્તમ કુળમાં જન્મ, સર્વ કલાઓમાં કુશળપણ અને આવો અપૂર્વ વિનય તેનામાં ક્યાંથી હોય ? આવો પરાક્રમી આ કુમાર જ સર્વ રાજકુમારોનો પરાજય કરી મ્હારી કન્યાએ પ્રતિજ્ઞા કરેલો રાધાવેદ્ય નિર્વિઘ્નપણે કરશે. વળી અન્ય વરની શંકાથી મ્હારું મન સંબ્રાંત થયું હતું, પરંતુ હવે મ્હારી તે શંકા દૂર થઈ ગઈ અને પરમશાંતિ રાખવામાં હવે મ્હને કંઈ પણ સંશય નથી. એમ નિશ્ચય કરી રાજા સ્વસ્થ થયો. ત્યારબાદ પ્રતિ સમયે નવીન નવીન આનંદને અનુભવતા કુમાર અને રાજા બન્ને મગીને પોતપોતાના પરિવાર સહિત ત્યાંથી ચાલ્યા. અનુક્રમે સમસ્તલોગ્ય પદાર્થો વડે ભરેલા અને કુમારને આપવા લાયક એવા ઉત્તમ એક આવાસમાં કુમારને ઉતારો આપી શ્રીવેણુ રા-

બાળે વિજયપતાકાને પોતાની સાથે લઈ જઈ હવેલીમાં પોતાની કન્યાની પાસે મૂકી. તેમજ તેના માટે સર્વ ઉપચાર કરવાની ગોઠવણ કરી. ત્યારબાદ રાજાએ હુકમ કરી પ્રથમ નિર્માણ કરેલો રાધાવેધનો મંડપ સજ્જ કરાવ્યો.

શ્રીવેલુરાજાએ નિર્માણ કરેલા રાધાવેધના દિવસે સર્વ રાજકુમારોને નિમંત્રણ કરી બોલાવ્યા, તેથી સર્વ રત્નમાલાની રાજકુમારો પોતે પોતાના અધિકાર પ્રમાણે પ્રતિજ્ઞા. સજ્જ થઈ તે મંડપમાં ગયા. તેમજ ભુવનમ-હુમાર પણ અસુરેન્દ્ર તરફથી મંગેલા ઉત્તમ

વસ્ત્રાભરણો. જેથીને સર્વ સૈન્ય સહિત હાથી ઉપર સ્વારી કરી સ્વયંવર મંડપ આગળ આવ્યો. અને હસ્તી ઉપરથી તે નીચે ઉતર્યો. બાદ મથાઉપર ગોઠવેલાં સિંહાસનો ઉપર બેઠેલા એવા રાજકુમારો વડે સુશોભિત, તેમજ તેઓના સુકુટમણિઓની વિશેષ કાંતિ-રૂપ જટાને ધારણ કરતા અને નેત્રોને આનંદ આપતાં એવા, સૈદ્રની સભા સમાન તે મંડપમાં પોતાની કાંતિવડે અન્ય રાજકુમારોને નિસ્તેજ કરતા તે કુમારે ઇન્દ્રની માફક પ્રવેશ કર્યો. તે સમયે પોતાના પિતા પાસે બેઠેલી રત્નમાલા તે કુમારને જોઈ તેમજ પરિજનના કંઠેવાથી તેના શુભ જાણી બહુ વિસ્મય થઈ ગઈ અને પોતાના હૃદયમાં ચિંતવવા લાગી. રે હૈવ ! પુરૂષોમાં રત્ન સમાન આવો ઉત્તમ વર પ્રાપ્ત થયે છતે ત્હેં રાધાવેધની ખુદ્ધિ મહુને કેમ આપી ? અથવા હવે શોક કરવાનું કંઈ કારણ નથી, એમ ધારી તેણીએ પુનઃ પ્રતિજ્ઞા કરી કે જો આ કુમાર વિના અન્ય કોઈ પણ રાધાવેધ કરશે તો મહારે મરણ એજ શરણ છે.

હવે મંડપની આંદર ઘણો ઉચ્ચ અને મજબુત એવો એક સોનાનો સ્તંભ રાખ્યો છે તે સ્તંભની ઉપર રાધાવેધ. સોનાની એક પુતળી નીચે મુખે સ્થાપન કરેલી છે. વળી તે પુતળીની નીચે બહુ વેગથી

પરિભ્રમણ કરતાં આઠ ચક્ર મુકેલાં છે. તેઓમાં કેટલાંક ડાળાં અને કેટલાંક જમણાં ભમ્યા કરે છે. તેઓની નીચે પૃથ્વી ઉપર તેલથી ભરેલી એક કુંડી ગોઠવી છે. તેમાં પડેલા તે પુત્તળીના પ્રતિબિંબને જોઈ સ્થિર ચિત્તે કિંચિત્ માત્ર પણ ઉપર જોયા વિના નીચે દૃષ્ટિએ પુત્તળીના વામ નેત્રની કીકી (તારા) વિંધવાની છે. આ પ્રમાણે મધળી ગોઠવણ કરેલી છે. ત્યારબાદ શ્રીધેણુ રાજા જોડ્યો, હે રાજકુમારો ! જે કોઈ આ રાધાવેધ કરશે તે પુત્ર આ કન્યાને વરશે. પરંતુ તેમાં આ પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે કે આવી આવેલા સર્વ રાજકુમારોનાં નામ ભોજપત્રોમાં લખી તે ચીટ્ટીઓ માટીના ગોળામાં લપેટી તે સર્વ ગોળીઓ એક મોટા સોનાના ગોળામાં નાખેલી છે, તેમાંથી અમારો પુરોહિત એક એક ચીટ્ટી બહાર કાઢશે અને તેની અંદર જેનું નામ આવશે તે રાજકુમારે રાધાવેધ કરવા ઉભા થવું. એ પ્રમાણે સર્વેને તે ઠરાવ સંભળાવ્યા બાદ પુરોહિતે પ્રથમ ચીટ્ટી કાઢી એટલે તેમાં અયોધ્યા નરેશના પુત્ર મહાર્જુનનું નામ આવ્યું, તેથી તે ઉભો થયો અને પોતાના હાથમાં ધનુષ્ લઈ ધનુર્વેદના ગર્વ વડે તેને કુંડાલાકાર ચઢાવીને વિધિ પ્રમાણે તેણે બાણ માર્યું. પરંતુ શુદ્ધ વ્રતધારી મુનિના હૃદયમાં કામદેવના બાણની માફક તે બાણ ગોળાકાર ઉલટપાલટ ફરતા એવા ચક્રના આરાઓમાં અથડાઈને ભાગી ગયું. તેવીજ રીતે બીજા કેટલાક રાજપુત્રો પણ પોતાનો પ્રયત્ન નિષ્ફળ થવાથી મહાર્જુન રાજકુમારની માફક લક્ય હીન થઈ ગયા. ત્યારબાદ પુરોહિતે અવસર આવ્યાં તો કે તરતજ શ્રીકૃષ્ણ મહાકુમાર ઉભો થયો અને ધનુષ સજ્જ કરી બાણ ચઢાવી અર્જુનની માફક તેણે રાધાની ચમ તારા વિધી નાખી એટલે લોકોએ જય જય શબ્દો વડે મહા નમસ્કાર કર્યો. તેમજ પોતાનું ઝગન સદૃશ માનવી તે બાણને ફમારના કંઈક વસ્ત્રમાં પકડીને ત્યારબાદ શ્રીકૃષ્ણ સાથે જોડ્યો. રાધાવેધના પ્રતિજ્ઞાક્રમ મહાસાગરમાં ડૂબી અને સમગ્ર વસી

એમાં તિલક સમાન આ કન્યારત્નનો ઉદ્ધાર કરવા માટે સર્વ ક્ષત્રિય કુમારો નિરાશ થયા, તેમ છતાં જોયું આ કન્યા રત્નનો ઉદ્ધાર કર્યો તે વીર પુરૂષના ચરણમાં હું નમું છું. વળી જેનું વિજ્ઞાન ગર્વહીન છે અને પરોપકારોમાં ધૈર્ય, પૂર્વક જોની બુદ્ધિ બહુ અગાધ છે એવા તે બુવનમદલ રાજકુમારના ચરણકમલમાં હું પુનઃ પુનઃ નમસ્કાર કરું છું. એમ કહી સર્વાંગે રોમાંચ રૂપી કંચુકને ધારણ કરી શ્રીપેણ રાજાએ તે પુરોહિતને પોતાનાં સુકુટ સિવાયનાં સર્વ આભરણો અર્પણ કર્યાં. ત્યાર બાદ સર્વ રાજ લોકો પણ તે કુમારના સફળોનું વર્ણન કરવા લાગ્યા. કારણ કે શુભવાન પુરૂષ હરેકને પ્રિય થાય છે.

શ્રીપેણ રાજાએ સર્વ રાજમંડલ તથા રાજકુમારોનો યોગ્યતા પ્રમાણે સત્કાર કર્યો. એટલે તેઓ પણ પોતા-
લગ્નમહોત્સવ. પોતાના સ્થાનમાં આસ્યા ગયા. પછી દ્વાગણ મુદિ પાંચમ ને ગુંડવારના દેવસે ઉત્તમ લગ્ન સમયે સેંકડો માંગલિક ઉપચારો સાથે તે કુમારે રત્નમાલા અને વિજયપતાકાનું પાણિધ્વજ કર્યું. ત્યારબાદ રાજાએ પણ કુમારની બહુ ભક્તિ કરી, પછી કુમાર તે બન્ને સ્ત્રીઓ સાથે વિમાનમાં બેસી શ્રીપેણ રાજાની આજ્ઞા લઈ ચંપા નગરીમાંથી નીકળ્યો. માર્ગમાં ચાલતાં અનેક નગર, પર્વત, વન, ઉદ્યાન અને એટ તથા કર્ણાટાદિકનું ઉદ્દલંબન કરતો તે યોગ્ય સમયમાં કુસુમ પુરના નજીકના ગામમાં ગયો, એટલે તેના પિતાને સમાચાર મળવાથી સ્વાગત મહોત્સવ પૂર્વક પોતે રાણીઓ સહિત તેની સ્થામા આવ્યા. કુમારે પણ બન્ને સ્ત્રીઓ સહિત વિમાનમાંથી નીચે ઉતરી માતા પિતાને નમસ્કાર કરીને સ્નેહી વર્ગનો સંભાષણ વડે સત્કાર કરી મહોત્સવમય એવા પોતાના નગરમાં પ્રવેશ કર્યો. ત્યારબાદ સર્વ લોકો પોતપોતાને ઘેર ગયા. અને રાજા તથા કુમાર વિગેરે પોતાના આવાસલવનમાં ગયા. ત્યાં લોજન કર્યા બાદ કુમારના

મિત્ર સિંહમંત્રીએ પ્રયાણથી આરંભી અહીં આવ્યા સુધીનું સર્વ વૃત્તાંત યથાર્થ રીતે રાજાની આગળ નિવેદન કર્યું. તે સાંભળી હેમચંદ્ર રાજા બહુ પ્રસન્ન થયો અને જીને દિવસે પોતાના રાજ્યમાં તે કુમારને સ્થાપન કરીને પોતે શ્રી અભયદેવ સૂરિ પાસે નિરવધ દીક્ષા ગ્રહણ કરી.

વિધિ પ્રમાણે ચારિત્ર પાળતા એવા તે હેમચંદ્ર મુનિ સમગ્ર અંગોપાંગનો અભ્યાસ કરી અનુક્રમે ગીતાર્થ હેમચંદ્રમુનિ. થયા. ત્યારબાદ અભયદેવ સૂરીશ્વરે પોતાના સૂરિપદે તેમને સ્થાપન કર્યાં. પછી તે હેમચંદ્ર

મુનિ ભવ્યજનોને પ્રતિબોધ આપતા પ્રતિબંધ રહિત વિહાર કરવા લાગ્યા. જૈનશાસનની પ્રભાવના રૂપી દર્પણ જેના હસ્તમાં રહેલું છે એવી તપશ્ચર્યા રૂપી સ્ત્રીના સંગમાં હસ્તેશાં રહ્યા છે છતાં પણ તે મુનિ બ્રહ્મચારી વર્ગમાં ચૂકામણિ સમાન ગણાતા હતા, વળી તેઓ ભવ્ય પ્રાણીઓને સુગતિ માર્ગનો ઉપદેશ આપતા હતા એટલુંજ નહીં, પરંતુ દુર્મતિઓને નરકાદિકના ભયનો પણ ઉપદેશ આપતા હતા. તેમજ તે સૂરીશ્વર હસ્તેશાં દેશના રૂપી પટહોપહોવડે સર્વ જીવોને અભયદાન આપતા હતા. વળી જેમના ઉપદેશ માત્રથી સર્વ રાજાઓ તત્કાલ જીનેન્દ્રભગવાનના શાસનને ઉત્તમ સુવર્ણમય કલશ અને ધ્વજદંડો વડે સુશોભિત કરવા લાગ્યા તેમજ રથયાત્રાઓ અને અષ્ટાન્હિક મહોત્સવો વડે ખલ પુરુષોને દોલકારક એવું સમસ્ત જૈનશાસન દીપવા લાગ્યું. એમ અનેક પ્રકારનો ઉદ્યોત કરતા, તેમજ સૂર્યની માફક તપશ્ચર્યા રૂપી કિરણોના સમૂહવડે માંડલિક નૃપાદિકના મોહરૂપી અંધકારને દૂર કરતા હેમચંદ્ર સૂરીશ્વર પૃથ્વી પર વિહાર કરવા લાગ્યા.

ભુવનમહા રાજાએ પણ સદોદિત રાજ્યની વ્યવસ્થા એવી ચલાવી કે ગત કાલને પણ સજ્જનો જાણતા નથી. વળી જ્યાં પો-

સિંહમંત્રીનો
દુરાચાર.

તાની આજ્ઞા પ્રવર્તે છે તે દેશનો દુર્જનોએ
ભય પામી સર્વથા ત્યાગ કર્યો. જેમ ગરૂડના
સંચારવાળા સ્થાનમાં સર્પો રહી શકતા

નથી તેમ બુવનમહા રાજાનો દેશ દુર્જનોને અગમ્ય થઈ પડ્યો. ત્યા-
જના હુવનમહા રાજાએ તે સિંહને મંત્રીપદ આપ્યું. તેથી તે અધિ-
કાર પામીને સિંહમંત્રી સર્વ માનવરૂપ મૃગલાઓને સિંહ સમાન
થઈ પડ્યો તેમજ બહુ સંખ્યામાં અપૂર્વ કારાગૃહ નવીન બંધાવવા
લાગ્યો. વળી પ્રથમના મંત્રીઓએ માત્ર અપરાધની શંકાને લીધે
જેઓને જેલમાં પૂરેલા હતા, તેવા નિરપરાધીઓનાં પણ સિંહ
મંત્રીએ પોતાની ઉદ્ધતાઈવટે ભોજનપાન બંધ કરાવ્યાં, તેથી
કેટલાક તો બુખના માર્યા મરણુવશ થઈ ગયા. તેમજ કેટલાક
તૃષાને લીધે નેત્રહીન થઈ મરણુ પામ્યા. એ પ્રમાણે તેનું દુષ્ટ
ચરિત્ર જાણી રાજાએ કહ્યું, 'રે સિંહ ! ભવસાગર તરવામાં નાવ
સમાન એવા આ ઉત્તમ પ્રથમ વ્રતને ત્રહણ કરી પ્રમાદને લીધે
'તું' મલિન શા માટે કરે છે ! કારણકે વારંવાર આવેા ઉત્તમ ધર્મ
મળવાનો નથી. એમ સમજી પ્રથમ વ્રતની રક્ષા કરવામાં એટલું
તારે યાદ રાખવું કે કોઈપણ નિરપરાધી પુરૂષને કારાગૃહમાં નાખવો
નહીં. તેમજ જેઓ થોડા અપરાધિ હોય તેઓને પણ ભોજન
પાણીનો નિપેધ કરવો નહીં. આ પ્રમાણે રાજાનું વચન સાંભળી
સિંહ બોલ્યો, હે રાજાધિરાજ ! હવેથી હું આપના હુકમ પ્રમાણે
વર્તિશ, એમ કહીને ફરીથી પણ પ્રથમની માફકજ તે પ્રવૃત્તિ કરવા
લાગ્યો. કારણકે દુર્જનને કોઈ દિવસ ઉપદેશ લાગતો નથી જેમકે-

“ સુમાપિતં હારિ વિશત્યથોગલા-ઋદુર્જનમ્યાર્કરિપોરિવામૃતમ્ ।

તદેવ ઘત્તે હૃદયેન સજ્જનો-હરિર્મહારત્નમિવાતિનિર્મલમ્ ॥ ”

અર્થ—“રાદુને અમૃતની માફક દુર્જનને મનોહર સદુપદેશ
કંઠથી નીચે કતારતો નથી. વળી જેમ વાસુદેવ અમૃત્ય અને અતિ

નિર્માળ એવા કૌસ્તુભ મણિને ધારણ કરે છે તેમ સત્જનન પુરૂષ તેમ સદુપદેશને હૃદયમાં ધારણ કરે છે." ફરીથી પણ સિંહનો દુરાચાર રાજાના જાણનામાં આવ્યો તેથી તેણે બહુ ઠપકો આપીને કહ્યું કે, "હે ના પાડી છતાં પણ મ્હારું કહ્યું તું માનતો નથી અને ત્હારા મનનું માયું જ તું કરે છે ? અને અમૃત્યથા શાંત થતો નથી; વળી આ પ્રમાણે ત્હારા દુરાચારની ઉપેક્ષા કરવાથી મ્હારું પણ તત્ત અતિચારવાળું થાય છે. તે સાંસગી સિંહમંત્રી બોલ્યો કે રાજન્ ! આપનું તત્ત આપ અખંડિતપણે પાળો અને અતિચાર દોષ ન લાગે તેવી રીતે કરો. વળી આ તમ્હારા મંત્રીની મુદ્રા ઇચ્છા પ્રમાણે કોઈ અન્ય મંત્રીને ખુશીથી તમે આપો. રાજા બોલ્યો, તું અધિકારની મુદ્રા છોડી દઈશ તેથી કિંચિત્ માત્ર પણ મ્હને દુઃખ નથી. પરંતુ આ તત્ત નિયમની મુદ્રાનું તું ઉલ્લંઘન કરે છે તેથી મ્હારું હૃદય અત્યંત દગ્ધ થાય છે માટે તું મંત્રીની મુદ્રા છોડતો હોયતો બહુ છોડી દે એમાં કંઈ પણ દોષ નથી. કારણકે આવી રીતે મંત્રીમુદ્રાને ધારણ કરવાથી તું ત્હારા સ્વર્ગ અને મોક્ષદારને બંધ કરે છે તદુપરાંત તત્ત મુદ્રાનો ત્યાગ કરવાથી ઘેર સંસારમાં અનંતકાળ સુધી તું દુઃખ પરંપરાનો લોકતા થઈશ. માટે મંત્રીપદ છોડવું ત્હારે ઉચિત છે પરંતુ તત્ત મુદ્રાનો ત્યાગ કરવો ઉચિત નથી. આ પ્રમાણે નરેન્દ્રનાં શિક્ષા વચન સાંભળી સિંહમંત્રી પોતાની મંત્રીમુદ્રા ફેંકી દઈ રાજાની આજ્ઞા લીધા વિના પોતાને ઘેર ચાલ્યો ગયો. ત્યારબાદ શ્રાવક ધર્મમાં બહુ રાગી અને બુદ્ધિમાન એવા સુમતિ નામે પ્રધાનને તે મંત્રીમુદ્રા આપીને રાજા પોતે નિશ્ચિત ભાવે જૈન ધર્મની આરાધના કરવા લાગ્યો. તેમજ અનેક હેતુપૂર્વક રથયાત્રાદિક ઉત્સવોવડે જૈનશાસનની ઉન્નતિ કરવા લાગ્યો. સ્વદેય ગુણવાન્ એવા પણ સાધર્મિક જનોને તે આત્મ સમાન માને છે.

સિંહમંત્રીએ પોતાના સમયમાં ખંડણી વેરાનું દ્રવ્ય ખંડિત

करवाथी पद्मनाभना कोधेज्जेक राजने कारा-
निर्वाणुपदप्राप्ति. गृहमां पूर्यो हतो. ते राज्ञं क्षुधा तृषाथी
भरखु पांभी व्यंतरदेव यथो हतो. त्यां पूर्व
भवना वृत्तांतनुं स्मरखु यथाथी ते व्यंतरे सिंढने आकाशमां
विपाद्री. लभं समस्त नगरवात्री लोकाने. देवतां पोतानुं वैर वीधुं.
त्यारणाह अहु इदन करतो ते सिंढमंत्री भरीने प्रथम नरक भूमिमां
हृत्पन्न यथो. त्यांथी, नीकणी इरीथी ते संसार जगत्पु करतो. त्यार-
णाह इरीथी पखु, महा दुःखे जोधी राजा पाभीने सिंढना भवमां
प्राप्त यजेता. सम्यक्त्व जतना प्रसावथी मोक्षपद पखु ते पावथो.
इवे उभयं सूर्यश्वर अव्यजनोने जोध आपता विहार करी
अनुकमे त्यां आव्या. भुवनमह राजा पोतानी श्रीसहित त्यां जर्ध
वदन करी नीचे जेठा. शुद्ध महाराजनी देशनाइय हावानपावडे कम
इपी छधन जणी गयां अने वैराग्य भावथी राजानुं हृदय बरार्ध
गयुं. जेथी महन नामे रत्नभाषाणा पुत्रने राज्यामां स्थापन करी
विजयपताका सहित भुवनमह राजा भेटाटा वैभव साथे शुद्ध पासो
दीक्षा लभं प्रथंड कर्भइपी अक्षतरने त्याग करी निर्वाणुमुप पावथो.

इति भक्तपानव्यवच्छेदे सिंहमंत्रिदृष्टान्तः समाप्तः तत्समाप्तौ

श्रीमच्छास्त्रगणिविरचितप्राकृतपद्यमन्थश्रीसुपार्धनिनचरित्रस्य

श्रीमत्कलसूरिपुरन्दरायमाणपरमगुरुतपागच्छाधिराजशास्त्र वि-

शारदमेनाचार्ययोगनिष्ठाध्यात्मज्ञानदिवाकरश्रीमद बुद्धि-

मागरसूरिशिष्यप्रसिद्धवक्तेति लब्धम्याति, व्याख्यान-

कोविद पञ्चासश्रीमदनितसागरगणिकृतगुर्जर भाषां-

नुवादे प्रमुदेशनाप्रबन्धे सदृष्टान्तातीचारव्या-

ख्योपेतं प्रथममणुमतं समाप्तम् ॥

દ્વિતીય સ્થૂલમૃષાવાદવિરમણવ્રત.

કમલશ્રેષ્ઠીનીકથા.

દાનવીર્ય રાજા બોલ્યો, હે ભગવન્ ! આપના પવિત્ર મુખથી પ્રથમ આણ્વતનું સ્વરૂપ અતિચાર સહિત અમે શ્રવણ કર્યું. પરંતુ હવે કૃપા કરી દ્વિતીય આણ્વતને પણ દૃષ્ટાંત સહિત સાંભળાવી અમને કૃતાર્થ કરો. આ પ્રમાણે રાજાનો પ્રશ્ન સાંભળી શ્રીસુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા હે રાજન્ ! તારી આવી અફભૂત ધર્મ જીજ્ઞાસા બાળી મહેને પણ ધર્મ તત્ત્વ કથન કરવાને બહુ આનંદ થાય છે, માટે હવે તું તે સાવધાન થઈ સાંભળ—કન્યા, ગાય અને ભૂમિ સંબંધિ અસત્ય વચન સંજ્ઞન પુરૂષોએ કદાપિ બોલવું નહીં, તેમજ કોઈની દ્રવ્યાદિક થાપણ ઓળવવી નહીં અને જૂઠી સાક્ષી પણ પૂરવી નહીં. કારણ કે તેમ કરવાથી ધર્મમાં મેહોટું દ્રવણ લાગે છે. વળી જેમ કમલશ્રેષ્ઠી વિદ્ય રહિતપણે યશ અને સંપત્તિઓનો ભોગી થયો તેમ યથાર્થ સત્યવાદી પુરૂષ ઉભય લોકમાં સુખી થાય છે.

આ ભરતક્ષેત્રમાં ઉત્તમ કેશપાશથી સુંશોભિત અને બહુ વિલાસવાળી પ્રમદાના મુળ સમાન મનોહર, તેમજ લબ્ય હવેલીઓની પંક્તિઓ-વડે વિભૂષિત એવું વિજયપુર નામે નગર

સર્વ લોકમાં પ્રસિદ્ધ છે. તેમાં મનુષ્ય લોકનો રાજા છતાં પણ સુરજન (રત્ન) (દેવલોક=સારાં રત્નો) નો અધિપતિ યશઃ સાગર નામે રાજા છે. વળી હરિણી સમાન વિશાલ છે નેત્રો જેનાં એવી વસુમતી નામે તેની સ્ત્રી છે. ધર્મમાં અતિ કુશળ તેમજ બહુ ધનાઢ્ય, શ્રાવકોમાં અગ્રણી અને બહુ પ્રખ્યાતિ પામેલો એવો કમલશ્રેષ્ઠી તે નગરમાં રહેતો હતો અને

કમલેશ્વરી નામે તેની શ્રી હતી તેઓને નામનિર્મલ અને આનામનિર્મલ સમય એટલે મલ સહિત એવો એક પુત્ર હતો. જાતી તે દોષાકર (દોષા એટલે શત્રીનો કલ્યાણ-હોનાનો આકર-અંકાર) અને તે કલ્યાણોનું કુલ ભવન હતો છતાં પણ મોઝ નહોતો અર્થાત્ શાંતિદાયક નહોતો. એક દિવસ પોતાના પિતા કમલેશ્વરીએ જા પાડી છતાં પણ તે વિમલ વ્યાપાર કરવા માટે દેશાંતર જવા તૈયાર થયો. અને તે દેશમાં અર્ધે તેનાં અનેક પ્રકારનાં કરીયાણાનાં ગ્રાહકો ભરી બહુ બજારો પાસે એવાવી સ્થળ માર્ગે તે ચાલતો થયો. જાતી પોતાની સાથે બીજા પણ ઘણાં વેપારીઓને તેણે લીધેલા છે. અનુ-ક્રમે તેઓ સોપારક દેશની નજીકના મલપુર નગરમાં ગયા. ત્યાં પોતાની વસ્તુઓ વેચીને ત્યાંની બીજાં કેટલુંક કરીયાણું તેઓએ ખરીદ કર્યું અને તેનાં ગ્રાહકો ભરી પોતાના દેશ તરફ પ્રયાણની તૈયારી કરી. તેટલામાં અકસ્માત્ અકાલ જીવિ થઈ. સળગાવમાં અપાર જળ પડવાથી મૃત્યુ માર્ગે પૂરાઈ ગયા. તેથી પ્રવાણ બંધ રાખી કેટલોક સમય તેઓ ત્યાંજ રહ્યા. એવામાં સાગર નામે એક વણિક સમુદ્ર ઉતરીને તે નગરમાં આવ્યો. ત્યાં આવતાંજ તેને વિમલે જોયો. અહો ! આ મહારા નગરનો વેપારી છે. એમ જાણી વિમલે બહુ સત્કારપૂર્વક તેની ભક્તિ કરી અને કહ્યું કે, તમે અહીં આવ્યા તે બહુ સાચું થયું, કેમકે હવે આપણે બન્ને આપણા દેશમાં સાથે જઈશું. આ પ્રમાણે વિમલનો પ્રેમ જોઈ બહુ સંતુષ્ટ થયેલો સાગર વણિક બોલ્યો, હું ભાઈ ! તમે પંદર દિવસ અહીં રહો તો બહુ સાચું, કેમકે તેથી તમ્હારી સાથે મ્હારે પણ વાતચિતની ગમ્મત આવે અને તેટલામાં કેટલુંક કરીયાણું વેચી તેના બદલામાં બીજાં કંઈક ખરીદીને હું પણ આપની સાથેજ દેશમાં આવીશ. કારણકે અહીંયાં વાણિયાઓની સાથે મ્હારે કેટલોક વેપાર બંધ બેઠો છે. વિમલે તેનું વચન માન્ય કરી

સાગરને પોતાના સાથમાં રાખ્યો. અને લોજનપાન પણ તેને પોતાની સાથેજ કરાવે છે. બાદ થોડા સમયમાં સાગરનું કરીયાણું બહુ જલદી વેચાવા લાગ્યું. વેપારીઓને ત્યાં હુમ્મેશાં વિમલ પણ સાગરની સાથે જાય છે અને ખીબું નવીન પણ ઘણું કરીયાણું ખરીદે છે. તે દરમીયાનમાં વિમલ પોતાની અતુલ રાઈ વડે ખાનગી રીતે વેપારીઓ પાસેથી હાથની સંજ્ઞા બતાવી બહુ લાભ મેળવે છે અને તેમાંથી જૂઠું બોલી કેટલુંક ધન પોતાની પાસે રાખે છે. એ પ્રમાણે પોતાની હાંશીયારી સમજી વિમલે સાગરને છેતરી દશ હજાર સોનૈયા પોતાને કબજે કર્યા. આ પ્રમાણે શુદ્ધ સ્વભાવવાળા સાગરની સાથે વિમલે બહુ પ્રીતિ સંપાદન કરી અને પછી તે બન્ને સાથે પોતાના દેશમાં આવ્યા. નિરંતર પ્રયાણ કરતા તેઓ બહુ સ્નેહપૂર્વક માર્ગમાં ચાલવા લાગ્યા. ઉત્તમ અશ્વાદિકના સાધનને લીધે તેઓ અનુક્રમે પોતાના નગરની નજીકમાં ગયા. એટલે વિમલના પિતા પોતાના પુત્રના સ્નેહને લીધે તેને મળવા માટે સ્હામાં આવ્યા. તે બન્ને જણાએ બહુ માનપૂર્વક કમલશ્રેષ્ઠીને નમસ્કાર કર્યા. પછી તે પણ તેઓને મળ્યો.

ત્યારબાદ કમલશ્રેષ્ઠી પણ તેઓની સાથે પોતાના નગર

તરફ આવ્યો. માર્ગમાં ચાલતાં સાગર

વિમલનુંકપટ. બોલ્યો, હેમિત્ર ! મ્હેં નજરે તો જોયું નથી.

પરંતુ અનુમાનથી એક સત્ય વૃત્તાંત કહું છું

તે તું સાંભળ. અહીંથી આગળ કેરીઓનું ભરેલું એક ગાડું જાય છે, તેનો હાંકનાર બ્રાહ્મણ છે અને તે કુષ્ઠરોગી છે. વળી જમણી બાજુએ જોડેલો બગદ કુબરો અને ગળીઓ છે. તેમજ ડાબી બાજુએ જોડેલો બગદ એક પગે ખોડો છે. તેની આગળ તરીઓગ જોડેલી છે અને તેનો ચલાવનાર જાતનો ચાંડાલ છે વળી તે તેને અડકતો નથી. તેમજ જંના ગર્ભમાં પુત્ર રહેલો

છે, જેણી પોતાનાં સ્વામીથી રીસાગોલી છે, જેણે શરીરે કુંકુમને
 લેપ કર્યો છે, બકુલપુષ્પની માળાથી જેનો કેશ પાથ શુષ્કેલો
 છે, મણ્યુકત છે શરીર જેતું, રાતું વગર જેણે જોડેલું છે અને જેનો
 પ્રસવ કાળ નજીકમાં આવેલો છે એવી એક સ્ત્રી તે ગાડાની પાછળ
 ગએલો છે અને વળી તે સ્ત્રી તરીઓળની ઉપર બેઠેલી છે. તે
 સાંભળી વિમલ બોલ્યો, હે મિત્ર ! તું તો ઉત્તમ જ્ઞાનીની માફક
 બોલે છે, પરંતુ મુજે આવે તેટલું બોલવું તે તને શુક્ત નથી.
 જેમ તેમ તો બાલકો બોલે, પણ વિશેષે કરી આપના સરખા સંભળ-
 નો નજ બોલે. ત્યારબાદ સાગર બોલ્યો, હે ભદ્ર ! હું અસત્ય નથી
 બોલતો, તેમજ અહું માત્ર પંજુ મ્હારું કહેવું અન્યથા થવાનું નથી.
 અથવા હાથમાં કંઈક આવ્યા પછી તેને જેવા માટે આંરીસાની કંઈ
 જરૂર રહેતી નથી. હે બાંધવ ! તે ગાડું આપણી નજીકમાં જ
 જાય છે, માટે આલ ત્હારે જોવું હોય તો આપણે ત્યાં જંધએ
 ત્યારે વિમલ બોલ્યો, હે ભાઈ ! આંટલી બધી બડાઈ શા માટે
 મારે છે ? તે સાંભળી સાગર બોલ્યો, ત્હારા જેવા ધૃષ્ટની સાથે
 બોલવાથી હું પણ ધૃષ્ટજ ગણાઈશ. આ પ્રમાણે સાગરનું વચન
 સાંભળી વિમલ પોતાના હૃદયમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે આનું
 સર્વ ધન લઈ લેવાનો આ સમય ઠીક આવ્યો છે. એમ જાણી તે
 બોલ્યો, જો આ વાત સર્વ સત્ય હોય તો મ્હારો સર્વમાલ હું ત્હારે
 સ્વાધીન કરું, નહીં તો ત્હારી સર્વ દોલત હું મ્હારે સ્વાધીન કરું.
 આ પ્રમાણે નહીં કોલકરાર કરી સાગરશ્રેષ્ઠીએ કમલ શ્રેષ્ઠીને કહ્યું
 કે, આ જાબતમાં તમે સાક્ષી છો. કમલ શ્રેષ્ઠા બોલ્યો, હે સાગર !
 વિમલ તો મૂર્ખ છે પણ તમે શું તેના જેવા થાઓ છો ? આ
 પ્રમાણે પોતાના પિતાનું વચન સાંભળી વિમલ બોલ્યો, હે તાત !
 આવા સમયમાં આ પ્રમાણે મ્હારી લઘુતા કરવી તે શું તમને યોગ્ય
 લાગે છે ? વળી દીવ્ય જ્ઞાનીની માફક આનું બોલવું શું તમને

સત્ય લાગે છે ? જેથી મ્હારું અપમાન કરવા તમે તૈયાર થયા છે. ત્યાર બાદ કમલ શ્રેષ્ઠીનો અભિપ્રાય જાણી સાગર બોલ્યો, જે તમ્હારો પુત્ર મ્હારા પગમાં પડે તો હું તેને વચનથી મુક્ત કરું. ત્યારે વિમલ બોલ્યો, જ્યારે હું ત્હારું સર્વ ધન ગ્રહણ કરી લઈશ ત્યારે નિરંતર ત્હારે ભિક્ષા માટે ભમવું પડશે તે સમયે ત્હારા પગમાં કુતરાઓ પડશે. તું શા માટે ચિંતા કરે છે ? આ પ્રમાણે પુત્રનું બોલવું સાંભળી કમલ શ્રેષ્ઠી મૌન રહ્યો. ત્યારબાદ વિમલ અને સાગર બન્ને જણા ઘોડાઓ ઉપર બેસી ચાર ગાઉ ઉપર ચાલતા ગાડાની પાછળ જઈ પહોંચ્યા, પરંતુ ત્યાં સ્ત્રી ન દીઠી તેથી વિમલ પોતાના હૃદયમાં બહુ ખુશી થયો અને તેણે જાણ્યું કે હવે સાગરનું સર્વ ધન મ્હારા કબજામાં આવી જશે. એમ વિચારી તેણે સારથીને પૂછ્યું કે, તમ્હારા ગાડામાં એક સ્ત્રી બેઠેલી હતી તે કેમ દેખાતી નથી ? સારથી બોલ્યો, તે સ્ત્રી સગર્ભા છે તેથી તેને શૂળની પીડા થવાથી અહીં તે પ્રસૂતિનો સમય જાણી નજીકના વનની અંદર ગઈ છે. વળી તેનાં માળાપ અહીં પાસેના નગરમાં રહે છે. તેથી તેઓને પ્રસવના સમાચાર આપવા માટે હાલજ મ્હેં અહીંથી મ્હારા માતંગને મોકલ્યો છે. હે ભદ્ર ! હું બ્રાહ્મણ છું, અને આ વાણિયાની સ્ત્રી છે, તે તેના પતિના મારથી રીસાઈને આવતી હતી, એટલામાં માર્ગમાં અમને તે મળી. અમે બન્ને એક ગામમાં રહીએ છીએ, વળી તે સ્ત્રી મ્હારા પાડોશમાં રહે છે, તેથી હું અહીં રોકાયો છું. એમ તેઓ વાત કરતા હતા તેટલામાં તે માતંગ ત્યાં આવી પહોંચ્યો અને બોલ્યો કે, એની માતા મ્હારી પાછળજ આવે છે, એમ કહી પોતે નીચે બેઠો. એટલામાં પાલખીમાં બેસીને તેની મા પણ ત્યાં આવી. બ્રાહ્મણે જ્યાં તે સ્ત્રી હતી તે સ્થાન તેને બતાવ્યું એટલે તેની મા તે સ્થાનમાં ગઈ અને જોયું તો પોતાની પુત્રીને પુત્ર જન્મ્યો હતો. ત્યારબાદ

તેની આસનાવાસના કરી પોતાની પુત્રીને પાલખીમાં બેસાડી તે બ્રાહ્મણને પુત્ર જન્મના સમાચાર કહી તે પોતાને ઘેર ગઈ. વિમલે બાણુ કે સાગરનું કહેવું સત્ય થયું. વળી કમલગ્રેષીએ પણ આ સર્વ વૃત્તાંત પ્રત્યક્ષ રીતે જોયું. ત્યારબાદ તેઓ પોતાના નગરની પાસમાં જઈ પહોંચ્યા. એટલે સાગરે વિમલને કહ્યું કે આ બે ઘોડા તેમજ સર્વ કરીયાણું ઘેર જઈને તું મ્હારે ઘેર મોકલાવજે. તે સાંભળી વિમલ બોલ્યો, હું કેવળ હાસ્યપાત્ર થયો છું; માટે તમને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ બોલો. સાગરે વિચાર કર્યો કે આ હુઆ છે, તેમજ જૂઠો અને બે મુખે બોલનાર છે, તેથી તેને બોલું લાગે તેવાં વચન બોલવાં યોગ્ય નથી. એમ જાણી સાગર બોલ્યા વિના પોતાને ઘેર ગયો. વિમલ અને તેના પિતા પણ પોતાને ઘેર ગયા. ત્યારબાદ સર્વ માલ નગરની બહાર આવી પહોંચ્યો. એ વાત સાગરના જાણવામાં આવી કે તરતજ ત્યાં જઈ વિમલના આવ્યા પહેલાં તેણે સર્વ માલ પોતાની વખારમાં બલાતકારે નાંખાવી દીધો. તે સમયે વિમલના તાબાના માણસોએ વિમલની પાસે જઈ આ સર્વ વૃત્તાંત જણાવ્યું. વિમલે પણ તે વાત પોતાના પિતાને કહી અને વિશેષમાં તેણે પૂછ્યું કે, હે તાત ! હવે આ આપણે રૂપી અગાધ સમુદ્રને મ્હારે કેવી રીતે તરવો ? વળી હે પિતાજી ! આ બાબતમાં તમે સાક્ષી છો તેથી સ્વસ્થ ચિત્તે મ્હારી સત્ય હકીકત સાંભળો, કેમકે મ્હેં જે વાત કરી હતી તે તો હસવા તરફે કહી હતી પરંતુ તેણે તો તે વચન સત્ય માની આપણે કેટલો અનર્થ કર્યો ! વળી આ પ્રમાણે ઘણા લોકો પરસ્પર હાસ્ય તો કરે છે, પરંતુ જેમ આ વલ્લિક મ્હારા ધનમાં લુપ્ત થઈ દુઃખ થયો તેવી રીતે કોઈપણ આવો અત્યાચાર કરતા નથી. શું હાસ્ય વચનથી કોઈપણ આ પ્રમાણે પોતાનું ધન આપી દે ખરો ! માટે હે તાત ! તમે સાગરની પાસે જાઓ અને તેને સમજાવો.

દર્શિત ન કર. એ પ્રમાણે કમલ ગ્રેહીએ બહુ સમજાવ્યો તોપણ વિમલ વામુધી પ્રેરાયેલા અગ્નિની પેઠે પ્રત્યક્ષિત થઈ જાણી ગયાવી બોલવા લાગ્યો, હે તાત ! કાલમાં મ્હાડું કહેતું શું છે તે તમે સાંભળતા નથી અને પ્રથમની વાત સંભાળો છો. હવે વિપની માફક પ્રથમની તે વાત પહોંચી મૂકો, તેનું હવે કંઈ કામ નથી. તમે પણ શુંજે મધુર અને પરિણામે વિવ સમાન છો, માટે મૌન ભરત ધારણ કરી પોતાના ઘરમાં એક તરફ બેઠી રહો અને પોતાની શક્તિ અજ્ઞાન લેનધર્મનું બળન કરો. મ્હારા કથા પ્રમાણે વર્તવાની તમ્હારે કંઈ જરૂર નથી. બલે તમે તમારું ધાયું કરો. આ પ્રમાણે પોતાના પિતાને ઠપકો આપી વિમલ વણિક રાજાની પાસે ગયો, અને તેમના ચરણમાં પ્રણામ કર્યા બાદ બેઠ મૂકીને તે નીચે બેઠો.

રાજાએ કુશળ વૃત્તાંત પૂછ્યું કે, હે વિમલ ! તમે બહુ દિવસે દેખાયા. દેશાંતરજાણને કેટલું દ્રવ્ય મેળવ્યું ? બાદ નૃપસભામાં વિમલ બોલ્યો, હે સ્વામિન ! આપના પ્રતાપથી ન્યાય. સર્વ કુશલ છે. પરંતુ એકદમ વંરસાદ પડવાથી કેટલાક દિવસ મ્હારે ત્યાં રોકાવું પડ્યું. વળી હે રાજાધિરાજ ! ત્યાં જવાથી મેં બહુ દ્રવ્ય મેળવ્યું છે. પરંતુ સાગરગ્રેહીએ તે મ્હાડું સર્વ ધન અહીં આવ્યા પછી લઈ લીધું છે. તે લઈ લેવાનું શું કારણ ? તે સાંજથી હકિકત આપ તેને અહીં બોલાવી પૂછી બુઝો. ત્યારબાદ રાજાએ સાગરને બોલાવીને પૂછ્યું. એટલે સાગરે નમ્રતાપૂર્વક જણાવ્યું કે, હે નરાધીશ ! આપ કૃપા કરી આ બાગન કમલગ્રેહીને પૂછો. કારણ કે તે અમારા બન્નેના સાક્ષી છે. તે સાંજની વિમલ બોલ્યો, રે ધૃષ્ટ ! આ મ્હાડું સર્વ ધન હેં પોતે લઈ લીધું છે અને કમલગ્રેહીને વાત પૂછાવે છે તેમજ

વળી પોતે તો બોલતો નથી ? આ ત્હારી કેવી લુચ્ચાઈ છે ? બાદ રાત્રીએ સાગરને હુકમ કર્યો કે હે શ્રેષ્ઠિન ? આ હકિકત તું પોતે કહે તો ઠીક. આપની આજ્ઞા પ્રમાણુ છે એમ કહી સાગર વિનય પૂર્વક બોલ્યો, હે નરદેવ ! અમે બન્ને વેપાર કરી એક સાથે અહીં આવતા હતા. તેવામાં રસ્તે ચાલતાં માર્ગમાં ગાડાનો ચીકો પડેલો મહેં જોયો. તે ઉપરથી વિમલને મહેં કહ્યું કે આ રસ્તે કેરીનું ગાડું ગયેલું છે. અને તેનો હાંકનાર કુષરોગવાળો બ્રાહ્મણ છે—વિગેરે અહીં રાત્રીની પાસે આવ્યા ત્યાં સુધીનું સર્વ વૃત્તાંત તેણે રાત્રીની આગળ નિવેદન કર્યું. તે સાંભળી રાત્રીએ પ્રશ્ન કર્યો કે આ વાત ત્હેં સાંભળી નહોતી તેમજ આ બનાવ ત્હારા દેખવામાં પણ આવ્યો નહોતો, છતાં ત્હેં આ ઉપરથી આ હકિકત જાણી ? સાગર બોલ્યો, હે નરેન્દ્ર ! બળીઓ બળદ ચાલતાં ચાલતાં બહુવાર ધૂળમાં બેસી જાય છે. તેથી ધૂળમાં પડેલી તેના આંગળી નીચાની જોઈને તે બળદ કુબડો છે એમ મહેં જાણ્યું. તેમજ ડાબી બાલુએ લાંગડો બળદ છે, તે તેની ચાલનાં પગલાં ઉપરથી જાણવામાં આવ્યો. માર્ગમાં વેરાએલા કેરીની સુગંધવાળા કોદાના ઘાસ ઉપરથી કેરીનું ગાડું છે એમ નક્કી જાણ્યું. હે ન્યાયરત્ન ! મને કોઈ શાસ્ત્રનું જ્ઞાન નથી. પરંતુ આ સર્વ વૃત્તાંત મહેં અનુમાનથી જાણ્યું છે. તેમજ ગાડાનો હાંકનાર બ્રાહ્મણ છે અને તે કુષરોગી છે. એમ જાણવાનું કારણ એ છે કે માર્ગમાં તુટી પડેલા ચાણુકના કકરાઓ અને બળદોના પુંછડાના વાળ પડેલા હતા. તેમજ કમરહુમાંથી દળેહું પાણી જોવામાં આવ્યું. તે ઉપરથી કુષરોગીનાર કોવી અને શુદ્ધ આચારવાળો બ્રાહ્મણ છે એમ જાણ્યું. તેમજ ચાણુક તુટી જવાથી બળદને હાંકવા માટે વૃક્ષની ડાળીએ તે ડીને આપનાર અત્યજ હતો અને તે અત્યજનો ને કપરો કરના નરદેવ, તે જાણવાનું કારણ એ છે કે ગાડાના પુંછડા ઉપરથી નીચે ઉતરીને

બ્રાહ્મણે તે ડાળીઓ જળથી શુદ્ધ કરી લીધેલી હતી. વળી તે બ્રાહ્મણ નીચે ઉતરેલો તે વખતે તેનાં પગલાં ધૂળમાં પડેલાં અને તેઓની ઉપર માખીઓ બેઠેલી હતી તે ઉપરથી તે બ્રાહ્મણ કુદ રોગી છે એમ જાણ્યું. ત્યારબાદ તરીઓળ ઉપરથી નીચે ઉતરી ગર્ભવંતી સ્ત્રી બોરડીના વનમાં ઘાસ ઉપર બેઠી અને જમણા હાથનો ટેકો દબ ઉભી થએલી તે ઉપરથી તે સ્ત્રી પુત્રવાળી છે, તેમજ શરીરની શુદ્ધિ માટે ઢાળેલા જળ ઉપરથી તેણીએ શરીરે કુંકુમનો લેપ કરેલો છે, બોરડીના કાંટાઓમાં વળગી રહેલા લાલ તંતુઓ જોવાંથી તેણીએ લાલ વસ્ત્ર ઓઢેલું છે. વળી નંગરમાંથી નીકળતાં તે સ્ત્રી પાછા પગે ચાલતી હતી અને અવળા મુખે જોતી હતી તે ઉપરથી તે રીસાએલી છે. ચોટલામાંથી ખરી પડેલાં પુષ્પ જોઈ બહુલ પુત્રોની માળાં ધારણ કરેલી અને પગે પાટો બાંધેલો હોવાથી છિદ્ર પડેલું છે એમ મહેં જાણ્યું. ફરીથી રાજાએ પૂછ્યું, હે સાગર ! તે ગાડાની આગળ તરીયલ જોડેલું છે તે ત્હેં કેવી રીતે જાણ્યું ? સાગર બોલ્યો, હે સ્વામિન્ ! તે સંબંધી મ્હારું વિજ્ઞાન સાંભળો. જે ગાડામાં ખાંધી કેરીઓ ભરેલી હોય તેમાં માણસ બેસી શકે નહીં, અને ધુંસરા ઉપર પશુ હાંકનાર માણસ એકજ બેસી શકે, બીજો બેસે તેવો સંભવ હોતો નથી. વળી સ્ત્રીનાં પગલાં ધૂળમાં પડેલાં દેખાતાં નહોતાં અને ધુંસરે જોડેલા બગદ પશુ ગાડું ખેંચે તેવા મજબુત નહોતા તે ઉપરથી તેને તરીઓળ જોડેલી હતી એમ નક્કી જાણ્યું. આ પ્રમાણે તે સર્વ હકિકત જાણી રાજા બોલ્યો, હે સાગર ! આ બાબતમાં કોઈપણ સાક્ષી છે ? સાગર બોલ્યો, હે સ્વામિન્ ! વિમલના પિતા કમલગ્રેષ્ઠીજ પોતે આ સર્વ વૃત્તાંત જાણે છે. નરેન્દ્રબોલ્યો, હે સાગર ! કમલગ્રેષ્ઠીને પૂછવા માટે તો પ્રથમ પશુ ત્હેં કહ્યું હતું. પરંતુ તે વિમલનો પિતા છે માટે ત્હારી તરફ તું તે બોલ્યો નહીં અને આ સર્વ ધન તેનેજ સ્વાધીન થયે. ત્યારે

સાગર બોલ્યો, હે નરાધીશ ! એમ છતાં પણ તે સર્વ હકિકત જાણે છે અને વળી તે ધાર્મિક છે તેમજ અમારો સાક્ષી પણ તે છે માટે એને પૂછવાથી ખુલાસો થશે. તે સાંભળી વિમલે વિચાર કર્યો કે આ સમયે જો હું એને અપ્રમાણિક છે એમ કહીશ તો હાલજ હું અસત્યવાદી ઠરીશ એમ જાણી તે મૌન રહ્યો. ત્યારબાદ રાજાએ કમલશ્રેષ્ઠીને બોલાવીને સ્નેહપૂર્વક પૂછ્યું, આ સાગર અને વિમલતું વૃત્તાંત તમે જાણો છો. માટે તેમાં જે ખરેખર સત્ય વાત હોય તે અમને કહો, કેમકે આ વિવાદના ચૂકાદાનો આધાર તમારા ઉપર રાખેલો છે. માટે હે સત્પુરૂષ ! તુલાની માફક પુત્ર અને પશુ વિષે પણ સમાન વૃત્તિ રાખી આ વિવાદનો તમે નિર્ણય આપો.

સત્યવક્તા કમલશ્રેષ્ઠી બોલ્યો, હે રાજન્ ! પ્રથમ આપ

મ્હારું કહેવું સાંભળો. સર્વ દેવેન્દ્રો જેમની

કમલશ્રેષ્ઠીની સેવામાં હાજર રહેલા છે એવા સર્વજ્ઞ ભગ-
વન્ મ્હારા દેવ છે અને ત્રણે લોકમાં શિરો-

મણિ સમાન, તેમજ તૃણ અને મણિ રત્નમાં

સમાન બુદ્ધિવાળા એવા મુનિ મ્હારાજ મ્હારા ગુરૂ છે, માટે કોઈ

પણ સમયે હું અસત્ય બોલતો નથી, અને જો કદાપિ તેવો પ્રસંગ

બને તો તે દેવ તથા ગુરૂને પણ હું કલંકિત કરનાર થાઉં. વળી

હે નરેન્દ્ર ! ધનાંધ પુરૂષો પોતાના કુલને કલંકિત કરે છે. તેમજ

જૈન ધર્મનો જ્ઞાતા પુરૂષ અસત્ય બોલવાથી વિશેષે કરીને કુળને

કલંક લગાડે છે. વળી મિત્ર અને પુત્રના કાર્યોમાં કેટલાક લોકો

અસત્ય વચન બોલે છે, તે પણ બહુ અયોગ્ય ગણાય, કારણ કે

સત્યરૂપી સુવર્ણની આ એક કસોટી છે. કોઈપણ બુદ્ધિમાન પુરૂષ

સ્વ તથા પર કાર્યમાં અસત્ય વચન બોલતો નથીજ, પરંતુ તેમ

બોલવામાં વિશેષે કરીને રાગ અથવા દ્વેષજ કારણભૂત હોય છે. આ

સંસારમાં ઉત્પન્ન થયેલા સર્વ જનો પુત્ર અને મિત્ર સમાન છે,

વળી જૈનધર્મનો સાર જાણવાથી તેઓમાં કોઈ પ્રકારનો પ્રતિબંધ રહેતો નથી. તેમજ સત્ય વચન જોલવાથી પુત્ર રીસાય કિંવા સ્વ-જન વર્ગ વિરક્ત થઈ જઈ પડે તોપણ અસત્ય જાણી તે અયો-ગ્ય ગણાય. અન્ય જનો કોંપાયમાન થાય અથવા ન થાય કિંવા વિષ સમાન અથવા ફેલાય પરંતુ સર્વને હિતકારી એવું સત્ય વચનજ હ્રમેશાં જોલવું તેમજ પ્રથમ મધુર અને છેવટમાં દુઃખ-દાયક એવાં વચનોને સંજ્ઞા જોલતા નથી. પરંતુ પરિણામમાં સુખદાયક અને આરંભમાં કડવાં હોય તો પણ તેવાં વચન જોલે છે. માટે હે નરાધીશ ! આપ પોતેજ સર્વ જાણો છો, છતાં હ્રમે મહેને આ વૃત્તાંત પૂછો છો તો મ્હારે સત્ય બીના કહેવી જોઈએ. સાગરશ્રેષ્ઠીએ આપની આગળ જે પ્રમાણે કહ્યું છે તે સર્વ વૃત્તાંત સત્ય છે, એમાં કોઈપણ પ્રકારની શંકા નથી. એ પ્રમાણે કમલશ્રે-ષ્ઠીનું વચન સાંભળી રાજાને ઘણાં આનંદ થયો, તેથી પોતાના કંઠમાંથી અમૂલ્ય હાર ઉતારીને કમલશ્રેષ્ઠીના કંઠમાં ખેરાવ્યો અને વારંવાર પ્રશંસા કરી કહેવા લાગ્યો કે ધન તથા પુત્રની હાનિને નહીં જાણતાં જેણે આ પ્રમાણે સત્ય વચન કહ્યું તે સમગ્ર પુરુષોમાં ચૂ-ડામણિ સમાન ગણાય. હજી પણ પૃથ્વી બહુ રત્નવાળી ગણાય છે. તેમજ કલિકાલ પણ હજી પ્રગટ થયો નથી, કારણ કે આવા પુરુષ રત્નો હજી દષ્ટિગોચર થાય છે. પોતાનાં સમય પ્રમાણે વૃષ્ટિ થાય છે, વનરપતિએ ફલ પુષ્પાદિક આપે છે અને ઘાસ ચારો પણ ફળ રૂપે પરિણમે છે, તે સર્વ સત્યનું જ માહાત્મ્ય છે. તેમજ સૂર્ય ચંદ્રાદિક અહચક આકાશમાં નિયમ પ્રમાણે પરિભ્રમણ કરે છે, વળી ભૂમંડલ પાતાલમાં ફળતું નથી. તે ઉપરથી હું માનું છું કે તે સર્વ સત્યપુરુષોનો જ મહિમા છે. માટે સર્વ પ્રકારે આ કમલ-શ્રેષ્ઠી સત્યપુરુષોમાં વંદનીય છે. એમ બહુ પ્રશંસા કરીને રાજાએ તેના બાલ સ્વલ્પમાં શ્રી પદ (ચાંદ) અર્પણ કર્યો.

ત્યારબાદ બૂપતિએ વિમલને કહ્યું કે, મહારી આગળ પણ
તું અસત્ય વચન બોલ્યો, તેથી તારી જીભ
વિમલનેશિક્ષા. કાપી નાખવી જોઈએ, પરંતુ શું કરીએ !
તારા પિતાની શરમ આડી આવે છે. વળી
હે વિમલ ! સાગરે લીધેલા કરીયાણાનું નામ પણ તારે હવે લેવું
નહીં. ત્યારબાદ કમલશ્રેષ્ઠીના સત્ય વચનથી ખુશી થયેલો સાગર
પણ બોલ્યો, હે નરેન્દ્ર ! તે સર્વ માલની મહારે કંઈપણ જરૂર
નથી. તેનું સર્વ કરીયાણું હું કમલશ્રેષ્ઠીને પાછું આપું છું. આપ
સરખા સ્વામીની કૃપા વિદ્યમાન છે તો પછી મહારે શું બાકી
રહ્યું ? આ પ્રમાણે સાગરની વિશાળ અને ઉદાર ખુદ્દિ જોઈ
રાજા બહુ ખુશી થયો અને અનેક પ્રકારનો સત્કાર કરી સર્વ
મંત્રીઓનું અધિપતિપણું તેણે સાગરને સોંપ્યું. માટે હે ભવ્ય
પ્રાણીઓ ! નિશ્ચયથી જો સુર, નર અને મોક્ષ લક્ષ્મીની ઇચ્છા
હોય તો તમે સત્ય વચન બોલો અને અસત્ય વચનનો સર્વથા
ત્યાગ કરો.

इति द्वितीयाणुव्रते कमलश्रेष्ठिकथानकं समाप्तम् ॥

ભવનપતાકાની કથા.

પ્રથમ સહસ્રાબ્યાખ્યાનાતિચાર.

દાનવીર્યરાજાએ પ્રભુને નમસ્કાર કરી પ્રશ્ન કર્યો કે, હે ભગ-
વન્ ! હવે બીજા વ્રતમાં પ્રથમ અતિચારનું સ્વરૂપ જણાવુ પુર-
વેના હિત માટે આપ કૃપા કરી સંભળાવો. આ પ્રમાણે રાજાને
પ્રજ્ઞ સંભળી શ્રીસુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે રાજન્ ! ધર્મ સંબંધી
આવી ઉત્કૃષ્ટ પ્રીતિ બહુ પુણ્યના ઉદયથીજ પ્રાણીઓને પ્રાપ્ત થાય છે.

તેમજ સત્પુરુષોનું જીવન હૃદયમાં ધર્મ પ્રવૃત્તિમાંજ વ્યતીત થાય છે. હવે હું ત્હારા પ્રશ્નનો ઉત્તર દ્રષ્ટાંત સહિત કહું છું તે હું સાવધાન યર્ધ સાંભળ.

જે પુરુષ અઠસ્રમાત્ હાસ્ય વચનથી પણ અન્યને ખોટું આજ ચઢાવે છે તે પુરુષ ભવનપતાકાની પેઠે પર-
ભવનપતાકાનું ભવમાં તેજ અપવાદને પ્રાપ્ત થાય છે, જેમકે દ્રષ્ટાંત. આ ભરતક્ષેત્રમાં ઉત્તમ સુવર્ણમય જીનેન્દ્ર-
ભગવાનનાં અનેક મંદિરો વડે વિભીષણ

સહિત એવી લંકાપુરીનું પણ હાસ્ય કરતી અને દેખાવમાં બહુજ રમણીય કાંચનપુરી નામે નગરી છે. જેની અંદર અનેક શત્રુઓનો ધરાજ્ય કરી અનેક રણસંઘામોમાં લક્ષ્મી અને કીર્તિ સહિત જયલક્ષ્મી જેણે મેળવી હતી એવો સિદ્ધરાજ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેમજ ઉત્કૃષ્ટ શીલવડે વિભૂષિત, ઉત્તમ રત્નોની માલા સમાન શ્રેષ્ઠ ગુણોને ધારણ કરતો અને સુંદર વ્રતવડે સુશો-
ભિત રત્નમાલા નામે તેની સ્ત્રી હતી. ધર્મિષ્ઠ એવાં તે બંનેનો કેટલોક સમય વિષય મુખમાં અનુક્રમે પસાર થયો. ત્યારબાદ એક દિવસ રાત્રિના સમયે રાણીને સ્વપ્ન આવ્યું. તેની અંદર ઉત્તમ સોનાનો દાંડ જેમાં શોભતો હતો, તેમજ લટકતી અનેક ધુધરી-
ઓના નાદ વડે સર્વ દિશાઓને ગર્જાવતી અને સ્વચ્છ તથા સ્વેત વસ્ત્રનો છેદો જેનો ફરકતો હતો એવી એક ધ્વજપતાકા જોઈને તત્કાલ તે રાણી જાગૃત્ થઈ પોતે વિચાર કરી પોતાના સ્વામીને તે સ્વપ્નનું વૃત્તાંત તેણીએ નિવેદન કર્યું. તે સાંભળી રાજા ખોદ્યો, હે મૃગાક્ષિ ! આ સ્વપ્નના પ્રભાવથી જરૂર ત્હારે પુત્રી થશે. આ પ્રમાણે રાજાનું વચન સાંભળી રાણી બહુ ખુશી થઈ. ત્યારબાદ તેને બહુ હર્ષદાયક ગર્ભ રહ્યો. અનુક્રમે ગર્ભના પ્રભાવથી તે રાણીને આ પ્રમાણે ઘણા દોહલા ઉત્પન્ન થયા. યતિ, અનાથ, દીન,

અંધ, કૃપણ, કાર્પટિક અને ખેરા મૂંગાદિક પ્રાણીઓને દાન આપ-
તી હું જૈનમંદિરોમાં ભગવાનના દર્શન માટે જાઉં. તેમજ અત્યંત
સક્તિવંતે છનેંદ્ર ભગવાનની પ્રતિમાઓની પૂજા કરું. દોષ રહિત
કદપે તેવું સાધુ સાધ્વીઓને ઉત્તમ પ્રકારનું દાન આપીને હું કૃતાર્થ
થાઉં. આ પ્રમાણે પોતાના દોહલા રાણીએ પોતાના સ્વામીની
આગળ કહ્યા: તે સાંભળી રાજા પણ ખહુ ખુશી થયો અને
તત્કાળ તેજ પ્રમાણે તેના મનોરથ પૂર્ણ કરવા માટે ગોઠવણ
કરી આપી. ત્યાર પછી બીજે દિવસે જૈનમંદિરમાંથી ભગવાનની
પૂજા કરી રાણી પાછી વળી તે દરમિયાન ત્યાં જૈનમંદિરની
મુખ્યશાલામાં શિષ્યોના પરિવાર સહિત વિરાજમાન, બ્રહ્મક-
લથી વ્યાસ પૂર્ણ ચંદ્રની શોભાને વહન કરતા, તેમજ સંયમ
ભારના ધુસરાને વહન કરવામાં ધુરંધર એવા શ્રીમાન્ શ્રીચંદ્ર
નામે સૂરીંદ્રનાં તેને દર્શન થયાં. એટલે ખહુ આનંદપૂર્વક તેમને
વંદન કરી તે ત્યાંજ બેઠી, સૂરિમહારાજે પણ અવગર જાણી ધર્મ
દેશનાનો પ્રારંભ કર્યો.

ભવ્યપ્રાણીઓએ ધર્મ સાધનની સામગ્રી પામીને ધર્મને
વિષે અવશ્ય ઉદ્યમ કરવો. વળી તે ધર્મ
ધર્મદેશના. છનેંદ્ર ભગવાને દાન, શીલ, તપ અને
ભાવ એમ ચાર પ્રકારનો કહ્યો છે, તેમાં જે
શીલ, તપ અને ભાવ એ ત્રણ પ્રકારના ધર્મને સાધવાની શક્તિ
ન હોય, તોપણ ગૃહસ્થાશ્રમીઓએ દાનધર્મ તો અવશ્ય પા-
મવો જોઈએ. તેમાં પણ જે પરલોકમાં શાંતિ મેળવવાની ઇચ્છા
હોય તો પરલોકના સાધનમાં પોતાનું ધન વાપરવું. જેમ કે—
જૈનમંદિરો બંધાવવાં, છનેંદ્ર ભગવાનની પ્રતિમાઓ ભગવતી,
ઉત્તમ પ્રકારનાં પુસ્તકો લખાવવાં, અનુવિધ સંધની સેવા કરવી.
તેમજ જે મનુષ્ય સગાદિ દોષથી વિમુક્ત ધર્મ મુનિરાજોને

ભોજન, પાન, શયન, આસન, પાત્ર, અન્ન, વસ્ત્ર અને ઉપયોગી
 ઔષધોને આપે છે તે પ્રાણી અવસ્થા ઉત્કૃષ્ટ સુખ મેળવે છે. વળી
 જે મનુષ્ય સાધુઓને રહેવા માટે આશ્રય આપે છે તે જરૂર મોક્ષ-
 પુરીમાં જાય છે. જે જૈનધર્મીઓનું વાતસલ્ય કરે છે તે પ્રાણી નરક
 સ્થાનમાં જતા પોતાના આત્માને અટકાવે છે. જે પ્રાણી જૈનશા-
 સ્ત્રમાં કદા પ્રમાણે શ્રી, પશુ વિગેરેના સમસ્ત દોષવટે સ્થિત એવા
 શીલધર્મનું સમ્યક્ પ્રકારે પાલન કરે છે તે દેવાંગનાઓ સાથે
 દીવ્ય સુખ લોગવીને દરીથી પણ મનુષ્ય ગતિમાં ઉત્પન્ન થાય
 છે, તેમજ રાજલોકમાં પણ પૂજનીય બને છે. વળી જે પ્રાણી મોહ,
 લોભ અને ક્રોધરૂપે મયન કરનારી એવી ઉત્તમ સાધ્વીઓની
 ભક્તિ કરે છે તે દુર્લભ એવા પ્રવર સુખનું પાત્ર બને છે. તેમજ
 જે મનુષ્ય સમ્યક્ત્વમાં દૃઢ બુદ્ધિવાળા, શ્રીમાદ્ભૂતે ભગવાનના
 ચરણ કમલમાં પ્રીતિવાળા અને શુદ્ધજાની ભક્તિમાં તત્પર
 એવા સાધર્મિક જનોની ઉત્તમ પ્રકારનાં વસ્ત્ર તથા ભોજનાદિકવટે
 બહુ ભક્તિ કરે છે તે અવસ્થા મુરલોકનું સ્વામીપણ મેળવે છે.
 તેમજ આ લોકમાં જે પ્રાણી શીલવતી શાલિકાઓની ઉત્તમ
 પ્રકારે ભક્તિ કરે છે, તે જીવાત્મા અહીંયાં ઉત્કૃષ્ટ મનુષ્ય ભવના
 સુખનો અનુભવ કરી પરલવમાં દેવાંગનાઓનો અધિપતિ થાય
 છે. માટે હે ભવ્ય પ્રાણીઓ ! બહુ સુખદાયક દાનનું ફળ બાળીને
 પોતાની શક્તિ પ્રમાણે દાનધર્મમાં તમારે ઉચ્ચ રહેવું. આ પ્રમાણે
 શ્રીમાન્દશીચંદ્રસુનિના ઉપદેશને બહુમાન્ય આપી તેમના ચરણક-
 મળમાં નમસ્કાર કરી ઉચિત સમય બદલી શાળી પોતાના સ્થાનમાં
 ગઈ. ત્યારબાદ તે સળી ધર્મ બુદ્ધિવટે શુદ્ધના વચન પ્રમાણે
 સાતે હોત્રોમાં વિધિ સ્થિત દ્રવ્ય વાપરે છે. અનાયાદિક દુઃખી
 જનોને પણ દુઃખેશમાં પ્રતિબંધ સ્થિત દાન આપે છે. એમ ધર્મ-
 રાધન કરતાં તેના ગર્ભના દિવસે પૂર્ણ થયા બેટલે તે સમયે

ઉત્તમ તિથિ, વાર, નક્ષત્ર, યોગ અને કરણાદિકવડે શ્રેષ્ઠ મુહૂર્તમાં સુખે કરીને રાણીને પુત્રીનો પ્રસવ થયો.

ચંદ્રની કલાવડે નભસ્તલની માફક તે બાળાની કંતિવડે સૂતિકા ભવન દીપવા લાગ્યું. સર્વ જનોનાં ભવનપતાકા. નેત્રો આનંદમય થઈ ગયાં. રાજ્ય તરફથી સર્વત્ર વધામણીઓ પ્રવર્તાવવામાં આવી.

તેમજ સર્વત્ર મ્હોટા આનંદોત્સવ થવા લાગ્યા. અનુક્રમે બાર દિવસ થયા એટલે શુભ મુહૂર્ત જોઈ ધ્વજ પતાકાનું સ્વપ્ન આવ્યું હતું તેથી ભૂપતિએ ભવનપતાકા એવું તે કન્યાનું નામ પાડ્યું. સુમેરૂ પર્વતની શુક્ષ્મા રહેલી કલ્પ લતાની માફક પ્રણત જનોના મનોરથને પૂર્ણ કરવામાં કુશળ એવી તે બાળા નિર્વિક્લપણે શ્રી સિદ્ધરાજના ભવનમાં પ્રતિ દિવસે વૃદ્ધિ પામવા લાગી. જેની અંદર રાજહંસો કીડા કરી રહેલા છે એવા નરેન્દ્રના મહિર રૂપી માન સરોવરમાં બહુ આનંદિત થએલા જનોના હસ્તકમળમાં રાજહંસની પેઠે તે બાળા સંચાર કરવા લાગી. ત્યારબાદ જ્યારે તે ભવનપતાકા યોગ્ય ઉમ્મરની થઈ ત્યારે ક્ષદાયિત પોતાના પિતાની આજ્ઞાથી પંડિત જનોને ચમત્કાર બતાવતી છતી બુદ્ધિનું અપૂર્વ કુશળપણું પ્રગટ કરતી હતી, તેમજ કલાચાર્ય જે કંઈ કલા શીખવે, ભણાવે, લખાવે તે સર્વ પૂર્વભવના અભ્યસ્તની માફક તે બાળા જલદી ગ્રહણ કરવા લાગી. અનુક્રમે તીવ્ર બુદ્ધિને લીધે વ્યાકરણ, ન્યાય, છંદઃ શાસ્ત્ર, અલંકાર, સિદ્ધાંત અને જ્યોતિષ વિગેરે ચોસઠ કળાઓ ને તે અલ્પ સમયમાં શિખી ગઈ.

તેવામાં રત્નમાલાના પિતાને ત્યાંથી વાગ્વિલાસમાં બહુ ચતુર એવો વચનકુશલ નામે એક સેવક ત્યાં વસંતરાજનું આગમન. આગમન. એવો વચનકુશલ નામે એક સેવક ત્યાં આગમન. અને તે હોંશીયાર હોવાથી સિદ્ધરાજને બહુ પ્રસન્ન પડ્યો, તેથી તને રાજાએ

પોતાના ઉદ્યાનપાળની જગ્યાએ સ્થાપન કર્યો. ત્યારબાદ બહુ પરા-
ક્રમી અને અતિ ક્રૂર સ્વભાવવાળો વસંતરાજ નામે સિદ્ધરાજ
બૂપતિનો એક શત્રુ હતો. તે હથ્થેમાં પોતાના સીમાકાના ગામો
ઉપર હુટકાટ ચલાવતો હતો અને પ્રજાને બહુ હેરાન કરતો હતો.
જોકે સિદ્ધરાજ બહુ સમર્થ હતો પણ તેને પકડતો નહોતો. તેમજ
તેની સાથે સમાધાન પણ કરતો નહોતો. આ બીના વચનકુશળ
હતના જાણવામાં આવી. તેથી તેણે વિચાર કર્યો કે આ શત્રુ
હથ્થેમાં પ્રજાને બહુ દુઃખી કરે છે જેથી આપણા અધિપતિનું કંઈ
સારું કહેવાય નહીં, માટે રાજાને સાવચેતી આપવી એ સેવકનો
ખાસ ધર્મ છે. એમ જાણી વસંત રાજાના સમયે એકદમ શત્રુનું
આગમન સંભળાવી રાજાને સાવધાન કરવા માટે તેની પાસે આવીને
સંબ્રમપૂર્વક વિનંતિ કરી તે બોલ્યો કે, હે સ્વામિન્ ! ચતુરંગ સૈન્ય
સહિત વસંતરાજ આપના ઉદ્યાનમાં આવ્યો છે. તે સાંભળી
અકસ્માત રાજાએ સેનાપતિને હુકમ કર્યો કે ઘોડા, હાથી, રથ,
પાયદળ વિગેરેની તૈયારી કરે. ત્યારબાદ સેનાપતિએ આજ્ઞા પ્રમાણે
તરફાળ સર્વ સૈન્ય સજ્જ કરીને નિશાન ડોકા વગડાવ્યો. તે સાં-
ભળી જેઓનાં ગાત્ર દોમાંચિત થઈ ગયાં છે, તેમજ આનંદકારી
મહોત્સવને અનુભવતા હોયને શું ! તેમ મુબટોના અનેક પ્રકાર-
ના વિલાસ પ્રગટ થવા લાગ્યા. જંમકે-કેટલાક મુબટો પરસ્પર
આનંદપૂર્વક તાલીમ લે છે, કુદે છે. અને નૃત્ય કરે છે. વળી
કેટલાક હસ્તવટે આસ્ફાલન કરે છે. તેમજ એક બીજાના ઉત્તત
રક ધોવડે દુસિત કરે છે. ધન્યવિદક અનેક પ્રકારની વેષાઓ તેઓ
કરવા લાગ્યા ત્યારબાદ તે મુબટોની સાથે સિદ્ધરાજે પણ શત્રુને
જીતવા નાંટ પ્રયાણ કર્યું અનુક્રમે તેઓ ઉદ્યાનમાં ગયા ત્યાં આગળ
શત્રુનું સૈન્ય નહીં એવાથી બૂપતિએ ઉદ્યાનપાળને પૂછ્યું,
કે ? વચનકુશળે વસંતરાજવેરી અને તેનું સૈન્ય કયાં ગયું ?

હૂત બોલ્યો, હે પૃથ્વીનાથ ! આપની આગળ સૈન્ય સહિત વસંતરાજ ઉભો છે, છતાં આપ તેને કેમ દેખતા નથી ? તે સાંભળી રાજા એકદમ હર્ષ અને વિષાદમાં પડી ગયો. વળી ફરીથી પણ તેણે તેજ પ્રમાણે પ્રશ્ન કર્યો, ત્યારે ઉદ્યાનપાલ બોલ્યા, હે સ્વામિન્ ! વસંતઋતુ એ સર્વ ઋતુઓનો અધિપતિ ગણાય છે, તેથી આ વસંતઋતુ એ વસંતરાજ છે અને તેના ચાર પ્રકારના સૈન્યની ઘટના બહુ અદ્ભુત છે જેમકે—બહુ સરલ માંજર રૂપી તીક્ષ્ણ લાલાઓ વડે વિરહિજનોના હૃદયને વિંધતા અને પાંદડાં રૂપી બક્તરોને ધારણ કરતા આત્રવૃક્ષો રૂપી ઉત્તમ પ્રકારના સુભટો છે. મધુર શબ્દ રૂપી હેષારવવડે સમગ્ર દિશાઓને ગર્જાવતા અને ચારે તરફ ફરતા કોકિલો પવનવેગી અશ્વ સમાન શોભે છે. તેમજ વિરહિણી સ્ત્રીઓને દુઃખી કરતા અને ચંદન ગંધવડે સુગંધમય કાંઠાના ખિંડુઓ રૂપી મદથી વ્યાપ્ત મલયાચલના પવન રૂપી હસ્તિઓ દેખાય છે. તેમજ પથિકજનોના હૃદયને વિદારણ કરવામાં તત્પર અને હિંદોલા ઉપર હિંચતી ઉત્તમ સ્વરવાળી પ્રમદાઓ છે સારથિ જેમના એવા હિંચકાઓ રૂપી જેમાં રથ રદ્યા છે. આ પ્રમાણે તે હૂતની વચનદક્ષતા, અરુબલિત ભક્તિ તેમજ દૃઢ શક્તિ વડે સિદ્ધરાજ બહુ ખુશી થયો, અને બહુ સન્માનપૂર્વક સેનાપતિના સ્થાને તેને સ્થાપન કર્યો. ત્યારબાદ યુદ્ધ કલામાં બહુ પ્રવીણ એવા તે વસંત રાજાની સાથે યુદ્ધ કરવા માટે ચતુરંગ બલ સહિત તેને આજ્ઞા કરી. ત્યારપછી અંતઃપુર, (જનાના) નાગરિક લોકો, માંડલિક રાજાઓ અને મંત્રી વર્ગ સહિત સિદ્ધરાજ પોતે વસંત લક્ષ્મીનો વિલાસ જોવામાં આસક્ત થયો. તેમજ ભવનપતાકા પણ પોતાના પિતાની આજ્ઞાથી સમાન વયની સખીઓ સહિત હૃદયને આનંદદાયક એવા તે ઉદ્યાનમાં ગઈ. તેમજ જરા, મૃત્યુ અને વ્યાધિઓને નહીં ગણકારતા સર્વ લોકો

તે હવાનમાં વિવિધ પ્રકારના વિલાસ કરવા લાગ્યા. જેમકે કેટલાક ગાયન અને કેટલાક નૃત્ય કરે છે. વગી કેટલાક સ્ત્રીઓ સાથે કીડા કરે છે. તેમજ ઉત્તમ નૃત્ય કરનારી કેટલીક સ્ત્રીઓ આકર્ષક પ્રગટ કરે છે. અપ્સરાઓ સાથે દેવની માફક અંતઃપુરની સ્ત્રીઓ સાથે અનેક પ્રકારની કીડાઓ કરતો રાજા લોકોના હૃદયને વિસ્મિત કરતો હતો જામણ કરે છે. પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે મુંદર વૃક્ષોની શોભા જોવામાં આસક્ત થએલી જવનપતાકા કુમારી પણ દાસીઓ સાથે કીડા કરે છે.

ત્યારબાદ ગંગાના દીનારે જામણ કરતી જવનપતાકાએ
એકકુમારનો સમાગમ. ચક્રવર્તિ સમાન દોષક પુરુષનાં ચક્ર, અંકુશ અને કમલના ચિન્હોવડે વિભૂષિત પગલાં પડેલાં જોયાં. પછી પોતાના પરિવારને પાછો વાગી એકલી પોતે તે પુરુષની શોધ માટે

આગળ ચાલી જાય છે, તેટલામાં ત્યાં મૂર્તિમાન સાક્ષાત્ કામદેવ સમાન એક પુરુષ તેણીના જોવામાં આવ્યો અને સાવધાન હૃદયથી તે જોતી, મનોહર આકૃતિવાળા એવા હે કામદેવ ! આપને નમસ્કાર, કેમકે આપ મહારા પૂજનીય છો. એમ કહી પોતાના કંઠમાંથી મુક્તામણિનો હાર ઉતારી તે પુરુષના કંઠમાં તે સ્થાપન કરવા જાય છે, તેટલામાં પુરુષ પણ જોઈયો, હે મુંદરિ ! હું કામદેવ નથી, છતાં હું કેમ કામદેવના જામમાં પડી છું ! જવનપતાકા જોતી, હું તમ્હારા દર્શનથી કામાતુર થઈ છું, માટે જહુ શું કરું ? વરમાલાના સ્થાનમાં મહેં તમને આ અમૂલ્ય હાર પહેરાવ્યો છે. પરંતુ થોડા સમયમાં મહારા વીણા સ્વયંવર થવાનો છે, માટે હે મુલગ ! આપે તે સમયે જરૂર ત્યાં પધારવું અને દર્શનરૂપી અમૃતવટે તમ્હારા વિન્દાનગથી તમ થએલાં મહારાં નેત્રોને તમ્હારે શાંત કરવાં. મહારા હૃદયમાં આપનો વાસ થવાથી નેત્રો

જાણે ઈર્ષ્યાદુ થયાં હોય તેમ મને લાગે છે. એ પ્રમાણે તેની સાથે તે વાગ્વિલાસ કરતી હતી, તેટલામાં રાજાની પ્રેરણાથી તેને બોલાવવા માટે કમલા નામની તેની દાસીએ હાક મારી કે તરતજ બવનપતાકા ત્યાંથી પાછી વળી પોતાના પિતાની પાસે ગામ અને પ્રણામ કરી ઉચિત સ્થાને તે બેઠી. પિતાએ પૂછ્યું, હે વત્સે ! ત્હેં આટલો સમય ક્યાં વ્યતીત કર્યો ? પુત્રી બોલી, હે પિતાજી ! અનેક પ્રકારની વનરાજીથી વિરાજમાન ઉત્તમ સુભટ સમાન આ ઉદ્યાનની શોભા જોવામાં ગત સમયની મ્હને કંઈ ખબર રહી નહીં, આ ઉપરથી રાજા પોતે સમજી ગયો અને બોલ્યો કે, કમલ સમાન છે નેત્ર જેનાં, એવી હે પુત્રિ ! ચિત્રપટો ઉપર રાજકુમારોનાં ચિત્ર લખીને આ ચિત્રકારો અહીં લાવ્યા છે, તે તું તપાસી જો અને તેઓમાંથી જે કોઈ કુમાર ત્હને પસંદ પડે તે મ્હને કહે, એટલે તેનીજ સાથે હું ત્હારો વિવાહ કરું. આ પ્રમાણે પિતાનું વાક્ય સાંભળી ચિત્રકલામાં બહુદક્ષ એવી તે કુમારીએ સર્વ ચિત્રોનાં સ્વરૂપ જોઈ જે જેનો ગુણ હતો તે તેઓની સમક્ષ દોષરૂપે કહી બતાવ્યો. જેમકે આ પટમાં ચિત્રેલો કુમાર બહુ કોપી છે એમ તેની દૃષ્ટિ ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાય છે. તેમજ અન્ય કુમારોના ગુણોને દોષ રૂપે પ્રગટ કરતી હતી. તે પ્રસંગે સર્વ કુમારોના ગુણ દોષના જાણનાર દરેક રાજાઓના દ્વારપાલો ગુપ્ત રીતે પરસ્પર કહેવા લાગ્યા કે અહો ! આ રાજપુત્રીનો અવણર્ય અતિશય છે, તેમજ તેણીએ સર્વ કલાઓમાં કુશલતા પણ તેવીજ મેળવેલી છે. અન્યથા આ પ્રમાણે તે કેવી રીતે જાણી શકે ! ત્યારબાદ કુમારીએ પણ તે પ્રમાણે વિવેચન કરીને રાજાને વિનંતિ કરી જણાવ્યું કે હે તાત ! ચિત્રકારો પણ કપટવડે વિચિત્ર પ્રકારનાં ચિત્રો બનાવે છે, એમાં કંઈ આશ્ચર્ય નથી. તેમજ મ્હેં પણ પ્રતિજ્ઞા કરી છે કે જે પુરૂષ વીણાવડે મ્હારું મન પ્રસન્ન

કરશે તે પુરૂષ મ્હને પરણશે. માટે મુકરર કરેલા અમુક દિવસે આ ચિત્ર લિખિત કુમારો અને બીજા ક્ષત્રિયો પણ અહીં આવે તેવી રીતે આપ બ્યવસ્થા કરો.

ત્યારબાદ બે માસની અંદર વીણા સ્વયંવર કરવો એમ નક્કી કરાવ કરીને રાજાએ તે ચિત્રકારોને વિદાય રણુરાજ હસ્તી. કર્યા. તેવામાં એકદમ લોકોનો ઠોલાહલ રાજાના સાંભળવામાં આવ્યો, તે જાણવા માટે રાજાએ તરતજ દ્વારપાળને તપાસ કરવા હુકમ કર્યો, એટલે દ્વારપાલ પણ જલદી ત્યાં જઈ તપાસ કરી તાજડતોળ પાછો આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે હે રાજા ! મહોન્મત રણુરાજ હાથી ગજા શાળામાંથી બંધનસ્તંભ ઉખાડી નાંખીને નાઠો છે, માર્ગમાં ચાલતાં મોટાં મ્હોટાં મંદીરો તથા હુકનો ભાંગી નાખે છે, દરવાજાઓનાં દ્વારપણુ તોડી નાખ્યાં છે અને રથ, યોડા, ખર, મહિષ વિગેરે પશુઓને ગ્રાસ ઉપજાવતો તે આ તંત્ર આવે છે. હે સ્વામિન ! વળી તે હાથીના પગમાં ટુંડલાકાર થએલો શુંખલાઓનો સમૂહ તે હાથીના બારથી ખીસાએલો ચેપનાગ બલે તેના શરણે આવેલો હોય તેમ થોણે છે. એ પ્રમાણે તે દ્વારપાલ ગજેન્દ્રનું વર્ણન કરતો હતો તેટલામાં એકદમ તે હાથી ઉદ્યાનમવનની પાસમાં આવી પહોંચ્યો. તે એક રાજાનું દૃઢ્ય બચાવંત યજ્ઞ ગયું અને તેથી પોતાના બચાવ માટે મંત્રી અને મહાજન સહિત રાજા મ્હેલ ઉપર જલદી ચડી ગયો. નર્તકીઓ તેમજ અન્ય લોકો પણ પોતપોતાને કાવે તેમ સંતાઈ ગયાં. સર્વ લોકોનો મહાન પોકાર સાંભળી તે કુમાર પણ ત્યાં આગમ આવ્યો, કુમારનું સ્વરૂપ જોઈ કુમારીનું દૃઢ્ય આસક્ત થવાથી તે ત્યાંજ ઉભી રહી. તેટલામાં તે હાથી કુમારીની પાસે આવી પહોંચ્યો. તેથી કુમાર મુક્તિવરે એક બાજુ રહી તે હાથીના વેગનો નિરોધ કરવા લાગ્યો. તેમજ

તેને સુષ્ટિના બહુ દંઢ પ્રહાર કરવા લાગ્યો. તેથી ક્રોધાયમાન થએલો તે હસ્તી કુમારીનો ત્યાગ કરી ઉંચી સુંઢ ઉછાળતો ગડગડ શબ્દ કરતો જાણે ઐરાવત હસ્તીને જોલાવતો હોય તેમ કુમાર તરફ દોડ્યો, એટલે કુમાર પણ તરતજ પાછો વળ્યો અને દક્ષિણ વર્ત્ત ભમાવીને હસ્તીને ઉઘાન ભવનના દ્વાર આગળ લઈ ગયો. ત્યારબાદ હાથી પોતાની સુંઢવડે નજીકમાં રહેલા તે કુમારને પકડવા જાય છે, તેટલામાં કુમારે તેની આગળ વીંટો કરીને પોતાનું વસ્ત્ર ફેંક્યું. એટલે બહુ ક્રોધથી રક્ત થયાં છે નેત્ર જેનાં એવા તે હસ્તીએ વસ્ત્રના વીંટા ઉપર રોષપૂર્વક ઘા કર્યો. તે જોઈ રાજાએ ખુબ પાડીને કહ્યું કે આ નર રત્નનું રક્ષણ કરો! રક્ષણ કરો! તે સાંભળી જીવિતની અપેક્ષા નહીં રાખતા એવા સુભટો ચારે બાજુએથી એકદમ દોડતા આવી પહોંચ્યા. તેવારે ભવન પતાકા વિચારમાં પડી કે બહુ ખેદની વાત છે કે આ સુભગ શિરોમણિ કુમાર મહારા માટે ભારે આપત્તિમાં આવી પડ્યો.

ત્યારબાદ કુમાર પોતાની ચતુરાઈવડે ગજેન્દ્રના દાંત ઉપર પગ મૂકી તેના મસ્તકપર ચઢીને સ્કંધ ઉપર ગજેન્દ્રનો પરાજય ખેંચી ગયો અને બહુ બળથી તેનું કંક સ્થલ એવી રીતે દબાવ્યું કે જેથી તેનાં નેત્ર તુટવા લાગ્યાં. તેથી તે હાથી ભયભીત થઈ અનાથની માફક તરતજ કુમારના વશ થઈ ગયો. તે જોઈ કુમારી પોતાના હૃદયમાં ચિંતા વવા લાગી, અરે હૃદય ? મનોરથને પણ અગમ્ય એવા આ ઉત્તમ વરને પામી તું આનંદપૂર્વક નૃત્ય કર. રૂપવડે કામદેવનો અને પરાક્રમવડે કૃષ્ણનો પરાજય કરનાર આ વર પામીને જગતમાં આત્માને તું કૃતાર્થ માન. તેમજ સર્વ લોકોએ પણ એક સ્વરથી પોકાર કર્યો કે આ પુરૂષ રત્નથીજ પૃથ્વી રત્નવતી છે. ભૂપતિએ મંત્રીને આજ્ઞા કરી કે આ સુભટને કહો કે આ હાથીને તેના

બંધન સ્થાનમાં લઈ જાય, અને તે હાથી ઉપરથી જ્યારે નીચે ઉતરે ત્યારે તેને અથ ઉપર જેસાડી મ્હારી પાસે લાવે. તે પ્રમાણે મંત્રીએ કુમારને હાથ કે તરતજ કુમાર પોતાના તાબે થએલા હસ્તીને ગજથાલામાં લઈ ગયો અને તેને ખીલે બાંધી તત્કાલ નીચે ઉતરી પોતાના મુખમાં રાખેલી ગોળીના પ્રભાવથી રૂપાંતર ધારણ કરી ત્યાંથી તે પલાયન થઈ ગયો. મંત્રીએ સર્વત્ર શોધ કર્યો પણ તેનો પત્તો લાગ્યો નહીં. તેથી વિલક્ષ થઈ મંત્રી રાજાના પાસે ગયો અને તેના અદ્વયપણાની વાત કહી. તેથી રાજાએ બપુનું કે શુ આ કોઈ અંજન સિદ્ધ પુરૂષ હશે ? કિંવા કોઈ વિદ્યાધર હશે ? જેથી આ પ્રમાણે ઉપકાર કરી શુભ્તપણે ચાલ્યો ગયો. વળી સતપુરૂષોનું ચરિત્ર આવુંજ હોય છે કે સત્જન પુરૂષો સમુદ્રના જલની માફક પરોપકાર કરે છે. પરંતુ તેઓ પ્રત્યુપકાર મેળવવામાં ખુશી હોતા નથી તેથી તેઓ કાર્ય કરી દેશાંતર ચાલ્યા જાય છે. ત્યારબાદ કંઈક હુકમ વાળી કુમારી બોલી, હે તાત ! હવે વીણા સ્વયંવરને માટે રાજા કુમારોને જલદી બોલાવો, તેમજ સ્વયંવર મંડપ સજ્જ કરાવો, કારણકે હવે સમય થોડો રહ્યો છે. એમ સાંભળી રાજાએ હુકમ કર્યો તે પ્રમાણે અધિકારીઓએ સર્વ તૈયારી કરાવી. ફરીથી રાજા બોલ્યો, હે પુત્ર ! ત્હારો પ્રાણદાયક તે કુમારજ ત્હારે પરણવા માટે ઉચિત છે તેના જેવો ખીલે કોઈ નથી. ભવનપતાકા બોલી, હે તાત ! આ કાર્યમાં ત્હારે કંઈપણ ખેદ કરવો નહીં, કેમકે ભવિત્યજ્ઞતાને લીધે દરેક કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે અને અસિદ્ધિનું કારણ પણ તેજ ગણાય છે.

સ્વયંવરના દિવસે દૂત લોકોએ કરેલા આમંત્રણથી પોતપોતાના પરિવાર સહિત અનેક રાજા કુમારો ત્યાં આપ્યા. રાજા પોતે તૈયાર થઈ સાલીએ સહિત વીણાથાલામાં ગયો. ત્યારબાદ સર્વે રાજા કુ.

મારો પણ પોતાના પરિવાર સહિત ઉચિત આસનો ઉપર બેસી ગયા. અન્ય નગરવાસી લોકો પણ કૌતુક જોવા માટે ત્યાં એકઠા થયા. તેમજ હસ્તીને વશ કરનાર તે કુમાર પણ રૂપાંતર કરી કંઠમાં હાર પહેરી મનોહર મૃદંગ વગાડતો વીણામંડપમાં આવ્યો, ત્યારબાદ જેનું મુખ શરદ્ પુર્ણિમાના ચંદ્રની શોભાને અનુસરતું હતું, જેનાં સરલ અને લાવણ્યમય ઉત્તમ નેત્રો કમલદલનો પરાજય કરતાં હતાં, જેનો અધરોષ બહુ સુંદર પાકેલા ઘોલાના બિંબને ધિક્કારતો હતો, જેના દાંતની કાંતિનો સમૂહ દિશાઓના અધિકારને દૂર કરતો હતો, જેણી મનોહર લાવણ્યરૂપી સમુદ્રના તરંગની માફક ગમન કરતી હતી, જેની બ્રહ્મટીની સુંદરતા કામદેવના ધનુષ્ સમાન કુટિલ દેખાતી હતી અને સ્વાભાવિક અંગની સૌંદર્યતાથી અપ્સરાઓને લજ્જા ઉત્પન્ન કરતી એવી તે ક્ષવનપતાકા પોતાના પરિજન સહિત આવતી તે કુમારની દષ્ટિ ગોચર થઈ. ત્યારબાદ કુમારીની ધાવમાતાએ સભામાં ઉભી રહી હાથ જોડી સર્વ કુમારોને જણાવ્યું કે મહોટી મહેરબાની કરો વીણા વાદનની કલાવડે આ રાજપુત્રી ઉપર તમે કૃપા કરો. વળી બેઠકના કમ પ્રમાણે આ વીણા ગ્રહણ કરો ને તમે પોતપોતાનું ચાતુર્ય પ્રગટ કરો. એમ કહી કુમારીએ સજ્જ કરેલી અને રત્નથી શણગારેલી એવી વીણા ધાત્રીએ પ્રથમ દાભાલનરેંદ્રના હસ્તમાં આપી. તે વારે તેણે ક્ષણમાત્ર વીણા વગાડી ત્યારબાદ અનુક્રમે અન્ય રાજકુમારોએ પણ પોતપોતાની શક્તિ પ્રમાણે વીણા વાદનમાં પોતાનું કુશલપણું બતાવ્યું. પછી તે વીણા ધાત્રીએ પોતાના હાથમાં લઈ લીધી. ત્યારબાદ નરેંદ્ર જોડ્યો, જેના હાથમાં મૃદંગ રહેલો છે એવો આ કુમાર અથવા અન્ય કોઈપણ આ વીણા વગાડવામાં શક્તિમાન હોય તો આ કાર્ય સિદ્ધ કરે. શામાટે પોતાની શક્તિ છુપાવે છે ? એમ કદા બાદ કુમારીએ તે મૃદંગધારી કુમારના કંઠમાં

પહેરેલો પોતાનો હાર ઝોળખી નિશ્ચય કર્યો કે પ્રથમ હાથીને જેણે વશ કર્યો હતો તેજ આ કુમાર છે. કોઇપણ ગુટિકાદિકના પ્રયોગથી અન્ય રૂપ ધારણ કરી તે સમયે મંત્રીને છેતરી જરૂર કોઇપણ સ્થલે નારી ગએલો તે હાલમાં અહીં આવ્યો છે. કારણ કે તે વીર પુરુષનો હાર લઈ લેવાને ઈંદ્ર પણ સમર્થ નથી. માટે તેજ આ કુમાર છે. આ પ્રમાણે ભવનપતાકા વિચાર કરતી હતી તેટલામાં ધાત્રીએ તે કુમારના હસ્તમાં વીણા આપી. તેણે પણ અદ્ભુત રસના આવેશથી વીણા વાદનનો પ્રારંભ કર્યો. વીણાનો નાદ સાંભળી ભવનપતાકા વિતર્ક કરવા લાગી કે સ્વર્ગમાંથી સાક્ષાત્ શુભ નારદ મુનિ ઉતર્યા છે ? અથવા કંઈ વિતર્ક કરવાની જરૂર નથી. કારણ કે મહોન્મત્ત હસ્તીને વશ કરવામાં તેની નિપુણતા મ્હેં જોઇ છે તે ઉપરથી અનુમાન થાય છે કે સર્વ કલાઓમાં તેનું કુશળપણ હશે, તેથી તેજ આ પુરુષ છે. એમ નિશ્ચય થવાથી ભવનપતાકા રોમાંચિત થઇ ગઈ અને બહુ મધુર વીણાના નાદથી તેનું હૃદય ક્ષણમાત્રમાં સ્થિર થઇ ગયું જેથી પોતે ગાઢ નિદ્રામાં પડી ગઈ. તેવીજ રીતે ત્યાં રહેલા સર્વ રાજકુમારાદિક લોકો પણ નાદના મોહથી ગાઢ નિદ્રા અનુભવવા લાગ્યા. ત્યારબાદ કુમારે બહુ પ્રયાસવડે કુમારીને સચેતન કરીને વીણા વગાડતો છતો બોલ્યો કે આ રાજકુમારોના બાલસ્થલોમાં કર્પૂરમિશ્રિત અંદનના રસવડે સ્વહસ્તે મ્હારા કદા પ્રમાણે તું એક ગાથા લખ, કુમારીએ તે પ્રમાણે સર્વેના કપાળમાં ગાથા લખી. વળી ફરીથી કુમારે કહ્યું કે હે મુલને ! તેઓના કાનમાંથી એક એક કુંડલ ઠાલી લઇ એવી રીતે ગુપ્ત દ્વાર કે તેઓ જોઇ શકે નહીં. કુમારીએ તે પ્રમાણે કર્યા બાદ તેણે વીણા વગાડવી બંધ કરી. વીણા બંધ થડવાથી રાજકુમારો જાગૃત થયા અને એક બીજાના લલાટમાં આ પ્રમાણે લખેલી ગાથા વાંચવા લાગ્યા—જેમકે—

શ્રી શૂરસેનતનયો-દેશદિદક્ષયા નિર્ગત एषः ।

કીર્તિજલધિકુમારો-વાદયતિ વીणां વિનોદેન ॥

અર્થ-“શ્રી શૂરસેન રાજાનો પુત્ર કીર્તિસાગર કુમાર દેશ જો-
વાની ઇચ્છાથી નીકળેલો છે અને તે વિનોદવડે
સ્વયં વરવિવાહ. વીણા વગાડે છે.” વળી આ ગાથા વાંચીને તે રા-
જકુમારો ભિન્ન ભિન્ન સંબંધોને લીધે કીર્તિ-
સાગરકુમારના બંધુઓ નીકળ્યા. તેમજ તેઓ પોતાના કાનમાં
રહેલા એકેક કુંડલને પણ પરસ્પર જોઈ શકતા નથી. તેથી બહુ આ-
શ્ચર્ય પામેલા સર્વે રાજકુમારો વિચારવા લાગ્યા કે શું ઉપરથી
આ ઓળખાય છે પરંતુ શરીરની આકૃતિ વડે કોઈ અન્ય હોય
તેમ લાગે છે. તેટલામાં રાજપુત્રીએ તે કુમારના કંઠમાં વરમાળા
પહેરાવી. તે સમયે દોભાઈમાન એવા ક્ષીર સાગરના નાદ સમાન ગ-
ભીર અને વાણ ત્રીના નાદ વડે બહુ વિસ્તાર પામેલા, કોયલ સમાન
મધુર કંઠવાળી યુવતીઓના ગીતધ્વનિ ચારે તરફ ઉછળવા લાગ્યા.
ત્યારબાદ રાજકુમારો જોડ્યા, હે કીર્તિસાગરકુમાર ! તારાં તે
સુંદર સ્વરૂપ ક્યાં ગયું ? તે સાંભળી કુમારે શુટિકાના પ્રયોગ વડે
પોતાનું અદ્ભુત સ્વરૂપ પ્રગટ કર્યું તે વારે સર્વ રાજકુમારો
આનંદપૂર્વક તેને લેખ્યા. પછી કીર્તિસાગરકુમારે પણ યથા યોગ્ય
સર્વનો સત્કાર કર્યો. ત્યારબાદ તેણે કુમારીને કહ્યું કે આ
રાજકુમારોને પોતપોતાનાં કુંડલ તું આપી દે. તે સાંભળી કિંચિત
હાસ્ય કરીને કુમારીએ પણ તેઓનાં કુંડલો આપી દીધાં.
ત્યારબાદ તે રાજકુમારોએ કુમારનું કુશળ વૃત્તાંત તથા સ્વયં-
વરના સમાચાર જણાવવા માટે તેજ વખતે તેના માતા પિતા ઉપર
એક દૂત મોકલ્યો. હવે નષ્ટ થએલો રત્નનિધાન પ્રાપ્ત થયો હોયને
શું ? તેમ અપાર હર્ષથી ઉભરાઈ જતો સિદ્ધરાજ ભૂપતિ પણ
વિવાહની સામગ્રી તૈયાર કરવા લાગ્યો. ત્યારબાદ ભૂપતિએ ઉત્તમ

જાન્યવારના કથા.

શ્રીરામ, ગાંધીજી.

મુદ્રતાંત્ર્ય મોટા ઉત્સવ સાથે તે જન્મેના પાંચમદન મરોતસ-
વનો મનોરથ પૂર્ણ કર્યો.

કીર્તિસાગર કુમાર જાન્યવારના સાથે સ્વર્ગના સ્ત્રી દેવની
માફક પાંચ પ્રકારના ઉત્તમ લોભોને અનુભ-
વાન થયો. હવે ત્યાં એક દિવસ રથવીરપુર
આગમન.

રાજાના દારૂદારી વડે નામે મેવક જલ
પરિવાર સહિત આવ્યો. દારૂદારીની સૂચનાથી તેણે કુમારના
સ્થાનમાં પ્રવેશ કર્યો. યોગ્ય સત્કાર પૂર્વક તેણે કુમારને જાણ્યું
કે આપના પિતાશ્રીનું શરીર જલદી અસાધ્ય રોગોવડે પીડાએલું છે
માટે આપ જલદી ત્યાં પધારો અને પિતાશ્રીના પવિત્ર મુખકમળનું
દર્શન કરી તમે કુતાર્થ થાઓ. આ પ્રમાણે તેનું હૃદય સદવચન
સાંભળી કુમાર પોતાની સાથે તરતજ તે વડે સિદ્ધરાજની પાસે
લઈ ગયો. કુમારની આજ્ઞા લઈ તેણે પણ તેજ પ્રમાણે સર્વ હઠી-
કત રાજાને જણાવી. ત્યારબાદ સિદ્ધરાજે હાથી, યોડા, રથ, પાયકજ
અને મણિ રત્નાદિક અનેક પ્રકારની ખેડામણીઓ આપીને
જાન્યવારના સહિત કીર્તિસાગર કુમારને પોતાના રાજ્ય તરફ
વિદાય કર્યો. તેમજ યથાયોગ્ય સત્કાર કરી કુમારના સર્વ ખંડુ-
ઓને પણ વિદાયગિરિ આપી. અખંડ પ્રયાણવડે કીર્તિસાગર
કુમાર રથવીરપુરમાં પહોંચી ગયો. ત્યારબાદ શરસેન રાજા પુત્રને
રાજ્યકારબાર આપી સમાધિપૂર્વક કાળ કરી ઈંદ્ર સમાન દેવ થયો.
હવે શ્રી કીર્તિસાગર રાજા સજ્જનોના હૃદય રૂપી ચક્રોર પક્ષિ-
ઓને આનંદ આપવામાં બાણે ચંદ્ર હોયને શું ? તેમ જનશા-
સનનો ઉદ્ધાત કરતો નીતિપૂર્વક નિર્દોષપણે રાજ્ય ચલાવવા
લાગ્યો.

વૈતાલ્ય પર્વતમાંથી મુદ્દપ્ત નામે વિદ્યાધર વિમાનમાં બેસી

પોતાના કાર્ય માટે વિધ્યાચળ તરફ જતો
 મુદ્ગંધૂરવિદ્યાધર. હતો. તેવામાં ગ્રીષ્મ રૂતુના ગાંઠુ તાપને
 લીધે પોતાના મહેલની અગાશીમાં કીર્તિ-
 સાગર રાજની પાસમાં સુતેલી લવનપતાકા તેના જોવામાં આવી.
 રાજ પશુ ભરનિદ્રામાં પોટેલો હતો, તેથી અનુકુલ અવસર
 જાણી સુંદર આકૃતિમાં આસક્ત થવાથી તે લવનપતાકાનું હરણ
 કરી આવ્યો ગયો. હવે પ્રભાતમાં રાજ જાગ્યું થયો અને પોતાની
 પાસમાં આમ તેમ જોવા લાગ્યો પણ પોતાની પ્રાણપ્રિયા જોવામાં
 ન આવી. તેથી પાસમાં રહેલા પરિજનને ખબર આપી અને સ-
 ર્વત્ર શોધ કરાવ્યો, પરંતુ તેનો તે સર્વ પ્રયાસ નિષ્ફળ થયો. ત્યારે
 તેને વિચાર થયો કે આ એક મોટું આશ્ચર્ય ગણાય ! કારણ
 પ્રાહરિક લોકો જ્યાં આગળ રક્ષણ માટે ચારે તરફ ઉભેલા છે
 એવા આ સ્થાનમાં મનુષ્યનો પ્રવેશ તો અશક્ય છે. માટે કોઈ દેવ
 અથવા વિદ્યાધરનું આ કાર્ય છે. માટે હવે અહીં થું કરવું ?
 અથવા આપણે કંઈપણ ઉપાય કરવાની જરૂર નથી, કારણકે
 સંયોગ પણ હૈવે કર્યો હતો અને વિયોગ પણ તેણે જ કર્યો છે
 માટે આ ચિંતા તેને જ છે. વળી જેમ હુઝો અચિંત્ય
 આવી પડે છે તેમ સુખ સંપત્તિઓ પણ અણધારી આવી પડે છે.
 તેમજ પૂર્વાર્જિત હુઝો રોકવાને કોણ શક્તમાન છે ? સત્પુરુષોનું
 ચિત્ત તેમાં કંઈપણ ચમત્કાર માનતું નથી. એ પ્રમાણે પોતાના
 હૃદયમાં સમજી સ્ત્રીના વિરહથી હુઝો એવો પણ તે રાજ
 પોતાના પરિવારને શાંત કરી રાજ્ય વ્યવસ્થા ચલાવવા લાગ્યો.

એક દિવસ રાજ સભામાં બેઠો હતો, તેટલામાં સૂર્યોદય વખતે
 એક કાગડો વાવ્યદિશામાં ફેળેલા આંખાના
 કાકપક્ષી.
 વૃક્ષ ઉપર બેસીને કોયલની માફક મધુર
 નાદવડે બોલતો હતો. તે સાંભળી કોઈક

શકુનવેદી રાજાની પાસે ગયો અને તેણે જણાવ્યું કે, હે રાજા ! થોડા સમયમાં આપને રાણીનો સમાગમ થશે. એમ આ કાગડાના બોલવા ઉપરથી નક્કી જણાય છે. કારણકે હે સ્વામિન્ ! શકુનશાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે કે, પૂર્વાદિ દિશાઓમાં પહેલા પ્રહરમાં કાગડો બોલે તો કાર્યની સિદ્ધિ, ભય તેમજ ચરપુરૂષની વાત, લોજન, વૃદ્ધિ, સ્ત્રી અને નાશી ગએલી સ્ત્રીનો લાભ થાય. બીજા પ્રહરમાં બોલે તો વૈશ્યનું આગમન, સ્ત્રી લાભ, વૃદ્ધિ, શત્રુઓની વાર્તા તેમજ તેઓનો નાશ, માછલાઓનું લોજન અને અગ્નિનો પ્રકાપ થાય. ત્રીજા પ્રહરમાં ભય, ક્લેશ, વૃદ્ધિ, તેમજ શત્રુ, મિત્ર અને શુરૂ જનના આગમનની વાર્તા મળે, વગી બ્રાહ્મણ દ્વારાજી ધારેલું કાર્ય સિદ્ધ થાય. ચોથા પ્રહરમાં બોલે તો ભય તથા પુત્રની વાર્તા, અતિથિની પ્રાપ્તિ, ઉત્પાત, સ્ત્રીની વાંચ્છા, નૃપ તથા શુરૂની પૂજા અને બ્રાહ્મણ દ્વારાજી લેખની પ્રાપ્તિ થાય. હે રાજા ! ગાય અથવા હાથીના પૃથ્વ ભાગ ઉપર બેસી કાગડો બોલે તો સ્ત્રીનો લાભ થાય, દુવાના કાંઠા ઉપર બોલે તો સ્નેહીતું દર્શન થાય, નદીના કિનારે બોલે તો રાજા તરફથી ભય થાય. આ પ્રમાણે તે શકુનવેદી શકુનનું સ્વરૂપ કહેતો હતો, તેટલામાં ત્યાં એક પાશ્વિક પોપટ આવ્યો અને તે રાજાના ચરણ કમળમાં નમસ્કાર કરી બોલ્યો, હે નરેન્દ્ર ! આપને કુશલ વૃત્તાંત જણાવવા માટે હું ભવનપતાકા પાસેથી અહીં આવ્યો છું. આ પ્રમાણે પોતાની સ્ત્રીનું નામ માત્ર સવલ કરવાથી રાજા રોમાંચિત થઈ ગયો અને બોલ્યો કે, હે પોપટ ! દુષ્, સાકર અને દ્રાક્ષવડે પ્રથમ તું છુધા નિવૃત્ત કરી શાંત થા, એમ કહી રાજાએ તરતજ તે પ્રમાણે લોજન કરાવી ફરીથી તે પોપટને પૂછ્યું, હે શુકરાજ ! મ્હારી પ્રાણપ્રિયાને ત્વં કયાં જોઈ અને તેને કોણ લઈ ગયો છે ! પોપટ બોલ્યો, હે નરેન્દ્ર ! આ વૃત્તાંત મૂળથી આરંભી હું કહું છું તે આપ સાંભળો.

દેવ તથા વિદ્યાધરેને કીડા કરવાનું મુખ્યસ્થાનભૂત વિંધ્યા-
 ચળ નામે સુંદર પર્વત છે. વળી તે પર્વત
 પોપટઃ નિરંતર ભ્રમણ કરતી દેવાંગનાઓનાં કંકણ
 તથા અંઝરોના શબ્દોવડે તરણ સ્ત્રી પુરુષોને
 કીડા કરવા માટે બોલાવતો હોયને શું ? તેમ શોભે છે. તે
 ગિરિમાં ગાઢ છાયાથી સુશોભિત દ્રાક્ષા મંડપની અંદર નિદ્રાવડે
 મીઝાઈ ગયાં છે નેત્ર કમલ જેનાં અને અમૂલ્ય શયન ઉપર સુતેલી
 એવી આપની પ્રાણપ્રિયાને મહેં જોઈ છે. તેની આગળ અનેક
 પ્રકારનાં પ્રિય વચન બોલતો એક વિદ્યાધર મહારા જોવામાં
 આવ્યો, તે આ પ્રમાણે બોલતો હતો કે, હે મૃગાક્ષિ ! મહારી
 ઉપર જલદી કૃપા દૃષ્ટિ કર, હે સુંદરિ ! મહારા હૃદયમાં
 કામાગ્નિ પ્રદીપ્ત થયો છે, તેથી તેની વેદના મહારાથી સંકળ
 થતી નથી, માટે પોતાની દૃષ્ટિ રૂપી અમૃતના સિંચનવડે તું
 મહને શાંત કર. હે પ્રિયે ! હવે જાણતું થા. એમ સાંભળી તત્કાલ
 તે જાણતું થઈ અને આપના સમાન રૂપને ધારણ કરી બેઠેલા
 સુદૃઢ વિદ્યાધરને જોયો કે તરતજ તેણીનું મુખ સ્થામ પડી ગયું
 અને તેણીના નેત્રોમાંથી અશ્રુધારા વહેવા લાગી. તેવા પ્રકારની
 તેની દીન અવસ્થા જોઈ મહેં કહ્યું, શું પોતાના પતિને જોઈ તું
 આ અવસ્થા અનુભવે છે ? રાણીએ પ્રત્યુત્તર આપ્યો કે હે
 પોપટ ! આ મહારો સ્વામી નથી, કેમકે માત્ર કપટવડે સ્નેહ
 વાક્ય બોલી કૃત્રિમ સ્નેહ પ્રગટ કરવા તે ધારે છે. આ મહેં
 મહારો નથી, તેમજ મહારો પરિજન પણ મહારી પાસે દેખાતો
 નથી. તે ઉપરથી હું નક્કી માનું છું કે આ કોઈ ધૂતો મદને
 દરણ કરીને અહીં લાવ્યો છે. તેમજ જેનું હૃદય જાદુ દર્શનનું છે
 એવા આ દૃષ્ટ મહારે શીલવ્રત જાદુ કરવા મહેં છે. સ્ત્રીઓએ
 શીલ સહિત જીવન ગાળવા કરતા મરવું એ બ્રહ્મ નિમ્ન વળી

ii. પ્રવેશ કરવો. અને જંગલની અંદર સિંહની ગુફામાં
 કરવો તે પણ એક છે. પરંતુ કુલીન સ્ત્રીઓના શીલનો જંગ
 જો. કારણકે શીલ એ સ્ત્રીઓનો ઉત્તમ ખજાનો છે.
 અમૂલ્ય આભૂષણ, સુગતિનું મૂળ કારણ અને મોક્ષના મુખ
 મનું અક્ષત બીજ પણ શીલ છે. માટે હે પોપટ ! અધિક
 તું ? પ્રાણનો ત્યાગ થાય તોપણ ત્રણ લોકમાં સારભૂત એવા
 તનો હું ત્યાગ નહીં કરું. વળી મહારા. જીવતાં મુખી મહાર્
 ત જાણ કરવાને કાણ શક્તિમાન છે ? આ પ્રમાણે કદી
 તારે મૌન રહી તારે મહેં તે વિધાધરને કહ્યું કે, જો તું બળા-
 ના સતીનું શીલ ખંડન કરીશ તો તે હાંતવડે જીવ કરડીને
 રી જશે. અને તેમ થવાથી આ લોકમાં તમ્હારો વાંછિતાર્થ
 નથ તેમ હું ધારતો નથી તેમજ પરમવમાં પણ શીલ ખંડન
 પાપથી નરકાદિક દુઃખો પ્રાપ્ત થાય છે. વળી આ મહા સ-
 મરણનું મુખ્ય કારણ પણ તમે થશો. જેથી અત્યંત ઘોર પા-
 પથી એવા આ પાપનો ક્ષય ભવિતવ્યતાના વશથી બહુ કોટા
 પુર્ણ પરાવર્તવડે મહાકષ્ટે થશે. વળી હે વિધાધર !
 વિધાધરે દ્રના કુલમાં જન્મ્યા છો અને ઉત્તમ ભતિવાળા છો,
 સેંકટો વિધાઓના ભણકાર છો, તેમ છતાં તમ્હારામાં
 વિધા રહી છે એ મહેાદું આશ્ચર્ય છે. હું જો કે પક્ષી ભતિ
 તું મહારા વચનથી આપ આ કલામહ છોડી નિવૃત્ત થાઓ
 કે સારું. મહેને હલકો બાણી મહારા વચનનું અપમાન
 ઠીક નથી, કારણકે માટીના ઠીકરામાં રહેલા અમૃત પાનથી
 ગની શાંતિ જરૂર થાય છે, આ પ્રમાણે મહાર્ કહેવું સાં-
 વિધાધર બહુ વિસ્મય પામી બોલ્યો, હે પોપટ ! આવી મનુ-
 ના બેલવામાં આટલી બધી દક્ષતા ત્હેં શાથી મેળવી છે ?
 મહેં ત્હેને કહ્યું કે, હે વિધાધર ! જેમ રત્નાકરની સેવા કરતો

રંક પુરૂષ રત્નપતિ થાય છે તેમ શ્રુતનિધિ એવા મહા મુનિની સેવાથી મ્હને આ વચન વિજ્ઞાનપણું પ્રાપ્ત થયું છે. તે સાંભળી તે ખેચર હાથ જોડી મ્હારા પગમાં પડ્યો અને બોલ્યો, હે પશ્ચિ રાજા ! તમે મ્હારા ધર્મશુર છો, તેમજ શીલરૂપી રત્નના ભંડારરૂપ આ સ્ત્રી પણ મ્હારી બહેન છે. માટે આપની સાથે આ સ્ત્રીને પણ તેના નગરમાં લઈ ચાલું છું. તેમજ હું તે નગરની બહાર નિવાસ કરીશ અને તમે નગરમાં રાજાની પાસે જઈ આ સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કરી મ્હને અભયદાન મળે તે પ્રમાણે ચાચના કરો. હે રાજા ! આ પ્રમાણે અમારી હકીકત બનેલી છે અને તેટલાજ માટે તેઓને બહાર મૂકી હું અહીં આવ્યો છું, હવે આપની જેવી આજ્ઞા ! ત્યારબાદ નરપતિએ તે પોપટને પોતાના બોળામાં બેસાડીને પોતાના કંઠમાંથી રત્નાવળી હાર ઉતારીને તેના કંઠમાં ખેરાવ્યો પછી ઉભો થઈ તે બોલ્યો, હે શુક ! ચાલ તે નરરત્નને જલદી તું બતાવ. જેથી મ્હારાં નેત્ર સફલ થાય. વળી પોતાના સ્વાધીન થએલા ઉત્તમ સ્ત્રી રત્નને ભોગવવામાં જેતું મન આસક્ત થયું હતું છતાં પણ ત્હારા વચનથી તેને સદ્ગુણ પ્રાપ્ત થઈ, તેથી હું તેને સર્વથા અભયદાન આપું છું. એમ કહી પોતાના પરિવાર સહિત રાજા પોપટને હસ્ત કમલ ઉપર બેસાડી તેણે બતાવેલા માર્ગે ચાલ્યો, અને અનુક્રમે તે વિદ્યાધર જ્યાં રહ્યો હતો ત્યાં લગભગ જઈ પહોંચ્યો. વિદ્યાધર અને રાણી બન્ને પણ દૂરથી રાજાને આવતા જોઈ સ્હામાં ગયાં, પરસ્પર સમાગમ થયા બાદ યોગ્ય સત્કાર કરી મહોત્સવપૂર્વક મ્હોટા આડંબર સાથે તેઓએ નગરમાં પ્રવેશ કર્યો. ત્યારબાદ રાજાએ બહુ સન્માન કરી વિદ્યાધર તથા શુકને વિદાય કર્યા.

આ પ્રમાણે સમાગમ થયો કે તરતજ રાણીને ગર્ભ રહ્યો

અને તે વાત સમગ્ર લોકોના જાણવામાં આવી,
અસત્યઅપવાદ. તેથી લોકો કહેવા લાગ્યા કે જો રાજાના
સંલોગથી રાણીને ગર્ભ રહ્યો હોય તો આટ-
લા વર્ષ સુધી એ રાણીને અથવા કોઈપણ અન્ય રાણીને ગર્ભ કેમ
રહ્યો નહોતો. માટે જરૂર વિવાધરના લોગવવાથી આ રાણીને ગર્ભ
રહેલો છે. પરંતુ બહુ લોકોના કહેવાથી આવા પ્રકારનું કપટ રચી
તેને અહીં લાવ્યા છે. આ પ્રમાણે લોકાપવાદ સાંભળી રાજા
વિચાર કરવા લાગ્યો કે લોકો અસત્યવાદી અને બલવાન હોય છે; એ
કહેવત ખરેખર સત્ય છે. વળી લોકોની સુક્ષ્મ ઉપરથી આ વિષયમાં
મહાર્ મન પણ શંકિત થાય છે. પરંતુ આ વાત સંભવતી નથી.
અથવા એના અશુભ કર્મના ઉદયથી આ સર્વ અસત્ય વાદ પ્રગટ
થયો હશે. તોપણ કુલીન સ્ત્રીઓને આવો લોકાપવાદ બહુ દુઃખ-
દાયક ગણાય. તેથી એને એના પિતાને ત્યાં કંઈપણ કપટ કરી
મોકલી દેવી ઠીક છે, એવો વિચાર કરીને ત્હારા પિતા બહુ
માંદા છે તેથી મહારા ઉપર તેમનો પત્ર આવ્યો છે કે આ પત્ર
દેખતાં તરતજ ભવનપતાકાને તમ્હારે મહારી પાસે મોકલી દેવી.
આ પ્રમાણે સર્વ હકિકત રાણીને જણાવીને રાજાએ સેનાપતિને
હુકમ કર્યો કે રાણીને તેના પિતાને ત્યાં જલદી મૂકી આવે. અને
ખાનગીમાં તેના પિતાને કહેવું કે કોઈ કારણને લીધે ભવનપતા-
કાને અહીં પ્રસવ થાય તો સાચું એમ જાણી મ્હને મૂકવા માટે
અહીં મોકલ્યો છે. આ પ્રમાણે નરેન્દ્રનું વાક્ય સાંભળી સેનાપતિ
પણ તેજ પ્રમાણે ભવનપતાકાને તેના પિતાને ત્યાં મૂકી આવ્યો.

પિતાને ઘેર ગયા બાદ ભવનપતાકા પણ પિતાને નિરાગી

જોઈ પોતાના મનમાં વિચાર કરવા લાગી

પિતાને ઉપદેશ. કે, મહારા સ્વામીના હૃદયમાં મહારી

કંઈ પણ અસત્ય બાવના પ્રગટ થઈ છે.

જેથી આ પ્રમાણે કપટ કરી મ્હને અહીં મોકલી દીધી. પરંતુ મ્હારામાં કિંચિત્માત્ર પણ દોષ જણાતો નથી. તેમ છતાં વિદ્યાધરે મ્હારું હરણ કર્યું તે સંબંધી લોકમુખથી કંઈપણ દોષ સાંભળી મ્હારી આગળ તે વાત છુપાવીને તેમણે મ્હારો ત્યાગ કર્યો એમ જણાય છે. આમાં અન્યનો દોષ નથી. પરંતુ સર્વ મ્હારા કર્મનોજ દોષ છે. અન્યથા મ્હારો પ્રાણપ્રિય સ્વામી પણ વિચાર કર્યા વિના આવું અઘટિત કાર્ય કેમ કરે ? હવે સંદેશાથી તે પ્રિયપતિ પ્રસન્ન થાય અને આ મ્હારું દુઃખ ભાગે તે બનવું અશક્યજ છે. એમ જાણી તેણીએ સેનાપતિને કંઈપણ સમાચાર કહ્યા નહીં. સેનાપતિના ગયા બાદ ભવનપતાકા પોતાના હૃદયમાં ગુસ્સા રીતે ખેદ કરવા લાગી કે હા દૈવ ! તહે આ પ્રચંડ દુઃખાવસ્થામાં મ્હને કેમ નાખી ? પતિ સાથે વિયોગ, વૈભવનો નાશ અથવા જીવિતનો વિનાશ હું ઉચિત માનું છું. પરંતુ મ્હારા શીલવ્રતમાં જે તહે કલંક પ્રગટ કર્યું તે મ્હોટું આશ્ચર્ય છે. એમ ખેદ કરતી રાણી દિવસો વ્યતીત કરવા લાગી. હવે ચરપુરપોના મુખથી ભવનપતાકાનું સર્વ વૃત્તાંત જાણી તેના પિતા સિદ્ધરાજનરેન્દ્ર પણ બહુ ચિંતાતુર થઈ ગયા. અરે ! આ સંસારવાસને ધિક્કાર છે. કારણ કે કૃતરા પુરપોમાં માન પામેલા અને વિવેક નીતિના પારગામી એવા કીર્તિસાગર રાજાએ વિદ્યાધર સંબંધી પોપટે કહેલું વૃત્તાંત સાંભળીને પણ સતીઓમાં શિરોમણિસમાન આ મ્હારી પુત્રી ઉપર પરદુઃખમાં ઉત્સવ માનતા એવા દુર્જનોના કહેવાથી આ અયોગ્ય પ્રવૃત્તિ કરી. એમ વારંવાર સંભારીને અશ્રુધારા વહન કરતો સિદ્ધરાજ એકાંતમાં ભવનપતાકાને પોતાના ખોળામાં બેસાડીને કહેવા લાગ્યો કે, હે પુત્રિ ! હવે તું ખેદ કરીશ નહીં, કારણ કે મુખ દુઃખનો સંબંધ દરેક પ્રાણીને આવી પડે છે. પરંતુ તે સ્થિર રહેતો નથી. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

ન્યહનીતોડિ કરાવાને—રૂપતત્ત્વેવ કન્નુકઃ ।

પ્રાયેણ દિ મુવૃત્તાના—નસ્થાયિન્યો વિપત્તયઃ ॥

અર્થઃ—કંદુક (હોય) હસ્તના આધાતો વડે નીચે નાખવામાં આવે છે તો પણ જેમ હવે હમણે છે તેમ સદાજનોની વિપત્તિઓ ઘણા ભાગે સ્થિર રહેતી નથી.” આટે હવે દે વત્સે । ખેદનો ત્યાગ કરી વિપત્તિના સમયે ધર્મ ધ્યાન કરવું એ ઉચિત છે.

હવે રથવીરપુર નગરમાં ચૌકપૂર્વના ધારક મુનિમહારાજ પધાર્યા છે. તેથી તેમના દર્શન માટે દીર્ઘિ-

મુનિદેશના. સાગર રાજા તેમજ પરિજન અને નગરના લોકો આનંદપૂર્વક ત્યાં ગયા. મુનિને વંદન

કરી ઉત્તમ ભાવવડે ધર્મ સાંભળવા માટે તેઓ સર્વે ઉચિતસ્થાને બેસી ગયા. એટલે બહુજનોના ઉપકાર માટે શ્રુતરાની મુનિએ પણ રાજાને ઉદેશી દેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. રે રે ! ભંબ્યાત્માઓ ! કોષાદિકથી દ્વિપિત ઘર્ષ જે મનુષ્ય જે કંઈ અવપર્યવાહ બોલે છે તેનું કૃણ તો નક્કી નરક ભૂમિજ છે. પરંતુ જે સહંસા હાસ્ય-માત્રથી અન્યને અલીક વચન બોલે છે તે પણ અનેક દુઃખનો ભોગી થાય છે. જેમકે પૂર્વજન્મમાં ભવનપતાકાએ પોતાની શેઠને માત્ર હાસ્યથી “ હુદ્ગવી ” એમ કહ્યું હતું તેનું જે પરિણામ આબ્યું તે તમ્હારા બાલુવામાં છે. તે સાંભળી રાજા બોલ્યો, હે મુનીંદ્ર ! આ વૃત્તાંત વિસ્તારપૂર્વક અમને કહો. ત્યારબાદ મુનિ બોલ્યા, વિજયખેટ નામે નગર છે. તેમાં પદ્મ નામે એકી હતો. તેની સ્ત્રીનું નામ પદ્મા હતું. તેને સંતાનનું સુખ બિલકુલ નહોતું છતાં પણ તે સ્ત્રી શેઠને બહુજ પ્રિય હતી. શેઠને ફરી પરણવાની સર્વથા ઇચ્છા નહોતી, પરંતુ શેઠાણીએ બહુ આગ્રહ કરી શેઠને બીજી સ્ત્રી પરણાવી. અને તે પદ્મા શેઠાણી નવીન સ્ત્રીને પોતાની

દીકરી સમાન માનતી હતી. એમ આનંદમાં કેટલોક સમય વ્યતીત થતાં એક દિવસે કોઈ વાત પ્રસંગમાં પદ્માએ પોતાની શોકને અકસ્માત “ હટ્ટગવી ” (હરાઈ ગાય માફક એખર કરનારી) એમ કહ્યું. તે વચન શેઠના સાંભળવામાં આવ્યું અને તરતજ તે સમજી ગયા કે આ નવીન સ્ત્રી શીલથી બ્રહ્મચર્યેલી છે, એમ જાણી શ્રેષ્ઠીએ તે દિવસથી પોતાતા વાસ ભવનમાં તેનો પ્રવેશ બંધ કર્યો. તેથી તે સ્ત્રીએ પોતાના અપમાનની વાત પદ્માની આગળ કરી. એટલે પદ્માએ શેઠને પૂછ્યું, આ સ્ત્રીએ તમ્હારો શો અપરાધ કર્યો છે કે જેથી તેનો તમે ત્યાગ કર્યો છે ? શેઠ બોલ્યા, ત્હં એને હટ્ટગવી કહી એથી બીજો અપરાધ કેવો જોઈએ છે ? પદ્મા બોલી, હે સ્વામિન્ ! મ્હેંતો ઉપહાસ્યથી તેમ કહેલું છે, તેથી કોઈ પ્રકારના તેના દોષની ચિંતા કરશો નહીં. એમ કહી શેઠને શાંત કરી પદ્માએ વિશ્વાસ બેસાડયો. ત્યારબાદ પદ્મશેઠ પૂર્વની માફક નવીનસ્ત્રી સાથે વર્તવા લાગ્યા. હવે પદ્માએ દેશવિરતિ ધર્મ સ્વીકારેલો હતો, પરંતુ અનાલોગથી વિચાર ન કર્યો કે બીજા મતમાં સહસા અભ્યાખ્યાનનો અતિચાર મ્હને લાગ્યો છે. તેમજ શેષ દેશવિરતિ સમ્યક્ પ્રકારે પાળીને મરણ સમયે આ અતિચારની આલોચના કર્યા વિના મરણ પામી સૌધર્મ કલ્પમાં દેવપણે તે ઉત્પન્ન થઈ. ત્યાંથી અવધીને હાલમાં તે ત્હારી ભાર્યા થઈ છે. તેનું શીલમત બહુ શુદ્ધ છે, પરંતુ જે આ જનાપવાદ લાગ્યો છે તે તેના પૂર્વભવમાં બોલેલા વચનનું ફલ છે. તે સાંભળી બહુ ખિન્ન થએલા સર્વ નાગરિક લોકો બોલ્યા, હે મુનીન્દ્ર ! અતિ વિશુદ્ધ શીલધારી દેવીનો આ અપવાદ ફેલાયો છે તેના હેતુ માત્ર અમેજ છીએ. માટે હે પ્રભો ! આ પાપ કર્મથી અમે મુક્ત થઈએ તે પ્રમાણે અમારી ઉપર આપ કૃપા કરો. તે સાંભળી મુનિ મહારાજે તે પાપને દૂર કરવાનો ઉપાય વિસ્તારપૂર્વક

કહ્યો. તેથી કેટલાક જનોએ સર્વ વિરતિવ્રત ગ્રહણ કર્યું, તેમજ કેટલાક જનોએ દેશવિરતિધર્મ સ્વીકાર્યો અને અન્યજનોએ સમ્યક્ત્વ માત્ર ગ્રહણ કર્યું.

ત્યારબાદ કીર્તિસાગર રાજાએ સુનીદ્રને વંદન કરી પોતાનો અભિપ્રાય જણાવ્યો. હે જગદ્ગુરો ! મહારો દીક્ષાગ્રહણ. ઉપર કૃપા કરો આપ કેટલાક સમય અહીં સ્થિરતા કરો, કેમકે મહારે જે કાર્ય છે તે આપ પોતાને જાણો છો. જેમ કહી રાજા ત્યાંથી પોતાના સ્થાનમાં આવ્યો અને પોતાના રાજ્ય કાર્યની વ્યવસ્થા પ્રધાનને સોંપી ઉત્તમ અધ્યાપક થએલા સુભટો સાથે રાજા પોતે કાંચનપુર નગરીમાં ગયો અને ઉપજ થયો છે પુત્રરત્ન જેને જોવી ભવનપતાકાની આગળ રાજાએ ક્ષમા માગીને દંડ કે હે સુભટે ! મંદ સ્નેહવાળા એવા મહે દોઢોના કહેવાથી આ અકાર્ય કર્યું. પરંતુ વંચુદ વૃક્ષને જેમ ફળ હોતું નથી, તેમજ વડ અને ઉબરાને જેમ પુષ્પ હોતાં નથી તેમ ત્હારા હૃદયમાં લેશમાત્ર પંચ દોષ નથી. આ પ્રમાણે પશ્ચાત્તાપનાં વચન જોલી બહુ ઐશ્વર્ય સાથે રાજા પોતાના નગરમાં ભવનપતાકાને લઈ ગયો. ત્યારબાદ પુત્રને રાજ્ય ગાદીએ બેસાડી પોતે નિરવધ દીક્ષા ગ્રહણ કરી. તેમજ ભવનપતાકાએ પંચ તત્ત્વશ્રી આઠમા વર્ષબાદ શુભ દીક્ષા લીધી. પછી તે બન્ને જણ નિરતિચાર દીક્ષા પાળીને મોક્ષ શુભ પામ્યાં.

इति द्वितीयव्रते प्रपमातिचारं भवनपताका कथा समाप्तः ॥

ધરણમંત્રીનીકથા.

દ્વિતીય રહેલ્યાખ્યાનાતિચાર.

દાનવીર્ય રાજા બોલ્યો, હે જગતપ્રભો ! હવે બીજાં વ્રતમાં બીજા અતીચારનું સ્વરૂપ અમને સંભળાવો જેથી અમારા વ્રતની શુદ્ધિ થાય. આ પ્રમાણે રાજાનું વાક્ય સાંભળી શ્રીસુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા—એકાંતમાં બેસી આ લોકો રાજા વિરૂદ્ધ કાર્યનો વિચાર કરે છે, એ પ્રમાણે જે જાલ પુરૂષ અસત્ય વચન બોલે છે. તેનું બીજું વ્રત મહિન થાય છે અને તે ધરણની પેઠે બહુ દુઃખી થાય છે.

આ ભરતક્ષેત્રમાં દેવોને પૂજવા લાયક ઈંદ્રના સ્વરૂપ સમાન ઉત્તમ રત્નોના વેપારવડે સુપ્રસિદ્ધ વીરપુર ધરણદુષ્ટાંન. નામે નગર છે. તેમાં રણવીર નામે રાજા રાજ્ય કરે છે. તેમજ ઉત્કૃષ્ટ રત્ન જેમાં રહેલાં છે એવી સમુદ્રની લહેર સમાન રત્નવતી નામે તેની સ્ત્રી છે. શુભ્રાગર નામે તેઓને પુત્ર છે. વળી મંત્રીના પુત્રનું નામ ધરણ છે. હવે શુભ્રાગર અને ધરણની એવી પ્રીતિ બંધાઈ કે સહુમાત્ર યજ્ઞ વિદ્યોગ ધવાથી તેઓ બહુ દુઃખી થાય છે. એમ કરતાં કેટલાં એક સમયે વર્ગ્યંત્રનું તે બન્ને જણ મનોરમ નામે દિવાનમાં ફરવા માટે મથા. ત્યાં આગળ દિગંજ દીગંજ ખાલી એક વારંગના તેઓના બેવામાં આવી. જેમકે—આશાત્ર વસંત રતુની લક્ષ્મી હોયને શું ? તેમ તેણીના અંગે ઉપર સ્વચ્છ સુગંધિત મુગેરનાં આમરોડો શોભતાં હતાં. તેમજ રત્નોનાં આભરણોથી વિભૂષિત એવી ઘાસીએ તેની આંરે વરક દસને સુખે એક રહી હતી. વળી રતિ સમાન વિહાસને ધરણ કરવી તે સ્ત્રીને એક

કુમારનું ચિત્ત પરાધીન થઇ ગયું. તેમજ તે સ્ત્રી પણ કુમારનું સ્વરૂપ જોઇ એકદમ કામાતુર થઇ ગઇ. એમ એક બીજાના નેત્રનો સ્નેહ જોઇ તેમનો અભિપ્રાય બહુ ધરણ બોલ્યો, હે કુમાર! આ આંખા ઉપર બેઠેલી કાચલ બહુ મધુર સ્વરથી ટોકાર કરી રહી છે, માટે અહીંથી આગળ ડગલું માત્ર પણ જવાને મ્હારું મન ઉત્સુક થતું નથી. તેમજ આ આંખની છાયા પણ કેવી મજાની છે ! હે મિત્ર ! આવો આનંદ આપણને બીજે સ્થળે નહીં મળે, તેથી અહીંજ રોકાવું ઉચિત છે.

એ પ્રમાણે કહી તેઓ ત્યાં રહ્યા અને આબુબાલુના 'વન વિલાસને જોતાં હતા' તેવામાં આકાશમાર્ગમાંથી અદ્ભુત વિમાન. ઉતરતું એક યુવતિઓનું જોડલું ઉતર દિશા-માં તેમણે જોયું. તેમજ ક્ષણમાત્રમાં તેઓની માછળ આકાશમાંથી એક વિદ્યાધરનું વિમાન ઉતર્યું. અને તરતજ તે વિમાનમાંથી નીચે ઉતરી છત્ર. આમશદિક સામગ્રીથી વિભૂષિત થએલા વિદ્યાધરે દ્રને પોતાની પાસે આવતો જોઇ તે બન્ને જણે યથાયોગ્ય સત્કાર કર્યો. ત્યારબાદ વિદ્યાધરે દ્ર તે બન્નેને પોતાના વિમાનમાં બેસાડી રાજભવનમાં લઇ ગયો. રાજાએ વિદ્યાધરનો સત્કાર કર્યો. પછી પોતે પણ સિંહાસન ઉપર વિરાજમાન થયો. ત્યારબાદ વિદ્યાધર બોલ્યો, હે રણવીર નરેશ્વર ! મ્હારે એક પુત્રી છે. તેને ઉચિત વર નહીં મળવાથી ક્રોધક નૈમિત્તિકે મ્હને કહ્યું કે, આ કુમારીને શ્રીરુપ નગરના મનોરમ નામે ઉદ્યાનમાં તમે મોકલો. ત્યાં તેના રહેવાથી રણવીર રાજાનો પુત્ર ત્યાં આવશે અને તેણીના દર્શનથી તે તેની ઉપર આસક્ત થશે. તેમજ કુમારીનું ચિત્ત પણ તે કુમાર હરણ કરશે. તેથી તેજ તેના વર થશે. એમ નૈમિત્તિકના કહેવાથી મ્હેં કુમારીને અહીં ઉઘા-

નમાં મોકલેલી છે. વળી લગ્ન દિવસ પણ આજનો ઘણો શ્રેષ્ઠ છે. માટે આ બન્ને રત્નોનો સંયોગ થાય તેવી રીતે આપનો શ્રમ સફલ થાઓ. ત્યારબાદ ધરણ ઉભો થઈ રાજના કાનમાં કહેવા લાગ્યો કે આ વાત કુમારને પણ સંભત છે. માટે આ કાર્યમાં હવે આપણે વિલંબ કરવા જેવું નથી. આ પ્રમાણે સર્વની સંમતિ લઈ રાજાએ વિવાહ મહોત્સવ માન્ય કર્યો અને બહુ આનંદપૂર્વક લગ્ન કાર્ય સમાપ્ત થયા બાદ તે વિદ્યાધરનો સત્કાર કરી તેને વિદાય કર્યો. તેપણ રાજાની આજ્ઞા લઈ પોતાના સ્થાનમાં ગયો.

એક દિવસ રાજા સભામાં બેઠો હતો, તે પ્રસંગે કુમાર પણ ત્યાંજ હતો, તેવામાં દ્વારપાલની રજા લઈ અમરચંદ્રસૂરિ. ઉદ્યાનપાલ ત્યાંઆવી રાજાને પ્રણામ કરીને વિનયપૂર્વક વિનંતિ કરી કહેવા લાગ્યો કે, હે સ્વામિન્ ! અનેક દેવતાઓ જેમની સ્તુતિ કરી રહ્યા છે એવા અમરચંદ્રસૂરિ નંદનવન નામે ઉદ્યાનમાં હાલ પધાર્યા છે. તે સાંભળી અમૃતથી સિંચાયો હોયને શું ? તેવી રીતે કુમાર હાથ જોડી પિતાને કહેલા લાગ્યો કે હે પિતાજી ! શુદ્ધ ચારિત્રનાપાલક મુનીંદ્રો આ દુનીયામાં જંગમ તીર્થરૂપ ગણાય છે. માટે તેમનાં દર્શન કરી જન્મ સફલ કરવો એ આપણું કર્તવ્ય છે. તે સાંભળી રાજા ઉત્કંઠિત થઈ મુનિને વાંદવા માટે પોતાના પરિવાર સહિત ઉદ્યાનમાં ગયો. મુનિને જોઈ હસ્તિ ઉપરથી નીચે ઉતરી કુમારની સાથે વિધિ સહિત તેણે વંદન કર્યું. તેથી રાજાના હૃદયમાં આનંદ ભરાઈ ગયો અને શરીર રોમાંચિત થઈ ગયું. ત્યારબાદ મુનિએ હંદુલિના નાદ સમાન ગંભીર અને ઉદાર શબ્દોવાડે ધર્મ જ્ઞાન આપી નરેન્દ્રને આનંદિત કરી આ પ્રમાણે ધર્મ દેશનાનો પ્રાર્થન કર્યો. હે ભવ્યાત્માઓ ! આ લોકમાં જે જે સુંદર રૂપ સંપત્તિ વિગેરે પદાર્થો

જેવાંમાં આવે છે તે સર્વ ધર્મનું જ કળ છે, અને તેનાથી જે વિપરીત દેખાય છે તે અધર્મનું કળ છે. વળી 'ધર્માભાસથી વ્યાકુલ થએલા' એવા આ જગતમાં યથાર્થ ધર્મનું સ્વરૂપ તો કોઈક ભવ્ય પ્રાણીએ જ બાંધે છે. તેઓમાં પણ વિશેષ ધર્મસ્વરૂપ સમ્યક્ પ્રકારે બાણીને પોતાના હેઠની પણ અપેક્ષા રહિત શાસ્ત્રમાં કદા પ્રમાણે વર્તન કરવાવાળા બહુ વિરલા હોય છે. વળી જેમાં વિષય અને કથાયોનો ત્યાગ તેમજ શુભોમાં પ્રીતિ અને દયામાં અપ્રમાદ હોય તેવા પ્રકારનો ધર્મ મોક્ષ સુખનો મુખ્ય હેતુ છે વળી તેવા પ્રકારનો ધર્મ છનેંદ્ર ભગવાનેજ કહેલો છે. માટે સુખાર્થી પુરુષોએ હૃદયમાં તે ધર્મમાં યત્ન કરવો. અન્યથા આમ્રવૃક્ષની શ્રદ્ધાવટે આકકાને પાણી પાવા જેવું થાય છે. તેમાં પણ જો શક્તિ હોય તો મુનિધર્મ પાળવો તેજ ઉત્તમ છે, કારણકે સર્વ સંગ રહિત એવો મુનિધર્મ મોક્ષનું પ્રધાન અંગ છે. પરંતુ જેઓની તેવી યોગ્યતા ન હોય તેવા અદ્ય શક્તિવાળા મનુષ્યોએ ગૃહસ્થ ધર્મ સ્વીકારવો. જુદી ધર્મ પણ અનુક્રમે સંસાર જન્ય દુઃખોને તિલાંજલિ આપે છે. ઈત્યાદિક દેશના સાંભળી રણવીર રાજાએ જણાવ્યું કે હે ભગવન્ ! મહારી યોગ્યતા હોય તો મહેને યતિ ધર્મનો ઉપદેશ આપો. મુનીંદ્ર બોલ્યા, હે રાજન્ ! ત્હારો તેમનોરથ નિર્વિઘ્નપણે સફળ થાઓ. ત્યારબાદ રાજાએ શુલ્કસાગર કુમારને રાજ્યમાં સ્થાપન કરીને પોતે દીક્ષા મહણ કરી. પછી શુલ્કસાગર રાજા પણ ધરણ્ય મંત્રી સહિત દેશ વિરતિ ધર્મને અંગીકાર કરી શુરને નમસ્કાર કરી પોતાના સ્થાનમાં ગયો. તેમજ પોતાના પિતાએ દીક્ષા મહણના સમયે નીચે પ્રમાણેનાં જે ધર્મ દાર્ય કરવાનાં કદાં હતાં તે કરવા લાગ્યો, કારાજુદમાંથી જલ જનોને મુક્ત કર્યા, લેનમદિરોમાં અષ્ટાન્દિક મહોત્સવોનો આરંભ કરાવ્યો, સાધર્મિક વાતસલ્ય અને દીન પ્રાણીઓનો ઉદ્ધાર વિગેરે ધાર્મિક

પ્રવૃત્તિ કરવા લાગ્યો. તેમજ ધરણને અમાત્ય પદવી આપી ને પોતે નિરંતર ધર્મનો ઉદ્યોત કરવા લાગ્યો.

એક દિવસ રાજા પોતાના શયન સ્થાનમાં અર્ધ રાત્રીના સમયે સુતો હતો. તેવામાં નવીન કમલદલ પ્રત્યંગિનીદેવી. સમાન નેત્રવાળી એક સ્ત્રી તેના જોવામાં આવી. વળી તે સ્ત્રી પોતાના શરીરની સ્વચ્છ કાંતિવડે અંધકારને દૂર કરતી હતી. વળી તેના એક હસ્તમાં ડમરૂક હતો અને બીજા હસ્તમાં સોનાનો દંડ ધારણ કરેલો હતો. કંઠમાં અદ્ભુત રત્નાવલી હાર ચળકતો હતો. શરીરે શ્વેત વસ્ત્ર ખેંચેલાં હતાં અને પગમાં પાદુકાઓ પહેરેલી હતી. આ પ્રમાણેનું અદ્ભુત સ્વરૂપ જોઈ રાજાએ તેને પૂછ્યું, હે સુંદરિ ! તું કોણ છે ? અને અહીં ત્હારે આવવાનું શું કારણ ? પૂર્ણ ચંદ્ર સમાન વદના કૃતિને ધારણ કરતી તે સ્ત્રી પણ હસ્તે મુખે બોલી, હે રાજન્ ! હું પ્રત્યંગિની વિદ્યાદેવી છું. વળી આજથી ત્રીજા ભવમાં ત્હેં મહારી પૂર્વ તથા ઉત્તર સેવા બહુ ભક્તિવડે વિધિપૂર્વક કરી હતી તેથી હું તને સિદ્ધ થવાની તૈયારીમાં હતી તેટલામાં તું મરણ પામ્યો. માટે હે રાજન્ ! પૂર્વભવના સંબંધને લીધે ત્હારી ભક્તિવડેજ હું ત્હને અનુકુળ થઈ છું. વળી હાલમાં તું વિશેષ પ્રકારે જૈનધર્મની સેવા કરે છે. તેમજ ત્હેં કુલ પરંપરાથી પ્રાપ્ત થએલા રાજ્યને ઋણ સમાન માની દેશ વિરતિ ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો છે. તેથી હું ત્હારા કિંકરપણાને પ્રાપ્ત થએલી છું, વળી હુમ્મેશાં ત્હારી સેવામાંજ તત્પર છું માટે વિશેષ કાર્ય પ્રસંગે ત્હારે મહારૂ સ્મરણ કરવું. તે સાંભળી રાજા એકદમ ઉલો થયો અને તેને બેસવા માટે આસન આપ્યું. ત્યારબાદ તે બોલ્યો કે હે દેવિ ! હું તમ્હારા અબ્યુત્થાનાદિક સત્કારથી વિમુખ રહ્યો. માટે તે મહારા અવિનયની ક્ષમા કરશો. દેવી બોલી, હે ભૂપતે ! આપ મહા ગુણવાન

છો અને હું તો વિરતિ ધર્મ રહિત છું તો પછી આપની આગળ
મ્હારો અવિનય થો ? જેમ કહી દેવીએ પોતાના કંઠમાંથી રત્ના-
વલી હાર કાઢીને તે નરેન્દ્રના કંઠમાં ખેરાવ્યો, અને તે હારનું
માહાત્મ્ય તેણીએ જણાવ્યું કે ત્યાં મુખી આ હાર તમ્હારા કંઠમાં
રહેશે ત્યાં મુખી યત્રુઓ પણ કિંકરપણું ધારણ કરશે. એ પ્રભાવે
કહી રાજાની આજ્ઞા લઈ દેવી પોતાના સ્થાનમાં ગઈ, રાજાએ પણ
બાઘીની રાત્રી ધર્મધ્યાનવટે નિર્ગમન કરી, તે અનુક્રમે સૂર્યોદય
થયો એટલે આવશ્યકાદિ નિત્ય ક્રિયા કરી કંઠમાં તે હાર ખેરી
પોતે રાજસભામાં બેઠો, હારના પ્રભાવથી બહુ બલવાન અને
વિરોધી એવા રાજાઓ પણ પુષ્પમાલાની માફક તેનું રાજસાસન
મસ્તક વટે વહન કરવા લાગ્યા. ત્યારબાદ રાજ્યભાર ધરણુમંત્રીને
સોંપી પોતે સંસારથી વિરહા ધર્મ નિરંતર જૈનધર્મના કાર્યોમાં
સુમય વ્યતીત કરવા લાગ્યો.

તેવામાં ત્યાં સાગરઘેષીની પુત્રીના વિવાહ પ્રસંગ ચાલતો

હતો. તેમજ જન પણ અન્ય રાજ્યમાંથી

ધરણુનો આવેલી હતી. તેમાં મહેનદેવ નામે વરના

અત્યાચાર. પિતા એટલે પોતાના વેવાઈની સાથે સાગર

ઘેષીને દ્રવ્ય સંબંધી લેવડ દેવડમાં તકરાર

થઈ, જેથી સ્વજનવર્ગમાં બહુ કોલાહલ થયો. તે વાત ધરણુ

મંત્રીના જાણવામાં આવી. તેથી તેણે તેઓને ખુબ ધમકી આપીને

કહ્યું કે, તમ્હારી સર્વ વાત મ્હારા જાણવામાં આવી છે. જેમકે તમે

અમારા રાજ્યના ગુપ્ત વિચારો તમ્હારા રાજાને કહેવા ધારો છો.

તેથી તમે રાજ્ય વિરુદ્ધ કાર્ય કરનાર કરો છો. તે સાંભળી મહેન

દેવના પુત્રની મુખાકૃતિ વિલક્ષણ થઈ ગઈ અને તે ગોઠ્યો કે, જેવી

રીતે આ રાજ્ય હુંટી લીધું છે, તેમ અમને પણ શું તમે હુંટવા

ધારો છો ? તે સાંભળી ધરણુ બહુ કોપાયમાન થઈ ગયો અને તેને

પકડાવીને તરતજ કારાગૃહમાં દાખલ કર્યો. આ પ્રમાણે ધરણમંત્ર
 સાહસ જોઈ મહાનદેવ પોતાના પુત્રનો પક્ષ લઈ બોલવા લાગ્યો.
 તેથી તેને પણ તેજ સ્થિતિમાં તેણે દાખલ કર્યો. ત્યારબાદ નગર
 મુખ્ય આગેવાનોને એકઠા કરી સાગર શ્રેષ્ઠી ધરણ પાસે પ્રાર્થના
 કરવા ગયો. ત્યાં જઈ ધરણને નમસ્કાર કરી તે બોલ્યો કે,
 ખત્રે જણે કંઈપણ અપરાધ કર્યો નથી, છતાં એમને આ બાંધ
 શું ચોગ્ય ગણાય ? ધરણ બોલ્યો, તે લોકો રાજ્ય વિરૂદ્ધ વિચાર
 કરતા હતા, છતાંપણ તેઓ અપરાધ વિનાના ? અને સાથેતું પ
 સત્યવાદી ખરો ! એમ વાદ વિવાદ ચાલતાં ધરણને સાગર ઉપર
 બહુ રીસ ચડી, તેથી તેને પણ પકડીને તેનું સર્વ ધન લુટી લે
 રાજ ભંડારમાં નાંખી દીધું. હવે મહાજન લોકોનું કહેવું પણ તે
 ન માન્યું તેથી તેઓ રાજ પાસે ગયા અને આ સર્વ વૃત્તાંત
 વિસ્તારપૂર્વક રાજાને નિવેદન કર્યું. રાજાએ તે વાત ધ્યાનમાં
 લઈ તરતજ ધરણને બોલાવીને પૂછ્યું કે, આ મહાજન લોકો ને
 કહે છે તે શું સત્ય છે ? ધરણ બોલ્યો, એમાં શું અસત્ય છે ? અ
 તમ્હારો ખજાનો ભરીએ છીએ, તેથી અમેજ કેવલ અસત્યવાદી
 છીએ. રાજા બોલ્યો-એમ કરવાનું આપણે કંઈપણ પ્રયોજ
 નથી. માત્ર તેઓના જે અપરાધ હોય તે તું બોલ. ધરણ બોલ્યો,
 આ લોકો એકાંતમાં રાજ વિરૂદ્ધ વિચાર કરતા હતા, તેથી તેઓને
 મ્હેં ચોગ્ય શિક્ષા કરી છે. તે સાંભળી રાજાએ તેઓને પૂછ્યું.
 ત્યારે તે લોકોએ ઉત્તર પ્રત્યુત્તરવડે ધરણને નિરૂત્તર કર્યો. બાદ
 ધરણ વિલક્ષ્ય થઈ રાજાને કહેવા લાગ્યો કે, આ મૂર્ખજનોની
 સાથે મ્હને વાદવિવાદ કરાવો છો તે ચોગ્ય ગણાય નહીં. જો હું
 આપને અન્યાયકારી લાગતો હોઉં તો કોઈપણ સારો ન્યાયવેત્તા
 હોય તેને આ આપની ન્યાયમુદ્રા આપો. એમ કહી તેણે તે મુદ્રા
 હસ્તમાંથી કાઢીને દૂર ફેંકી દીધી. ત્યારે રાજાએ કહ્યું, હે ધરણ !

આ મુદ્રા ત્યાગ કરવાનું કંઈપણ કારણ નથી, પરંતુ નીતિથી પ્રભુનું રક્ષણ કરવું અને ન્યાયથીજ બંદાર પણ પૂર્ણ રાખવો. એજ મંત્રીનું મુખ્ય કર્તવ્ય છે. વળી મૃધાવાદ વિરમણુ મતમાં ત્હારે આ દ્વિતીય અતિચાર આવ્યો, માટે તું ગુરૂ પાસે જઈ તેની પ્રયત્નિયના કરીને શુદ્ધ થા. આ પ્રમાણે પોતાનું અપમાન સમજી ધરણમંત્રી રોષાયમાન થઈ પોતાને ઘેર ગયો. જેથી રાજાએ તેની જગ્યાએ અન્ય મંત્રીને સ્થાપન કર્યો અને સાગર ગ્રેહીનું સર્વ ધન પાછું અપાવ્યું. તેમજ તે ધરણે લોકો પાસેથી અન્યાયવડે જે દ્રવ્ય લીધું હતું, તે સર્વ ધન તે લોકોએ તેની પાસેથી યોગ્ય સમયે પાછું લીધું. ત્યાર બાદ એક લંકા ગુરૂએ ધરણને પ્રથમ લાંચ આપેલી તે દ્રવ્યની તેણે માગણી કરી, છતાં ધરણે તે આપ્યું નહીં અને સીધો ઉત્તર પણ આપ્યો નહીં. તેથી તેણે પોતાના નોકરો પાસે ધરણને ખુબ કુટાવ્યો. તેમજ તેણે લાગ શોધીને ધરણને છરીવડે મારી નાખ્યો. ત્યાંથી મંત્રીને તે રૌદ્રધ્યાનવડે તે ત્રીજી નરકભૂમિમાં ગયો. ત્યાંથી નીકળી ચિરકાળ સંસારમાં જન્મણુ કરી યોગ્ય સમયે તે મોક્ષ મુખ પણ પામશે.

હવે વિંશુદ્ધ ગૃહી ધર્મ પાળવામાં આસક્ત એવો ગુણસાગર

રાજા પણ રથયાત્રાદિક નાના પ્રકારનાં કાર્યો.

ગુણસાગરરાજા. વડે જૈન શાસનની ઉત્સર્ધણાઓ કરાવે છે.

ઢોટાં જૈન મંદીરો બંધાવે છે. તેમજ જી-

ર્ણોદ્ધારપૂર્વક સર્વ દેશમાં અમારી ઘોષણા, સાધર્મીકવાત્સલ્ય અને બીજાં કેટલાંક ધર્મકાર્યો કરાવે છે. એવડે દીક્ષા લઈ તે સમાધિ મરણવડે સોધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયો. અને ત્યાંથી ત્રીજે ભંવે મોક્ષ મુખ પામશે, હે બલ્ય જીવો ! આ પ્રમાણે બીજા મતના બીજા અતિચારનું સેવન કરવાથી ધરણ મંત્રી બહુ સંસાર

ભયો. માટે આ અતિચારને બહુ યત્નપૂર્વક વર્જવો, જેથી સંસાર સમુદ્ર તરવો સુલભ થાય.

इतिश्रीमृषावादव्रते द्वितीयाऽतिचारविपाके धरणा-
ख्यानकं समाप्तम् ॥

—❀(ॐ)❀—

મદનવણિકનીકથા.

તૃતીયસ્વહારમંત્રભેદાતિચાર.

દાનવીર્ય રાજા બોલ્યો, હે જગત્ પ્રભુ ! આ મૃષાવાદ વ્રતમાં શું કરવાથી ત્રીજો અતિચાર લાગે છે તેનું દૃષ્ટાંત સહિત સવિસ્તર વ્યાખ્યાન સંભળાવો. આ પ્રમાણે રાજાનો પ્રશ્ન સાંભળી શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે રાજન્ ! પોતાની સ્ત્રીએ વિશ્વાસથી કહેલું કોઈ પણ વચન અન્ય પુરૂષની આગળ જે પુરૂષ કોઈ નિમિત્તવડે જાહેર કરે તો તે પણ દ્વિતીય વ્રતમાં અતિચાર ગણાય અને તે અતિચાર સેવવાથી તે પુરૂષ મદનની પેઠે દુઃખી થાય છે.

ગજ (દા) શંખ (નિધાન) અને લક્ષ્મીવડે વિભૂષિત તેમજ સુદર્શન (ચક્ર-સારાં દર્શન) ના આશ્રયભૂત

મદનદૃષ્ટાંત. વિષ્ણુના દેહની માફક અમૂલ્ય રત્નોથી વિરાજીત રત્નપુર નામે એક નગર છે. તેમાં વણિ-

જનોમાં મુખ્ય અને વૈભવમાં કુબેર સમાન સુધન નામે શ્રેષ્ઠી રહે છે. શીલગુણનો મહિમા જેમાં મુખ્ય રહ્યો છે એવી સીતા નામે તેની સ્ત્રી છે. પ્રીતિપૂર્વક તેઓનો કેટલોક સમય વ્યતીત થતાં સદ્ગુણોનું કુલ મંદિર એવો ધનસાર નામે તેમને એક પુત્ર થયો. નામ પ્રમાણે રૂપવાન્ મદન નામે તેનો મિત્ર છે. તે પણ જાતનો

વાણીયો છે. હવે તે મદન અને ધનસાર બન્ને મિત્રો મદોન્મત્ત હરતીની માફક ઉઘાનાદિક સ્થાનોમાં નિરંકુશપણે ફીડા કરે છે.

એક દિવસ વસંતરૂતુના પ્રસંગે ધનસાર અને મદન બન્ને જણા કુસુમસારનામે ઉઘાનમાં ગયા. ત્યાં બિરાજતા, સંમયસાર મુનિ. શાંતમૂર્તિને ધારણ કરતા અને મહારાણી એવા સંમયસાર મુનિને જોઈ મદન બોલ્યો, હે ધનસાર ! શરદરૂતુના ચંદ્ર સમાન નેત્રોને આનંદ આપતા એવા આ મુનિવરના ચરણમાં આપણુ વંદન કરીએ એમ કહી તે બન્નેજણાએ વંદન કર્યું. તેસમયે મુનીંદ્ર પોતાના ધ્યાનમાં લીનહતા. ધ્યાનની સમાપ્તિ થઈ એટલે ધર્મ લાભ આપી બન્નેને આનંદિત કર્યા. આ પ્રમાણે તે બન્નેની પ્રવૃત્તિ જોઈ ત્યાં ઉભેલો એક બ્રાહ્મણ બોલ્યો, અરે ! આટલો બધો અવિવેક ! મદને મૂઢીને આ શુદ્ધને તમે કેમ નમ્યા ? વળી માનસરોવર નજીકમાં હોય તેમ છતાં તેનો અનાદર કરી આઈનું મલીન પાણી કોણ પીએ ? આ પ્રમાણે બ્રાહ્મણનું વાક્ય સાંભળી તેઓ બોલ્યા, રે બ્રાહ્મણ ! આવાં અસંભવ વચન બોલવાં તમને યોગ્ય નથી. બ્રાહ્મણ સજ્જના અર્થે પ્રમાણે શું આ બ્રાહ્મણ નથી ? તેમજ કોઈ પણ જીવની હિંસા કરવી નહીં, અસત્ય વચન બોલવું નહીં, પારકું ધન કદાચ શિવાય લેવું નહીં, પરશીનું સ્વરૂપ જોઈ લુપ્ત થવું નહીં અને કોઈપણ પરિશ્રમમાં મૂર્છા દેવી નહીં વિગેરે, ધર્મનો ઉપદેશ તેઓ આપે છે. વળી મૈથુનથી જે વિરામ પામેલો હોય તેજ બ્રાહ્મણ કહેવાય. હે ભાગ્યશાલી ! આવા અનેક શુભો જેમાં રહેલા છે, છતાં આ બ્રાહ્મણ કેમ ન કહેવાય ? વળી પૂર્વોક્તશુભોથી જે રહિત હોય, તેજ શુદ્ધ કહેવાય એમ શાસ્ત્રકારોનું મતવ્ય છે. આ પ્રમાણે તેઓના વચનામૃતનું ધન કસવાથી બ્રાહ્મણના અજ્ઞાનરૂપી ગાદ રોમની સ્થિતિ થઈ અને તરતજ તે વિચારપૂર્વક મુનિને પ્રણામ કરી ભૂમિ ઉપર

બેઠો. મુનિએ પણ તેઓની યોગ્યતા જાણી ધર્મદેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. તે સમયે બ્રાહ્મણે પ્રશ્ન કર્યો કે હે મુનીંદ્ર ! આપની આકૃતિ ઉપરથી એમ અનુમાન થાય છે કે ઉત્તમ રાજલક્ષ્મીનો વૈભવ છોડી દઈ આપે આ ચારિત્ર ધર્મ સ્વીકારેલો છે, માટે આપને વૈરાગ્ય થવામાં મુખ્ય કારણ શું બન્યું તે આપ કૃપા કરી અમને જણાવો. મુનીંદ્ર બોલ્યા, હે સુભગ ! આ સંસારમાં વૈરાગ્યના હેતુઓ બહુ સુલભ છે. પરંતુ મ્હારી બાબતમાં તો ઘણું કરીને મ્હારી જી મુખ્ય હેતુ થઈ છે. ફરીથી બ્રાહ્મણ બોલ્યો, હે મુનિવર્ય ! આપનું આ વૃત્તાંત વિસ્તારપૂર્વક કહો જેથી કરીને અમને પણ વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થાય.

શ્રીમાન્ મુનિચંદ્ર મુનિ બોલ્યા, ઈંદ્ર સરખા પણ પોતાનું ચરિત્ર કહેવાથી લજ્જાત થાય છે, તેમાં કંઈ

સ્ત્રી વૃત્તાંત. નવાઈ જેવું નથી. પરંતુ આ ઉપકારનો

હેતુ છે, એમ જાણી તમ્હારી આગળ હું મ્હારું વૃત્તાંત કહું છું. આ ભરતક્ષેત્રમાં રથવીરપુર નામે નગર છે. તેમાં ગુણુનિધાન એવો સમર કરીંદ્ર નામે રાજા છે. વિનય ધર્મમાં બહુ પ્રવીણ એવી મદનશ્રી નામે તેની બાર્યા છે. પરસ્પર પ્રીતિ-પૂર્વક વિષયસુખનો અનુભવ કરતાં તેઓને શ્રેષ્ઠ લક્ષણોવડે સંયુક્ત અને રૂપવડે કામદેવનો તિરસ્કાર કરતો એવો મેઘકુમાર નામે એક પુત્ર થયો. ત્યારબાદ ગ્રીષ્મઋતુના તાપને લીધે રાજાને દાહજ્વર પ્રગટ થયો અને તેની પીડા દિવસે દિવસે બહુ વધતી ગઈ, એટલે રાજવૈદ્યોએ અનેક ઉપચાર શરૂ કર્યા. વૈદ્યોએ ખતાવેલાં ઔષધોને મદનશ્રી રાણી પોતેજ તૈયાર કરે છે. વળી ઉપયોગપૂર્વક જળ ઉકાળે છે, તેમજ દરેક કાર્ય પોતેજ કરે છે એટલુંજ નહીં પરંતુ શરીરની છાયાની માફક નિરંતર પોતાના સ્વામીની પાસેજ તે રહે છે. એમ કરતાં રાજાને સાત દિવસના ઉપવાસ થયા. તેથી મદનશ્રીએ પણ સાતે દિવસ લંઘન કરી ઉકાળેલું જળ પીધું.

ત્યારબાદ રાજની અસાધ્યતા જાણી મહનશ્રીએ શ્રેત્રદેવીની માનતા રાખી કે જો મ્હારા સ્વામીને આરામ થયે તો હું મ્હારા બે દાઢ જોડી બાલાઓથી વીધી પગમાં બેડીઓ ખેંચીને ત્હારા મંદીરમાં યાત્રા કરીશ. એ પ્રમાણે બાધા રાખવાથી અવિતબ્યતાને લીધે રાજતનો રાજ શાંત થયે. એટલે મહનશ્રીએ પોતાના કઢા પ્રમાણે જ જલ્લીતેદેવીની યાત્રા કરી. તે જોઈ રાજાએ નિચાર કર્યો કે મ્હારી ઉપર મહનશ્રી રાણીનો જેવો અપૂર્વ પ્રેમ છે તેવો પ્રેમ આ દુનિયામાં બીજા કોઈનો પણ હું જોતો નથી. કેમકે મ્હારા માટે તેણીએ અવિતની પણ દરકાર કરી નહીં. તેમ જાણી તેની ઉપર તે બહુ આસક્ત થયો અને અન્ય રાણીઓનો અનાદર કરવા લાગ્યો.

એક દિવસ મહનશ્રીના વાસબવનમાં રાત્રીના સમયે વિલાસ

કરતો રાજા બેઠો હતો, તેવામાં ત્યાં આવી

ભરપુરુષ. કોઈક ભર પુરુષ બોલ્યો કે હજીપણ સુખી-

આ લોકો સુખ રહ્યા છે ? આ બાણેપનું

વચન સાંભળી રાજા એકદમ ક્રોધાતુર થઈ ગયો અને હાક મારી ને કહ્યું કે રે પ્રાહરિકો ! આ શબ્દ કેણે કર્યો ? તમે તેની શોધ કરી મ્હને જલ્લી મ્હને પ્રત્યુત્તર આપો. તે સાંભળી પ્રાહરિકો પણ સંભ્રાંત થઈ ગયા અને કંઈક ઉત્તર આપવાનો વિચાર કરતા હતા, તેટલામાં રાણી બોલી, હે પ્રાણપ્રિય ! સેંકડો પ્રાહરિકો વડે બ્યાકુળ એવા આ મહાનમાં આમ શંકા કરવાનું આપને કંઈપણ કારણ નથી. અવિતની ઈચ્છાવાળો કયો પુરુષ સિંહની શુક્રમાં પ્રવેશ કરે ? વળી બળતા અગ્નિમાં હસ્તપ્રસ્રેષ કોણ કરે ? સર્પની કુણાનો સ્પર્શ કરવા કોણ સાહસ કરે ? તેમજ વાઘેણનું દૂધ પીવા કોણ ઈચ્છા કરે ? વળી જે સ્થાનમાં પવનનો પણ સંચાર દુર્લભ છે અને સૂર્યના કિરણો પણ પ્રવેશ કરી શકતા નથી એવા આ તમ્હારા બવનમાં કોઈપણ અન્ય માણસ કેવી રીતે આવી શકે ? માટે હે નાથ ! અમસ્તો !

કોઈ શબ્દ આપના સાંભળવામાં આવ્યો હશે. એ ઉપરથી વૃથા શંકા શા માટે કરો છો ? આ પ્રમાણે મદનશ્રીનું વચન સાંભળી રાજાએ જાણ્યું કે આ સ્ત્રી કંઈક કપટમાં છે ખરી ! એમ પોતાના જાણવામાં આવ્યું છતાં પણ નિઃશંકની પેઠે બાહ્ય આકાર બતાવી રાજા કપટ નિદ્રાથી સુઈ ગયો. ત્યારબાદ રાજા ઉઠી ગયા છે એમ જાણી મદનશ્રી ધીમે ધીમે શયનમાંથી ઉઠીને કમાડ ઉઘાડી શુભ રીતે નજીકના ભંડારમાં ગઈ અને ત્યાં દાસીનો વેષ ધારણ કરી બેઠેલા પુરૂષ સાથે મંદ સ્વરે તે વાત કરવા લાગી, પરંતુ તે જાણપુરૂષે તેને કંઈપણ પ્રત્યુત્તર આપ્યો નહીં. એટલે રાણી તેના ચરણમાં પડી પ્રાર્થના કરવા લાગી, હે કૃપાલુ પ્રિય ! અપ્રિયના સંગરૂપી દાવાનળથી દગ્ધ થએલા આ મહારા શરીરને આપના સંગમરૂપી અમૃતરસથી શાંત કરો, આ પ્રમાણે બહુ પ્રાર્થના કરી તોપણ તે પુરૂષે તેણીનો સ્વીકાર કર્યો નહીં. એટલે રાણીએ તેને પોતાના જુનારૂપી પાશવડે બાંધીને સ્તનરૂપી તળાઈમાં સ્થાપન કરી મુખેથી સીત્કારના શબ્દ કરતી કરતી મનાવા લાગી. તે દરમિયાન રાજાએ પણ તેણીની પાછળ આવી આ સર્વ બનાવ પ્રત્યક્ષ જોયો અને આ પ્રમાણે તેનો કૂટ પ્રપંચ જોઈ તે બહુ ક્રોધાતુર થઈ ગયો, તેથી પોતાનો ખર્જ જેટલી તે બન્નેના પ્રાણ લેવા તૈયાર થયો તેટલામાં તેના હૃદયમાં વિચાર આવ્યો કે શત્રુરૂપી હસ્તિઓના કુંભસ્થલોમાં આઘાતવડે મુક્તામણિઓથી ઘસાઈ ગએલો, આ ખર્જરત્ન શીલરૂપી જીવિતથી બ્રષ્ઠ થએલા અને મોહથી સુતેલા આ પામર પ્રાણીઓને હણવા કેવી રીતે યોગ્ય થાય ? એમ જાણી ક્રોધ સહિત ખર્જ ને પાછું જેટલી લઈ પોતાના વાસગૃહમાં ગયો અને પલંગ ઉપર સુઈ ગયો.

ત્યારબાદ તે રાજા સુતે સુતે શાંત ચિત્તથી સંસારનું સ્વરૂપ, શરીરની સ્થિતિ અને સ્ત્રીઓના સ્નેહભાવ સંબંધી વિચારણા કરવા

સંસારસ્વરૂપ. લાગ્યો. અહહ ! ! ! સંસારમાં જે સુખ જાણાય છે, તે પણ વસ્તુતઃ દુઃખરૂપ જ છે, જેમકે—

દુઃસ્વચ્છેદે સુખપ્રાન્તિ-પ્રતિયેયં વિમાતિ તે ।

તાં વિભાવ્ય કિં સૌલ્યં, કિં દુઃસ્વાદુઃસ્વવિસ્મૃતિઃ ॥

અર્થ—“ હે પ્રિય બંધુ ! દુઃખનો વિગ્રહે યવાથી તને જે સુખની પ્રાંતિ થાય છે, તેનો તું વિચાર કર, દુઃખનો વિગ્રહે એ શું સુખ છે ? ના ! ના ! એતો દુઃખ અને સુખની વિસ્મૃતિ છે.” તેમજ અપવિત્ર એવા માંસ રૂષિરાદિકથી ભરેલો, ઇંદ્રિયોના અધિદ્રો દ્વારા અશુચિમય મળમૂત્રાદિકને વહન કરતો અને અત્યંત મલિનતાનું કારણભૂત એવો સ્ત્રીઓનો દેહ હોય છે. તેમાં રમણીયપણું શું છે ? વળી જ્યાં સુધી વિવેકી પુરૂષો તત્વબુદ્ધિથી અવલોકન કરતા નથી, ત્યાં સુધી સ્ત્રીઓમાં સુંદરપણું દેખાય છે, તેમજ તે સ્ત્રીઓમાં આસક્ત થએલા પુરૂષો અનેક દુઃખોના પાત્ર થાય છે. વળી આ સ્ત્રી મહારા ઉપર બહુ પ્રીતિવાળી છે એમ જે માને ॥ તે પુરૂષને વિવેક નહીં હોવાથી શીંગડા વિનાનો પશુ જાણવો. કોઈક કારણને લીધે કિંવા ધનના લોભથી સ્ત્રીઓ લોકોની ઈચ્છા પ્રમાણે અનેક પ્રકારે સ્નેહ બતાવે છે, પરંતુ તેઓમાં સફલાવ તો લેશમાત્ર પણ દુર્લભ હોય છે. એ પ્રમાણે રાજા ચિંતવતો હતો, તેવામાં રાત્રીના ચાર વાગ્યાના સુમારે રાણી ધીમે ધીમે શય્યામાં આવીને રાજાની સાથે ગાઠ આલિંગન કરી સુષ્પ ગઈ.

રાજાને નિદ્રાધીન બાણી રાણીએ મધુર વચનોવડે જાગ્રત્ કર્યો, રાજા પણ કપટવડે નિદ્રામાંથી ઉઠે.

કપટનિદ્રા.

લાની માફક આલાપ કરી બોલ્યો કે હે પ્રભુચિનિ ! તારી માફક નિદ્રા પણ હજી સુધી

મ્હને છોડતી નથી. એ પ્રમાણે તેઓનો વાર્તાલાપ ચાલતો હતો, તેટલામાં સમયનિવેદક (બંદીજન) હાજર થઈ બોલ્યો, આકાશનીલક્ષ્મી ચંદ્રસહિત સમગ્ર રાત્રિનો ત્યાગ કરીને અનુરાગ પ્રગટ કરતી હાલમાં સૂર્યને અનુસરે છે. આ પ્રમાણે કાલનિવેદકનું વચન સાંભળી રાજાએ શય્યાનો ત્યાગ કર્યો, અને પ્રભાત કાળનું પોતાનું કાર્ય સમાપ્ત કરી દેવસભામાં ઈંદ્રની માફક સભાસ્થાનમાં પોતે વિરાજમાન થયો. ત્યારબાદ સર્વ સભ્ય લોકો સાથે યથોચિત સંભાષણ કરી બહાર ફરવા જવાનો સમય બાણી પોતે હસ્તી ઉપર આરૂઠ થઈ રાજવાટિકામાં ગયો.

ત્યાં આગળ આગ્ર વૃક્ષની નીચે ઉપશમ લક્ષ્મીના પુંજની

માફક બેઠેલા એક મુનિવરને જોઈ હસ્તિ ઉપ-
જ્ઞાનીમુનિ. રથી રાજા નીચે ઉતર્યો અને તેણે બહુ ભક્તિ-
વડે મુનીંદ્રને વંદન કર્યું. મુનિએ ધર્મલાભ

આપીને કહ્યું કે, હે નરેન્દ્ર ! શ્રી સંબંધી રાત્રીનું સર્વ વૃત્તાંત ત્હે પ્રત્યક્ષ જોયું છે, છતાં પણ હજી કેમ વિલાસ કરે છે? તે સાંભળી રાજાએ બહુ ખુશી થઈ પ્રશ્ન કર્યો કે હે ભગવન્ ! આપ મહા જ્ઞાની છો, માટે તે બન્નેનો કેટલા દિવસથી સંબંધ છે? એટલી બાબત મ્હને તમે કૃપા કરીને કહો, ત્યારે મુનિ બોલ્યા, હે રાજન્ ! આ સંબંધી વિશેષ ચિંતા કરવાનું હવે ત્હારે કંઈપણ પ્રયોજન નથી. પરંતુ હવે તું એવું ચિંતવન કર કે જેથી ફરીને આવી વિટંબનાઓ ન થાય. નરેન્દ્ર બોલ્યો, હે મુનીંદ્ર ! જો સેવકને તારવા ઈચ્છતા હો તો તમારા શુદ્ધ ધર્મનો મ્હને ઉપદેશ કરો. તે સાંભળી મુનિએ તેને વિસ્તારપૂર્વક મુનિધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો. એટલે તે રાજાએ પણ તત્કાલ તે ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો અને તેજ દુ પોતે મુનિ છું. મ્હારા વૈરાગ્યનું મૂળ કારણ મ્હોં તમને નિવંદન કર્યું. હવે મોક્ષ માર્ગે ગમન કરવા માટે રથ સમાન ધર્મનું સમ્યક્

પ્રકારે તમે પ્રવળ કરો, વળી તે ધર્મ યતિ અને જુદી જોમ ભે પ્રકારનો છે. તેમાં યતિ ધર્મ ઉત્કૃષ્ટ મહાવતરૂપ અને જુદી ધર્મ અણુવતાદિક બાર પ્રકારનો કહ્યો છે. વળી તે બન્નેમાં મુખ્ય જોતો યતિ, ધર્મ સવિસ્તર કહ્યો. તે ધર્મમાં અશક્ત જોવા પુરૂષોના માટે સમ્યક્ત્વાદિ ગૃહી ધર્મ પણ વિસ્તારપૂર્વક બતાવ્યો. ત્યાર-બાદ તેજોએ સમ્યક્ત્વ સહિત પહેલું અને બીજું અણુવત ઉત્તમ બળીને શુદ્ધ ભાવથી મદન કર્યું. પછી તેજો મુનીશ્રને વંદન કરી પોતપોતાના સ્થાનમાં ગયા અને મુનિ પણ વિહાર કરી અન્ય સ્થાનમાં ગયા.

સમ્યક્ત્વમાં દૈદ્યિતવાળા ધનસાર અને મદન પણ તે મુનિએ કહેલા વિધિ પ્રમાણે મદન કરેલાં નિય.

ધનસાર મોતું પ્રવલ્નપૂર્વક પાલન કરે છે અને પર
અને મદન. સ્પર બહુ પ્રીતિભાવથી વર્તે છે. પરંતુ મદ-
નની પ્રકૃતિ બહુ ખરાબ હોવાને લીધે પરા-

પવાહ બોલવામાં તે. બિલકુલ આંચકો ખાતો નથી. તેમજ હાસ્ય વચન બોલવામાં બહુ કોતુહી, કલેશજનક અને દુષ્પ્રિયવાદી જોવો તે મદન પોતાનું આખા દિવસનું વૃત્તાંત ધનસારની આગળ સાચાંકાળે નિવેદન કરે છે. વળી કોઈએ શુભ વાર્તા કહેલી હોય તો તે પણ ધનસારને કહ્યા સિવાય તેને શાંતિ થતી નથી. હવે એક દિવસે કોઈક તેના મિત્રે તેને એકાંતમાં વાત કરી કે અમુક માણ-સને પુત્ર નહીં હોવાથી તેનું ધન અમુકના ઘરમાં ગયું, તે વાત મદને સંજ્ઞાનામાં શિરોમણિ સમાન જોવા ધનસારની આગળ કરી, તેથી ધનસારે તેને શિખામણ આપી કે હે મિત્ર ! આ પ્રમાણે કોઈની શુભ વાત બહાર કરવી તે યોગ્ય ગણાય નહીં. કારણકે ત્હને પો-તાનો બાળી કોઈએ આ શુભ વાર્તા કહી છતાં તે જો તું બહાર કરે તો તે બહુ અનુચિત ગણાય, એટલુંજ નહીં પરંતુ બીજાને તે બહુ દુઃખદાયક થઈ પડે. તેમજ આ વાત સત્ય છે કે અસત્ય

એ પણ કોણ જાણી શકે ? તેથી અલીકવાદ વિરમણત્રતમાં આ કલંકભૂત ગણાય છે. વળી મિત્ર રહસ્ય તેમજ પોતાની સ્ત્રીનું ગુપ્ત વૃત્તાંત પ્રગટ કરવું નહીં. તેના ઉપલક્ષણથી અન્ય મંત્રલેદો પણ પ્રગટ કરવા નહીં. આ પ્રમાણે ધનસારે બારંવાર તેને બહુ ઉપદેશ આપ્યો, પરંતુ મદનની તે કુટેવ દૂર થઈ નહીં.

હવે તેની ધર્મપત્ની પદ્મા ધર્મમાં બહુ પ્રવીણ, તથા વિનય અને ક્ષમાગુણથી વિભૂષિત હતી, તેમજ તેની ધર્મપત્ની પદ્મા. સુખાકૃતિ પૂર્ણચંદ્રમંડલ સમાન દીપતી હતી. શીલગુણથી સંપન્ન અને સત્કુલમાં જન્મ પામેલી એવી તે પદ્મા હસ્તેશાં પોતાના પતિની સેવામાં ધર્મ-ખુદ્ધિ માનતી હતી. એક દિવસે પોતાના પિતાને ત્યાં કોઈ મહોત્સવનો પ્રસંગ આવ્યો. એટલે તેનો પિતા એકલી પદ્માને પોતાને ઘેર તેડી ગયો. અનુક્રમે મહોત્સવની સમાપ્તિ થયા બાદ મદન પોતે ત્યાં જઈને પોતાની સ્ત્રીને પોતાને ઘેર તેડી આવ્યો. પરંતુ તેનું શરીર હાડપિંજર માત્ર જોઈ એકાંતમાં તેણે પૂછ્યું કે, ઉત્સવનો પ્રસંગ હોવા છતાં ત્હારી આવી દુઃખી અવસ્થા થવાનું કારણ શું ? તે સાંભળી અશ્રુધારાને વહન કરતી પદ્મા તેના પગમાં પડીને બોલી કે હે નાથ ! કૃપા કરી આ વાત તમ્હારે મ્હને પૂછવી નહીં. મ્હારા દુર્ભાગ્યને લીધે જે થયું તે ખરું. મદન બોલ્યો-શું મ્હારાથી પણ ગુપ્ત રાખવા જેવું છે ? પદ્મા બોલી, હે જીવિતનાથ ! એમ તો હોયજ નહીં. પરંતુ આપના પ્રમાદથી કદાચિત કોઈપણ આ વાત જાણી જાય તો જરૂર મ્હારે મરવું પડે. ત્યારે મદન બોલ્યો, શું કોઈ કાળે પણ તેમ થાય ખરું ? તું ખુશીયા બોલ, તે મારે કંઈપણ હર કત રાખીશ નહીં. પછી તેણીએ શરમને લીધે ગદગદ વાણીથી કહ્યું કે, મ્હારો નાનો ભાઈ બહુજ અવિનયનું કુલમાંદર છે. તેમજ પરસ્ત્રીમાં રાગી, પર રહસ્ય પ્રગટ કરનાર, પરનો અપવાદ

બોલવામાં વાચાલ, વેશ્યા તથા જુગારમાં આસંકૃત અને બંહુ નિર્દય. હતો, હવે તે એક દિવસ કુલ મર્યાદાનો ત્યાગ કરીને મદ્યપાન કરી પોતાને ઘેર આંબ્યો. તે વખતે ત્યાં એવો પ્રસંગ બન્યો. હતો કે તેની સ્ત્રી કોઈ કાર્ય માટે પોતાના પિતાને ત્યાં ગઈ હતી અને તે મ્હને કહેતી ગઈ હતી કે તમ્હારા સાંધાં ઘેર આવે ત્યાં સુધી તમ્હારે અમારા ઘેરથી જવું નહીં, તેથી હું ત્યાં સુતી હતી. તેટલામાં કામાતુર થઈ તે મ્હારી પાસે આંબ્યો અને પોતાની સ્ત્રી જાણીને હૃદ આલિંગન કરી મ્હને વળગ્યો, એટલે તરતજ હું બોલી, હે બાંધવ! હું ત્હારી સ્ત્રી નથી, પરંતુ હું તો ત્હારી જોડે છું. એમ સાંભળી કાંમવાસના દૂર થવાથી તે પણ ચરમાઈને નાશી ગયો. ત્યારબાદ મ્હાણે શીલરૂપી છવિત નષ્ટ થવાથી મરણનો નિર્ણય કરી અંખાંખાત કરવા માટે ઘરની અગાશી ઉપર હું ચડી, તેટલામાં આકાશમાર્ગે જતા એક ચારણક્રમણ મુનિનાં મ્હને દર્શન થયાં. અને તે મુનીંદ્ર પણ મ્હને જોઈને મ્હારી પાસે આવ્યા, એટલે મ્હે પણ તેમના ચરણક્રમણમાં નમસ્કાર કર્યો. મુનિએ પણ ધર્મલાભ આપી મ્હને પૂછ્યું કે હે ભદ્રે! ત્હાણે મુખ નિસ્તેજ કેમ દેખાય છે? ફરીથી નમસ્કાર કરી હું બોલી, આપ સદગુરુ છો માટે આપની આગળ પોતાનું હૃદયસ્થિત મ્હારે કહેવું જોઈએ, કારણકે તેથી પાપની શુદ્ધિ થાય. એમ કહી તેમની આગળ સર્વ વૃત્તાંત મ્હેં નિવેદન કર્યું. ત્યારે મુનીંદ્ર બોલ્યા, હે ભદ્રે! ખરેખર આ કાર્યમાં ત્હારો લેશમાત્ર પણ દોષ નથી, પરંતુ જીનેંદ્રભગવાનનું વચન જાણ્યા છતાં પણ તું મરવાને તૈયાર થઈ તે ત્હારો દોષ ગણાય. કારણે આત્મધાત કર્યો એ સર્વશાસ્ત્રોમાં મહાપાપ ગણેલું છે, તે સાંભળી હું બોલી, હે ગુરુ મહારાજ! જો આપનું દર્શન અત્યારે મ્હને ન થયું હોત તો આ સમયે જરૂર મ્હાણે મરણ થવાનું હતું. ત્યારબાદ મરણના અધ્યવસાયની

શુદ્ધિ માટે સદ્ગુણને મહને બહુ પ્રાયશ્ચિત્ત આપ્યું અને તેઓ અન્ય સ્થળે વિદાય થયા. બાદ તે પાપની શુદ્ધિ માટે મુનિના કહ્યા પ્રમાણે મહેં ઉગ્ર તપશ્ચર્યા કરી, તેથી મ્હારું શરીર નિર્જલ અને શુષ્ક બની ગયું. આ વાત સાંભળી મદન શુદ્ધ શીલ અને સરલ સ્વભાવને લીધે તેની ઉપર ગાઢ પ્રેમી બની ગયો, જેથી તેની સાથે કીડા કરવામાંજ નિરંતર આસક્ત રહેવા લાગ્યો.

એક દિવસ સમાન શીલવાળા મિત્રોનું મંડળ એકઠું થયું હતું, ત્યાં મદન પણ ગયો. ત્યારબાદ તેઓ પરસ્પર પદ્માનો દેહાંત. એક બીજાની વાતો કહેવા લાગ્યા. તેમજ તેઓ કેટલીક હસવા જેવી વાર્તાઓ પ્રગટ કરીને અન્યોઅન્ય તાળીઓ લેવા લાગ્યા. એમ જુદી જુદી વિક-થાઓ એકાંતમાં પ્રગટ કરી બહુ ગમ્મત ચલાવતા હતા, તેટલામાં મદને પણ હસવાના તાનમાં પોતાની સ્ત્રીનું વૃત્તાંત કહી દીધું, તે સાંભળી તેના મિત્રો પણ પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે વિરૂદ્ધ બોલી હસવા લાગ્યા, એવામાં મદનની સ્ત્રી જૈનમંદિરમાં દર્શન માટે જતી હતી, ત્યાં એકાંતમાં બેઠેલા તેઓને જોઈ પોતાને શંકા થવાથી ગુપ્ત રીતે ઉભી રહીને તેઓનાં કહેલાં સર્વ વચન પદ્માએ સાંભળી લીધાં. તેથી તે હૃદયમાં બેદ કરતી જૈનમંદિરમાં ગઈ અને ભગવાનનાં દર્શન કરી ભાવપૂર્વક ઉપવાસ કરી સદ્ગુણને વંદન કર્યા બાદ ત્યાંથી જૈનભવનની બહાર આવેલા બગીચાની અંદર તેણે પ્રવેશ કર્યો, બાદ સિદ્ધભગવાનની સાક્ષીએ વ્રત ઉચ્ચારાદિકની શુદ્ધિ કરી પોતાના ઓઠવાના વસ્ત્રથીજ વૃક્ષની શાખા ઉપર પાશ નાખી ટેકરા ઉપર ચઢી પોતાનો દેહ નિરાશ્રય પણે તેણીએ લટકતો કર્યો, પછી પંચ નમસ્કારના સ્મરણપૂર્વક દેહનો ત્યાગ કરી પદ્મા સૌધર્મ કલ્પમાં દેવી થઈ.

મદન પણ ભોજનનો સમય થયો એટલે દુકાન બંધ કરી

પોતાને ઘેર આવ્યો, પરંતુ પોતાની સ્ત્રી તેના
મદનનો જોવામાં આવી નહીં, તેથી તેણે પોતાની માને
પક્ષાત્તાપ. પૂછ્યું કે, ત્હારી વહુ ઘરમાં દેખાતી નથી માટે
તે ક્યાં ગઈ છે ? માએ જવાબમાં જણાવ્યું કે

મંદિરે દર્શન કરવા ગઈ છે તે હજી આવી નથી. પછી તેને જોલા-
વવા માટે મદને એક નોકરને મોકલ્યો. તે પણ તરતજ ત્યાં ગયો.
અને શોધ કરતાં ત્યાં તેનો પત્નો લાગ્યો નહીં, પરંતુ કોઈક પુરૂષે
તેને કહ્યું કે અહીં બગીચામાં પેસતાં મેં તેને જોઈ હતી, માટે ત્યાં
તેનો તપાસ કરે. તે સાંભળી ચાકર બગીચાની અંદર ગયો અને
જુલ્યે છે તો વૃક્ષની શાખાએ લટકતી પદ્માને જોઈ ગભરાઈ ગયો.
તેથી જોલવા લાગ્યો, અરે ! જુલમ થયો ! આ શીલવતી સ્ત્રીની
આવી દુર્દશા થઈ ! પછી તેણે ગળાને પાશ જલદી કાપી નાખીને
વૃક્ષની છાયામાં તેને સુવાડી જળનો છંટકાવ કર્યો, પરંતુ તે સચે-
તન થઈ નહીં. તેથી તે ચાકર જીમ પાડતો મદનને ત્યાં પાછો આવ્યો.
મદને તેને દ્રશ્યી આવતો જોઈ પૂછ્યું, અરે ! આમ જીમ પાડતો તું
કેમ આવે છે ? ત્યારે અશ્રુધારાને વહન કરતા ચાકરે તે સર્વ વૃત્તાંત
કહ્યો. તે સાંભળી મદન પોતે મૂકી રોવા લાગ્યો. ત્યારબાદ નગરના
લોકો પણ તેના શુભ સંભાષીને રોવા લાગ્યા. પછી સર્વે એકઠા થઈ
મહોટા વૈભવ સાથે તેના દેહનો અગ્નિ સંસ્કાર કર્યો. બાદ મદન
આર્તધ્યાન કરતો એમ વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ પ્રમાણે તેનું
અચિંત્ય મરણ થવાનું શું કારણ ? તેવામાં તેને કોઈક પુરૂષે સમ-
જણ પાડી કે આને ત્હારી સ્ત્રી ત્હારા હાટની ભોંત પાછળ ગુપ્ત
રીતે ઉભી રહીને કંઈક સાંભળતી હતી, તેવામાં હે મદન ! તું
ત્હારા મિત્રોની આગળ કંઈક કહેતો હતો, તે સાંભળી નેત્રોમાં
અશ્રુધારા વહન કરતી ત્હારી સ્ત્રી દેરાસર તરફ ગઈ હતી. તે સાં-
ભળી મદન પણ સમજી ગયો અને રાત્રિ દિવસ શોક કરવા લાગ્યો.

આ પ્રમાણે પશ્ચાત્તાપ કરતા મદનને લોકોએ ઘણા સમજાવ્યો તોપણ તે શાંત થયો નહીં, અને કહેવા લાગ્યો કે હા ! મહેં બહુ અકૃત્ય કર્યું છે. મહારા જેવો હુષ્ટ કોણ હોય ? અરે ! હું ગુપ્તવૃત્તાંત જાહેર કરવાથી જગતમાં નિંદનીય થયો. સદ્ભાવમાં પરાયણ એવી મહારી સ્ત્રીનું ગુપ્ત વૃત્તાંત હું જાળવી શક્યો નહીં, વિગેરે અનેક પ્રકારે વિલાપ કરતો તે નિદ્રા પણ લેતો નથી. તેમજ સમયે લોજન અને ધમનો પણ તેણે ત્યાગ કર્યો. માત્ર પોતાની નિંદા કરતો છતો નિરંતર તેજ દુશ્ચરિત્રનું ધ્યાન કરવા લાગ્યો, જેથી અંતે તેજ દુઃખથી મરીને તે મદન હસ્તીના ભવમાં ઉત્પન્ન થયો. વળી ધન-સાર શ્રેષ્ઠી જૈનધર્મની આરાધનામાં દિવસો વ્યતીત કરી અતિચાર દોષ રહિત શુદ્ધ વ્રત પાળીને સમાધિપૂર્વક કાળ કરી દેવપણે ઉત્પન્ન થયો અને દુઃક સમયમાં મોક્ષમુખ પણ પામ્યો.

॥ इति श्रीमृषावादव्रते तृतीयातिचारे मदनकथानकं समाप्तम् ॥

પદ્મવણિકની કથા.

ચતુર્થ મૃષોપદેશાતિચાર.

દાનવીર્ય રાજા બોલ્યો, દયાળુ એવા હે ભગવન્ ! જેઓ મિથ્યા ઉપદેશ આપી લોકોને છેતરે છે, તેઓની શી ગતિ થાય ? શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા, હે રાજન્ ! જે મુગ્ધ પુરૂષ પોતાની મૂર્ખતાને લીધે મિથ્યા ઉપદેશ આપીને દ્વિતીયવ્રતમાં અતિચાર લગાડે છે તે પુરૂષ પદ્મવણિકની પેઠે આલોક અને પરલોકમાં અનેક દુઃખ ભોગવે છે.

આ ભરતક્ષેત્રમાં સુપયોભ (ધ) ૨ (શ્રેષ્ઠ જલ સમૂહ=સ્તન)

પદ્મવલ્લિ કદમ્બા.

ગોકાનેર, (ગાંધીનાના.)

ને ધારણ કરનાર, પ્રવર-સરસ્ક (ભાલ) (ભાલ)

પદ્મવલ્લિકદમ્બાંત. મનોહર (સરોવર-પુષ્પમાલા) વડે વિભૂ-

વિત, તેમજ, કાનને મનોહર-દીર્ઘસ્થિ-

(દીર્ઘાક્ષ) લાંબી છે ચેરીઓ જેને વિશે, અથવા, લાંબાં છે નેત્રો

જેનાં એવી ઉત્તમ સ્ત્રીના શરીર સમાન મલયપુર નામે નગર છે.

તેમાં અસ્ખલિત-દાન આપવામાં કુશલ, ઉત્તમ વંશમાં છે જન્મ

જેનો, લાંબા હસ્ત (સુંદ) થી સુચોબિત અને ઉત્તમ-દંભોવડે

વિરાજમાન ચરોવત હસ્તી સમાન વીર નામે યેથી છે. વગી સુપ-

યોભ (ધ) રા શ્રેષ્ઠ જંજ (સ્તન) વાળી, સુંદા (ધા) રા ઉત્તમ

હાર (ધારા) વાળી, સારા પુરુષોનાં સુલોવડે નિર્માણ કરેલી

અને લક્ષ્મી (ચોભા-સંપત્તિ) તું નિવાસસ્થાન એવી ખડ્ગલતા

સમાન સરલ સ્વભાવવાળી વીરમતી નામે તેની ભાર્યા છે. કમલ

સમાન સુંદર સુખાકૃતિ છે જેની અને બાંતેર કલાઓમાં કુશલ

એવો પદ્મ નામે તેઓને એક પુત્ર છે. અનુકેમે તેને યોગ્ય

અવસ્થા પ્રાપ્ત થઈ છે.

તેવામાં વીર યેથીને ત્યાં શુતસાગર નામે મુનિમહારાજ પધાર્યા

અને તે તેની રથશાલામાં આજ્ઞા લઈ રહ્યા.

શુતસાગરમુનિ. શેઠ, શેઠાણી અને તેઓનો પુત્ર પદ્મ બહુ

ભક્ષા પૂર્વક મુનિની સેવામાં હાજર રહેતા

હતા. એક દિવસે તે સર્વે મુનિની આગળ બેઠા હતા. તેવામાં

એક વ્યંતર દેવ મુનિને વાદવા માટે આવ્યો. તે પશુ વંદન

કરી મુનિની આગળ બેઠો. એટલે મુનિએ તેને કહ્યું કે પ્રયોજન

વિના બલાતકારે લોકોને તું બહુ દુઃખી કરે છે, તેથી તું દારૂ

પાપનો ભોક્ષા થમશ. વ્યંતર બોલ્યો, હું તો માત્ર કીડા કરું

છું, શું એથી પાપ લાગે ખરું ? મુનિ બોલ્યા, રમતમાં ખાધેલું

તાલપુટ વિષ શું પ્રાણીને નથી હણતું ? માટે હે ભદ્ર ! કેમપણ

પ્રાણીને કોઈપણ પ્રકારે પીડા કરવી ન જોઈએ. વળી પ્રયોજન વિના જે મનુષ્ય પરપ્રાણીને પીડા કરે છે તેને અધિક પાપ લાગે છે, કારણકે તે તો અનર્થ દંડ કહેવાય છે. જેમકે—

અઘાય ત નવંઘડ, જમણઠાણ ય વંઘણ જીવો ।

અઘે કાલાઈયા, નિયામયા નડ અણઠાણ ॥

અર્થ:—જીવાત્મા અનર્થને માટે જે પાપ બાંધે છે, તેટલું પાપ કોઈપણ પ્રયોજનને માટે બાંધતો નથી. કારણકે અર્થને માટે દેશકાલાદિકનો નિયમ હોય છે અને અનર્થને માટે કોઈપણ પ્રકારનો નિયમજ હોતો નથી. ” માટે અનર્થમાં વિશેષ પાપ કહેલું છે. ત્યારબાદ વીરશ્રેષ્ઠીએ પૂછ્યું કે હે મુનીંદ્ર ! આ મહા-નુભાવે તેવું શું કાર્ય કરેલું છે કે, જેથી એને આ પ્રમાણે, તમ્હારે શિખામણ આપવી પડે છે ? મુનિ બોલ્યા. રે વ્યંતર ! આ શેઠની આગળ ત્હારી વાત પ્રગટ કરવાથી ત્હને કંઈ હરકત છે ? વ્યંતર બોલ્યો, આનંદથી કહો, એમાં મ્હને પણ આનંદ છે, સુખેથી તેઓની જીજ્ઞાસા પૂર્ણ કરો.

ચાર જ્ઞાનના જાણકાર એવા મુનિએ કેલીકિલ વ્યંતરનું ચરિત્ર શરૂ કર્યું. આ ભરતક્ષેત્રમાં કનકપુર કેલીકિલ વ્યંતર નામે નગર છે. તેમાં રિપુમર્દન નામે રાજા રાજ્ય કરે છે અને બુદ્ધિસાગર નામે તેનો એક મંત્રી છે. તેમજ બહુ પ્રસિદ્ધ વિજયસિંહ નામે તેનો પુત્ર છે. હવે દિવસ રાજા નિવૃત્તિના સમયે પોતાના સ્થાનમાં બેઠો હતો, અને તે પ્રસંગે સંગીત ચાલતું હતું. તેવામાં દ્વારપાલે અંદર આવી સૂચના કરી કે હે મહારાજ ! અષ્ટાંગ નિમિત્તવેદી કોઈક મહાત્મા આપના દર્શન માટે દ્વારમાં ઉભા રહ્યા છે. રાજાએ પ્રવેશ કરાવાની આજ્ઞા આપી કે તરતજ તે નૈમિત્તિક રાજાની પાસે આવ્યો. ત્યારે ભૂપતિએ યોગ્ય સત્કાર કરી પૂછ્યું કે, આ મ્હારી સત્તાનું

જે ભાવી શુભ અથવા અશુભ થવાનું હોય તે તું જાણતી નિવેદન કર. આ પ્રમાણે રાજાને પ્રજા સાંભળી તે નૈમિત્તિક પોતાની વિદ્યા વડે ભાવી શુભાશુભ જાણી લીધું અને કપાળે હાથ ઢગ મ્હોટા નિઃશ્વાસ નાખી વારંવાર મસ્તક ધૂણાવવા લાગ્યો. તે જોઈ રાજા બોલ્યો, તુને હું અભયદાન આપું છું, માટે ત્હારા નિમિત્તશાસ્ત્રથી જે શુભાશુભ જોવામાં આવ્યું હોય તે પ્રમાણે તું બોલ. એમાં કોઈ પ્રકારનો ત્હારો હોય નથી. નૈમિત્તિક બોલ્યો, હે રાજા ! આજથી સાતમે દિવસે કુટુંબ સહિત આ બુદ્ધિસાગર મંત્રીનો વિનાશ થશે તે સાંભળી રાજા બોલ્યો—એમાં પ્રમાણ શું ? નૈમિત્તિક બોલ્યો, આપનો હસ્તી ગજશાળામાંથી જે બંધન સ્તંભ ભાંગી નાંખીને અહીં આવે તો તે વાત તમારે સત્ય જાણવી. ક્ષણમાત્રમાં તેજ પ્રમાણે હાથીની બૂમ પડી, જેથી રાજા સંભ્રાંત થઈ ગયો અને જાણ્યું કે જરૂર મંત્રીનો વિનાશ થશે, માટે હવે તેનો શો ઉપાય કરવો ? એ પ્રમાણે રાજાને ચિંતાતુર જોઈ બુદ્ધિસાગર મંત્રી બોલ્યો, હે રાજા ! આપ ખેદ કરશો નહિ, કારણકે સોપકમ અને નિરૂપકમભાવથી આપત્તિઓ બે પ્રકારની હોય છે. એટલા માટે નૈમિત્તિકની સાથે આ બાબતનો મ્હારે નિર્ણય કરવાનો છે. એમ યુક્તિપૂર્વક રાજાને શાંત કરી નૈમિત્તિકને સાથે લઈ મંત્રી પોતાને ઘેર ગયો. ત્યારબાદ સુંદર રસોઈ કરાવી બહુ ભક્તિવડે જમાડીને વસ્ત્ર તથા આભરણોથી સત્કાર કરી મંત્રીએ તેને પૂછ્યું કે હે નૈમિત્તિક ! મ્હારા મરણમાં નિમિત્તભૂત કોણ થશે ? વિચાર કરી નૈમિત્તિક બોલ્યો, તમ્હારા જ્યેષ્ઠ પુત્રના અપરાધને લીધે ત્હમારા મરણના કારણભૂત રાજા પોતેજ થવાનો છે. આટલું હું જાણ છું. વિશેષ તો સર્વજ્ઞ ભગવાન જાણે. આ પ્રમાણે સાંભળી મંત્રીએ સત્કાર કરી તેને વિદાય કર્યો. ત્યારબાદ મંત્રીએ પોતાના મ્હોટા પુત્રને બોલાવી આ સર્વ વૃત્તાંત કહ્યું, પુત્ર બોલ્યો, હે તાત ! હું વિદ્યમાન છતાં મ્હારા

અપરાધથી જો આપ્રમાણે થાયતો સર્વ અનર્થનો હેતુ હું જ ગણાઉં. માટે મ્હારે મરવું તેજ ઉચિત છે. કારણકે એમ કરવાથી કુટુંબસહિત આપનું આરોગ્યપણું થાય. તે સાંભળી મંત્રી બોલ્યો, હે વત્સ! ત્હારા મરણથી અમારું શું સાડ થાય! આ ત્હારો વિચાર બહુ ક્ષુદ્ર છે. તેથી મ્હારા કહ્યા પ્રમાણે ત્હારે ચાલવું. પુત્ર બોલ્યો, હે તાત! આપના હુકમ પ્રમાણે વર્તવા હું તૈયાર છું. મંત્રી બોલ્યો, જલ અને ફલથી ભરેલી આ પેટીની અંદર સાત દિવસ સુધી ત્હારે રહેવું અને ધર્મધ્યાન કરવું, જેથી આપણું કાર્ય સિદ્ધ થશે. આ પ્રમાણે પિતાની આજ્ઞા પ્રમાણ કરી પુત્ર બોલ્યો, આટલી બધી દયાનું કંઈપણ પ્રયોજન નથી, કારણકે મ્હારે જલ પણ પીવું નથી તો ફલાદિકની વ્યવસ્થા શા માટે કરો છો! આ પ્રમાણે પુત્રનો ઉત્સાહ જાણી મંત્રીએ કોઈ ન જાણે તેવી રીતે પેટીમાં પુત્રને બેસાડી સીલ કરી ગાડામાં નાખીને રાજાને ત્યાં લઇ ગયો અને રાજાને કહ્યું કે હે રાજાધિરાજ! આ પેટીમાં સર્વ મારા ધરનો સાર રહેલો છે. તેમજ રાજ્ય સંબંધી લંકારનાં સર્વ મૂળ કારણો પણ આ પેટીની અંદરજ રહેલા છે. તે સાંભળી રાજાએ શીલ કરેલી તે પેટી ખાસ પોતાના ઓરડામાં મૂકાવી અને તેની રક્ષા માટે ચોકીદારોને હુકમ કર્યો કે આ પેટીની તમારે રાત્રી દિવસ બરોબર તપાસ રાખવી. ત્યારબાદ રાજાએ મંત્રીને પૂછ્યું કે આ આપત્તિનો ત્હોં કંઈ ઉપાય કર્યો? મંત્રી બોલ્યો, હે સ્વામિન્! ઉપાયની યોજના કરી છે, પરંતુ આપત્કાળ ગયા બાદ આપને તે જણાવીશ. પરંતુ હાલતો સાત દિવસ સુધી ધર્મપરાયણ થઈ મ્હારા ધરમાંજ રહેવાનું છે. રાજા બોલ્યો, બહુ સાડું તેમ કરો. જેથી, આપણી આ વિપત્તિ દૂર થાય. ત્યારબાદ મંત્રી રાજાની આજ્ઞા લઇ પોતાને ઘેર ગયો અને સર્વ હિતકારી પોતાના સેવકોને બોલાવીને કહ્યું કે લડાઈની સામગ્રી સહિત સાવધાન થઈ તમ્હારે સાત

દિવસ કુપી ત્રહારા ઘરની ચોટી કરવી. તેઓએ પણ મંત્રીના હિત માટે તે પ્રમાણે કળુલ કર્યું.

સાત દિવસ પહોંચી ચકે તે પ્રમાણે ધાન્ય, ઇંધન, જળ અને ઘાસ બિગેરેનો સંગ્રહ કરાવ્યો. તેમજ દીવ્યચમત્કાર. પોતાના મકાનની પાછળ કિટલો પંજુ સજ્જ કરાવ્યો. પછી પોતાના મકાનની જાંદર કોઈપણ આવે જાય નહીં તેવો જ દોળસ્તંભ કરી મંત્રી ધર્મ ધ્યાનમાં બેસી ગયો. અનુક્રમે છ દિવસ તેનાં સુખ સમાધિથી વ્યતીત થયા અને સાતમા દિવસે એવો ચમત્કાર થયો કે મંત્રીને જ્યેષ્ઠ પુત્ર રાજકુમારીની ચમ્પા ઉપર બેસી તેની પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો, તેથી તે કુમારીએ ક્રોધ કરી પ્રાહરિક લોકોને બોલાવ્યા. એટલે તરતજ તેઓ ત્યાં દોડતા આવ્યા. તેટલાંમાં તેઓની સમક્ષ મંત્રી પુત્ર કુમારીનો ચોટલો કાપી પોતાના હસ્તમાં લઈ પ્રત્યાહ ઉપરથી પડતું મૂકી નાશી ગયો. પ્રાહરિકો પણ તેની પાછળ નાઠા, પરંતુ તે હાથમાં આવ્યો નહીં અને તે વિજયસિંહ મંત્રીના ઘરમાં પેશી ગયો, પછી પ્રાહરિક લોકો ત્યાંથી પાછા વળી રાજાની યાસે આવ્યા અને આ સર્વ વાત જાહેર કરી. રાજાએ પણ એકદમ કોપાયમાન થઈ સેનાપતિને આજ્ઞા કરી કે આ મંત્રી જહુ દુષ્ટ છે માટે કુટુંબ સહિત તેને બાંધી જલદી અહીં લાવો. આ પ્રમાણે રાજાનો હુકમ માન્ય કરી સેનાપતિ પણ પોતાની પાસમાં રહેલા સૈન્ય સાથે ત્યાં ગયો. મંત્રીના મકાનના કિલ્લા ઉપર તૈયાર થઈ બેઠેલા સુભટોએ નજીક આવતું સેનાપતિનું સૈન્ય જોઈ કહ્યું કે અરે ! તમે છોટે રહીને વાત કરો, એટલેથી જો અહીં આવશો તો જરૂર તમ્હારું મરણ થશે. તે સાંભળી સેનાપતિએ પોતાનું સૈન્ય ત્યાં રોહી એક પુરૂષ મોકલીને મંત્રીને કહેવરાવ્યું કે તમ્હારા મુખ્ય પુત્રના અવિનયથી રાજા કોપાયમાન થયા છે, માટે જલદી નરેન્દ્રની આગળ તમે તેને રજુ

કરો. તે સાંભળી મંત્રીએ પોતાના ઘરના સર્વ વિભાગ ખુલા કરીને તે પુરૂષને બતાવ્યા અને કહ્યું કે અમારે ત્યાં તે આવ્યો નથી. તેમજ સેનાપતિને પણ ત્યારે આ સર્વ સત્ય હકીકત કહેવી. વળી વધુમાં એટલી મહારી આર્થના છે કે તમે સર્વે પણ બાંધતા હોયો કે રાજસભામાં નરેન્દ્રની સમક્ષ નૈમિત્તિકે મહને આ હુકમ કહ્યું હતું. તેથી હું આ પ્રમાણે બાંધાવસ્ત કરી ઘરમાં રહેલો છું અને મહારો પુત્ર પણ શું આ પ્રમાણે અમૃત્ય કરે ખરો ! પરંતુ આ કામ કરનાર તો કોઈક બીજો વિદ્ય પુરૂષ હોવો જોઈએ. કારણકે કોઈપણ છવવાની ઇચ્છાવાળો પુરૂષ સર્પની કુણાવડે બાંધવાની ઇચ્છા કરે ખરો ! સમગ્ર કુટુંબ સહિત મહારા પ્રાણ પણ રાજાને આધીનજ છે. એમની ઇચ્છા હોય તો તે પણ ખુશીથી લઈ લે. વળી રાજબાવનમાં મહે જે પેટી મૂકેલી છે તેમાં રાજ્યનાં સર્વ તરવ રહેલાં છે, તે પ્રમાણે પ્રથમથીજ મહે રાજાને જણાવેલું છે. પરંતુ તેનો અર્થ હવે હું નરેન્દ્રને સમજાવીશ. તેમજ તે પેટીની અંદર મહારો જ્યેષ્ઠ પુત્ર પણ રહેલો છે. તે હું રાજાને બતાવીશ. પછી નરેન્દ્રની જેવી ઇચ્છા હોય તે પ્રમાણે ખુશીથી કરે.

ત્યારબાદ તે સુભટે સેનાપતિની પાસે જઈ મંત્રીના કદા પ્રમાણે સર્વ વૃત્તાંત તેને જણાવ્યું. સેનાપતિએ મંત્રીનો સત્કાર. પણ રાજાને તે સર્વ હકીકત જણાવી. પછી મંત્રીને બોલાવી નરેન્દ્રની રૂબરૂમાં તે પેટી ઉઘાડી. જેના હસ્તમાં કેશપાશ રહેલો છે એવા મંત્રીપુત્રને પેટીમાં બેઠેલો જોઈ રાજા બોલ્યો, હુ ! ધૂર્ત ! આ શું ? આ આશ્ચર્ય જોઈ મંત્રી પણ ચકિત થઈ ગયો અને બોલ્યો કે હે રાજા ! આપને પ્રથમ નૈમિત્તિકે શું કહ્યું હતું ? વળી મહે પણ પ્રથમથીજ આ પેટીમાં પુત્રને પુરીને સીલ કરી અહીં આપની સમક્ષ મૂકેલી છે એમ સર્વ વૃત્તાંત તેણે જણાવ્યું. ત્યારબાદ રાજા વિલક્ષ્ય થઈ

અર્થે અને જોડ્યો કે, ખરેખર કોઈપણ કૈલિપ્રિય દેવનું આ કર્તવ્ય છે. નહીં તો આ પેટીની અંદર આ વેણી ક્યાંથી હોય ? અથવા આ કંઈ આશ્ચર્ય નથી. માત્ર મનુષ્યલોકમાં આશ્ચર્ય જ થયાં. એક તો મહાર્ગ દુષ્ટપણ અને બીજું મંત્રીની બુદ્ધિનો પ્રભાવ. કારણકે આવા સંકટમાં પણ જેની અગ્રાધ બુદ્ધિએ કેવું કામ કર્યું કે જેથી આ સુપ્રતિષ્ઠ નૈમિત્તિકનું વચન પણ અન્યથા થયું. તેમજ કહ્યું છે કે—

અન્યથા શાસ્ત્રગર્ભિણ્યા, ધિયા ધીરોર્ધર્મીશ્વરે ।

સ્વામીવ પ્રાક્તનં કર્મ, વિદધાતિ તમન્યથા ॥

અર્થ—“ ધીર પુરૂષ શાસ્ત્રના સંસ્કારવાળી બુદ્ધિવટે અર્થનું અન્યથા અવલોકન કરે છે, તેમજ તે કાર્યને પ્રાચીન કર્મની માફક સ્વતંત્ર પુરૂષ વિપરીત કરી શકે છે. ” તેમજ અવિવેકી પુરૂષોમાં શિરોમણિ સમાન મહેં કેટલો જીલમ ગુંભર્યો છતાં પણ મંત્રીએ પોતાનું કુશલપણ સાચવી લીધું, કારણકે—

નિજકર્મકરણદક્ષઃ, સહ વસતિ દુરાત્મનાઽપિ નિરપાયમ્ ।

કિં ન કુદાલેન રસના, દશનાનામન્તરે ચરતિ ॥

અર્થ—“ પોતાનું કાર્ય કરવામાં કુશળ એવો પુરૂષ દુરાત્મની સાથે પણ નિર્વિઘ્નપણે રહી શકે છે, જેમકે જીહ્વા પોતાની દક્ષતાથી દાંતની વચ્ચે શું નથી રહેતી ? ” એમ કહી રાજાએ પુત્ર સહિત મંત્રીનો સત્કાર કર્યો. વળી તે વ્યંતરના પ્રભાવથી કુમારીના મસ્તક ઉપર કેશપાશ પણ પૂર્વની માફક રહેલો જોયો. માટે હાવીર આવક ! કીડામાત્રથી આ વ્યંતર પૂર્વોક્ત અનર્થના કારણભૂત થયો. અહીં એને કંઈપણ આ પ્રમાણે કરવાનું પ્રયોજન નહોતું. છતાં પણ તેણે ગાદી કર્મ ઉપાર્જન કર્યું. માટે એને આ પ્રમાણે ઉપદેશ કરવામાં આવે છે. એમ સાંભળી તે વ્યંતર જોડ્યો, હે સુનીદ્ર !

હવેથી હું આ પ્રમાણે નહીં કરું. મુનિએ કહ્યું, બહુ સારૂં, કેમકે
 યોગ્ય પ્રવૃત્તિ કરવામાં બહુ સાર છે. વળી હે વ્યંતર! સંઘના કાર્યોમાં
 હસ્તેશાં ત્હારે સહાય કરવી. જેથી આ ભવ અને પૂર્વભવમાં
 કરેલા પાપોથી તું મુક્ત થઈશ. તેમજ ધર્મમાં પણ યોગિલાભ
 સુલભ થશે. આ પ્રમાણે મુનિનું વચન અંગીકાર કરી તે વ્યંતર
 પોતાના સ્થાનમાં ગયો. ત્યારબાદ પદ્મ સહિત શ્રેષ્ઠી પણ સમ્ય
 કત્વાદિ અણુવ્રત ગ્રહણ કરી ઉત્તમ શ્રાવકપણું ધારણ કરી મુનિને
 વંદન કરી પોતાને ઘેર ગયો. મુનિ મહારાજ પણ ત્યાંથી વિહાર
 કરી અન્ય સ્થળે ચાલ્યા ગયા.

ત્યારબાદ ત્યાં કોઈ એક ધૂર્ત આવ્યો, તેણે અનેક યુક્તિઓ
 વડે મુગ્ધ જનોને આશ્ચર્ય બતાવી પોતાને
 એકધૂર્ત. સ્વાધીન કર્યા. તેથી લોકમાં તેની બહુ
 પ્રસિદ્ધિ થઈ ગઈ. તે વાત સાંભળી પદ્મ
 પણ એક દિવસ તેની પાસે ગયો. બહુ કુતુહલ બતાવી તેને પણ
 તેણે પોતાને સ્વાધીન કર્યો. વળી તે ધૂર્ત પદ્મની આકૃતિ ઉપરથી
 જાણ્યું કે આ કોઈ ધનાઢ્યનો પુત્ર છે, એમ જાણી તેણે ચમત્કારી
 કંડેપોની એક ટીપ તેને બતાવી. તે ટીપ્પણમાં પારો, ભુંગરાજ,
 ઘોડાવજ, બ્રાહ્મી, તુલસી, સુંઠ, અને કાળીપાઠ વિગેરેના જુદા
 જુદા ફળ વાળા કંડેપો હતા. તેઓની સમજણ તે ધૂર્ત પદ્મને
 આપી કે કોઈ કંડેપની એવી શક્તિ છે કે કંડેપસાધક પુરૂષનું
 દારિદ્ર્ય નિર્મૂલ થાય છે. તેમજ કોઈ કંડેપ વ્યાધિ તથા જરાનો
 વિનાશ કરે છે. વળી કોઈ કંડેપથી વંધ્યા સ્ત્રીને પુત્ર થાય છે. તેમજ
 સૌભાગ્યદાયક અને અદૃશ્ય રૂપ કરવાના કેટલાક પ્રયોગો પણ છે,
 એમ પ્રપંચ કરી મુગ્ધ જનો પાસેથી બહુ દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરી તે
 ધૂર્ત ત્યાંથી અન્ય સ્થળે ચાલ્યો ગયો. ત્યારબાદ તે ધૂર્તના કંડેપ
 પ્રમાણે પદ્મ પોતાના ઘર આગળ તે કંડેપોનો પ્રયોગ કરવા લાગ્યો.

પરંતુ તે કહ્યોમાંથી તેને કંઈપણ સિદ્ધ થયું નહીં. માત્ર દ્રવ્યનો નાશ અને કલેશ ઉત્પન્ન થયો. તોપણ તે વાત ગુપ્ત રાખી પોતાના અપમાનને લીધે લોકમાં સત્ય વાત તેણે પ્રગટ કરી નહીં, વળી તેના મિત્રને પણ તે ધૂર્તે તેજ પ્રમાણે કહ્યો હતો, તેથી તેણે પત્રને પૂછ્યું કે કહ્યોના વિષયમાં તમને કોઈ પણ પ્રકારનો ફાયદો થયો ? પત્ર બોલ્યો હા, અમને તો લાભ સારો થાય છે. નહીં તો અમારો આટલો બારે ખર્ચો કેમ નબતો હશે ? મિત્ર બોલ્યો, હે બાંધવ ! મહેને તો આ કહ્યોની બાબત કંઈપણ સત્ય લાગતી નથી. પ્રપંચ કરી તે ધૂર્ત છેતરી ગયો. પત્ર બોલ્યો, હે મિત્ર ! આમાં કંટાળવાની કંઈપણ જરૂર નથી. બીજા બધા કહ્યો છોડી દઈ હાલમાં ફક્ત એક વંધ્યા કહ્યપ તું સિદ્ધ કર કે જેથી બહુ દ્રવ્ય તને પ્રાપ્ત થશે. આ પ્રમાણે તેનું કહેવું સત્ય માની મિત્ર બોલ્યો, હે બાંધ ! આપનું કહેવું સત્ય છે, પરંતુ કૃપા કરી તે કહ્યપ મહેને શિખવો. પત્રે પણ ધૂર્તના દ્વારા પ્રમાણે તેને વંધ્યાકહ્યપ શિખવ્યો. ત્યારબાદ દ્રવ્યનાં લોભથી તે મિત્ર પણ વંધ્યાઓને ઔષધ આપવા લાગ્યો.

એકદિવસ તે કહ્યપવાદી મિત્ર રાજાની રાણી પાસે ગયો અને તે વંધ્યા દોવાથી સંતાનને મારે ઔષધપ્રયોગ. તેણીએ ઔષધ માગ્યું. તેથી તેણે ઔષધ આપ્યું. રાણીએ શ્રદ્ધાપૂર્વક તે આપ્યું કે તરતજ તેને પેટમાં શૂલ ઉત્પન્ન થયું. સહુમાત્રમાં વ્યાધિ બહુ વધી પડ્યો અને તેથી તેના પ્રાણ પણ સંદેહમાં આવી પડ્યા. આ વાત રાજાના જાણવામાં આવી, તેથી તેણે તે મિત્રને બોલાવી પોતાને કબજા કર્યો. મિત્ર ગભરાઈ ગયો અને નમ્રતાપૂર્વક વિનંતિ કરી બોલ્યો કે, હે રાજા ધિરાજ ! આ કહ્યપ મહેને પત્ર શ્રેષ્ઠીએ શિખવ્યો છે અને તેમના કહેલા વિધિ પ્રમાણે મહે ઔષધ આપ્યું છે, એમાં મહારો દોષ દોષ તો દરેક, એમ તેની પ્રાર્થનાથી રાજાએ

તેને મુક્ત કરી અલંકારોથી શણગારી સન્માનપૂર્વક તેને મહારાજાસન ઉપર બેસાડ્યો. પછી પદ્મને બોલાવી રાજાએ કહ્યું કે, આ ઔષધથી વંધ્યા સ્ત્રીને ગર્ભ રહે છે એવો ઉપદેશ આને તહે આપ્યો છે ? પદ્મ બોલ્યો, હા મહેં આપ્યો છે ખરો ! રાજા બોલ્યો, એણે રાણીને ઔષધ ખવરાવ્યું છે. તેથી તેને શૂદ્ધ ઉત્પત્ત થયું છે, માટે વેલાસર તેનો ઉપાય કરો. તે સાંભળી પદ્મ ગભરાઈ ગયો અને બોલ્યો કે હે રાજા ! અમે બન્ને જાણુ આ કલ્પ બીજા પાસેથી શિખ્યા છીએ, એમાં મહારો શો દોષ ? તે સાંભળી તેનો મિત્ર બોલ્યો, એ વાત ખરી છે પરંતુ ત્હારા કહેવાથી વિશેષે કરી આ કાર્યમાં હું પ્રવૃત્ત થયો છું. એમ બન્નેનું કહેવું સાંભળી રાજા બોલ્યો, હે પદ્મ ! વિના પ્રયોજને આથી ત્હેં લોકોને બહુ હેરાન કર્યાં. તેમજ હાલમાં રાણી પણ મરણ અવસ્થામાંથી ઉગરે તેમ લાગતું નથી. એમ કહી રાજાએ તે બન્નેને પોતાના દૂતો પાસે અવળા હાથે બંધાવ્યા અને સખત બંદીખાને નાખ્યા. ત્યારબાદ પદ્મ વિચાર કરવા લાગ્યો કે જો રાણીનું મૃત્યુ થશે તો રાજા મહુને જરૂર વિડંબનાપૂર્વક મારી નાખશે. વળી આ કાર્યમાં સુખ્ય કારણ ભૂત તો આ મહારો મિત્ર છે. છતાંપણ મહારી ઉપર દોષનો આરોપ આવી પડ્યો છે. કદાચિત્ રાણીને સારું થશે તોપણ રાજા મહુને છોડશે નહીં. એ પ્રમાણે બહુ આત્મધ્યાનથી તે મરણ પામી જંબુક (શિયાળ)ની બાતિમાં ઉત્પત્ત થયો. ત્યારબાદ અનંત ભવ સંસારમાં જન્મણ કરી પદ્મનો જીવ પૂર્વે તે ભવમાં કરેલા ધર્મના પસાયથી સદ્ગતિ પામશે.

રાજાએ રાજવૈદ્યોને બોલાવ્યા અને અનેક પ્રકારના ઉપચારોપદે રાણીને સાજી કરી. તેથી રાજાનો ક્રોધ શાંત મિત્રનો છુટકારો. થયો. પદ્મના મરણની વાર્તા રાજાના સાંભળવામાં આવી, એટલે રાજાએ તેના પિતા

વીરશ્રેષ્ઠીને બોલાવી તેનું મહદું સોંપી દીધું અને કહ્યું કે, અનર્થનાં કાર્ય કરવાથી જોની આ દશા આવી. ત્યારબાદ વીરશ્રેષ્ઠીએ તેનું સર્વ વૃત્તાંત બાણી લઈ અગ્નિદાહાદિક સર્વ ક્રીયા સમાપ્ત કરી નિવૃત્ત થયો અને વિશેષ પ્રકારે પોતે જૈન ધર્મમાં રક્ત થયો. હવે પદ્મના મિત્રનો હંડ કરીને તેને ઉપદેશ આપ્યો કે આવાં હંડનાં કાર્ય કોઈપણ પ્રસંગે ત્હારે કરવાં નહીં, જેમ બટોબરત કરી રાજાએ તેને છોડી મૂક્યો. માટે હે શુભેચ્છક પ્રાણીઓ ! મિથ્યા ઉપદેશથી જેમ પદ્મશ્રેષ્ઠીને આ લોકમાં મરણાંત અને પરલોકમાં અનંત દુઃખ પ્રાપ્ત થયું. તેમ બાણીને અસત્ય ઉપદેશનો સર્વથા તમારે ત્યાગ કરવો.

इति श्रीमृषोपदेशो पद्मचणिकयानकं समाप्तम् ॥

—*—

બંધુદત્તમંત્રીની કથા.

પંચમ કુટલેખાતિયાર.

દાનવીર્ય રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો કે, જંગલ જનોના ઉદ્ધારક એવા હે ભગવન ! મૃષાવાદ વિરમણ મત બ્રહ્મણ કરીને જૂઠા લેખ લખી બીજાઓને જે હગે છે તેની કઈ સ્થિતિ સમજવી ? શ્રીમુપાધ્યક્ષ પ્રભુ બોલ્યા, હે રાજન ! અસત્ય વચન નહીં બોલવું એવો નિયમ બ્રહ્મણ કરીને પણ જે અસત્ય લેખ લખે છે, તે પ્રાણી બંધુદત્તની પેઠે આલોક અને પરલોકમાં બહુ દુઃખી થાય છે.

ઐરાવત હસ્તી સમાન ઉત્તમ રત્નોથી સુશોભિત, સ્વર્ગ સમાન સુકવિ (શુકાચાર્ય—સારા કવિઓ) બંધુદત્તદ્વાંત. નાં ઉત્તમ કાવ્યો જેમાં રહેલાં છે અને રોહણાયલ સમાન અનેક સમૃદ્ધિયોથી

ભરેલું ગજપુર નામે નગર છે. તેમાં શ્વેત પુષ્પોથી ગુથેલા જ્ય-
લક્ષ્મીના કેશપાશ સમાન, શત્રુ સંબંધી હસ્તીઓના ગંડસ્થ-
લોને ભેદવાથી નીકળતાં મુકતાફલોવડે વિભૂષિત એવી ખર્જૂલતા
એના હસ્તમાં શોભે છે એવો કુમાર ગિરિ નામે રાજા તેમાં રાજ્ય
કરે છે. વિભ્રમ રહિતા (વિશેષે કરી ભ્રમરાઓને હિતકારી=વિલાસ
અથવા ભાંતિવડે રહિત) છતાં પણ વિલાસ સહિત અને શબ્દ-
યમાન હંસ (પક્ષિઓ=ગંજર) વડે વિભૂષિત કમલલતા સમાન
બહુ ગુણવાન કમલિની નામે તેની સ્ત્રી છે. તેમજ બંધુદત્ત નામે
તેનો મંત્રી છે. તે મંત્રી રાજ્યકારભાર પોતે સારીરીતે ચલાવતો
હતો એવામાં એક સમયે તેનો અપરાધ આવ્યો. તે જોઈ રાજાએ
એકદમ તેની પાસેથી મંત્રીનો અધિકાર ખુંચવી લીધો અને તેના
સ્થાનમાં બૃહસ્પતિ સમાન બુદ્ધિશાળી વિશ્વદત્ત નામે મંત્રીને
સ્થાપન કર્યો. વળી તે સમ્યક્ત્વમાં અગ્રણી તેમજ બહુ નિરભિ-
માની અને છલનો સત્યવાદી છે. તેમજ બંધુદત્ત સ્વભાવથી બહુ
ક્રૂર છે વળી પોતે પદબ્રષ્ટ થયો છે. છતાં પણ પોતાની મંત્રી મુદ્રા
પાછી લેવા માટે ક્ષણમાત્ર પણ રાજાનું પડખું છોડતો નથી.

એક દિવસ રાજા બંધુદત્તમંત્રીની સાથે અશ્વ ક્રીડા માટે
બહુ દૂર નીકળી ગયો. વિપરીત શિશુભાગ
મુનિઓનું દર્શન. કારણને લીધે રાજા અને મંત્રીના ઘોડાઓ
લગામ જોડવાથી બહુ ઉતાવળા ગાતવા
લાગ્યા અને ક્ષણમાત્રમાં ગહનવનમાં જઈ પહોંચ્યા. આગળ જતાં
એક અશોક વૃક્ષની નીચે બેઠેલા બે મુનિઓ તેમના જોવામાં
આવ્યા ઘોડાઓ પણ યાદી ગયા હતા, તેથી તેઓ ત્યાં આગળ
હજી રહ્યા બેઠેલે રાજા અને મંત્રી નીચે ઉતરી મુનિઓને નમ-
સ્કાર કરી નીચે બેઠા. પછી રાજાએ નાના મુનિની અક્રમ જાણિ
જોઈ મોટા મુનિને પૂછ્યું કે, આ મુનિની આકૃતિ કામદેવને

તિરસ્કાર કરે તેવી છે. તેમજ ચંરીરની પ્રંતિ ઉપરથી આ ઉત્તમ રાજ્ય શ્રીનાપાલક હોય તેમ જણાય છે. તો એમણે શામાટે રાજ્ય લક્ષ્મીને ત્યાગ કરી દીક્ષા ગ્રહણ કરી છે ? મુનિ બોલ્યા, હે રાજા ! તારા પ્રશ્નનો જો જવાબ હું 'કહું' છું તે તું સાવધાન થઈ શ્રવણ કર.

રથમર્દન નામે એક નગર છે. તેમાં લીલાવિલાસ નામે રાજા રાજ્ય કરે છે. લીલાવતી નામે તેની સ્ત્રી છે. શુભસેન નામે તેઓને એક પુત્ર થયો. માતા પિતાને તે બહુજ પ્રિય હોવાથી બાલકીકા ઓમાં તેણે દેહતોક સમય વ્યતીત કર્યો, ત્યારબાદ માતૃપિતાની સહાયતાને લીધે તેગ્રમજ કલાઓમાં નિપુણ થયો. યૌવન અવસ્થા પ્રાપ્ત થવાથી રાજાએ મોટા રાજાઓની ઉત્તમ કન્યાઓ તેને પરણાવી ત્યારબાદ તે કુમાર પોતે દોશુંદ્રક દેવની માફક તેઓની સાથે વિલાસ કરવા લાગ્યો. એક દિવસ તે શુભસેન કુમાર વસંત સમય હોવાથી વાવોની અંદર જલકીકા મઠિ ઓઓની સાથે ઉદ્યાનમાં ગયો. મળિરનોડો જડેલી પિયઝરીઓ વડે ફેસર, કસ્તૂરી અને અગર ચંદનનું પાણી પોતાની શરીરો ઉપર પોતે છાંટે છે અને તેની ઉપર તે ઓઓ પલુ છાંટે છે. તેવામાં એક બીએ રથમર્દન અને કહિન સ્તન સમાન ખુબ બરેલી પિયઝરી બહુ મોટાથી કુમાર ઉપર છાંટી, તે એક કુમાર તે સ્ત્રીના અનુમુખ વળ્યો. એટલે તે સ્ત્રી મુઠીઓ વાગી ત્યાંથી નાહી, અને શુભસેન પણ બરેલી પિયઝરી લઈ તેની પાછળ દોડ્યો.

આગળ જતાં એ અરોહણ બા-નું ત્યાં આગળ તે સ્ત્રીને તે પહેલી રથમર્દન શ્રી પણ કાવે. મુર્ત્ય અરોહણ. આગળ જતાં મુનિને કહેવું હતું છુપાઈ ગઈ. ત્યારબાદ કુમાર નિર્મલ પાતે જઈ પીયઝરીનાં જલ ઉડાવે હતાં, તેટલામાં મુનિની જાણ કરવા દો કે દો દેવોએ તેને હાથ નાંચી દીધા, તેથી કુમાર

વિલક્ષ થઈ નીચે ઝેઠા. ત્યારબાદ ધ્યાનની સમાપ્તિ થઈ એટલે મુનિએ આંતરિક મળને શુદ્ધ કરનાર વચનરૂપી જલક્રીડાના ઉપદેશનો પ્રારંભ કર્યો, હે કુમારેન્દ્ર ! સંસાર એ દુઃખનો હેતુ છે, તેમજ સંસારનો ઉદય તે કર્મનો હેતુ છે. વળી ઉપાર્જન કરેલા કર્મનો ખંધ, અર્થ અને અનર્થ એમ બે પ્રકારનો છે. જેના વિના શરીરનો નિર્વાહ ન થઈ શકે તે અર્થખંધ અને પ્રમાદ વડે પ્રયોજન વિના કોઈ પણ ઉદ્યોગ કરવાથી જે ખંધ થાય તે અનર્થ હેતુ કહેવાય. વળી એક જલખિંદુમાં જીનેશ્વરોએ જેટલા જીવો પ્રરૂપેલા છે તેઓ પારાપત (પારેવા) સમાન શરીર ધારી થાય તો આ જંજૂદીપમાં માઈ શકે નહીં. તો આ પ્રમાણે સેંકડો ઘડા ભરેલા જળના જીવોની તમે વૃથા વિરાધના શા માટે કરો છો ? હે ભદ્ર ! તમે આ અનર્થથી જે કર્મ ખાંધો છો, તેથી તમે ક્યારે મુક્ત થશો. વળી આ જલક્રીડાની સાથે ખીજા પણ સ્થાવર અને ત્રસ જીવોનો ઘાત કરો છો, તેથી ખડુ પાપ થશે. જેના પરિણામે નરકની પ્રાપ્તિ સુલભ થશે. ત્યાંના દુઃખનું શું વર્ણન કરીએ ? નરકમાં પડેલા જીવોને નિમેષ માત્ર પણ સુખ નથી. રાત્રીદિવસ તેઓ દુઃખનોજ અનુભવ કરે છે. પોતાના શરીર, સ્વજન અને પરિવારને માટે જે પાપ ખાંધે છે તે પણ રાગને લીધે અજ્ઞાની જીવો તત્ત્વજ્ઞાન નહીં જાણવાથી કરે છે. માટે આ નશ્વર શરીરવડે કંઈપણ એવું કાર્ય કરવું કે જેથી સંસાર દુઃખનો વિનાશ થાય. તેમજ પરિણામે અસાધારણ અનંત મોક્ષ મુખની પ્રાપ્તિ થાય. એમ સમજી નાવ સમાન આ શરીર પ્રાપ્ત થયું છે તો પંચ મહાવ્રતરૂપી શ્વેત વાવટો ચઢાવી સંસાર સમુદ્રને તમે તરી જાઓ. અન્ય સ્થળે પણ કહ્યું છે કે—

મહતા પુણ્યપણ્યેન, ક્રીતેયં કાયનોસ્ત્વયા ।

પારં દુઃખોદધેર્ગન્તું, ત્વર યાવન્ન મિદ્યતે ॥

અર્થ—“ બહુ પુણ્ય રૂપી ધનવટે આ શરીર રૂપી નાવડું
તેં-ખરીણું છે, માટે જેટલામાં તે બાગી ન બાય ત્યાં મુખીમાં
દુઃખસાગરને ઉક્ષંપા આમે કાંઠે શું ચાડ્યો જા.”

આ પ્રમાણે મુનીંદ્રનાં વચન સાંભળી ધર્મતત્ત્વનો પરમાર્થ
જાણી કુમાર યતિધર્મની પ્રાર્થના કરવા
ગુણગ્રેનનો વેરાગ્ય લાગ્યો, તેટલામાં તેનો પરિજન પણ ત્યાં
બાવ.

આવી પહોંચ્યો. મુનિની આગળ પૃથ્વી
ઉપર સી સહિત બેઠેલા કુમારને જોઈ તેના
મિત્ર અને સ્ત્રીઓ બોલી, હે કુમારેંદ્ર ! આ અનુચિત કાર્ય શું
તમને લાયક છે ? અહીં કેમ બેઠા છો ? ચાલો ! ઉભા થાઓ અને
આ પૌરાંગનાઓનો પરિશ્રમ આપની દૃષ્ટિથી સફલ કરો !
કુમાર બોલ્યો, અહીં આ સ્ત્રીઓનું શું કામ છે ? મુનિ પાસે
બેસીને તમે શાંતિથી ધર્મ શ્રવણ કરો, તેમજ આ મનુષ્ય બવની
સફલતા કરવામાં ધ્યાન રાખો. તે સાંભળી લોકો બોલ્યા, શું આ
ધર્મશ્રવણનો સમય છે ? અત્યારે તો સર્વને કીડા-મહોત્સવનો
અવસર છે. મુનિ પાસે શું બેસી રહ્યા છો ? ઉભા થાઓ ! ત્યારબાદ
તેઓએ મુનિને પણ કહ્યું કે આ કુમારને અમારી સાથે મોકલો.
મુનિ બોલ્યા, હું એમને રોકતો નથી. મ્હારે એમનું શું કામ છે ?
ત્યારે કુમારે તેઓને કહ્યું, તમારે કોઈએ કંઈપણ મ્હને કહેવું
નહીં, કારણ કે મ્હેં એવી પ્રતિજ્ઞા કરી છે કે મ્હારે દીક્ષા ગ્રહણ
કરીનેજ જોજન કરવું. તે સાંભળી કુમારની સ્ત્રીઓ બોલી, હે
નાથ ! આમ સાહસ ન કરો, એક વખત પિતાશ્રીની પાસે ચાલો,
પછી તમ્હારી ઇચ્છા પ્રમાણે કરજો. કુમાર બોલ્યો, વારંવાર આ
વાત કરવાનું કંઈપણ તમ્હારે કારણ નથી, હવે તમે પોતપોતાના
પિતાને ત્યાં જાઓ, અથવા તમે પણ દીક્ષા ગ્રહણ કરો. આ પ્રમાણે
કુમારનો દૃઢ નિશ્ચય જાણી તેનો એક મિત્ર રાજાની પાસે ગયો અને

એકાંતમાં કુમારનો સર્વ અભિપ્રાય કહ્યો. તેજ વળતે રાણી સહિત રાજા પોતે કુમારની પાસે આવ્યો. કુમાર પણ ઉભો થઈ નમસ્કાર કરી બોલ્યો, હે તાત ! આ મુનીંદ્રને તમે નમસ્કાર કરો. આ પ્રમાણે પુત્રના ઉપરોધથી પ્રભુમ કરી રાજા બોલ્યો, હે મુનીંદ્ર ! સરલ સ્વભાવી એવા આ મહારા પુત્રને આપે અવળે રસ્તે કેમ દોર્યો છે ? વિકસ્વર કમલ સમાન નેત્રવાળી આ તરુણ સ્ત્રીઓના આધારને તમે ન ગ્રહણ કરો. કુમાર બોલ્યો, હે તાત ! મૂર્ખજનની માફક આપને આ પ્રમાણે અયોગ્ય બોલવું ન લેઈએ. વળી ધર્મથી બ્રહ્મ થએલા ભાવિ ભદ્રિક જનોને જેઓ સારો માર્ગ બતાવે છે તેવા મહાત્માઓને અવળે રસ્તે દોરો છો એમ કહેવાય ખરું ? તેમજ જે પુરૂષ ધર્મ માર્ગમાં પ્રતિકૂલ થઈ હું એનો હિતકારી છું એવી યુદ્ધિથી વિષયોની પુષ્ટિ કરે છે, તે તેને ધર્મથી પાડનાર શત્રુ ગણાય, માટે હે તાત ! જો મહારી ઉપર આપ દયાળુ હો તેમજ જો મહારી માતાનો પણ મહારી ઉપર ક્ષેત્ર હોય તો સંસાર રૂપી દાવાનજમાંથી બહાર નીકળતા એવા મહને ફરીથી તેમાં તમે નાંખશો નહીં. વળા પ્રમાદ રૂપી અગ્નિવટે બળતા સંસાર રૂપી ઘરમાં મોહનિદ્રાને આધીન થએલા પ્રાણીને જે જગાડે છે તે મિત્ર અને જે નિબંધ કરે છે તે શત્રુ ગણાય છે. એમ કેટલાંક ઉપદેશનાં વચનોવટે પાતાનાં માતપિતાને બોધ આપી શુભસેન કુમારે દીક્ષા લીધી. ત્યારબાદ તેજ વિધિ પ્રમાણે તે મુનીંદ્રની પાસે ઘણાં લોકાંએ દીક્ષાવત્ લીધું, પછી રાજાએ પ્રાર્થના કરી કહ્યું કે, હે ભગવન ! ત્રણ લોકમાં આશ્ચર્યજનક આજ પુરૂષ જનનો જન્મ આપનારી માતા તો સ્વચિત્ત હોય છે. વળા અન્દાન લરખાઓને પણ આ વિરતિ મારગ મલકા કરે છે કહિત છે પરંતુ તે માર્ગે ચાલવાની અમ્હારો શક્તિ નથી. માટે જમને પણ યોગ્ય માર્ગ બતાવો. મુનિએ યે. મ્હના માર્ગ

તેમને વૃદ્ધીધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો, એટલે તેઓએ પણ વિધિ-
પૂર્વક ગૃહસ્થ ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. તેટલામાં તેમનું સૈન્ય
ત્યાં આવી પહોંચ્યું. ત્યારબાદ તે બન્ને મુનિઓને નમસ્કાર
કરી સૈન્ય સહિત રાજા અને પ્રાચીન મંત્રી બન્ને પોતાના
નગરમાં ગયા અને વિધિ પ્રમાણે ધર્મ પાલનમાં તત્પર થયા.

પ્રાચીન મંત્રી નવીન મંત્રીનાં છિદ્રો હૃદયમાં એતો હતો,
પરંતુ તેને કંઈ લાગ કાઠ્યો નહીં. એટલે
પ્રાચીન મંત્રીનું તેણે શુભચિંતે જૂઠું લેખ લખી કાઢ્યું
કપટ. માણસને આપ્યો અને તેના કથા પ્રમાણે
તે માણસ પણ ધુળથી જંધાઓ ખરડીને
નગરની બહાર જઈ કેટલેખ બાંધી માંદાની માફક રાજમાર્ગમાં
સુઈ ગયો. રાજા પણ તેજ માર્ગે ફરવા નીકળ્યો, તે વખતે ત્યાં
સુતેલો તે માણસ તેની નજરે પડ્યો. જેથી મુશ્કેલીએ તેને જાણત
કર્યો, એટલે તે પણ સંજ્ઞાંતની માફક આચરણ કરતો ઉભો થયો.
તે વખતે તેની કેલના વસ્ત્રમાંથી એક લેખ પત્ર નીચે પડ્યો. મુશ-
કેલીએ તરતજ તે લેખ લઈ લીધો અને તેને પૂછ્યું કે તું કોનો
માણસ છે ? ત્યારે તે ગભરાયેલાની માફક કંઈપણ બોલ્યો નહીં.
ત્યારબાદ મુશકેલીએ તે લેખ રાજાને બતાવ્યો. રાજાએ પણ તે
લેખ આ પ્રમાણે વાંચ્યો. ‘શ્રી વર્ધમાન નગરથી લેખક રિપુમર્દન
રાજા, તમ શ્રી વિશ્વદત્ત મંત્રીને સ્નેહ પૂર્વક લખવાનું કે તમ્હારો
પત્ર મળ્યો. વાંચી સર્વ અર્થ જાણ્યો છે. તેજ પ્રમાણે થોડા
સમયમાં તે કાર્ય કરવા હું યત્ન કરીશ. વળી જે મંદજિત રાજા-
ઓને માટે જે દ્રવ્ય તમોએ મોકલ્યું હતું તે સર્વ તેઓને પહોં-
ચાડ્યું છે, અને તેઓએ પણ મોટા આભાર સાથે તે સ્વીકાર્યું
છે. તેમજ આપને માટે તો ધવલ વલ્લિકનો સાથે મેં લગ્ન યોજાયા
મોકલ્યા છે. તે તમ્હારી પાસે થોડા દિવસમાં લઈને આવશે.’

આવે રાજવિરૂદ્ધ લેખનો અર્થ જાણીને રાજાએ તે લેખવાહકપુર-
 પને પોતાના સેવકોને સ્વાધીન કર્યો અને તે લેખ વિશ્વદત્તને ખતા-
 વ્યો. તેપણુ તે લેખ વાંચીને બોલ્યો, હે પ્રભો ! કોમ્પ પણ મહારા
 વૈરિની આ યુક્તિ છે. ત્યારબાદ રાજાએ તે લેખ વાહકને મરણ
 સમાન અનેક પીડાઓવડે મઢી નાખ્યો, તોપણુ તેણે સત્ય વાત
 કબુલ કરી નહીં. ત્યારે વિશ્વદત્ત બોલ્યો, હે રાજા ! તે કૂટ લેખ
 લખનારનો આ ખાસ નજીકનો માણસ છે. તેથી આ સત્ય બોલ-
 નાર નથી. માટે કાલિકાદેવીના લયંકર કુંડમાં ઝંપાપાત કરી હું
 શુદ્ધ થવા ઇચ્છું છું. રાજાએ પણ તે પ્રમાણે કબુલ કર્યું. પછી
 સાતમના દિવસે તેણે ઉપવાસ કર્યો. તેમજ બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાળી
 પૃથ્વીપર શયન કર્યું. પંચ પરમેષ્ઠીના મંત્રનું સ્મરણ કરી રાત્રી
 વ્યતીત કરી. પ્રભાતમાં કાલિકાના મંદિરમાં તે ગયો. નરેન્દ્રાદિક
 નગરના મુખ્ય લોકો પણ ત્યાં ગયા. સર્વની સમક્ષ દેવીની આગળ
 ઉભો રહી તે બોલ્યો, મધર, ગ્રાહ, અને મહામત્સ્યાદિક જલજ-
 તુઓથી વ્યાકુલ, અગાધ જળથી ભરેલા અને ચમરાળના મુખ
 સમાન લયંકર એવા આ કુંડમાં હું ઝંપાપાત કરું છું, પરંતુ જો
 મન, વચન અને કાયાથી કરવું, કરાવવું અને અનુમતિવડે પણ
 આ કુમાર ગિરિરાજાનું સદાકાલ મહેં હિત કર્યું હોય તો નિર્વિઘ્ન
 પણે મહારો ઉદ્ધાર થાઓ, અને જો અહિતમાં મહારી પ્રવૃત્તિ
 હોય તો આ કુંડજ મહારું શરણ થાઓ, એમ પ્રતિજ્ઞા કરી કુંડના
 કાંઠા ઉપર જઈ હૃદયમાં સાકાર પ્રત્યાખ્યાન કરી પંચપરમેષ્ઠીનું
 સ્મરણ કરતો તે જલદી કુંડમાં પડ્યો, પરંતુ લાંબા પત્રોથી વિબૂ-
 ધિત અને સુકોમલ એવા કમલ ઉપર બ્રહ્મદેવની માફક તે વિજ્ઞાસ
 કરવા લાગ્યો. આ પ્રમાણે વિશ્વદત્ત મંત્રીને જોઈ લોકોનાં મુખા-
 રવિંદ પ્રકુલ થઈ ગયાં. તેમજ જળની અંદર કમળાદિક પુષ્પોનો
 સંગ્રહ કરતો મંત્રી જમણ કરવા લાગ્યો. ત્યારબાદ આ મંત્રી

શુદ્ધ છે, શુદ્ધ છે એમ તાણીઓના અરાજ સાથે સર્વત્ર જયજયનિ પ્રસરી ગયો. તેજ પ્રમાણે બંદીજનોએ પણ સ્તુતિપૂર્વક ઉદ્યો-
પણા કરી. આ અદ્ભુત ચમત્કાર જોઈ સર્વનાં હૃદય ચક્રિત થઈ
ગયાં, અને સર્વ જનો રોમાંચિત થઈ ગયા, ત્યારબાદ અગાધ
આનંદ સાગરમાં મગ્ન થએલા લોકો બોલ્યા, અહો ! છનેંદ્ર ભગ-
વાનનું શાસન જયવંત વર્તે છે. જેની અંદર હસ્તર એવો આપ-
ત્તિરૂપ સમુદ્ર આ પ્રતિષ્ઠિત પુરૂષને ગાયના પગલા સમાન મુગમ
થયો. વળી જે પુરૂષ સર્વથા છનેંદ્રના વચનને ઓડી દે છે, તેને
અનેક વિદ્યો આવી પડે છે અને એક દિવસ પણ વર્ષ સમાન
દુઃખદાયક થઈ પડે છે.

ત્યારબાદ રાજા બહુ ખુશી થઈ બોલ્યો, હે વિશ્વહત્ત ! સમુદ્ર
પણ ત્હારે સ્થળ સમાન છે, તો આ કુંડનો
બંધુદત્તને શિક્ષા ત્હારે ચો હિસાબ ? જલમાં કીડા કરતો તું
નેત્રોને જેમ આનંદ આપે છે, તેમ પોતાના
શરીરના સ્પર્શવડે હવે મ્હારા બુદ્ધને આનંદિત કર. એમ કહી
રાજાએ તેને બોલાવ્યો, એટલે તે કાંઠાની નજીક આવ્યો અને
રાજાએ પોતાના હસ્તનું આલંબન આપી જલહી તેને બહાર
કાઢ્યો. પછી રાજાએ તેને પોતાની સાથે જયકુંજર હસ્તી ઉપર
બેસાડી મ્હોટા ઉત્સવથી પોતાના મહેલમાં પ્રવેશ કરાવ્યો.
ત્યારબાદ રાજાએ કરોધી પણ અજાયબાન આપી તે લેખવાહકને
પૂછ્યું. ત્યારે તેણે વિચાર કર્યો કે જો હવે હું સત્ય નહીં બોલું
તો જરૂર મ્હારું કેાઈ ચરણ નથી, પરંતુ માત્ર મરણ જ થવાનું છે,
માટે સાચું કહીશ તો વિશ્વહત્ત મંત્રી મ્હને જેમ તેમ કરીને પણ
છોડાવશે. એમ બાળી તેણે સત્ય વાત કહી દીધી. પછી રાજાએ
બંધુદત્તને બોલાવીને તે વાત પૂછી, પરંતુ તેનાથી તે કંઈપણ
બોલી શકાયું નહીં, તેથી તેનું સર્વસ્વ હાંટી લઈ રાજાએ તેને

વધ્યસ્થાનમાં લઇ જવા આજ્ઞા કરી. પરંતુ વિશ્વદત્તે મહા કષ્ટ તેને છોડાવ્યો, તથાપિ લોકલજ્ઞને લીધે ત્યાંથી તે અન્ય દેશ ગાદ્યો ગયો. ત્યાં તેનો પ્રથમનો વિરોધી કોઈક સુભટ મળ્યો તેની સાથે યુદ્ધ કરવાથી તે મરી ગયો અને અંત સમયે સૌંદર્યાન કરવાથી મરીને તે પ્રથમ નરકભૂમિમાં ગયો.

વિશ્વદત્ત મંત્રીએ પ્રાર્થના પૂર્વક રાજાને પોતાનો વિચાર જણાવ્યો કે હાલમાં મહાદેવ હીક્ષા લેવાનાં બાજીમાં છે. કારણકે મહાદેવ હૃદય સંસાર વાસથી બાજીમાં છે. અહિં ! આવા વિવેકી અને જ્ઞાન મતમાં પ્રવીણ એવા પુરૂષો પણ આત્માને

इति मृपावादव्रते कूटलेखकरणविपाके बन्धुदत्तकथानकं समाप्तम् ।
 तत्समाप्तौ श्रीमच्छरमणगणिविरचितप्राकृतपद्यबन्धश्रीमुपार्थजिनच-
 रित्रस्य श्रीसकलसूरिपुरन्दरायमाणपरमगुरुत्तपागच्छाधिराजशा-
 स्त्रविशारदजैनाचार्ययोगनिष्ठाध्यात्मज्ञानदिवाकरश्रीमद्वुद्धि-
 सागरसूरिशिष्यप्रसिद्धवक्तेति लब्धव्याप्ति, व्याख्यान-
 कोविद पन्न्यासश्रीमदजितसागरगणिकृतगुर्जरभाषा-
 नुवादे प्रभुदेशनाप्रबन्धे सदृष्टान्तातीचारव्या-
 स्योपेतं द्वितीयांशुव्रतं समाप्तम् ॥

॥ प्रथमभागः समाप्तः ॥

આ પુસ્તક તથા અન્ય તૈયાર પુસ્તકો
નીચેના ઠેકાણેથી મળી શકશે.

૧ ગીત રત્નાવળી.

૨ પ્રકરણસુખસિન્ધુ પ્રથમ ભાગ.

૩ " " દ્વિતીયભાગ.

૪ અણતકાવ્યકિરણાવલી.

૫ સંવેધછત્રીશી.

૬ શ્રીસુપાર્શ્વનાથચરિત્ર પ્રથમ ભાગ કિં રૂં ૨-૦-

૧ પ્રકાશક પાસેથી.

૨ સેક્રેટરી મુનિરાજ શ્રી સુખસાગરજી લાઇબ્રેરી—મહેસાણા

૩ પં. અણતસાગરજી ગણિ શાસ્ત્રસંગ્રહ તરફથી.

શા. શામળદાસ તુલનારામ કાપડીયા ઠેં મોટોમાઠ

મું પ્રાંતીજ (એં પીં રેલ્વે.)

૪ અવેરી લોનાભાઈ વીમળભાઈ.

ઠેં અવેરીવાડ ચોરા સામે. અમદાવાદ.

ભાવનગર-થી આનંદ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં—

લાલ ગુલાબચંદ સરલુભાઈએ બંધી

